

משנה תורה - ספר קנין (מ)

והוא ספר שנים עשר - ראשית חקמה קנה חקמה ובכל קנין קנה בינה
רבנו משה בן מיימון זצ"ל

• [הלכות מכירה](#) • [הלכות זכיה ומתנה](#) • [הלכות שכנים](#) • [הלכות שלוחין ושותפין](#) • [הלכות עבדים](#)

הלכות מכירה

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים עשר](#) [פרק שלשה עשר](#) [פרק ארבעה עשר](#) [פרק חמשה עשר](#) [פרק ששה עשר](#) [פרק שבעה עשר](#) [פרק שמונה עשר](#) [פרק תשעה עשר](#) [פרק עשרים](#) [פרק אחד ועשרים](#) [פרק שנים ועשרים](#) [פרק שלשה ועשרים](#) [פרק ארבעה ועשרים](#) [פרק חמשה ועשרים](#) [פרק ששה ועשרים](#) [פרק שבעה ועשרים](#) [פרק שמונה ועשרים](#) [פרק תשעה ועשרים](#) [פרק שלשים](#)

הלכות זכיה ומתנה

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים עשר](#)

הלכות שכנים

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים עשר](#) [פרק שלשה עשר](#) [פרק ארבעה עשר](#)

הלכות שלוחין ושותפין

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#)

הלכות עבדים

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#)

הלכות מכירה

יש בכללן חמש מצוות. אחת מצוות עשה. וארבע מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטון: (א) דין מקח וממכר. (ב) שלא יונה במקח וממכר. (ג) שלא יונה בדברים. (ד) שלא יונה גר צדק בממונו. (ה) שלא יונהו בדברים: וביאור מצוות אלו בפירוט אלו:

הלכות מכירה - פרק ראשון

א המקח אינו נקנה בדברים. ואפלו העידו עליהם עדים. כיצד. בית זה אני מוכר לך. וכן זה אני מוכר לך. עבד זה אני מוכר לך. ופסקו הדמים ורצה הלוקח ואמר קניתי. ורצה המוכר ואמר מכרתי. ואמרו לעדים הווי עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה. הרי זה אינו כלום וכאלו לא היו ביניהם דברים מעולם. וכן בנותן מתנה ומקבלה:

מגיד משנה המקח אינו נקנה וכו'. זה פשוט ומבואר בפרק הזהב בב"מ (דף מ"ט) מיהו אע"פ שלא קנה בדברים יש [בן] משום מחוסרי אמנה כמו שנתבאר פ"ז:

ב אָבֵל אִם נִקְנָה הַמֶּקֶחַ בְּאֶחָד מֵהַדְּבָרִים שֶׁהוּא נִקְנָה בָּהֶם קִנְיַת הַלּוֹקָח וְאֵינּוֹן צָרִיכִין לְעֵדִים כָּלֵל וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ :

מגיד משנה אבל אם נקנה וכו' ואינו צריכין עדים. פירוש בששניהם מודים דלא איברו סהדי אלא לשקרי כדאיתא פ' האומר בקדושין (ס"ה):

ג וּבָמָה יִקְנָה הַמֶּקֶחַ. הַקְּרָקְעוֹת בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים. בְּכֶסֶף. אוּ בְשֵׁטֶר. אוּ בַחֲזָקָה :

מגיד משנה ובמה יקנה המקח בקרקעות בכסף או בשטר או בחזקה וכו'. משנה פרק קמא דקדושין (דף כ"ו):

ד כִּיצַד בְּכֶסֶף. מִכָּר לּוֹ בֵּית מִכָּר לּוֹ שְׂדֵה וְנָתַן לוֹ הַדָּמִים קִנְיַת בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין אֶת הַשֵּׁטֶר. אָבֵל בְּמָקוֹם שֶׁדָּרְכּוֹן לְכָתֵב שֵׁטֶר מִכָּר לֹא קִנְיַת עַד שֶׁיִּכְתֹּב אֶת הַשֵּׁטֶר [א]. וְאֵין קְרָקַע נִקְנִית בְּפָחוֹת מִשְׁוֵה פְּרוּטָה :

מגיד משנה כיצד בכסף וכו' בד"א במקום שאין כותבין וכו'. מפורש בגמרא שם מימרא דרב ובהלכות. והטעם דלא סמכא דעתייהו עד דכתבי שטרא ואין המקח נגמר: ואין הקרקע נקנית בפחות משוה פרוטה. מימרא פ"ק דקדושין (דף ג'):

כסף משנה כיצד בכסף וכו'. בד"א במקום שאין כותבין את השטר [וכו', ופירש"י] דכיון דרגילים בהכי לא סמכה דעתו של לוקח עד דנקיט שטרא ועיקר דעתו לקנותו על השטר הוא (סומד). וי"א דמאי דאמרינן שבמקום שדרכן לכתוב השטר לא קנה עד שיכתוב היינו דוקא שטר קניין כלומר שכתב בו שדי מכורה לך והיינו טעמא דכל שיש לפניו שתי קניות אין דעתו לקנות אלא בקניין שהוא יותר מועיל ושטר הוא יותר מועיל מכסף לפי שמועיל לקניין ולראיה אבל במקום שאין כותבין שטר קניין אע"פ שכותבין שטר ראיה שהוא להודאה על המכירה לאלתר הוא קונה בכסף. אבל רבינו סתם ולא חילק וכן דעת הרב רבינו נסים והיינו טעמא דכיון שדרכן לכתוב שטר לא סמכא דעתיה דלוקח עד שיכתוב שטר ואפילו בשטר הודאה ובשנכתב שטר קונה בכסף משעה ראשונה ושטר ראיה דאמרינן שאינו (מוחל) [מועיל] לקניין היינו בשטר

הודאה בעלמא אבל בשטר מכר כי הני שטרי דידן אעי"פ שכתוב בהם ומכרתי ונתתי לשון עבר שטר קניין הוא ולחזק הדבר כותבין כך כמו נתתי כסף השדה נתתיה לך, כך כתב הר"ן והביא ראיות על זה וכתב שזה דעת בעל העיטור והרשב"א ז"ל:

ה הַתְּנָה הַלּוּקָח וְאָמַר אִם רְצִיתִי אֶקְנֶה בְּכֶסֶף אוּ אֶקְנֶה בְּשֵׁטֶר. וְנָתַן הַכֶּסֶף עַל תְּנָאֵי זֶה. הָרִי זֶה קִיָּם וְאֵין הַמּוֹכֵר יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ מִפְּנֵי הַתְּנָאֵי. וְהַלּוּקָח יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שְׂיִכְתָּב אֶת הַשֵּׁטֶר. וְכֵן אִם הַתְּנָה הַמּוֹכֵר כְּזֶה:

מגיד משנה **התנה הלוקח ואמר אם רציתי וכו'.** מפורש שם בקדושין גבי ההיא דרב דלעיל ומפורש בהלכות: **וכן אם התנה המוכר וכו'.** זה פשוט הוא שכל תנאי בממון קיים ומה לי התנה לוקח מה לי התנה מוכר:

ו הָאוֹמֵר לְחַבְּרוֹ תֵּן מְנָה לְפִלוֹנִי וְיִקְנֶה בֵּיתִי לָךְ. כִּיּוֹן שֶׁנָּתַן קֶנֶה הַבַּיִת מִדִּין עֶרֶב:

מגיד משנה **האומר לחבירו תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך וכו'.** בקדושין פירקא קמא (דף ז') דאמרינן הכי גבי אשה דמקודשת ואמרינן בתר הכי ובתר שמעתתא אחרינא וכן לענין ממונא. והסכימו כל המפרשים דאהך נמי קאי ומדין ערב פירוש כמו שהערב משתעבד ולא קבל הוא כלום:

כסף משנה **האומר לחבירו וכו' קנה הבית מדין ערב.** בריש קדושין (דף ז') אמר רבא לענין קדושין הא לך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני ואמר נמי תן מנה לפלוני ואקדש לו מקודשת מדין ערב ומדין עבד כנעני ובתר כולהו אמר רבא וכן לענין ממונא וא"כ כשם שכתב רבינו שקנה מדין ערב היה לו לכתוב שאר החלוקות וכתב הרב רבינו ניסים שאולי סובר דדוקא לגבי קידושין גמרינן מעבד כנעני משום דעבד ואשה כהדדי נינהו דעבד גמר לה לה מאשה אבל לענין ממון אין למדים מעבד כנעני אבל אין זה מחוור וצ"ע עכ"ל. ותמהני איך עלה בדעתו של הר"ן לומר דשמא סובר רבינו דדוקא לגבי קדושין וכו' אבל לענין ממון אין למדין מעבד כנעני דאטו רבינו אמורא הוא דליפלוג על רב דאמר וכן לענין ממונא. לכן צ"ל דרבינו הוה גריס הא דאמר רבא וכן לענין ממונא סמוך לתן לו ואתקדש אני לך מקודשת מדין ערב וטעמא דרבא אמרה מדין ערב ולא אמרה מדין עבד אפשר דהוי מטעמא דכתב הר"ן:

ז כִּיצַד בְּשֵׁטֶר. כָּתַב לוֹ עַל הַנֶּזֶר אוֹ עַל הַחֶרֶס ^[ב] אוֹ עַל הָעֵלָה
שְׂדֵי נְתוּנָה לְךָ שְׂדֵי מְכוּרָה לְךָ כִּינּוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַשֵּׁטֶר לְיָדוֹ קָנָה. אָף
עַל פִּי שְׂאִין שָׁם יְעִידים כָּלֵל. וְאָף עַל פִּי שְׂאִין הַשֵּׁטֶר שָׁוָה כָּלוּם.
בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים בְּמוֹכֵר שְׂדֵה מִפְּנֵי רְעֵתָהּ. אָבֵל בְּשֵׁאֵר
קִרְקָעוֹת אָף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ שֵׁטֶר שֶׁל מְכָר לְיָדוֹ וְאֶפְלוּ הָיוּ בּוֹ
יְעִידים לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּתֵּן אֶת הַדָּמִים :

מגיד משנה **כיצד בשטר כתב לו על הנייר וכו'.** ברייתא שם (דף כ"ו) והסכימו
קצת המפרשים ז"ל דהאי לישנא דשדי מכורה לך שדי נתונה לך לאו דוקא
דהוא הדין להני שטרי דידן דכתבינן ומכרתי או נתתי דקנו ולא אמרינן דלשון
מכרתי אינו לשון קנייה אלא לשון הודאה שמודה שכבר מכר. ואיכא מאן
דפליג והראשון עיקר. **ומ"ש ז"ל אע"פ שאין השטר שוה כלום.** מפורש
בברייתא עצמה: **בד"א במוכר שדהו מפני רעתה וכו'.** שם מימרא דשמואל
וסוגיא דגמרא. ודע שאע"פ שהמוכר לא עייל ונפיק אזוזי לא קנה לוקח בשאר
קרקעות דלא סמכא דעתיה דמוכר לגמור המכר אבל מפני רעתה הוא חפץ
למכרה ולמהר בקנייתה. ואפילו בשאר קרקעות נראה דאם התנו תנאן קיים
דומיא דכסף דלעיל. ודע דאוקמתא דרב אשי על זה דקאמר במתנה ביקש
ליתנה לו וכו' ה"ק דמפני רעתה בדין הוא שיקנה שהרי אפי' במתנה היה
נותנה לו כי רעה בעיני אדוניה היא:

כסף משנה **כיצד בשטר וכו'.** ואע"פ שאין השטר שוה כלום דסד"א כל פחות
משוה פרוטה לאו כלום הוא. אי נמי שרבינו כתב הברייתא כלשונוה וברייתא
אידי דגבי קדושין איצטריך למיכתב אע"פ שאין בו שוה פרוטה תנא נמי גבי
מכירה: **בד"א במוכר שדהו מפני וכו'.** שם (דף כ"ו) אמר שמואל לא שנו דקנה
אלא בשטר מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן את הדמים ואותיב עליה רב
המנונא מדתניא בשטר כיצד כתב לו [על הנייר או על החרס אע"פ שאין בהם שוה פרוטה]
שדי מכורה לך שדי נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה הוא מותיב לה והוא מפרק
לה במוכר שדהו מפני רעתה כלומר ומשום הכי קנה בשטר לחודיה הא לאו
הכי לא קני עד שיתן הכסף רב אשי אמר במתנה בקש ליתנה לו ולמה כתב לו
לשון מכר כדי לייפות את כחו. ופירש"י דלרב אשי הך מתניתין בנותן [מתנה]
מיירי וכולה חדא היא ולא או או קתני אלא כך כתב לו שדי מכורה (לך)
ונתונה לך כדי לייפות את כחו שאם יגבנה ב"ח של נותן ממנו ישוב לתבוע
דמים המפורשים. ולפי זה יש לנו לפסוק כרב אשי דבתרא הוא דלא מפליג
בין מוכר שדהו מפני רעתה או לא אלא לעולם לא קנה בשטר אלא א"כ כתב
שדי מכורה לך ונתונה לך. ויש לתמוה על רבינו שפסק כרב המנונא ותירץ ה"ה

דרב אשי לאו לאיפלוגי אתא אלא ליתן טעם לדבר דמפני רעתה דין הוא שיקנה שהרי אפילו במתנה היה נותנה לו כי רעה בעיני אדוניה היא עכ"ל. כוונתו לומר דרב אשי לא בא לחדש אוקימתא אלא לתת טעם לדברי רב המנונא ולפי"ז אין לנו לגרוס רב אשי אמר דמשמע דאתא לאיפלוגי אלא אמר רב אשי. ול"נ שאפשר לומר על פי הקדמה זו שרבינו מפרש דרב אשי לא לחלוק על דברי רב המנונא בא וגם לא לפרש דבריו אלא לומר דברייתא אפשר לתרוצה בגוונא אחרינא וכיון שלא הקשה על דברי רב המנונא משמע דדינא הכי הוי. ועי"ל דאפילו נימא דסבר רבינו דרב אשי לאיפלוגי אתא וכדפירש"י לא שבקינן פירווקיה דרב המנונא דהוא גופיה מותיב לה משום פירווקיה דרב אשי כ"ש דמסתבר טעמיה טפי דשביק ברייתא כפשטה דאו או קתני. ועי"ל דמטעם אחר פסק כרב המנונא משום דחילוק זה דמוכר שדהו מפני רעתה סתמא דגמרא קאמר לה בפרק האומנין (דף ע"ח) גבי עייל ונפיק אזוזי וכיון דסתמא דגמרא קאמר לה הכי נקטינן :

ח כִּיצַד בְּחֻזְקָה. מְכַר לֹו בֵּית מְכַר לֹו שְׂדֵה או שְׁנַתָּן אוֹתָהּ בְּמִתְנָה כִּיּוֹן שְׁנַעַל או גָּדַר או פָּרַץ כָּל שֶׁהוּא וְהוּא שְׁיֹועִיל בְּמַעֲשָׂיו הֲרִי זֶה קָנָה. בְּמָה דְּבָרִים אָמֹוּרִים כְּשֶׁהֲחֻזֵּיק בְּפָנֵי הַמוֹכֵר או הַנוֹתֵן. אָבֵל שְׁלֹא בְּפָנֵי הַמוֹכֵר או הַנוֹתֵן צָרִיךְ שְׁיֹאמַר לוֹ לֵךְ חֻזֵּק וְקָנָה וְאַחַר כֵּן אִם הֲחֻזֵּיק קָנָה אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ בְּפָנֵי הַבְּעָלִים :

מגיד משנה כִּיצַד בְּחֻזְקָה מְכַר לֹו בֵּית או שְׂדֵה וכו' כִּיּוֹן שְׁנַעַל או גָּדַר או פָּרַץ וכו'. משנה וברייתא פ' חזקת הבתים (דף מ"ב). ומ"ש והוא שיועיל. מפורש בהלכות ובגמרא: במה דברים אמורים כשהחזיק בפני המוכר וכו'. מפורש שם פרק חזקת הבתים:

כסף משנה כִּיצַד בְּחֻזְקָה וכו'. מדברי רבינו שכתב בד"א במקום שאין כותבין שטר קודם כִּיצַד בְּחֻזְקָה משמע שסובר כדברי האומרים דחזקה לחודיה קניא בלא כסף ושטר אפילו במקום שכותבין שטר:

ט הַמוֹכֵר בֵּית לְחֻבְרוֹ וּמָסַר לוֹ אֶת הַמִּפְתָּח [ג] הֲרִי זֶה כְּמִי שְׁאָמַר לוֹ לֵךְ חֻזֵּק וְקָנָה. וְכֵן הַמוֹכֵר אֶת הַבּוֹר כִּיּוֹן שְׁמָסַר לוֹ דְלִיּוֹ הֲרִי זֶה כְּמִי שְׁאָמַר לוֹ לֵךְ חֻזֵּק וְקָנָה, וְכְשֶׁהֲחֻזֵּיק וְקָנָה :

מגיד משנה המוכר בית לחבירו ומסר לו המפתח וכו'. מימרא בב"ק פרק שור שנגח את הפרה (נ"א נ"ב) ובהלכות: **וכן המוכר בור לחבירו וכו'.** דליו פירוש הדלי ששואבין בו, וגם זה מימרא שם ובהלכות:

י כיצד המחזיק בנעילה קנה. כגון שפּמכר בית או חצר והיה הפתח פתוח ונעל הלוקח את הפתח וחזר [ד] ופתחו הרי זה החזיק וקנה. שהרי נשתמש בה שמוש המועיל:

מגיד משנה כיצד המחזיק בנעילה וכו'. קצת המפרשים ז"ל פירשו נעל האמור בפרק חזקת הבתים קובע מנעול או מעמיד דלתות אבל נועל וסוגר הדלת לא קנה. ואינו נכון אלא נעל נועל הדלת הוא ומבואר בגיטין פי הזורק (דף ע"ז:) דאמרינן גבי ההוא עובדא דגיטא בשבתא תיזיל איהי ותיחוד ותפתח דתנן נעל גדר וכו' הרי זו חזקה ותקני גיטא אגב ביתא ובשבת היה וזה מבואר ומדאמרינן תיחוד ותפתח כתב הרב ונעלו וחזר ופתחו:

כסף משנה כיצד המחזיק בנעילה וכו' ונעל הלוקח את הפתח וחזר ופתחו. ה"ה הביא ראיה לדברי רבינו מההוא שכיב מרע דפרק הזורק (דף ע"ז:) דאמרינן ביה תיחוד ותפתח. והטור כתב בסי' קצ"ב על דברי רבינו ואיני מבין דבריו מה צריך לפתחו אח"כ. והרמב"ן כתב דלרבינו בעינן שיחזור ויפתח מההיא דהזורק וליתא דהא נעל תנן עכ"ל. ולפי זה תיחוד ותפתח לאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט. ול"נ דלרבינו נמי בנעילה לחוד קני. ומ"ש וחזר ופתחו ל"מ קאמר ל"מ בנעל ונשאר נעול שקנה אלא אפילו חזר ופתחו כמו שהיה מקודם דהשתא אין ניכר בו שום מעשה שעשה לקנות אפילו הכי קני. וכתב הרא"ש דמתיחוד ותפתח דפרק הזורק אין ראיה דשאני התם דבנעילה לחודה לא מוכחא שיהא לשום קנין אלא כמו שהיתה רגילה בכל פעם לסגור בתים של בעלה כדי שיהא שמור מה שבתוכו אבל כיון שהיא פותחת מיד אחר הנעילה ניכר שהנעילה היתה לצורך קניין עכ"ל. וע"פ הדברים האלה אפשר לומר דבדוקא כתב רבינו ופתחו משום דאם אינו פותחו מיד לא מוכחא מילתא שנעל לשום קניין אלא שהוא נועל הבית בשליחות בעה"ב כדי לשמור מה שבתוכו אבל כשחוזר ופתחו מיד ניכר שהנעילה היתה לצורך קניין ולפי זה נעל דמתני' לישנא קיטא הוא:

יא כיצד המחזיק בגדירה כל שהוא קנה. כגון שהיה שם גדר והיו עולין בנחת. והוסיף עליו כל שהוא והשלימו לעשרה ונמצא שאין עולין אלא בדם. הרי זה הועיל וקנה. וכן אם

הִיְתָה שֵׁם פְּרָצָה וְהָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ בְּדַחַק וְהִרְחִיב הוּא בָּהּ כָּל
שֶׁהוּא עַד שֶׁנִּמְצָא נִכְנָס בְּרוֹחַ. הָרִי הוֹעִיל וְקָנָה :

מגיד משנה כיצד המחזיק בגדירה כל שהוא קנה וכו'. מפורש פי חזקת
הבתים (דף נ"ג) דוקא כשהועיל שאין עולין לו עתה אלא בדוחק אבל אם עולה
כמו בתחלה לא עשה ולא כלום ובזה הדבר תלוי: **וכן אם היתה שם פרצה**
וכו'. מפורש שם וכ"ש אם בתחלה לא היו נכנסים בה כלל ועתה נכנסין שקנה
ופשוט הוא ומבואר שם ובהלכות:

כסף משנה כיצד המחזיק בגדירה כל שהוא וכו' והשלימו לעשרה. מימרא
דשמואל פרק חזקת הבתים (דף נ"ג) וא"ת למה לי דנקט והשלימו לעשרה אי
סגי באין יכולין לעלות אלא ע"י הדחק. ותירץ הנמוקי יוסף דעשרה דנקט לאו
דוקא אלא כל שאין עולין לו עכשיו אלא ע"י הדחק קנה וכ"נ מדברי ה"ה.
ול"נ דעשרה דנקט דוקא דכל פחות מעשרה עולין לו בריוח הוא ולכך צריך
שישלימו לעשרה דכיון שהשלימו לעשרה עולין לו ע"י הדחק: **כתב הטור**
בסימן קצ"ב וזה לשונו. כתב הרמב"ם שצריך ג"כ שמתחלה לא היה גבוה
מעשרה והשלימו לעשרה וכ"כ הרא"ש וי"א שאין צריך דהא דקאמר בגמרא
כגון שלא היה גבוה עשרה והשלימו לעשרה אורחא דמילתא נקט דכל
שהשלימו לעשרה הוי הכי וה"ה נמי בפחות מעשרה אם הוא בזה הענין עכ"ל.
ואיני יודע מנין לו לומר דרבינו דוקא נקט שדבריו כלשון הגמרא ומה שנפרש
בלשון הגמרא נפרש בדבריו:

יב נתן צרור והועיל. כגון שחבר בו הפנים לשדה. או נטל צרור
והועיל כגון שפתח בנטילתו הפנים לשדה. הרי זה קנה. וכן כל
פיוצא בזה:

מגיד משנה נתן צרור והועיל וכו'. מימרא דר' יוחנן שם ובהלכות ומפורש שם
בגמרא דדוקא כשהועיל ושהביא את המים המועילים להשקות השדה אבל
אם ראה אמת המים באה ומזקת הקרקע ונתן צרור כדי למנעה הרי זה לא
קנה שסילוק ההיזק אינו דבר שיקנה אלא הבאת התועלת ואיתא בהלכות:

יג המוכר שדה לחברו בצד שדהו. או שנתנה לו במתנה. כיון
שדש את המצר שבין שתי השדות ונעשו שתייהן כשדה אחת
קנה. אבל אם הלך בה לארפה ולרחבה אין הלך זה מועיל

כָּלוּם. וְאִם שְׁבִיל שֶׁל כְּרָמִים מְכַר לוֹ הוֹאִיל וְנִעְשָׂה לְהַלּוֹךְ קָנָה בְּהַלּוֹךְ :

מגיד משנה המוכר שדה לחבירו בצד שדהו וכו'. אולי יצא לו מהפירוש שכתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות פ"ק דבבא קמא גבי ההיא דאמרינן מאימת תחזק בה מכי דייש אמצרי ואע"פ שרבינו מפרשה בפנים אחרות פ"ט אפשר שהוא סובר שהדין אמת: אבל אם הלך בה לארכה וכו'. מחלוקת ר' אליעזר וחכמים בברייתא פ' המוכר פירות (דף ק') ופסק כחכמים: ואם שביל של כרמים וכו'. מפורש שם מימרא מודים חכמים [לר"א] בשביל כרמים:

יד וכמה שעור רחב הדרך שיקנה בהלוכו. אם היה מסים במחצות קנה כדי שיגביה רגל ויניח רגל בצדה. ואם אין שם מחצות קנה ברחב כדי שתהיה על ראשו חבילה של שריגים ויטב בה:

מגיד משנה וכמה שיעור רוחב הדרך וכו'. פירוש המוכר שביל של כרמים מן הסתם כמה רחבו וכמה קנה הלוקח ברוחב וזו מימרא שם כי אתו לקמיה דר' יצחק וכו' ומוכח שם דאהא דשביל קאי. והחילוק בין מסוים במחיצות ובין אינו מסוים מפורש בגמ' כדבריו כגירסת הספרים. אבל יש מחליפין הגרסא ואומרין דכשיש שם מחיצות גבוהות צריך כדי שתהיה על ראשו חבילה של זמורות ויסבבה שיתהפך מצד רגל אל צד כדי שלא יעכבו המחיצות וכשאין שם מחיצות גבוהות די לו כדי שיגביה רגל ויניח רגל שהרי למעלה ממנו אויר פנוי להתהפך לכל צדדיו עם משאוי שבראשו. ולפי גרסת רבינו ז"ל נראה הטעם שאם יש מחיצות כיון שהוא ברוחב כדי שיגביה רגל ויניח רגל סבר וקביל שלא יסתור המוכר המחיצות וצ"ע. ואפשר שרבינו ז"ל אינו מפרש השמועה במוכר את השביל בסתם במה נקנה אלא כמה הוא קונה בחזקת הילוך וכבר ידוע בין הקונה והמוכר כמה מכר ולזה לשונו נוטה אבל כל המפרשים פירשוה במוכר סתם והגרסא האחרת גרסת רש"י והרשב"א ז"ל:

כסף משנה (יג-יד) המוכר שדה לחבירו בצד שדהו וכו' כיון שדש את המצר וכו'. פ"ק דקמא (דף ט') ופי' מי שהיה נשוי (דף צ"ב:) ופ"ק דמציעא (דף י"ד) ראובן שמכר שדה לשמעון [שלא באחריות] ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו וכו' ומאימת הויה חזקה מכי דייש אמצרי וכתב רבינו דין זה פ"ט, ולפי שקשה אם לא החזיק בה פשיטא דיכול לחזור בו ותו מאי בעי ומאימת הויה חזקה הרי החזקות שנויות

בפי חזקת פירש רבינו שם דהבי"ע בשקנה באחד מדרכי הקניות ואפילו הכי כל שלא נשתמש בה בחזקת דייש אמצרי יכול לחזור בו אבל אי דייש אמצרי אע"פ שלא קנה בשום קניין אחר קנה ואינו יכול לחזור בו דלא גרע דש אמצרי מרפק ביה פורתא והרי כאן קניין חזקה והרי נהנה בו. ומ"ש שם רבינו דש בו מצר שלה וערבו עם הארץ פי' כשהוא סמוך לשדהו ורוצה לחברם דאי לאו הכי אמאי דייש אמצרי ופי' מאימת הוי חזקה כלומר דלא לימצי למיהדר ומשיב מכי דייש אמצרי כלומר שנהנה בה כבר ומכיון שנהנה קנה בההיא דישה אינו יכול לחזור בו כך נ"ל לדעת רבינו והוא יותר נכון בעיני ממי"ש ה"ה: **ואם שביל של כרמים וכו' וכמה שיעור רוחב הדרך וכו'.** סוף פרק המוכר פירות (דף ק') ברייתא וגירסת רבינו כמי"ש ה"ה וכתב שאפשר דהיינו טעמא שאם יש מחיצות וכו'. ויותר נכון מה שפירשו בתוס' (בד"ה ולא אמרן) דהבי"ע במחיצות נמוכות טפח או טפחיים להיכר השביל הילכך כשמוכר לו השביל בשדהו לא יתן לו אלא כמו שהוא עשוי אפילו לא יהא [לו אלא] כדשקיל כרעא ומנח כרעא. וכתב עוד ה"ה שאפשר שרבינו אינו מפרש השמועה במוכר השביל סתם במה נקנה אלא במה הוא קונה בחזקת הילוך וכבר ידוע בין הקונה והמוכר כמה מכר ולזה לשונו נוטה ע"כ. ודבריו אפשר להתפרש אם בשלא הלך רק באורך ואפילו הכי קנה השיעור הכתוב כאן אבל אם הלך ברוחב קנה כל מה שהסכימו אם הלך בו, או אפשר דמשום דקנין הילוך קליש אפילו הלך כמה לא קנה מה שהוא דרך הילוך שביל כרמים ויכול לחזור בו המוכר מהשאר. ולי"נ באומר לו שביל סתם אני מוכר לך עסקינן ואפילו הלך בו כמה אינו קונה אלא השיעור האמור כאן. **ומ"ש רבינו וכמה שיעור רוחב הדרך וכו' כדי שיגביה רגל ויניח רגל בצדה,** נראה דהיינו אורך שתי רגלים וקשה דא"כ לימא אורכא דתרי כרעי ואפשר דאי אמר הכי הוה משמע מצומצמים והשתא דאמר כי היכי דשקיל כרעא וכו' משמע שאינם מצומצמים: **על** מה שכתב ה"ה ולפי גרסת רבינו נראה הטעם וכו' שלא יסתור המוכר המחיצות, קשה דא"כ תינח היכא שאין השביל רחב יותר מכדי שיגביה רגל ויניח רגל אבל היכא שהוא רחב יותר מאי איכא למימר: **ועל** מי"ש שרבינו אינו מפרש במוכר השביל בסתם וכו'. קשה דמאי שנא מסיימי מחיצתא מהיכא דלא מסיימי:

טו * הִיְתָה הַקְרָקַע צָחִיחַ סָלַע שְׂאִין בָּהּ לֹא גָדַר וְלֹא פָרְצָה. וְאִינָהּ בֵּית זְרִיעָה. הָרִי הַחֲזָקָה שְׂקוֹנָה אוֹתָהּ שְׂטִיחַת פְּרוֹת אוֹ הַעֲמֻדַת בְּהֶמָּה שָׁם וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְׁאָר הַתְּשֻׁמִּישׁ:

ההראב"ד **היתה הקרקע צחיח וכו'.** א"א הא מילתא לא מיחוורא דהא חזקה אכילת פירות היא ואכילת פירות לא מהני אלא כנגד טענה אבל למיקנא בה ארעא לא קני אלא מידי דמהניא לארעא כעין נעל וגדר עכ"ל:

מגיד משנה **היתה הקרקע צחיח סלע וכו'.** כתב עליו הר"א הא מילתא לא מיחוורא וכו'. ביאור דבריו שלא אמרו סוף הפרק בכיוצא בזה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו לא קנה אלא בחזקת שלש שנים וכנגד טענה שהלה טוען לא מכרתיה לך וזה מביא ראיה שהחזיק בה שלש שנים בחזקה זו וטוען שקנאה ממנו וחזקה זו ראיה לדבריו אבל להיותו קניין לא. ונראה שדעת רבינו ז"ל דלא בעינן מידי דמועיל לקרקע אלא כשהלוקח אינו נהנה אבל כשהלוקח נהנה ודעת אחרת מקנה ודאי קנה וגדולה מזו נעל הבית שהרי זו חזקה שהרי הוא נועל בפני כל אדם כדרך שאדם עושה בשלו וכל שנועל כדרך שהבעלים נועלים בתיהם כדי למנוע מהן רגל כל אדם הרי זו חזקה וטעם זה כתבוהו המפרשים וזהו שאמר הרב למעלה גבי נעל שהרי זה נשתמש בו שימוש המועיל וא"כ כ"ש לאכילת פירות או כל הדברים שהבעלים נהנין דרך הנאת הקרקע או משתמשין דרך שימוש. ודין צחיח סלע בחזקת ג' שנים מפורש ריש חזקת (דף נ"ט): ובהלכות מתקיף לה רב ביבי בר אביי צונמא במאי קני ליה וכו'. זה נראה להעמיד דברי רבינו. והרמב"ן והרשב"א ז"ל דעתם כדעת הר"א ז"ל פ"ק דקדושין גבי עבד כנעני וכו' ובעיטור בשכירות ומסתברא שאם נתן כליו ותשמישיו לתוכו זו חזקה כההיא דגרסינן בירושלמי דקדושין המוכר בית לחבירו כיון שצבר לתוכו פירות קנה אמר רב שמואל בר רב יצחק ובלבד פירות שהן ראויין לצבור ע"כ בעיטור וזה ראיה לדברי רבינו וקצת ראיה גם כן משביל של כרמים שנקנה בהילוך כמבואר למעלה:

כסף משנה **היתה הקרקע צחיח סלע וכו'.** על מ"ש כאן הרב המגיד להשוות דין קרקע לדין העבד עיין בפרק כ' כי שם חילקתי ביניהם:

טז **המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה.** או שאסף פירות האילן או זמרו וכל פיוצא בדברים אלו הרי זה קנה שהרי החזיק. ואין אחד מהן * יכול לחזור בו. וכן אם אסף המוכר סל של פירות ונתן ללוקח. קנה לוקח מיד בהחזקה. שהרי גלה דעתו שהקנה לו שדה זו קנין גמור ונעשו פרותיה שלו:

ההראב"ד יכול לחזור בו וכו'. א"א כל זה הולך על הדרך שכתב עכ"ל:

מגיד משנה המוכר קרקע לחבירו וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל א"א כל זה הולך ע"ד מה שכתב ע"כ. וכן הוא האמת דמשום דס"ל דכל שקונה בחזקת ג' שנים כשהמוכר מכחיש קנה לאלתר כשהלה מודה ואומר לו לך חזק וקנה אע"פ שיש בכלל אלו שהזכיר המחבר דברים שאינו קונה בחזקת ג' שנים כמו שיתבאר פ"ב מהל' טוען ונטען כיון שנשתמש בקרקע כדרך שבעלים עושין ה"ז חזקה: **וכן אם אסף המוכר סל של פירות וכו'.** זה נלמד ממה שאמרו פ' חזקת (דף ל"ה:) חזקתן ג' שנים מיום ליום א"ר אבא אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה, ופירוש דלי ליה המוכר ללוקח קנה לוקח לאלתר וזו חזקה גמורה שקונין בה, ואע"ג שהלשון ההוא מורה שאינן לענין חזקת קנייה אלא לענין ראייה שהשדה שלו והוא הדין שהזכיר רבינו סוף פרק י"א מהלכות טוען ונטען ורבינו ז"ל סבור דתרתני שמעינן מינה לפי שיטתו דאכילת פירות הויא חזקה:

יז העכו"ם אינו קונה בחזקה. אלא בשטר הוא שקונה עם נתינת הכסף. וישראל הבא מחמת העכו"ם הרי הוא כעכו"ם ואינו קונה אלא בשטר. כל המחבר לקרקע הרי הוא כקרקע. ונקנה או בכסף או בשטר או בחזקה. ואם אינו צריך לקרקע כגון ענבים העומדות לבצר הרי זה כמטלטלין לקנין ויש להו אונאה:

מגיד משנה העכו"ם אינו קונה וכו'. מפורש שם מימרא דרב וגם בהלכות ופירשה אף לענין קניין ולא לענין חזקת ג' שנים. ומ"ש עם נתינת הכסף. משום דלא עדיף מישראל שאינו קונה בשטר בלא נתינת דמים אלא למוכר שדהו מפני רעתה כמו שנתבאר למעלה והטעם שהעכו"ם אינו קונה בחזקה שאם היה העכו"ם קונה בחזקה מתוך אלמותו היה מחזיק אבל לכתוב לו שטר כולי האי לא עבדי: **כל המחובר וכו'.** זה פשוט. ואמרינן פ' שבועות הדיינין (דף מ"ב:) כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לענין שבועה ומה שאמרו שם דאפילו ענבים העומדין ליבצר הרי הן כקרקע ופירשה הרב ז"ל כשהן צריכין לקרקע אבל כשאינן צריכין לקרקע כלל הא אמרינן פ' נערה שנתפתתה (דף י"א) כל העומד ליגזז כגוזז דמי ואמרינן נמי כל העומד ליתלש כתלוש דמי ואי נמי דשבועה שאני וכו"נ דעתו פ"ב מהלכות שכירות ויש פירושים אחרים לחלק בין זו לזו ומ"מ דין החזקה נתברר פ' המוכר את

הספינה על מתניי דהלוקח פשתן מחובר ומחבירו ותלש כל שהוא קונה
ובסוגיא שעליה ואין להאריך ויתבאר פ"ג:

כסף משנה העכו"ם אינו קונה בחזקה וכו' וישראל הבא מחמת עכו"ם וכו'.
פ' חזקת הבתים (דף ל"ה): אמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עכו"ם
הרי הוא כעכו"ם מה עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר אף ישראל הבא מחמת
עכו"ם וכו', ומפרשה רבינו בין לענין חזקת ג' שנים בין לענין קנייה לאלתר
ואע"פ שלא הוזכר במימרא אלא שטר ודאי דלא עדיף מישראל ולא קני בשטר
לחודיה בלא כסף אלא במוכר שדהו מפני רעתה. ופי' ישראל הבא מחמת
עכו"ם היינו ישראל הקונה מהעכו"ם והטעם דכי היכי שכתבנו למעלה שאפי'
שטר ראיה ומקום שכותבין לא סמכא דעתיה למיקני בכסף עד דאיכא שטר
וכיון שנכתב קנה למפרע בכסף ה"נ המוכר לעכו"ם והקונה מעכו"ם לא
סמכא דעתייהו שהמקח או המכר קיים עד שיהא שטר עם כסף ואפילו
במקום שאין דרכן לכתוב משום דסתם עכו"ם אנס ויערער עליהם לבטל
המקח אבל כשנעשה בשטר אין יראים ממנו וזה טעם מספיק. ומדברי רבינו
בפי"א מהל' זכייה משמע דטעמא משום דעכו"ם לא סמכא דעתיה אלא על
השטר וטעם ה"ה אינו מספיק לישראל הקונה מן העכו"ם ועיין בהר"ן בפ"ק
דקידושין, ואפשר לומר שדקדק רבינו שכתב אלא בשטר הוא שקונה עם
נתינת הכסף לומר דלא קני דשטר וכסף שניהם יחד צריך וג"כ צריך שיקדים
כתיבת השטר לנתינת הכסף וזהו פירוש בשטר הוא שקונה עם נתינת הכסף
כלומר עם נתינת הכסף שאחר כתיבת השטר הא אם נתן הכסף ואח"כ כתב
לו השטר לא קני וכמ"ש בנימוקי יוסף בשם המפרשים פ' חזקת גבי נכסי גר
הרי הם כמדבר ומ"ש תחלה נראה יותר. ומ"ש רבינו עוד בישראל הבא
מחמת העכו"ם הרי הוא כעכו"ם ואינו קונה אלא בשטר לאו למימרא דקני
בשטר לחודיה אלא בשטר עם נתינת הכסף קאמר ואמאי דאמר גבי עכו"ם
סמך ולא הזכיר שטר אלא לומר דלא קני בחזקה דהא ודאי פשיטא דלא
עדיף מישראל וכמ"ש ה"ה בקונה עכו"ם והוא הדין למוכר עכו"ם דשויים הם
וכמו שאמרו ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם: כל המחובר
לקרקע וכו'. בפ' שבועת הדיינין (דף מ"ג) ר"מ סבר (ענבים העומדים ליבצר)
כבצורות דמיין ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין וסובר רבינו דע"כ לא פליגי
אלא בצריכין לקרקע אבל אין צריכין לקרקע אפילו רבנן מודו דכבצורות
דמיין דפרכינן בפ' נערה שנתפתתה (דף נ"א) בפשיטות כל העומד ליגוז כגוז
דמי ופשיטא דכרבנן קי"ל אלא ודאי דבאין צריכים אפילו רבנן מודו. והוי
יודע שבענין השומרים לא שאני לן בין צריכים לקרקע לאינם צריכים אלא
לעולם הם כקרקע וזהו שכתב רבינו הרי הם כמטלטלין לקניין ויש להם
אונאה משמע דיש דבר שאינם לו כמטלטלין גם פ"ח דטוען ונטען כתב טענו
ענבים שעומדים ליבצר וכו' שכל העומד ליבצר הרי הוא כבצור לענין כפירה

והודאה נראה גם כן דיש דבר שאינם לו כמטלטלין ובצריכין לקרקע כתב הרי הן כקרקע לכל דבר ובפרק שני דהלכות שכירות כתב המוסר לחבירו דבר המחובר לקרקע לשמור אפילו היו ענבים העומדות להבצר הרי הן כקרקע בדין השומרים, נראה מלשונו שדין השומרים משונה משאר דינים דאפילו אין צריך לקרקע דינו כקרקע דעתו כדעת ר"י הלוי ז"ל רבו שכתב טור חשן משפט סי' צ"ה כל המחובר לקרקע כקרקע דמי וכתב הר"י הלוי דוקא לענין שומרים אבל מאן דמזבין לחבריה ענבים העומדות להבצר כיון דאדעתא למישקל זבנינהו ניהליה כבצורות דמיין ודיינינן בהו דין מטלטלין בכל מיילי כגון דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן דקיימא לן כל העומד ליבצר כבצור דמי והיינו טעמא דגבי שומר לאו כבצורות דמי כיון דלשמירה הן כשהם מחוברים לקרקע ואדעתא דהכי מסרינהו ניהליה הוה ליה כקרקע דהא לאו למתלשינהו מסרינהו ניהליה עכ"ל: **כתב הרב המגיד** כל המחובר לקרקע וכו' דין החזקה נתבאר בפרק הספינה על מתניתין דהלוקח פשתן מחבירו ותלש כל שהוא קנה ובסוגיא שעליה עכ"ל. ויש לתמוה שזה ע"פ פירוש רשב"ם שם אבל רבינו כתב שם דהוי כאינו צריך לקרקע וכתב הרב המגיד שקנה הקרקע בשכר היפוי וקנה הפשתן אגב הקרקע עכ"ל. ואם כן אין דין הפשתן ענין לחזקה כלל:

יח כָּשֵׁם שֶׁהִקְרַקַע נִקְנָה בְּכֶסֶף בְּשֵׁטֶר וּבַחֲזָקָה. [ה] כָּדָּ שְׂכִירוֹת הִקְרַקַע נִקְנָה בְּכֶסֶף לְבַדּוֹ אוֹ בְּשֵׁטֶר לְבַדּוֹ אוֹ בַּחֲזָקָה. וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ:

מגיד משנה כשם שהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות וכו'. ברייתא במציעא פרק השואל (דף צ"ט:) ובהלכות:

יט הַמוֹכֵר לְחֵבְרוֹ עֶשֶׂר שָׁדוֹת בְּעֶשֶׂר מְדִינוֹת. כִּיּוֹן שֶׁהִחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה כָּלָן. וְאֶפְלוּ הִיתָה [ו] אַחַת מֵהֶן הָרַ גְּבוּהָ וְהִשְׁנִיתַ מְצוּלָה שֶׁהָרִי תִשְׁמִישׁ שָׁל זֶה אוֹ אֵינָה תִשְׁמִישׁ שָׁל זֶה. אַף עַל פִּי כֵן כִּיּוֹן שֶׁהִחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה הַשָּׂאֵר:

מגיד משנה המוכר לחבירו עשר שדות בעשר מדינות וכו'. זו ברייתא ומימרא דשמואל פ"ק דקדושין (דף כ"ז). ומ"ש ואפילו היתה אחת מהן גבוהה. הוא פירש חולסית האמור בגמ' (דף ס"ז) פרק המוכר את הבית בדין זה ופוסק כלישנא בתרא דהתם:

כסף משנה המוכר לחבירו י' שדות וכו'. ואם תאמר בלא חזקה קנה מטעם כסף, וי"ל דהבי"ע במקום שכותבין שטר ואז לא קני בכספא כמפורש לעיל:

ב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים. שְׁנַתְּוֹ דְּמֵי כֶּלֶן. אֲבָל אִם לֹא נָתַן דְּמֵי כֶּלֶן לֹא קָנָה אֶלָּא כְּנֶגֶד מְעוֹתָיו. לְפִיכָךְ אִם הָיוּ הַכֹּל בְּמִתְּנָה קָנָה כֶּלֶן. וְכֵן בְּשִׂכְרוֹת כֵּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קָנָה כֶּלֶן כָּל זְמַן הַשִּׂכְרוֹת. הָיוּ מְקַצֵּת הַקְּרָקְעוֹת בְּמִכָּר וּמְקַצֵּתוֹ בְּשִׂכְרוֹת. כֵּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק בֵּין בְּמִכְרָה בֵּין בְּשִׂכְרוֹת קָנָה הַכֹּל:

מגיד משנה בד"א כשנתן דמי כולם וכו'. אם תשאל אי בשנתן לו דמים למה לן חזקה כלל והא אמרינן דקרקע נקנה בכסף, תשובתך הא במקום שכותבין את השטר היא כדאמרינן לעיל דאין קרקע נקנה בכסף עד שיכתוב השטר וחזקה זו עולה במקום שטר. ודע שהמפרשים ז"ל נחלקו בחזקה במקום שכותבין את השטר אם היא קונה לבדה ויש מי שכתב דקונה כל היכא דהמוכר לא עייל ונפיק אזוזי וכן העלה הרשב"א ז"ל והכא היינו טעמא דבעינן נתינת דמים משום דלא החזיק בכלן הא החזיק בכלן ומוכר לא עייל ונפיק אזוזי קנה אע"פ שלא נתן דמים: **היו מקצת קרקעות וכו'.** תוספתא פ"ה מבתרא לקח הימנו עשר שדות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כלן לקח מקצת ושכר מקצת והחזיק בין בשכורה בין בלקוחה הרי חזקה ע"כ:

כסף משנה ומ"ש רבינו וכן בשכירות נלמד מהתוספתא שכתב רבינו בסמוך, ונראה מדברי רבינו שכתב וכן בשכירות כיון שהחזיק באחת מהן וכו' דלא משוה שכירות למכר אלא לענין זה בלבד אבל לא לענין שצריך לתת דמי כולן דבשכירות אפילו לא נתן דמים קנה בחזקה וטעמא משום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף:

הלכות מכירה - פרק שני

א עֶבֶד כְּנַעֲנֵי הָרִי הוּא כְּקָרְקַע לְקִנְיָה וְנִקְנָה בְּכֶסֶף וּבְשֵׁטֶר אוּ
בַחֲזָקָה :

מגיד משנה עבד כנעני הרי הוא וכו' ונקנה בכסף או בשטר או בחזקה. משנה
מפורשת פ"ק דקדושין (כ"ב:) ובהלכות :

כסף משנה עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר. כלומר במקום שכותבים שטר
דומיא דקרקע או בחזקה לחודה אפ"י במקום שכותבין ומכאן נראה שדעת
רבינו כדעת הסוברים כן :

ב ומה היא החזקה בקנין עבדים. שישתמש בהן כדרך
שמשתמשין בעבדים בפני רבו. כיצד. התיר לו מנעלו או
שהנעיל לו מנעלו. או שהוליד פליו לבית המרחץ. או שהפשיטו
או סכו או גרדו או הלבישו או הגביה את רבו קנה. * וכן אם
[א] הגביה הרב את העבד קנה :

ההראב"ד וכן אם הגביה וכו'. א"א נראה מדבריו דלא גריס בה פלוגת' אלא
הכיגריס הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו א"ר שמעון לא תהא חזקה
גדולה מהגבהה כו' והכי גריס לה הרב ז"ל עכ"ל :

מגיד משנה כיצד התיר וכו'. ברייתא מפורשת שם והרשב"א ז"ל כתב דדוקא
כל אלו וכיוצא בהן שהן מלאכות של עבד אבל תפר לו בגד וכיוצא בזה שאינם
מלאכות של עבד הי"ז כאכילת פירות ולא קנה וזה דעת הרמב"ן ז"ל וכבר
נתבאר למעלה דעת רבינו שהקרקע נקנה באכילת פירות וה"ה לעבד : **וכן אם
הגביה הרב את העבד וכו'.** בהשגות א"א נראה מדבריו וכו'. מיהו בהלכות
שלנו במחלוקת שנויה הגביהו רבו לא קנאו אמר ר"ש לא תהא כו' ואעפ"כ
כתב הרשב"א ז"ל וז"ל וקי"ל כר"ש דהא נקנה אף במשיכה כדאמר שמואל
ורב אשי הי"נ אמר וכ"ש בהגבהה ע"כ :

כסף משנה כיצד התיר לו מנעלו וכו'. כתב הי"ה דסברת רבינו דכשם שקרקע
נקנה באכילת פירות כן העבד נקנה באי זו מלאכה שיעשה אפילו אינה מלאכת
עבדות כגון תפר לו בגד או בישל לו קדרה ושלא כדברי הרשב"א והרמב"ן.
ואני אומר דאדרבה לשון רבינו נראה בהפך שכתב שישתמש בהן כדרך
שמשתמשין בעבדים דמשמע דוקא תשמיש המיוחד לעבדות ולא דמי לאכילת
פירות דקרקע דשאני התם דבעת הנאתו מינכר לכל שהוא שלו אבל כשתופר

בגד במה יודע דלרבו הוא אבל מלאכת עבדות הם מעשים בגופו של אדון והוליד כליו אחריו למרחץ כיון דאחריו הוא הולך הא מינכר שהוא שלו דומיא דקרקע:

ג תִּקְפוּ וְהִבִּיאוּ אֶצְלוֹ קָנָה. שֶׁהַעֲבָדִים נִקְנִין בְּמִשְׁיכָה כְּזוֹ. אֲבָל אִם קָרָא לְעֶבֶד וּבָא אֶצְלוֹ. אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ הֲרֵאשׁוֹן לְךָ אֶצֶל הַלּוֹקַח וְהִלֵּךְ אֶצְלוֹ. לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּמְשְׁכְנוּ בְּתִקְיָה אוֹ שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִם הִחֲזִיק בוֹ שְׁלֹא בְּפָנָי הָרַב צָרִיךְ שֶׁיֹּאמֶר לוֹ לְךָ חֲזִק וּקְנָה:

מגיד משנה **תקפו והביאו אצלו.** פירש"י תקפו בחזקה ומימרא דשמואל היא שם: **אבל אם קרא וכו'.** שם מבואר: **ואם החזיק וכו'.** זה פשוט שהוקש לקרקע והרי דינו כיוצא בו:

כסף משנה **או שאמר לו רבו הראשון לך אצל וכו'.** טעמו משום דהוי טעמא משום דאדעתא דנפשיה אזיל לא שאני לן בין קראו רבו השני ובא אליו לאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוקח:

ד עֶבֶד קָטָן הָרִי הוּא כְּבִהְמָה וְקוֹנֵין אוֹתוֹ בְּדַבְרִים שְׁקוֹנֵין בְּהוֹן הַבְּהֵמָה וּבְדַבְרִים שְׁקוֹנֵין בְּהוֹן הַעֲבָדִים. לְפִיכָךְ נִקְנָה בְּמִשְׁיכָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא תוֹקְפוֹ:

מגיד משנה **עבד קטן הרי הוא כבהמה וכו'.** מימרא דרב אסי שם. ומ"ש **ובדברים שקונין בהם את העבדים.** יצא לו להרב ז"ל מההיא עובדא דאמרין התם רב יהודה הנדואה גר שאין לו יורשים הוה [חלש] על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא א"ל לעבדיה שלוף לי מסאני ואמטינהו (לגו) ביתא וכו' ואיכא דאמרי קטן היה אלמא שהוא נקנה במה שהגדול נקנה ופשוט הוא. ומ"ש **לפיכך וכו'.** מפורש שם:

ה הַבְּהֵמָה בֵּין דְּקָה בֵּין גִּסָּה נִקְנִית ^[ב] בְּמִשְׁיכָה אֶף עַל פִּי שֶׁאִפְשָׁר לְהַגְבִּיחָה אוֹתָהּ לֹא הִצְרִיכוּהוּ לְהַגְבִּיחָה. מִפְּנֵי שְׁמֵת־חֲבֻטָּת בְּאַרְץ. וְאִם הִגְבִּיחָה קָנָה. וְהַהֲגָבָה קוֹנָה בְּכָל מְקוֹם. אֲבָל הַמִּשְׁיכָה אֵין קוֹנֵין בָּהּ אֶלָּא בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל

שְׁנֵיהֶם וְאִין קוֹנִין בָּהּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְלֹא בְּחֶצֶר שְׁאִינָה שֶׁל
שְׁנֵיהֶם :

מגיד משנה הבהמה בין דקה וכו'. כך היא מסקנא דסוגיא בפ"ק דקדושין (כ"ה:) זה וזה במשיכה אבל במסירה לא דטפי עדיפא משיכה ממסירה ועיקר. ומ"ש מפני שמתחבטת. מפורש בפ' הספינה (דף פ"ו:) שאני בהמה דמסרכא: ואם הגביהה וכו'. מבואר שם דטפי עדיפא הגבהה ובההיא דר"ש דלעיל מבואר שהגבהה קונה בכ"מ זה לשון הברייתא: אבל המשיכה אין קונין בה אלא בסימטא וכו'. דין הגבהה שקונה בכל רשות והמשיכה ברשויות אלו דוקא מימרא דאביי ורבא בהמוכר את הספינה (דף פ"ד:) מפורשת והוא ג"כ בהלכות. ומלת סימטא כתבתי בפירושה לשון רש"י פי"ז מהלכות גזילה ואבידה:

כסף משנה הבהמה בין דקה בין גסה נקנית במשיכה. כתב ה"ה ולא במסירה דטפי עדיפא משיכה ממסירה. כך נראה שהוא דעת רבינו שכתב בפ"ג הספינה הואיל וא"א להגביה וכו' לא הצריכוה משיכה אלא נקנית במסירה אלמא דמשיכה עדיפא ליה ממסירה:

1 כיצד קונין את הבהמה במשיכה. אין צריך לומר אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו שקנה. אלא אפלו קרא לה ובאה או שהכיתה במקל ורצה בפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה. והוא שימשך בפני הבעלים. אבל אם משך שלא בפני הבעלים צריך שיאמר לו קדם שימשך לך משך וקנה:

מגיד משנה כיצד קונין הבהמה במשיכה וכו' ואפילו קראה וכו'. ברייתא שם (ע"ה:) ובפ"ק דקדושין (כ"ב:). ומ"ש כיון שעקרה יד ורגל. פסק כת"ק דברייתא ודלא כר' אחא דאמר התם עד שתהלך מלא קומתה וכן בהלכות בהמוכר את הספינה: והוא שימשוך וכו'. בכמה מקומות מבואר פרק שור שנגח את הפרה (נ"א:) דבעי למימר ליה לך משוך וקני ודוקא שלא בפניו אבל בפניו לא צריך דומיא דקרקע:

כסף משנה כיצד קונין את הבהמה במשיכה וכו' או שרכב עליה והלכה בו וכו'. עיין במ"ש בפרק י"ז מהלכות גזילה:

ז המוכר עֵדֶר לְחִבְרוֹ אוֹ שֶׁנִּתֵּן לוֹ בְּמִתְנָה. כִּיּוֹן שֶׁמָסַר לוֹ ^נ מְשֻׁכָּת, הִיא הַבְּהֵמָה הַמְהֻלָּכֶת בְּרֵאשׁ הָעֵדֶר וְהַכֹּל נִמְשָׁכִים אַחֲרֶיהָ, אֵין צָרִיךְ לֹמַר לוֹ מְשֻׁךְ וְקִנְיָה. שֶׁמְסִירֶת בְּהֵמָה זֹו כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ לֵךְ מְשֻׁךְ וְקִנְיָה. וְכִיּוֹן שֶׁמְשֻׁךְ לוֹ הָעֵדֶר קִנְיָה וְאֵף עַל פִּי שֶׁמְשֻׁךְ שְׁלֵא בְּפָנָיו :

מגיד משנה המוכר עדר וכו'. מימרא מפורשת שם פ' שור שנגח את הפרה (דף נ"ב):

ח האומר לחברו ^ז מְשֻׁךְ וְתִקְנָה אוֹ חֲזֵק וְתִקְנָה וְכִיּוֹצֵא בְּדַבָּרִים אֵלוֹ וְהִלֵּךְ וּמְשֻׁךְ אוֹ שֶׁחֲזִיק לוֹ קִנְיָה שֶׁמְשַׁמְעֵת תִּקְנָה לְהַבֵּא וְעֵדִין לֹא הִקְנָה לוֹ. אֶלֶא צָרִיךְ הַמוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן לֹמַר לוֹ לֵךְ חֲזֵק וְקִנְיָה אוֹ מְשֻׁךְ וְקִנְיָה וְכִיּוֹצֵא בְּדַבָּרִים אֵלוֹ שֶׁמְשַׁמְעוֹן שִׁיקְנָה עֲתָה בְּעֵת שֶׁיִּמְשֻׁךְ אוֹ יַחֲזִיק :

ההראב"ד משוך ותקנה או חזק וכו'. א"א זהו דבר תימה שהרי מצינו אחת מכם תתקדש לי שהקדושין מקויימים בלשון זה וכן עקוץ תאנה מתאנתי ותקנה לי גנבתך וכן מצינו יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כלן לשון הקנאה הן עכ"ל:

מגיד משנה האומר לחבירו משוך וכו'. בהשגות א"א זהו דבר תימה וכו' וכן מצינו יטול ויזכה ויחזיק כלן לשון מתנה הן ע"כ. ובאמת שאין ראיה מההיא דקדושין דהתם אין האיש אומר לאשה לעשות דבר וכיון שכן אומר לה תתקדש שהוא להבא אחר נתינת הקדושין. א"נ דתתקדש לשון נפעל הוא תהוי מקודשת ואפשר עתה משא"כ בתקנה שהוא נפעל (עתיד). א"נ דקדושין שאני אבל ההיא דעקוץ תאנה מתאנתי אינה כדברי הר"א ז"ל כבודו במקומו מונח דהתם לוקח הוא דאמר למוכר כדאיתא בהדיא במרובה (דף ע' ע'): דאמר לוקח לגנב עקוץ תאנה מתאנתי בשבת ותקנה לי גנבתך וס"ד התם דה"ל גנב מתחייב בנפשו ומש"ה פטור מתשלומי ד' וה' וזה פשוט שם וההיא דיטול ויזכה וכו' בשכיב מרע היא בפי' מי שמת שהוא מדבר לאחר מיתה וכן פירש ה"ר יוסף ו' מיגש ז"ל שם דדוקא בשכיב מרע אבל בבריא לא ומ"מ יש חולקין שם. ועם כל זה לא מצינו סעד לדברי רבינו לבד זה ראה מצאתי דגרסינן בפ"ק דמציעא (דף ט') [בעין ר' אלעזר משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה מהו ומתמהינן לקנות מי א"ל קני אלא וקני כלים שעליה וכו' ונראה שהוא מפרש

כך לקנות משמע להבא כמו לעשות לדבר וכיון שכן פשוט הוא שלא קנה אלא וקנה דמשמע עתה בעת משיכה כלומר שאינו הכרח שיהיה לאחר מכאן וכן דעת הרב בתקנה. אחר כן מצאתי מי שדקדק כן מכאן אבל רשיי ז"ל אמרה בלשון אחרת ודברי רבינו צ"ע:

ט האומר לחברו משך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום ומשך לא קנה. ואם אמר לו קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום קנה. ואפלו היתה עומדת באגם * ביום שלשים. שזה כמי שהקנה אותו מעתה על תנאי נעשה התנאי נתקיים הקנין. וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי:

ההראב"ד ביום שלשים וכו'. א"א נ"ל אם הפרה עומדת ברשות הלוקח ביום ל"א שהיא קנויה לו מידי דהוה אהרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום דחיילי קדושין בההוא יומא עכ"ל:

מגיד משנה האומר לחברו משך פרה זו וכו'. זו היא מסקנא דגמרא בפירוש בפי האשה שנפלו לה נכסים (דף פ"ב) בכתובות. ומ"ש אפילו עומד באגם. הכוונה ברשות שאינה שלו ואינה קונה לו וה"ה לרה"ר אלא דאורחא דמילתא נקט התם בגמרא אגם שהוא מקום (מרעה) [שאינו שלו]. ובהשגות א"א נ"ל אם הפרה עומדת ברשות הלוקח וכו'. ויש לחלק דאם איתא אפילו ברה"ר אם דומה לאשה הוא אלא הכא היינו טעמא דכיון דלא אמר מעכשיו במאי יקנה במשיכה כבר כלתה משיכתו ובפירוש חילקו בתוספתא במס' כתובות בין זו לההיא דקדושין. ותו דאף בקדושין גופיהו צריכה רבא כמו שנתבאר בהלכות אישות: וכל האומר ע"מ וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות דהכין קיי"ל ואיתא בקדושין בהאומר (דף ס"ו) ובגיטין במי שאחזו ובהלכות אישות נתבאר משפטי התנאין:

כסף משנה האומר וכו'. כתובות פי האשה שנפלו (דף פ"ב) וכתבו שם התוס' בד"ה הא דאמר לא דמי לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר לי יום ובא אחר וקדשה בתוך לי דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות אע"פ שלא אמר מעכשיו כדאמרינן בפרק האומר דבכסף ודאי לא בעינן מעכשיו שאם לא תתקדש לו חייבת לשלם והוי כאילו הכסף בעין לאחר לי יום אבל הכא גבי משיכה אם לא אמר מעכשיו לא קנה לאחר לי יום דבשעת קנייה כבר פסקה המשיכה. וכתבו עוד דר"י שהוא בעל המימרא ס"ל דמעכשיו מתחיל הקניין ואינו נגמר עד לאחר לי יום ולהכי אמרינן בהכותב (דף פ"ו) שצריך שתהא

בסוף שלשים באגם שהוא מקום הראוי למשיכה: **כתב** הר"ן בפי הכותב על הא דהאומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר לי יום לא ירדתי לסוף דעתו של הרמב"ם שכתב פי"ט מהל' גירושין דבלא א"ל מעכשיו מגורשת ובפי"ג מהל' מכירה כתב דבלא א"ל מעכשיו לא קנה. וה"ה בפי"ט מהל' גירושין נתן טוב טעם ודעת לדברי רבינו: **כתב** ה"ה מ"ש אפילו אם עומדת באגם הכוונה ברשות שאינו שלו וכו'. ולא ידעתי למה כתב כן דהא בגמרא משמע דוקא בעומדת באגם אבל עומדת ברה"ר לא:

2 המוכר בהמה לחבירו או נתנה לו במתנה ואמר קנה אותה כדרך שפני אדם קונין. אם משך או הגביהה קנה. אבל אם רכב עליה. אם בשדה קנה. ואם בעיר לא קנה. לפי שאין דרך בני אדם לרכב בעיר. לפיכך אם היה אדם חשוב שדרךכו לרכב בעיר. או אדם מזלזל ביותר שאינו מקפיד על הליכו בעיר רוכב. כגון המטפלין בגדול הבהמות או העבדים. או שהיתה אשה. או שהיה ברשות הרבים שהרבים דורסין שם. הרי זה קונה ברכיבה. והוא שתהליך בו:

מגיד משנה המוכר בהמה לחבירו וכו'. בבא זו ופרטיה בפרק קמא דמציעא (דף ט') ומתוך שלא ביאר הרב דין מנהיג נראה שהוא סבור דמנהיג קנה בין בעיר בין בשדה כפירש"י ז"ל והראב"ד ז"ל. **וזה אם משך** שכתב כאן שכבר נתבאר שהמשיכה היא בהכישה במקל ודוקא ברשות שדינו שיקנה כמ"ש למעלה כבר: **ומה שכתב או שהיתה אשה**. פירש"י ז"ל טעם האשה שאין כחה יפה ודרכה לרכוב עליה פן תנתק הבהמה ממנה ואיכא דגרסינן חשובה ולא כן גירסת רבינו ורש"י ז"ל. ויתר דברי הבבא מפורשין שם בברייתא ובסוגיא:

הלכות מכירה - פרק שלישי

א אַחַד הַבְּהֵמָה וְאַחַד שְׂאֵר הַמִּטְלָטְלִין נִקְנִין בְּמַעוֹת ^[א] דִּין תּוֹרָה. וּמִשְׁנַתֵּן אֶת הַמַּעוֹת קִנְיָה וְאִין אַחַד מֵהֶן יוּכַל לְחַזֵּר בּוֹ. אֲבָל חֲכָמִים תִּקְנוּ שֶׁלֹּא יִקְנוּ הַמִּטְלָטְלִין אֶלָּא בְּהִגְבָּהּ אוּ בְּמִשְׁיכָת ^[ב] דְּדָבָר שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהִגְבִּיהָ :

מגיד משנה אחד הבהמה ואחד שאר מטלטלין וכו'. מימרא דר"י בפרק הזהב בב"מ (מ"ז:) ובהלכות: אבל חכמים תקנו כו' כיצד המקבץ וכו' אינו נקנה במשיכה. החילוק שכתב רבינו בין דבר שדרכו להגביה לדבר שאין דרכו מימרא מפורשת בהמוכר את הספינה (דף פ"ו) ובהלכות. ודין הפשתן מבואר שם וכן דין פלפלין וכיוצא בהן דגרסינן התם על מימרא זו ת"ש המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה והא פירות דבני הגבהה נינהו וקתני דקני (להו) במשיכה הכא במאי עסקינן בשליפי רברבי פירוש משאות גדולות שא"א להגביהן וכאן נתבאר דין האגוזים ושאר הפירות והקשו תו אי הכי אימא סיפא הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום אחר פ"י הגבהה ופריך אטו פשתן בשליפי רברבי לא עבדי (מיניה) בתמיהא ופריך שאני פשתן דמשתמיט ודרכן הוא להתירו ולהגביהו אגד אגד וכזה פירשו רוב המפרשים ז"ל והכריחו פירוש זה. ומ"ש הר"א ז"ל שאם הגביה כל הטעון שלם קנה בכך פשוט הוא:

ב כִּיצַד. הַמְקַבֵּץ עֵצִים אוּ פִּשְׁתָּן וְכִיּוֹצֵא בָהֶן וְעִשָּׂה מֵהֶן טְעוֹן גְּדוֹל שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהִגְבִּיהוּ. אִינוּ נִקְנָה בְּמִשְׁיכָהּ. שְׁהַרִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר הָאָגָד וּלְהִגְבִּיהוּ עַץ עֵץ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אִם הָיָה טְעוֹן שֶׁל אֶגּוֹזִים אוּ שֶׁל פִּלְפָּלִין אוּ שֶׁל שְׂקָדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן וְהָיָה גְּדוֹל שְׂאִין אַחַד יוּכַל לְהִגְבִּיהוּ. הַרִי זֶה נִקְנָה בְּמִשְׁיכָהּ. שְׂאִם יִתִּירוּ יִתְפָּרֵד וְיִהְיֶה לוֹ בּוֹ טָרַח גְּדוֹל. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה:

ההראב"ד כיצד המקבץ עצים או וכו'. א"א זהו שאמרו הלוקח פשתן לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ומפרש לה בהגבהה וכן עיקר מיהו לא צריך להתירו ולהגביהו עץ עץ כמו שאמר אלא אע"פ שהוא טורח עליו להגביהו שלם ותאמר אין דרכו בהגבהה אפילו הכי ניחא ליה בהגבהה טפי ממשיכה משום דמישמט עכ"ל:

כסף משנה כיצד המקבץ עצים וכו'. כתב ה"ה דגרסינן התם על מימרא זו וכו' שאני פשתן דמשתמיט. ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש שאני פשתן שאפשר

לשומטו מעט מעט ולהגביהו ומש"ה אפילו הוא שליפי רברבי אינו נקנה אלא בהגבהה והוא הדין לכל דבר שאין טורח כל כך כשישמטנו מעט ויגביהנו אבל פירות דהיינו כגון אגוזים שקדים ופלפלין דלא משתמטי כלומר שיש טורח גדול להתירן ולהגביהן מעט מעט נקנין במשיכה :

ג **הספינה** [ג] **הואיל ואי אפשר להגביהה ויש במשיכתה טרח גדול ואינה נמשכת אלא לרבים. לא הצריכה משיכה אלא נקנית במסירה. וכן כל פיוצא בזה. ואם אמר לו המוכר לך משך וקנה אינו קונה הספינה עד [ד] שימשכנה כלה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו. שהרי הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה :**

מגיד משנה **הספינה הואיל וא"א להגביהה וכו'.** אלא נקנית במסירה. זו היא מסקנא דגמ' בהמוכר את הספינה (דף ע"ה ע"ו) וכן בהלכות וזה מוסכם וכגון דא"ל לך חזק וקנה א"נ שהחזיק בפניו אע"ג דלא א"ל מידי דכל בפניו לא בעי אמירה וזה לדעת המפרשים ז"ל שהסכימו דלא בעינן מסירה מיד ליד אלא באמירה לך חזק וקני זה כתב הרשב"א ז"ל והביא ראיות. ודע שהמסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהן כמו שיתבאר פ"ד : **ואם אמר לו המוכר וכו'.** מחלוקת רבי ורבנן ופסק כרבנן דברייתא שם בפרק הספינה ובהלכות. **ומ"ש עד שימשכנה כולה.** פסק כשמואל ודלא כרב דאמר כיון שמשך כל שהוא קנה וכן פסקו בהלכות וכבר ידעת שהמשיכה אינה קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם וכיון שכן דין הספינה כך הוא אם היה ברה"ר או בחצר שאינה של שניהם קונה אותה במסירה כל זמן שלא הקפיד מוכר הקפיד המוכר שאמר לו לך משוך צריך למשכה כולה ושיוציאנה מאותו רשות שאין משיכה קונה בו ויכניסנה לרשות שהמשיכה קונה בו היתה עומדת בסימטא או בחצר של שניהם נקנית במשיכה בהכרח ולא במסירה זו היא כוונת רבינו ז"ל וקיצר במובן. וכתב הרשב"א ז"ל בשם הרב אבן מיגש ז"ל היתה עומדת ברה"ר ולא א"ל מוכר מידי ואזיל לוקח ומשך לא קנה עד שימשכנה כדינה מרה"ר לסימטא אע"ג דנקנית במסירה ברה"ר ומסירה אינה צריכה שימסור לוקח מיד ליד אפילו הכי כיון שהתחיל למשוך כבר גלה בדעתו שאינו רוצה לקנות בחזקה זו שהוא מחזיק ותפוס בה אלא במשיכה ע"כ. וכלים גדולים כגון תיבות גדולות שדרך הבעלים להכניסן בביתן לא קנה עד שימשוך זה דעת רבותיו של הרשב"א ז"ל אבל הרשב"א ז"ל כתב שדינן כספינה וכ"כ הר"י בן מיגאש ז"ל דכל שאינו נמשך אלא לרבים דינו במסירה כספינה וזה דעת רבינו ז"ל שכתב למעלה נקנית במסירה וכן כל כיוצא בזה :

כסף משנה הספינה הואיל וא"א להגביהה וכו' ואינה נמשכת אלא לרבים.
פ"י ע"י רבים:

ד נמצאת למד שהלוקח מטלטלין אף על פי שנתן כל הדמים [ה] יכול לחזור בו. וכן המוכר יכול לחזור בו עד שיגביה או ימשך דבר שאין בו הגבהה. או ימסר המוכר ללוקח דבר שאין דרכו להמשיך. ומשהגביה או משך דבר שאין דרכו להגביה או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשיך קנה ואין אחד משניהם יכול לחזור בו. וכופין את הלוקח לתן את הדמים:

מגיד משנה נמצאת למד שהלוקח מטלטלין וכו'. זה מבואר בהזהב במציעא (דף מ"ז) ומ"מ החוזר בו מקבל מי שפרע כמו שיתבאר פ"ז ודלא כר"ש דאמר מוכר שהכסף בידו יכול לחזור בו ולא לוקח אלא כרבנן דמתניתין דאמרי בין לוקח בין מוכר יכולין לחזור:

ה [ו] ולמה תקנו חכמים דבר זה במטלטלין. גזרה שמה יתן הלוקח דמי [ז] החפץ וקדם שיקחנו יאבד באנס. וכגון שנפלה דלקה ונשרף. או באו לסטים ונטלוהו. אם יהיה ברשות הלוקח יתמהמה המוכר ולא יצילהו. לפיכך [ח] העמידוהו חכמים ברשות המוכר כדי שישתדל ויציל החפץ. שאם אבד חיב לשלם:

מגיד משנה ולמה תקנו חכמים דבר זה במטלטלין וכו'. מפורש טעם זה שם בההיא מימרא דר"י דלעיל:

ו נמצאת אומר שאם נתן דמי המקח ונאנס קדם שיקחנו. ואמר לו הלוקח תן לי מקחי או החזר לי את מעותי. ואף על פי שיש עדים שאבד באנס ולא היה במוכר כח להצילו ולא נתרשל בדבר. הרי זה מחזיר את הדמים. שהרי תקנו חכמים משיכה. לפיכך אם היה ביתו של לוקח שיש בו החפץ שנמכר משכר למוכר לא תקנו לו חכמים משיכה. שהרי המקח

בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקָח. וּמִשְׁנַתָּן אֶת הַדְּמִים נִקְנָה הַמֶּקֶח וְאִין אֶחָד
מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ :

מגיד משנה נמצאת אומר שאם נתן דמי המקח וכו'. זה מתבאר ממה שאמרנו שעדיין המקח ברשות המוכר וכן מבואר דין זה בהלכות ומזו שאמרנו ופשוט הוא ומוסכם: **לפיכך אם היה ביתו וכו'.** זה מבואר בגמ' ופסקוה בהלכות ואמרי ואע"ג דהני מילי לר"ש אינון מדרי"ש נשמע לרבנן ע"כ. וגם זה מוסכם. ורש"י ז"ל פירש שאין הטעם דנימא דחצירו של אדם קונה לו דודאי אינה קונה כל ימי השכירות שהיא שכורה למוכר דחצירו של מוכר היא אבל הטעם דכיון דבחצירו הוה אי מתרמי דליקה לוקח גופיה טרח ומציל לה ולא תקון רבנן בה משיכה ואוקמוה אדינא דאורייתא דמעוה קונות. ודברי רבינו צ"ע דמשמע שהוא סובר דטעמא משום דחצירו של לוקח קנה לו אע"פ שהיא מושכרת ומ"מ לא נתבאר בפירוש בדבריו וכ"נ פרק ו' מהלכות שכירות:

ז' וכן השוכר' המקום שאותו וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ואיתא בקדושין פ"ק (דף כ"ז) ופ' הספינה ופ"ק דמציעא (דף י"א) ודוקא בחצר המשתמרת לדעת השוכר או שהוא עומד בצד המקום ההוא לאו הכי לא אלא אם הקנה לו מדין מטלטלין עם הקרקע, ולדעת ההשגות צריך אגב בפירוש כמו שיתבאר והכי משמע פ"ק דמציעא וזה נראה מדברי הרמב"ן והרשב"א ז"ל פ' קמא וקרוב לזה נתבאר פ"ז מהל' גזילה ואבידה:

כסף משנה לפיכך אם היה ביתו של לוקח וכו'. כתב ה"ה ודברי רבינו צ"ע כו'. ואני אומר שאין נראה כן מדברי רבינו כי ביאור דבריו כך הוא לפיכך אם היה ביתו של לוקח וכו' לא תקנו לו משיכה שהרי המקח ברשות הלוקח כלומר ועל כרחו טרח ומציל כדי להציל ביתו הילכך משנתן הדמים נקנה המקח בדין תורה:

ז' וכן השוכר המקום שאותו המטלטלין הנמכרין מנחין בו [ט] קנה. ואין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא הִגְבִּיהָ וְלֹא מִשְׁדָּךְ וְלֹא נִמְסְרוּ לוֹ. שְׁהָרִי נַעֲשֶׂה בְּרִשׁוֹתוֹ. וּכְבָר בְּאַרְנוּ שְׁשֻׁכִירוֹת קֶרְקַע נִקְנָה בְּכֶסֶף אוּ בְשֵׁטֶר אוּ בַחֲזָקָה:

כסף משנה וכן השוכר המקום וכו'. כתב ה"ה זה מבואר בהרבה מקומות וכו'. הוא עובדא דר"ג וזקנים שהיו באים בספינה ואמר עישור שאני עתיד למוד נתון לו ליהושע ומקומו מושכר לו וקתני בברייתא שקיבל שכר ממנו ובפ"ק

דמציעה איכא תרי לישני ללישנא קמא מטלטלי אגב מקרקעי הקנה לו דאילו מדין חצר לא קנה מפני שלא היה משתמר לדעתו ורב פפא אמר דעת אחרת מקנה אותן שאני כלומר דדוקא במציאה הוא דבעינן שיהא עומד בצד שדהו כשאינה חצר משתמרת אבל במתנה כיון דדעת אחרת מקנה אותה כיון שמשתמרת לדעת הנותן ואע"פ שאינה משתמרת לדעת המקבל קנה אפילו אינו עומד בצדה. והרי"ף נראה שפוסק כת"ק וכן דעת רבינו בפ"ד מהלכות זכייה ותמהני מה"ה שהביא ראיה מהל' גזילה שהוא בענין מציאה דלכ"ע לא קנה בחצר שאינה משתמרת אלא אם כן עומד בצדה ולא הביא ראיה מהלכות מתנה שבענין מתנה הוא פלוגתא דתרי לישני שכתבתי :

ח המקנה קרקע ומטלטלין כאחד כיון שקנה קרקע בכסף או בשטר או בחזקה נקנו המטלטלין עמהם בין שהיו שניהם במקר או במתנה. בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע. בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין. כיון שקנה קרקע קנה מטלטלין :

מגיד משנה המקנה קרקע ומטלטלין כאחד וכו'. דין זה שמטלטלין נקנין עם הקרקע וכו' משנה וגמרא פ"ק דקדושין (דף כ"ו). וכן מ"ש שאע"פ שאין שניהם במכר נקנין המטלטלין עם הקרקע. מפורש שם בגמרא בעיא דאיפשיטא. ואני תמה למה לא כתב הרב כשהמטלטלין במכר שלא קנה את כולן עם הקרקע אלא בשנתן דמי כולן שהרי מימרא מפורשת היא שם אמר רבא לא שנו אלא בשנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו ותניא כוותיה והוא בהלכות. ונ"ל שהרב מפרשה בשהמוכר עייל ונפיק אזוזי כדעת קצת המפרשים ז"ל אבל אי לא עייל ונפיק אזוזי אע"פ שלא קבל דמי כולן נקנה הכל ללוקח ועל כן סתם הרב ז"ל וסמך לו על מה שיתבאר פ"ז דכל דעייל ונפיק אזוזי לא קני. אבל פירוש אחר י"ל במטלטלין הנקנין עם הקרקע אינן קנויין אלא כשנתן לו דמי כולן אע"ג דלא עייל ונפיק אזוזי ובזה הורע כחו של אגב כיון שאין קניית המטלטלין מחמת עצמן זה דעת רש"י ז"ל והרמב"ן והרשב"א ז"ל :

כסף משנה המקנה קרקע ומטלטלין כאחד וכו'. ה"ה תמה על רבינו למה לא כתב שאם לא נתן לו דמי כל המטלטלין שלא קנה. ול"נ דלפי גירסת ההלכות דלא גריס אמר רבא לא שאנו אלא שנתן דמי כולם וכו' אלא אהיה דשמואל דמכר לו עשר שדות בעשר מדינות ולא קאי אקניית מטלטלין באגב ל"ק מידי שהרי בפ"א גבי מכר לו עשר שדות כתב בד"א שנתן לו דמי כולן דאהתם קאי

רבא וכאן לא כתב כן משום דלא קאי לענין מטלטלין אגב קרקע וכמ"ש ואין ספק שגירסת הרי"ף היא גירסת רבינו:

ט בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים כְּשֶׁהִיוּ אוֹתָן הַמְטַלְטְלִין צְבוּרִין בְּאוֹתָהּ קֶרְקַע. אָבֵל אִם הָיוּ בְּמָקוֹם אַחַר צָרִיד שְׂיֵאמַר לוֹ קִנְיָה מְטַלְטְלִין אֲגַב קֶרְקַע. אָפְלוּ הָיוּ הַמְטַלְטְלִין בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת וְאָמַר לוֹ קִנְיָה אוֹתָם עַל גְּבֵי קֶרְקַע פְּלוּנִית כִּיּוֹן שְׂקִנְיָה הַקֶּרְקַע נִקְנוּ הַמְטַלְטְלִין אִף עַל פִּי שְׂאִינָן [1] צְבוּרִין בְּתוֹכָהּ. וְאִם לֹא אָמַר קִנְיָה אֲגַב קֶרְקַע לֹא קִנְיָה. וְקֶרְקַע כָּל שֶׁהִיא קוֹנִין עַל גְּבֵה כָּל מְטַלְטְלִין שְׂיִרְצָה:

ההראב"ד אגב קרקע לא קנה. א"א זה ההפרש שכתב בין צבורין לשאינן צבורין אינו מחוור דשמעתא לא מיחזיא אלא לעולם אגב וקני בעינן אפילו בצבורין בה דאי לא היכי פסקה למילתיה ואמר והלכתא אגב וקני בעינן צבורין לא בעינן והא זמנין דצבורין בעינן ואגב לא בעינן עכ"ל:

מגיד משנה בד"א כשהיו המטלטלין צבורין באותו קרקע וכו'. החילוק שכתב המחבר דבצבורין לא בעי דלימא ליה אגב וכי אמרינן אגב דוקא כשאינן צבורין אינו מבואר בגמרא. ובהשגות א"א זה ההפרש שכתב בין צבורין לשאינן צבורין וכו'. ובאמת דבגמרא אחר שהעלו דלא בעינן צבורין איבעיא להו מי בעינן אגב ואסיקנא והלכתא אגב וקני בעינן צבורין לא בעינן ורבינו פירשה לפי הנ"ל בשאינן צבורין מי בעינן אגב וזהו ששאלוה אחר שהעלו דצבורים לא בעינן אבל בצבורין כיון דקנה קרקע דעתו ז"ל דה"ל קרקע זה כחצירו וחצירו של אדם קונה לו ולזה נוטה קצת לשון ההלכות שכך כתב שם ואסיקנא והלכתא לא בעינן צבורין אגב וקני בעינן כלומר צריך המקנה לומר לקונה קני הא ארעא וקני לך אגבה הנך מטלטלי דאית לי במקום פלוני וכיון דאתחזיק ליה ההוא ארעא קני להו נמי להנהו מטלטלי כל היכא דאיתנהו על כן לא הזכיר אגב אלא בשאינן צבורין ואעפ"כ אין הדבר מוכרח מדברי ההלכות וצ"ע:

כסף משנה בד"א כשהיו המטלטלין צבורין באותה קרקע וכו': כתב ה"ה החילוק שכתב רבינו וכו'. כיוצא בדברי ה"ה כתב הר"ן ז"ל בדעת רבינו וכתב עליו ואין דבריו מחוורים שא"כ ה"ל לפרש דדוקא בחצר המשתמרת דחצר שאינה משתמרת אינה קונה אלא בעומד בצדה כדמוכח בפ"ק דמציעא ואף הוא ז"ל כתב כן בפ"ד מהל' זכייה וכבר השיג עליו הראב"ד עכ"ל. ול"נ

שמלבד ההכרח שכתבו ה"ה והר"ן לדברי רבינו יש לו עוד הכרח אחר דאמריי איבעיא השנית והלכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן ומאחר דפשטינן לעיל דצבורין לא בעינן למה לי למיהדר ולמימר דצבורים לא בעינן אלא ודאי היינו לומר צבורים לא בעינן ומשום דאפילו אינם צבורים מיקנו אגב קרקע משי"ה אגב וקני בעינן לשאינן צבורים הא אילו לא הוו מיקנו שאינם צבורים לא הוה בעי אגב וקני כלל. ומה שכתב שאין דבריו מחוורים שא"כ ה"ל לפרש וכו' אע"פ שה"ל לפרש [דדוקא בחצר המשתמרת היא] לא מפני זה לא יהיה פירושו בגמרא מחוור כ"ש שי"ל שסמך על מ"ש פרק ד' מהל' זכייה דבחצר שאינה משתמרת לא קנה אא"כ עומד בצדה ומכיון דצבורין לא בעינן אגב אם כן ע"כ מטעם חצירו קנה ופשיטא דבעינן שיהא עומד בצדה אם אינה משתמרת וכן דרכו של רבינו בכמה מקומות לסמוך כאן על מה שאמר במקום אחר. ומ"ש וכבר השיג עליו הראב"ד לא מטעם זה השיג עליו אלא משום דשמעתא לא מתחזיא אלא לעולם אגב וקני בעינן צבורים לא בעינן והא זימנין דצבורים בעינן אגב וקני לא בעינן משי"ה כתב שאינו מחוור. ובמה שכתבתי לעיל נתיישב גם זה דה"פ משום דצבורים לא בעינן אגב וקני בעינן לשאינם צבורים הא אילו לא הוה בעינן צבורים לא הוה בעינן אגב וקני. כל זה על פי דרך הרב רבינו ניסים בדברי רבינו אבל הנכון בדברי רבינו הוא דלאו מטעם חצירו הוא דלא בעינן בצבורים אגב שא"כ לא היה לו להזכיר דין זה בהלכות אלו אלא הטעם הוא דנהי דכשאינן צבורין צ"ל אגב להודיע שעם הקרקע הוא מקנה אותן מטלטלין אבל כשהם צבורים בתוכו אין צריך לדיבורו שהרי הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין כנ"ל:

2 הקנה השדה לאחד והמטלטלין לאחר אף על פי שאמר לו קנה המטלטלין על גבי קרקע והחזיק האחד בקרקע לא קנה השני המטלטלין. ואם תפשו אחר שחזר בו המקנה אין מוציאין מידו. שהרי תפשו אחר שקנה חבירו הקרקע שנקנו אלו על גבו:

מגיד משנה הקנה השדה לאחד והמטלטלין לאחר וכו'. זו בעיא דלא איפשיטא בפ"ק דקדושין (דף כ"ז) ופסק בה הרב ז"ל כדרכו ברוב התיקו האמורין בגמרא בענין ממון שאם תפס אין מוציאין מידו והרשב"א ז"ל פסק דהעמד ממון על חזקתו וכן דעת בעל העיטור ז"ל. וזה לשון הרשב"א ז"ל ושדה לאחד ומטלטלי לאחר לא קנה ושאי ר"ע דיד עניים הוא כלומר גזבר הקדש הוה וידו כידם ומכאן דיד אפטרופסין כיד יתומים ושדה לאפטרופסין ומטלטלין ליתומים קנו ע"כ:

יא הַמִּקְנָה עֲבָדִים וְקִרְקָעוֹת כְּאֶחָד הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים לֹא קָנָה הַקִּרְקָעוֹת. הַחֲזִיק בְּקִרְקָעוֹת לֹא קָנָה עֲבָדִים עַד שְׂיָהִיו עוֹמְדִין בְּתוֹךְ הַקִּרְקָע. וְאִם עַל פִּי שְׂאֵמֶר לוֹ קָנָה עֲבָדִים עַל גְּבִי קִרְקָע לֹא קָנָה עַד שְׂיָהִיו בְּתוֹכָהּ. שְׂהֶעֱבַד * מְהֵלֵךְ לְדַעַת עֲצָמוֹ :

ההראב"ד מהלך לדעת עצמו וכו'. א"א ולמה בעי שיהיו בתוכה והרי אמר לו אגב וקני וכבר אמרו דהיכא דא"ל אגב לא בעינן צבורין בה. ומה שכתב שהעבד מהלך לדעת עצמו מה בכך הא לא בעינן צבורין בה אלא כי איתא להא מילתא בדלא א"ל אגב ואיכא דקאי כוותיה דמטלטלי דניידי לא מהני ליה אגב אלא בעינן צבורין בה ושמעתא דבבא קמא העבדים וקרקעות הכא נמי משמע אלא דקשיא עלה שמעתא דבבא בתרא מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה ושמעתא דמאה צאן ומאה חביות דמהני בהו אגב אפילו במטלטלין דניידי ואע"פ שאינן צבורין בה עכ"ל:

מגיד משנה המקנה עבדים וקרקעות וכו' אע"פ שאמר לו קנה העבדים וכו' לא קנה עד שיהיו בתוכה. בהשגות א"א ולמה בעינן שיהיו בתוכה וכו' (וראיתי מתוך דבריו שהוא מחלק בין עבד לבהמה דעבד הולך לדעת עצמו ובזה ניצל מן הקושיות שכתבנו) ע"ש שהאריך. ודברי תימה הם שהרי סוגיא דפ"ק דב"ק מפורשת היא דבין למ"ד עבדא כמטלטלי דמי נובין למ"ד עבדא כמקרקעי דמי] אין העבד נקנה אגב קרקע אלא אם עומד בתוכו ואין שם מחלוקת ואלו הן דברי רבינו בפירוש ומה שהקשה מצאן אגב לא אמרינן אלא דוקא עבד דנייד על דעת עצמו אבל צאן ניידי אדעתא דרועה וזהו שכתב רבינו ז"ל לדעת עצמו וכן פירשו בתוס' והרשב"א ז"ל דחילוק יש בין עבד לבהמה ומוכרח הוא וכבר נתבאר למעלה פ"ב שיש חילוק גם כן ביניהם בדין המשיכה וזה פשוט ותימה מסוגיא זו דב"ק שאינה בהלכות ומתוך סוגיא זו העלו בתוס' והרשב"א ז"ל שם דאין הקרקע נקנה אגב קרקע וע"כ לא אמר שמואל קנה עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן אלא משום דסדנא דארעא חד הוא אבל באגב לא. וכתבו בתוספות דאפילו אמר קני קרקע הסמוך לתחום ואגביה קנה הקרקע העליון שעל גביו לא קנה ואע"פ שהוא צבור בתוכו עכ"ל הרשב"א ז"ל וכן עיקר ואפילו למ"ד עבדא כמקרקעי דמי אינו כמקרקעי ממש לענין זה כדאיתא התם בגמרא :

יב הַמִּקְנָה עֲבָדִים וּמְטַלְטְלִין כְּאֶחָד מִשְׁךְ הַמְטַלְטְלִין לֹא קָנָה הָעֲבָדִים הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים לֹא קָנָה הַמְטַלְטְלִין. אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ

הַמְטַלְטֵלִין עַל גַּב הָעֶבֶד. וְהוּא שְׂיֵהֶיָהּ [כ] כְּפֹת שְׂהָרִי אֵינוּ יָכוֹל לְהֵלֵךְ :

מגיד משנה המקנה עבדים ומטלטלין כאחד וכו'. גם זה מבואר שם ומסקנא דגמרא והלכתא בכפות פירוש שאינו יכול להלך. ויש מי שכתב דכפות וישן בעי מההיא דהזורק (דף ע"א) ואין כן דעת המחבר לא כאן ולא בגט :

יג הַמְקַנָּה בְּהֵמָה וְכֻלִּים שֶׁעַל גְּבֵהּ כְּאַחַד אֶף עַל פִּי שְׂמִשְׁךָ הַבְּהֵמָה וְקִנְיָאָה לֹא קָנָה הַכֻּלִּים שֶׁעָלֶיהָ עַד שְׂיִגְבִּיהָ אוֹ [ט] יִמְשֶׁךָ הַכֻּלִּים עֲצָמוֹן אִם אֵין דִּרְכָן לְהִגְבִּיהֶן. שְׂהַבְּהֵמָה כְּחֹצֵר הַמִּתְהַלֶּכֶת הִיא וְאֵין מֵה שֶׁבְּתוֹכָהּ קִנוּי לְבַעֲלָהּ. לְפִיכָךְ אִם הִיָּתָה הַבְּהֵמָה כְּפֹתָהּ קָנָה אֶף כֻּלִּים שֶׁעָלֶיהָ :

מגיד משנה המקנה בהמה וכלים שעל גבה וכו'. זו הבבא והאחרת דא"ל המקנה משוך בהמה זו וקנה כלים שעליה מפורשות פי קמא דמציעא (דף ט' :) בההיא דר' אליעזר שהבאתי פ"ב דאמרינן התם בעי ר"א וכו' אלא וקני כלים שעליה מהו מי מהניא משיכה דבהמה לקנות כלים שעליה או לא אמר רבא אי אמר ליי קני בהמה וקני כלים (שעליה) מי קני כלים חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קני וכי"ת בשעמדה והא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב נמי לא קנה והלכתא בכפותה פירוש והלכתא שקנה בכפותה הבהמה וכשאמר לו קנה הבהמה וקנה הכלים בדוקא הא אם אמר לו משוך בהמה וקני כלים לא קנה דחילוק יש בין משוך בהמה וקני כלים לקני בהמה וקני כלים דאי לא במאי קא מתמה רבא אי אמר ליי קני בהמה וכו' דמשמע דטפי אית ליה למקני כי קנה בהמה מלמקנינהו אי לא קני הבהמה אבל אי אמר ליי משוך בהמה וקנה כלים אפילו היתה כפותה לא קנה כלים דהא חצרו של מוכר היא והיאך תקנה ללוקח. ושיטה אחרת יש :

יד אָמַר לוֹ הַמְקַנָּה מְשֻׁךְ בְּהֵמָה וְקִנְיָהּ כֻּלִּים [מ] שֶׁעָלֶיהָ. הוֹאִיל וְלֹא הִקְנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֵמָה אֶף עַל פִּי שְׂמִשְׁכָּהּ וְהִיא כְּפֹתָהּ לֹא קָנָה כֻּלִּים שֶׁעָלֶיהָ עַד שְׂיִמְשֶׁךָ הַכֻּלִּים עֲצָמוֹן :

טו הָיָה עֲצִיץ נָקוּב לְאֶחָד וְהָיוּ הַזְרָעִים שָׁבוּ לְאַחֵר. הַקְנָה
הָעֲצִיץ לְבַעַל הַזְרָעִים כִּיּוֹן שֶׁמִּשְׁדָּךְ קָנָה. הַקְנָה הַזְרָעִים לְבַעַל
הָעֲצִיץ לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּחְזִיק בַּזְרָעִים עֲצָמוֹן :

מגיד משנה **היה עציץ נקוב וכו'.** פירוש עציץ כלי חרס ומשימין בתוכו עפר וזרעים בו, ודין הזרעים כדין קרקע גמור ודין העציץ כדין מטלטלין ודוקא בנקוב לקרקע אבל אינו נקוב אף לזרעים דין מטלטלין שאינו נקרא מחובר שהחרס מפסיק. וזאת הבבא מימרא בגיטין פרק המביא תניין (דף כ"ב): ומ"ש כיון שמשדך קנה. הוא מפני שהרי העציץ כמטלטלין ונקנה במשיכה: הקנה הזרעים וכו'. גם זה שם. ומה שאמר עד שיחזיק בזרעים לשון הגמרא שם אבל ה"ה שנקנה בכסף ובשטר כדין הקרקע כמו שיתבאר:

כסף משנה **היה עציץ נקוב לאחד וכו'.** כתבו התוספות דאין הכי נמי דהוה מצי לאשמועין האי דינא בעציץ וזרעים של אחד כי היכי דנקט אידך דינא דבסמוך אלא לרבותא נקט הכי דאף על גב דבעל עציץ קונה זרעים אפילו הכי לא קנה אף על פי שהם בתוך העציץ שלו, והרב רבינו ניסים כתב דאפשר דבהאי גוונא אפילו עציץ לא קנה דכיון דבבת אחת מכר לו עציץ וזרעים ולא קנה זרעים אף קניית העציץ לא נגמרה דומיא דכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך דיכול לחזור אפילו בסאה אחרונה ואף על פי שדמי כל סאה ידועים לפי חשבון הכור וכל שכן הכא שאין דמי העציץ ידועים:

טז הָיָה הָעֲצִיץ וְהַזְרָעִים שָׁבוּ לְאֶחָד וְהַקְנָה הַכֹּל לְאַחֵר
וְהַחֲזִיק בְּעֲצִיץ לְקִנּוּת הַזְרָעִים אִם הָעֲצִיץ לֹא קָנָה. הַחֲזִיק
בַּזְרָעִים קָנָה הָעֲצִיץ. וְזֶהוּ שֶׁשְּׁנִינּוּ נְכָסִים שְׂאִין לָהֶן אַחֲרֵי
נְקִיּוֹת עִם נְכָסִים שֵׁישׁ לָהֶן אַחֲרֵי. שֶׁהַזְרָעִים שֶׁבְּעֲצִיץ נָקוּב
זְרוּעִים הֵם בְּאֶרֶץ וְכֹל הַמְּחַבֵּר לְקָרְקַע הָרִי הוּא כְּקָרְקַע כְּמוֹ
שֶׁבְּאֶרְנוֹ :

מגיד משנה **היה העציץ וכו'.** ג"ז שם ופירש"י החזיק בעציץ ולא משכו לקנות אלא עשה בו שום מלאכה במקומו אף עציץ לא קנה דמטלטלין לא מיקנו בחזקה עכ"ל: החזיק בזרעים וכו' וזהו ששנינו וכו'. לשון הגמרא שם:

יז כָּבֵר בְּאֲרָנוֹ שְׁכָל הָעוֹמֵד לְבַצֵּר כְּבָצוֹר דָּמִי וְאִינוּ נִקְנָה אֶלָּא
בְּהִגָּבָה אוֹ בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים שְׁנִקְנִים בְּהֶן הַמְטַלְטְלִים :

מגיד משנה **כבר ביארנו וכו'.** למעלה פ"א מהלכות אלו :

יח פְּשֵׁתָן כְּשֶׁהוּא מְחַבֵּר לְקַרְקַע וְיָבֵשׁ שְׁאִינוּ צָרִיךְ לְקַרְקַע
וְאָמַר לוֹ ^[ג] יִפָּה לִי קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא וְקִנְיָה כָּל מָה שְׁעָלֶיָהּ. כִּיּוֹן
שֶׁתִּלְשׁ כָּל שֶׁהוּא קִנְיָה הַכֹּל מִפְּנֵי הַתְּנָאֵי הַזֶּה. אֲבָל אִם (אָמַר
לוֹ) הַקִּנְיָה לוֹ הַפְּשֵׁתָן הַזֶּה בְּמִכָּר אוֹ בְּמִתְּנָה לֹא קִנְיָה אֶלָּא מָה
שֶׁתִּלְשׁ שְׁהָרִי הַגְּבִיחוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה :

מגיד משנה **פשתן שהוא מחובר לקרקע וכו'.** שנינו במשנה בפרק הספינה (דף
פ"ד) הלוקח פשתן (מחובר) מחבירו כיון שתלש ממנו כל שהוא קנה ומקשינן
עלה בגמרא (דף פ"ז) משום דתלש ממנו כל שהוא קנה אמר רב ששת הבייע
דא"ל לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקנה כל מה שעליו ע"כ בגמרא ובהלכות
ופירשה רבינו בפשתן שא"צ כלל לקרקע דהיינו דאקשינן משום דתלש ממנו
כל שהוא קני דמטלטלין נינהו דהעומד ליתלש כתלוש דמי. **ומה שכתב הכל**
קנה מפני התנאי הזה. יש לפרש דבאותה תלישה ובשכר היפוי ההוא קנה
קרקע וקנה אגבו כל מה שעליה וכן פירשוה קצת מהמפרשים ז"ל ולשון רבינו
ז"ל כלשון הגמרא :

כסף משנה **פשתן שהוא מחובר לקרקע וכו'.** כתב בעל נימוקי יוסף דכיון שלא
קנה אלא מדין שכירות קרקע יש לו להזכיר בפירוש מקום הקרקע שעומד בו
הפשתן מושכר לך ביפוי זה דהא בעלמא אשכחן הכי כדאמרין גבי עישור וכו'
ומקומו מושכר לו וכך מטין דברי רבינו :

הלכות מכירה - פרק רביעי

א כָּלִיו שֶׁל אָדָם כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהִנְיָחוֹ [א] קָנָה לוֹ. כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנָסוּ הַמַּטְלָטְלִין בְּתוֹךְ הַכְּלִי אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ וְהָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהִגְבִּיהוּ אוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנְחוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. לְפִיכָךְ אֵין כָּלִיו שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ בְּרְשׁוּת הַרְבִּים וְלֹא בְּרְשׁוּת הַמוֹכֵר. אֶלָּא אִם אָמַר לוֹ הַמְּקַנֶּה לֵךְ וּקְנֵה בְּכָלִי זֶה. וְכֵן אִם קָנָה הַכְּלִי תַחֲלָה וְהִגְבִּיהוּ וְאַחֲרַיִךְ הִנְיָחוּ שָׁם בְּרְשׁוּת הַמוֹכֵר וְחִזֵּר וּקְנֵה מִמֶּנּוּ הַפְּרוֹת. כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנָסוּ בְּתוֹךְ כְּלִי זֶה קָנָה אוֹתָם. מִפְּנֵי שֶׁהִנְאֵת הַמוֹכֵר בְּמַכִּירַת הַכְּלִי אֵינוֹ מְקַפֵּיד עַל מְקוֹמוֹ:

מגיד משנה כליו של אדם כל מקום וכו'. מימרא מפורשת בהמוכר את הספינה (דף ס"ה): לפיכך אין כליו של אדם וכו'. פי' לפי שאין רשות להניחו שם וגם זה הוא מבואר שם: אלא א"כ אמר להו המקנה לך וקנה בכלי זה. מפורש שם דכיון דאינו מקפיד על הנחת כליו שם בחצירו יקנה לו כליו: וכן אם קנה תחלה הכלי וכו'. נ"ל שיצא לרב דין זה מאותה שאמרו שם כגון שהיה בעלה מוכר קלתות דגרסינן התם כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח או לא (ואמר) רב הונא תניתוה זרקו לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת א"ל רב נחמן מ"ט קא פשטה ליה מההיא דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא וכו' (חד) אמר והוא שהיתה קלתה תלויה בה ומשום הכי מגורשת ואוקימתות אחרות וחד אמר כגון שהי' בעלה מוכר קלתות ופירש רבינו שזה הבעל מוכר קלתות ומכר לאשתו קלתה זו לפיכך אינו מקפיד על מקומה וה"ה לכל כיוצא בזה ואע"ג דההיא אוקימתא לא קיימא לגבי גט דקיי"ל כר' יוחנן דבכל גוונא אין אדם מקפיד על מקום קלתה של אשתו כמו שיתבאר פרק ה' מהל' גירושין נפקא מינה לגוונא אחרינא, ורש"י ז"ל פירש בגיטין (דף ע"א) מוכר קלתות לכך אינו מקפיד על מקומה שיש לו בית לכך עכ"ל. ואולי ממקום אחר יצא לו להרב ז"ל. אח"כ מצאתי כן לרב רבינו אבן מג"ש ז"ל וממקום שהבאתי:

ב כָּשֶׁם שֶׁאֵין כָּלִיו שֶׁל לוֹקַח קוֹנֶה לוֹ בְּרְשׁוּת מוֹכֵר כֶּךָ אֵין כָּלִיו שֶׁל מוֹכֵר קוֹנֶה לְלוֹקַח אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרְשׁוּת הַלוֹקַח:

מגיד משנה כשם שאין כליו של לוקח וכו'. מפורש באותה סוגיא בפרק הספינה (בבא בתרא דף פ"ה): דאמרינן אימא סיפא ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואי בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח ומתריצין סיפא אתאן בכליו של לוקח ועוד נתבאר באותה סוגיא וכן כתוב בהלכות אלא שהוא

תימה שאותן סוגיות אליבא דמ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר קנה דאזיל בתר כליו ולא בתר רשות ניהו ואולי כיון דחזינן אוקימתא הכי אמרינן דהכי הוא קושטא אליבא דכולהו וכן כתב הרב אבן מיגש ז"ל דכיון דלוקח מוציא מיד מוכר לענין כליו של מוכר ברשות לוקח אזלינן בתר כלי ובכליו של לוקח ברשות מוכר אזלינן בתר חצר והביא ראיה לזה :

כסף משנה **כשם שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר וכו'.** כתב ה"ה מפורש באותה סוגיא בפ' הספינה וכו' אלא שהוא תימה שאותם סוגיות אליבא דמ"ד כליו של לוקח קנה וכו' וכן כתב הר"י ן' מיגאש וכו'. ואני אומר שדעת הר"י ן' מיגאש כדעת הרא"ש דבין כליו של מוכר ברשות לוקח בין כליו של לוקח ברשות מוכר הוי ספיקא [אי קנה לוקח] ואין כן דעת רבינו שכתב דבשניהם לא קנה ואם איתא הו"ל לכתוב שהוא ספק וגם הר"י לא הו"ל לכתוב א"ל לא קנה אלא כך הל"ל ובעיין לא איפשיטא אלא ודאי הר"י ן' ורבינו ס"ל דנקטינן כרב הונא דפשט דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח לפי גירסתם ונקטינן נמי כאוקימתא דמר בריה דרב אשי דס"ל דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה דתרתיה בעינן. ומה שתמה ה"ה שאותן סוגיות אליבא דמ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר קנה י"ל דסבירא להו להר"י ן' ורבינו דמר בר רב אשי ס"ל כרב הונא דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ולא דס"ל דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ואי אפשר לאוקומי האי ברייתא דפירות המונחים בשקים אלא במתכלי דתומי ואע"ג דכי אוקימנא במתכלי דתומי לא מצינן לאיתויי מינה לכליו של לוקח ברשות מוכר דלא קנה לוקח מ"מ דינא הכי הוי ואפילו למר בר רב אשי והכי משמע מדברי הר"י ן' שכתב ואוקמה מר בר רב אשי במתכלי דתומי וכו' כלומר לא תפרש מר בר רב אשי לדחויי דינא דרבא בכליו של לוקח ברשות מוכר אתא אלא לאוקומי אוקימתא בברייתא אתא ודבריו בעיקר נקטינן להו שלא בדרך דחייה דאיהו נמי ס"ל דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ומה שהכריחו להר"י ן' לפרש כן הוא דמאחר דס"ל דהלכה כרב הונא דפשט דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח כל מאי דאפשר לאהדורי למימר דמר בר רב אשי דבתראה הוא לא פליג עליה אית לן לאהדורי וקשה דדילמא אע"ג דסבירא ליה למר בר רב אשי דכליו של לוקח ברשות מוכר קני [לוקח] דחי דמהא ליכא למשמע מינה דאיכא לאוקומי במתכלי דתומי ודחייה בעלמא היא ולא משום דפשיטא ליה דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח וא"כ מנא להו להר"י ן' ורבינו דס"ל למר בר רב אשי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה [לוקח] ואפשר דכיון דחזינן דמשכן נפשיה לאוקומה במתכלי דתומי דהיא אוקמתא דחיקא טובא לאו לדחייה איכוון אלא לקושטא כי היכי דלא תפלוג אמאי דקי"ל כליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ודברי ה"ה תמוהים בעיני שכתב ואולי כיון דחזינן אוקימתא הכי אמרינן קושטא

אליבא דכולהו. ולא פירש מאיזה טעם אמרינן קושטא אליבא [דכולהו] ועוד שכתב וכן כתב הר"י ׳י מיגש דכיון דלוקח מוציא וכו׳ ומאי וכן דהא לר״י ׳י מיגאש ספוקי מספקא ליה וכפי מה שכתב הוא ז״ל [כיון דחזינן אוקימתא] הכי אמרינן קושטא אליבא דכולהו לא קני בודאי :

ג [ב] * **מְסִירָה אֵינָה קוֹנָה אֶלָּא בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים וּבְחֶצֶר שְׂאֵינָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַמְשִׁיכָה אֵינָה קוֹנָה אֶלָּא בְּסִמְטָא אוּ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַגְבָּהָה קוֹנָה בְּכָל מְקוֹם :**

ההראב"ד **מסירה אינה קונה כו׳.** א״א נ״ל שאין זה הדין בחפץ דהא קי״ל בספינה כשמואל דאמר עד שימשוך את כולה אבל בבהמה ודאי סגי לה ביד ורגל כת״ק עכ״ל :

מגיד משנה **מסירה אינה קונה אלא ברה״ר וכו׳.** זה מימרא דאביי ורבא שם (דף פ״ד :) מיהו כתב הרשב״א ז״ל ר״פ הספינה גבי מסירה שקונה בחצר שאינה של שניהם דדוקא כשהכניסה שם מוכר שלא מדעת בעלים הא מדעת בעלים לא קנה דאילו פקדון היא ביד בעל חצר הרי שנינו ברשות המופקדין אצלו לא קנה וכו׳ כמו שיתבאר למטה בפרק זה אלא דוקא כשהכניסה שם מוכר שלא מדעת בעלים היא וכיון שלא היה לו רשות להניחה שם הרי היא להם כרשות הרבים אלו דבריו ז״ל :

ד **דָּבָר הַנִּקְנָה בְּמְשִׁיכָה אִם הָיָה [ג] בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים וּמְשָׁכוֹ הַלּוֹקֵחַ לְרִשׁוֹתָו אוּ לְסִמְטָא. כִּיּוֹן שֶׁהוֹצִיא מְקַצֵּת הַחֶפֶץ מְרִשׁוֹת הַרְבֵּים קָנָה :**

מגיד משנה **דבר הנקנה במשיכה וכו׳ כיון שהוציא מקצת החפץ וכו׳.** בהשגות א״א נ״ל שאין זה הדין וכו׳. ובודאי אף דעת רבינו כן כשמואל כמו שנתבאר למעלה פרק ג׳ אלא שהוא סובר דה״מ כשהדבר הוא ברשות שהמשיכה קונה ואין חילוק בין ספינה לשאר חפצים אבל הכא טעמא אחרינא הוא שזה כבר משכה כולה אלא שהיתה ברשות שאין המשיכה מועילה בו כיון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו די בכך וזהו שאמרו בסוגיא דספינה משיכה ברה״ר מי מהניא וכו׳ ופרכינן מאי עד שימשכנה מרה״ר לסימטא ודומה לסוגיא זו גבי פירות וסובר רבינו דבמקצתה סגי אפילו לשמואל וצ״ע. אח״כ מצאתי לרמב״ן ז״ל בכתובות פ׳ אלו נערות שכתב

כדברי רבינו ממש בסוגיא דהיה מגרר ויוצא ודקדק כן מאותה סוגיא ומסוגיא דעד שימשכנה שכתבתי:

ה טעון של פירות שהיה מנח ברשות הרבים ומשכו לוקח לרשותו או לסמטא אחר שפסק הדמים קנה אף על פי שעדין לא מדד. וכן אם מדדן הלוקח ברשות הרבים קנה ראשון ראשון בהגבהה:

מגיד משנה **טעון של פירות שהיה מונח וכו'.** זה [יצא לו מן הברייתא] משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו וכו' ואמרינן פסק עד שלא מדד שניהן יכולין לחזור בהם ואוקימנא לה במתכלי דתומי פיי חבילות שומין שאין בכלי האם היו בכליו של מוכר לא וכמו שנתבאר דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה: **וכן אם מדדן הלוקח ברה"ר וכו'.** זה פשוט לדעת המחבר שהגבהה קונה בכ"מ וא"כ האי מדד דקאמר בגמ' דלא קנה בשלא מדד הלוקח הוא וכן דעת התוס':

ו הנה מוכר מודד לתוך פליו של לוקח לא קנה שאין פליו של לוקח קונה לו [ד] ברשות הרבים. היו הפרות ברשות הלוקח כיון שקבל עליו המוכר למכר קנה לוקח ואף על פי שעדין לא מדד. היו ברשות המוכר או ברשות [ה] המפקדין אצלו לא קנה הלוקח עד שיגביה הפרות או עד שיוציאם מרשותו בשכירות מקומן וכיוצא בו כמו שבארנו:

מגיד משנה **היה המוכר מודד לתוך וכו'.** זה מפורש שם דאוקימנא ברייתא דקתני היה מדה של אחד מהם והיינו לוקח קנה לוקח דוקא בסימטא אבל לא ברשות הרבים שאין כליו של לוקח קונה לו ברה"ר כמו שנתבאר: היו הפירות ברשות וכו'. זה מבואר באותה סוגיא שם: **היו ברשות המוכר או ברשות המופקדין אצלו.** פיי ברשות אדם אחד שהיו מופקדין אצלו פירות אלו והוא מפורש בברייתא שם (דף פ"ה) ויש שגורסין ברשות המופקדין עד שיקבל הלה פירוש הנפקד יקבל ברצון המוכר לתתן ללוקח ובודאי דסגי בכך:

כסף משנה **היו הפירות ברשות הלוקח וכו' קנה לוקח.** כלומר והוא שפסק: **היו ברשות המופקדים אצלו וכו'.** גי' רבינו כגי' הרי"ף. ומ"ש ה"ה וי"ג ברשות

המופקדים וכו' בודאי דסגי בכך עכ"ל. ואני אומר דלא סגי בכך אלא לבעלי אותה גירסא אבל לדברי רבינו לא סגי בכך :

ז * הִיוּ הַפְּרוֹת בְּסִמְטָא אוּ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְאֶפְלוּ הִיוּ בְּרִשׁוֹת לֹקַח וְהִיוּ בְּתוֹךְ כְּלָיו שֶׁל מוֹכֵר וְקִבֵּל עָלָיו הַמוֹכֵר לְמִכַּר וְהִתְחִיל הַמוֹכֵר לְמַדֵּד בְּתוֹךְ כְּלָיו שֶׁל מוֹכֵר. אִם אָמַר לוֹ כּוֹר בְּשִׁלְשִׁים סָלַע אָנִי מוֹכֵר לָךְ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ אֶפְלוּ בְּסָאָה אַחֲרוֹנָה הוֹאִיל וְעַדִּין הַפְּרוֹת בְּכָלָיו וְלֹא גָמַר כָּל הַמִּדָּה וְכָלָיו שֶׁל מוֹכֵר אֵינּוּ קוֹנֶה לְלֹקַח אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת הַלֹּקַח. וְאִם אָמַר לוֹ כּוֹר בְּשִׁלְשִׁים סָאָה בְּסָלַע רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן קָנָה שְׁפִינּוֹן שְׁפָסְקוֹ הַדְּמִים עַל כָּל סָאָה וְסָאָה כָּל סָאָה שְׁיִגְבִּיָהּ הַמוֹכֵר וַיַּעֲרָה אוֹתָהּ נִגְמְרָה מְכִירְתָּהּ. הוֹאִיל וְאִין הַפְּרוֹת בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר וְלֹא בְּרִשׁוֹת הַלֹּקַח. וְאֵלּוּ לֹא הָיָה הַפְּרוֹת בְּכָלָיו שֶׁל מוֹכֵר כִּיּוֹן שֶׁהוּ בְּרִשׁוֹת לֹקַח קָנָה מְשֻׁפָּסֵק אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִדֵּד כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ :

ההראב"ד **היו הפירות בסימטא וכו'.** א"א ערבוב דברים אני רואה בכאן שלא פירש לאיזה כלי עירה והוא עוסק ובא לתוך כליו של מוכר כמ"ש בתחלת דבריו וא"כ אפילו מדד כל הכור לא קנה ואפילו בסימטא ולא אפילו הכניסן לרשות לוקח באותו כלי אבל לא היה לו לכתוב למעלה לתוך כליו של מוכר אלא אפילו לתוך כליו של לוקח הואיל ואמר לו כור בשלשים לא קנה ראשון ראשון אבל אם אמר לו כור בשלשים סאה בסלע והוא בסימטא ומערה לכליו של לוקח ראשון ראשון קנו לו כליו עכ"ל :

מגיד משנה **היו הפירות בסימטא וכו' ואפילו היו ברשות לוקח וכו' ואם אמר לו וכו'.** דין זה ודאי אמת הוא דבה"ג ודאי פשיטא דיכול לחזור בו אלא שאר המפרשים הוסיפו עליו ואמרו ופירשו (דף פ"ו:) מימרא דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו ואפילו בסאה אחרונה כור בלי סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה דוקא בכליו דלוקח ובסימטא או בחצר של שניהם ואין צ"ל ברשותו ואז כליו קנה לו הא לתוך כליו של מוכר לעולם לא קנה אלא המדה הזו של לוקח היא ושם המוכר מודד וכשא"ל כור בשלשים לא קנה הלוקח ראשון ראשון מפני שזה מקפיד שלא למכור פחות ואינו רוצה לגמור המכר לחצאין וטרם מדידה היו הפירות בכליו של מוכר אם הרשות הזאת רשות לוקח או ע"ג קרקע אם היו בסימטא. זו שיטת רש"י והרשב"א ז"ל והרב רבינו יונה ז"ל וזה דעת הר"א ז"ל בהשגות.

ובהלכות נראה כדברי המחבר שכתוב שם על מימרא זו ומשכחת לה בסימטא אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו של מוכר דאי ברה"ר הא קי"ל דאין כליו של לוקח קונה לו ברה"ר ואי ברשות מוכר הא קי"ל נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו של מוכר הא אמרינן ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ואע"פ שלא מדד הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרן ע"כ, נוטין דבריו לדברי המחבר אלא דאפשר דטרם מדידה קאמר אבל בשעת מדידה לכליו של לוקח הוא מודד וצ"ע והשיטה האחרת עיקרית:

כסף משנה היו הפירות בסימטא או בחצר של שניהם ואפילו היו ברשות לוקח וכו'. נראה דרישא דקתני יכול לחזור בו אפי' בסאה אחרונה קאי אכולהו אבל סיפא דקתני ראשון ראשון קנה לא קאי אלא ארשות לוקח דוקא וכדמסיים בה ומערה לתוך כליו של מוכר ואילו לא היו הפירות בכליו של מוכר כיון שהן ברשות לוקח קנה דכיון שהמודד הוא המוכר והמדה ג"כ שלו צריך שיהיו הפירות ברשות לוקח ושהמוכר יגביה המדה ויערה אבל כשהמדה של סרסור אפילו בסימטא כיון שנתמלאת המדה קנה ואין צריך להגביה ולערות שהמדה מושאלת היא ללוקח כשתמלא כיון שאינה של מוכר. וכל זה כשהפירות הם בתוך כליו של מוכר אבל אם הם צבורים בסימטא אע"פ שמוכר מודד כיון שנתמלאת המדה קנה אע"פ שלא הגביה ועירה כמו בבבא דרישא ואם היו במדה רשמים כיון שהגיע לרושם קנה ראשון ראשון ואע"פ שהמדה של מוכר דרשמים עדיפי מנתמלאה אי נמי היתה המדה של אחד מהם היינו של לוקח דוקא ומש"ה קנה בהגיע לרושם אבל אם היתה של סרסור לא קנה אלא בנתמלאת המדה ולא בהגיע לרושם דנתמלאת המדה עדיף מרשמים: **ואם א"ל וכו'.** וא"ת מאחר שגם אחר המדידה הם בכליו של מוכר כמבואר בדברי רבינו מאחר שהוא ז"ל פסק דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה א"כ היכי אמרינן דכיון שהם ברשות לוקח קנה צ"ל דכיון שהמוכר עצמו הוא מודד ה"ל כאילו אמר ללוקח זיל קני וס"ל לרבינו דזיל קני מהני בכליו של מוכר ברשות לוקח:

ח * וכן המוכר יין או שמן לחברו בסמטא או בחצר של שניהם או ברשות לוקח. והיתה המדה של סרסור. עד שלא נתמלאת המדה הרי הן של מוכר. משנתמלאת המדה הרי הן ברשות לוקח. ואין אחד מהן יכול לחזור בו:

ההראב"ד וכן המוכר יין וכו'. א"א ברשות לוקח לא דייק:

מגיד משנה **וכן המוכר יין או שמן לחבירו וכו'.** זו משנה שם (דף ס"ו) ומוקמינן לה בגמרא במדה דסרסור ובסימטא או ברשות לוקח כדאיתא בהל'. והטעם שזה הסרסור משאיל המדה להם עד שלא נתמלאת היא מושאלת למוכר משנתמלאת מושאלת ללוקח:

ט **וכן פרות שהיו צבורין בסמטא או בחצר של שניהם** **והמדה אינה של אחד מהן והיה המוכר מודד.** עד שלא נתמלאת המדה הרי היא ברשות המוכר. ומשנתמלאת המדה הרי היא ברשות לוקח:

ההראב"ד **והמדה אינה וכו'.** א"א והמדה של לוקח עכ"ל:

מגיד משנה **וכן פירות צבורין וכו'.** ברייתא שם:

ז **היתה המדה של אחד מהן.** והיו בה רשמיין לידע חציה. שלישיה. ורביעה. וכיוצא בהן. **כיון שהגיע לרשם מן הרשמים קנה ראשון ראשון.** ואף על פי שלא נתמלאת המדה. שכל רשם מהם כמדה בפני עצמה. שהרי של אחד מהן היא המדה והוא סומך על הרשמים שבה:

ההראב"ד **כיון שהגיע לרושם וכו'.** א"א קנה ראשון ראשון ואפילו בסימטא עכ"ל:

מגיד משנה **היתה המדה של אחד מהם וכו'.** ברייתא שם (דף פ"ו): **ומ"ש והיה בה רשמיין.** הכין אוקימנא לה בגמרא הכא גבי הא דרב ושמואל דלעילא ופ"י בשמכר לו כל שנת ושנת שאל"כ הרי הוא ככור בלי שלא קנה ראשון ראשון. ובהשגות של אחד מהן א"א של לוקח. וזה כפי השיטה שכתבתי למעלה והמחבר הביא לשון הברייתא כפשטה ואני תמה במדה של מוכר במה יקנה לוקח והלא משנה שלימה מדד ולא משך לא קנה ואולי שהוא מפרש אותה דדוקא בכור בשלשים שלא גמרה מלאכת המדידה:

יא **זה כלל גדול יהיה בידד.** הקונה את המטלטלין אם פסק הדמים ואחר כך הגביה קנה. ואם הגביה תחלה והניח ואחר

כָּךְ פָּסַק הַדְּמִים לֹא קָנָה בְּאוֹתָהּ הַגְּבִיחָה עַד שֶׁיִּגְבֶּיחַ אַחֵר שֶׁפָּסַק. אוֹ יִמְשֹׁךְ דְּבַר שְׂאִין דֶּרְכוֹ לְהַגְבִּיחַ:

מגיד משנה זה כלל גדול יהיה בידך וכו' אם לא פסק הדמים וכו'. זה מפורש בברייתא שם (דף פ"ו) דבעינן פסיקת דמים קודם קנייה דסמכא דעתיה דמוכר:

יב הִיָּה דְּבַר הַנִּמְכָּר דְּמִיו קְצוּבִין וַיִּדוּעֵין וְהַגְּבִיחוּ קָנְהוּ. אָף עַל פִּי שֶׁפָּסַק אַחֵר שֶׁהַגְּבִיחַ. וְהוּא הִדִּין בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים שֶׁקוֹנִין בָּהֶם אֶת הַמְּטַלְטְלִין שֶׁצָּרִיךְ לְקַנּוֹת בָּהֶם אַחֵר שֶׁיִּפְסַק הַדְּמִים. אֲלֹא אִם כֵּן דְּמִיו קְצוּבִין כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ:

מגיד משנה ומ"ש שאם היו דמיו פסוקין וכו'. פשוט הוא ויצא לו מעובדא דהנהו קארי דאיקצי דמייהו ה"ז קנה ומהא דנוטל כלי מן האומן וכ"כ הרב ו' מג"ש ז"ל ודעת הרב אלפסי ז"ל דבעינן קצובין מפני המוכר וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכדברי הרשב"א שאכתוב למטה:

יג לְפִיכֶךָ הַמוֹשֵׁךְ ^[1] חֲמָרִים וּפּוֹעֲלִים וְהַכְּנִיסוֹן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. אִם מֵדָד עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הַדְּמִים אֶפְלוּ הָיָה הַלּוֹקַח הוּא הַמוֹדֵד. אוֹ שֶׁפָּסַק הַדְּמִים וְאַחֵר כָּךְ מֵדָד הַמוֹכֵר ^[2]. שְׁנִיָּהֶם יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶן. פֶּרְקוֹן הַלּוֹקַח וְהַכְּנִיסוֹן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. אִם פָּסַק הַדְּמִים וְאַחֵר כָּךְ מֵדָד הַמוֹכֵר אֵין שְׁנִיָּהֶם יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶן שֶׁהָרִי סְמָכָה דְעֵתוֹ לְמַכֵּר. וְאִם מֵדָד עַד שֶׁלֹּא פָּסַק שְׁנִיָּהֶם יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶם שֶׁהָרִי לֹא סְמָכָה דְעֵתוֹ עַדִּין לְמַכֵּר. וְאַפְלוּ מֵדָד הַלּוֹקַח:

מגיד משנה לפיכך המושך חמריו ופועליו וכו'. הברייתא השנויה שם (דף פ"ה:) כך היא משך חמריו ופועליו והכניסו לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן פרקו והכניסו לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהם מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהם וכתב בהלכות ואוקמה מר בר רב אשי במתכלי דתומי דליתנהו בכלי אבל כליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח ע"כ. והמחבר מפרשה כך רישא שניהם יכולין לחזור בהם והא דמשמע שאם פסק ואח"כ מדד קנה דוקא בשמדד לוקח או מוכר לתוך רשותו או כליו של לוקח אבל לתוך כליו

של מוכר והמודד מוכר אפילו פסק ואח"כ מדד לא קנה דקי"ל דכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה פרקן והרי הם מונחים ברשות לוקח בלא הפסק כליו של מוכר בזה פסק ואח"כ מדד קנה לוקח ואע"פ שהמודד מוכר שהרי רשותו קונה לו ללוקח מדד עד שלא פסק פירוש ולא פסק x לבסוף קודם פסק יכולין לחזור בהן שאין רשותו של לוקח קונה לו אלא לאחר פסק. ועיקר הדברים דכל קנייה בעינן אחר פיסוק דמים ואם היא קנייה שכלתה לה כגון משיכה או הגבהה אע"פ שפסק לבסוף לא עשה כלום ואם מדין רשותו כיון שהוא ברשותו אחר פסק קנה. ומה שכתב המחבר **בפרקן פסק ואחר כך מדד**. י"מ דלא בעיא מדידה בסוף אלא בפסק בלבד ברשות לוקח קנה לו ופירשו פסק עד שלא מדד אפילו קודם שמדד אין שניהם יכולין לחזור בהם :

כסף משנה **לפיכך המושך וכו'.** פירש"י (פ"ה): משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו והתבואה על גבן. בין פסק עד שלא מדד אם באו לחזור קודם מדידה יחזרו דבמאי נקנה לא משיכת תבואה יש ולא רשות לוקח יש דעודה על צוארם ולא הונחה לרשותו ולא פירקן כדמוכח סיפא דקתני בה פירקן מכלל דרישא בלא פירקן אלא הכנסה בעלמא שמשכן והכניסן לתוך ביתו קתני והך משיכה לאו משיכה היא לקנות שהרי האדם הוא מושך ומשיכת אדם טעון פירות לא מהניא לקנות הפירות עד שימשוך הפירות עצמן. בין מדד דהונחו לרשותו עד שלא פסק אם באו לחזור קודם פיסוק חוזרין אע"פ שהונחה עתה בשעת מדידה ברשות לוקח בכליו של לוקח דלא קניא רשותו קודם פיסוק דמים :

יד הנוטל פלים מן האמן על מנת לבקרו. אם היו דמיו קצובין ונאנס בידו חביב בדמיו. הואיל ודמיו קצובין מעת שהגביהו נעשה ברשותו. והוא שיגביהנו כדי לקנות את פלו ויהיה אותו חפץ הנמכר חביב על הלוקח. אבל חפץ שהמוכר קץ בו והוא מבקש ורודף למכרו הרי הוא ברשות המוכר עד שיפסק הדמים ויגביהנו הלוקח אחר שפסק :

מגיד משנה **הנוטל כלי מן האומן וכו'.** מימרא דשמואל בהמוכר את הספינה (דף פ"ז: ופ"ח). ומ"ש דמיו קצובין. י"מ כגון כלים קטנים הנמכרין לעולם באיסר ששעור שלהן ידוע זה לשון רש"י ז"ל והרשב"א ז"ל כתב דמיו קצובין מפי המוכר או שאמר עכשיו בפירוש כלי זה בכך וכך אי"נ שקצץ דמים פעם אחת לכל מי שבא ליקח ממנו כלי כזה וכו' הא לאו הכי לא קנה אע"פ שמוכרין כיוצא בו בעיר בקצבה ידוע דאכתי לא סמכא דעתייהו דילמא אין

המוכר מתרצה בכך וכו' ע"כ. ודברי המחבר שכתב למעלה נוטין לדברי רש"י ז"ל: **ויהיה אותו וכו'.** זה מבואר בנדריים בפרק ד' נדרים (דף ל"א): **ומ"ש עד שיפסוק דמים.** כלומר עם זה הלוקח ושיתרצו שניהם בדמים ומ"מ אפי' כשהחפץ חביב על הלוקח אם בא לחזור לוקח חוזר כיון דלא פסק דמים לא העמידוהו חכמים ברשותו אלא לענין אונסין אבל לענין חזרה ודאי יכול לחזור בו וכ"כ הרב אבן מג"ש ז"ל דלוקח יכול לחזור בו ולא מוכר וזה פשוט:

טו אֶחָד הַמוֹשֵׁךְ או הַמְּגַבֵּיהַ או הַמְּחַזֵּיק בְּעַצְמוֹ או שְׂאֵמֶר לְאַחַר לְהַגְבִּיהַ או לְמֹשֵׁךְ לוֹ או לְהַחֲזִיק לוֹ הֲרִי זֶה זָכָה לוֹ. וְכֵן בְּשֶׁאֵר דְּרָכֵי הַקְּנָיָה:

מגיד משנה **אחד המושך וכו'.** זה פשוט בכמה מקומות ומתבאר במציעא (דף ח' וט') גבי מציאה:

הלכות מכירה - פרק חמישי

א כָּל הַמְּטַלְטֵלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה. כִּיצַד. הַחֲלִיף פָּרָה בְּחֵמּוֹר או יֵין בְּשֶׁמֶן אֶף עַל פִּי שְׂמֵקֶפִידִין עַל הַדָּמִים וְשִׁעְרוֹ כִּמְה שָׁוָה זֶה וְכִמְה שָׁוָה זֶה וְאַחַר כֵּן הַחֲלִיפוֹ. כִּיּוֹן שְׂמֹשֵׁךְ הָאֶחָד או הַגְּבִיָּהוּ קָנָה הַשְּׂנִי הַמְּטַלְטֵלִין הָאֲחֵרִים בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם וְנִעְשׂוּ בְּרִשׁוּתוֹ. וְאֶף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא מְשַׁכָּן:

מגיד משנה **כל המטלטלין קונין זה את זה וכו'.** משנה ריש הזהב במציעא (דף מ"ד) בפירוש בלשון הזה: **כיצד החליף פרה בחמור או יין בשמן וכו'.** משנה פרק קמא דקדושין (דף כ"ח) ומייתי לה במציעא בהזהב (דף מ"ו): **אע"פ שמקפידין וכו'.** כרבא דאסיק הכין בהזהב (דף מ"ו) דכל חליפין אפילו מקפידין עליהם קנה וכן מפורש בהלכות. וממ"ש הרב או יין בשמן דמשמע דאפילו פירות מיקני בכה"ג וכתב למטה גבי קניין ולא בפירות צ"ל שדעת המחבר כשיטת התוס' (דף מ"ו: בד"ה ופירי נמי) בשם ר"ת שאמרו דע"כ לא

קאמר ר"נ דאין קניין בפירות אלא כעין קניין סודר שהוא כעין נעל ואינו בתורת שווי הדמים אבל חליפין שהם בתורת שווי הדמים כגון אלו אפילו לר"נ פירי נמי עבדי חליפין והא דמקשינן על סוגיא זו דקדושין מהא דר"נ משום דמשמע להו דפירי נמי עבדי חליפין כעין קניין סודר וכבר האריכו להעמיד שיטה זו והרשב"א ז"ל כתבה שם אבל קצת המפרשים הסכימו דאפילו בחליפין אלו שהם בתורת שווי דמים אינן קונים בפירות אבל שור בפרה וכל בעלי חיים בעודן בחיים קונים זה את זה :

ב הַחֲלִיף חֲמוֹר בְּפֶרֶה וְטָלָה וּמִשֶּׁךְ הַפֶּרֶה וְעֵדִין לֹא מִשֶּׁךְ אֶת הַטָּלָה לֹא קָנָה שְׂאִין כָּאִן מְשִׁיכָה גְמוּרָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהֵן :

מגיד משנה החליף חמור בפרה וטלה וכו'. ברייתא ואוקימתא דרבא שם בהלכות מיהו כתב הרשב"א ז"ל מפני שאין החמור ראוי ליחלק לא קנה כלל אבל אילו א"ל פרה וטלה בכור חטים ומשכה לפרה ולא משכו לטלה קנה חטים כנגד הפרה והביא ראיה מאותה ברייתא שנתבארה פ"א גבי י' שדות דאם נתן מקצת דמים קנה כנגד מעותיו ולא אמרינן כיון שהמקח אחד אינו נקנה לחצאין הי"נ לא שנא :

ג דָּמִים שְׂאִין מִקְפִּידִין עֲלֵיהֶם הָרִי הֵן כְּשֶׁאָר מְטַלְטְלִין וְקוֹנִין. פְּיוּצָא. הָרִי שֶׁחָפֵן מְעוֹת בְּלֹא מְשֶׁקֶל וּבְלֹא מִנְיָן אֶלָּא נְטָלָן אַכְסָרָה. וְאָמַר לוֹ מִכֹּר לִי פְּרִתְךָ אוֹ יֵין זֶה בְּאֵלוֹ וְנָתַן לוֹ אֶת הַדָּמִים קָנָה וְאִין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ. שְׁזָה דְּבָר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא וְלֹא הֶצְרִיכוּ בּוֹ מְשִׁיכָה :

מגיד משנה דמים שאין מקפידין וכו' באכסרה. פי' דבר שאינו לא מנוי ולא מדוד ואין ידוע שיעורו ולשון משנה הוא בזרעים (דמאי פ"ב) והדין מימרא היא מפורשת בהזהב (דף מ"ו מ"ז) ובהלכות. ומ"ש ולא הצריכו בו משיכה. לפי שכבר נתבאר ריש פ"ג דדבר תורה מעות קונות והמשיכה מדבריהם וכיוצא בזה לא תקנו והוא טעם למה שאמרו בגמ':

כסף משנה דמים שאין מקפידין עליהם וכו' כיצד הרי שחפן מעות וכו'. מדברי רש"י משמע שכיון שהמוכר לא ידע כמה הם אף על פי שלוקח ידע כמה הם נקנה מקח. ואפשר שגם רבינו סובר כן אלא דאורחא דמילתא נקט :

ד וְכֹן רְאוּבֵן שֶׁמָכַר מִטְּלָטְלִין לְשִׁמְעוֹן בְּחֻמְשֵׁים זֹז. וְקָנָה שִׁמְעוֹן ^[א] הַמִּטְּלָטְלִין וְנִתְחַיֵּב בְּדָמִים. וְאַחַר שֶׁנִּתְחַיֵּב שִׁמְעוֹן בְּחֻמְשֵׁים זֹז אֵלּוּ הָיָה לוֹ יַיִן אוֹ בְּהֵמָה אוֹ עֶבֶד וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְׁאֵר הַמִּטְּלָטְלִין וְהָיָה רוֹצֵה לְמַכְרָן. וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן מָכַר אוֹתוֹ לִי בְּחֻמְשֵׁים זֹז שְׂיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ דָּמֵי הַמָּכָר וְאָמַר לוֹ הֵן. קָנָה רְאוּבֵן הַמִּטְּלָטְלִין בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּן וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא מִשְׁדָּה וְלֹא הִגְבִּיחַ. שְׁגַם זֶה דָּבָר שֶׁאֵינּוּ מְצוּי הוּא וְלֹא הֶצְרִיכוּ בוֹ מְשִׁיכָה. ***** אָבֵל אִם הָיָה חוֹב לוֹ עָלְיוֹ שְׂלֵא מִחֻמַּת הַמָּכָר וְאָמַר לוֹ מָכַר לִי מִטְּלָטְלִין בְּחוֹב שְׂיֵשׁ לִי אֶצְלְךָ וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם. לֹא קָנָה עַד שִׁיגְבִיחַ. אוֹ יִמְשֶׁד דָּבָר שֶׁאֵין דָּרְכוֹ לְהִגְבִּיחַ. אוֹ יִקְנֶה בְּאֶחָד מֵהַדָּרְכִים שֶׁהַמִּטְּלָטְלִין נִקְנִין בָּהֶן :

ההראב"ד וכן ראובן שמכר וכו'. א"א דבר זה אין לו שורש לענין קניה אלא לגבי מי שפרע ואע"פ שהרב ז"ל מפרש כך בקידושין על משנת החליף שור בפרה אנו לא שמענו אלא דמי שור שאינן ידועים למוכר את הפרה שגם זה מילתא דלא שכיחא עכ"ל: אבל אם היה חוב וכו'. א"א ואפילו למי שפרע עכ"ל:

מגיד משנה וכן ראובן שמכר מטלטלין לשמעון וכו'. בהשגות א"א דבר זה אין לו שורש וכו': אבל אם היה לו חוב וכו' ורצו שניהם לא קנה. בהשגות א"א ואפילו למי שפרע ע"כ. ועתה אפרש באמת דברי המחבר. בבא הראשונה הם דברי ההלכות בפירוש בפרק הזהב (דף מ"ו:) גבי הא דאמר ויש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה וכן פרי"ח ז"ל והר"א ז"ל מפרש בדמים שאינן ידועים ופירושו צ"ע. ומ"מ הקשה הרמב"ן ז"ל לשיטת הגאונים מהא דאמרינן בקידושין (דף מ"ז:) המקדש במלוה אינה מקודשת וכו' שוין במכר שזה קנאו ואקשינן ואי מלוה להוצאה ניתנה במאי קני אלמא לא מיקנו זביני במלוה ואפילו מעות מלוה בעינייהו דהא אסיקנא דמלוה להוצאה ניתנה וכ"ש היכא דליתנהו בעינייהו כי הכא וכ"כ הרשב"א ז"ל, וכתב הרמב"ן ז"ל בתירוץ קושיא זו בסוף דבריו ולפי מה שפירשו רשי"י ורבינו יצחק בקדשה בהנאת מלוה מקודשת שהוא באומר לה התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך וכך הוא עיקר הפירוש בלא ספק אף כאן אפשר לאוקמה באומר לו בהנאת אותו מלוה שיש לי עליך מדמי השור שאני מוחל לך תהא חמורך שלי מעכשיו עכ"ל. גם בזה העלה הרשב"א ז"ל דלא אמרו לא קנה אלא בגופה של מלוה דהיא אינה בעולם. אלו דבריהם ז"ל,

והנראה לי מדברי המחבר שאינו סומך על סוגיא דהאיש מקדש כמו שיתבאר פרק ז' מ"מ נראה שהוא ז"ל מחלק בין מלוה מחוייבת מחמת מכר למלוה מחוייבת מחמת שהלוהו ממש מעות בעין וטעם לזה נ"ל לפי שחיוב הנעשה מחמת מכר אינו מצוי ולא תקנו בו משיכה. וא"ת מ"מ במה יקנה והא הנך מעות ליתנהו בעולם איכא למימר דכיון דמחמת מכר נינהו ה"ל כאילו לא נתחייב לו מעולם במעות וכאילו החליפו פרה בשור דכיון שמשך האחד נקנה השאר בכ"מ שהוא אבל במעות הלואה ליכא למימר הכי ומ"מ יש בהן מי שפרע מו שכתבו ז"ל אבל לדעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל הרי זה כמלוה בעלמא ובכל גוונא במלוה עצמה לא קנה בהנאת מלוה קנה ודברי הר"א ז"ל שאמר בזאת הבבא השנייה אפי' למי שפרע יתבאר בארוכה דעתו ודעת המחבר פ"ז :

כסף משנה אבל אם היה חוב לו עליו וכו' לא קנה. היינו לענין שיכול לחזור בו אבל מקבל עליו מי שפרע כמו שנתבאר בפ"ז :

ה הקרקעות והעבדים והבהמה ושאר כל המטלטלין כל אחד מהן נקנה בחליפין והוא הנקרא קנין. ועקר הדרך הזאת שיתן הקונה למקנה ^[ב] כלי כל שהוא ויאמר לו קנה כלי זה חלף הקוצר. או היין. ^[ג] או הבהמה. או העבד שמכרת לי בכך וכך. כיון שהגביה המוכר את הכלי וקנהו קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין אף על פי שעדין לא משכו ולא נתן הדמים. ואין אחד מהן יכול לחזור בו :

מגיד משנה הקרקעות והעבדים והבהמה ושאר כל המטלטלין וכו'. זה מבואר בכמה מקומות מן הגמרא ומפורש בהזהב (דף מ"ה ומ"ו) דעת רבינו כדעת מי שאמר שדין קניין הוא אפילו בלא כסף וכן עיקר : ועיקר הדרך הזאת וכו'. כרב דאמר בכליו של קונה וכדאסיקנא בגמרא :

כסף משנה הקרקעות והעבדים וכו'. במציעא (דף מ"ז) אמרינן וללוי דאמר בכליו של מקנה הא קאמר קני ארעא אגב גלימא הרי שהקרקעות נקנין בקניין סודר ובפ"ק דקדושין (דף כ"ב:) תנן עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה ובגמרא תנא אף בחליפין ותנא דידן מילתא דליתא במטלטלין קתני מילתא דאיתא במטלטלי לא קתני הרי דעבדים מטלטלין נמי נקנין בקניין סודר ובהמה בכלל מטלטלין הוא :

וַאִין קוֹנִין אֶלָּא בְּכָלִים [ד] וְאַף עַל פִּי שְׁאִין בּוּ שְׁוֵה פְּרוּטָה. וְאִין קוֹנִין בְּדָבָר שְׁאֶסּוּר בְּהִנָּאָה. וְלֹא בְּפִירוֹת וְלֹא [ה] בְּמִטְבֵּעַ. וְאִין קוֹנִין בְּכָלִיו שֶׁל מוֹכֵר אֶלָּא בְּכָלִיו שֶׁל לוֹקָח:

מגיד משנה אין קונין אלא בכלים וכו'. מפורשת זאת הבבא שם בהזהב ובהלכות:

כסף משנה אין קונין אלא בכלים וכו'. שלל כל שאר הדברים וא"כ למה לו לומר אחר כך ולא בפירות ולא במטבע שכבר ממועטים הם ועוד דמרישא משמע דבכלים קונין אבל לא במידי אחרינא ומסיפא משמע דדוקא בפירות ובמטבע אין קונין אבל בכל מיילי אע"ג דלא הוּו כלי קונין ועוד קשה מה שתקנו לכתוב בשטרות וקנינא וכו' ואמרו בגמרא במנא לאפוקי ממ"ד קונין בפירות ביה למעוטי מטבע שכיון שאמרו במנא נתמעטו בין מטבע בין שאר דברים דלא הוּו כלי וביה למה לי למעוטי מטבע. י"ל דכל מיילי מיקרו כלי לבד מפירות לפי שאין דומים כלל לנעל שאין משתמשים בהם בשום מלאכה ונרקבין ונפסדין במעט זמן ואין מתקיימין כנעל ומטבע כעין נעל הוא דראוי להשתמש בו לתלותו בצואר הבנות ולשקול בו משקלותיו ואינו נרקב וטעמא דאינו נעשה חליפין אמרו בגמ' משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלא פירוש דכיון דדעתו של מקנה חפץ ונוטל מטבע אינו על עצמו של מטבע אלא על צורתו שאינו חשוב אלא ע"י כך ופעמים שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת הילכך הוה ליה כדבר שאינו מסויים ושלם והתם בפרק הזהב ממעטינן דבר שאינו מסויים מדכתיב נעל ולפיכך הוצרכו לכתוב וקנינא וכו' במנא למעוטי פירות וביה למעוטי מטבע דממנא לא הוה ממעטינן מטבע כך למדתי מדברי רש"י והתוס' בפרק הזהב אי נמי דלא מיקרי כלי אלא דבר שהוא כלי לענין טומאה וטהרה אבל כל שאר הדברים פירי מיקרו וזה שכתב רבינו ריש פ"ו לשונות של זהב ושל כסף וכו' הכל כשאר המטלטלים הם ונקנין בקנין וקונין זה את זה בהחלפה כמו שביארנו דמשמע דכל המטלטלין דוקא נקנין בקנין אבל לא קונין וזהו ממש דין הפירות שלדעת רבינו הן נקנין בקנין סודר ואינן קונין ועוד שכתב זה שכותבין בשטרות וקנינא מפלוני בכלי הכשר לקנות בו בכלי להוציא פירות וכיוצא בהן מאחר שאמר וכיוצא בהן נראה שפירות לאו דוקא אלא כל מידי דלאו כלי פירי מיקרי ועוד שכתב בראש פרק זה כיצד החליף פרה בחמור או יין בשמן מדערבינהו ותנינהו אלמא ס"ל דב"ח ופירות כי הדדי נינהו ואין להם קניין אלא בחליפין שהם בתורת שווי הדמים וכמ"ש הרב המגיד. ועוד שלא אמר בו להוציא מטבע משום דלא איצטריכא ליה דמכיון דאמר מנא יצא מטבע מן הכלל. וכ"כ בח"מ (סימן קצ"ה) שקונין בכלי ואין קונין בשאר כל המטלטלין שאינן כלי אבל בהמה פירש ר' יצחק

שהוא כמו כלי וקונין בה, אין קונין במטבע אע"פ שהוא כמו כלי עכ"ל. הרי בפירוש נראה מדבריו כמ"ש שאין קונין אלא דוקא בכלי גמור אבל שאר כל המטלטלין פירות מיקרו. ורבינו ירוחם כתב יש מי שכתב שמטבע שנפסל דקונין בו דלא מיעטו אלא מטבע היוצא כי הנפסל ראוי למשקלות ולנקבו ולתלותו בצואר בתו ונסכא שהוא חתיכת כסף יש מי שכתב דקונין בה דינה כפירות דאין עשויה לירקב. והתוספות כתבו דבעינן ראוי להשתמש בו כמו שהוא. והוי יודע שעיקר זה המחלוקת במה שאגיד לך והוא דבגמרא (דף מ"ה:) איפליגו רב ולוי אי מטבע נעשה חליפין או לא והדר איפליגו ר"נ ורב ששת (דף מ"ו) אי קונין בפירות או דוקא בכלי והלכתא כמ"ד בכלי והוקשה לרש"י ותוספות אי ס"ל למ"ד אין קונין במטבע כמ"ד קונין בכלי דוקא אדמפלגי במטבע ליפלגו בכל דבר שאינו כלי ואי לא ס"ל כוותיה א"כ אתו רב ולוי דלא כהלכתא לכך הוצרכו לומר דמטבע מיקרי כלי דחזי למשקלות וכו' וא"כ מדר"נ דאמר כלי דוקא לא הוה ממעיט מטבע אילו לא היה מחלוקתם של רב ולוי וא"כ לדעתם כל מידי שראוי להשתמש בו וכו' מיקרי כלי וזהו דרך הראשונה שכתבתי אבל לדעת רבינו וח"מ פלוגתייהו דרב ולוי שייכא בדרב ששת ור"נ מאן דאמר אין קונין במטבע הוא הדין דאין קונין אלא בכלי אלא דאיפליגו במטבע והוא הדין לכל מילי לבר מכלי: **כתבו** הגהות דמשמע מלשון רבינו דס"ל כר"י דדוקא בשר הוי פרי אבל שור וחמור עצמם הוי כלי הואיל וחזו למלאכה, ומה שכתבו דמשמע להו הכי נראה שהוא מדכתב אין קונין אלא בכלים וכו' ולא בפירות ולא במטבע ואם איתא שדעתו לומר דדוקא בכלי לא היה צריך לחזור ולומר ולא בפירות שבכלל מה שאמר אין קונין אלא בכלים הוא הילכך משמע דדוקא פירות ומטבע נתמעטו ולא שאר דברים. ול"נ דאין מכאן הכרע דרבינו לישנא דגמרא נקט ואדרבה מלישנא דרבינו איכא למידק איפכא שכתב בפ"ו לשונות של זהב ושל כסף וכו' כשאר מטלטלין הם ונקנין בקניין וקונין זה את זה בהחלפה וזהו דין הפירות שלדעתו נקנין בקניין סודר ואינם קונין ועוד שכתב בפרק זה שכותבין בשטרות וקנינא מפלוני בכלי הכשר לקנות בכלי להוציא פירות וכיוצא בהן מאחר שכתב וכיוצא בהן משמע דפירות לאו דוקא אלא כל מידי דלא כלי פירי מיקרי ועוד דבלישנא בתרא אמרינן התם ביה למעוטי מטבע ורבינו לא כתב כן משום דסבירא ליה דמטבע לא צריך למעוטי דמכיון דאמר במנא ממילא אימעייט מטבע:

ז **הַקְנָה אֶחָד כְּלֵי לְמוֹכֵר כְּדֵי שְׂיִקְנֶה הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַמְּמַכֵּר זָכָה הַלּוֹקֵחַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַקְנָה לּוֹ הַכְּלֵי עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ נִקְנָה הַמְּמַכֵּר וְזָכָה בּוֹ הַלּוֹקֵחַ. שֶׁהַמְּתַנֶּה עַל מְנַת לְהַחְזִיר שְׂמָה מְתַנֶּה.**

אף על פי שלא תפס המוכר כל הכלי שהקנהו חלף ממכרו אלא אחז מקצתו ואחז המקנה לו מקצתו קנה הלוקח. והוא שאחז ממנו כדי שעור כלי או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק את כל הכלי מיד המקנה לו. לפיכך אם הקנה לו במקצת הבגד צריך שיאחז מן הבגד שלש אצבעות. שאם יפסק ממקום שאחז הרי הוא כלי בפני עצמו. ששלש אצבעות מבגד קרוי כלי כמו שבארנו בענין טמאת בגדים. וכן אם אחז פחות משלש והיה יכול לנתק כל הכלי קנה:

מגיד משנה **הקנה אחד כלי למוכר וכו'.** זה פשוט. ונראה שדעת הרב ז"ל ללומדה מן ההיא דפ"ק דקדושין (דף ו') בכולהו קני לבר מאשה וכו' גבי מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה וה"ה לקניין וכן כתוב בעיטור בשם הגאונים ז"ל דכיוצא בזה קנה ופשוט הוא: **אע"פ שלא תפס המוכר כל וכו'.** זו מימרא מפורשת פ"ק דמציעא (דף ז') ובהלכות א"ר משרשיא הילכך האי סודרא כיון דאית ביה ג' על ג' כמאן דפסק דמי וקני ומאי שנא מדרב חסדא דאמר ר"ח גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתק ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת ופרקינן התם כריתות בעינן וליכא הכא נתינה בעינן והא איכא ודעת המחבר במ"ש וכן אם אחז פחות מג' אצבעות מן הבגד והוא יכול לנתק כל הכלי הרי זה קנה לומר דכיון דבגט כיוצא בה אינה מגורשת דאזלינן בתר בעל שהוא יכול לנתקו הוא הדין גבי קניין דאזלינן בתר התופס שיכול לנתק אבל לשון הרשב"א ז"ל בזה כך הוא והיכא דלא נקיט בידיה ג' על ג' כתב הרמב"ן ז"ל כל שאינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו שפיר דמי ונראה שדקדק אותה מדרב חסדא דאמר גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת וליתא דהתם הא אסיקנא טעמא משום דבעינן כריתות אבל הכא דנתינת כלי בעינן והא איכא עכ"ל:

ח זה שכותבין בשטרות וקנינא מפלוני בכלי הכפשר לקנות בו. בכלי להוציא פרות וכיוצא בהן. הכפשר להוציא אסורי הנאה. לקנות בו להוציא * כליו של מוכר:

ההראב"ד **כליו של מוכר וכו'.** א"א ביה למעוטי מטבע עכ"ל:

מגיד משנה זה שכותבין בשטרות וקנינא וכו'. זה מפורש בגמרא בהזהב (דף מ"ז) ובהלכות. ובהשגות א"א ביה למעוטי מטבע ע"כ. ובאמת שכך הוא בגמרא ללשון אחרון:

ט זה הקנין אין צריך להיות בפני עדים. אלא אם היה בינו ובין חברו קנה. שלא הצריכה תורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר. אבל המוכר או הנותן או השוכר או המשאיל וכיוצא בהן אין צריך עדים. וכיון שקנה הקונה בדרך אחד מן הדרכים שקונין בהן. בין בהגבהה. בין במשיכה. בין במסירה. בין בקנין. בין בכסף. בין בשטר או בחזקה קנה. ואף על פי [ח] שאין שם עדים:

ההראב"ד שאין שם עדים וכו'. א"א אין הכל מודים בקניין עכ"ל:

מגיד משנה זה הקניין א"צ להיות בפני עדים וכו'. זה נלמד מההוא עובדא דפרק האומר דקדושין (דף ס"ה): מר זוטרא ורב אחא וכו' ואמרינן התם לא איברו סהדי אלא לשקרי וכ"כ שם בהלכות דמהתם שמעינן הכי וכ"כ רבינו חננאל ז"ל. ובהשגות א"א אין הכל מודים בקניין ע"כ. נתלו באותה סוגיא שאמרו פרק חזקת הבתים (דף מ') קניין בפני שנים וא"צ לומר כתובו אלמא דשנים בעינן וליתא דהתם ה"ק כל זמן שהיא בפני שנים השנים כותבין ואין צריכין לשאול ולומר דלא בעינן תלתא כמעשה ב"ד אבל כל זמן שהם מודים בלא עדים סגי וראיה מפרק הזהב (דף מ"ה מ"ו) דאקשינן גבי עומד בגורן ולקניה אגב סודרא ותירצו דלית ליה ולקניה אגב קרקע ותירצו דלית ליה ואקשינן איכפל תנא לאשמועינן גברא [ערטילאין] דלית ליה ולא כלום ואם איתא לישני ליה כגון דליכא סהדי כשמקנים זה לזה והא מילתא שייכא טובא בגורן אלא ש"מ דלא בעינן סהדי אלו דברי העיטור והרשב"א ז"ל:

י המוכר או הנותן שקנו מיזדו יש לכל אחד מהן לחזר בו כל זמן שעוסקין [ח] באותו ענין. ואף על פי שהקנין בפני עדים. ואם הפסיק הענין אין אחד מהם יכול לחזר אף על פי שאין ביניהן עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן כך חוזר הלוקח והמקבל כל זמן שעוסקין באותו ענין מה שאין כן בשאר דרכי הקנייה:

מגיד משנה המוכר או הנותן שקנו מידם וכו'. כרב יוסף דאמר הכין בבבא בתרא פרק יש נוחלין (דף קי"ד) והכין איפסיקא הלכתא בגמרא. ויש מפרשים אותה דוקא במתנת שכיב מרע במקצת דבעינן קניין אבל בבריא אינו יכול לחזור ואינו דסתם אמרו בכל קניין וזה דעת בעל העיטור והרמב"ן והרשב"א זצ"ל: **מה שאין כן בשאר דרכי הקנייה וכו'.** זה מבואר דבחזקה ובמשיכה אינו חוזר דלא אמרו אלא קניין והראיה ממה שנתבאר פ"ד כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה אע"ג דעסוקין באותו ענין וזה דעת המפרשים ז"ל:

יא יש דברים הרבה שאינן צריכין קנין ואין לקנין בהם טעם. כגון המשחרר את עבדו. והמגרש אשתו. או עושה שליח. או המוסר מודעה. או המבטל מודעה. או ^[ט] המוחל לחברו חוב או ^[י] פקדון שיש לו בידו. וכל פיוצא בדברים אלו:

מגיד משנה יש דברים הרבה שאינן צריכין קניין וכו'. אלו דברים פשוטים שלא מצינו בהם קניין בשום מקום ולא יאות בו דבאמירה הם גמר הדברים. ודין המחילה שאינה צריכה קניין יש ראייה לדבר מדאמרי' פ"ק דקידושין (דף ט"ז) זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי דאי לא לימא ליה באפי תרי זיל אלמא דמתחילת השעבוד אם לא היה גופו קנוי באמירה בפני שנים סגי:

כסף משנה יש דברים הרבה שאינן צריכין קניין וכו'. בפ"ז מהל' שכירות כתב רבינו שכל תנאי שבממון או בתביעות של ממון קיים ואין צריך עדים. ומ"ש או המוחל לחבירו. בפ"ז מהל' אישות כתב רבינו המוחלת כתובתה אינה צריכה קניין ולא עדים אלא בדברים בלבד והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן ולא יהיה דברי שחוק והתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה עכ"ל:

יב נהגו רב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים או פיוצא באלו. ואומרים וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח. או שמחל לפלוני חוב שיש לו אצלו. או שבטל המודעה שמסר על גט זה וכיוצא באלו. אף על פי שאינו צריך:

מגיד משנה נהגו רוב המקומות וכו' ואע"פ שאינו צריך קניין. זה נמשך אחר מה שנזכר למעלה וכן דעת הגאונים ז"ל:

יג קִנְיָן זֶה שְׁנֵהֲגוּ לְהַקְנוֹת בְּאֵלוּ הַדְּבָרִים אֵינּוּ מוֹעִיל כָּלוּם. אֲלָא לְהוֹדִיעַ שְׂאִינוּ אוֹמֵר דְּבָרִים אֵלוּ כְּמִשְׁחַק וּמְהַתֵּל אֲלָא שְׂגִמְר בְּלָבוּ וְאַחַר כֶּךָ אָמַר. לְפִיכֶךָ אִם אָמַר בְּלֵב שְׁלָם אֲנִי אֲמַרְתִּי וְגַמְרְתִּי לַעֲשׂוֹת דְּבָר זֶה אֵין צָרִיךְ דְּבָר אַחַר כָּלֵל:

יד * הַדְּבָרִים שְׂאִין [כ] בְּהֵן מִמֶּשׁ אֵין הַקְנָן מוֹעִיל בְּהֵן. כִּיצַד. הֲרִי שְׁכַתַּב בְּשֵׁטֶר וְקִנְיָנוּ מִפְּלוּנִי שְׂיִלְךָ בְּסַחֲוֶרָה עִם פְּלוּנִי. אוּ שְׂיַחְלְקוּ הַשְּׂדָה שְׂבִינִיָּהֶם. אוּ שְׂשִׁתְּתַפּוּ שְׂנִיָּהֶם בְּאַמְנוֹת. וְכִיוּצָא בְּדְבָרִים אֵלוּ כֶּלָן. הֲרִי זֶה קִנְיָן דְּבָרִים וְאֵינוּ מוֹעִיל כָּלוּם. שְׁהֲרִי לֹא הַקְנָה לְחִבְרוּ דְּבָר מְסִיָּם וְיָדוּעַ. לֹא עֶקֶר וְלֹא פְרוֹת עֶקֶר הַיָּדוּעַ:

ההראב"ד **הדברים שאין בהם וכו'.** א"א אבל השתוף עצמו נקנה בקנין. עכ"ל:

מגיד משנה **הדברים שאין בהם ממש וכו'.** זה מוסכם ונלמד מהסוגיא דרפ"ק דבי"ב (דף ג') וכי קנו מידן מאי הוי קניין דברים בעלמא הוא גבי חלוקת חצר וה"ה לכל כיוצא בזה: **או שישתתפו שניהם באומנות וכו'.** בהשגות א"א אבל שתוף עצמו נקנה בקניין ע"כ. נראה דדעתו שאם השתתפו שהטילו שניהם ממון שיתופם לכיס אחד וקנו מידם שזה קניין גמור. ופ"ד מהל' שלוחין ושותפין ביאר המחבר דין זה בארוכה:

כסף משנה **כיצד הרי שכתב בשטר וקנינו וכו' או שישתתפו.** כתב ה"ה בהשגות אבל שיתוף עצמו נקנה בקניין נראה דעתו שאם נשתתפו וכו'. ויש לתמוה על מ"ש שהטילו שניהם ממון שיתופם לכיס אחד וקנו מידם דבמעות מה מועיל קניין הא קי"ל דמטבע אינו נקנה בחליפין. **ומ"ש שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסויים וידוע לא עיקר ולא פירות עיקר הידוע,** פירוש שאנחנו לא נחוש שיהיה הדבר הנקנה עיקר או פירות אבל עיקר הדבר שיהיה הדבר הנקנה ידוע. ועם כל זה נראה שט"ס יש כאן:

הלכות מכירה - פרק ששי

א הפרות אף על פי שאין קונין בהן כמו שבארנו. הרי נקנין בקנין כשאר המטלטלין. אבל [א] המטבע כשם שאין קונין בו כך אינו נקנה בקנין. נמצא המטבע אינו נקנה בקנין ואינו נעשה הוא עצמו קנין לקנות כשאר דברים:

מגיד משנה הפירות אע"פ שאין קונין בהם וכו'. במציעא בהזהב (מ"ה): בההיא מימרא דרב פפא מידי דהוה אפירי לר"נ דאע"ג דאינהו לא עבדי חליפין אקנויי מיקנו בחליפין וזה פשוט וכ"ש לרב ששת דאמר אינהו עבדי חליפין: אבל המטבע כשם שאין קונין בו וכו'. גם זה מבואר שם (דף מ"ו) דר"פ דאמר מטבע נקנה בחליפין הדר ביה:

ב לשונות של זהב ושל כסף הרי הן כעששיות של ברזל או של נחשת. והכל כשאר המטלטלין הן. ונקנין בקנין וקונין זה את זה בהחלפה כמו שבארנו. אבל המטבעות של כסף או דינרין של זהב [ב]. או המעות של נחשת. הרי הן ככלן דמים כנגד שאר המטלטלין. והנותן את אחד מהן דמי המטלטלין לא קנה עד שימשך או יגביה כמו שבארנו. ואין אחד מהן נקנה בקנין ולא נעשה קנין:

מגיד משנה לשונות של זהב ושל כסף וכו'. מבואר שם (דף מ"ה): דאמרין מאי טעמא דמאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה ע"כ בגמ'. ולשונות אין בהם צורה ותו דק"ו הוא ממעות שפסלתן מלכות שיתבאר לפנינו וזה פשוט. ואפשר ג"כ שהוא מפרש אסימון האמור במשנה (דף מ"ד) כדברי רש"י ז"ל כסף שאין עליו צורה וזה לשונות שהזכיר: אבל המטבע של כסף או של דינר זהב. מ"ש שדינר של זהב דמים לגבי שאר המטלטלין הוא מחלוקת בין הגאונים ורב האי חולק בזה ואמר דמטבע זהב הוא כפירא לכל מילי ודעת המחבר כר"ח ז"ל וההלכות וראיותיהם מבוארות שם בהלכות בהזהב:

ג בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּזִמְן שְׁקוּנָה שְׁאָר מְטַלְטְלִין בְּאַחַד מִמֵּינֵי מְטַבְּעוֹת אֱלוֹ אוֹ עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת. אֲבָל הַדִּינָרִין שֶׁל זָהָב לְגַבֵּי מְטַבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף הָרִי הֵן ^[ג] כְּפָרוֹת. וְכֵן הַמְּעוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת כְּמוֹ פְּרוֹת לְגַבֵּי מְטַבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף :

מגיד משנה בד"א בזמן שקנה שאר מטלטלים וכו' או עבדים וקרקעות. פי' במטלטלין הן קונין על הדרך שנתבאר פי'ג ובעבדים וקרקעות הן קונין לגמרי וזהו כסף האמור למעלה פי"א וזה פשוט שאין דין המטלטלין והעבדים והקרקעות שוין בקנייה: **אבל הדינרין של זהב וכו'.** זה סתם משנה הזהב קונה את הכסף וכזקנותיה דרבי וכדאיתא בהלכות וזהו דעת הגאונים ז"ל: **וכן המעות של נחשת וכו'.** גם זה במשנה שם וכתבו קצת המפרשים ז"ל שהזהב קונה את הנחשת ואין הנחשת קונה אותו דהא אפי' לגבי כספא הוי חידוש כדאיתא בגמרא משום דחריף טפי עכ"ל הרשב"א ז"ל במשנה:

ד כִּיצַד. נָתַן לוֹ דִּינָר שֶׁל זָהָב בְּעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף נִקְנָה הַכֶּסֶף אִף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא בָּא הַכֶּסֶף לְיָדוֹ. וְחַיֵּב לָתֵן לוֹ עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף כְּמוֹ שֶׁפָּסַק עִמּוֹ. אִם חֲדָשִׁים חֲדָשִׁים אִם יִשְׁנִים יִשְׁנִים. ^[ד] אֲבָל אִם נָתַן לוֹ עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה כֶּסֶף בְּדִינָר זָהָב לֹא קָנָה עַד שְׂיַקַּח הַדִּינָר שֶׁל זָהָב. וְכָל אֶחָד יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ :

מגיד משנה כיצד נתן לו דינר של זהב בכ"ה וכו'. ברייתא שם. ומ"ש אם חדשים חדשים. פירוש שאינו יכול ליתן לו ישנים אע"ג דנפקו להדיא משום דמצי א"ל לישנן בעינן להו כדאיתא בגמ':

ה נָתַן לוֹ שְׁלֹשִׁים אִיסָר שֶׁל נְחֹשֶׁת בְּדִינָר שֶׁל כֶּסֶף. נִקְנָה הַדִּינָר שֶׁל כֶּסֶף וְחַיֵּב לָתֵן לוֹ כְּמוֹ שֶׁפָּסַק עִמּוֹ. אִם דִּינָר חֲדָשׁ חֲדָשׁ אִם יִשְׁן יִשְׁן. אֲבָל אִם נָתַן לוֹ דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף בְּשְׁלֹשִׁים אִיסָר. לֹא קָנָה עַד שְׂיַקַּח הָאִיסָרוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת. וְכָל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ :

מגיד משנה נתן לו שלשים איסר וכו'. גם זה שם ברייתא ואיתא בהלכות ופשוט הוא:

ו וְכֵן מְעוֹת ^[ח] הָרְעוֹת שֶׁפָּסְלָתָן מִלְכוּת אוֹ הַמְּדִינָה אוֹ דִינָרִין שְׂאִינָן יוֹצְאִין בְּאוֹתָהּ מְדִינָה וְאִין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּהֵן עַד שֶׁמְשַׁנִּין אוֹתָן לְמַטְבֵּעַ אַחֵר. הָרִי הֵן כְּפָרוֹת לְכָל דְּבָר וְנִקְנִין בְּקִנְיָן. וְקוֹנִין אֶת הַמְּעוֹת. וְאִין הַמְּעוֹת קוֹנוֹת אוֹתָן כְּשֶׁאָר כָּל הַפְּרוֹת :

מגיד משנה **וכן מעות הרעות שפסלתן מלכות וכו'.** שנינו במשנה (דף מ"ז) מעות הרעות קונות את היפות ופירש"י ז"ל שנפסלו וכן דעת המחבר. ומה שכתב פסלתן מלכות כלומר שאין יוצאין כלל ופסלתן מדינה כלומר שאין יוצאין באותה מדינה והיו רגילין לצאת ועדיין יוצאין במדינה אחרת והכין איתא בגמ'. והרשב"א ז"ל כתב נראה שפירוש מעות הרעות דשופי וסומקי דיוצאין הן אלא שאין יוצאין [בחרירות] אלא בדוחק והשתא אשמעינן רבותא טפי דאע"ג דסגיין כיון דלא חריפי היו פירא לגבי מעות היפות דחריפי כנ"ל וכ"נ מדברי הראב"ד ז"ל עכ"ל. ר"ל אע"ג דלגבי שאר מיילי טבעא הוו גבי מעות היפות הוו פירא ואין כן דעת המחבר : **או דינרים שאינן וכו'.** מבואר בהלכות והוו להו כפסלתו מדינה האמור בגמ' שם (דף מ"ו):

ו הַמְּטַבֵּעַ אִין לוֹ דֶּרֶךְ שְׂיִזְכָּה בוֹ מִי שְׂאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ אֶלְא עַל גְּבִי קֶרְקַע. כְּגוֹן שְׂקָנָה הַקֶּרְקַע וְעַל גְּבוֹ הַמְּעוֹת. אוֹ שְׂיִשְׁכַּר אֶת מְקוֹם הַמְּעוֹת. כִּיּוֹן שְׂזָכָה בְּקֶרְקַע בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֶׁטֶר אוֹ בְּחִזְקָה אוֹ בְּקִנְיָן זָכָה בְּמְעוֹת. וְהוּא שְׂיִהִיו אוֹתָן הַמְּעוֹת קִיָּמִין כְּגוֹן שְׂיִהִיו מִמְּקָדִין בְּמְקוֹם אֶחָד. אֲבָל רְאוּבֵן שְׂהִיָּה לוֹ חוֹב עַל שְׂמַעוֹן וְהִקְנָה לְלוֹי קֶרְקַע וְעַל גְּבִיהוֹ חוֹב שְׂיִשׁ לוֹ אֶצֶל שְׂמַעוֹן ^[ט] נִרְאָה לִי שֶׁלֹּא קָנָה ^[י] הַחוֹב :

מגיד משנה **המטבע אין לו דרך שיזכה בו מי שאינו ברשותו אלא על גבי קרקע.** זה מתבאר במציעא בהזהב ודין אגב מפורש בעובדא דרב פפא שם בתרא (דף ע"ז): בפירוש : **והוא שיהיו אותן וכו' אבל ראובן שהיה לו חוב.** פירוש במלוה על פה. ודין השטר יתבאר לפנינו : **נ"ל שלא קנה החוב.** זו סברת המחבר נכונה דההוא עובדא דרב פפא פקדון היה אבל מלוה על פה א"א להקנותה באגב וכ"כ הרשב"א ז"ל בהגוזל עצים (דף ק"ד): דלא גרסינן בההוא עובדא דר' אבא הוה מסיק זוזי בדרב יוסף בר חמא [אגב] לפי שמלוה על פה א"א להקנותן באגב וכן עיקר. ויש מביאין ראיה מדאמרינן פרק מי שמת (דף קמ"ח) שכיב מרע שאמר [תנו] הלואתי לפלוני

הלואתו לפלוני x ואקשינן והא ליתיה בבריא ואמרינן דאיתיה במעמד שלשתן ולא אמרינן איתיה באגב וזה דעת הרמב"ן ז"ל:

כסף משנה **המטבע אין לו דרך שיזכה בו מי שאינו וכו'.** קשה אמאי קאמר הכי הרי יש לו דרך אחר שהרי הוא נקנה במשיכת המטלטלין. וי"ל דה"ק אין מטבע יכולים לקנותו לשקודם שיבא לידו יזכה בו שאם נגנב או אבד לקונה אבד אלא ע"ג קרקע ואילו במשיכת המטלטלין נתחייב במעות ואם היה לו מעות ואבדו משלם אחרים תחתיהם. אי נמי הכי קאמר שאר מטלטלין אם רוצה לזכותם לאחר שיהיו שלו יכול לזכותם ע"י קניין סודר אבל המטבע אין לו דרך שיזכה בו אלא על גבי קרקע:

ח **היו עומדים שלשתן ואמר לו מנה שיש לי בידיך בין פקדון בין מלוה תנהו לזה. קנה לוי. ואין אחד משלשתן יכול לחזור בו. ודבר זה אמרו חכמים שהיא הלכה [ח] שאין לה טעם לפיכך אין [ט] למדין ממונה לדין אחר:**

מגיד משנה **היו עומדין שלשתן וכו'.** דין מעמד שלשתן נתבאר בגמ' בהרבה מקומות ועיקרו ספ"ק דגיטין (דף י"ג:): **ואין אחד משלשתן יכול לחזור בו.** פירוש אין אחד משלשתן כגון ראובן שהיה חייב ללוי מנה ושמעון היה חייב לראובן מנה והמחה ראובן את לוי אצל שמעון אין אחד משלשתן יכול לחזור בו וכ"כ בהלכות (דף קל"ג:): **במציעא בהמקבל (דף קי"ב) בביאור ויש מן המפרשים שכתבו שמעמד שלשתן אפילו בעל כרחו של נפקד איתא כגון במה שהמשלתי למעלה בעל כרחו של שמעון ויש חולקים והדברים עתיקים, גם יש מי שכתב דכל שקנה במעמד שלשתן אינו יכול למחות ויש אומרים דחוזר ומוחל:**

כסף משנה **היו עומדים וכו'.** בענין זה אם יכול למחול אחר שקנה במעמד שלשתן אם לאו נחלקו הפוסקים גם נחלקו בענין הממחה את חבירו אצל אחר במעמד שלשתן אם נפטר ממי שהיה חייב לו או אם צריך שיפטרנו בפירוש. ולפי דעתי שני מחלוקות אלו תלויים זה בזה שמי שסובר שאם לא פטרו בפירוש אינו פטור כיון שעדיין יש לו תפיסת יד בזה החוב אי"כ יכול למחול ומי שסובר שאע"פ שלא פטרו בפירוש הוא פטור כיון שאין לו בחוב זה תפיסת יד אינו יכול למחול. ודעת רבינו היא שאינו יכול למחול ממ"ש פ"ה מהלכות אישות שאם קדש האשה בחוב שיש לו ביד אחרים במעמד שלשתן שהיא מקודשת ואילו היה סובר שהוא יכול למחול לא היתה מקודשת וכמ"ש שם ה"ה. גם הר"ן בהאיש מקדש כתב שזה דעת רבינו וכיון דס"ל לרבינו

דאינו יכול למחול ממילא ס"ל שאע"פ שלא פטרו כבר נפטר ממנו. גם מהבבא שכתב בסמוך יכולין אנו לדקדק כן שכתב לפיכך אם לא פרע לוי לשמעון חוזר שמעון ותובע את ראובן בשאר חובו דמשמע דוקא בכה"ג שלא חייב לו אבל אם היה לוי חייב לראובן וא"ל תנהו לשמעון במעמד שלשתן קנה ונפטר ראובן. גם בבבא זו בעצמה כתב בפירוש ואין אחד משלשתן יכול לחזור בו וכן דעת הר"י בהמקבל. וא"ת אילו היה כן דהא תליא למה השמיט הר"י ההיא סוגיא דהאיש מקדש וכמ"ש הר"ן דאילו היה סובר דאינו יכול למחול ה"נ ה"ל להביא הא דאמרינן התם במלוה על פה פליגי אי מעמד שלשתן מהני דוקא בפקדון או אפילו במלוה ולוה דכיון דקיי"ל כרב אפילו במלוה אמר כדאיתא פ"ק דגיטין היכא שקדשה במלוה דאחרים במעמד שלשתן מקודשת אלא ודאי ס"ל דיכול למחול ואינה מקודשת. ואני אומר שכיון דמאן דפליג בקידושין אילו הוה ס"ל דרב אמר אפילו במלוה לא הוה פליג א"כ מאחר שכתב פ"ק דגיטין דרב אפילו במלוה אמר וגם כתב בהמקבל שאע"פ שלא פטרו בפירוש הוא פטור ממילא משמע דאינו יכול למחול ומקודשת היא וא"כ אותה סוגיא דהאיש מקדש יפה עשה הר"י שהשמיטה ואע"פ שהרא"ש והטור סוברים שאם לא פטרו בפירוש לא נפטר ממנו ועכ"ז סוברים שאינו יכול למחול מ"מ מ"ש דהא תליא טעמא דמסתבר הוא. ורבינו הביא בפ"י מהל' מלוה ולוה כל דיני ממחה את חבירו אצל אחר דבר ברור הוא דהר"י והרמב"ם ס"ל דאפילו לא פטרו בפירוש הוא פטור מהירושלמי שכתב הר"י בהמקבל ראובן חייב לשמעון סמכיה גבי לוי אי פרסן לוי וכו' וכתבו הרמב"ם בפרק י"ז מהל' מלוה :

ט הָיָה רְאוּבֵן חַיֵּב לְשִׁמְעוֹן מֵאָה זוֹז. וְאָמַר לְלוֹי תֵּן לְשִׁמְעוֹן מֵאָה זוֹז אֵלּוּ שְׁאֲנִי חַיֵּב לוֹ עַד שְׁאֲתָן לָךְ אוֹ עַד שְׁאֲעֲשֶׂה עִמָּךְ חֶשְׁבֹּן. וְאָמַר לוֹ הֵן וְקִבַּל שְׁמֵעוֹן. כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁתָן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. וְאֶפְלוּ פָּרַע לְוֵי לְשִׁמְעוֹן מְקַצֵּת חוּבוֹ. לְפִיכָךְ אִם לֹא פָּרַע לְוֵי לְשִׁמְעוֹן חוּזֵר שְׁמֵעוֹן וְתוֹבֵעַ אֶת רְאוּבֵן בְּשָׂאָר חוּבוֹ :

מגיד משנה **היה ראובן חייב וכו'.** החילוק הזה שכתב בין ששמעון חייב לראובן שאינן יכולין לחזור בין שאין שמעון חייב לראובן אלא שהוא אומר אליו להלוותו ולתתו לשמעון מבואר בהלכות במציעא בהמקבל מהכרע השמועות :

ז המוכר שטר חוב לחברו או נתנו לו במתנה. [ז] אינו נקנה במסירת השטר לידו. שלא מסר לו אלא הראיה שבו ואין הראיה נתפסת ביד :

מגיד משנה המוכר שטר וכו' אינו נקנה במסירה. זו מחלוקת בגמרא (דף ע"ז) בהמוכר את הספינה ובגט פשוט ובמקומות הרבה אבל כך דעת הפוסקים דאין אותיות נקנות במסירה וכאמיר ורב אשי דאינון בתראי דאית להו הכי בהמוכר את הספינה וכן בהלכות בפרק גט פשוט (דף ק"ע) :

יא וכיצד יקנה השטר. שכתב לו המקנה קנה שטר פלוני וכל [כ] השעבוד שיש בו ומסר לו השטר ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה. * ואין צריך עדים לענין קנייתו אבל צריך עדים לענין תביעתו. שהרי הנתבע אומר לו מי יאמר שבעל דברים שלי כתב ומסר לך [כ] :

ההראב"ד ואינו צריך עדים. א"א יש שהקשה על זה והא קי"ל כרבא דאמר אינו צריך למסירה. וי"ל דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דמ"ד אותיות נקנות במסירה אבל למאן דבעי כתיבה היכא דליכא כתיבה כגון שכיב מרע ראייה מיהת בעי ועוד אני אומר דכי אמר רבא אינו צריך ראייה הי"מ להדי מוכר אבל לגבי לוח כי אתא למיגבי מיניה מצי א"ל אייתי ראייה היכי מטא שטרא לידך עכ"ל :

מגיד משנה וכיצד יקנה וכו' קנה שטר פלוני וכל שעבוד שבו. מפורש בגמ' בהספינה ודוקא שאמר וכל שעבודו הא לאו הכי לא קנהו אלא לצור ע"פ צלוחיתו כדאיתא התם : ואינו צריך עדים לענין קנייתו אבל צריך עדים וכו'. בהשגות אמר אברהם יש שהקשה על זה והא קי"ל כרבא דאמר א"צ להביא ראייה על המסירה וי"ל דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דמאן דאמר דאותיות נקנות במסירה וכו'. ותימה הוא דאי להדי מוכר נאמר אע"פ שהוא מכחישו ויכול לומר לו כתבת ומסרת לי אפילו זה עומד וצווח למה לא יהא נאמן אצל הלוח. ותו אם הוא אינו יכול לגבותו בלא ראייה מן הלוח נאמנותו אצל המוכר מה הוא מועיל לו. וי"ל שאם הלוח רוצה לפרוע אין המלוה יכול למחות בידו. ולקושיא ראשונה למה לא יהא נאמן אצל הלוח יש לתרץ לפי שהלוח יכול לומר שמא בתורת פקדון בא לידך ואתה הודית כן למלוה מ"מ כך העלה הרשב"א דכל שצריך כתיבה או אגב מודה רבא שצריך להביא ראייה.

וזה עיקר וראיות נכוחות יש וכן דעת קצת המפרשים ז"ל ואין זה דעת המחבר שכתב וא"צ להביא עדים לענין וכו' אלא ודאי אין צריך להביא ראיה לענין המוכר זו היא מימרא דרבא וכדברי הר"א ז"ל וכ"כ רבינו פרק ט' מהלכות נחלות אצל אחד שטען וכו' שם יתבאר שאפילו מוכר מכחישו הלה נאמן לענין שלא נוציא שטר מתחת ידו ולא נגבה בו למלוה. ועוד צ"ע פרק ששה עשר מהל' מלוה ולוה :

יב * קנין השטרות בדרך הזאת מדברי סופרים. אבל מן התורה אין הראיות נקנות אלא גוף הדבר בלבד קנוי. לפיכך המוכר שטר חוב לחברו עדין יכול למחול. ואפלו יורשו מוחלו :

ההראב"ד קנין השטרות וכו'. א"א לא מן השם הוא זה אלא מפני שהלוח אומר ללוקח אני לא שעבדתי לך את עצמי לפיכך אם כתב לו בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך אינו יכול למחול משמכר שטר חובו. עכ"ל :

מגיד משנה קנין השטרות מד"ס וכו'. זה דעת ההלכות בפרק הכותב (דף פ"ו) בכתובות ועיקר : לפיכך המוכר שטר וכו'. דין זה עיקרו בכתובות שם בהכותב והוא מוסכם. והעלה הרשב"א ז"ל דאין מכריחין הקונה להחזיר השטר ללוה אע"פ שהחוב מחול וראיה מפרק האיש מקדש (דף מ"ז מ"ח) ומ"מ המוחל חייב לשלם לקונה כמו שנתבאר פ"ז מהלכות חובל ומזיק :

כסף משנה קנין השטרות מד"ס. וא"ת שהרי אנו ממעטינן בהזהב (דף נ"ו) : שטרות מאונאה דהכי אמרינן התם וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות וכי תמכרו ממכר (מי) שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן מכור וקנוי אלא לראיה שבהם ונאמרו תירוצים הרבה בקושיא זו והיותר נכון הוא מ"ש הר"ן בהכותב דעיקר קרא למעוטי עבדים וקרקעות אתא ואפ"ה מפקינן שטרות מאונאה לפי שאין בכלל הכתוב אלא דבר המיטלטל וגופו קנוי ומכור אבל מידי אחרינא לא הילכך שטרות למכירה דרבנן כיון שאין גופן קנוי ומכור אין להם אונאה וזהו דעת רבינו שבפ"ג כתב אלו דברים שאין להם אונאה וכו' דבר הנקנה מיד ליד יצאו הקרקעות ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות ויצאו שטרות שאין גופן קנוי עמיתך ולא הקדש הרי שקרקעות והקדש הוציא מייתור ושטרות לא הוציא אלא ממשמעות הפסוק תדע שכן הוא דבגמרא מרבינן שכירות לאונאה מדכתיב ממכר סתם ולא כתיב ממכר לעולם וכתבו שם התוספות דדוקא גבי אונאה הוי שכירות כמכר משום יתורא דממכר אבל

לשאר דברים לא הוי כמכר וא"כ כי ממעטינן שטרות לאו מיתורא דממכר ממעטינן להו דהא איצטריך לרבות שכירות אלא ודאי ממשמעותא דקרא ממעטינן ולא מייתורא: **כתב** הראב"ד לא מן השם הוא זה וכו' לפיכך אם כתב לו וכו'. ול"נ דאי כתב ליה הכי גם להרי"ף ורבינו אינו יכול למחול:

יג **נ** הַאֲשֶׁה שְׁהַכְנִיסָה שְׁטֵר חוֹב לְבַעֲלָהּ אֵינָה יְכוֹלָה לְמַחֵל אֶלָּא מִדַּעַת בַּעֲלָהּ מִפְּנֵי שְׂפִידָה כְּיָדוֹ:

מגיד משנה **האשה שהכניסה שטר חוב וכו'.** מימרא מפורשת פ' הכותב בכתובות (פ"ה):

יד הַמִּקְנָה לְחֵבְרוֹ קָרְקַע כָּל שֶׁהוּא וְהַקְנָה לוֹ עַל גְּבֵה שְׁטֵר חוֹב הָרִי זֶה קָנָה הַשְּׁטֵר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא בְּלֹא כְּתִיבָה וּבְלֹא מְסִירָה. וְנִרְאֶה לִי שֶׁגַם זֶה יְכוֹל לְמַחֵל אַחַר שְׂמֻכְרוֹ. וְכֵן הַמּוֹכֵר קָרְקַע וְכָתַב הַשְּׁטֵר וְאִין הַלּוֹקַח עִמּוֹ * כִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק הַלּוֹקַח בְּקָרְקַע נִקְנָה הַשְּׁטֵר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא:

ההראב"ד **כיון שהחזיק הלוקח וכו'.** א"א והוא דא"ל אגב וקני. עכ"ל:

מגיד משנה **המקנה לחבירו קרקע כ"ש וכו'.** דין האגב מפורש בפ' הספינה (ד' ע"ז) אגב שאני וכתבו המפרשים דאגב במקום מסירה וכתובה עומד זה דעת הפוסקים אע"פ שרבינו חננאל ז"ל כתב שאינו עומד אגב אלא במקום מסירה לבד: **ויראה לי שגם זה יכול למחול וכו'.** זה דבר נכון ופשוט וראיה דלא אמרינן בפ' החובל (דף פ"ט) לזבון לכתובתה באגב וכן במקומות אחרים: **וכן המוכר קרקע וכו'.** זו מימרא בקדושין פ"ק (דף כ"ז) ובפרק המוכר את הספינה (דף ע"ז) ופירשה רש"י ז"ל בשטרי הקנאה לפי שהוא סבור שאין כותבין שטר למוכר בלא לוקח אא"כ הוא שטרי הקנאה כלומר שיש בו קניין דמשעת קניין שיעבד נפשו הא לאו הכי לא דומיא דשטר חוב שאין כותבין ללוה בלא מלוה אא"כ שטר החוב הוא קניין כמו שנתבאר פרק כ"ג מהל' מלוה ולוה וכדאיתא במציעא והרמב"ן והרב ר' יונה והרשב"א ז"ל הקשו אי בשטרי הקנאה למה הוא צריך לאגב והלא קנה השטר בכ"מ שהוא משעת קניין לפיכך פירשוה בלא הקנאה וכגון שכתבו שטר למוכר ומונח בידן של עדים להקנות ללוקח בו ביום ובא והחזיק בקרקע ונקנה לו שטר בכ"מ שהוא ונמסר לו בזמנו עכ"ל הרמב"ן ז"ל. ועוד כתב ולדברי רבינו חננאל ז"ל שהוא סובר דאפילו בשטרי אקנייתא בעינן דמטי שטרא לידיה מתוקמא הא דרב

הונא שפיר ע"כ. והמחבר הביא מימרא כלשונה ולא חילק: **נקנה השטר בכ"מ שהוא וכו'.** בהשגות א"א והוא דא"ל אגב וקני ע"כ. וכ"כ קצת מהמפרשים ז"ל דבעי למימר ליה קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה. והטעם אע"ג דשטרי מכר ומלוה אינן צריכין הקנאה ללוקח או למלוה אלו שלא נכתבו לתתם ללוקח אלא למוכר שהרי אין ללוקח עמו כשהמוכר רוצה להקנותם ללוקח צריך להקנותם לו אגב קרקע והוא הדין לכל כיוצא בזה:

כסף משנה המקנה לחבירו קרקע כל שהוא וכו' עד בלי כתיבה ומסירה. והוא שיאמר לו על פה קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה: **וכן המוכר קרקע וכתב השטר וכו' נקנה השטר בכ"מ שהוא.** פירש"י וכגון דא"ל זה קני קרקע בחזקה והשטר עמה:

טו האומר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר והחזיק הזוכה לו בקרקע. יש לנותן [מ] לחזר בשטר עד שיגיע ליד בעל המתנה. ואף על פי שאינו יכול לחזר בשדה:

מגיד משנה האומר זכו בשדה זו עד סוף הפרק. באותו מימרא בפ"ק דקדושין (דף כ"ו) ופי' הספינה (דף ע"ז) ז"ל האומר זכו בשדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה ע"כ. ונ"ל מתוך דברי המחבר שהוא מפרשה שלא קנו מידו כלום אלא שהוא עשאן שלוחין לזכות לאותו פלוני בקרקע ההוא וזהו שכתב והחזיק הזוכה לו בקרקע וכ"כ אף על פי שהחזיק לו בשדה כלומר ואלו השלוחים החזיקו אותו פלוני בקרקע ובבבא הראשונה חוזר בשטר כל זמן שלא נמסר לפי שעדיין לא עשו שליחותן ואתי דבור ומבטל דבור ואינו חוזר בשדה שהרי נגמר שליחות השדה שהרי החזיקו ואין זה תלוי בזה ולפיכך השדה שלו ואין כותבין לו השטר ובבבא השנייה כיון שאומר על מנת נמצא תלוי זה בזה ואין לזכיות השדה גמר בלא כתיבת השטר וכיון שאין זה אלא שליחות והוא חוזר בשטר מיד נתבטל הכל וזה אפילו בשטר מקח הוא כמו שהביאה בהל' מכירה. וכתב הרמב"ן ז"ל חוזר בזה ובזה מהא שמעינן דתנאה להנאת מקבל תנאה הוי ולא בעינן בהא דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן דתנאי להנאת נותן ומעשה למקבל דהא הכא שתכתבו לו קאמר והוי תנאה ושמעינן מינה שדי מכורה לך שדי נתונה לך על מנת שאתן לך מאתים וזו חוזר בזה ובזה עכ"ל:

טז אומר להם זכו לו בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר. אף על פי שהחזיקו לו בשדה חוזר מזה ומזה עד שיגיע שטר

הלכות מכירה - פרק שביעי

א מי שנתן הדמים ולא משך הפרות. אף על פי שלא נקנו המטלטלין כמו שבארנו. כל החוזר בו בין לוקח בין מוכר לא עשה מעשה ישראל וחיב לקבל מי [א] שפרע. ואפלו נתן הערבון כל החוזר מקבל מי שפרע:

מגיד משנה מי שנתן דמים וכו' וחיב לקבל מי שפרע וכו'. זו משנה בפרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ד): ואפילו נתן הערבון וכו'. זה מחלוקת ר"י ורב שם בגמרא (דף מ"ח ע"ב) ופסק כר"י דאמר ערבון קונה כנגד כולו לענין מי שפרע וכן בהלכות שפירש רש"י ז"ל ערבון מקצת המעות נתנו לו על פיסוק מרובה וכתבו קצת המפרשים דדוקא מטבע גמור אבל שאר דברים שלא נתנם בתורת דמים זה הוא משכון שיתבאר לפנינו שאין בו מי שפרע וכן הוא בירושלמי:

כסף משנה כל החוזר מקבל מי שפרע וכו'. בפרק הזהב (דף מ"ד) משנה נתן לו מעות ולא משך יכול לחזור בו אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול וכו':

ב וכיצד מקבל מי שפרע. אוררין אותו בבית דין ואומרין מי שפרע מאנשי [ב] דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו. ואחר כך יחזרו הדמים:

מגיד משנה וכיצד מקבל מי שפרע וכו'. במשנה שם:

כסף משנה וכיצד מקבל מי שפרע אוררין אותו וכו'. שם (דף מ"ח): בגמרא אתמר אביי אמר אודועי מודעינן ליה (אבל מילט לא לייטינן ליה) ורבא אמר מילט (נמי) לייטינן ליה משום דלאו עושה מעשה עמד הוא וידוע שהלכה

כרבא. ופירוש מי שאינו עומד בדבורו דבור שבא לכלל מעשה כזה דאילו דבור לחוד אינו חייב לקבל מי שפרע כמי"ש רבינו בסמוך :

ג* הנותן דמי המטלטלין או מקצת הדמים וחזר בו הלוקח ואמר לו המוכר בא וטל מעותיך. הרי המעות אצלו כמו פקדון. ואם נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותו. אבל אם חזר בו המוכר הרי המעות ברשותו וחייב באחריותו. ואף על פי שחזר בו ואמר ללוקח בוא וטל את שלך. עד שיקבל עליו [ג] מי שפרע ויאמר לו אחר כך בוא וטל את שלך :

ההראב"ד הנותן דמי מטלטלין וכו'. א"א אני לא ידעתי מאין לו זה ההפרש בין שחזר בו הלוקח שהוא ש"ח לחזר בו המוכר שהוא חייב בגניבה ואבידה והגאון לא הפריש בזה ומשמע בשניהם חייב באחריותה עד שיקבל עליו מי שפרע וחיי ראשי יותר נ"ל כשהלוקח חוזר בו דהמוכר רצה המכר שיהא חייב באחריות שהרי המעות בעל כרחו יוצאות מידו וכל זמן שהלוקח קיבל מי שפרע המעות עומדות באחריותו עכ"ל :

מגיד משנה הנותן דמי מטלטלין וחזר בו הלוקח וכו' אבל אם חזר בו המוכר וכו'. בהשגות א"א לא ידעתי מאין לו זה ההפרש וכו'. ועתה אפרש. דע שדינים אלו לא נתבארו בגמרא בפירוש וכמ"ש בהלכות שם בהזהב אבל הגאונים הסכימו בדבר זה ונאמר שלא בא בביאור בהלכות כשהלוקח חוזר בו ואמר לו המוכר בוא וטול מעותיך מה דינו דדברי ההלכות אינו אלא כשהמוכר חוזר ומ"מ מתוך דברי הגאונים אני דן שהם מסכימים לדברי המחבר שהרי אמרו כשהמוכר חוזר בו וקיבל עליו מי שפרע ואמר ללוקח בוא וטול מעותיך שאינו חייב באחריותו וכיון שכן כשלוקח חוזר בו וא"ל מוכר בוא וטול מעותיך כש"ח הוא שהרי קבלת מי שפרע אינה בהכרח אם המוכר לא ירצה ולא יבקש כן בב"ד אבל אם מקפיד ודאי לא וא"כ כאן שהוא אומר ללוקח בוא וטול מעותיך קודם קבלת מי שפרע אפילו תמצא לומר שהוא רוצה שיקבלנו אחר קבלת מעות מ"מ אחר שהוא אינו מאחרם בשביל כך למה יתחייב וקבלת מי שפרע אינה אלא לתועלת מי שאינו חוזר ולא לחובתו. וטענת הר"א ז"ל אינה דאע"ג דמעות יוצאות בע"כ כיון שהוא רוצה לתתם בלא קבלת מי שפרע מה בכך ותו שהרי אם היה רוצה היה מעכבם עד מי שפרע והוא אומר לו בוא וטול מעותיך: **חייב באחריותו ואע"פ שחזר וכו'.** אחריות זה לפי דברי ההלכות הוא אפילו מאונסין גמורין דה"ל גביה כהלואה גמורה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל לפי דעת התוס' אינו אלא כשומר שכר ואינו חייב אלא

בגניבה ואבידה כיון דהן בעין וכ"נ מדברי הר"א ז"ל שכתב למעלה שהוא חייב בגניבה ואבידה: **עד שיקבל מי שפרע וכו'.** י"מ דדוקא כי איתנהו בעין הנך זוזי ממש דיהיב לוקח פטור אבל אם הוציאם וייחד אחרים תחתיהם וקבל עליהם מי שפרע חזרו כהלואה וחייב עד שיבואו לרשות הלוקח, ויש מי שכתב דאפילו הוציאן כיון שקבלו עליו מי שפרע ונותנם לו אע"פ שלא קבלם לוקח פטור וזה דעת הרמב"ן ז"ל:

כסף משנה הנותן דמי המטלטלין או מקצת הדמים וחזר בו וכו'. כתב הרב המגיד בהשגות א"א לא ידעתי מאין לו זה ההפרש וכו' כאן שהוא אומר לו טול מעותיך מיד וכו'. ואני אומר שיש מקום לבעל דין לחלוק שמאחר שהוא רוצה שיקבל מי שפרע מפני כך אין הלוקח רוצה לקבלה עד שימחול לו המי שפרע ואם לא ירצה למוחלו יקויים המקח וא"כ דין הוא שיהא מוכר חייב באחריותם שהרי ברשותו הם עד שיעלה הלוקח או עד שיאמר לו טול מעותיך ולא תקבל מי שפרע: **כתב** עוד ה"ה וחייב באחריותם ואע"פ שחזר וכו' אחריות לפי דברי ההלכות הוא וכו'. ונראה לי לדקדק מדברי רבינו דאי א"ל תא שקול זוזך ולא רצה ובאו לב"ד וקבל עליו מי שפרע אכתי מחוייב הוא באונסין עד שיאמר לו תא שקול זוזך אחר קבלת מי שפרע:

ד * **מי שְׁהִיָּה לוֹ חוֹב אֶצֶל חֲבֵירוֹ וְאָמַר לוֹ מְכַר לִי חֲבִית שְׁל יַיִן בְּחוֹב שְׁיִישׁ לִי אֶצְלָךְ וְרָצָה הַמּוֹכֵר. הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּתְּן הַדָּמִים עֲתָה. וְכָל הַחוֹזֵר בּוֹ מִקְבֵּל מִי שֶׁפָּרַע. לְפִיכָךְ אִם מְכַר לוֹ קֶרְקַע בְּחוֹבוֹ אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין מְעוֹת הַמְּלֻוֹה מְצוּיּוֹת בְּשַׁעַת הַמְּכָר:**

ההראב"ד מי שהיה לו חוב וכו'. א"א לא ידעתי זה למה שהרי הושו הגאונים כלם מלוה להוצאה ניתנה ואינה כנתינת מעות כלל והכי אמרינן בקדושין ושויים במכר שזה קונה ואי מלוה להוצאה ניתנה במכר במאי קנה ואולי הטעהו הא דאמרינן מעמידין מלוה על הפירות והוא שיש לו וההיא לאו לענין קנייה מיירי אלא לאיסור רבית עכ"ל:

מגיד משנה מי שהיה לו חוב אצל חבירו וכו' וכל החוזר בו מקבל מי שפרע. בהשגות א"א לא ידעתי למה זה וכו'. ובאמת שדבריו נכונים שאין מלוה קונה מאותה סוגיא דהאיש מקדש וגרסינן בירושלמי רב חייא בשם ר"י קדושין מלוה לחומרין ובקרקעות לא קנה ובמטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע וכתבוהו בפסק הלכה הרמב"ן והרשב"א ז"ל. ומ"מ כבר כתבתי למעלה פ"ה

דבהנאת מלוה קנה לדעתם ז"ל ודעת המחבר הוא שאינו סומך על אותה הסוגיא דהאיש מקדש מכח ההיא דאמרינן ויש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור וכו' כפר"ח ז"ל וההלכות כדאיתא לעיל פ"ה ואינו מחלק בין הנאת מלוה למלוה עצמה גם רבינו חננאל ז"ל לא חילקו וההלכות ג"כ ומשמע מההיא דמלוה קונה וסמך על אותה סוגיא הנאמרת במקומה ואולי זהו שלא הביאה הרב אלפסי ז"ל בהלכות סוגיין דהאיש מקדש ואע"פ שהרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו שסמך על מ"ש שאין אשה מתקדשת במלוה דהוא הדין לשאר הנקנין בכסף שאין נקנין בה אינו מספיק שהיה לו לפרש ומ"מ שיטת האחרונים ז"ל עיקר ומ"מ אם כתב לו את השטר קנה בשטר דהוי ליה כמתנה וכ"כ ז"ל:

ה הלוקח מחברו קרקע או עבדים או שאר מטלטלין ופסקו הדמים והניח משכון על הדמים לא ^[ד] קנה. וכל הרוצה לחזר משניהם חוזר ואינו חייב לקבל מי שפרע:

מגיד משנה הלוקח מחברו קרקע וכו' והניח משכון אינו חייב לקבל מי שפרע. זה מפורש בהלכות בהזהב (דף מ"ח ומ"ט) וראיה מפ"ק דקידושין (דף ח' :) והסכימו כן הרבה מן האחרונים ז"ל:

ו מכר לו בדברים בלבד ופסקו הדמים. ורשם הלוקח רשם על המקח כדי שיהיה לו סימן ידוע שהוא שלו. אף על פי שלא נתן מהדמים כלום כל החוזר בו אחר שרשם ^[ה] מקבל מי שפרע. ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרשם קנין גמור נקנה המקח. ואין אחד מהן יכול לחזר ^[ו] בו. ויהיה זה חייב לתן דמים:

מגיד משנה מכר לו בדברים בלבד וכו'. זו מימרא פ' איזהו נשך (דף ע"ד) במציעא ובהלכות לשון המימרא סטומתא קניא ופירוש סטומתא רושם. ומה שכתב פסקו הדמים. לפי שקודם הפסק ודאי אינו קונה כמו שנאמר פ"ד: ואם מנהג המדינה הוא שיקנה וכו'. מפורש שם ובאתרא דנהיגי למיקני ממש קני ושמעינן מינה כי המנהג מבטל ההלכה וכל כיוצא בזה שבכל דבר שבממון על פי המנהג קונין ומקנין הילכך בכל דבר שנהגו התגרים לקנותו קונין עכ"ל של הרשב"א ז"ל:

ז דָּבַר בְּרוּר הוּא שְׂאִין דִּין זֶה אֶלָּא בְּשָׂרְשָׁם בְּפְנֵי הַמוֹכֵר. אוּ
שְׂאֵמַר לוֹ הַמוֹכֵר רָשָׁם מְקַחְדָּ. שְׁהִרִי גָמַר לְהַקְנוֹתָן כְּמוֹ
שְׂבִאֲרָנוּ בְּחִזְקָה וּבְמִשְׁיכָה :

מגיד משנה **דבר ברור הוא וכו'.** זה פשוט דלא עדיף משאר קניות :

ח הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדַבְרִים בְּלִבָּד הִרִי זֶה רָאוּי לְעַמֵּד לוֹ בְּדַבּוּרוֹ
אֶף עַל פִּי שְׂלֵא לְקַח מִן הַדְּמִים כְּלוּם וְלֹא רָשָׁם וְלֹא הִנִּיחַ
מִשְׁכּוֹן. וְכָל הַחוֹזֵר בּוֹ בֵּין לּוֹקַח בֵּין מוֹכֵר אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ חֵיב
לְקַבֵּל מִי שְׂפָרַע הִרִי זֶה מִמְּחֻסְרֵי אַמְנָה וְאִין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה
הִימָנוּ :

מגיד משנה **והנושא ונותן בדברים בלבד וכו' ה"ז ממחוסרי אמנה ואין רוח**
חכמים נוחה הימנו. מימרא דר"י וברייתא בהזהב (דף מ"ט) ודלא כרב. ויש
מפרשים דדוקא בחד תרעא כלומר שלא הוקר המכר ולא הוזל אבל בתרי
תרעי שהוזל או שהוקר אין בדברים משום מחוסרי אמנה ואין בזה ראייה
ברורה והעיקר דבכל גוונא יש בדברים משום מחוסרי אמנה וזה דעת הראב"ד
והרשב"א ז"ל :

ט וְכֵן מִי שְׂאֵמַר לְחֻבְרוֹ לִתְּנוּ לוֹ מִתְּנָה וְלֹא נָתַן הִרִי זֶה מִמְּחֻסְרֵי
אַמְנָה. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּמִתְּנָה מוּעָטָת שְׁהִרִי סְמִיכָה דְּעֵתוֹ
שֶׁל מְקַבֵּל כְּשֶׁהִבְטִיחוֹ. אֲבָל בְּמִתְּנָה מְרַבָּה אִין ^[א] בָּהּ חֲסָרוֹן
אַמְנָה. שְׁהִרִי לֹא הֶאֱמִין זֶה שְׂיִתֵּן לוֹ דְּבָרִים אֵלּוּ עַד שְׂיִקְנֶה
אוֹתָן בְּדַבְרֵי שְׂקוּנִין בְּהוֹן :

מגיד משנה **וכן מי שאמר לחבירו וכו'.** מבואר שם דין זה והחילוק בין מתנה
מרובה למתנה מועטת וכל מכר כמתנה מועטת :

י הַנוֹתֵן מְעוֹת לְחֻבְרוֹ לְקִנּוֹת לוֹ קַרְקַע אוּ מְטַלְטְלִין וְהִנִּיחַ
מְעוֹת חֻבְרוֹ אֶצְלוֹ וְהִלְדָּ וְקִנְיָה לְעַצְמוֹ בְּמְעוֹתָיו מֵה שְׂעָשָׂה עָשׂוּי
וְהִרִי הוּא מְכַלֵּל הַרְמָאִין :

מגיד משנה הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע וכו' מה שעשה עשוי. בקדושין ריש פרק האומר לחבירו (דף נ"ט):

יא הָיָה יוֹדֵעַ שְׁזָה הַמוֹכֵר אוֹהֵב אוֹתוֹ וּמְכַבְּדוֹ וּמוֹכֵר לוֹ וְאִינוּ מוֹכֵר לְמַשְׁלָחוֹ הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִנּוֹת לְעֶצְמוֹ. וְהוּא שְׂיַחְזֹר וַיּוֹדִיעוּ. וְאִם מִפֶּחַד שָׁמָּא יָבּוֹא אַחַר וַיִּקְדָּמְנוּ לְקִנּוֹת הָרִי זֶה קוֹנֶה לְעֶצְמוֹ וְאַחַר כֵּן מוֹדִיעוֹ:

מגיד משנה הִיָּה יוֹדֵעַ שְׁזָה הַמוֹכֵר וכו'. זה מבואר שם במעשה דרבה בר בר חנה דיהיב זווי לרב כמו שיתבאר שם והוא בהלכות וכתב בחדושי הרמב"ן ז"ל במה שאמרו מה שעשה עשוי איקשי לי הא דתניא בתוספתא ואיתא נמי בירושלמי פרק איזהו נשך תני הנותן מעות לחבירו ליקח לו פירות למחצית שכר ואמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם ידוע שלקח הדר זהו מוציא ממנו בעל כרחו לא דמיין אהדדי דהכא בזווי דנפשיה הוא דזבן זה מצאתי בשם בעל מתיבתא ע"כ וכ"כ הרשב"א ז"ל שם בקדושין סברא זו דההיא משום דבמעות דחבריה זבן:

יב הוֹרוּ מְקַצֵּת הַמוֹרִים שְׁאִם קָנָה לְעֶצְמוֹ בְּמַעוֹת חֲבֵרוֹ אַחַר שְׂזָקְפוֹ עָלָיו מְלוֹה הָרִי קָנָה לְעֶצְמוֹ. וּמְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ כְּשֶׁאָמַר זָקַפְתִּי אוֹתָם הַמַּעוֹת עַל עֶצְמִי בְּמְלוֹה. וְאֲנִי אוֹמֵר שְׂאִין דִּין זֶה דִּין אָמַת. אֶלָּא הַמְּקַח שֶׁל מְשַׁלַּח כָּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר בְּדִין הָעֵסֶק:

מגיד משנה הוֹרוּ מְקַצֵּת הַמוֹרִים וכו' ומקבלין ממנו כשאמר וכו'. דעת אלו הבעלי הוראה הוא מכח שמועה דהגוזל עצים (דף ק"ב) גבי הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן חטים וכו' וכבר האריך הרשב"א ז"ל שם להוכיח כן מ"מ הפריזו על מדותיהם במה שאמרו שהוא נאמן בדבורו הקל דודאי דוקא כשיש עדים ששלח בהן יד לעצמו או שאמר לפנייהם שחוזר בו משליחותו וקונה באותן מעות לעצמו הא סתמא אינו נאמן וכ"כ הרשב"א ז"ל וזה ודאי מוכרח דבסתמא אינו נאמן. ודעת המחבר כדעת בעל מתיבתא וקרוב לזה דעת ההלכות בענין העסק בהמקבל:

יג שְׁלֵשָׁה שְׁנֵתָנוּ מַעוֹת לְאֶחָד לְקִנּוֹת לָהֶם הַמְּקַח. אִם הָיוּ הַמַּעוֹת מְעַרְבוֹת וְקָנָה בְּמְקַצֵּת הַדָּמִים אָף עַל פִּי שְׂהִיְתָה כְּוֹנֵת

השליח שזה שקנה לאחד מהן הרי המקח של כלן וחולקין
אותו לפי מעותיהן :

מגיד משנה שלשה שנתנו וכו'. זו מימרא בפרק איזהו נשך (דף ע"ד):

יד היו מעות של אחד מהן צרוּרין וחתומין אף על פי שהיה
בלב השליח הזה שיקנה המקח לכלן לא קנה אלא זה שנקנה
המקח במעותיו בלבד :

מגיד משנה היו מעות של אחד וכו'. זה מבואר שם באותה מימרא עצמה
ואיתא בהלכות במציעא:

הלכות מכירה - פרק שמיני

א המוכר שדה לחברו באֶלף זוז ונתן לו מקצת הדמים והיה
יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים אפלו לא נשאר לו אלא זוז
אחד לא קנה הלוקח את [א] כלה אף על פי שכתב השטר או
החזיק :

מגיד משנה המוכר שדה וכו' והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים. ברייתא
בפי השוכר את האומנין במציעא (דף ע"ז ע"ח) ולשון הגמרא עייל ונפיק אזוזי,
וכתב הרשב"א ר"ח כתב עייל ונפיק אזוזי דלא קנה בדגלי דעתיה דלא מזבן
לאשתלומי דמי למחר וליומא אחרינא בלא נחיצותא אלא בנחיצותא וזה נכון
ע"כ: אפילו לא נשאר וכו'. מפורש בגמרא בעובדא דחמרא: ואע"פ שכתב
וכו'. זו היא פשטה של ברייתא בין שאמר לו לך חזק וקנה בין שהחזיק בפניו
בסתם :

כסף משנה המוכר וכו'. בפרק הזהב (דף מ"ח): גבי פלוגתא דרב ור"י בערבון
אי קנה כנגדו או כנגד כולו תניא דאם מכר לו בית או שדה באֶלף זוז ונתן לו

מהם חמש מאות זוז קנה כל הקרקע כי היכי דבמטלטלין קנה כל המטלטלין לענין מי שפרע ותמהני למה לא הזכיר רבינו דין זה מפורש גבי קרקע כמ"ש בריש פ"ז גבי מטלטלי וצ"ע:

ב חזר בו הלוקח. יד המוכר על העליונה. רצה אומר לו הילך מעותיך או קנה מן הקרקע כנגד המעות שנתת לי ונתן לו מן הזבורית שבה. ואם חזר המוכר יד הלוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מן היפה שבה. ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע קנה הלוקח את כלה ואין אחד מהן יכול לחזר בו. ושאר הדמים עליו כשאר החובות:

מגיד משנה חזר בו הלוקח יד מוכר וכו'. מפורש בברייתא רצה אומר לו הילך מעותיך רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך מהיכן מגבהו מן הזבורית והרמב"ן ז"ל פירש בקדושין שהרי זה כגביית חוב אלא שהוא מן הזבורית שבה ושמן לו כשער של עכשיו לא לפי הפסק: **ואם חוזר בו וכו'.** ג"ז באותה ברייתא מגבהו מן העידית ואמרי' עלה מן העידית שבה ואף זו פירש הרמב"ן ז"ל ששמן לו כשער של עכשיו: **אם לא היה וכו'.** גם זה מפורש בגמרא ובהלכות שם בהשוכר:

כסף משנה (א-ב) המוכר שדה לחבירו באלף זוז וכו' ואם חזר המוכר וכו' ונוטל מן היפה שבה. בגמרא (דף ע"ז): מהיכן מגבהו מן העידית, וכתב נ"י פירוש אתן לי מעותי בלחוד קאי דאילו אתן לי קרקע כיון שהוא רוצה שיקנה כנגד מעותיו למה יטול מן העידית הרי דינו כדין לוקח חצי שדה דמשמנים ביניהם ונוטל כחוש אלא אמעות קאי וכן כתב הר"ן בפ"ק דקדושין. אבל מפשט דברי רבינו נראה דאתן לי קרקע כנגד מעותי קאי וכן כתב בפ"י המשנה פ' האומנין:

ג מכר שדהו מפני רעתה. אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים קנה הכל. ואין הלוקח יכול לחזר בו. שזה שתובע ורודף לא מפני שעדין לא גמר והקנה. אלא כדי שלא יחזר בו הלוקח:

מגיד משנה מכר שדהו מפני וכו'. גם זה מפורש בגמרא ובהלכות :

ד וְכֹן הִדִּין בְּמוֹכַר מְטַלְטְלִין ^[ב] אֶף עַל פִּי שְׁמֵשֶׁךְ הַלּוֹקַח הַפְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לְרְשׁוּתוֹ וְהַמוֹכֵר נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל שְׁאָר הַדָּמִים לֹא קָנָה. וַיֵּד הַחוֹזֵר בּוֹ עַל הַתְּחַתּוֹנָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ אֵלָּא אִם כֵּן מְכַר מִפְּנֵי רַעַת מִמְּכָרוֹ וְהָרִי זֶה קָנָה הַכֹּל :

מגיד משנה וכן הדין וכו'. דין המטלטלים ג"כ שם (דף ע"ז) ובעל המאור פירש בשלא משך ולענין מי שפרע דאי בשמשך בכל גוונא קנה לדעתו כתבו הר"א והרמב"ן והרשב"א ז"ל דכי אמרינן במטלטלין שיכול לומר לוקח כשהמוכר חוזר בו תן לי מהם נגד מעותי וכן שהמוכר יכול לומר כשלוקח חוזר הילך נגד מעותיך דוקא במטלטלין הראויין ליחלק כגון פירות וכיוצא בהן אבל בעלי חיים כגון פרה וחמור וכל כיוצא בזה שאינו בשום צד ראוי לחלוקה כל היכא שמוכר יוצא ונכנס על מעותיו יכול כל אחד לחזור בו לגמרי וחוזרין המעות ללוקח ואינן שותפין במכר והראו פנים לזה ועיקר :

ה לֶקַח שְׁוֵה מְאָה בְּמֵאתִים וְהַמוֹכֵר יוֹצֵא וְנִכְנָס לְתַבְעֵ שְׁאָר הַדָּמִים. הָרִי זֶה סִפֵּק אִם הוּא כְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רַעַתָּה וְאִינוּ תוֹבֵעַ אֵלָּא מִפְּנֵי שְׁמֵכֵר בְּיֹתֵר. אוֹ אִינוּ כְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רַעַתָּה וְזֶה שֶׁתוֹבֵעַ מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ עַד שֶׁיִּקַּח כָּל הַדָּמִים. לְפִיכֵךְ הָרוּצָה לְחֹזֵר מְשַׁנִּיָּהֵם אִינוּ יְכוּל לְחֹזֵר. וְאִם תִּפְסַ הַמוֹכֵר מִמְּקַח שְׁמֵכֵר כְּנֶגֶד הַמְּעוֹת שֶׁנִּשְׁאַרוּ לוֹ אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ :

מגיד משנה לקח שוה מאה וכו'. מן הדומה שגרסתו אינו שוה לגרסתנו והוא גורס זבין שוה מאה במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי במוכר שדהו וכו' תיקו, אבל גרסת ספרינו כך פשיטא בעי לזבוני במאה ולא משכח (לזבוני במאה) [וזבין במאתים] וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני אלא בעי לזבוני במאה ולא משכח ואי (הוה) טרח הוה משכח (במאה) ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי מאי וכו'. ופירש"י היה צריך למאה זוז ורצה למכור שדה במאה זוז ולא מצא לה לוקחין ומכר גדולה במאתים לא קנה, זהו פי' מאי דפשיטא להו ופירוש הבעיא כך ולא משכח ולא מצא לה לוקחין מיד ואילו טרח טובא לאהדורי אחר לוקחין הוה משכח לוקחין שדה קטנה ולא טרח שהוקשה לו

הטורח ומכר גדולה במאתים ועייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי כיון דמשום טרחא דאהדורי אחר לוקחין הוקל לו למכור את זו בלא דוחק מעות ש"מ לאו חביבה היא עליו עכ"ל:

כסף משנה לקח שוה מאה במאתים וכו'. חסרון לשון יש כאן וכך צריך להגיה הרי זה ספק אם הוא כמוכר שדה מפני רעתה ואינו תובע אלא מפני שמכר ביוקר או אינו כמוכר שדהו מפני רעתה וזה שתובע מפני שעדיין לא גמר להקנותו וכו'. ומה שכתב הרב המגיד שהיא גירסת רבינו אינו מכוון גם מה שכתב פירש"י לגירסת רבינו אינו מכוון אלא גירסת א רבינו כך היתה זבין שוה מאה במאתן ועייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא תיקו:

1 הקונה דבר מחברו ונתן לו הדמים וטעה במנין המעות. ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו מאה שנתת לי אינם אלא תשעים. נקנה המקח ומחזיר לו העשרה אפלו אחר כמה שנים. בין בקרקע בין במטלטלין:

מגיד משנה הקונה דבר מחברו ונתן לו המעות וכו'. זה מבואר בסוגיא דהאיש מקדש (דף מ"ז) ושויין במכר שקנה דרב הונא מוקי לה בכה"ג דנמצא מנה חסר דינר וקנה ופשוט הוא שם ובודאי שאין לו דין נותן מקצת הדמים אלא כאילו נתן כלם ומחזיר השאר זה דעת המחבר ופטי"ו יתבאר יותר:

2 האומר לחברו כשאמכר שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו ^[א] במאה זו וקנה מידו על כך ולאחר זמן מכרה לאחר במאה. קנה הראשון. מכרה ביותר על מנה קנה אחרון. שלא אמר לו אלא כשאמכר שיהיה מוכר מדעתו תחלה וזה לא היה רוצה למכר ולא מכר אלא מפני התוספת שהוסיף זה על שויו. ונמצא כמי שנתנס ^[ד] ומכר:

מגיד משנה האומר לחברו כשאמכור שדה זו וכו'. עובדא פרק השוכר את הפועל בע"ז (דף ע"ב) ואיתא בהלכות פי בית כור (דף ק"ד) ודוקא כשאמר במאה זו אבל התם כגון כשאמר לו כשאמכרנה יהיה מכורה לך שלא פסק הדמים הרי מכורה לאחרון דכל שלא פסק לא סמכא דעתיה והכי איתא התם בגמרא ובהלכות. ומ"ש אמכרנו לך עכשיו וקנו מידו. הוא פירוש הגאון רבינו

האי וכן בהלכות בבית כור וקיימא לן דכל הני שמעתתא כלהו בדאמר ליה מעכשיו וקנו מידו ע"כ. והרב רבינו שלמה בן אדרת ז"ל כתב בשם רב האי והקרקע עומד ביד הלוקח וכן כתוב בעיטור בשם רבוואתא: **מכרה ביתר על מנה קנה האחרון וכו'.** מפורש בגמרא האי זוזי אנסוה, ופירש המחבר שהרי זה כמי שנאנס ומכר דלא קנה קמא דאונסא לא מסיק איניש אדעתיה עד דמקבל עליה בפירוש כל אונסא דאתיליד וזה דעת הרמב"ן ז"ל והוציא הרב מתוך פירוש זה שאם אמר לו בפירוש אם אני מוכרה לעולם אפילו בכמה לדידך מזביננא לך במאה קנה דהוה ליה כמאן דמקבל עליה כל אונסא דמתיליד גם הרשב"א ז"ל כתב כן בשמו:

ח אָמַר לו כְּשֶׁאֲמַכְרָנָה הָרִי הִיא קְנוּיָה לָךְ מֵעַכְשָׁו כָּמָה שְׁיִשׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שָׁל שְׁלֹשָׁה. אֶפְלוּ עַל פִּי שְׁנַיִם מִן הַשְּׁלֹשָׁה. אָמַר לוֹ כָּמוֹ שְׁיִאֲמְרוּ שְׁלֹשָׁה עַד שְׁיִאֲמְרוּ הַשְּׁלֹשָׁה. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ כָּמוֹ שְׁיִשׁוּמוֹ אוֹתָהּ בֵּית דִּין שָׁל אַרְבָּעָה עַד שְׁיִשׁוּמוֹ הָאֲרָבָעָה כֵּלָן וַיִּסְכְּימוּ וַיִּמָּכֵר לְאַחַר כָּמוֹ שְׁיִסְכְּימוּ. וְאַחַר כָּךְ יִקְנֶה הָרֵאשׁוֹן. שָׁמוֹ אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה וְאָמַר הַמוֹכֵר עַד שְׁיִבֹאוּ שְׁלֹשָׁה אַחֲרָיִם אוֹ אַרְבָּעָה וַיִּשׁוּמוּ אֵין שׁוֹמְעִין ^[ה] לוֹ שְׁהָרִי קָנוּ מִיָּדוֹ תַּחֲלָה שְׁמָכֵר מֵעַכְשָׁו:

מגיד משנה אמר כשאמכרנה וכו' ב"ד של שלשה. לשון הגמרא בדשיימי בי תלתא אפי' תרי מגו תלתא ופירש המחבר בי תלתא ב"ד של ג' וכיון דאמר בי תלתא דין שומא זו כדין אחר שהולכין אחר הרוב: **אמר לו כמו שיאמרו ג'.** פי' ולא הזכיר ב"ד הי"ז לא ירד לדעת הרוב אלא לדעת כולם, ויש מפרשים שהחילוק הוא בין בדשיימי לכדאמרי דשיימי משמע דין שומא שהוא אחר הרוב כדאמרי עד שיאמרו כולם: **וכן אם א"ל כשישומו אותה ב"ד וכו'.** שם בדשיימי בי ארבעה, והטעם לדעת המחבר שכיון שירד לדעת יותר מב"ד אדעתא דכולהו אמר אע"פ שהזכיר ב"ד: **שמו אותו ג' או ד' ואמר המוכר וכו'.** מפורש שם בהשוכר פסק הלכה בגמרא ואיתא בהלכות פרק בית כור:

הלכות מכירה - פרק תשיעי

א המוכר להקדש ואמר לו הגזבר בכמה אתה מוכר חפץ זה ואמר בעשרה אפלו היה שנה מאה פיון שאמר בעשרה אינו [גכז] לחזר בו. שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט:

מגיד משנה המוכר להקדש ואמר לו הגזבר בכמה אתה נותן לי חפץ זה וכו'. מפורש במשנה בערכין (דף כ"ז) פ' המקדיש שדהו שהאומר בשדה של הקדש הרי הוא שלי בעשר וחזר בו אע"פ שלא נתן מעות ולא החזיק היו מוכרים אותה בשויה ונפרעין משל האומר בה עשר את המותר. והוא הדין לאומר בחפץ שלו בכך וכך לגזבר של הקדש שאינו יכול לחזור בו ומפורש מזה פ' יש נוחלין (דף קל"ג): בעובדא דיוסף בן יועזר גבי ההיא מרגניתא אמטייה לגזבר ולא תשיימה את דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כלומר ותו לא מצית למשקל מינה טפי וכן פירשו ז"ל:

ב הגזבר שקנה להקדש [א] או שפכר ידו על העליונה. כיצד. נתן דמים של הקדש אף על פי שלא משך הפרות אם הוקרו קנה פדין תורה. ואם הוזלו הפרות חוזר שהרי לא משך. ולא יהא כח הדיוט חמור מכח ההקדש. וכן אם מכר חפץ של הקדש ומשכו הלוקח ולא נתן דמים והוזל החפץ קנה. שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. ואם הוקר החפץ חוזר בו שהרי לא לקח הגזבר דמים. וההקדש אינו נקנה אלא בכסף שנתן ונתן הכסף וקם לו. ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע:

ההראב"ד הגזבר שקנה וכו'. א"א א"כ אם רצה חוזר ואם רצה ממשכן ונוטל ממנו כשער הזול זהו היא ששנינו מי שקבל לספק סלתות משלשה ועמדו מארבעה מספק מארבעה שיד הקדש על העליונה. עכ"ל:

מגיד משנה הגזבר שקנה להקדש ידו על העליונה וכו'. זה נתבאר פ"ק דקדושין (דף כ"ח כ"ט) כמו שיתבאר: כיצד נתן דמים של הקדש אע"פ שלא משך הפירות אם הוקרו הפירות קנה כדין תורה. לשון הברייתא שם (דף כ"ח): גזבר שנתן מעות במטלטלין אפילו בהמה בסוף העולם קנה ע"כ. וכבר שאלו בתוספות (בד"ה משכנו) והרמב"ן ז"ל למה לי מעות בלא מעות קנה

כיון שהודה המוכר שיתנה בכך כבר ביארנו שאינו יכול לחזור בו. והרמב"ן ז"ל [חילק] דכי אמרינן אינו יכול לחזור בו באמירה לבד דוקא כשלא נשתנה השער וכופין אותו מדבריהם שלא יהא חוזר בדבורו לגבי הקדש הא אם נשתנה השער אינו קונה אלא בכסף דבר תורה ע"כ. ולדברי המחבר שלא חילק יש לתרץ דאמירה לבד הוא מדבריהם שאין זה כנדר גמור וכשקבל הכסף הוא דין תורה כמבואר ריש פ"ג דדין תורה מעות קונות ואם הוזלו הפירות חוזר שהרי לא משך וזה אינו מבואר בגמרא אבל המחבר עשאה כדין היתומים שיתבאר למטה בנתנו הדמים ולא משכו הפירות והוזלו. ובהשגות א"א א"כ אם רצה חוזר וכו'. ובתוס' והרשב"א ז"ל תמהו מזה שכבר נזכר בגמרא ונתבאר פ"ז מהלכות ערכין שהקונה חפץ מן ההקדש במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שקנה קנוי ואינו מוסיף בדמים. והטעם אע"פ שהדיוט יכול לחזור מ"מ צריך הוא לקבל מי שפרע ולפיכך בהקדש אינו חוזר שאינו ראוי לקבל מי שפרע כל זה נתבאר בגמרא וא"כ ההקדש שנתן מעות על נכסי הדיוט וכשהוזלו למה חוזר שהרי יש בכיוצא בזה מי שפרע אצל הדיוט ומה בין זו לאותה שהבאתי ולא מצאתי בזה טעם מספיק אע"פ שיש לחלק בין אבידת הקדש כשהוא נותן יותר ממה שהוא שוה קודם משיכה שהוא מאבד ממון ממש ובין כשהוקר ממה שהיה שוה קודם משיכה שאינו הפסד ממש בעין אלא העברת הרייות, וכל זה אינו שוה: **וכן אם מכר חפץ של הקדש וכו'.** זה מפורש בקדושין פ"ק בברייתא: **ואם הוקר החפץ וכו'.** גם זה באותה ברייתא שם (דף כ"ט): **ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע וכו'.** פשוט הוא שאם היה הגזבר מקבל מי שפרע לא היה בו חזרה כמו שנתבאר במה שכתבתי למעלה ועוד שמשיכה לעולם אינה מחייבת מי שפרע אפילו בהדיוט אלא קונה לגמרי וכיון שהוקר משיכה לגבי הקדש אינה כלום שנאמר ונתן הכסף:

כסף משנה (א-ב) המוכר להקדש וכו' שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט.
הגזבר שקנה וכו' אם הוקרו קנה כדין תורה. וא"ת תיפוק לי דאפילו בלא דמים אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, וי"א דאמירה לבד הוא מדבריהם שאין זה כנדר גמור וכשקבל הכסף הוא דין תורה דדבר תורה מעות קונות. ויותר נכונים דברי התוס' דכששם הדבר פחות משיווי מתכוון לוותר להקדש א"כ שייך לומר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אבל בשמוכר הדבר בשווי לא נתכוון לוותר כלל ואע"פ שנשתנה השער אחר מכן מה בכך הרי כיון שאין הדיבור חל בשעתו אי אפשר לו לחול לאחר זמן: **ואם הוזלו הפירות וכו'.** הר"ן בקדושין גם ה"ה תמהו על רבינו והראב"ד דהא בגמ' משמע דכל היכא דהדיוט מקבל מי שפרע הקדש אינו יכול לחזור בו ותירץ ה"ה שיש לחלק בין אבידת הקדש כשהוא נותן יותר ממה שהוא שוה קודם משיכה שהוא מאבד

ממון ממש ובין כשהוקר ממה שהיה שוה קודם משיכה שאינו הפסד ממש בעין אלא העברת ריוח. ולי נראה דכיון דבהדיוט מעות קונות מדאורייתא למה לי דכתב בהקדש ונתן הכסף אלא לומר לך דוקא קונה מן ההקדש הוי בכסף אבל לא מוכר להקדש והא דאמרינן בגמ' ה"פ פדה הקדש במאה ונתן דמים ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים אינו נותן אלא מאה משום דכיון דמפרש באורייתא דקניית הקדש הוי בכסף ואפילו הוה הדיוט דתקנו ביה רבנן משיכה הוה מקבל מי שפרע וכל כה"ג הקדש אינו יכול לחזור בו אבל כשהגזבר נתן דמים ולא משך דהוול כיון דמדאורייתא כסף לא קני אילו הוה הדיוט בכה"ג דלא היו קונין ממנו בכסף וכי מי שפרע בעי קבולי לפיכך יכול לחזור בו :

ג נְכָסֵי יְתוּמִים הָרִי הֵן כְּהֶקְדָּשׁ. כִּיצַד. יְתוּמִים שֶׁמָכְרוּ פִּירוֹת וְנִמְשְׁכוּ מֵהֶן הַפִּירוֹת וְעָדִין לֹא לָקְחוּ הַדָּמִים וְהוֹקְרוּ הַפִּירוֹת חוֹזְרִין בָּהֶן. שְׂאִין נְכָסֵי יְתוּמִים נִקְנִין אֶלָּא בְּכֶסֶף כְּהֶקְדָּשׁ. הוֹזְלוּ הַפִּירוֹת לֹא יִהְיֶה כֹחַ הַדְּיוּט יוֹתֵר חֲמוּר מִכֶּחָן :

מגיד משנה נכסי יתומים קטנים הרי הן כהקדש וכו'. מימרא פ' הנזקין (דף נ"ב) ובהלכות : כיצד יתומים שמכרו פירות וכו' הוקרו הפירות חוזרין. זה מבואר שם : הוזלו הפירות לא יהא וכו'. ג"ז שם :

כסף משנה נכסי יתומים הרי הם כהקדש וכו' כיצד יתומים שמכרו פירות וכו' והוקרו הפירות חוזרים בהם וכו'. ואין דין היתומים חלוק מדין הדיוט אלא בחלוקה זו בלבד :

ד וְכֵן אִם לָקְחוּ הַדָּמִים וְעָדִין לֹא נִמְשְׁכוּ פִּירוֹתֵיהֶן וְהוֹקְרוּ. חוֹזְרִין כְּשֶׁאָר הַהֶדְיוּטוֹת. אֲבָל אִם הוֹזְלוּ הַפִּירוֹת וְרָצוּ הַלְקוּחוֹת לַחֲזוֹר בָּהֶן. חוֹזְרִין וּמְקַבְּלִין מִי שֶׁפָּרַע כְּדִינָם עִם שְׂאָר הָעָם. שְׂאִם נִחַיֵּב אוֹתָם לָקַח הַפִּירוֹת כְּדִין תּוֹרַת הָרִי זֶה רְעָה לְיְתוּמִים. שְׂאִם יִהְיֶה דִינָם כֶּךָ כְּשֶׁיִּצְטָרְכוּ לְמַכֵּר לֹא יִמָּצְאוּ מִי יִתֵּן לָהֶם דָּמִים :

מגיד משנה ואם לקחו הדמים וכו'. שם יהבו להו זוזי ליתמי אפירי וכו' : אבל אם הוזלו וכו'. מסקנא דרב אשי שם :

ה וְכֹן יִתּוּמִים שֶׁלְקָחוּ פְרוֹת וּמִשְׁכּוֹ הַפְרוֹת וְלֹא נָתַנוּ הַדָּמִים וְהוֹקְרוּ לֹא יִהְיֶה כַח הַדִּיּוֹט גְּדוֹל מִכֶּחָן. וְאִם הוֹזְלוּ הַפְרוֹת אֵינָן חוֹזְרִין. שֶׁזֶּו רָעָה לָהֶם כְּשִׁיֶּצְטָרְכוּ לְקִנּוֹת פְרוֹת לֹא יִמָּצְאוּ מִי שְׂיִמְכַר לָהֶם :

מגיד משנה **וכן יתומים וכו'.** שם אמשיכו להו פירי ליתמי וכו': **ואם הוזלו הפירות וכו' ואינן חוזרין.** מסקנא דרב שישא שם :

ו נָתַנוּ הַדָּמִים וְלֹא מִשְׁכּוֹ הַפְרוֹת וְהִזְלוּ הַפְרוֹת חוֹזְרִין. לֹא יִהְיֶה כַח הַדִּיּוֹט גְּדוֹל מִכֶּחָן. הוֹקְרוּ אִם רָצוּ הַמוֹכְרִים לְחֹזֵר בָּהֶן חוֹזְרִין וּמְקַבְּלִין מִי שֶׁפָּרַע. שְׂאִם יִהְיֶה דֵינָם שְׂיִקְנוּ בְּנִתְיִנֵּת הַמַּעוֹת יֹאמֵר לָהֶם הַמוֹכֵר נִשְׂרְפוּ הַפְרוֹת שֶׁלְקָחְתֶּם אוֹ אָבְדוּ בְּאֵנֶס וּכְבָר נַעֲשׂוּ בְרִשׁוֹתְכֶם מִשְׁעֵת נִתְיִנֵּת הַמַּעוֹת :

מגיד משנה **נתנו הדמים ולא משכו והוזלו לא יהא וכו'.** שם וזו ראייה לדין הנזכר למעלה בהקדש כיוצא בזה לפי שלשון הגמרא בתחלת סוגיא זו היא יתומים הרי הן כהקדש ובדין זה אמר יהיב זוזי דיתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מן ההקדש הרי שהזכירו בביאור הקדש. ומ"מ אין זה כלום שא"כ יקשה מה שאמרו שם יהבו להו זוזי ליתמי אפירי אייקור לא יהא כח הדיוט חמור מן ההקדש וכבר נתבאר למעלה שכיוצא בזה בהקדש אינו חוזר אלא ודאי מה שהזכירו כאן הקדש הוא על צד השאלה ולא בדוקא אלא מפני שהקדימו יתומים הרי הן כהקדש אחזו לשון זה ובמקומות אחרים ג"כ מוזכר לשון זה: **הוקרו אם רצו לחזור בהם המוכרין.** גם זה מסקנא דרב שישא שם :

ז בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּשָׁנָה הֶעֱמִידוּ דְבָרֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה בְּבִשְׂרָ מִפְּנֵי שֶׁהָעַם כָּלָן צָרִיכִין לְבִשְׂרָ. וְאֵלוּ הֵן. עֶרְב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַג. וְעֶרְב יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. וְעֶרְב הָעֶצְרֶת. וְעֶרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה. פִּיּוּצָד. הִיא לְטַבַּח שׁוֹר אֶפְלוּ שְׁוֵה מֵאָה דֵינְרִין וְלָקַח דֵינָר אֶחָד מִן הַלּוֹקַח כְּדִי לְתַן לוֹ בִּשְׂרָ כְּשִׁישְׁחַט וְלֹא נִתְקַבְּצוּ לוֹ כָּל דָּמֵי הַשׁוֹר אֵינּוּ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ. אֶלָּא מִשְׁחִיטִין

אֶת הַטֶּבַח בְּעַל כָּרוֹחַ. וְכוֹפִין אוֹתוֹ לְשַׁחֵט וְלִתֵּן הַבֶּשֶׂר לַלּוֹקָח.
לְפִיכָךְ אִם [ב] מֵת הַשּׁוֹר מֵת לַלּוֹקָח:

מגיד משנה בארבעה פרקים וכו'. דין זה משנה בחולין (דף פ"ג) באותו ואת בנו ומסקנא דגמרא הכי בשם ר"י ואיתא בהלכות שם: **כיצד היה וכו'.** שם משנה וגמרא:

הלכות מכירה - פרק עשירי

א מי שְׁאֲנָסוּהוּ עַד שְׁמֹכַר וְלָקַח דָּמֵי הַמֶּקֶחַ. אֶפְלוּ תְלוּהוּ עַד שְׁמֹכַר [א] מִמְּכָרוֹ מִמְּכָר בֵּין בְּמַטְלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקָעוֹת שְׁמֹפְנֵי אֲנָסוֹ גָּמַר וּמְקָנָה. * אף על פי שלא לקח הדמים בפני העדים. לְפִיכָךְ אִם מָסַר מוֹדָעָה קִדָּם שְׁיִמְכֹר וְאָמַר לְשָׁנֵי עֵדִים דָּעוּ שְׂזָה שְׂאֲנִי מוֹכֵר חֶפֶץ פְּלוֹנִי אוֹ שְׂזָה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי מִפְּנֵי שְׂאֲנִי אָנוּס. [ב] הָרִי הַמְּמָכֵר בְּטַל. וְאֶפְלוּ הַחֲזִיק כְּפָמָה שְׁנַיִם מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ וּמַחְזִיר הַדָּמִים:

ההראב"ד **אע"פ שלא לקח וכו'.** א"א טעה בזה בדברי הרב ז"ל שהוא לא אמר אלא אע"ג דבשעת התלייה והמכירה לא ארצי ליה זוזי אלא לבסוף מכירה היא ולעולם צריך שיתן בפני עדים דאי לא מצי א"ל לא יהבת לי מידי עכ"ל:

מגיד משנה **מי שאנסוהו עד שמכר אפילו תלוהו וכו'.** זה מוסכם בפסק הלכה פרק חזקת הבתים (דף מ"ז): גבי תלויה וזבין הלכתא בכולהו הוו זביניה זביני וטעמא אמרינן התם אגב אונסא דזוזי גמר ומקני: **אע"פ שלא לקח הדמים בפני עדים.** בהשגות א"א טעה בזה בדברי הרב ז"ל וכו'. נראה שהר"א ז"ל סובר שדברי המחבר הם אפילו כשהמוכר אומר לא קבלתיו נאמן הלה כיון ששטרו בידו לומר נתתי. ואיני יודע היאך פשוט זה אצל הרב בשאר מכירות הנעשות שלא מחמת אונס שיהיה הלוקח נאמן תיכף לומר נתתי אפילו המוכר

מכחישו שיעמיד דברי המחבר כאן בשנעשית באונס בשהמוכר כופר בקבלת המעות שהרי בעל העיטור בשם רבינו אפרים כתב דכל דתוך ג' על הלוקח להביא ראיה בכל גוונא. מ"מ נ"ל כדעת המחבר שהוא מדמה מכירה זו לשאר מכירות דעלמא ולא בעיא טפי מזו. ונראה שהוא מפרש ארצי ולא ארצי בעדים ושלא בעדים ואסיקנא דאפילו לא ארצי בעדים קנה והוא שמודה לו ולא אמרינן אגב אונסא קא מודי כל זמן שלא מסר מודעא כמו שיתבאר בפי' זה וזה עיקר. ואפשר שדעת הר"א ז"ל דבעינן שיראו העדים מנין המעות דאי לא מצי אמר אגב אונסא הודיתי וצ"ע. ומ"ש הר"א ז"ל טעה בזה בדברי הרב ז"ל הכוונה במה שכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק הנזקין: **לפיכך אם מסר מודעא וכו'.** זה מפורש שם פי' חזקת בגמרא ובהלכות דכל היכא דאיכא תרתי ידיעת האונס לעדים ומסירת מודעא אפילו במכר לא קנה:

כסף משנה מי שאנסוהו וכו' שמפני אונסו גמר ומקנה אע"פ שלא לקח הדמים בפני עדים. נ"ל כוונת רבינו שלפי שכתב בהלכות גזילה פ"ט שהגוזל שדה וחזר ולקחה מהבעלים שכל שלא העידו שמנה המעות בפניהם והנגזל טוען מחמת יראה הודיתי שקבלתי הדמים אע"פ שלא מסר מודעא מוציאין הקרקע מיד הגוזל בלא דמים אבל בזה שלא הוחזק גזלן על שדה זו כיון שהודה בפני עדים שקבל המעות שוב אינו יכול לומר מחמת יראה הודיתי שקבלתי הדמים אם לא שמסר מודעא על זה וכמו שנתבאר בסוף הפרק:

ב וצריכין העדים לידע [ג] שֶהוּא מוֹכֵר מִפְּנֵי הָאָנֶס וְשֶהוּא אָנוֹס וְדַאי. לֹא שְׂפִסְמְכוּ עַל פִּיו. [ד] וְכָל מוֹדְעָה שְׂאִין כְּתוּב בָּהּ וְאָנוּ הָעֵדִים יִדְעֵנוּ שְׂפִלוֹנֵי זֶה אָנוֹס הִיָּה אֵינָה מוֹדְעָה:

מגיד משנה וכל מודעה שאין כתוב בה וכו'. מימרא דנהרדעי שם (דף מ') ובהלכות. וי"מ שאם באה מודעא לפנינו ואין כתוב בה ידענו שפלוני אנוס היה אע"פ שאינה מודעא לבטל המכר על פיה מ"מ אם יברר עתה המוכר שהיה אנוס באותה שעה מודעא זו מבטלת המכר וגם יש רשות לעדים לכתבה ויכתבו שהוא אנוס לפי דבריו ולכשיתברר זה אחר כן יתבטל המכר וזה דעת הרשב"א ז"ל:

ג בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּמוֹכֵר אוּ בְּעוֹשֶׂה פְּשָׁרָה. אֲבָל בְּמִתְּנָה אוּ בְּמַחִילָה אִם מָסַר מוֹדְעָה קִדָּם מִתְּנָה אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ אָנוֹס הָרִי הַמִּתְּנָה [ה] בְּטִלָּה. שְׂאִין הוֹלְכִין [ו] בְּמִתְּנָה אֲלָא אַחַר גְּלוּי

דעת הנותן שאם אינו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל מתנה. והמחילה מתנה היא :

מגיד משנה בד"א במוכר או בעושה פשרה אבל במתנה וכו'. דין המכר ודין המתנה מפורשים שם ודימה הרב פשרה למכר ומחילה למתנה ועיקר :

ד אַחַד הָאוֹנֵס אֶת חֵבְרוֹ בְּשֶׁהֶכְהוּ או תִּלְאַהּוּ עַד שְׁמֹכַר או שֶׁהִפְחִידוּ בְּדָבָר שֶׁאֲפֹשֶׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת בֵּין בְּיַד עֲכוּ"ם בֵּין בְּיַד יִשְׂרָאֵל הֵרִי זֶה אוֹנֵס. וּמַעֲשֵׂה בְּאַחַד שֶׁשָּׁכַר פְּרָדָס מִחֵבְרוֹ לַעֲשׂוֹר שָׁנִים וְלֹא הָיָה שְׂטָר חוֹב בְּיַד הַמְּשָׁכִיר וְאַחַר שֶׁאֲכָלוּ הַשׁוֹכֵר שְׁלֹשׁ שָׁנִים אָמַר לוֹ אִם לֹא תִמְכְּרֵנוּ לִי אֶכְבֵּשׁ שְׂטָר שְׁכִירוֹת וְאֶטְעֵן שֶׁהוּא לְקוֹחַ בְּיַדִּי וְאָמְרוּ חֲכָמִים שְׁזָה אוֹנֵס. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה. לְפִיכֵךְ אִם תִּבְעוּ הַמְּשָׁכִיר בְּבֵית דִּין וְכָפַר בּוֹ וְטָעַן שֶׁהִפְרָדָס שְׁלוֹ וְאַחַר כֵּךְ מָסַר הַמְּשָׁכִיר מוֹדְעָה וְאַחַר כֵּךְ מָכַר לַשׁוֹכֵר שֶׁכָּפַר בּוֹ הֵרִי הַמְּמַכֵּר בְּטַל. שֶׁהֵרִי יֵשׁ לוֹ עֵדִים שֶׁהוּא אָנוּס. וְהֵם הָעֵדִים שֶׁכָּפַר בְּפִנְיֵהֶם בְּבֵית דִּין וְהֵם עֵדֵי הַמוֹדְעָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה :

מגיד משנה אחד האונס חבירו וכו' ומעשה באחד וכו'. מ"ש בתחילה נלמד מאותו מעשה שהביא דכל שמפחידו בדבר שאפשר לו לעשות הוי אונס וכ"כ הרשב"א ז"ל בשם רבינו חננאל ז"ל דמהכא שמעינן הכי וכן עיקר והמעשה הזה הוא בגמ' (דף מ' :) ובהלכות : לפיכך אם תבעו המשכיר וכו'. זה פשוט ונתכוון רבינו לומר שהמעשה הנזכר בגמרא כך היה שהעדים לא שמעו ההפחדה אלא שראו הכפירה ואח"כ מסר מודעא ומכר והכונה לו בזה שאם שמעו הפחדה לא היה כאן אונס שהרי לא היה אפשר לו למלוה לכפור שכבר שמעו עדים אלו שהודה שהוא ממושכן בידו כך שמעתי בכוונת רבינו ונכון הוא. וכבר כתבתי שאע"פ שעדי המודעא אינן יודעין האונס כיון שהוא מבררו אחר מכן המכר בטל כמו שנתבאר למעלה :

ה בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּאֵנֶס שֶׁהֵרִי הוּא חֲמִסָּן מְפִנֵי שְׁכוּפָה אֶת הַמוֹכֵר לְמֹכַר שְׁלֹא בְּרָצוֹנוֹ. אֲבָל הַגּוֹזֵל וְהַחֲזֵק בְּגִזְלוֹ וְאַחַר

כָּךְ לָקַח שְׂדֵה שְׁגֹזֵל אֵין הַמוֹכֵר צָרִיךְ לְמַסֵּר מוֹדָעָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה :

מגיד משנה בד"א באונס שהוא חמסן וכו'. הלוקח באונס נקרא חמסן כל זמן שלא נתרצה המוכר אע"פ שנותן דמים כדאיתא בב"ק סוף הכונס (דף ס"ג):
אבל הגוזל וכו'. כבר כתבתי בזה פ"ט מהלכות גזילה :

כסף משנה בד"א באנס שהרי הוא חמסן וכו' אבל הגוזל והוחזק בגזלן ואח"כ לקח שדה שגזל וכו'. כן כתב רבינו גם בפ"ט מהלכות גזילה, ויש לתמוה עליו דהא אמר ר"נ חז"ה (דף מ"ז): אמר לי הונא כולם שהביאו ראייה ראייתן ראייה ומעמידים שדה בידם גזלן שהביא ראייה אין ראייתו ראייה ואין מעמידין שדה בידו וכו' רב ביבי מסיים בה משמיה דר"נ קרקע אין לו אבל מעות יש לו ואמרינן בתר הכי אמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני ואותיבנא עליה מדתנן לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל ואמאי התם נמי נימא אגב אונסיה גמר ומקני ושני הא אתמר עלה אמר רב לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ולשמואל דאמר אף בשטר נמי לא קנה מאי איכא למימר מודה שמואל היכא דיהב זוזי ולרב ביבי דמסיים בה משמיה דר"נ קרקע אין לו מעות יש לו מאי איכא למימר דרב ביבי מימרא היא ומימרא לרב הונא לא ס"ל. ופירש"י ולרב ביבי דמסיים ואמר בה וכו' אבל מעות יש לו לגזלן שנתן לגזל אלמא ס"ל לרב ביבי דאפילו נתן הגזלן מעות לגזל לא קנה דתליוה וזבין לאו זביניה זביני ובתר הכי אסיקנא הלכתא דתליוה וזבין זביניה זביני וכיון שכן משמע דכרב הונא קיימא לן ולא כרב ביבי אלא תליוה וזבין זביניה זביני אלא א"כ מסר מודעא ומאחר שפסק כרב הונא דתליוה וזבין זביניה זביני כמ"ש בריש פרק זה היאך פסק כרב ביבי דלא ס"ל לרב הונא כוותיה דאם איתא דבגזלן נמי ס"ל לרב הונא דמקחו בטל לא ה"ל דלא ס"ל כרב ביבי וטפי היה עדיף למימר דרב ביבי בגזלן ומש"ה מקחו בטל ורב הונא נמי מודה בהכי אלא ודאי רב הונא לית ליה דרב ביבי וכרב הונא קי"ל וכבר השיגו הראב"ד. ונ"ל ליישב דעת רבינו שהוא ז"ל סובר דרב הונא מודה לרב ביבי דגבי גזלן תליוה וזבין לאו זביניה זביני ורב המנונא דאותיב ליה מלקח מסקריקון וכו' הוה ס"ד דרב הונא פליג ארב ביבי וגמרא אהדר ליה לפום שיטתיה דרב הונא לא ס"ל דרב ביבי אבל קושטא דמילתא היא דאית ליה דרב ביבי. ועי"ל דאה"נ דרב הונא לית ליה דרב ביבי מיהו כיון דרב ביבי משמיה דר"נ א"ל ור"נ דיינא הוא והלכתא כוותיה בדיני הכי קי"ל. ודבר פשוט הוא דלפ"ז אין פירוש דברי רב ביבי לדעת רבינו כמו לדעת רשב"ם דלפירוש רשב"ם תליוה וזבין לעולם לאו זביניה זביני לרב ביבי ולפירוש רבינו

גם לרב ביבי זביניה זביני א"כ הוחזק גזלן על שדה זו דאע"ג דרב הונא לית ליה דרב ביבי רב ביבי אית ליה דרב הונא:

1 עדי המודעה יש להם לחתום הם עצמן באותו הממכר שנמסרה להם המודעה [נ] עליו ואין בכך כלום. ואפלו אמר להם בפני האנס ברצוני מכרתי בלא אנס הרי המודעה קיימת. כשם שאנסו שמכר בלא רצון כך אנסו עד שאמר ברצוני אני מוכר:

מגיד משנה עדי המודעה יש להם וכו'. שם חזקת הבתים (דף מ"ח): עובדא דטבי דחתם רבה בר בר חנה אמודעא ואאשקלתא פירוש מכירה: ואפילו אמר להם וכו'. זה פשוט ומתבאר שם:

2 וכן אם הודה בפניהם שלקח הדמים אחר שמסר מודעה על כך אינו חייב להחזיר כלום. שהאונס אנסו עד שיוודה והעדים כבר ידעו שהוא אנוס. אבל אם מנה הדמים בפניהם חייב להחזיר:

מגיד משנה וכן אם הודה וכו'. עשה הרב ז"ל כל היכא דמסר מודעא וידעינן באונסיה כדין הגזלן דאמרינן דאפילו הודה אינו חייב לחזור לו כלום כמו שנזכר פ"ט מהל' גזילה: אבל אם מנה הדמים בפניהם חייב להחזיר. זה פשוט ובודאי שאין המכר נגמר בכך וזה מוסכם:

כסף משנה אבל אם מנה הדמים בפניהם חייב להחזיר. זה נלמד ממאי דאמר רב ביבי בפי' חזקת (דף מ"ו): גבי גזלן שהביא ראיה שחזר וקנה השדה שאין ראייתו ראיה קרקע אין לו אבל מעות יש לו בד"א שאמרו עדים בפנינו מנה לו אבל אמרו בפנינו הודה לו לא כדרב כהנא דאמר אי לאו דאודי ליה הוה ממטי ליה ולחמריה לשחזור וכך לי מי שאנסוהו למכור ומסר מודעא כמו גזלן שחזר וקנה השדה הילכך בתרוייהו כל שלא ראו העדים שמנה לו המעות אף על פי שהודה בפניהם שקיבלם אם המוכר אומר לא קבלתי ומחמת האונס הודיתי לאו כלום הוא שמחמת האונס הודה כן. ומיהו אם המוכר טוען לא הודיתי כן מעולם צריך עיון אי מדמינן לה לאומר לא לוייתי דהוי כאומר לא פרעתי או דילמא כיון שלא קבל המעות לא מסיק אדעתיה שהודה:

ח העידו עליו עדי [ח] המכר שבטל המודעה הרי המודעה בטלה. ואם אמר לעדי המודעה היו יודעין שכל קנין שאני לוקח לבטל המודעה ומודעי דמודעי שהכל בטל ואיני אומר כך אלא מפני האנס שאתם יודעין ואין בידעתי להקנות לזה האנס לעולם. הרי המכר [ט] בטל. ואף על פי שקנו מידו לבטל המודעה על הדרך שבארנו:

מגיד משנה העידו עליו עדי המכר שבטל וכו'. זה פשוט והוא מבואר בערכין ס"פ האומר משקלי עלי (דף כ"א): דכי בטיל לה מודעא אבטולא לה אפילו בגט וכ"ש במכר וכן כתבו כל המפרשים ז"ל: **ואם אמר לעדי המודעה היו יודעים וכו'.** זו סברא נכונה וכן הסכימו המפרשים ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל ואותן שכותבין בבטול כל מודעי ומודעי דמודעי עד סוף כל מודעי אינו כלום. ומ"מ כתב ומסתברא לי דתקנת הבטול דפוסל עדי המודעא ויאמר והריני פוסל כל עדים שיאמרו שמסרתי מודעא על מכר זה שהרי שם אותם לגבי נפשיה כעדים פסולין וכענין שאמרו בנאמנות עכ"ל וכן כתבו אחרים: x עוד כתבו ותליוהו ויהיב אם הכירו באונסו מתנתו בטלה אע"פ שלא מסר מודעא דתליוהו [ויבין] אמרו דאגב אונסי דזוזי גמר ומקני אבל תליוהו ויהיב לא ומיהו אם קבל האחריות שלא מתוך האונס מתנתו מתנה וכדשמואל דאמר סקריקון עד שיכתוב את האחריות עכ"ל ולא נתבאר זה בדברי רבינו:

כסף משנה העידו עליו עדי המכר וכו' הרי המכר בטל ואף על פי שקנו לבטל המודעא וכו'. כתב הרב המגיד זה פשוט והוא מבואר בערכין וכו' ולא חילק הרב המגיד בין היכא שאנסוהו לבטל המודעא להיכא שנסתלק האונס וביטל המודעא מדעתו משמע דס"ל דלדעת רבינו אם ביטל המודעא אפילו מתוך האונס היא מתבטלת וטעמא משום דלא עדיפא ביטול מודעא מתוך האונס מאונס המכר עצמו דאמרינן דאגב אונסא גמר ומקנה ה"נ גמר ומבטל מודעא: **ואף על פי שקנו מידו לבטל המודעא על הדרך שביארנו.** הוקשה לרבינו דמשמע מדבריו שהקניין מקיים ביטול המודעא והרי בדברים כיוצא באלו אין הקניין מועיל כלום וכמבואר בפרק ה' לזה תיקן ואמר שמה שכתב אף על פי שקנו מידו דמשמע שהקניין מועיל ומקיים ביטול המודעא הוא על הדרך שביאר שם שמועיל להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל:

הלכות מכירה - פרק אחד עשר

א המקנה בין קרקע בין מטלטלין והתנה תנאין שאפשר לקימן. בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה. אם נתקימו התנאין נקנה הדבר שהקנה. ואם לא נתקיים התנאי לא קנה. וכבר בארנו משפטי התנאים בהלכות אישות:

מגיד משנה המקנה בין קרקע בין מטלטלין וכו'. זה פשוט בכמה מקומות. ומ"ש דוקא אפשר לקיימן. מפורש פרק השוכר את הפועלים (דף צ"ד) במשנה ובגמרא:

ב במה דברים אמורים בשקנה בדרך מן הדרכים שקונין בהן והרי יש עליו לקיים את התנאי. אבל אם לא קנה עתה והתנה עמו שאם נתקיים התנאי זה יקנה ואם לא נתקיים לא יקנה אף על פי שנתקיים התנאי לא קנה. [א] שזו אסמכתא היא. שהרי סמך קניתו לעשות כן וכך וכך אסמכתא אינה קונה שהרי לא גמר בלבד להקנותו:

מגיד משנה בד"א בשקנה בדרך מן הדרכים שקונין בהם וכו' אע"פ שנתקיים התנאי לא קנה. דע שזה שכתב המחבר שאין דין אסמכתא במה שמוחזק מעתה ביד הקונה הוא כדעת קצת המפרשים שהסכימו בכך. והרבה חולקים בזה ועיקר ראייתם מאותה דאיזהו נשך (דף ס"ו) הלוחו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו ואוקימנא לה בגמרא אליבא דמ"ד אסמכתא לא קניא דדוקא בדאמר ליה מעכשיו הא לאו הכי לא קני. והלוחו על שדהו דהעמידו בשעת הלואתו ולוקח אוכל פירות משמע כך כתב הרשב"א ז"ל בהזהב. ואין זו ראייה גמורה דמאן לימא לן דהכי הוא. ועוד דאפילו תמצא לומר דהכי הוא נ"ל שאין מכאן ראייה דע"כ לא אמרינן דאין דין אסמכתא במה שביד הקונה אלא בשהחזיקו המקנה על דעת לקנות הדבר אם יתקיים התנאי שזה קניין חזק ואין זה דין אסמכתא אבל בהלוחו על שדהו בעל השדה לא החזיקו בדבר אם לא יתקיים מה שאמר שהרי הוא מוחזק כבר מחמת מעותיו שהלוחו ונמצא שלא נוסף בו

דבר מחמת מה שהוא נודר לו. והרמב"ן ז"ל כתב פי' הזהב בדחיית ראייה זו לאו מילתא היא דהתם מוכר אוכל פירות. אבל מ"מ הוא ז"ל הורה הדין מכח התוספתא כדברי האומרים דאפילו במה שבידו שייך דין אסמכתא אלא שבמלוה על המשכון מטלטלין ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני הרי הוא שלך כתב שהרי הוא שלו. וכן הוא מפורש בתוספתא מ"מ מחלוקת המפרשים ז"ל תלוי בדין הערבון שיתבאר למטה :

כסף משנה בד"א בשקנה בדרך מן הדרכים שקונין בהם וכו'. טעמו דכיון דאמרינן בפ' איזהו נשך (דף ס"ו) בהלוהו על שדהו וא"ל אם אין אתה נותן לי מכאן עד ג' שנים הרי היא שלי שאם א"ל מעכשיו וקנו מידו על כך אע"פ שלא החזיק עדיין בקרקע קנה א"כ צריך לומר כל שהחזיק בדבר וקנה אותו באחד מהדברים שקונין בהם לא גרע מאומר לו קנה מעכשיו וכן משמע בפ' ארבעה נדרים (דף כ"ז) דאמר ההוא גברא דאתפיס זכוותיה וכו' ולרב הונא מכדי אסמכתא היא ולא קניא שאני הכא דמיתפסן זכוותיה והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו וכו' שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה, ומפרש הוא ז"ל שאני הכא שהוא מוחל כל כח וזכות שיש לו באותם שטרות דכיון דמחילה היא לית בה אסמכתא דמיד זוכה בה חברו ומינה משמע שהמוסר ביד חברו וא"ל אם לא אעשה כך זכה במה שבידך קנה דליכא אסמכתא אלא באומר אתן או אשלם וכן כתב הר"ן שם שזהו טעם רבינו. ולפי זה כי אמרינן בתר הכי והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב לאו אהיכא דאמר ליבטלן זכוותיה קאי דבההיא לא צריך ב"ד ולא קניין אלא היכא דאמר אתן הוא דאסיק דבעי קניין בבית דין חשוב ואע"פ שרבינו כתב כיצד המוכר בית לחבירו וכו' ע"מ שילך עמו לירושלים וכו' לאו דוקא דא"ל ע"מ דא"כ לא היה צריך להחזיק בבית דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ובמעכשיו סובר רבינו דאע"ג דלא החזיק קנה אלא אשגירת לישן הוא ולא דוקא. ודעת רבינו דהא דאוקי בגמ' מתני' בהלוהו על שדהו בשלא החזיק בה הוא ומש"ה אוקמוה בדא"ל מעכשיו אין ה"נ דהו"מ לאוקומה בשהחזיק בקרקע אלא דעדיף ליה לאוקומה בין שהחזיק בה בין שלא החזיק בה. ואפשר דס"ל דההיא מתני' בשהחזיקו בו הוא ואפ"ה אצרכוה דלימא מעכשיו דשאני התם שלא מסרו בידו בתורת קנין אלא למשכון שאם לא יפרענו עד ג' שנים תהיה שלו ומש"ה בעינן דלימא קני מעכשיו כדי שתבא לידו בתורת קניין וכשהחזיקו בו בתורת קניין אלא שהתנה עמו שאם יעשה כך עד יום פלוני שיחזירנה לו קניין גמור הוא אלא שהתנה עמו כשיהיו לי מעות תחזירם לי דמכר קיים דאע"ג דלא א"ל מעכשיו הוי כאילו אמרו. וקרוב לזה כתב ה"ה בפרק זה אבל מ"ש הר"ן בפ' איזהו נשך דאיכא למימר דלרבינו קרקע שאני דבחזקת בעליה עומדת נ"ל שאי אפשר ליישבו לדעת רבינו שהרי רבינו בין בקרקע בין במטלטלין מיירי כמבואר בדבריו בריש פרק זה :

ג [ב] כיצד. המוכר בית לחברו או נתנו לו במתנה על מנת שילך עמו לירושלים ביום פלוני. והחזיק זה בבית. הרי זה קנה כשילך עמו לירושלים באותו היום. ואם עבר אותו היום ולא הלך לא קנה. אבל אם התנה ואמר לו אם תלך עמי לירושלים ביום פלוני או אם תביא לי דבר פלוני אתן לך בית זה או אמכרנו לך בכך וכך. והלך עמו באותו היום או שהביא לו. אף על פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי לא קנה שזו היא אסמכתא. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה כיצד המוכר בית לחבירו וכו' ה"ז קנה. נראה סיוע לזה ממה שאמרו למטה דבמעכשיו קנה אפילו שאינו מוחזק בבית או בשדה אלא שקנו מידו במעכשיו ואם כן כשהוא מחזיקו מעתה למה לא יועיל יותר משאמר לו מעכשיו והלא חזקה זו מעכשיו הוא מחזיק בו: **אבל אם התנה ואמר לו אם תלך וכו' לא קנה.** בזה חילק הרמב"ן ז"ל ואומר בהלכות נדרים דכל היכא דתנאה לא הוי במלתא דעביד לה מקנה לאו אסמכתא היא דכיון שתלה תנאו בדעת הקונה ולא ידע אי עביד לה או לא לאו אסמכתא היא דגמר ומקנה, ודעת המחבר כדעת רבו אבן מיג"ש ז"ל פרק מי שמת:

ד לפיכך הנותן ערבון לחברו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר ואם אני חוזר בי אכפל לך ערבונך. אם חזר בו הלוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו. * ואם חזר בו המוכר אין מחיבין אותו לכפל הערבון שזו אסמכתא היא ואסמכתא לא קנה:

ההראב"ד ואם חזר בו המוכר וכו'. א"א אין הכל מודים בזה שהרי הצריכו הגאון שיהא מבטל זכותו שהיא מחילה ושלא יהא אנוס והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב אבל אם יאמר לו המוכר המעות שנתת לי לא יצאו מתחת ידי ואתה אם תרצה קח את מקחך או תניח אותו לעולם הדין עמו ובענין זה יכול להיות מ"ש עכ"ל:

מגיד משנה לפיכך הנותן ערבון וכו'. ברייתא פרק הזהב (דף מ"ח:): זה לשונה הנותן ערבון לחבירו וא"ל אם אני חוזר בי (הרי) ערבוני מחול לך והלה אומר לו אם אני חוזר בי אכפול ערבונך נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי ר' יוסי

לטעמיה דאמר אסמכתא קניא ר' יהודה אמר דיו שיקנה כנגד ערבונו ע"כ שם (דף ע"ו): ובהשוכר את האומנין איתא ובהלכות. והוא ז"ל מפרש דע"כ לא נחלק ר' יהודה אלא באומר אכפול לך ערבונך אבל במחול לך ד"ה קנה. ולשון דיו שיקנה ערבונו מסייע לזה דמשמע דלא פליג ר"י אלא כשהמוכר חוזר בו בדוקא. ובהשגות א"א אין הכל מודים בזה כו'. והר"א ז"ל מפרשה כדברי יתר המפרשים דאפילו במחול לך פליגי, ומ"ש הר"א אבל אם יאמר לו המוכר הוא כשאמר כן בשעת נתינה:

כסף משנה ומ"ש רבינו לפיכך הנותן ערבון לחבירו וכו'. ברייתא פ' הזהב (דף מ"ח): ובפ' האומנין (דף ע"ז): הנותן ערבון לחבירו וא"ל אם אני חוזר בי מחול לך והלה אומר לו אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי ר' יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו. וסבר רבינו דע"כ לא פליג ר' יהודה אלא באומר אכפול לך ערבונך אבל במחול לך דברי הכל קנה ולשון דיו שיקנה הכי משמע דלא פליג אלא שלא יכפול לו ערבונו ודלא כרש"י שפירש דיו שיקנה כנגד ערבונו לא זה יכפול ולא זה ימחול. וכתב הר"ן בפ' הזהב דאיכא למידק על דברי רבינו מדתנן בפ' איזהו נשך (דף ס"ה): הלוחה על שדהו וא"ל אם אין אתה נותן לי מכאן עד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו ואוקימנא לה בדא"ל מעכשיו הא לא"ה לא אלמא אע"פ שהקרקע ביד המלוה אסמכתא היא. ולאן קושיא היא דממאי דמלוה אוכל פירות דילמא [לוה] אוכל פירות ועוד דקרקע שאני דבחזקת בעליה עומדת אלא אי קשיא הא קשיא דתנן בפ' גט פשוט (דף קס"ח) מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן עד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן ר' יוסי אומר יתן ר' יהודה אומר לא יתן והתם ודאי ליכא לפרושי תן לו שטרו שאני רוצה להתחייב בדמי כל השטר אע"פ שפרעתי מקצתו דא"כ מה יתן דקאמר רבי יוסי והיאך הוא גובה בשטר זה והרי נמחל השעבוד מקצתו [אלא ודאי] הכי קאמר לא יהו מעות אלא מתנה וישאר שעבוד החוב כמו שהיה מתחלה ופליג ר' יהודה ואמר לא יתן אלמא במחילה נמי שייכא אסמכתא וה"נ משמע בתוספתא דתניא הנותן ערבון לחבירו על הבית ועל השדה וא"ל אם לא נתתי לך מכאן עד יום פלוני אין לי בידך כלום והלה כותב לו אם אחזור בי אכפול לך ערבונך הגיע זמן ולא נתן יתקיים התנאי דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר היאך זוכה זה בדבר שאינו שלו אלא נותן לו ערבון שלו, ומדקאמר הגיע זמן ולא נתן משמע ודאי דאלוקח קאי שנתן ערבון ואמר ר"י היאך זה זוכה בדבר שאינו שלו כלומר המוכר אלא נותן לו מוכר ללוקח ערבון שלו אלמא אפילו במחילה איכא אסמכתא, וגרסינן תו בתוספתא המלוה את חבירו על המשכון אם א"ל אם לא נתתיו לך מכאן עד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע זמן ולא נתן הגיעו משכון בין רע בין יפה וש"מ מדלא פליג בה ר' יהודה דאע"ג דכהאי גוונא במקרקעי הוי

אסמכתא אלא כי א"ל מעכשיו במטלטלי לית בהו משום אסמכתא עכ"ל. והרשב"א בתשובה כתב בתוספתא אחרת לסתור דברי רבינו וזה לשונו בהדיא תנינן בתוספתא דמציעא משכן לו בית משכן לו שדה וא"ל אם לא נתתיו לך מכאן עד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע הזמן ולא נתן יתקיים התנאי דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר היאך זה זוכה בדבר שאינו שלו אלא ינתחנו מודה [ר' יהודה] בשנים שהיו מעוררים על הבית ועל השדה ואמר אחד מהם אם לא באתי מכאן עד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע הזמן ולא בא באמת שאיבד את זכותו מדקתני אין לי בידך כלום וכן נמי מדקאמר ר' יהודה ינתחנו על כרחך כשהיה נתון בידו משמע ואפ"ה לר' יהודה דאית ליה אסמכתא לא קנה עכ"ל. ואני אומר שתוספתא זו יש ליישבה לדעת רבינו דאין לי בידך כלום ה"ק אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני אז תוכל להחזיק בשדה או בבית ולא אוכל להוציאו מידך ויהיה כאילו אין לי בידך כלום יתקיים התנאי דר' יוסי סבר דאסמכתא קניא ור' יהודה פליג ואמר אסמכתא לא קניא וכיון שכן אפילו אם כשהגיע זמן החזיק בו ינתחנו ויוציאו מתחת ידו, א"נ ה"ק אין לי בידך כלום כלומר הרי זכותי מסתלק ומסור לך מהיום ההוא והלאה להחזיק בו לעצמך יתקיים התנאי וילך ויחזיק בו דר' יוסי סבר דאסמכתא קניא ור' יהודה פליג ואמר דלא קניא ולא ילך להחזיק בו אלא ינתחנו כלומר יתפוס הקרקע בצווי ב"ד כדי להפרע מחובו אבל מכח התנאי לא דאסמכתא היא ולא קניא וכעין זה מצינו בסוף פ' המקבל שליח ב"ד מנתח נתוחי והא דלא תני בסיפא מודה ר' יהודה שאם החזיק מיד בקרקע שנתקיים התנאי משום דההוא לאו אסמכתא הוא ופשיטא דקנה. ועוד י"ל שהיה רבינו מפרש תוספתא זו כדברי הרשב"א וסובר דלית הלכתא כוותיה משום דפליגא אברייתא דמייתי בגמרא. ומה שהקשה הר"ן לרבינו מההיא דגט פשוט י"ל שמפרש רבינו דאומר לו תן לו שטרו שאני רוצה להתחייב לו בדמי כל השטר אע"פ שפרעתי מקצתו מתוקמא ואפ"ה א"ר יוסי יתן משום דאע"ג דקי"ל שטר שלוח בו אינו חוזר ולוח בו היינו דוקא כשאינו נותנו לו בעדי מסירה אבל כשנותנו לו בעדי מסירה חוזר ולוח בו וכמ"ש המרדכי בפ' הכותב ואע"ג דבמרדכי ביום החתימה איירי ומתני' אפילו תימא דלאו ביום החתימה איירי לא תקשי לרבינו דסבר דשטרי חוב המוקדמים גובים בהם מבני חורין וא"כ שייך למימר יתן בעדי מסירה כדי לגבות מבני חורין וסיפא דתוספתא דקתני הגיעו משכון בין רע בין יפה ולא פליג ר' יהודה א"ש לרבינו דאפילו לר"י כיון שנתן לו המשכון או החזיקו בקרקע זכה במה שבידו ולא שאני לן בין קרקע למטלטלי ורישא דקתני הגיע זמן נתן [וקתני עלה ר"י אומר היאך זוכה זה בדבר שאינו שלו וכו' י"ל דהגיע זמן ולא נתן] לאו דוקא אלא חדא מינייהו נקט וממילא משתמע אידך וה"ל כאילו אמר הגיע זמן ולא נתן או חזר בו [הלה] נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי ור"י פליג אחזר בו מוכר וקאמר היאך יזכה זה בדבר שאינו שלו

כלומר דאין אדם זוכה בדבר אלא באומר מחול לך דהיינו מוכר שנתן לו לוקח הערבון שיהיה שלו אותו הוא שזכה בו כיון שבא לידו אבל באתן לך דהיינו לוקח שלא בא לידו לא זכה. אי"נ ה"ק הגיע הזמן והביא הלוקח מעותיו ולא רצה המוכר לתת לו הקרקע אלא שחזר בו ועוד י"ל שסובר רבינו דברייתא דגמרא דילן וההיא תוספתא פליגי בדברי ר"י תרי תנאי ואלבא דר"י וברייתא דאיתא בגמרא היא עיקר טפי מתוספתא וכיון דלישנא דברייתא דגמרא דילן משמע דר"י סבר שמי שהערבון בידו קנה כמו שהוכחנו מדקתני דיו הכי נקיטינן :

ה [ג] וְכֵן מִי שֶׁפָּרַע מִקְצַת חוּבוֹ וְהִשְׁלִישׁ אֶת הַשְּׁטָר וְאָמַר לוֹ אִם לֹא נִתְּתִי לְךָ עַד יוֹם פְּלוֹנִי יִתֵּן לוֹ שְׁטָרוֹ וְהִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נָתַן לוֹ. לֹא יִתֵּן הַשְּׁלִישׁ אֶת הַשְּׁטָר שְׂזוֹ אֶסְמַכְתָּא הִיא :

מגיד משנה **וכן מי שפרע מקצת חובו וכו'.** זו משנה פרק גט פשוט (דף קס"ח) וקי"ל כר"י דאמר הכין ודלא כרבי יוסי כדאיפסיקא הלכתא בגמרא והטעם לפי שהוא תלה הדבר בחזרת השטר ואינה ביד המלוה אלא ביד השליש. ואפשר לדעת המחבר שאם השטר ביד המלוה ואמר לו אם לא פרעתיך הנשאר מכאן ועד יום פלוני גבה כולו ומה שנתתי מחול לך ה"ז גובה כיון שהשטר והמעות בידו וזהו ששנאוה במשליש דוקא :

ו וְכֵן כָּל תְּנָאִין שֶׁמִּתְּנִין בְּנֵי אָדָם בֵּינֵיהֶן. אִף עַל פִּי שְׁהוֹן בְּעֵדִים וּבְשֹׁטֵר. אִם יִהְיֶה כָּךְ אוֹ אִם תַּעֲשֶׂה כָּךְ אֶתְּךָ לְךָ מְנָה אוֹ אֶקְנֶה לְךָ בֵּית זֶה. וְאִם לֹא יִהְיֶה אוֹ לֹא תַעֲשֶׂה לֹא אֶקְנֶה לְךָ וְלֹא אֶתֵּן לְךָ. אִף עַל פִּי שֶׁעֲשֶׂה אוֹ שֶׁהִיָּה הַדָּבָר לֹא קָנָה. שְׁכָל הָאוֹמֵר אִם יִהְיֶה אִם לֹא יִהְיֶה לֹא גָמַר וְהִקְנָה. שְׁהָרִי דַעֲתוֹ עֲדִין סוּמְכַת שְׁמָא יִהְיֶה אוֹ שְׁמָא לֹא יִהְיֶה :

מגיד משנה **וכן כל התנאין וכו'.** זה מאמר כולל ונלמד מהסוגיא דאיזהו נשך (דף ס"ז) ממירא דרבא דאמר כל דאי לא קני :

כסף משנה **על מ"ש רבינו שכל האומר אם יהיה אם לא יהיה לא גמר והקנה וכו'.** כתב הטור לא חילק בין היכא שהוא בידו אם לאו וזה תימה דבגמרא מחלק בזה [י"ל דהרמב"ם מפרש כפירוש רבינו האי שכתבו הר"ן ותלמידי הרשב"א באיזהו נשך והרמב"ן] בפי גט פשוט דכי אמרינן בגמרא התם בידו הכא לאו בידו לאו

למימרא דמידי דלאו בידו הוי אסמכתא ומידי דבידו לא הוי אסמכתא דאדרבה פ' זה בורר משמע שכל שבידו הוי אסמכתא טפי הילכך הא מתניי דאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא אסמכתא נמי היא ולא מדינא מהני אלא מתקנתא דכיון דהאי גברא סמך עליה קנסוה לחיובי כנגד הפסדו של זה וכי אקשינן מאי שנא מהא דתנן אם אוביר וכו' היינו לומר דכי היכי דהתם תקנו רבנן שישלם כנגד הפסדו של חבירו כיון שהיה סומך עליו ה"נ הוה להו לתקוני דלישלם ומשני התם כיון דבידו ולא עבד קנסוהו רבנן אבל הכא כיון דלאו בידו לא חזו רבנן למקנסיה עכ"ל. ומאחר שרבינו היה מפרש כן לא שנא דבר שהוא בידו ל"ש דבר שאינו בידו ל"ש גזים ל"ש לא גזים הוי אסמכתא ולא קנה אלא דכל היכא דבידו ולא גזים קנסוהו רבנן ולפיכך בפרק זה שבו נתבארו דיני אסמכתא לא חילק בין אם הוי בידו ללא הוי בידו ובין גזים ללא גזים דבכולהו הוי אסמכתא ובפ"ה מהל' שכירות כתב דהיכא דבידו ולא גזים חייב לשלם ואע"פ שכתב שם ומפני מה נתחייב לשלם מפני שלא פסק על עצמו דבר קצוב כדי שנאמר הרי היא כאסמכתא אלא התנה שישלם במיטבא ולפיכך גמר ושיעבד עצמו משמע דס"ל כדברי התוס' דטעמא דמשלם לפי שאינה אסמכתא ודינא הוא ולא תקנתא, וכ"נ שפירשו דבריו בהגהות י"ל דה"ק אילו היה פוסק על עצמו דבר קצוב לא היו מתקנים לו שישלם שכבר אפשר שלא יבורר אלא מקצתה שאין ההפסד שוה כנגד מה שקצב על עצמו וכיון שכן כן לי פוסק על עצמו י' זוזי כמו פוסק על עצמו אלפא זוזי משום דהוי אסמכתא גמורה שהיא בדרך גוזמא שאמר אם אוביר אתן כך וכך והוא בוטח בעצמו שלא יוביר ולא גמר ומקנה אבל כשאומר אשלם במיטבא אע"פ שהיא אסמכתא אינה כ"כ דרך גוזמא כמו האסמכתא הגמורה ודרך בני אדם הוא דכל כה"ג אע"פ שהיא אסמכתא גמר ומשעבד נפשיה ולפיכך תקנו שישלם. א"נ ה"ק דמחייב עצמו בדבר קצוב כיון שהיא אסמכתא גמורה אע"פ שהיו מתקנים שישלם לא הוה גמר ומשעבד נפשיה אבל באשלם במיטבא אע"פ שהיא אסמכתא כיון שאינה כ"כ גמורה אם יתקנו רבנן דלישלם גמר ומשעבד ולפיכך תקנו לו שישלם. כך נ"ל לדעת רבינו :

ז פֶּלְ הָאוֹמֵר קִנְהָ מְעַכְשׂוֹ אִין כָּאן [ד] אֲסַמְכְתָּא כָּלֵל וְקִנְהָ. שְׂאֵלוּ לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ לֹא הִקְנְהוּ מְעַכְשׂוֹ. כִּיצַד. אִם בְּאֲתֵי מִכָּאן וְעַד יוֹם פְּלוֹנֵי קִנְהָ בֵּיתָ זֶה מְעַכְשׂוֹ וְקִנְוּ מִיָּדוֹ עַל כָּךְ. הֲרֵי זֶה קִנְהָ אִם בָּא בְּתוֹךְ הַזְּמַן שְׁקִבְעָ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה :

מגיד משנה כל האומר קנה מעכשיו וכו'. זה מבואר שם באותה שהבאתי למעלה בדאמר ליה מעכשיו :

כסף משנה | כל האומר קנה מעכשיו אין כאן אסמכתא כלל וקנו וכו' קנה בית

זה מעכשיו וקנה מידו על כך וכו'. כלומר דאי לא קנו מידו אע"ג דאמר מעכשיו לאו כלום הוא ומאחר דקי"ל שכל הדברים נקנין בקניין סודר וכמ"ש רבינו בפ"ה מהלכות אלו אפילו לא אמר מעכשיו קנה לדעת רבינו שכתב בפרק זה המקנה בין קרקע בין מטלטלין והתנה וכו' בד"א שקנה בדרך אחד מהדרכים שקונים בהם ולא הזכיר שם מעכשיו וא"כ קשה למה הצריך שיאמר מעכשיו כדי שלא יהיה אסמכתא ואין לומר דקניין סודר גרוע משאר קניינין ומש"ה בעינן דלימא מעכשיו (דהא ליתא) דבשלמא חזקה עדיפא מיניה מפני שהיא בגופה של קרקע אבל כסף ושטר גם הם אינם בגופה של קרקע כמו קניין ועוד שרבינו כתב בד"א שקנה בדרך אחד מהדרכים שקונים בהם וקניין סודר בכלל דרכים שקונים בהם הוא. ואפשר לומר דכשלא אמר מעכשיו לא קנה אא"כ החזיק אבל ע"י כסף ושטר כיון שאינו מעשה בגוף הקרקע לא קנה וה"ה לקניין סודר: **ומ"ש רבינו x בד"א בשקנה בדרך אחד מהדרכים שקונים בהם** אין כוונתו לומר שקנה באי זה מהדרכים אלא דוקא שקנה בדרך מיוחד מהדרכים שקונה בהם דהיינו חזקה ותדע שאח"כ כתב כיצד המוכר ביתו וכו' והחזיק זה בבית ה"ז קנה. ועוד כתב אע"פ שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי לא קנה ומדנקט לישנא דהחזיק ולא נקט לישנא דוקנה דפתח ביה משמע דבקניין חזקה דוקא עסיק כדפרישית. ועוד י"ל דקניין סתמא מהני להודיע שאינו אומר הדברים כמשחק וכמ"ש רבינו בפ"ה הילכך לא קנה בקניין לחודיה לפי שסובר שאינו נוטל קניין אלא להודיע שאינו מהתל ולא להקנות אבל שאר קניינין או כשאומר מעכשיו בקניין ידוע שהוא להקנות וגמר ומקני. ועוד י"ל שכתב רבינו בד"א בשקנה בדרך אחד מהדרכים שקונים בהם באיזה מהדרכים קאמר ובתר הכי מפרש ואזיל דבשאר קניינין א"צ מעכשיו אבל בקניין סודר צ"ל מעכשיו וטעמא דמילתא משום דכסף ושטר עדיפי מקניין סודר דכסף כיון שנתן דמי כל השדה קניין מעליא הוא ושטר נמי כיון שהוא בידו וכל שעה יכול להראותו קניין חשוב הוא אבל קנין סודר כיון שאינו שוה דמי כל הקרקע וגם אחר שנטל קניין אינו יכול להראותו כל שעה לא חשיב כולי האי ומש"ה אי לא א"ל מעכשיו לא קני. אבל קשה על פירוש זה דלא הול"ל כל האומר קנה מעכשיו אין כאן אסמכתא כלל אלא הכי הל"ל בד"א שאין צ"ל מעכשיו בשאר קניינים אבל בקניין סודר צ"ל מעכשיו. ודע דהא דמהני קניין במעכשיו ולא הוי אסמכתא לדעת רבינו היינו כשייחד לו קרקע או מטלטל ידוע אבל אם אמר לתת לו מטלטל או שאמר לתת לו מעות לאו כלום הוא דאין קניין קונה אלא דבר ידוע ואינו מטבע כמבואר בפרק ולכן כשכתב רבינו דכל האומר קני מעכשיו קנה כתב כיצד אם באתי מכאן ועד יום פלוני קנה בית זה וכו' ללמדנו דדבר ידוע ומסויים בעינן. לפי מ"ש רבינו דבאומר מעכשיו ליכא אסמכתא כלל נראה

דה"ה באומר ע"מ דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכמ"ש (בפ"ו) מהל' אישות: מיהו כתב הרשב"א בתשובה שלא אמרו דע"מ הוי כמעכשיו אלא בע"מ הבא על קיום מעשה וקיום התנאי כמו ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ע"מ שתתני לי את הנייר ע"מ שאתן ליך מנה ע"מ שלא תלכי לבית אביך שכל כיוצא באלו הוא רוצה שיתקיים התנאי והיינו שתתן הנייר והמאתים זוז ושלא תלך לבית אביה ורוצה שיתקיים המעשה בכך כלומר שיהיה הגט גט והקדושין קדושין מעכשיו ע"מ שיתקיים התנאי אבל ע"מ הבא על מניעת מעשה כגון שהיה מתנה שלא תנשא ואומרת ע"מ אם אנשא בכיוצא בזה לא מצאנו דאדרבה אנו רואים אותה דמחייבת עצמה דרך קנס אם אנשא וכיון דאמר אם אנשא גם ע"מ זה אינו כאומר מעכשיו אלא באם כאילו אמרה ובתנאי זה אם אנשא וכיון שנתחייבה בלשון אם ואין כאן מעכשיו אינם קונים עכ"ל:

ח מי שְׁמַכַּר חֲצֵרוֹ או שְׁדָהוּ. ופִּרַשׁ בְּשַׁעַת הַמְכִירָה שֶׁהוא מוֹכֵר כְּדֵי לִילֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי או מִפְּנֵי הַמָּטָר שְׁנִמְנַע כְּדֵי לְקַנּוֹת חֲטָיִים בְּדַמֵי חֲצֵרוֹ הָרִי זֶה כְּמוֹכֵר עַל תְּנָאֵי. לְפִיכָךְ אִם יָרַד הַמָּטָר אַחַר שְׁמַכַּר. או בָּאוּ חֲטָיִין וְהוֹזְלוּ. או נִמְנַע הַדָּרָךְ לִילֵךְ לְאוֹתָהּ הָאָרֶץ. או שְׁלֹא נִסְתַּיַּע לוֹ לְעֵלוֹת או לְקַנּוֹת חֲטָיִים. הָרִי זֶה מַחְזִיר אוֹתוֹן הַדָּמִים וְתַחֲזוֹר לוֹ קָרְקַע. שֶׁהָרִי פִּרַשׁ שְׁאִינוֹ מוֹכֵר אֶלָּא לְעֲשׂוֹת דָּבָר ^(ה) פְּלוֹנִי וְהָרִי לֹא נַעֲשָׂה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן:

מגיד משנה מי שמכר חצירו וכו' כדי לילך למקום פלוני או מפני המטר וכו'. דין ההליכה מפורש פ' האיש מקדש (מ"ט): בעובדא דההוא גברא [דזבין לנכסיה] , ודבר המטר בכתובות פרק אלמנה ניזונת (דף צ"ז) בההוא בצורתא: לפיכך אם ירד וכו'. או נמנע הדרך. זהו דאתייליד אונסא באורחא דפ' האיש מקדש: או שלא נסתייע לו לעלות. זה נלמד שם מההוא דקדושין (דף נ') ולא איתדר ודוקא כשהמונעים אינם מחמת רצונו אבל לא היה שם מונע אלא שהוא אינו רוצה לעשות קנה הלה שאין זה כדין תנאי גמור כמי שאמר שדי מכורה לך אם אעלה לארץ ישראל או אלך למקום פלוני שאם אינו רוצה לעלות או לילך שהמכר בטל דהכא דוקא בשיש מונע ולזה נתכוון המחבר:

כסף משנה מי שמכר חצירו וכו' כדי לילך למקום פלוני או מפני המטר וכו'. מלשון רבינו והמפרשים נראה שזה הדין דוקא בקרקעות אבל לא במטלטלין

וכן כתב הרא"ש בקדושין פרק האומר וז"ל פירש"י לנכסי מקרקעי לפי שאין דרך אדם למכור קרקעותיו שהוא מתפרנס מהם אם לא היה בדעתו לעקור דירתו מכאן אבל אם מכר כל המטלטלין שלו אפילו אומר בשעת מכירה אדעתא למיסק המכר קיים אם לא שהתנה לפי שפעמים אדם מוכר מטלטלין אפילו דעתו לישראל בכאן עכ"ל:

ט אָבֵל הַמוֹכֵר סֵתֵם אָף עַל פִּי שְׁהֵיָה בְּלָבוֹ שְׁמִפְנֵי כֶּךָ וְכֶךָ הוּא מוֹכֵר. וְאָף עַל פִּי שְׁמִרְאִין הַדְּבָרִים שְׁאִינוֹ מוֹכֵר אֶלָּא לַעֲשׂוֹת כֶּךָ וְכֶךָ וְלֹא נַעֲשֶׂה אִינוֹ חוֹזֵר. שְׁהֵרִי לֹא פָּרַשׁ וְדְבָרִים שְׁבִלֵב אִינֶן דְּבָרִים:

מגיד משנה אבל המוכר סתם וכו' אע"פ שמראין הדברים. שם פ' האיש מקדש (דף מ"ט) ומבואר בהלכות פ' אלמנה ניזונת בכתובות (דף צ"ז) וביארו המפרשים ז"ל שאע"פ שקודם מכירה אמר שהוא רוצה למכור על דעת לעשות כך וכך כיון דבשעת מכירה לא אמר אינו חוזר וזה דעת המחבר ז"ל שכתב למעלה בשעת מכירה וכתב הרשב"א ז"ל דכל היכא דאין המכר קיים אין לוקח אוכל פירות עד שיגמר המכר שלא יוכל לחזור בו מוכר והוה ליה כאותה שנתבארה למטה מכר לו קרקע והתנה המוכר וכו' ואף כאן סתמו כפירושו אלא שכאן משלשין את הפירות כיון שיש זמן ידוע לדבריו:

י מִי שְׁהִקְנָה לַחֲבֵירוֹ וְהִתְנָה עָלָיו עַל מְנַת שְׁתִּיתָן מְקַח זֶה אוֹ תִּמְכְּרֵנוּ לְפָלוֹנִי. אִם נִתְּנוֹ אוֹ מְכָרוֹ לְאוֹתוֹ פְּלוֹנִי קָנָה. וְאִם לֹא קִיָּם הִתְנָאִי וּמְכָרוֹ לְאַחַר אוֹ שְׁלֹא מְכָרוֹ וְלֹא נִתְּנוֹ בְּזִמְן שְׁקִבַּע לוֹ לֹא קָנָה. וְכֵן הַמוֹכֵר אוֹ הַלּוֹקֵחַ שְׁהִתְּנוּ שְׁיִחְזִיר לוֹ הַמְּקַח בְּזִמְן פְּלוֹנִי אוֹ כְּשִׁיתָן לוֹ הַמְּעוֹת. הֵרִי הַמְּכָר קָיָם וְיִחְזִיר כְּשִׁהִתְּנָה:

מגיד משנה מי שהקנה לחבירו והתנה וכו'. זה פשוט דכל תנאי שבממון תנאו קיים ונלמד מהסוגיא שאמרו פ' המגרש (דף פ"ד) הי"ז גיטיך ע"מ שתנשאי לפלוני הרי זו לא תנשא לו ואמרינן מ"ט גזירה שמא יאמרו נשיהן נותנין במתנה (זה לזה) וגבי דיני ממונות ליכא למיחש להך גזרה וכיוצא בזה בהשותפין בנדריים (דף מ"ח). וכמה מקומות כיוצא בזה: **וכן המוכר או הלוקח וכו'.** ג"ז פשוט ומבואר פ' איזהו נשך כמה שיתבאר למטה:

יא מָכַר קָרְקַע לַחֲבֵירוֹ וְהִתְנָה הַמוֹכֵר וְאָמַר לְלוֹקַח כְּשִׂיְהִיוּ לִי מְעוֹת תַּחֲזִיר לִי הַקָּרְקַע זֶה הָרִי הַפְּרוֹת שֶׁל מוֹכֵר. מָכַר לוֹ סֵתֶם וְאָמַר לוֹ הַלוֹקַח מִדַּעְתּוֹ כְּשִׂיְהִיוּ לָךְ מְעוֹת תִּבְיָאֵם לִי וְאֲנִי אֲחֲזִיר לָךְ קָרְקַע זֶה. הָרִי הַתְּנָאֵי קִיָּם וְהַלוֹקַח אוֹכַל פְּרוֹת. וְאִין בְּזָה אָבֵק רַבִּית שְׁהָרִי מִדַּעְתּוֹ חֵיב עֲצָמוֹ בְּתִנְאֵי זֶה:

מגיד משנה **מכר קרקע לחבירו והתנה וכו'.** מימרא פ' אי זהו נשך (דף ס"ה:): ובהלכות והטעם שפירות של מוכר לפי שאנו חוששין שמא המוכר יביא המעות ונמצא שאכל לוקח שכר מעותיו לפיכך פירות של מוכר: **מכר לו סתם ואמר לו הלוקח מדעתו וכו'.** גם זה באותה ברייתא שם וזה לשונה שם (דף ס"ה:): כפי מה שבאה בהלכות מכר לו בית מכר לו שדה וא"ל לכשיהיו לי מעות תחזירם לי אסור לכשיהיו לך אחזירם לך מותר (ובגמרא) מ"ש רישא ומאי שנא סיפא אמר רבא [רישא דלא א"ל מדעתיה] סיפא דא"ל מדעתיה ודברי המחברים בה מבוארים:

כסף משנה **מכר קרקע לחבירו והתנה המוכר וכו'.** ברייתא פ' איזהו נשך (דף ס"ה:): וכמ"ש ה"ה ורש"י מפרש שברישא מכיון שהמוכר הוא שהתנה הלוקח ע"כ צריך לחזור אם כן מעיקרא לאו מכר הוא אבל סיפא שמדעתו א"ל אם ארצה אחזיר ולא שתתבעני בדין א"כ עד עכשיו שלו היתה וחוזר ומוכרה לו. ואין כן דעת רבינו שכתב מכר לו סתם וכו' הרי התנאי קיים דמשמע דחייב להחזיר ואפילו הכי הלוקח אוכל פירות ונצטרך לדעתו ז"ל לפרש כך דבין אמר לוקח בין אמר מוכר בשעת המכר חייב להחזיר אלא שכשאמר מוכר ה"ז כמי שרצה ללוות ברבית שלא רצה למכור אלא על תנאי זה ובדידיה תליא מילתא כשירצה יביא המעות ויקח הקרקע וכל שלא יביא מעות יאכל הלה פירות בשכר המעות אבל כשהמוכר לא התנה אע"פ שאמר הלוקח ה"ז כאומר לו אל תצטער בעד שאתה מוכר שדך שכשתביא מעות אני אחזירנו לך הרי מוכר לא נתכוון להלוות ברבית שהרי לא התנה וגם הלוקח אע"פ שהתנה כדי שלא יצטער המוכר נתכוון ולא להלוות ברבית תדע שהרי ידו על התחתונה שאם יתייקר יביא המוכר מעות ויקחהו ואם יוזל יניחהו ביד הלוקח ופירוש יפה הוא לפיכך חזר המוכר ואמר בתנאי זה אני מוכר לך מותר כיון שהלוקח פתח בדבר תחלה והיינו דאמר רבא סיפא דא"ל מדעתיה שנראה שהדבר תלוי באם הלוקח אמר מדעתו אם לאו. ואילו לפירש"י כך היה לו לומר רישא כיון שאמר מוכר תנאו קיים סיפא דאמר לוקח אין תנאו קיים ועוד שאם כשאמר לוקח אין תנאו קיים פשיטא דלוקח אוכל פירות ולמה לה לברייתא להשמיענו כך ועוד שמה שאמר לוקח על כרחך אית לן למימר שאמרו בשעת

המכר דומיא דמוכר וא"כ ודאי שהתנאי קיים ועוד יש לפרש בענין אחר כמו שאכתוב בסמוך: **מכר לו סתם ואמר לו הלוקח כשיהיו לך מעות תביאם לי וכו'.** כתב הטור ע"ז ואיני מבין דבריו כיון שמחשיב אותו תנאי וצריך הלוקח לקיימו א"כ היאך יאכל (הלוקח) פירות אלא ודאי אין כאן תנאי כלל עכ"ל. ובאמת שדבריו תמוהים והתימה מה"ה שלא ביארם ובפ"י מהלכות מלוה כתב ה"ה יש מי שפירש דוקא כשאמר הלוקח אחר שנגמר המכר ואם אמר קודם לכן אסור לפי שעל דרך כן י"ל שנגמר המכר ויש מי שפירש אפילו בין התחלה לגמר כגון שנתן מעות במקום שכותבין שטר והטעם שכיון שהמוכר היה מתרצה למכור בלא תנאי וגם כשאמר לו לוקח לא חיזק הדבר לומר שיגמר המכר ע"פ התנאי ה"ז מותר וכזה העלה הרשב"א עכ"ל. ובכל זה לא עלה תירוץ למה שהקשה הטור. ונ"ל שרבינו מפרש שמועה זו שלא כדברי רש"י והרא"ש אלא דס"ד דרב אשי דרבא דאמר סיפא דא"ל מדעתו ה"ק אם אמר לו לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מדעתי ולא שתתבעני בדין מותר כלומר דאין תנאי זה כלום ולפיכך מותר הלוקח לאכול פירות הא אם אמר לכשיהיו לך מעות אחזירם לך ולא אמר מדעתי תנאו קיים (ומש"ה אקשי לאמימר דכיון דבהאי עובדא לא אמר מדעתי תנאו קיים) לדעת רבא ואהדר ליה דהכי קאמר רבא אם אחר שנגמר המקח אמר הלוקח כשיהיו לך מעות אחזירם לך אע"פ שקנו מידו שתנאו קיים אפי" הכי מותר הלוקח לאכול פירות משום דכבר נגמר המקח ולענין אכילת הפירות הוי כאילו א"ל אחזירם לך מדעתי ולא שתתבעני בדין וכי היכי דהתם מותר הכא נמי מותר דכיון שכבר נגמר המקח הוי כאילו חוזר ומוכרו לו אבל בההיא עובדא כיון דלא התנה מוכר קודם שימכור אלא לוקח הוא שהתנה אחר גמר המקח ולא קנו מידו פטומי מילי בעלמא הוא. **ומ"ש וא"ל הלוקח מדעתו.** אורחא דמלתא נקט שאחר גמר המכר אין דרך המוכר להתנות כך שכבר נסתלקו ידיו מהקרקע ודרך הלוקח להתנות כן להראות טוב לבבו למוכר שאינו רוצה להחזיק בנכסיו אלא כשיביא לו מעותיו יחזירנו לו ובהגהות אשר"י מצאתי שפירש פירוש זה בשם ר"ח ונכון הוא לומר שרבינו מפרש כן ואע"פ שלא הזכיר שקנו מידו ממילא משמע דכיון שאחר גמר המכר התנה היאך יהיה התנאי קיים אם לא כשקנו מידו וכן משמע מסוף לשונו שכתב שהרי מדעתו חייב עצמו בתנאי זה ואם לא קנו מידו מהיכא תיתי ליה חיוב. **ומ"ש שהרי מדעתו חייב עצמו** היינו לומר שכיון שלא היה המכר בתנאי אלא אחרי שנגמר המכר הוא שהתנה כן ואילו לא רצה להתנות כן המכר היה קיים עכ"פ אלא מדעתו הוא שחייב עצמו בתנאי זה הוה כאילו היה שלו מעולם והתנה עם זה בקניין למכרו לו כשיביא מעות דתנאו קיים ומותר לאכול פירות עד שיביא הלה הדמים:

יב מַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה שֶׁשָּׁלַחַהּ רְאוּבוֹן לְקָנוֹת לָהּ חֲצֵר מִשְׁמֵעוֹן שֶׁהָיָה קָרוֹבוֹ וְאָמַר שֶׁמְעוֹן הַמּוֹכֵר לְרְאוּבוֹן הַשְּׁלִיחַ אִם יִהְיוּ לִי מַעוֹת תִּתְחַזֵּיר לִי פְּלוֹנִית קְרוֹבָתִי קִרְקַע זֹה. וְהִשִּׁיבוֹ רְאוּבוֹן וְאָמַר לוֹ אַתָּה וּפְלוֹנִית [n] קְרוֹבִים כְּמוֹ אַחִים. כְּלוּמַר הַדָּבָר קָרוֹב שֶׁהִיא תִתְחַזֵּיר לָךְ וְאֵינָה מְקַפְּדֶת עַל זֹה. וּבָא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְאָמְרוּ הֵרִי זֶה הַשְּׁלִיחַ לֹא קָנָה כְּלוּם שֶׁהֵרִי לֹא סָמְכָה דַעְתּוֹ שֶׁל קָרוֹב זֶה עַל דְּבָרֵי הַשְּׁלִיחַ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִשִּׁיבוֹ תְּשׁוּבָה בְּרוּרָה וְנִמְצָא שֶׁלֹּא גָמַר וְלֹא הִקְנָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה :

מגיד משנה מעשה באשה ששלחה ראובן לקנות לה חצר משמעון וכו'.
מבואר שם (דף ס"ז) מעשה זו ובהלכות :

יג אֲסַמְכְּתָא שֶׁקֵּנוּ מִיָּדוֹ עָלֶיהָ בְּבֵית דִּין חָשׁוּב הֵרִי זֶה קָנָה [n].
וְהוּא שְׁתִּתְפֹּס זְכוּיֹתָיו בְּבֵית דִּין. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה [n] אָנוּס :

מגיד משנה אסמכתא שקנו מיזו עליה בב"ד חשוב וכו'. דין זה פשוט הוא ומבואר בגמרא בפי' ד' נדרים (דף כ"ז): ומ"מ קצת מן המפרשים תמהו ואמרו למה לנו ב"ד חשוב תיפוק לי דכל קניין הוא במעכשיו וכדמוכח פי' השותפין בנדרים (דף מ"ח): ואי לא אינו קונה דה"ל כאומר משוך פרה זו דלא קנה אלא לאחר לי יום שנתבאר פי"ב שאינו קונה וא"כ אחר שכל קניין הוא במעכשיו כבר נתבאר למעלה שאין דין אסמכתא במעכשיו וא"כ למה לי ב"ד חשוב. והעולה להם הוא שלא הצריכו ב"ד חשוב אלא במתפס זכויותיו וכגון זה אינו מקנה אותן מדעתו אלא שהם קובעים לו זמן וכדי לכפותו דלא לשתמיט קונין מיזו ובעינן ב"ד חשוב דהוי כעין הפקעת ממון וזהו שב"ד מכניסין עצמן בזה ולא יעשו כן בשאר עניינים. ומ"מ אפילו לא תהיה הקושיא קושיא ונאמר דקניין הוי בלא מעכשיו וכ"נ בדעת המחבר כמו שיתבאר מדבריו דדין אסמכתא שייך אפילו בקניין עם כל זה ודאי כך מוסכם מן הגאון וכן בהלכות שאין הדין אלא במתפס זכויותיו בלחוד וזה לשונו בהלכות שם וקאמר גאון דהאי פיסקא ליתיה אלא במתפס זכוותיה בלחוד ומסתברא כוותיה ע"כ שם פרק גט פשוט. וזה דעת הרשב"א ז"ל דבשאר דברים שאין מטכסיסי הדין x אין ב"ד חשוב מעלה ומוריד בהן. וב"ד חשוב פירש הרשב"א ז"ל אע"פ שאין סמוך אלא חשוב להפקיע ממון כגון מומחה לרבים :

כסף משנה | אסמכתא שקנו מידו וכו' כיצד הרי שהתפיס שטרו או שוברו

וכו'. נראה שרבינו מפרש כמו שפירשו הרמב"ן והרשב"א דבאסמכתא דנפשיה קניין מעכשיו סגי ולא הוזכר ב"ד חשוב אלא בדבר שב"ד מכריחין אותו על כך וזה שכתב התפיס שטרו או שוברו ולא כתב התפיס ממון שהוא אומר לתת לחבירו משום דכה"ג אין ב"ד חשוב מעלה ומוריד דאי אמר מעכשיו אפילו בלא ב"ד חשוב קנה ואם לא אמר מעכשיו אפילו בב"ד חשוב לא קנה וזה שאמרו בנדרים שאני התם דאמר ליבטלן זכוותיה כלומר שאני הכא דאמר בב"ד ליבטלן זכוותיה דכיון דאמר הכי בב"ד ע"י שהכריחוהו לכך אלימא מילתא ולא הוי אסמכתא והיינו דאסיק בתר הכי והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב כלומר כעובדא דההיא דאתפיס זכוותיה ולזה נוטין דברי ה"ה בפ' זה דלא הוזכר ב"ד חשוב אלא בדברים שב"ד מכריחין אותו עליהם אבל בשאר אסמכתות אין ב"ד חשוב מעלה ומוריד. ואפשר לפרש בענין אחר דלדעת רבינו קניין בב"ד חשוב מהני לבטל כל מיני אסמכתות שבעולם והא דנקט התפיס שטרו או שוברו ולא נקט התפיס הערבון לישנא דגמרא נקט דאמר שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה ולישנא דליבטלן לא שייך אלא בשטרות ולא בערבון וכן משמע מלישנא דזכוותיה ומעשה שהיה כך היה אבל אין ה"נ דבהתפסת הערבון מהני אם קנו מידו בב"ד חשוב ולפי זה אפשר לומר דהיינו דבגמרא בתר דאמר דשאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה אמר והילכתא אסמכתא קניא והוא דקנו בבית דין חשוב והוה סגי ליה דבתר מאי דשני שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה לימא והכי הלכתא אלא משום דאי הוה אמר הכי הוה משמע דדוקא בהתפסת שטר הוא דמהני קניין בית דין חשוב אבל לא בהתפסת ערבון מש"ה אמר והלכתא אסמכתא קניא וכו' לכלול כל מיני אסמכתות דמהני בהו קניין בב"ד חשוב. וא"ת כיון דאיכא קניין על כרחך במעכשיו הוא דכל קניין כמעכשיו הוא כדמוכח בנדרים וכיון דאיכא מעכשיו ליכא אסמכתא ובית דין חשוב למה לי. יש לומר שיסבור כמו שכתבו תלמידי הרשב"א דאע"ג דבעלמא קניין בלא מעכשיו לא מהני היינו לקנות אבל הכא לאו גבי קנייה היא אלא לסלק אסמכתא בלחוד והילכך כיון דקנו מידן אע"ג דקנו לאחר זמן גמר בדעתיה ומהני והוא שיהיה בבית דין חשוב. ואי נמי יסבור כמ"ש הר"ן דאע"ג דמי שהקנה לחבירו סתם לא בעינן דלימא מעכשיו מיהו כי אתני באם לא באתי לא משמע דליקני מעכשיו. אי"נ אע"ג דכל קניין כמעכשיו הוא מ"מ כולי עלמא לאו דינא גמירי וכל שקנו מידו סתם אמרינן דאסמכתא היא ולא גמר ומקני אבל כשהזכירו לו שיקנה מעכשיו [אם לא יהיה כן] אז ודאי גמר ומקני שאם לא היה גומר להקנותו לא היה מקנהו מעכשיו ואפי' במאן דבקיאי בדיני אסמכתא הוי דינא הכי דלא פלוג רבנן ולא עוד אלא דבקיאים שייך נמי למימר דלא מסקי אדעתיהו בשעת הקניין שהם מקניין במעכשיו והילכך לא

גמרי ומקני עד שיאמרו מעכשיו בהדיא. אינן שסובר כמו שכתב הי"ה לדעתו בפי ראשון מהלכות אלו דיש קניין בלא מעכשיו הגם כי לדעתו זה צריך ליישב ההיא דנדרים:

יד כיצד. הרי שהתפיס שטר או שוברו בבית דין. וקנו מידו שאם לא בא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו והגיע היום ולא בא הרי אלו נותנים. ואם עכבו נהר או חלי מלבוא לא יתנו. וכן כל פיוצא בזה. והוא שיהיה בבית דין חשוב:

כסף משנה ואם עכבו נהר או חולי. נראה דחולי שם כולל בין לחולי גופו בין לחולי בנו וכטעמא דכתב הר"ן ואפשר דס"ל לרבינו דדוקא חולי גופו שאינו יכול לבא והוא חולה. והראשון נראה יותר:

טו המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי כלל. אף על פי שלא היה חייב לו כלום הרי זה חייב. שדבר זה מתנה היא ואינה אסמכתא. כיצד. האומר לעדים הוו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה. או שכתב לו בשטר הריני חייב לך מנה אף על פי שאין שם עדים. או שאמר לו בפני עדים הריני חייב לך מנה אף על פי שאמר בשטר. אף על פי שלא אמר אתם עדי. הואיל ואמר בשטר הרי זה כמי שאמר הוו עלי עדים וחייב לשלם. אף על פי ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום. שהרי חייב עצמו. כמו שישתעבד הערב. וכזה הזרו רב הגאונים:

מגיד משנה המחייב עצמו בממון לאחר וכו'. בכתובות [פרק הנושא] (דף ק"א): כמו שיתבאר: כיצד האומר לעדים הוו עלי עדים וכו'. גרסינן בהנושא בכתובות אתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה ר' יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור והקשו הי"ד אי דאמר ליה אתם עדי מאי טעמא דר"ל דקא פטר ואי דלא אמר להו אתם עדי מאי טעמא דר' יוחנן דקא מחייב ותירץ (לא) לעולם דלא אמר להו אתם עדי והכא במאי עסקינן (כגון) שאמר ליה חייב אני לך מנה בשטר ר"י אמר חייב אלימא מלתא דשטרא וכמאן דאמר להו אתם עדי דמי ור"ל אמר פטור לא אלימא מילתא דשטרא זה לשון הגמ'. וזה פירוש המחבר לפי הנראה האומר חייב אני לך וכו' פירוש שבא להתחייב בלא הלואה דאי בהלוואה ויהיה מחלוקתן בכופר אחר שהודה לו החוב היה לו לומר

ואח"כ כפר שזהו עיקר המחלוקת אלא פשוט הוא שבבא להתחייב בלא הלואה הוא. והקשו אי דאמר להו אתם עדי מאי טעמא דר"ל פירוש פשיטא להו לבעלי הגמרא דכי היכי דאתם עדים מהני בהודאה ה"נ מהני בבא להתחייב. עוד הקשו אי דלא אמר להו אתם עדי מאי טעמא דר' יוחנן דמתחייב דזה לאו כלום כיון דלא אמר אתם עדי ובהודאה נמי יכול לומר משטה הייתי בך ותירצו הב"ע כגון דאמר אני חייב לך בשטר בבא להתחייב הוא כדאמרן ואומר בפני עדים הריני חייב לזה בשטר מנה וכיון שהזכיר מלת שטר הרי זה כמי שבא להתחייב ואמר אתם עדי וזה לדעת ר' יוחנן. וממילא דאם כתב לו בשטר הריני חייב לך מנה ואע"פ שאין שם עדים בשטר ה"ז קנה וכל שכן הוא וזהו שכתב המחבר או שכתב לו שטר וכו' ומ"מ אין זה אלא במסרו לו בעדים וכמ"ד עדי מסירה קונים. א"נ כגון שהיה השטר בכתב ידי המתחייב ונתנו בינו לבינו ולגבות מנכסים בני חורין כמו שיתבאר בהלכות מלוה ולוה. אבל אם היה כתב ידי אחר ונתנו בינו לבינו ודאי לאו כלום הוא דלא עדיף זה המתחייב מלוה ממש. זו שיטת המחבר. אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל חלקו עליו ופירשו דרישא לאו במי שבא להתחייב בלא כלום היא. והכי פירשו קס"ד מעיקרא דפליגי במי שמודה שהוא חייב מחמת הלואה או מחמת טענה אחרת. וזהו שהקשה להדיא דאי אמר להו אתם עדי מ"ט דר"ל דפטר והלא נתברר פ' זה בורר שאינו יכול לחזור ולכפור. ואי דלא אמר להו מאי טעמא דר' יוחנן שהרי יכול לומר משטה אני בך כדאיתא התם. אבל במחייב עצמו בלא כלום לא היו מקשים מ"ט דר"ל ואדרבה היו תמהים על ר' יוחנן היאך מתחייב זה בדברים אפילו באתם עדי בלא קניין ובלא שטר בשום צד והביאו ז"ל ראיות לדין זה שאין אדם מתחייב בדברים אפילו באתם עדי בלא קניין ובלא שטר. ותירצו כגון דאמר חייב אני לך בשטר פירוש שאם כתב לו שטר ולאו במודה שהוא חייב מחמת הלואה כדס"ד עד השתא אלא שהוא מתחייב בלא כלום וכותב לו שטר חיוב על מנה ושטר זה כשאר שטרי חוב ופירשו כמאן דא"ל אתם עדי דמי כמאן דהודה שהוא חייב לו כבר ואמר אתם עדי כן הוא דינו של זה המתחייב בלא כלום בשטר. זו היא שיטתם ושיטת קצת מפרשים ז"ל ולפי שיטה זו אין שום צד שיהיה חייב אלא בשכתב לו שטר ונמצא שהן חלוקין על המחבר בב' חלקים מג' שכתב. ובאמת שאין לשון הגמרא נאות לפירושם ז"ל וכן כתב הרשב"א ז"ל עצמו. ודעת ההלכות נראה כדעת המחבר אע"פ שהרמב"ן ז"ל דחק לפרשה כפי שיטתו:

כסף משנה **המתחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי כלל וכו' כיצד האומר לעדים הו על עדים שאני חייב לפלוני מנה וכו'.** זה נלמד מדאמרין בפרק מי שמת (דף קמ"ט) ולודי איסור דהני זוזי דרב מרי נינהו וליקנינהו באודיתא:

טז חַיֵּב עֲצֻמוֹ בְּדַבַּר שְׂאִינוֹ קָצוּב. כְּגוֹן שְׂאֵמֶר הָרִינִי חַיֵּב לְזוֹן [ט] אוֹתָךְ אוֹ לְכִסּוֹת חֲמִשׁ שָׁנִים. אֵף עַל פִּי שְׁקֵנוֹ מִיָּדוֹ לֹא נִשְׁתַּעֲבַד. שְׂזוֹ כְּמוֹ מִתְּנָה הִיא וְאִין כָּאן דְּבַר יְדוּעַ וּמְצוּי שְׁנִתְּנוּ בְּמִתְּנָה. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתֵי :

ההראב"ד בדבר שאינו וכו'. א"א רבותיו הורו ולא ידעתי מאין הורו שהרי בגמ' הקשו מאותה משנה לריש לקיש וסייעו לרבי יוחנן והיו סבורין שאינם כשטרי פסיקאתא ור"ל הוא שמעמיד אותה בכך וכשתעיין יפה הכל דרך אחד עכ"ל:

מגיד משנה חייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכו' וכן הורו רבותי. בהשגות א"א רבותיו הורו ולא ידעתי מאין הורו שהרי בגמרא (דף ק"ב) הקשו מאותה משנה לר"ל וסייעו לר' יוחנן והיו סבורין שאינם כשטרי פסיקאתא וריש לקיש הוא שמעמיד אותה בכך וכשתעיין יפה הכל דרך אחד ע"כ. ובאמת דהכי סוגיא דגמרא דמתניתין דהנושא אקשינן לריש לקיש דאמר פטור ומכל מקום אין זו ראייה שלא היה מקשה גם כן לר' יוחנן אחר שהוא דבר שאינו קצוב ולימא ריש לקיש ולטעמיה דבר שאינו קצוב היא אלא מאי אית לך למימר בשטרי פסיקאתא שהרי בכמה מקומות יכול להקשות ולטעמיה דאינו מקשה אבל לדין המחבר ורבותיו איני יודע ראייה, ודעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל בתשובותיהם כדברי הר"א:

כסף משנה חייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכו'. הר"א כתב שלא ידע מאין הורו כן גם ה"ה כתב שאינו יודע להם ראייה. ואני בעניי בינותי דנפקא לן מדאמרין בפי' הנושא (דף ק"ב:) דכיון דבנות לא הוו בשעת קניין אע"פ שקנו מידו לא טרפי ממשעבדי ובעי לאשכוחי בנות בשעת קניין והיכי דמי כגון דגרשה ואהדרה כלומר דילדה לו בת וגרשה ואהדרה ופסק עמה לזון בתו ואם איתא דקניין מהני בדבר שאינו קצוב למה לי לאוקומה בגרשה לוקמה בילדה והתנה עמה לזונה וקנו מידו אלא ודאי משמע דקניין לא מהני שלא בשעת קידושין מפני שהוא דבר שאינו קצוב: **חייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכו'.** הר"ן בפי' י' יוחסין כתב שהרב כתב בתשובה שלא כדעת רבינו מדאמרין התם דבנכסים שיפלו לו לאחר מכאן אדם יכול ליתן במתנה לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואע"ג דאינו יודע כמה יפול לו ומדר"מ נשמע לרבנן בדבר שלא בא לעולם וחיוב דבר שאינו קצוב וכתב שעוד הביא ראיות אחרות. ומראה זו שכתב אין השגה לרבינו שסבר אפשר לו להודות שחייב לו אלף אלפי דינרי זהב ולשעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי שקנה ושעתיד לקנות ואין

לומר שמא בשעת מיתתו יהיו לו נכסים יותר שא"כ אין לדבר סוף אלא כיון שיכול לשעבד עצמו לממון רב אמרינן מגו :

יז ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בתה חייב לזונה. מפני שפסק בשעת נשואין והדבר דומה לדברים הנקנין באמירה :

כסף משנה ומ"ש רבינו ומפני מה הפוסק דבר עם אשתו וכו' מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקנין באמירה. בספר התרומות כתב שרבינו דבריו סותרים את דבריו שכתב בפכ"ג מהל' אישות כלשון הזה הנושא אשה ופסקה עמו שיהא זן את בתה כך וכך שנים חייב לזון אותן שנים שקבל על עצמו והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר עכ"ל, הרי אף שלא בשעת הקידושין אם קנו מידו חייב לזונם אע"פ שהוא דבר שאינו קצוב וזה סותר מ"ש כאן. וליישוב בזה נ"ל לומר שרבינו דקדק בלשונו שכתב כאן מפני שפסק בשעת נישואין ולא כתב מפני שפסק בשעת קידושין כלומר שמ"ש שם אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו דמשמע דקניין מהני לחייבו בדבר שאינו קצוב אפי' שלא בשעת הקדושין התם שאני שהיה בשעת נישואין כלומר בין קדושין לנישואין ומפני שאינו בשעת קדושין אינו מתחייב בלא קניין ומפני שהוא בשעת נישואין מהני קניין וזהו שכתב והדבר דומה לדברים הנקנין באמירה כלומר אילו היה בשעת קידושין היה נקנה באמירה לבד בלא קניין ומפני שהוא בשעת נישואין דומה לי קצת לבשעת קדושין ומהני ביה קניין. זהו אמיתת כוונת רבינו למבין הדברים על בוריין :

יח כשהיו חכמי ספרד רוצים להקנות באסמכתא כד היו עושין. קונין מזה שהוא חייב לחברו מאה דינרין. ואחר שחייב עצמו קונין מבעל חובו שכל זמן שיהיה כד או שיעשה כד הרי החוב זה מחול לו מעכשיו. ואם לא יהיה או לא יעשה הריני תובעו במקמון שחייב עצמו בו. ועל דרך זו היינו עושין בכל התנאים שבין אדם לאשתו בשדוכין ובכל הדברים הדומין להם :

מגיד משנה כשהיו חכמי ספרד וכו' קונין מזה וכו'. מכאן אתה למד שדעת המחבר ודעת החכמים ההם דאפילו בקניין יש דין אסמכתא ולפיכך היה

התנאי במחול לך וכמו שנתבאר בראש הפרק שאין אסמכתא במחול לך ודרך
ישרה היתה לדעת רוב השיטות:

כסף משנה כשהיו חכמי ספרד רוצים להקנות באסמכתא וכו'. כתב הרב
המגיד שדעת רבינו כדעת החכמים ההם שאפילו בקניין יש דין אסמכתא
ולפיכך היה התנאי במחול לך וכו'. ואני תמה עליו שהרי כתב רבינו בפרק זה
דקניין מעכשיו אין בו אסמכתא וכאן כתב שכל זמן שעשה וכו' מחול לו
מעכשיו וכיון דאיכא מעכשיו למה להו התנאי במחול לך והא אפילו באתן לך
קנה ואם כן אין מכאן ראיה שיש קניין בלא מעכשיו וכמו שכתב הרב המגיד
בפרק זה גבי אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב ועוד שאם אינו קונה
עד לאחר זמן הוה ליה משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר שלשים יום
דלא קנה אלא ודאי אין קניין בלא מעכשיו וחכמי ספרד שהיו עושין כן לא
מפני מ"ש הרב המגיד היו עושין כן אלא לפי שהיו צריכין לייחד הדבר שיתן
לו אם לא יהיה כך וכך שאין קניין חל אלא על דבר מיוחד ופעמים שאין
מזדמן להם דבר שייחדוהו ועוד שלא היו יכולים להקנות מטבע דאין מטבע
נקנה בחליפין ודרך רוב העולם לקנות בסך מעות לכך היו קונין מזה שהוא
חייב לזה סך מעות ואחר כך היו קונין מחבירו שאם יעשה כך וכך שהוא
מוחלם לו:

הלכות מכירה - פרק שנים עשר

א אסור למוכר או לקונה להונות את חברו שְׁנַאֲמַר [\(ויקרא כה-יד\)](#)
'וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיַּד עַמִּיתְךָ אֶל תּוֹנוּ'. וְאִם
עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה אֵינּוּ לוֹקָה מִפְּנֵי שֶׁנִּתֵּן לְהִשְׁבוֹן.
וּבֵין שֶׁהוֹנָה בְּמִזִּיד בֵּין שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁיֵּשׁ בְּמִכְרָךְ זֶה הוֹנָה חֵבֶב
לְשֵׁלִם:

מגיד משנה אסור למוכר או לקונה להונות את וכו'. זו ברייתא פרק הזהב
(בבא מציעא דף נ"א) (ובתורת כהנים פרשת בהר פ"ד) באונאת ממון הכתוב

מדבר ובהלכות: **ואע"פ שהוא עובר בל"ת וכו'.** זה נתבאר במכות פ' אלו הן הלוקין (דף ט"ז) דכל דמשלם אינו לוקה וה"ז כגזל ואבדה וכגנבה:

ב וְכַמָּה תִּהְיֶה הוֹנָה וְיִהְיֶה חֵיב לְהָשִׁיב. שְׁתוֹת בְּשָׁוָה [א]. כִּיצַד. הָרִי שְׁמֹכַר שָׁוָה שֵׁשׁ בְּחֻמֵּשׁ. אוֹ שָׁוָה שֶׁבַע בְּשֵׁשׁ. אוֹ שָׁוָה חֲמֵשׁ בְּשֵׁשׁ. אוֹ שָׁוָה שֵׁשׁ בְּשֶׁבַע. הָרִי זֶה הוֹנָה וְנִקְנָה הַמִּקָּח וְחֵיב הַמְּאַנֶּה לְשַׁלֵּם אֶת הַהוֹנָה וּלְהַחְזִירָה כֻּלָּה לַמְּתַאַנֶּה:

מגיד משנה כמה תהיה אונאה ויהיה חייב וכו'. כתב המחבר ד' צדדין שנים מהם מוסכמים בגמרא והם שוה שש בחמש ושוה שש בשבע אבל שוה חמש בשש או שבע בשש מחלוקת שמואל ורב כהנא שם בהזהב (דף נ' נ"א) ופסק כשמואל דתניא כוותיה וכן כתב בהלכות:

ג הֵיטָה הַהוֹנָה פְּחוֹת מִזֶּה [ב] בְּכֹל שֶׁהוּא. כְּגוֹן שְׁמֹכַר שָׁוָה שְׁשִׁים דִּינָר בְּחֻמֵּשִׁים וּפְרוּטָה. אֵינּוּ חֵיב לְהַחְזִיר כְּלוּם. שְׁכָל פְּחוֹת מִשְׁתוֹת דְּרָךְ הַכֹּל לְמַחֵל בּוֹ:

מגיד משנה היתה האונאה פחות מזה בכל שהוא כגון שוה ששים דינר בני ופרוטה. זה נמצא בספרי הרב ז"ל ואני תמה בזה אחר שהוא פסק דשוה ז' בוי' היא אונאה ובודאי שכן הוא היאך פסק דשוה ס' בני' ופרוטה הויא מחילה והלא נתאנה יותר מוכר בזה משאם מכר שוה ז' בוי' שהרי כשתעשה ז' חלקים מס' יהיה החלק ח' וחצי ועוד וחמשים ופרוטה אינם ו' חלקים מס' ואנו בפירוש שנינו בגמרא ובהלכות דאליבא דשמואל כי אמרינן מחילה דוקא היכא דליכא שתות לא שתות מקח ולא שתות מעות היכי דמי כגון דזבין שוה תמניא בז' או שוה ז' בתמניא זה לשון הגמרא והתם נמי אמרינן וביטול מקח היכי דמי כגון דזבין שוה ה' בדי' או שוה ד' בה' וכל היכא דאיכא שתות מצד אחד אונאה היא פירוש מצד אחד או מן שווי המקח או מן המעות. והעולה מזה הוא דכל היכא שהאונאה היא משוה שש בחמש עד שוה ז' בוי' הויא אונאה למוכר וכן היכא שהיא משוה ה' בוי' עד שוה ו' בז' הויא אונאה ללוקח פחות מכל הצדדין הויא מחילה יותר על כל הצדדין בטל מקח וזה נ"ל מוכרח משם. ואולי דעת המחבר שכיון שבשוה ששים בחמשים ופרוטה החשבון גדור לששה חלקים ר"ל שעשרה שהוא חשבון גדור כלומר שאין בו שבר הוא חלק ו' מששים אף על פי שנתאנה יותר מאונאת שוה שבע בשש אין אנו הולכין אלא אחר חשבון השתות והרי זה פחות משתות והויא מחילה ועל דרך האמת

שאין זה כדאי והדבר צריך עיון והעיקר שראוי להיות לשונו שוה ע' בס' ופרוטה ומה שנמצא בספריו טעות סופר:

ד הִיתָה הַהוֹנָגָה יִתְרָה עַל הַשְּׁתוֹת בְּכָל שָׁהוּא. כְּגוֹן שֶׁמָכַר שְׁוֹה שְׁשִׁים בְּחֻמְשִׁים פְּחוֹת פְּרוּטָה. בְּטַל מְקַח. וְהַמְתָּאָנָה יָכוֹל לְהַחְזִיר הַחֶפֶץ וְלֹא יִקְנֶה כָּלֵל. אֲבָל ^ג הַמְתָּאָנָה אוֹתוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר אִם רָצָה זֶה וְקִבֵּל. וְאִף עַל פִּי שֶׁבְטַל הַמְקַח. אֵין הַמְתָּאָנָה חַיֵּב לְהַחְזִיר עַד שֶׁתְּהִיָּה הַהוֹנָגָה יִתְרָה עַל פְּרוּטָה. הִיתָה פְּרוּטָה בְּשׁוֹה אֵינוֹ מְחֻזָּר שְׁאֵין הוֹנָגָה לְפְרוּטוֹת:

מגיד משנה היתה האונאה יתירה על שתות וכו'. זה פשוט שם דכיון שהאונאה היא יתר מו' בה' או ה' בו' בטל מקח. ומכל מקום הרמב"ן והרשב"א ז"ל הסכימו שאם היתה האונאה בכדי שאין הדעת נוטה שהיא מחילה דה"ל כאומר חפץ זה אני יודע שאינו שוה אלא מנה הרי לך בו מאתים שנתבאר פרק י"ג שאין בו אונאה ועיקר דבר זה בפי המוכר את הספינה (דף פ"ג פ"ד) ויתבאר פרק כ"ד: **אבל המאנה אותו אינו יכול וכו'.** זה מפורש שם (דף נ"א) במשנה מי שהוטל עליו ידו על העליונה וכן הוא בגמרא אלא שמשנה זו דלא כהלכתא דאתיא דלא כר' נתן דגמרא דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה ורבא פסק כרבי נתן ומשנתנו בשתות הוא. ואפשר שדעת המחבר כדעת קצת הראשונים שאמרו שאין המאנה יכול לחזור בו אלא כשהמתאנה תובע האונאה וזהו בבטול מקח. וכשכתב אם רצה זה וקבל הוא בשאינו תובע האונאה אבל אם הוא רוצה להיות המקח קיים ושיחזרו לו האונאה לאו כל כמיניה: **אין המאנה חייב להחזיר וכו'.** פסק כרב כהנא דאמר אין אונאה לפרוטות וכן בהלכות. ופירוש המימרא לדעתו שאין אונאה בשוה פרוטה אלא כשהיא יתר על פרוטה וסתם משנה כרב כהנא דלא תני האונאה פרוטה אף כל גב דברייתא דוכי תמכרו כלוי דפליג דקיימא לן כסתם משנה. ופירושים אחרים יש כאן באין אונאה לפרוטות וזה נראה לדעתו ז"ל:

כסף משנה אבל המאנה אותו אינו יכול לחזור וכו'. כתב ה"ה ואפשר שדעת המחבר כדעת קצת הראשונים וכו'. איני יודע במה הטריח עצמו ה"ה שהרי מדברי הרי"ף בפי' הספינה יש ללמוד כדברי רבינו וכן למד הרא"ש מדבריו לחד לישנא וכתב שכן דעת ריב"ם ז"ל וכ"כ בטור ח"מ שהוא דעת הרי"ף:

ה עד מתי יהיה לו לחזור ולתבע ההונגה או לבטל המקח. עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. ואם שקה יותר מזה אפילו לקח שנה מאה במקמים אינו חוזר:

מגיד משנה עד מתי יהיה יכול לחזור בו וכו'. שיעור זה מפורש בברייתא ובפסק הלכה כרבא: ואם שהה יותר מזה אפילו לקח שנה וכו'. באותה מימרא דרבא:

ו במה דברים אמורים בלוקח שהרי המקח בידו ומראהו. אבל המוכר חוזר בהונגה לעולם. ואין צריך לומר בבטול מקח שאינו יודע דמי זה שמכר עד שיראה כמותו שנמכר בשוק. לפיכך אם היה המקח דבר שאין במינו שנוי והוא כלו שנה כגון פלפלין וכיוצא בהן הרי זה אינו חוזר אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק בלבד:

מגיד משנה במה דברים אמורים בלוקח אבל המוכר חוזר וכו'. מימרא דר"נ שם (דף נ'): אבל המוכר לעולם חוזר. ואמרו בהלכות דטעמא מפני שאין מקחו בידו שיוכל להראותו כמו שכתב המחבר ומכאן יצא להם דאי איתרמי ליה זבינתא כזבינתיה וידע דטעה ולא קא הדר ביה שוב אינו יכול לתבוע וכן מפורש בהלכות, ועוד הוסיף המחבר מ"ש בדבר שאין במינו שינוי והוא נגרר אחר הטעם הכתוב למעלה וכתב עליו הרמב"ן ז"ל וגם זה אמת עכ"ל. אבל הרשב"א ז"ל חולק בדבר ואומר דמוכר בכל גוונא לעולם חוזר כדי שלא תחלוק בשיעורין: לפיכך אם היה וכו':

ז וכן אם נודע שפא לידו כממכרו וידע שטעה [ד] ולא תבע אינו יוכל לחזור ולתבע שהרי מחל:

מגיד משנה וכן אם נודע וכו'. כבר ביארתי זה:

ח כשם שהונגה להדיוט כך [ה] הונגה לתגר אף על פי שהוא בקי. וכשם שהונגה בפרות ובבהמה כך יש דין הונגה במטבעות:

מגיד משנה **כשם שהונייה להדיוט כך הונייה וכו'.** משנה (דף נ"א) דלא כר' יהודה והיא בהלכות: **וכשם שהונייה בפירות ובהמה וכו' כך יש דין הונאה במטבע.** מ"ש שיש הונאה לבהמה הוא דלא כר' יהודה במשנה וכ"פ רבינו האי וזה דעת ההלכות אבל דין המטבע מוסכם במשנה:

ט **כיצד.** הרי שהיה דינר של זהב בעשרים וארבעה דינר של כסף וצרכה בעשרים דינר או בעשרים ושמונה הרי זה מחזיר את ההונאה. הנה יתר על זה בטל הצרוף. פחות מכאן מחילה:

מגיד משנה **כיצד הרי שהיה דינר של זהב בכ"ד דינרין וצרכה בכ"ח זהו שוה שש בשבע.** או בכ' זהו שוה שש בחמש. וכבר נתבאר בגמרא ובמשנה (דף נ"א): **היתה יתר על זה בטל הצירוף וכו'.** פירוש שנתן הסלע ביי"ט או בכ"ט בטל הצירוף, פחות מכאן פירוש כגון שנתן הסלע בכ"א או בכ"ז אבל אם נתן הסלע בעשרים ופרוטה אין זו מחילה שעדיין נתאנה יותר מאונאת ז' בו. זה נראה [בדעתו ז"ל] וכבר נתבאר למעלה הענין בארוכה וצ"ע:

י **וכן אם הנה הסלע חסרה** [נ] **שתות והיו מוציאין הסלעים במנן ולא במשקל מחזיר האונאה:**

מגיד משנה **וכן אם היתה הסלע חסרה שתות והיו מוציאין הסלעים במנן ולא במשקל מחזיר האונאה.** פירוש שאם היו מוציאין במשקל אפילו בכל שהוא חוזר כמו שיתבאר פט"ו ודין השתות הוא במחלוקת במשנה (דף נ"א): בענין הסלע ר"מ אומר חלק מכ"ד ר' יהודה אומר חלק מ"ב ור"ש אומר שתות ופסק כר"ש כדאיתא בהלכות. ובהלכות גורסין אמר רבא מאן תנא טלית ר"ש היא ומתוך כך פסקו כר"ש. ויש חולקין וגורסין רבה ופסקו כר' יהודה בסלע ואינו דומה לאונאת שאר דברים כדפירש אביי התם וכן דעת הרמב"ן ז"ל:

יא **עד מתי חייב להחזיר הדינר או הסלע.** בפרכים עד פדי שיראה לשלחני. בכפרים שאין השלחני מצוי שם יש לו להחזיר עד ערבי שבתות. שאין מכיר הסלע וחסרונה ודמיה אלא השלחני. והוא הדין למוכר ספרים אבנים טובות ומרגליות שיש ללוקח לחזר עד שיראה אותם לתגרים

הַבְּקִיָּאִים בְּהֶן בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן. שְׂאִין הַכָּל בְּקִיָּאִים בְּדַבְרֵי אֵלוֹ. לְפִיכֵךְ אִם לֹא הָיָה מְכִיר בְּאוֹתָהּ מְדִינָה וְהוֹלִיךְ הַמְּקַח לְמְקוֹם אַחֵר. אוֹ שֶׁבֶּא הַבְּקִי לְאַחַר זְמַן מְרַבָּה וְהוֹדִיעוּ שֶׁטָּעָה. הֲרִי זֶה חוֹזֵר :

מגיד משנה עד מתי יש לו להחזיר הדינר או וכו'. משנה שם, וטעם עד ערבי שבתות בכפרים אמרו בגמ' (דף נ"ב :) בכפרים דליכא שולחני עד ערבי שבתות דסלקין לשוקא ופירש"י ז"ל לקנות צורך סעודת שבת : וה"ה למוכר ספרים אבנים טובות וכו'. זה הוציא הרב מהטענה הנזכרת גבי סלע דאמרינן בגמרא טלית כל איניש קים ליה בגויה סלע דלאו כל איניש קים ליה בגויה אלא שולחני וכו' וכיון שכן ה"ה לכל כיוצא בסלע שאין הכל בקיין בהם ואינו דומה לסלע בכפרים שאמרו עד ערבי שבתות לפי שהסלע עשוי להחליפו בערבי שבתות : לפיכך אם לא היה מכיר וכו'. זה ג"כ סברא נכונה :

יב הנותן סלע חסרה לחברו אם היה מכירה אפלו לאחר שנים עשר חדש הרי זה מחזירה. ואם היה אפטר להוציאה על ידי הדחק אינו יכול להחזירה לאחר זמן אלא אם כן קבלה ממנו במדת חסידות :

מגיד משנה הנותן סלע חסרה לחברו וכו' אם היה מכירה לאחר י"ב חדש וכו' א"כ קבלה ממנו במדת חסידות ע"כ בספרי רבינו. ולפי הנ"ל בגמ' בין שהסלע חסרה כל כך שאינו יכול להוציאו אפילו ע"י הדחק בין שיכול להוציאה ע"י הדחק אחר הזמן הנזכר בגמ' ונתבאר למעלה אינו חייב זה להחליפה מן הדין. אבל מלשון המחבר נראה שדעתו שהמשנה היא דוקא ביכול להוציאה אבל באינו יכול להוציאה אף ע"י הדחק שהיא חסירה כל כך חייב להחליפה וביכול להוציאה אינו חייב א"כ במדת חסידות וצ"ע :

יג המוכר לחברו שוה ארבע בחמש [נ] שהרי המקח בטל כמו שבארנו ולא הספיק להראות לתגר או לקרובו עד שהוקר ועמד בשבע. לוקח יכול לחזר בו ולא המוכר. שהרי הלוקח אומר למוכר אלו לא הוניתני לא היית יכול לחזר ועתה שהוניתני תחזר היאך יהיה החוטא נשכר :

מגיד משנה המוכר לחבירו שוה ארבע בחמש שהרי המקח בטל כמו שביארנו וכו' עד שהוקר לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר שהרי הלוקח אומר לו וכו'. זה נלמד ממימרא דרב חסדא שבפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ג:) ואף על גב דרב חסדא אמר בהונאת שתות דס"ל כמתניי דמי שהוטל עליו וכו' ואנן קי"ל שתות קנה ומחזיר אונאה ואין אחד מהם יכול לחזור בו מכל מקום נפקא לן מההיא מימרא לבטול מקח לדידן כדאיתא בהלכות שם בארוכה וכבר ביארתי למעלה לדעת המחבר דבבטול מקח אין המאנה יכול לחזור בו כל זמן שהמתאנה אינו תובע אונאתו והוא הדין כאן שה"ז אינו תובע אונאתו ורוצה הוא במקחו ולפיכך אין המאנה יכול לחזור בו. ולמדנו מכאן שאע"פ שבשנוי השער חזרה האונאה על המאנה אינו יכול לחזור בו:

יד וכן מוכר שפּוֹכֵר שוה חֲמִשׁ בְּאַרְבַּע וְזָל וְעָמַד בְּשֵׁלֶשׁ. מוֹכֵר יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ וְלֹא לּוֹקֵחַ. שְׁהָרִי אֹמֵר לוֹ הַמוֹכֵר לְלוֹקֵחַ לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוֹנִיתָנִי תַּחְזֹר בָּךְ:

מגיד משנה וכן המוכר שמכר שוה חמשה בארבעה וכו'. כבר נתבאר זה שם בהלכות:

טו המוכר שוה חֲמִשׁ בְּשֵׁשׁ וְלֹא הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתוֹ עַד שֶׁהוֹקֵר וְעָמַד בְּשִׁמוֹנֶה. הָרִי הַמוֹכֵר חַיֵּב לְהַחְזִיר הָאֶחָת שֶׁל הוֹנֵיָה שְׁהָרִי נִקְנָה הַמְּקָח וְחַיֵּב לְהַחְזִיר וּכְשֶׁהוֹקִיר בְּרִשּׁוֹת לּוֹקֵחַ הוֹקֵר. וְכֵן אִם מָכַר שְׁוֵה שֵׁשׁ בְּחֲמִשׁ וְהוֹזִלוּ וְעָמְדוּ עַל שֵׁלֶשׁ. הָרִי הַלוֹקֵחַ חַיֵּב לְהַחְזִיר סְלַע אֶחָת שֶׁל הוֹנֵיָה. שְׁהָרִי נִקְנָה הַמְּקָח וּבְרִשּׁוֹת הַלוֹקֵחַ הוֹזֵל:

מגיד משנה המוכר שוה חמש בשש וכו'. וכן מכר שוה שש בחמש והוזלו. פירוש אין כאן זמן לפי שמוכר לעולם חוזר: הרי הלוקח חייב להחזיר וכו'. כבר כתבתי שמימרא דרב חסדא על כיוצא בזה שהיא אונאת שתות ואמר ר"ח בשוה חמש בשש והוקר שהלוקח יכול לחזור בו ולא מוכר ופירש הרמב"ן ז"ל ותובע אונאתו הלוקח ואין מוכר יכול לחזור. ואנן קי"ל שאין אחד יכול לחזור והמכר קיים. וכ"ש שכל אחד תובע אונאתו ופשוט הוא זה כפי מה שנתבאר:

הלכות מכירה - פרק שלשה עשר

א המחליף כלים בכלים או בהמה בבהמה אפלו מחט בשירים או טלה בסוס אין לו הונגה. שזה רוצה במחט יותר מן השירים. אבל המחליף פרות בפרות בין ששמו אותם קדם המכירה בין ששמו אותם אחר מכירה יש להן הונגה:

ההראב"ד המחליף כלים בכלים וכו'. א"א דבר זה לא ידעתי מאין לו ואולי טעה בירושלמי דפרק הזהב תמן תנינן כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה כו' אמר ר"י לא שנו אלא שור בפרה וכו' הא צבור בצבור לא קנה ונראה לו כמו שחילקו בין חמור לפרה לצבור פירות בצבור פירות לענין קנייה כד חילקו לענין אונאה. ואין זה מחוור דלענין קנייה אילו בתורת חליפין נתן לא קנה דסבירא לן פירות לא עבדי חליפין ואם לא קנה אונאה היכן היא ואם בתורת מכר ומקפיד על דמיהן אפי' סוס בפרה קנו ומחזירין אונאה דהא מכור לי קאמר. עכ"ל:

מגיד משנה המחליף כלים בכלים וכו' אבל המחליף פירות בפירות וכו' יש להם אונאה. בהשגות א"א לא ידענא מנין לו וכו'. והרמב"ן ז"ל כתב בפי' זה ז"ל חליפין ומקפיד עליהן מאי אע"ג דאסקי דחליפין נינהו נ"ל שיש לו אונאה וכי אמרינן דאין אונאה לחליפין בחליפין שאינו מקפיד עליהן אבל במקפיד יש לו אונאה וכן אני אומר במחליף כלי בכלי וראה אותו שיש לו אונאה ולא אמרו אין לו אלא במי שניכר שאינו מקפיד כגון מכור לי באלו אבל בכל חליפין דעלמא יש לו אונאה. ויש מי שחולק ואומר לעולם אין אונאה לחליפין עכ"ל. ודעת המחבר נ"ל שהוא מפרש הירושלמי ביש בו אונאה אבל באין בו אונאה אפילו פירות בפירות קנה דחליפין כי הנך אפילו בפירות נינהו כמ"ש בפי"ה. ואע"פ שהירושלמי בפשוט אינו כשיש בו אונאה אפשר דאין דק"ל לפי סברתו דחליפין כי הנך דאיתנהו אפילו בפירות לענין אונאה יש חילוק בין כלים לפירות כמו שהיו מחלקין בירושלמי לענין קנייה. והטעם שכלי מתקיים יותר מפירות. ומתוך דבריו אתה למד דבכלים אפילו מקפיד אין לו אונאה

שהרי הזכיר בפירות שומא וזהו שמקפיד עליהם ונראה שכיוצא בזה בכלים
אין לו אונאה :

כסף משנה אבל המחליף פירות וכו' בין בפירות ששמו אותם קודם וכו'.
נראה דמדקאמר גבי פירות בין ששמו אותם קודם מכירה בין שמו אותם
אח"כ יש להם אונאה משמע דדכוותה בכלים אין להם אונאה ומדהזכיר
שומא בפירות משמע דאם לא שמו אותם לא קודם מכירה ולא אח"כ אלא
אמר צבור פירות זה בצבור פירות זה אני מחליף אין לו אונאה : כתב ה"ה
בשם הרמב"ן דחליפין ומקפיד עליהן יש לו אונאה אבל תלמידי הרשב"א
כתבו שכדברי רבינו נראה עיקר שאין אונאה בחליפין לעולם אלא במכר
דממכר כתיב :

ב הלוקח בדמים [א] אכסרה כגון שחפן ממעות ואמר לו מכר
לי פרתך באלו. אף על פי שקונה בחליפין קנה ומחזיר הונאה
כמו שבארנו. והוא הדין ללוקח פרות אכסרה בסלע או
בשתים שקנה ומחזיר אונאה. בעל הבית [ב] שמכר כלי
תשמישו אין לו הונאה. שאלו לא הרבו לו הדמים לא היה
מוכר לו כלי תשמישו :

מגיד משנה הלוקח בדמים אכסרה וכו'. נתבאר מלה זו פ"ה. והדין מחלוקת
פ' הזהב (דף מ"ו מ"ז) ופסק כפסק ההלכות דיש לו אונאה : בעל הבית שמכר
כלי תשמישו אין לו אונאה וכו'. פירוש דוקא כלי תשמישו דיקרי ליה אבל
סחורה וכל דבר העשוי למכור יש לו אונאה כדאיתא בגמרא. וכתבו המפרשי
ז"ל דוקא כשנתאנה הלוקח בין שתות בין ביותר מכאן אז אין הלוקח יכול
לתבוע אונאה אבל אם נתאנה מוכר הרי הוא כשאר מוכרין דעלמא ולזה
נתכוון המחבר שכתב שאילולא הרבו לו הדמים וכו' ואין זה הטעם אלא
כשנתאנה הלוקח :

כסף משנה הלוקח בדמים אכסרה וכו' קנה ומחזיר אונאה. הדין מחלוקת
ופסק כרבה משמיה דרב הונא דאמר קנה ומחזיר אונאה וכן פסק הרי"ף
והפליא רבינו לעשות כסדרו לחלק המימרא ובפ"ה שבו הזכיר דיני הקניין
כתב קנה ובפרק זה שבו הזכיר דיני האונאה כתב שמחזיר אונאה ואמרין
בגמרא קנה אף על גב דלא משך דכיון דלא קפיד קנה דכי חליפין דמי ומחזיר
אונאה דמכור לי באלו קאמר ליה פירש לשון ממכר ולא לשון חליפין, נראה

מכאן שאם לא הזכיר לשון מכירה אלא א"ל החלף פרתך באלו אין לו עליו
אונאה :

ג האומר לחברו על מנת שאין לך עלי אונאה יש [ג] לו עליו
הונאה. בפה דברים אמורים בסתם שאין יודע כמה הונאה יש
בו כדי שימחל. ואין צריך לומר אם אמר לו על מנת שאין בו
הונאה שהרי יש בו. אבל במפרש אין לו הונאה שכל תנאי
שבממון קיים :

מגיד משנה האומר לחבירו ע"מ שאין וכו'. בד"א בסתם שאינו יודע וכו'.
הדין הזה הוא מחלוקת בגמרא (דף נ"א:) אבל כך העלה רבא שם הא בסתם
הא במפרש תניא כוותיה בד"א בסתם אבל במפרש וכו' ואיתא בהלכות. ותפש
המחבר לשון הברייתא האמורה שם ואע"פ שאומרין קצת המפרשים שאינה
בדוקא וזה עיקר. ומ"ש ואצ"ל אם א"ל ע"מ שאין בו אונאה וכו'. כלומר
שלא אמר אין לך עלי אלא אין בו שאינו כלום :

ד כיצד. מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני נותן במאתים יודע
אני שאינו שונה אלא מנה על מנת שאין לך הונאה אני מוכר לך
אין לו עליו הונאה. וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח
ממך במנה יודע אני ששונה מאתים על מנת שאין לך עלי הונאה
אני לוקח ממך. אין לו עליו הונאה :

מגיד משנה כיצד מוכר שאמר ללוקח וכו'. לשון הברייתא שם : וכן לוקח וכו'.
באותה ברייתא שם :

ה הנושא והנותן באמונה אין לו עליו אונאה. כיצד. חפץ זה
בכך וכך לקחתיו כך וכך אני משתפר בו. אין לו עליו הונאה :

מגיד משנה הנושא ונותן באמונה וכו'. שם ברייתא בהזהב ובהלכות : כיצד
חפץ זה בכך וכך לקחתיו וכו'. כך פר"ח נושא ונותן באמונה במביא סחורתו
ומצאו חבירו הרוצה ללקחו ונתרצו לתת לו סך ידוע מריוח והלה אומר בכמה
קני וכן הוא האמת אין לו אונאה לפי שלא סמך משעה ראשונה על השוויא
אלא על הדמים שלקח זה :

ו והנושא והנותן באמונה אם לקח פלים רבים או בגדים בממכר אחד. לא יחשב את הרע באמונה ואת היפה בשוה אלא זה וזה באמונה או זה וזה בשוין. ויש לו להעלות על המקח שכר הכתף. ושכר החמר. ושכר פנדק. אבל שכר עצמו מפני שהוא כפועל אינו מוסיף אותו על המקח. אלא מפרש ואומר לו כך וכך אני משתכר :

מגיד משנה הנושא והנותן וכו'. כאותה ברייתא שם וזו היא הכוונה הרי שלקח י כורים חטים כור בדינר ה' מהם יפים וה' מהם רעים ובא חבירו ואמר אני רוצה ה' כורים של חטים ואתן לך מעה ריוח לכל כור לא יתן לו הה' כורים הרעים ויאמר הרי לקחתים בדינר ואינו משקר לו כלום ואחר כך ימכור היפה בשווי אלא נותן לו מן הטובים ומן הרעים לפי שלא לקח הוא הרעים אלא מפני היפים וכן פרי"ח ז"ל: **ויש לו להעלות וכו'.** באותה ברייתא שם, ופי' שמלבד סך המקח אמר כך וכך הוצאתי ומחשב הכל כמה עולה :

ז העכו"ם אין לו הונאה שנתאמר **(ויקרא כה-יד)** 'איש את אחיו'. ועכו"ם שהונה את ישראל מחזיר הונאה בדינן שפלונו. לא יהיה זה חמור מישראל :

מגיד משנה העכו"ם אין לו הונאה שנאמר איש את אחיו. מפורש בבכורות (דף י"ג) בסוגיא בפי הלוקח עובר פרתו של עכו"ם : **ועכו"ם שהונה וכו'.** יצא לו ממאי דאמרי' התם ואיתא בעבודה זרה פרק השוכר (דף ע"א) דבבטול מקח יחזיר העכו"ם וה"ה לאונאה :

ח אלו דברים שאין להם הונאה. **[ד]** הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות. אפלו מכר שוה אלו בדינר או שוה דינר באלו אין בהן הונאה. שנתאמר **(ויקרא כה-יד)** 'או קנה מיד עמיתך'. דבר הנקנה מיד ליד. יצאו הקרקעות ויצאו עבדים שהקשו לקרקעות. ויצאו שטרות שאין גופן קנוי אלא לראיה שבהן. עמיתך ולא הקדש :

מגיד משנה אלו דברים שאין להם אונאה וכו'. משנה פרק הזהב (ב"מ דף נ"ז). ומה שכתב אפילו שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהם אונאה. הוא כפי מסקנת ההלכות שם לפי שיש מן הגאונים ז"ל מי שהיה אומר בקרקעות יש להם בטול מקח כשמכר על חד תרין אבל כך העלו בהלכות דבשום צד אין בהם אונאה והביאו ראיות לזה: שנאמר או קנה מיד עמיתך וכו'. מדרש זה הוא בברייתא שם בהזהב:

ט בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמוֹכֵר נִכְסֵי עַצְמוֹ. אֲבָל הַשְּׁלִיחַ שְׁטָעָה בְּכָל שְׁהוּא בֵּין בְּמַטְלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקָעוֹת (ה) חוֹזֵר. וְנִרְאָה לִי שֶׁכֵּן הַדִּין בְּאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שְׁטָעָה בְּכָל שְׁהוּא. בֵּין בְּמַטְלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקָעוֹת חוֹזֵר. וְאֵינּוּ דוֹמָה לְבֵית דִּין מְפִינֵי שְׁהוּא יְחִיד:

מגיד משנה בד"א במוכר נכסי עצמו אבל השליח וכו'. בקדושין פרק האיש מקדש (דף מ"ב:): אבל שליח מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ובפרק אלמנה ניזונית (דף ק') אמרו שליח כאלמנה ובכל שהוא מכרה בטל וכן פסקו בהלכות ורוב המפרשים פירשוה בשליח בית דין כ"ש בשאר שלוחין: ונראה לי שכן הדין באפוטרופוסים וכו'. לפי מה שפירשו דשליח בית דין הרי הוא כאלמנה אפוטרופוס שמינוהו בית דין הרי הוא כשלוחה ויהיה זה פשוט. אבל אפי' את"ל דההוא שליח אינו כשליח בית דין סברא הוא שאין כח אפוטרופוס יפה מכח השליח. וזה דעת הרמב"ן ז"ל בקדושין פרק האיש מקדש:

י בֵּית דִּין שְׁמָכְרוּ נִכְסֵי יְתוּמִים וְטָעוּ בֵּין בְּקַרְקָעוֹת בֵּין בְּמַטְלָטְלִין. אִם טָעוּ בְּפָחוֹת מִשְׁתוֹת הָרִי זֹו מְחִילָה כְּהֶדְיוֹט. טָעוּ בְּשְׁתוֹת בְּטֵל הַמְּקָח. וְאִם רָצוּ שְׁלֹא לְבַטֵּל הַמְּכָר וַיִּחְזְרוּ הַהוֹנְגָה מְחִזְרִין. לֹא יִהְיֶה כַּח הֶדְיוֹט חָמוּר מֵהוֹן:

מגיד משנה ב"ד שמכרו נכסי יתומים וכו'. שנינו בכתובות (דף צ"ט) פרק אלמנה ניזונית שום היתומים שפחתו שתות או שהותירו שתות מכרן בטל וקי"ל הכי אע"ג דרשב"ג פליג עלה כבר פסק רב נחמן (שם ק') כחכמים וכן בהלכות. ומ"ש ואם רצו שלא לבטל וכו'. לא ידעתי זה מבואר אבל נראה שסברא הוא שהרי בשאר מקומות יפו כח היתומים כמו שנתבאר פרק ט"ו ואיך יגרע כחן בכאן:

יא | נראה לי שבית דין שמכרו קרקע או עבדים של יתומים שנה מנה במאתים. אין הלוקח יכול לחזור בהן. לא יהיה פח הדיוט חמור מלחם היתומים. וכן הדין באפוטרופוס שמכר קרקע ועבדים שאין הלוקח יכול לחזור בהונגה פדין ההדיוט:

ההראב"ד | נראה לי וכו' אין הלוקח יכול לחזור בהן. א"א לפי ענין דבריו הלוקח אינו יכול לחזור ולא לתבוע האונאה. וכשתעייך יפה אין הדבר כן שהרי מה ששנינו שום הדיינין וכו' העמידו אותו בגמרא בדברים שמכריזין עליהם והכריזו [כגון קרקעות] ואפ"ה הותירו שתות מכרן בטל או יחזירו ההונאה כפי דבריו. והטעם כל מי שקונה בשומת בית דין לא עלה בדעתו שיתאנה ויהיה שם שום טעות הילכך אפילו בקרקעות קפיד אינש:

מגיד משנה | נראה לי שב"ד שמכרו קרקע וכו'. בהשגות א"א לפי ענין דבריו הלוקח אינו יכול לחזור וכו'. וז"ל הרמב"ן ז"ל באותה משנה הא דתנן שום היתומים שפחתו שתות או שהותירו שתות מכרן בטל ודאי בקרקעות הוא ואם פחתו הדין נותן לחזור אבל אם הותירו ונתאנה לוקח למה חוזר לא יהא כח הדיוט חמור מכח ב"ד. ונ"ל דשום ששנינו כאן שהורידוהו לבעל חוב בשומא שב"ד תחלה יורדין לשום ומכריזים שמא ימצאו יותר משומן אם לא מצאו אלא כדי שומא מוכרין ואם לא מצאו אפילו שומן אין מוכרין בפחות אלא אומרין לב"ח להפרע ממנה בשומן והיינו שטרי חליטאתה וכיון שב"ח בשומתן הוא יורד אם פחתו לו הדין נותן להחזיר אבל לוקח מדעת עצמו הרי הוא כשאר הלוקחין בקרקע שאין להם אונאה, כך נ"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל עכ"ל. גם הרשב"א ז"ל הביא לשון זה בחדושי. ועוד כתב ויש מי שאומר דהכא טבא להו ליתמי עבדי להו דזמנין דמצטריך להו זוזי וליכא דזבין מיניה דומה לאותה שאמרו בגיטין פ' הנזקין הא ריעא להו ליתמי עכ"ל. וזאת בעיני טענה חלושה שלא נאמרה טענה זו אלא שלא ליפות כחן משאר הדיוטות כמבואר פ' ט' והיה דומה לזה אם אמרו שאפילו נתאנו הם בקרקע אין ב"ד חוזרין. אבל לומר שכשנתאנה לוקח יחזור והורע כח היתומים משאר הדיוטות לא נמצא כזה ודברי המחבר והרמב"ן ז"ל עיקר ודין בעל חוב יתבאר פי"ב מהלכות מלוה ולוה: **וכן הדין באפוטרופוס שמכר וכו'.** נראה שאפילו הרי"ח ז"ל שחילק בשמכרו ב"ד מודה באפוטרופוס שאין מקום לטענתו בשמכר אפוטרופוס:

יב | האחין והשתפין שחלקו המטלטלין הרי הן פלקוחות. פחות משתות נקנה מקח ואין מחזיר פלוס. יתר על שתות

בְּטַל מְקַח. שְׁתוֹת קָנָה וּמַחְזִיר אוֹנָאָה. וְאִם הִתְנוּ בִּינֵיהֶם
שְׁיַחְלְקוּ בְּשׁוּם הַדִּינִין וְטָעוּ בְּשִׁתּוֹת בְּטָלָה חֲלוּקָה. שְׁהַדִּינִין
שֶׁשָּׂמוּ וּפְחָתוּ שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִירוּ שְׁתוֹת [נ] מְכָרָן בְּטַל :

מגיד משנה **האחין והשותפיי שחלקו מטלטליי וכו'.** מימרא ר"פ האיש
מקדש בקדושין (דף מ"ב) האחין שחלקו (מטלטליי) הרי הן כלקוחות והיא
בהלכות. ודוקא מטלטלין כמו שכתב וכן מבואר שם: **ואם התנו ביניהם
שיחלקו בשום הדיינין וטעו בשתות החלוקה בטלה וכו'.** כך היא גירסת
הגאונים שם וכן בהלכות והיא גירסא נכונה וכ"כ הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל:

יג **הבהמה והמרגלית והסיף.** וְסִפָּר תּוֹרָה הָרִי הֵן כְּשֶׁאָר
מְטַלְטְלִין וַיֵּשׁ [נ] בָּהֶן הוֹנְגָה. אֵין לָךְ דְּבַר שְׂאִין בּוֹ הוֹנְגָה חוּץ
מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים שְׂמָנוּ חֲכָמִים. וְהוּא שְׂיִהְיָה מוֹכֵר קוֹנֵה בְּנִכְסֵי
עֲצָמוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ :

מגיד משנה **הבהמה והמרגלית וכו'.** דברים אלו מחלוקת במשנה (דף נ"ו)
ובריי (דף נ"ח): פ' הזהב ופסק כרבנן דמתניי וכן דעת ההלכות: **אין לך דבר
שאין בו הונייה וכו'.** זהו לשון המשנה לא אמרו את אלו:

יד **כשם שאין לקרקעות הונגה כן שכירות קרקע אין לו
הונגה.** אֶפְלוֹ שְׂכָר טְרַקְלִין גָּדוֹל בְּדִינָר בְּשָׁנָה אוֹ רֶפֶת קֶטְנָה
בְּדִינָר בְּכָל יוֹם אֵין לוֹ הוֹנְגָה :

מגיד משנה **כשם שאין לקרקעות אונאה כן שכירות וכו'.** בעיא דאיפשיטא
שם בהזהב (דף נ"ו): בענין שכירות מטלטלין שיש להם אונאה ואמרינן טעמא
מי כתיב וכי תמכרו ממכר לעולם ממכר [סתמא] כתיב ליומיה נמי מכירה הוא.
זה לשון הגמרא, ומהטעם הזה אין אונאה בשכירות הקרקע ופשוט הוא. וכ"כ
המפרשים ז"ל:

טו **השוכר את הפועל לעשות עמו בין בקרקע בין במטלטלין
אין לו הונגה.** מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּקוֹנֵה אוֹתוֹ לְזָמַן. וְעַבְדִּים אֵין בָּהֶם
הוֹנְגָה :

מגיד משנה **השוכר את הפועל וכו'.** גם זה נלמד מהטעם האמור בסמוך לפי שהוא מכירה ליומה. ולשון הרמב"ן ז"ל ובשכירות ישראל כגון ששכר פועלים י"א דאין להם אונאה וכו' וכן בקבלנות ע"כ. וכ"כ הרשב"א ז"ל אבל המחבר חלוק בקבלנות כמו שיתבאר:

טז **שְׂכָרוֹ לְזָרַע לֹא** ^[ח] **קָרְקַע וְאָמַר זָרַעְתִּי בָּהּ זָרִיעָה הָרְאוּיָהּ בָּהּ וּבָאוּ עֵדִים שֶׁזָרַע בָּהּ פְּחוֹת מִן הָרְאוּיָהּ לָהּ. הָרִי זֶה סָפַק אִם יֵשׁ לוֹ הוֹנְיָה מִפְּנֵי הַזָּרַע אוֹ אִין לוֹ הוֹנְיָה מִפְּנֵי הַקָּרְקַע. לְפִיכָךְ אִין מוֹצִיאִין מִיַּד נִתְבָּע. וְכֵן אִין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ אֶלָּא שְׁבוּעַת הַסֵּת מִפְּנֵי צַד הַקָּרְקַע שֶׁיֵּשׁ כָּאן :**

מגיד משנה **שכרו לזרוע לו קרקע ואמר זרעתי בה וכו'.** זו בעיא בגמרא בעי רבא (בר רב חנו) חטין וזרען בקרקע יש להם אונאה או אין להם אונאה ואמר"י ה"ד אילימא דאמר וכו' ואסיקנא אלא דאמר איהו שדאי בה כדאבעי לה ואגלאי מילתא דלא שדא לה כדאבעי לה זו היא גיר' הספרים. והראב"ד ז"ל פירשה כפי' המחבר. והקשה הוא ז"ל וליהוי נמי כקרקע ליהדר תו וליזרע עד כדי שראוי לה כי עדיין לא נגמרה מלאכתו. וניחא ליה מפני שתוספת הזרע אינו מועיל לה שמא למקום שנפל הראשון יפול השני ויתקלקל זע"ז אלו דברי הר"א ז"ל. והם מסכימין לדברי המחבר והרמב"ן והרשב"א ז"ל דחו פירוש זה וזה לשון הרמב"ן ז"ל וזה הפירוש אין לו רגלים וכי מפני שהוא קרקע לא ישלים תנאו ואם לא זרע בה כראוי הפסידה ואם קבל עליו לשלם כדתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ואם אין עליו תשלומים הפסיד שכרו ומה מקום לאונאה ע"כ. ובסוף הדברים כתב הרשב"א ז"ל ור"ח ז"ל לא גריס ואשתכח דלא שדא בה כדבעי אלא הי"ג וא"ל שדאי בה כמה דבעיא מאי וז"ל מי שזרע חטים בקרקע ומכרן לחבירו וא"ל שדאי בה כמה דבעיא מאי הני חטי כמאן דשדיא בכדא דמי ואית ליה אונאה או בטלי לגבי קרקע וקרקע אין לו אונאה. ונראה שהוא ז"ל מפרש שאין האונאה כאן אלא ביוקרא וזולא והוא הנכון ע"כ. ולזה נראה שהסכים הרמב"ן ז"ל וכתב והוא הדין לאומר זרעתי בה כך וכך שהדין אחד ודשכיח ליה נקט ע"כ. ופירש יוקרא וזולא שכתבו אם מכרן ביותר מדמים או בפחות והשמועה צ"ע: **וכן אין משביעין וכו'.** ג"ז מבואר באותה סוגיא בעיא דלא איפשיטא שם ויתבאר בהל' טוען ונטען שאין שבועת התורה בקרקעות ושם יתבאר:

כסף משנה **שכרו לזרוע לו קרקע ואמר זרעתי בה וכו'.** נראה ששכרו בקבלנות ואע"פ שכתב רבינו בסוף הפרק שקבלן יש לו אונאה הי"מ בקבלן דמטלטלין

אבל לא בקבלן דקרקע וזה ששכרו לזרוע לו קרקע מספקא לן אם הוא כקבלן דקרקע או כקבלן דמטלטלין. ופירוש השמועה לדעת זו כך היא היכי דמי אילימא דאמר שדאי בה שית ואתו סהדי ואמרי דלא שדא אלא חמש והאמר רבא כל דבר שבמדה וכו' ואפילו היה קרקע היה צריך להחזיר וכן כאן מנכה לו שכר זריעת אותה סאה ומאי תיבעי לך אלא דאמר שדאי בה כדאיבעי לה ואיגלאי מילתא דלא שדא בה כדאיבעי לה מי אמרינן דהוי כקבלן דארעא כיון שהמלאכה נעשית בגוף הקרקע או דילמא הוי כקבלן דמטלטלין כיון שהדבר הנזרע הוא מטלטל. ומ"ש הרמב"ן ואם לא זרע בה כראוי הפסידה והפסיד שכרו ומה מקום לאונאה. י"ל שאין מקום להפסד שכרו שהרי עכ"פ שבחה בזריעה אלא שלא שבחה כראוי לה ולא דמי לאם אוביר ולא אעביד שלא שבחה כלל וכיון שכן שכר יש לו ומיבעי לן אי נותן לו כל מה שפסק עמו דהוי כקבלן דקרקע או ינכה לו מה שהיה ראוי הקרקע להשביח אילו זרעה כראוי דהוי כקבלן דמטלטלין :

יז השוכר את הכלים או את הבהמה יש להם אונייה. שהשכירות מכירה בת יומה היא. ואם יש בה אונייה שתות או יותר. בין שנתאנה שוכר בין שנתאנה משכיר. הרי זה מחזיר אונייה ואפילו לאחר זמן מרובה :

מגיד משנה השוכר את הכלים וכו'. כבר נתבאר למעלה דבעיא דאפשיטא היא: ומ"ש ה"ז מחזיר את האונאה אפילו לאחר זמן מרובה. דבר נכון הוא שאין זמן קצוב אלא בלוקח שמקחו בידו ומראה לתגר או לקרובו ואין כך דרך בשכירות גם בגמרא לא נזכר זמן שכירות :

כסף משנה השוכר את הכלים או את וכו'. נראה שהוא שוה ממש למכר פחות משתות מחל שתות קנה ומחזיר אונאה יתר על שתות בטל השכירות ושניהם יכולים לחזור בהם דכיון דמפקינן לה מדכתוב ממכר סתמא ושכירות ליומיה ממכר הוי דומה הוא למכר בכל ענייניו :

יח נראה לי שהקבלן יש לו הונאה. כיצד. כגון שקבל עליו לפרג בנגד זה בעשרה זוזים. או לתפר חלוק זה בשני זוזים. הרי זה יש לו הונאה. וכל אחד משניהם בין קבלן בין בעל הנגד חוזר לעולם כמוכר :

מגיד משנה נראה לי שהקבלן יש לו הונויה וכו'. כבר כתבתי למעלה דעת המפרשים החלוקין עליו וטענת הרב ז"ל שכיון שאין זה שכירות ימים כשאר פועלים יש בה אונאה, וצריך לי עיון דהא קי"ל דאין אומן קונה בשבח כלי וקבלנות הרי הוא כשכירות לענין בל תלין כמו שיתבאר פי"א מהלכות שכירות ואיתא בהמקבל:

הלכות מכירה - פרק ארבעה עשר

א כבר ביארנו שהנושא ונותן באמונה ואמר כד וכו' וכו' אני משתכר אין לו הוניה. ואפלו אמר זה לקחתי בסלע ובעשר אני מוכר מתר. אבל בית דין חייבין לפסק השערים ולהעמיד שוטרין לכד. ולא יהיה כל אחד ואחד משתכר כל מה שירצה אלא שתות בלבד יפסקו להם בשכרם. ולא ישתכר המוכר יתר על [א] שתות:

מגיד משנה כבר ביארנו שהנושא ונותן באמונה ואומר כד וכד וכו'. פי' ואחר שאין בו אונאה אפילו מכר יותר מכדי דמיהן כ"ש שיכול להשתכר כמה ופשוט הוא: אבל ב"ד חייבין לפסוק וכו'. מחלוקת בגמ' פי' המוכר את הספינה (דף פ"ט) דחד אמר מעמידין אגרדמין (פי' ממונה) על המדות וחד אמר בין לשערים בין למדות ופסק כן דסוגיא דשמעתא הכי וכן מוכיח פ"ק דיומא (דף ט') מתוך שפרהדרין הללו חובטין אותו ואומרין לו מכרו בזול וכו'. וכן פסק הרב אבן מיגש ז"ל: ולא יהיה כל אחד משתכר אלא שתות בלבד ולא ישתכר וכו'. מימרא דשמואל שם (דף צ') אבל רש"י כתב אל ישתכר יותר משתות וכגון שלא הוקר השער אבל אם לקח בשעת הגורן ועכשיו הוקר ישתכר אפילו כפלים כפי שהשער הולך עכ"ל: יותר משתות והכא על חד תרין אלא משמע כי אמרה שמואל לשתות לא אמר אלא בדברים שיש בהם חיי נפש ומפני כן לא הוכיח ממנה כלום:

ב בְּמַה דְּבָרִים אָמֹרִים בְּדְבָרִים שְׁיִשׁ בָּהֶם חַיֵּי נֶפֶשׁ כְּגֹן יַיִנוֹת שְׂמָנִים וְסִלְתוֹת. אֲבָל הָעֵקֶרִין כְּגֹן הַקֶּשֶׁט וְהַלְבוֹנָה וְכִיוּצָא בָּהֶן אֵין פּוֹסְקִין לָהֶם שְׁעַר אֱלֹא יִשְׁתַּכַּר כָּל מַה שְׁיִרְצָה :

כסף משנה בד"א בדברים שיש בהם חיי נפש וכו'. כתב ה"ה זה אינו מבואר וכו'. נראה מדבריו דביצים לאו בכלל דברים שיש בהם חיי נפש הם. ואין דבריו נראים כלל שדבר פשוט הוא דביצים יותר חיי נפש הם מהשמנים ולא עוד אלא דמשמע שכל שהוא מאכל בכלל דברים שיש בהם חיי נפש והא דקתני בברייתא גבי דברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות לדוגמא נקטינהו [וה"ה לכל מאכל אדם] והכי דייק לישנא דרבינו שכתב אבל העיקרים כגון הקשט והלבונה דמשמע בהדיא שלא מיעט אלא כגון הני שאינם מאכל אדם כלל [אבל כל שהם ראויים למאכל אדם בכלל דברים שיש בהן חיי נפש] והיינו דבברייתא דאין אוצרין פירות דברים שיש בהם חיי נפש קתני אבל כמון תבלין ופלפלין מותר דמשמע דלא נתמעטו אלא הני וכיוצא בהן אבל כל שאר דברים שהם מאכל אדם בכלל דברים שיש בהם חיי נפש הם. ואפשר דמדנקט רבינו אבל העיקרים כגון הקשט והלבונה שהוא סובר דדוקא הני וכיוצא בהן דאין ענין למאכל אדם כלל אבל תבלין וכמון ופלפלין שהם מכשירי מאכל אדם בכלל דברים שיש בהם חיי נפש הם לענין שלא ישתכר בהם יותר משתות : ומה שרצה ה"ה להכריע מדלא אמר תסתיים אינו הכרע דאיכא למימר דמשום דמילתא דפשיטא הוא דשמואל הוא דאמר תגרא בתר תגרא מש"ה לא אמר תסתיים. ועוד י"ל דלא הוה מצי למימר תסתיים דהא אפשר דהא דאמר על חד תרין אתי שפיר בהדי ההיא דאל ישתכר יותר על שתות כמ"ש התוספות :

ג וְאֵין מְשַׁתְּכְרִין פְּעָמִים בְּבִיצִים אֱלֹא הַתֵּגֵר הָרֵאשׁוֹן הוּא מוֹכֵר בְּשָׂכָר וְהַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ מוֹכֵר בְּקֵרֶן בְּלֶבֶד :

מגיד משנה ואין משתכרין וכו'. כבר הבאתי זה למעלה :

ד אָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּדְבָרִים שְׁיִשׁ בָּהֶן חַיֵּי נֶפֶשׁ. אֱלֹא זֶה מִבִּיא מְגֵרְנוֹ וּמוֹכֵר וְזֶה מִבִּיא מְגֵרְנוֹ וּמוֹכֵר כְּדִי שְׂיִמְכְּרֵנוּ בְּזוֹל. וּבְמָקוֹם שֶׁהַשָּׂמֶן מְרַבֵּה מִתֵּר לְהַשְׁתַּכַּר בְּשָׂמֶן :

מגיד משנה אסור לעשות סחורה וכו'. ברייתא שם אין משתכרין בא"י וכו'.
ובמקום שהשמן מרובה. באותה ברייתא שם שר' אלעזר (בן עזריה) היה
משתכר בשמן ואמרו באתריה דר"א שכיח משחא:

ה אין אוצרין פרות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל וכן בכל
מקום שרבו ישראל שהרי מגיע מדבר זה צער לישראל. במה
דברים אמורים בלוקח מן השוק. אבל המכניס משלו מתר
לעשות לו קבו אוצר:

מגיד משנה אין אוצרין פירות בא"י וכו'. ברייתא שם ולמעלה הבאתיה.
ומ"ש ובכ"מ שרובו ישראל. פשוט הוא ונלמד ג"כ מדאמר רב עושה אדם את
קבו אוצר דוקא קבו ולא אמר דוקא בא"י ואע"פ כן אינו אוצר אלא קבו:
בד"א בלוקח מן השוק וכו'. באותה ברייתא שם ומימרא ג"כ כתבתיה.
ופירוש קבו מה שמלקט משדותיו ולישנא מעליא נקט כלומר אותו מעט שנתן
לו הקב"ה, לשון רשב"ם ז"ל:

ו מתר לאצור פרות שלש שנים ערב שביעית ושביעית ומוצאי
שביעית. ובשני בצרת אפלו קב חרובין לא יאצור מפני שמכניס
מארה בשערים. וכל המפקיע שערים או שאצור פרות בארץ או
במקום שרבו ישראל הרי זה כמלוה ברבית:

מגיד משנה מותר לאצור וכו'. ברייתא כלשונה ורשב"ם פירש לאצור פירות ג'
שנים לקנות בששית לצורך ששית ושביעית ושמינית למכור לעולם פן ימותו
בשביעית ושמינית ברעב דהא מפירות שמינית לא אכלי עד סוף השנה עכ"ל:
ובשני בצורת אפילו קב חרובין לא וכו'. לשון הברייתא שם: וכל המפקיע
שערים או שאצור פירות וכו' הרי זה כמלוה ברבית. ברייתא שם אוצרי פירות
ומלוי ברבית ומפקיעי איפה ומפקיעי שערים עליהם הכתוב אומר מתי יעבור
החדש וכו'. הרי שהשוו אותן בברייתא:

ז במה דברים אמורים בפרות שיש בהן חיי נפש. אבל התבלין
כגון כמון ופלפלין מתר לאצור אותן בארץ ישראל ולהוציא
אותן ממקום למקום כשאר העקרין:

מגיד משנה במה דברים אמורים בפירות שיש בהן חיי נפש וכו'. מבואר בברייתא שם. ומה שכתב כשאר עיקרין, לומר שאף על פי שהכמון והפלפלין אדם משתמש בהן יותר משאר תבלין מותר:

ח אין מוציאין פרות שיש בהן חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות מארץ ישראל לחוצה לארץ או לסוריא. ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בארץ ישראל:

מגיד משנה אין מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש כגון וכו'. ברייתא שם. ומ"ש ולא מרשות מלך זה וכו'. דלא כרבי שהתיר מאפרכיא לאפרכיא וזה הלשון שבא בהלכות וכשם שאין מוציאין מארץ לחוצה לארץ כך אין מוציאין לסוריא ולא מאפרכיא לאפרכיא ע"כ וגרסת ספרינו כך אין מוציאין לסוריא ורבי מתיר מאפרכיא לאפרכיא ע"כ, ופרשב"ם ז"ל מהפרכיא אחרונה של ארץ ישראל להפרכיא ראשונה של סוריא דכיון דסמוכין כל כך מותר עכ"ל. ולפי"ז אין לנו איסור בארץ עצמה מרשות מלך לרשות מלך אחר כדברי המחבר ודברי ההלכות:

ט רשאין בני העיר לקח להם שער לכל דבר שיצאו ואפלו בשר ולחם ולהתנות ביניהם לכל מי שיעבר יענשו אותו כף וכף [ב]:

מגיד משנה רשאין בני העיר לקוח להם שער לכל וכו'. ברייתא פ"ק דבי"ב רשאין בני העיר להתנות על המדות ועל השערים ועל שכירות פועלים ולהסיע על קצתן, ופירוש להסיע להעניש למי שעובר על דבריהם:

י רשאין אנשי אומניות לפסק ביניהם שלא יעשה אחד ביום שיעשה חברו וכיוצא בזה וכל מי שיעבר על התנאי יענשו אותו כף וכף:

מגיד משנה רשאין אנשי אומניות לפסק ביניהם וכו'. בתוספתא רשאין הנחתומין לעשות רגיעה ביניהם פי רגיעה חלוקת הרגעים לומר עשה אתה ברגע פלוני ואני ברגע פלוני כך פירושה. ולי נראה פירושה מלשון מרגוע שהוא ענין מנוחה לומר היה אתה נח יום פלוני ואני יום פלוני ומ"מ הכל עולה לדבר אחד ומתבאר ג"כ בגמ' בהנהו טבחי, וכתב הרמב"ן ז"ל בשם הרב אלברצלוני ז"ל דדוקא בתנאי כל האומנין שבאותו אומנות:

יא בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים בְּמִדִּינָה שְׂאִין בָּהּ [ג] חָכָם חָשׁוּב לְתַקֵּן מַעֲשֵׂה הַמִּדִּינָה וּלְהַצְלִיחַ דְּרָכֵי יוֹשְׁבֵיהָ. אָבֵל אִם יֵשׁ בָּהּ אָדָם חָכָם חָשׁוּב אֵין הַתְּנָאִי שְׂלָהֶן מוֹעִיל כְּלוּם וְאֵין יְכוּלִין לַעֲנֹשׁ וּלְהַפְסִיד עַל מִי שְׂלֹא קִבֵּל הַתְּנָאִי אֶלָּא אִם כֵּן הַתְּנָה עִמָּהֶם וְעָשׂוּ מַדְעַת הַחָכָם. וְכָל מִי שְׂהַפְסִיד לְפִי הַתְּנָאִי שְׂאִינוּ מַדְעַת הַחָכָם מִשְׁלָם :

מגיד משנה בד"א במדינה וכו'. מפורש בגמרא (דף ט') בהוא עובדא דטבחי ולהסיע על קצותן הי"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל איכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו, ופירש הרב אבן מיגש ז"ל אדם חשוב ממונה על הציבור וזהו שכתב המחבר לתקן מעשה המדינה כלומר שהוא ממונה על כך הא אם לא הי' ממונה אפי' זולתו תנאו קיים. ומ"ש וכל מי שהפסיד וכו'. מפורש באותו מעשה שם :

כסף משנה במה דברים אמורים במדינה שאין בה חכם חשוב וכו' ואין יכולין לענוש ולהפסיד למי שלא קבל התנאי. איכא למידק דמלשון זה משמע שאם קבל עליו התנאי אף על פי שלא היה בפני החכם החשוב חייב וזה הפך מאי דאתמר בגמ' בעובדא דהנהו תרי טבחי דאתנו בהדי הדדי ואסיקנא שמפני שלא היה בפני אדם חשוב לאו כלום הוא וכן מבואר בדברי רבינו בסמוך. וצ"ל שמ"ש אין יכולין לענוש ולהפסיד על מי שלא קבל עליו התנאי פירושו על מי שעבר התנאי : כתב הריב"ש דבתקנות בני העיר אפי' בלא אדם חשוב נמי וכו"נ מדברי הרמב"ם שלא הזכיר דין זה של אדם חשוב רק בבני אומניות והאריך בטעם הדבר :

יב כָּשֶׁם שְׂהוֹנְיָה בְּמַקְחָ וּמְמַכָּרָ כֶּף יֵשׁ הוֹנְיָה בְּדְבָרִים שְׂנֵאָמַר (ויקרא כה-יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶתָ מֵאֲלֹהֶיךָ אֲנִי ה' . זֶה הוֹנְיָת דְּבָרִים :

מגיד משנה כשם שהונייה במקח וכו' כיצד היה בעל תשובה וכו'. ברייתא פי' הזהב במציעא (דף נ"ח:) וגוי"כ יש מזה שם במשנה :

יג כִּיצַד. הָיָה בְּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֹאמַר לוֹ זָכַר מַעֲשֵׂיךָ הָרְאשׁוֹנִים. וְאִם הָיָה בֶּן גָּרִים לֹא יֹאמַר לוֹ זָכַר מַעֲשֵׂה אָבוֹתֶיךָ.

הָיָה גֵר וּבָא לְלַמֵּד תּוֹרָה לֹא יֹאמֶר לוֹ פֹּה שְׂאֲכַל נֶבֱלוֹת וּטְרֵפוֹת יָבוֹא וְיִלְמַד תּוֹרָה שְׁנִיתָנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה. הָיוּ חֻלָּאִים וְיִסּוּרִים בָּאֵין עֲלָיו אוֹ שֶׁהָיָה מְקַבֵּר אֶת בְּנָיו. לֹא יֹאמֶר לוֹ כְּדָרְךָ שְׂאֲמָרוֹ חֲבָרָיו לְאִיּוֹב (אִיּוֹב ד-ו) 'הֲלֹא יִרְאֶתְךָ כְּסֻלְתְּךָ' (אִיּוֹב ד-ז) 'זְכֹר נָא מִי הוּא נְקִי אַבְדִּי':

מגיד משנה היה גר וכו'. באותה ברייתא: היו חלאים וכו'. באותה ברייתא שם:

יד הָיוּ חֲמָרִין מִבְּקָשִׁין תְּבוּאָה לֹא יֹאמֶר לָהֶם לְכוּ אֲצַל פְּלוֹנִי וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא מָכַר תְּבוּאָה מֵעוֹלָם. נִשְׂאָלָה שְׂאֵלָה עַל דָּבָר חֲכָמָה לֹא יֹאמֶר לְמִי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ חֲכָמָה מֶה תִּשְׁיֵב בְּדָבָר זֶה אוֹ מֶה יִדְעֶתְךָ בְּדָבָר זֶה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּדָבָרִים (ד) הִלְלוּ:

מגיד משנה היו חמרים וכו'. באותה ברייתא שם: נשאלה שאלה על וכו'. זה אינו מבואר אבל יש ללמוד דבר מדבר ופשוט הוא:

כסף משנה היו חמרים מבקשים תבואה וכו'. אפשר לפרש שנתכוון לבייש לבעל הבית ששלחם אצלו לומר שהוא מוכר תבואה והוא לא מכר מעולם וכ"נ מדברי רש"י בהזהב אי נמי שנתכוון לבייש לחמרים שישאלו תבואה מאותו בעל הבית והלה אומר להם וכי מוכר תבואה אני שבאתם אלי לשאול ונמצאו מתביישים:

טו כָּל הַמְּאֲנָה אֶת הַגֵּר בֵּין בְּמִמּוֹן בֵּין בְּדָבָרִים עוֹבֵר בְּשִׁלְטָה לְאוּיָן. שְׁנֵאָמַר (שמות כב-כ) 'וְגַר לֹא תוֹנֶה' זֶה הוֹנֵית דְּבָרִים. (שמות כב-כ) 'וְלֹא תִלְחָצְנֵנִי' זֶה הוֹנֵית מִמּוֹן. הָא לְמִדַּת שְׁכָל הַמְּאֲנָה אֶת הַגֵּר עוֹבֵר בְּשִׁלְטָה לְאוּיָן. מְשׁוּם (ויקרא כה-ז) 'לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ'. וּמְשׁוּם (ויקרא כה-יז) 'אֵל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו'. וּמְשׁוּם וְגַר לֹא תוֹנֶה:

מגיד משנה כל המאנה את הגר בין בממון בין בדברים כו' (עיינן בפנים) וכפל הלאוין בשני דברים בפירוש לא תונה ולא תלחץ. זה נמצא בכל ספרי הרב ז"ל ובגמ' בפרק הזהב (דף נ"ט:) שנינו ת"ר המאנה את הגר עובר בגי לאוין

והלוחצו עובר בשנים מאי שנא מאנה דכתיב ג' וכו' לוחצו נמי תלתא כתיב וכו' אלא אחד זה ואחד זה ג' ע"כ. והרב כתב אונאת ממון במקום הלוחצו לפי שבא במכילתא בזה הלשון לא תלחצנו בממון וכ"כ בספר המצות מצוה רמ"ח ומצינו בכתוב אלו הלאוין וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים וכתוב וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים וכתוב וכי יגור אתכם גר וגוי לא תונו אותו, ולא ידעתי למה נדחק הרב לומר מ"ש שעל הגר עוברין בהונאת דברים על לאו של אוניית ממון וכן בהפך שהרי יש כאן שני לאוין מיוחדין באונאת ממון שהיא לחיצה לדעתו ז"ל ובי' לאוין באונאת דברים שזהו לא תונה ולא תונו אותו שהם באונאת דברים ולשון מכילתא וגר לא תונה בדברים ושני לאוין האמורים בישראל אחד באונאת ממון ואחד באונאת דברים שהגר נכלל עמהן הרי כאן ששה לאוין. ורש"י ז"ל כתב המאנה את הגר באונאת דברים. הלוחצו הדוחקו. לא תהיה לו כנושה לוחץ הוא שדוחק אותו לתבוע לו את חובו. ה"ג מאי שנא אונאה דכתיב ביה תלתא וגר לא תונה ולא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו לוחצו נמי תלתא כתיב ביה וגר לא תלחצנו וגר לא תלחץ ולא תהיה לו כנושה עכ"ל. אינו מפרש לחיצה אונאת ממון אלא דחיקת ממון כעין לא תהיה לו כנושה והוא הנכון בפשט הלשון. ובאמת דברי המחבר תמוהים בעיני וצ"ע:

טז וְכֹן אִם לְחָצוּ וְהוֹנְהוּ בְּמָמוֹן עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוּיִן. מְשׁוּם (ויקרא כה-יז) 'אַל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו'. וּמְשׁוּם (ויקרא כה-יז) 'וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ'. וּמְשׁוּם (שמות כב-כ) 'וְלֹא תִלְחָצְנוּ':

יז וּמִפְּנֵי מָה עוֹבֵר בְּגֵר עַל לָאוּ שֶׁל הוֹנֵית דְּבָרִים אֶף בְּהִנֵּית מָמוֹן. וְעַל לָאוּ שֶׁל הוֹנֵית מָמוֹן אֶף בְּהוֹנֵית דְּבָרִים. מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא הַכְּתוּב אֶת שְׁנֵיהֶם בְּלִשׁוֹן הוֹנֵיה סֵתֶם. וְכִפֵּל לְאוּיִן בְּגֵר בְּשְׁנֵי הַדְּבָרִים בְּפִרוּשׁ. לֹא תוֹנוּ וְלֹא תִלְחָצוּ:

יח גְּדוּלָה הוֹנֵית דְּבָרִים מֵהוֹנֵית מָמוֹן. שְׁזָה נִתֵּן לְהִשְׁבּוֹן וְזָה לֹא נִתֵּן לְהִשְׁבּוֹן. וְזָה בְּמָמוֹנוּ וְזָה בְּגוּפוֹ. וְהִרִי הוּא אוֹמֵר בְּהוֹנֵית דְּבָרִים (ויקרא כה-יז) 'וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ לְפִי שֶׁהַדָּבָר מְסוּר לְלֵב. הֵא לְמִדַּתְּ כֹּל דָּבָר שֶׁהוּא מְסוּר לְלֵב נֶאֱמַר בּוֹ וְיִרְאֶת

מַאֲלֵהֶיךָ. וְכָל הַצּוֹעֵק מֵהוֹנֵית דְּבָרִים נֶעְנֶה מִיַּד שְׁנֵאֵמֶר (ויקרא כה-
יז) 'כִּי אָנִי ה'':

מגיד משנה גדולה הונית וכו'. מימרא שם בהזהב בב"מ (דף נ"ח:) כלשון המחבר. ומ"ש לפי שהדבר מסור ללב. פירוש לפי שהוא יכול לטעון ולומר לטובה נתכוונתי או כך הייתי סבור ולא עלה בדעתי רק טוב: וכל הצועק מהונית דברים וכו'. מימרא שם בפרק הזהב (דף נ"ט) כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה:

הלכות מכירה - פרק חמשה עשר

א המוכר לחברו במדה במשקל או במנן וטעה בכל שהוא חוזר לעולם. שאין הונאה אלא בדמים אבל בחשבון חוזר:

מגיד משנה המוכר לחבירו במדה או במשקל וכו' כיצד מכר לו מאה אגוזים וכו' נקנה המקח ומחזיר הטעות. זו מימרא דרבא בכמה מקומות כל דבר שבמדה ושבמניין ושבמשקל אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ועיקרה ר"פ האיש מקדש (דף מ"ב:) וכתב הרב אבן מיגש ז"ל בפרק המוכר את הספינה דהאי חוזר פירושו שהמקח קיים ומחזיר מה שחסר אבל אין בטעות כזה בשום צד בטול המקח אפילו ביתר משתות כיון דלא הוי טעותא בסך הערך והאריך בזה שם וכן העלה הרשב"א ז"ל פרק האיש מקדש. ובהשגות אמר אברהם דין זה אינו מחזור וכו'. ודימה הר"א ז"ל זה למקדש את האשה במנה זה דאם לא ידעה ונמצא חסר דינר אינה מקודשת כדאיתא פרק קמא דקדושין (דף ח') וסובר הר"א ז"ל דע"כ לא מפלגינן בהאיש מקדש בין מכר למלוה בכה"ג אלא כשלא אמר מנה זה וכדאיתא התם. ומ"מ אין קדושין דומין למקח וממכר בכה"ג ודברי המחבר ורבו ז"ל עיקר וגם הרמב"ן ז"ל הודה לדבריהם פרק בית כור כל זמן שאפשר להשלים:

כסף משנה המוכר לחבירו במדה במשקל או במנין וכו'. משמע שאין דברי רבינו אלא בדבר שאפשר להשלים אבל בדבר שא"א להשלים בטל מקח כדעת הרמב"ן והרא"ש וכ"כ הר"ן שהוא דעת רבינו: כתב ה"ה בהשגות א"א פעמים

שאינן המקח נקנה וכו' ודברי המחבר ורבו עיקר וכו'. ויש לתמוה על ה"ה שנראה שהראב"ד דין אחר הוא שחידש ואפשר שרבינו ורבו יודו בו:

ב פיצד. מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו מאה ואחד או תשעים ותשעה. נקנה המקח ומחזיר את הטעות * ואפלו לאחר כמה שנים. וכן אם נמצאו * הטעות חסר או יתר מן המנין שפסקו חוזר ואפלו לאחר שקנו מידו שלא נשאר לו אצל חברו פלום חוזר שקנין בטעות הוא. וכן כל פיוצא בזה:

ההראב"ד ואפילו לאחר כמה שנים וכו'. א"א אינו מחוור פעמים שאין המקח נקנה שאם רצה לחזור עד שלא השלים חוזר כגון שהיה תופס לפניו שק של אגוזים ואמר לו הילך שק זה שיש בו סאה של אגוזים בדינר ונטלו והלך לו ומדדו ולא מצא מדתו הרי זה חוזר ואע"פ שרצה זה להשלים אבל אם היה לפניו שק של אגוזים וזה יודע שאין בו אלא כדי שיעור מדה ואמר לו הנה שק של אגוזים לפניך ונטל השק ומדד ולא מצא בו מדתו ה"ז קנה וישלים שהרי היה מכיר שלא היה בו סאה ועל דעת השלמה נטל ושורש דבר זה בקדושין. עכ"ל: **המעות חסר וכו'.** א"א אף בזה אי עייל ונפיק אזוזי כל כמה דמדחי ליה ולא יהיב ליה מצי האיך למהדר ביה מההוא זבינא עכ"ל:

מגיד משנה וכן אם נמצאו המעות וכו'. זה מבואר במימרא דרבא שהזכרתי ומתבאר ג"כ בפי' האיש מקדש ושויין במכר שקנה באוקימתא דרב הונא. ובהשגות א"א אף בזו אי עייל ונפיק ההוא אזוזי כל כמה דמדחי ליה ולא יהיב ליה מצי האיך למהדר ביה מההוא זביני ע"כ. ודין עייל ונפיק אזוזי כבר נתבאר פרק שמיני: **ואפילו אחר שקנו וכו'.** נתבאר ספ"ק דגיטין (דף י"ד) גבי הנהו גונאי קניין בטעות הוא וכל קנין בטעות חוזר:

ג וכן המוכר לחברו קרקע או עבד או בהמה או שאר מטלטלין ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח. מחזירו אפלו לאחר כמה [א] שנים שזה מקח טעות הוא. והוא שלא ישתמש במקח אחר שיידע במום. אבל אם ישתמש בו אחר שראה המום הרי זה מחל ואינו יכול להחזיר:

מגיד משנה וכן המוכר לחבירו וכו' מחזירו אפי' לאחר כמה שנים. כתב הרב וכן לדמות זו לאותה של מעלה שאין החזרה תלויה בזמן אבל אינן דומים

בדבר אחר ודין המום שאין לו זמן יתבאר בהלכות בפרק הזהב זה לשונה והיכא דזבין איניש מידי ולאחר זמן איגלי מעיקרא דאית ביה מומא דהוה ביה מקמי דליזבניה אית ליה לאהדוריה למריה ולא אמרינן בכי הא שהי ליה בכדי שיראה לתגר או לקרובו דלא אמור רבנן הכי אלא גבי אונאה אבל גבי מומין מקח טעות הוא וכל אימת דמגלי ליה מהדר ליה למריה והכי כתב רבינו האי גאון ז"ל ע"כ. ויש מי שכתב שאם היה הדבר שהלוקח יכול להבחין לו לאלתר כגון שיכולין לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן והמוכר מכר לו סתם אינו חוזר. ומ"ש והוא שלא ישתמש וכו'. יצא לו ממה שאמרו כן במקדש את האשה ובא עליה ונמצאו בה מומין דאמרינן חזקה אין אדם שותה בכוס אלא א"כ בודקו וחייב בכתובתה כמו שנתבאר פרק כ"ד מהל' אישות וכן הם דיני מקח וממכר שוים לאשה בדינין אלו כדאיתא פרק המדיר (דף ע"ה):

ד אין מחשבין פחת המום. אפלו מכר לו כלי שוה עשרה דינרין ונמצא בו מום המפחיתו מדמו איסר מחזיר את הכלי ואינו יכול לומר לו הילך איסר פחת המום. שהלוקח אומר בחפץ שלם אני רוצה. וכן אם רצה הלוקח לקח פחת המום הרשות ביד המוכר. שהוא אומר לו או תקנה אותו כמו שהוא או טל דמים שלך וילך:

מגיד משנה אין מחשבין פחת וכו'. זה פשוט שהרי מום כמקח טעות הוא ומבואר פרק השוכר את האומנין (דף פ') שמום הוא כמקח טעות: וכן אם רצה הלוקח וכו'. גם זה פשוט:

ה כל שהסכימו עליו בנני המדינה שהוא מום שפחזיר בו מקח זה מחזירין. וכל שהסכימו עליו שאינו מום הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פירש. שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך:

מגיד משנה כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום וכו'. זה פשוט הכל כמנהג המדינה בכל כיוצא בזה ובכמה מקומות נתבאר דומה לזה:

כסף משנה כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום וכו'. כתב הטור ח"מ סימן רל"ב וזה נוטה לצד דבריו שכתב שאין אדם מקנה לחבירו דבר שאין לו

קצבה [ע"כ]. ולכאורה דבריו נכונים אלא דמסיים וכתב כמו המפרש באונאה משמע דמטעם דמיון דין האונאה נגע בה כדברי הרב המגיד :

1 כָּל הַלּוֹקַח סֵתָם אֵינוֹ לּוֹקַח אֶלָּא הַדָּבָר הַשָּׁלֵם מִכָּל מוּם. וְאִם פָּרַשׁ הַמוֹכֵר וְאָמַר עַל מְנַת שְׂאִין אֶתָּה חוֹזֵר עָלַי בְּמוּם. הָרִי זֶה חוֹזֵר עַד שְׂיִפְרֹשׁ הַמוּם שְׂיֵשׁ בְּמִמְכָּרוֹ וַיִּמָּחַל הַלּוֹקַח. אוֹ עַד שְׂיֵאמֹר לוֹ כָּל מוּם שְׂיִמָּצָא בְּמִקְחִי זֶה הַפּוֹחֶת דָּמְיוֹ עַד כָּךְ וְכָךְ קִבַּלְתִּי אוֹתוֹ. שֶׁהַמוֹחֵל צָרִיךְ לֵידַע הַדָּבָר שְׂיִמָּחַל לוֹ בּוֹ וַיִּפְרֹשׁ אוֹתוֹ כְּמוֹ הַמִּפְרֹשׁ בְּהוֹנָה :

מגיד משנה כל הלוקח אינו לוקח סתם וכו' ואם פירש וכו'. לא ידעתי זה מבואר אלא מדמיון זה לאונאה למד כן ומקל וחומר שהרי המום לעולם חוזר אע"פ שאין האונאה חוזרת אלא לזמן ידוע :

2 הַמוֹכֵר פָּרַח לַחֲבֵירוֹ וַיִּמְנָה בָּהּ מוּמִין גְּלוּיִים וּמוּמִין שְׂאִין נִפְרִין וְלֹא הָיָה בָּהּ מְאוּתָן הַמוּמִין הַגְּלוּיִין שְׂמָנָה. וְנִמְצָא [ב] בָּהּ מוּם מְאוּתָן שְׂאִינָן נִפְרִין הָרִי זֶה מִקַּח טְעוֹת וְחוֹזֵר וְאֵף עַל פִּי שְׂפִרְשׁ הַמוּם שְׂנִמְצָא. שֶׁהָרִי הַלּוֹקַח אוֹמֵר כְּשֶׁרָאִיתִי שְׂאִין בָּהּ אֵלוֹ הַמוּמִין שְׂנִרְאִין שְׂמָנָה אֶמְרֵתִי כָּךְ אֵין בָּהּ אֵלוֹ שְׂאִינָן נִרְאִין שְׂמָנָה. וְאֵינוֹ מִפְרֹשׁ מוּמִין אֵלוֹ אֶלָּא כִּדִּי לְהַשְׁבִּיחַ דַּעְתִּי :

מגיד משנה המוכר פרה לחבירו ומנה בה מומין גלויים ומומין וכו'. זה מימרא במציעא בהשוכר את האומנין (דף פ"י) ונתפרשה בהלכות :

כסף משנה המוכר פרה לחבירו ומנה בה מומים גלויים וכו'. בגמרא אמרינן המוכר פרה לחבירו וכו' היה בה מום אחר וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות אמר ליה רב אחא (בריה דרבא) לרב אשי היו בה כל המומים הללו מהו וא"ל דאמרי משמיה דרבא אין זה מקח טעות ומפרש רבינו שרב אחא נסתפק לו פירוש הברייתא אי רישא דוקא אי סיפא דוקא אי דוקא כשהראה לו המום דהיינו מום זה אין זה מקח טעות אבל אם לא הראה המום אף על פי שהיה בה לא הוי מקח טעות דדילמא לא דק שפיר דסבר דלאו קושטא קאמר או דילמא דוקא היכא דלא היו בה אותן מומין הוא דהוי מקח טעות אבל אם היו בה כולן או קצתן אין זה מקח טעות

ומאי דנקט סיפא מום זה ומום אחר הרי זה מקח טעות לרבותא נקטיה דסלקא דעתך אמינא חשב שאין שם מום אחר אלא אותו שראה ומום אחר שאמר לו להשביח דעתו נתכוון קמשמע לן ואהדר ליה דרישא דוקא כלומר דמשום דאין בה אחד מהמומין הנראין הוי מקח טעות אבל אם היה בה אחד מהמומין ההם לא הוי מקח טעות וסיפא לרבותא נקטיה כך נראה לי לדעת רבינו אף על פי שרשיי לא פירש כן :

ח כִּיצַד. פְּרָה זֹה עֲוֹרֶת הִיא חֲגֵרֶת הִיא נִשְׁכָּנִית הִיא רְבֻצָנִית הִיא. וְנִמְצָאת רְבֻצָנִית בְּלֶבֶד אוֹ נִשְׁכָּנִית הָרִי זֶה מְקַח טְעוּת. הָיוּ בָּהּ כָּל הַמוּמִין שְׁמָנָה אֵין זֶה מְקַח טְעוּת. וְכֵן אִם הִיְתָה חֲגֵרֶת וְנִמְצָאת נִשְׁכָּנִית אֶף עַל פִּי שְׁאִינָה עֲוֹרֶת אֵין זֶה מְקַח טְעוּת :

מגיד משנה היו בה כל המומין וכו'. מבואר שם : וכן אם היתה חגרת ונמצא נשכנית וכו'. דעת הרב ז"ל דלאו דוקא כל המומין אלא רובן :

ט הִרְאָה לוֹ הַמוּם שֵׁישׁ בָּהּ וְאָמַר לוֹ מוּם זֶה יֵשׁ בָּהּ וּמוּם פְּלוֹנִי [וּמוּם פְּלוֹנִי] אֶף עַל פִּי שְׁאוֹתָן הַמוּמִין שְׁמָנָה נִרְאִין וְנִמְצָאוּ בָּהּ כִּלְוֹן אוֹ מְקַצְתָּן אֵין זֶה מְקַח טְעוּת :

מגיד משנה הראה לו מום שיש בה וכו'. זה כתב בפ"י מ"ש בגמ' מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות. ורשיי ז"ל פירש מום זה ומום אחר שפירש לו שם אותו מום לבדו וא"ל מום זה בה ועוד מומין אחרים. אין זה מקח טעות דכיון דאותו מום הזכיר לו לבדו בו היה לו לבדוק עכ"ל :

י וְכֵן הַמוּכָר שֶׁפָּחָה לְחֵבְרוֹ וְאָמַר לוֹ גִּדְמָת הִיא חֲגֵרֶת הִיא סוּמָא הִיא שׁוֹטָה הִיא נִכְפִּית הִיא וְלֹא הָיָה בָּהּ מוּם מֵאֵלוֹ הַמוּמִין שְׁמָנָה וְנִמְצָאת נִכְפִּית הָרִי זֶה מְקַח טְעוּת. וְכֵן כָּל כִּיּוּצֵי בָּזָה :

מגיד משנה וכן המוכר שפחה וכו'. ברייתא שם :

יא מכאן אני אומר שהמוכר חפץ לחברו במאה דינרין ואמר לו חפץ זה אינו שנה אלא זוז אחד על מנת שאין לך עלי אונאה. הרי זה יש לו עליו אונאה שהרי אומר כיון שראיתי שאמר שאינו שנה אלא זוז ידעתי שאינו מתכוון אלא להשביח דעתי. עד שיפרש כדי ההונאה שיש במקחו בודאי או קרוב לה בכדי שהדעת טועה. שהרי ידע בודאי הדבר שמחל בו. וכזה ראוי לדון:

מגיד משנה מכאן אני אומר וכו'. סברת הרב ז"ל פשוטה בטעם ובראיה, ואע"פ שי"ל דשאני מום שהרי מום המפחית בכאיסר במקח גדול הוא מקח טעות מה שאין כאן באונאת ממון, זה דעת הרב ז"ל והדעת נותנת כדבריו:

יב המוכר עבד או שפחה. אין הלוקח יכול להחזירו מפני מומין שאין מבטלין אותו ממלאכתו והן הנקראין סמפון. שאם היה זה סמפון גלוי כבר ראהו. ואם אינו נראה כגון שומא בבשר או נשיכת כלב או ריח הפה או החטם וכיוצא בהן הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו אינו מחזיר. שאין העבדים לתשמיש המטה אלא למלאכה:

מגיד משנה המוכר עבד או שפחה וכו'. מבואר בסוגיא בפירקא קמא דקדושין (דף י"א) ופרק אע"פ בכתובות (דף נ"ז:) אין סמפון בעבדים אי מבראי הא קא חזי ליה ואי מגוואי למלאכה קא בעי ליה וכו':

יג נמצא בו שחין רע. או חלי המתיש את כחו. או שהיה נכפה או משעמם. הרי זה מום מפני שמבטלו ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה מדברים אלו המגאלים הרי זה מום. מפני שנפשו של אדם אוננת מהם ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת אכילה ושתיה. וכן אם נמצא לסטים ^[ג] מזין הרי זה מום המאבד את כלו מפני שהמלך תופס אותו והורגו. וכן אם נמצא ^[ד] מכתב למלכות הרי זה מום ומחזירו מפני שהמלך

תּוֹפְשׁוּ לְמַלְאכְתּוֹ בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה. אָבֵל אִם נִמְצָא גָנֵב אוֹ חוֹטֵף אוֹ גּוֹנֵב [ה] נְפֹשׁוֹת. אוֹ בּוֹרַח תְּמִיד. אוֹ זוֹלֵל וְסוֹבֵא וְכִיּוֹצֵא בְּדַבָּרִים אֵלוֹ. אֵינּוּ יָכוֹל לְהַחְזִיר. שְׁכָל הָעֶבְדִּים בְּחִזְקַת שְׁיֵשׁ בְּהֵן כָּל הַדַּעוֹת הָרְעוֹת * אֵלָא אִם כֵּן פִּרְשׁ.

ההראב"ד אלא א"כ פירש. א"א והלא אמרו פ"ק דקדושין בגמ' הנהו קלא אית להו ומה שאמרה התוספתא פ' המוכר פירות נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו ליסטטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך לא שיאמר לוקח אל המוכר אלא המוכר אומר ללוקח כמו ברישא דאמר הגיעו המוכר ללוקח וה"ק הרי שלך לפניך שאתה היית יודע. אך יש לפרש הנהו קלא אית להו כלומר אין לחוש בעבד שלקחו כהן מישראל שמא ליסטטים מזויין ומקח טעות שאם היה כן הקול יצא עליו וכיון שלא יצא הקול מסתמא אין לו לחוש לזה הטעות. מיהו אם יודע הדבר שהוא כן מקח טעות הוא וחוזר בו ואומר טול את שלך והחזר לי מעותי ועל דרך זה הלך המחבר. ועכשיו שיש בזה שני דרכים הללו הנה הדין הזה ספק אם נתן הדמים לא יטול ואם לא נתן לא יתן עכ"ל:

מגיד משנה נמצא בו שחין רע וכו'. זה פשוט ואמרי' בברייתא לעיל בהשוכר את האומנין (דף פ') שוטה ונכפית ומשועממת הרי אלו מומין ופרק המגרש אמרינן הכי לרווחא דמלתא לכתוב בשטר שהוא מנוקה מכל שחין וצרעת ופשוט הוא: **וכן אם נמצא לסטים מזויין וכו'.** זו ברייתא הובאה פרק המוכר את הפירות (דף צ"ב:) בזה הלשון המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו לסטים מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך והוא בהלכות וזה מבואר. ומ"ש בסוגיא בפירקא קמא דקדושין (דף י"א) גבי לסטים מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו פירשו המפרשים אם היה כן הקול היה נשמע לפיכך אין לחוש מסתם ושם נאמר לענין תרומה בעבד שלקחו כהן מישראל ודבר זה עיקר שאי אפשר לפרש אומר לו הרי שלך לפניך אלא שהלוקח אומר למוכר וכן כתבו רוב המפרשים. ובזה הוא מסולק הספק הכתוב בהשגות. אחר כן מצאתי בתוספתא פ"ד מבבא בתרא המוכר עבד לחבירו ונמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו לסטים מזויין או שהיה מוכתב למלכות ה"ז מקח טעות עכ"ל התוספתא וזה מבואר כדברי רבינו: **אבל אם נמצא גנב או חוטף או גונב וכו'.** זהו גנב או קוביוסטוס הנזכר בברייתא וכבר כתבתיה:

הלכות מכירה - פרק ששה עשר

א המוכר זרעוני גנה שאין עצמן של זרעונים נאכל לחברו ולא צמחו חייב באחריותו ומחזיר לו את הדמים שלקח ממנו שחזקתו [א] לזריעה. והוא שלא צמחו מחמת עצמן אבל אם לקחה הארץ בברד וכיוצא בו אינו חייב באחריותו שפא מחמת הברד לא צמחו. וכן כל כיוצא בזה:

מגיד משנה המוכר זרעוני גינה שאין עצמן של זרעונים וכו'. משנה פרק המוכר פירות (דף צ"ב) ופסק כרשב"ג דמשנתנו וכן דעת ההלכות וטעמא דכיון דאינו נאכלין סתמן כמפרש לזריעה היא: והוא שלא צמחו מחמת עצמן אבל מחמת וכו'. טעמא דמסתבר הוא בהלכות והוא דלא צמחו מחמת עצמן אבל מחמת דבר אחר כגון שלקו בברד וכיוצא בו אינו חייב באחריותו ע"כ וכיוצא בזה כתבו שאר המפרשים ז"ל:

כסף משנה המוכר זרעוני גינה וכו' ומחזיר לו את הדמים שלקח ממנו. בגמרא (דף צ"ג:) ת"ר מה הוא נותן לו דמי זרע ולא (דמי) הוצאה וי"א אף הוצאה, וידוע דהלכה כת"ק וכן פסק הר"ף וזהו שכתב רבינו מחזיר לו הדמים שלקח ממנו:

ב מכר לו זרעים הנאכלין כגון חטים ושעורים וזרעו ולא צמחו אינו חייב באחריותו. אפלו היה זרע פשתן שרב בני אדם קונים אותה לזריעה. הואיל ואוכלין אותה אינו חייב באחריות זריעתו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע חייב באחריותו. והוא הדיו לדברים הנמכרים לרפואה ולצביעה. וכן כל כיוצא בזה:

מגיד משנה מכר לו זרעים וכו'. משנה וברייתא שם. ומ"ש אפילו זרע פשתן וכו'. פסק כסתם משנה וכת"ק דברייתא (דף צ"ג):

ג **מכאן אתה למד שכל הלוקח מחברו מקח והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלוגית למכרו שם ואחר שהוליכו לשם נמצא בו מום. אינו יכול לומר החזיר לי מקחי לכאן. אלא מחזיר לו את הדמים והמוכר מטפל להביא ממכרו או למכרו שם. ואפילו אבד או נגנב אחר שהודיעו הרי הוא ברשות מוכר. אבל אם לא הודיעו שמוליכו למדינה אחרת והוליכו ונמצא שם בו מום הרי זה ברשות לוקח עד שיחזיר המקח במומו למוכר:**

ההראב"ד **מכאן אתה למד וכו'.** א"א דין אמת הוא זה אלא שאין מכאן ראייה לפי שהזרע כשאינו ראוי לצמות דבר ידוע הוא שהוא נרקב בעמידתו בקרקע ואינו בר השבה משא"כ בשאר מקחות אלא שהדין דין אמת ולמ"ד שמשלם דמי ההוצאה אף זה יכול לתבעו הוצאת ההובלה בהולכתה לאותו מקום וכ"ש שאין זה יכול לומר לו החזר לי ממכרי לכאן. עכ"ל:

מגיד משנה **מכאן אתה למד שכל הלוקח וכו'.** [כתב הראב"ד ז"ל] א"א דין זה אמת הוא וכו'. והמחבר סובר כי הדברים ק"ו ומה פירות לזריעה שאינו מחזיר לו כלום אינו מנכה לו כלל מן הדמים אפילו בדמי עצים כאן שהוא יכול לקבל ממכרו על ידי טורח כ"ש דאינו מנכה לו כלל. ומ"ש הר"א ז"ל ולמאן דאמר משלם דמי ההוצאה וכו' לא קי"ל כלל כוותיה דודאי אינו משלם הוצאה:

כסף משנה **מכאן אתה למד וכו' ואפילו אבד או נגנב אחר שהודיעו וכו'.** פי' דוקא אבד או נגנב אחר שהודיע הלוקח למוכר שיש בו מום הוא ברשות המוכר אבל אם לא הודיעו הרי ברשות לוקח, ולפי"ז יש להסתפק אם לא היה לו שהות להודיעו עד שנגנב או נאבד אי הוי ברשות מוכר או ברשות לוקח שהלשון מורה שכל שלא הודיעו הוא ברשות הלוקח והשכל אינו גוזר כן אי נמי אפשר לומר דמעת שנמצא בו המום הוא ברשות המוכר כיון שלא היה לו שהות להודיעו ויישוב הלשון כך הוא ואפי" אבד או נגנב הוא ברשות המוכר מאחר שהודיעו שרוצה להוליכו למדינה פלוגית וצ"ע: **כתב** ה"ה מכאן אתה למד וכו'. א"א דין אמת הוא וכו' והמחבר סובר כי הדברים ק"ו וכו'. הר"ן בחידושיו כתב כדברי רבינו:

ד **הלוקח מקח ונמצא בו מום ואחר כך אבד או נגנב הרי הוא ברשות הלוקח עד שיחזיר המקח למוכר. ואם התליע ונפסד**

מחמת ארץ הזמן הרי זה ברשות המוכר. ואם היה לו להודיע למוכר ולא הודיעו הרי זה ברשות לוקח:

מגיד משנה הלוקח מקח ונמצא בו מום וכו'. פ' המוכר פירות (דף צ"ד):

כסף משנה הלוקח מקח ונמצא בו מום וכו'. יש לעיין כשנמצא בו מום ואח"כ אבד שכתב שהוא ברשות לוקח במאי עסקינן אי בשהודיעו שיש בו מום מאי טעמא לא הוי ברשות מוכר ומ"ש מהתליע ונפסד שכתב בסמוך שהוא ברשות מוכר ואי דוקא בשלא הודיעו הרי דינו שוה להתליע ונפסד ואמאי לא ערבינהו וליתני הכי הלוקח מקח ונמצא בו מום ואבד או נגנב או התליע ונפסד הי"ז ברשות מוכר ואם היה לו להודיע המוכר ולא הודיעו הי"ז ברשות לוקח וצ"ע. ובנוסחא ישנה ואם התליע ונפסד מחמת אורח הזמן. ובטור ח"מ סימן רל"ב גורס אם התליע או נפסד מחמת המום:

ה המוכר שור לחברו ונמצא נגחן יכול לומר לו [ב] לשחיטה מכרתיו לך. בפה דברים אמורים בשעה הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה. אבל אם היה יודע שהוא קונה לחרישה בלבד הרי זה מקח טעות וחוזר. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן וכו'. פסק כשמואל דאמר הכי ר"פ המוכר פירות (דף צ"ב) דלא כרב: בד"א כשהיה הלוקח וכו'. ומפורש בסוגיא שם. ואמרינן נמי בגמרא ולחזי אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא אי לרדיא לרדיא וכו' [ולחזי דמי היכי נינהו] לא צריכא דאייקר בשרא וקם בדמי רדיא. פי' רדיא חרישה. ומכאן שאם היו דמי שור לחרישה יתרים על דמי שור לשחיטה והיה בו כדמי חרישה ונמצא נגחן הי"ז מקח טעות ויש הרבה מהמפרשים שכתבו כן:

ה המוכר בהמה לחברו לטביחה ושחטה ונמצאת טרפה. אם נודע בודאי שהיתה טרפה כשלקחה הרי זה מחזיר לו את השחוטתו ויחזיר המוכר את הדמים. מכאן אתה למד שהמוכר דבר שהיה מום בממקרו ועשה בו הלוקח מום אחר קדם שיודע לו המום הראשון. אם עשה דבר שדרכו לעשותו כגון זה ששחט את הטרפה פטור. ואם שנה ועשה מום אחר קדם

שְׂוֹדַע לֹא הַמוֹם [הַרְאִשׁוֹן] מַחְזִיר הַמִּקַּח לְבַעֲלָיו וּמְשַׁלֵּם דָּמֵי
הַמוֹם שְׁעָשָׂה :

מגיד משנה המוכר בהמה לחבירו לטביחה וכו'. זה מבואר בפי המדיר
בכתובות (דף ע"ו:) ופרק אלו טרפות בחולין (דף נ"א) ודין הספק אם היתה
טרפה קודם מכירה אם לא יתבאר פ"ב: **מכאן אתה למד וכו'.** זה פשוט בטעם
ובראייה:

כסף משנה ואם שנה ועשה מום אחר וכו'. שיעור הלשון כך הוא ואם קודם
שיוודע לו המום שנה ועשה מום אחר מחזיר המקח לבעליו וכו' אחר שיוודע
לו המום:

א קנה בגד וקרעו לעשות ממונו חלוק ואחר כך נודע המום
מחמת הקריעה מחזיר לו את הקרעים. תפירו ואחר כך נודע
המום. אם השביתם נוטל שבח התפירה מן המוכר. וכן כל
כיוצא בזה:

מגיד משנה קנה בגד וכו'. ג"ז מאותו טעם הוא:

ב המוכר קרקע לחבירו ואכל פרותיה ולאחר זמן נראה לו בה
מום. אם רצה להחזיר קרקע לבעלים מחזיר כל הפרות
שאכל. ואם היה חצר ודר בו צריך להעלות לו שכר:

מגיד משנה המוכר קרקע לחבירו ואכל וכו'. זה פשוט באי זהו נשד (דף ס"ו):
בכיוצא בזה שאם המקח בטל הדרא ארעא והדרי פירי:

ט המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה ואבד המקח מחמת
אותו המום הרי זה מחזיר את הדמים:

ז [פיצ'ד]. המוכר שור לחבירו שאין לו ^ג טוחנות והניחו הלוקח
עם הבקר שלו והיה מניח המאכל לפניו פלן ואוכלין ולא היה

יֹדַע שְׁזָה אֵינוֹ אוֹכֵל עַד שְׁמַת בְּרָעַב. הָרִי זֶה מִחֲזִיר [ד] לֹא אֶת
הַנְּבֵלָה וַיִּחֲזִיר זֶה אֶת הַדָּמִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה :

מגיד משנה (ט-י) המוכר דבר שיש בו מום וכו'. כיצד המוכר שור לחבירו
וכו'. ממעשה דפרק המפקיד (דף מ"ב ע"ב) נלמד זה בפירוש ההוא אפוטרופוס
דיתמי דזבן תורא וכו' :

כסף משנה המוכר שור לחבירו שאין לו טוחנות וכו'. הטור תמה על רבינו
שכתב שאם היה סרסור שנשבע שלא ידע במום זה ונפטר דהא בההוא עובדא
דהמפקיד (דף מ"ג:) אסיקנא שהמוכר חייב לשלם ליתומים ואע"פ שהיה
סרסור גם ה"ה כתב שמעשה זה צ"ע לדעת הרב. ועתה אני אפרש בההוא
עובדא הוה סלקא דעתיה דבעו לפטור הבקרא אז [משום הכי] אקשינן דהא ש"ש
דיתמי הוא [ואמאי פטור] ופרקינן דהכא במאי עסקינן דליכא פסידא דיתמי
דאשכחיה למארי תורא ושקול יתמי זווי מיניה לא דשקלו ממש אלא היינו
לומר דכיון דמוכר נמי תמן תו ליכא פסידא ליתמי דהא מצו למישקל דמי
תורא מיניה אלא דאיהו טעין איבעי ליה לאודוען ומש"ה בעי לפטור עצמו
ואקשינן מאי מודעינן ליה מידע ידע דמקח טעות הוא ופשיטא דחייב
ומהדרינן סרסירא הוה וכיון שהוא סרסירא פשיטא דמיפטר וא"כ לית לן
לספוקי אלא אי משלם אפוטרופוס או בקרא והיינו דאמר היכי נדיינו דייני
[להאי דינא נימא לאפוטרופוס זיל שלים וכו' נימא לבקרא זיל שלים] וכו' ולא אמרינן נימא
למוכר זיל שלים אלא ודאי פטור הוה הסרסירא ואסיקנא דמשתבע סרסירא
דלא הוה ידע ומיפטר ומשלם בקרא ליתמי דמי בשר בזול משום דש"ש דיתמי
הוא ולפ"ז הדבר מבואר דסרסירא משתבע ומיפטר וכדברי רבינו. אבל הטור
נראה שהיה מפרש שכבר פרע סרסירא ליתמי ומשתבע למשקל מבקרא וכן
משמע מפירוש רש"י ופשטא דמילתא משמע כדברי רבינו מדמסיק דמשתבע
סרסירא דלא הוה ידע ואם כדברי הטור [כיון שכבר שקלו יתמי דמי תורא מסרסירא]
מאי האי דקאמר משתבע סרסירא שבועה זו מאי עבידתה ואע"ג דאיכא
למימר דמשתבע כדי להשתלם מבקרא מה שפרע ליתומים וכדמשמע
מפירש"י מ"מ פשטן של דברים כדפרישית אליבא דרבינו דייק טפי :

יא הָיָה הַמוֹכֵר סְרָסוֹר שְׁלֹקָח מְזָה וּמוֹכֵר לָזָה וְאֵינוֹ מְשָׁהָה
הַמְּקָח עִמּוֹ וְלֹא יָדַע בְּמוֹם זֶה. הָרִי הַסְרָסוֹר נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת
שְׁלֹא יָדַע בְּמוֹם זֶה וַיִּפְטֹר. מִפְּנֵי שְׁהָיָה עַל הַלֹּקָח לְבַדֵּק הַשּׁוֹר
בְּפְנֵי עֲצֻמוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ לֹא קָדַם שְׁיָמוּת וַיְהִי הַסְרָסוֹר מִחֲזִירוֹ

על המוכר הראשון. הואיל ולא עשה הוא הלוקח הפסיד על עצמו. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה **היה המוכר סרסור.** זה מבואר שם באותו מעשה וביאור המעשה לדעת הרב צריך עיון:

יב השוחט את הבכור ומכרו ונודע לו שלא הראהו לממחה מה שאכל אכל ויחזיר לו הדמים. והנשאר מן הבשר ביד הלקוחות יקבל * ויחזיר להם את הדמים. וכן השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה. מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים ומה שלא אכל יחזיר את הבשר לטבח ויחזיר לו את הדמים:

ההראב"ד **ויחזיר להם הדמים וכו'.** א"א המשנה אמרה הבשר יקבר ויחזיר לו את הדמים וכן עיקר. ונ"ל שחסר מכאן השוחט את הבהמה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים ומה שלא אכלו יחזיר הבשר לטבח. עכ"ל:

מגיד משנה **השוחט את הבכור וכו' עד והנשאר מן הבשר ביד הלקוחות יקבר וכו'.** משנה בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ז) והוא בהלכות פ' בית כור: **וכן השוחט את הפרה ומכרה וכו'.** גם זה באותה משנה וברייתא שם:

יג מכר הלוקח בשר זה של טרפה לנכרים. או שהאכילו לכלבים. יחשב עם הטבח על דמי הטרפה ויחזיר לו הטבח את המותר. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה **מכר הלוקח בשר זה וכו'.** מפורש שם במשנה:

יד המוכר בשר לחברו ונמצא בשר בכור. פרות ונמצאו טבלים. יין ונמצא יין נסד. מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים. וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו מן התורה כד הוא דינו. בין שהיה אסורו בכרת בין שהיה אסורו בלאו בלבד.

אָבַל הַמוֹכֵר דָּבָר לַחֲבֵרוֹ שֶׁאֲסוּר אֲכִילָתוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. אִם
הָיוּ הַפְּרוֹת קִיָּמִין מִחֲזִיר אֶת הַפְּרוֹת וְנוֹטֵל אֶת דָּמָיו. וְאִם
אֶכְלֶן אֶכֶל וְאִין הַמוֹכֵר מִחֲזִיר לוֹ כָּלוּם. וְכָל אֲסוּרֵי הֶנְיָה בֵּין
מִדְּבָרֵי תוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם מִחֲזִיר אֶת הַדָּמִים וְאִין בָּהֶן דִּין
מְכִירָה כָּלָל:

מגיד משנה **המוכר בשר לחבירו ונמצא בכור וכו'.** מפורש בברייתא שם כדעת
תנא קמא: **אבל המוכר בשר שאיסור אכילתו מדברי סופרים וכו'.** לא מצאתי
זה מבואר אבל ראיתי שלא נשנה בגמרא אלא איסורין של תורה או איסורי
הנאה של דבריהם כגון יין נסך שהכוונה סתם יין אבל איסורין של דבריהם
באכילה לא אבל כיון שאכלו ונהנו לא יחזיר להם כלום. ובירושלמי דשביעית
חילקו לענין סחורה ואמרו כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו
סחורה וכל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה ואפשר שאף זה
כן ואולי ממקום אחר יצא לו: **וכל איסורי הנאה וכו'.** כבר נתבאר זה מיין
נסך כמו שאמרנו למעלה:

כסף משנה **המוכר בשר לחבירו וכו' אבל המוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו**
מדברי סופרים וכו'. כתב הריב"ש נראה דיליף לה ממה שלא הוזכר במשנה
ובברייתא אלא איסורי תורה באכילה או איסורי הנאה של דבריהם ובהנהו
מחזיר דמים אף על פי שאכלו אבל איסורי הנאה מדרבנן כיון שאכלו ונהנה
לא יחזיר להם כלום ואע"פ שלרב ז"ל אין לו ראייה ברורה בדין זה לא מצינו
מן הבאים אחריו שחלקו עליו עכ"ל:

הלכות מכירה - פרק שבעה עשר

א אַרְבַּע מִדּוֹת בְּמוֹכְרִין. מְכַר לוֹ חֲטִים יְפוֹת וְנִמְצְאוּ רְעוֹת
הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ וְלֹא הַמוֹכֵר. רְעוֹת וְנִמְצְאוּ יְפוֹת הַמוֹכֵר
יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ וְלֹא הַלּוֹקֵחַ. רְעוֹת וְנִמְצְאוּ רְעוֹת יְפוֹת וְנִמְצְאוּ
יְפוֹת אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן יְפוֹת שְׂאִין לְמַעְלָה מִהֶן וְלֹא רְעוֹת שְׂאִין

לְמַטָּה מֵהֶן וְהָרִי יֵשׁ שָׁם הַזְּנוּיָה שְׁתּוֹת אֵין אֶחָד [א] מֵהֶם יָכוֹל
לְחַזֵּר בּוֹ אֶלָּא קָנָה וּמְחִזִּיר אֹנְאָה :

מגיד משנה ארבע מדות במוכרין וכו'. משנה פרק המוכר את הספינה (דף פ"ג)
ופירשו ז"ל שאמר המוכר שהם יפות ונמצא שקורין לכמותן במקום שהן
רעות אע"פ שאין הונאת שתות בין אלו לאלו בדמי המקח אפילו הכי (המוכר)
[הלוקח] יכול לחזור בו מפני שהטעהו ויש ביניהם שינוי השם וה"ז קצת כשינוי
חפץ מחפץ שאם רצה המתאנה לחזור בו ולבטל מקחו רשאי אבל לא המוכר
לפי שאינו שנוי חפץ לגמרי ע"כ: רעות ונמצאו יפות וכו'. משנה שם. ופי'
כלומר שהטעה הלוקח את המוכר ואמר לו חטים שלך רעות הן ונמצאו שהן
מן היפות מוכר שנתאנה יכול לחזור בו ולא לוקח: רעות ונמצאו רעות וכו'.
ג"ז במשנה. ומ"ש אע"פ שאינן יפות וכו'. הוא פירוש לדברי המשנה וכן
פירשו ז"ל:

ב אֶבֶל הַמוֹכֵר חֲטִים שְׁחֲמַתִּית וְנִמְצְאוּ לְבָנָה. לְבָנָה וְנִמְצְאוּ
שְׁחֲמַתִּית. יַעֲצִים שֶׁל זֵית וְנִמְצְאוּ שֶׁל שְׁקָמָה. שֶׁל שְׁקָמָה וְנִמְצְאוּ
שֶׁל זֵית. יַיִן וְנִמְצְאוּ חֲמֵץ. חֲמֵץ וְנִמְצְאוּ יַיִן. כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל
לְחַזֵּר בּוֹ. שְׂאִין זֶה הַמִּין שְׂאֵמֶר שְׂיִמְכֹר לוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בָּזָה :

מגיד משנה אבל המוכר חטים שחמתית וכו'. פירוש שחמתית אדומה על שם
חמה שמאדימתן: כל אחד משניהם יכול לחזור בו. במשנה שם והטעם שזה
כשינוי חפץ לגמרי ופירוש אף על פי שאין אונאה בדמי המקח:

ג הַמוֹכֵר יַיִן לְחֵבֶרוֹ וּנְתָנוֹ [ב] הַלּוֹקֵחַ בְּקִנְיָנוֹ וְהִחְמִיץ מִיָּד אֵינוֹ
חַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתוֹ. וְאִף עַל פִּי שְׂאֵמֶר לוֹ לְתַבְּשִׁיל אֲנִי צָרִיד לוֹ. וְאִם
יָדַע שְׂיִינוֹ מִחְמִיץ הָרִי זֶה מִקַּח טְעוּת. מָכַר לוֹ יַיִן וְהָרִי הוּא
בְּקִנְיָנוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְהִחְמִיץ. אִם אָמַר לוֹ לְמִקְפָּה אֲנִי צָרִיד
וְהִחְמִיץ מְחִזִּיר וְאוֹמֵר לוֹ הָרִי יַיִן וְקִנְיָנוֹ שְׂאֵנִי לֹא קִנִּיתִי
לְשִׁתּוֹתוֹ אֶלָּא לְבִשְׁל מְעַט מְעַט. וְאִם לֹא אָמַר לְמִקְפָּה הוּא אֵינוֹ
יָכוֹל לְהִחְזִיר. שְׂהָרִי אוֹמֵר לוֹ לָמָּה לֹא שְׁתִּיתָ אוֹתוֹ. וְלֹא הָיָה
לָךְ לְשִׁהוֹתוֹ עַד שְׂיִחְמִיץ :

מגיד משנה המוכר יין לחבירו ונתנו הלוקח בקנקניו וכו'. משנה פרק המוכר פירות (דף צ"ו:) ודוקא בקנקני לוקח כדאיתא בגמ' (דף צ"ח) מימרא דרבי יוסי בר חנינא מפני שיכול לומר לו קנקניך גרמו. ומ"ש ואע"פ שאמר לו לתבשיל וכו'. גם זה מפורש שם: ואם ידע שיינו מחמיץ ה"ז מקח טעות וכו'. ופירש דוקא כשא"ל לתבשיל הוא מקח טעות כשיודע שיינו מחמיץ הא בסתם אינו מקח טעות אע"פ שהוא יודע שיינו מחמיץ דמצי א"ל מוכר ללוקח לא איבעי לך לשהויי כדאיתא בגמרא שם ובהלכות: מוכר לו יין והרי הוא בקנקני מוכר וכו'. ופירש הרב אבן מיגש ז"ל קנקנים דוקא אותן שהיו בהן היין קודם מכירה אבל אם עירהו הלוקח בקנקנים אחרים אע"פ שהם של מוכר ברשות לוקח הוא ונתן טעם לזה. והחילוק בין אמר לו למקפה לאומר לו סתם מפורש בגמרא במימרא דר' יוסי בר' חנינא ובהלכות. וכתב הרשב"א ז"ל ואם אמר לו לשתות מעט מעט לעצמו ה"ז כאומר לו למקפה. ודע שהרבה מפרשים ז"ל כתבו שאם היין בקנקני המוכר והחמיץ תוך ג' ימים אפילו לא אמר לו למקפה הרי הוא ברשות מוכר אלא א"כ טלטלו ונדנדו על כתיפו, והם מעמידים מימרא דשמואל דאמר אפילו תוך שלשה ימים ברשות לוקח כשהולכו בכתף ודעת המחבר כדעת ההלכות והרב אבן מגש ז"ל:

כסף משנה המוכר יין לחבירו ונתנו הלוקח בקנקניו והחמיץ וכו'. לפי דברי רבינו אין חילוק בין יין לשכר דבין בזה ובין בזה אם עירהו הלוקח לתוך כליו אפילו החמיץ מיד אינו חייב באחריותו ואם לא נתנו לתוך כליו אם החמיץ בתוך שלשה ימים הראשונים הרי זה ברשות מוכר שהרי כתב גבי יין לא הוה ליה להשהותו עד שיחמיץ ואיזו שהיה תהיה פחות משלשה ימים ואם כן יש לתמוה למה ברישא כתב המוכר יין ובסיפא כתב המוכר שכר. וי"ל דאין הכי נמי דס"ל דאין חילוק בין יין לשכר אלא דמשום דבעי למיתני אם א"ל למקפה אני צריך דלא שייך אלא ביין לא הוה אפשר ליה למיתני ברישא שכר ולגלויי כן דלענין החמיץ יין ושכר שוים נקט בסיפא שכר ולפי זה צריך לומר דלא גריס בגמרא והלכתא כשמואל ופסק כרב דכל שלשה ימים הראשונים ברשות מוכר ולא נראה לו ז"ל לפסוק הלכה כשמואל אף על גב דהלכתא כוותיה בדיני משום דפשטא דברייתא ודברי ר"י בה כרב. ועוד י"ל שרבינו מפרש כפירוש רשב"ם דשמואל סבר כרבי חייא בר יוסף וכיון שפסק הלכה כרבי יוסי ברבי חנינא ולא כרבי חייא בר יוסף ממילא איבטילא לה מימרא דשמואל מהלכתא וכן איבטיל מאי דעבד רב יוסף עובדא כוותיה בחמרא וקם לה הלכתא כרב וזה כפתור ופרת. ותמהני על הרב המגיד שכתב על מ"ש רבינו המוכר חבית של שכר לחבירו והחמיצה מימרא שם ומעשה דרב יוסף שדן הדין כן עכ"ל. משמע מדבריו שהוא סובר שרבינו פוסק כרב יוסף שמחלק בין יין לשכר וקשה עליו מה שהקשיתי דביין בקנקני מוכר ולא א"ל למקפה כתב שלא הו"ל

להשהותו עד שיחמיץ ואיזו שהייה תהיה פחות משלשה ימים ולכך מ"ש הוא הנכון:

ד המוכר חבית של ^[ג] שכר לחברו והחבית של מוכר והחמיצה בתוך שלשה ימים הראשונים. הרי זה ברשות המוכר ומחזיר את הדמים. מכאן ואילך ברשות הלוקח:

מגיד משנה המוכר חבית של שכר לחבירו וכו'. מימרא שם (דף צ"ו): ומעשה דרב יוסף שדן כן את הדין ופירשה המחבר דוקא בחבית דמוכר אבל אם עירה לתוך חביתו יכול מוכר לומר חביתך גרמה לו:

ה המוכר חבית של יין לחברו כדי למכרה ^[ד] מעט מעט והחמיצה במחציתה או בשלישה חוזרת למוכר. ואם שנה הלוקח הנקב שלה או שהגיע יום השוק ושהה ולא מכר הרי היא ברשות הלוקח. וכן המקבל חבית של יין מחברו ^[ה] כדי להוליכה למקום פלוני למכרה שם וקדם שהגיע שם הוזל היין או החמיצה הרי זה ברשות המוכר. מפני שהחבית ^[ו] והיין שלו. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה המוכר חבית של יין וכו'. מימרא דרבא שם (דף צ"ח) ובהלכות. ויש מי שפירשה בשהולכה במוט דוקא אבל בכתף חמרא אכתפא דגברא שוור ודעת המחבר כדעת ההלכות: וכן המקבל חבית של יין מחבירו וכו'. כ"ה הגיר' בספרים שלנו ובהלכות האי מאן דמקבל חביתא וכו'. ויש מי שפירש לפי גרסא זו דדוקא במקבל לעסק דאע"ג דפלגא מלוה ופלגא פקדון כיון דבתורת עסק קבלה ולהולכה למקום פלוני וזיל קודם לכן מחזיר לו שלא ע"ד כן קיבלה. ורבינו חננאל ז"ל וכן ה"ר אברהם ז"ל פירשו אפילו בלוקח גמור והטעם שכיון שהזכיר להוליד למקום פלוני הרי הוא כמתנה שאם תוזל קודם לכן שיחזירנה לו והוא שהזכיר בשעת מכירה כן וזה נראה דעת אבן מיגש ז"ל ודעת המחבר צריך עיון לאי זה צד הוא נוטה. ומ"ש או החמיצה. מחלוקת לשונות בגמרא ופסק כהלכות:

כסף משנה וכן המקבל חבית של יין מחבירו וכו'. דעת רבינו דבמקבל בתורת עסק עסקינן שבכל הבבות הללו כתב המוכר וכאן כתב המקבל:

ז האומר לחברו יין מבשם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד עפרת. אמר לו יין ישן אני מוכר לך נותן לו משל שנה שעברה. מישן משל שלש שנים. וצריך שיעמד ולא יחמיץ עד החג. ובמקום שיש ^[ז] מנהג ידוע הכל כמנהג המדינה :

מגיד משנה האומר לחבירו יין מבושם וכו'. משנה פי המוכר פירות (דף צ"ז צ"ח) : יין ישן אני מוכר לך וכו'. ג"ז משנה שם : מיושן משל ג' שנים וכו'. ג"ז באותה משנה שם ומש"כ וצריך שיעמוד ולא יחמיץ עד החג הוא ברייתא בגמ' ובשארם לו מיושן הוא שכן היא כוונת מיושן שתתיישן ג' שנים שלמות ולא קאי אישן וכן דעת אבן מיגש ז"ל :

כסף משנה האומר לחבירו מרתף זה של יין וכו'. חילוף דינים הללו תלוי שאם אמר לו מרתף זה גרע כחו ואפילו היה חומץ דמרתף זה משמע כמות שהוא ואם א"ל מרתף של יין אני מוכר לך למקפה יפה כחו כיון שלא הזכיר זה וא"ל יין למקפה וחייב ליתן לו יין שכולו יפה וראוי לתבשיל ואם א"ל מרתף זה של יין מצד שהזכיר זה הורע כחו ומצד שאמר של יין יפה כחו לכך נותן יין הנמכר בחנות ואם א"ל מרתף זה של יין למקפה מצד שהזכיר זה גרע כחו ומצד שאמר של יין למקפה יפה כחו והוי כאילו א"ל מרתף של יין סתם ונותן לו עשרה קנקנים שהתחיל יינם להשתנות במאה :

ז האומר לחברו מרתף זה של יין אני מוכר לך למקפה. או שמכר לו מרתף של יין סתם. הרי הלוקח מקבל עליו עפרה ^[ח] קנקנים בכל מאה שלא יהיה יינם טוב אלא כפר התחיל להשתנות. יתר על זה לא יקבל :

מגיד משנה האומר לחבירו מרתף של יין זה אני מוכר לך למקפה וכו'. דינין אלו שהזכירם הרב מבוארים במשנה (דף צ"ג) ובגמ' (דף צ"ה) פי המוכר פירות וכן העלוה בהל'. ומ"ש שלא יהיה יינם טוב אלא כבר התחיל להשתנות. הוא פי קוססות הנזכר במשנה :

ח אמר לו מרתף של יין אני מוכר לך למקפה. או שאמר לו חבית של יין אני מוכר לך. נותן לו יין שכלו יפה וראוי לתבשיל. אמר לו מרתף ^[ט] זה של יין נותן לו יין הנמכר בחנות

שְׁהָרִי הוּא בִּינּוּנִי לֹא רַע וְלֹא יָפָה. אָמַר לוֹ מִרְתָּף זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ וְלֹא הִזְכִּיר יַיִן אֶפְלוּ כִּלּוֹ חֲמֵץ הִגִּיעוּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה :

מגיד משנה אמר לו מרתף של יין למקפה וכו'. פיי לא אמר לו זה : או שאמר לו חבית של יין. פיי ולא אמר לו זה למקפה ומבואר הוא בגמרא והטעם דחבית של יין כיון שהוא כלי אחד אין ראוי להיות בו יין קוסס כלל : אמר לו מרתף של יין וכו'. פירוש ולא אמר לו למקפה. ומש"כ שהרי הוא בינוני הוא פירוש הנמכר בחנות הנזכר שם : אמר לו מרתף זה אני מוכר לך וכו'. מבואר שם וכתב ר"ש ז"ל דדוקא שלא אמר לו מרתף זה אני מוכר לך למקפה אבל אמר לו מרתף זה אני מוכר לך למקפה הלוקח מקבל יי קנקנים בכל קי שלא יהא יינם טוב והרי הוא דינו כאילו אמר לו מרתף של יין למקפה וזה דעת הרמב"ן ז"ל ואין להכריע מדברי רבינו כלום :

ט האומר לחברו ערבה של עץ אני מוכר לך. או קורת בית הַבַּד אֲנִי מוֹכֵר לָךְ. אֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ עֵץ שְׁרָאוּי לְחַפֵּר בּוֹ עֲרֵבָה. או קוֹרָה שְׁרָאוּי לְקוֹרוֹת בֵּית הַבַּד. אֶלָּא עֲרֵבָה בְּצוּרְתָהּ או קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד בְּצוּרְתָם. שְׁכָל הַרוֹאֶה אוֹמֵר זוֹ עֲרֵבָה אוֹ זוֹ קוֹרַת בֵּית הַבַּד. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה :

מגיד משנה האומר לחבירו עריבה של עץ וכו'. שם :

הלכות מכירה - פרק שמונה עשר

א אָסוּר לְרַמּוֹת אֶת בְּנֵי אָדָם בְּמִקָּח וּבְמִמְכָּר אוֹ לְגַנֵּב אֶת דְּעֵתָם. וְאֶחָד עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל שְׂוִים בְּדָבָר זֶה. הִיָּה יוֹדֵעַ שֵׁישׁ בְּמִמְכָּרוֹ מוּם יוֹדִיעוֹ לְלוֹקָח. וְאֶפְלוּ לְגַנֵּב דְּעַת הַבְּרִיּוֹת בְּדָבָרִים אָסוּר :

מגיד משנה אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר וכו'. זה פשוט ומבואר פ' הזהב (דף נ"ח) ופ' גיד הנשה (דף צ"ד): ואפילו לגנוב דעת הבריות וכו'. מימרא דשמואל בגיד הנשה שם אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת עכו"ם:

ב אין מפרכסין את האדם ולא את הבהמה ולא את הפלים הישנים כדי שייראו פחדשים. אבל מפרכסין החדשים כגון שישוף ויגהץ וייפה כל צרכיו:

מגיד משנה אין מפרכסין כו'. משנה בהזהב (דף ס') ופירש מפרכסין צביעה ותיקון באדם שאם היה שיער זקנו לבן צובעו כדי שיראה נער אסור וכן כיוצא בזה: אבל מפרכסין את החדשים וכו'. מפורש בגמרא שם:

ג אין משרבטין את האדם במים של חזרין וכיוצא בהן כדי שיתפח ויראו פניו שמנים. ולא צובעין את הפנים בשרק וכיוצא בו. ולא נופחין את הקרבנים ולא שורין את הבשר במים. וכן כל כיוצא בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין בשר נבלה לנכרי בכלל שחוטא אף על פי שהנבלה אצלו כשחוטא:

מגיד משנה אין משרבטין את האדם במים של חזרין וכו'. פי' חזרין סובין ולשון הגמרא ובהלכות אין משרבטין לא את האדם ולא את הבהמה וכו' מאי אין משרבטין הכא תרגימו מיא דחזרא פירש"י משקין אותן מי סובין והן נופחין מעיה ושערה נזקף (כשרבטא) ויתר הדברים מפורשים שם. ומ"ש ולא שורין את הבשר שמלבן והכחוש נראה שמן. לשון רש"י ז"ל: ואין מוכרין בשר נבילה וכו'. פ' גיד הנשה (דף צ"ד):

ד מתר לבר את הגריסין אבל לא על פי המגורה. שאינו אלא כגונב את העין וידמה שהוא הכל ברור. ומתר לחנוני ^[א] לחלק קליות ופגוזים לתינוקות ולשפחות כדי להרגילן לבוא אצלו. ופוחת משער שבשוק כדי להרבות במקיפין ממנו. ואין בני השוק יכולין לעכב עליו ואין בזה גנבת הדעת:

מגיד משנה מותר לברר הגריסין ולא על המגורה וכו'. משנה בהזהב (דף ס') ופסק כחכמים: ומותר לחנוני וכו'. גם זה באותה משנה ופסק כחכמים:

ה אין מערבין פירות בפירות אפלו חדשים בחדשים. ואין צריך לומר ישנים בחדשים. אפלו הישנים ביקר והחדשים בזול. מפני שהלוקח רוצה לישן. בין הוא שהתירו לערב קשה בדרך בין הגתות בלבד מפני שמשבחו. ואם היה טעמו נכר מתר לערב בכל מקום. שכל דבר הנכר טעמו מרגיש הלוקח ולפיכך מתר לערב אותו :

מגיד משנה אין מערבין פירות בפירות וכו'. מפורש במשנה (דף נ"ט ס'). ומ"ש ואפילו היו ישנות ביוקר וחדשות בזול וכו'. ברייתא שם וכפירוש ההלכות. ופירוש אע"פ שהוא מוכר מן החדשות והישנות שהוא מערב הם יותר ביוקר אסור מפני שהלוקח רוצה לישן ואין הישנות טובות להתיישן : **בין התירו לערב קשה בדרך וכו'.** פי' חזק בחלש והטעם מפני שמשבחו. מפורש במשנה שם (דף ס'). ומ"ש **בין הגתות וכו'.** בגמרא ובהלכות א"ר נחמן בין הגתות שנו והאידנא דקא מערבי שלא בין הגתות סברי כרב אחא דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנטעם ע"כ. (ופירש"י בין הגתות שנו דמשבחו שתוססין זה עם זה ונעשה טעם אחד אבל לאחר הגתות שכבר קלט כל אחד טעמו וריחו אין משבחו אלא פוגמו ע"כ) :

כסף משנה אין מערבין פירות בפירות וכו'. פירוש בעל הבית האומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך לא יערבם בפירות שדה אחר ואין צריך לומר אם פסק למכור לו חדשים שלא יערב עמהם ישנים : **ואם היה טעמו ניכר וכו' ולפיכך מותר לערב אותו.** קשה לי מאי ולפיכך דאי אין טעמו ניכר אסור הוא ואי טעמו ניכר כבר כתב שמותר לערבו ולמה לי למנקט לוקח. וצריך עיון :

א אין מערבין מים בין. ומי שנתערב לו מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא אם כן מודיעו. ולא לתגר אף על פי שמודיעו, שמרמה בו אחרים. ומקום שנהגו להטיל מים בין יטיל. והוא שיהיה בין הגתות :

מגיד משנה אין מערבין מים בין וכו' ומי שנתערב וכו'. משנה שם : **ולא לתגר וכו'.** במשנה שם ובגמרא רבא אייתו ליה חמרא מחנותא מזגיה וכו' שדריה לחנואה א"ל אביי והא תנן ולא לתגר אע"פ שמודיעו א"ל מזגא דידי מידע ידיע פי' רש"י שאני נותן מים הרבה. ורבא הוא דאמר כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא. ואמרינן תו בגמרא וכ"ת x דמייתי חמרא חייא

ומערב ביה פירוש עד שלא יהא ניכר טעם המים א"כ אין לדבר סוף. פירש"י ז"ל א"כ דכולי האי חיישינן אין לדבר סוף שאף המים לבדם יהא אסור למכור לחנוני שמא יערבם ביין אלא לא חששו חכמים אלא בזמן שאני מוכר לו דבר העשוי לרמות בו כמו שהוא עכשיו עד כאן. והוא הדין לכל כיוצא בזה. והמחבר לא הביא דינו של רבא לפי שאינו מצוי שיתערב מים כל כך ביין: **ומקום שנהגו להטיל וכו'.** משנה שם: **והוא שיהיה בין הגתות וכו'.** בגמרא שם והטעם שבזמן הגתות קולטים המים טעם היין אבל שלא בין הגתות הוא נחשב כאילו הוא מזוג:

ז **הַתֵּגֶר נוֹטֵל מִחֲמֵשׁ גִּתּוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פֵּיטָם אֶחָד. מִחֲמֵשׁ גִּרְנוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ מְגוּרָה אַחַת. וּבִלְבַד שְׁלֹא יִתְכַוֵּן לְעָרֵב:**

מגיד משנה **התגר נוטל וכו'.** בבא זו משנה שם כלשונה. ופירש"י שלא יתכוון לערב. להוציא קול ולקנות הרוב ממקום משובח ולערב בו ממקום אחר ושכניו סבורים שכל הפירות מאותו מקום ע"כ:

ח **אָסוּר לְעָרֵב שְׁמָרִים בֵּין בֵּינָן בֵּין בְּשֶׁמֶן וְאֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא. וְאֶפְלוּ שְׁמָרִים שֶׁל אֶמֶשׁ בְּשֶׁמְרִים שֶׁל יוֹם אָסוּר. אֲבָל אִם יֵעָרֵב הַיַּיִן מִכְּלֵי אֵל כְּלֵי נוֹתֵן שְׁמָרָיו לְתוֹכּוֹ:**

מגיד משנה **אסור לערב שמרים וכו'.** ברייתא שם ובהלכות וסוף הברייתא אבל מערב של אמש בשל אמש ושל יום בשל יום. ופירש"י דיום ואמש לאו דוקא אלא חלוק הכלים הוא שיש להקפיד מחבית לחבית. וזהו שכתב המחבר אבל אם עירה היין וכו':

ט **הַמוֹכֵר לְחֻבְרוֹ שֶׁמֶן מְזַקֵּק אֵינּוּ מְקַבֵּל שְׁמָרִים. מְכַר לוֹ שֶׁמֶן סֵתֵם מְקַבֵּל לוֹג וּמְחַצֵּה שְׁמָרִים לְכָל מֵאָה לוֹג. וּמְקַבֵּל בְּשֶׁאֵר שְׁמָרִים שֶׁמֶן עָכוּר הָעוֹלָה לְמַעְלָה עַל פְּנֵי הַשֶּׁמֶן יִתֵּר עַל הַשְּׁמָרִים הַיְדוּעִים בְּאוֹתוֹ מְקוּם:**

מגיד משנה **המוכר לחבירו שמן מזוקק וכו'.** פסק דלא כר' יהודה דמתניתין דפרק המפקיד (דף מ') וכן דעת ההלכות שם. ויש מי שפירש שאפילו ר' יהודה מודה באומר לו שמן מזוקק ולא נחלק אלא באומר שמן סתם ונתן לו בסתם מזוקק ונשארו בידו השמרים ואומר ר"י שנותן השמרים. ופסק רבינו

כאוקימתא קמא דאמרינן לדברי חכמים אסור לערב השמרים וזהו שכתב למעלה אסור לערב שמרים ביין ובשמן: **מכר לו שמן סתם וכו'.** וזה מתבאר שם: **ומקבל בשאר שמרים שמן עכור וכו'.** זהו פירוש פקטים האמור בגמרא שם ורש"י ז"ל פירש פקטים פסולת גרעינים הצפים על פני השמן:

ב בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים כְּשֶׁנִּתֵּן לוֹ מְעוֹת בְּתִשְׁרֵי שְׁהֶשְׁמֹן עָכוּר. וְלָקַח הַשְּׁמֹן בְּנִיסָן כְּמִדַּת תִּשְׁרֵי שְׁהִיא גְדוֹלָה מִפְּנֵי אוֹתוֹ הַשְּׁמֹן הַקּוֹפָה לְמַעַלָּה. אָבֵל אִם לָקַח בְּמִדַּת נִיסָן שְׁהִיא קְטַנָּה מִפְּנֵי שְׁכָבֵר צָלַל הַשְּׁמֹן אֵינּוּ מְקַבֵּל אֶלֶּא הַשְּׁמָרִים בְּלִבָּד:

מגיד משנה בד"א כשנותן לו המעות וכו'. לשון הגמ', ובהלכות הא דיהיב ליה זוזי בתשרי וקא שקיל מיניה בניסן כמדה דתשרי הא דיהיב ליה זוזי בניסן וקא שקיל מיניה בניסן כמדה דניסן ע"כ. ומתוך לשון המחבר נראה שהוא סובר שאין המדות שוות בשיעור. ורש"י ז"ל פירש מדה שער הדמים ולא מדה ממש וז"ל מדה כשער הדמים של תשרי שהם בזול וסתם שמנים עכורים וקבל עליו פקטים. הא דשקיל מיניה בניסן כשער של ניסן וביוקר דרך כל השמנים להיות מזוקקים בניסן והלוקח סתם והמוכר סתם אין מוכר אלא מזוקק עכ"ל:

יא המוכר חטים לחבירו מקבל עליו רבע קטנית לכל סאה. שעורים מקבל עליו רבע נישובות לכל סאה. עדשים מקבל עליו רבע עפרורית לסאה. תאנים מקבל עליו עשר מתליעות לכל מאה. מכר לו שאר פרות מקבל עליו רבע טנופות לכל סאה. נמצא מהן יתר על השעורים האלו כל שהוא ^[ב] ינפה את הכל ויתן לו פרות מנפין וברורין שאין בהן כלום:

מגיד משנה המוכר חטים לחבירו מקבל עליו רובע קטנית וכו'. ברייתא פי המוכר פירות (דף צ"ד): **שעורים מקבל עליו רובע נישובות.** ג"ז באותה [ברייתא] שם. ופ"י נישובות אבק וקשין שנזרים בנשוב: **עדשים מקבל רובע עפרורית וכו'.** באותה ברייתא שם והביא המחבר לשון הברייתא כפשטה: **תאנים מקבל עליו וכו'.** משנה שם (דף צ"ג): **מכר לו שאר פירות וכו'.** משנה שם המוכר פירות לחבירו מקבל עליו רובע טנופות לכל סאה והמחבר הביא המשנה והברייתא כפשטה כשיטת ההלכות ובגמ' מתברר שבכל המינין חוץ מעדשים אינו מקבל עליו רובע עפרורית אלא פחות מרובע ופירוש רובעין אלו

רובע קב שהם אחד מכ"ד בסאה: נמצא בהן יותר על השיעורין וכו'. מימרא דרב הונא שם אם בא לנפות מנפה את כולו ופירושה כדברי המחבר והיא בהלכות:

יב ואין כל אלו הדברים אמורים אלא במקום שאין להם מנהג אבל במקום שיש להם מנהג הכל כמנהג המדינה:

מגיד משנה ואין כל אלו הדברים אמורים אלא במקום שאין וכו'. כך כתוב בהלכות ודבר נכון הוא:

יג יש מקומות שנהגו שיהיו כל פרות מנקים וברורים מכל דבר. ושיהיו היינות והשמנים צולין. ולא ימכרו השמרים כלל. ויש מקומות שנהגו אפלו היו בהן מחצה שמרים. או שהיו בפרות מחצה עפר או תבן או מין אחר ימכר כמות שהוא. לפיכך הבורר צרור מתוך גרנו של חברו נותן לו דמי חטים כשעור צרור שברר. שאלו הניחו היה נמכר במדת חטים. ואם תאמר יחזירנו הרי אמרו אסור לערב כל שהוא:

מגיד משנה לפיכך הבורר צרורות וכו'. מימרא שם (דף צ"ג צ"ד) ובהלכות:

כסף משנה לפיכך הבורר צרור מתוך גרנו וכו'. נ"ל דקאי דוקא אמאי דקאמר ויש מקומות שאפילו היה בהם מחצה שמרים וכו' דאי במקום שנהגו שיהיו מנוקים מאי אפסדיה ואם נאמר דקאי היכא דלית להו מנהג קאי דוקא היכא דלא היה אלא רובא קטנית לסאה חטין כו' דאי הוה ביה יותר מאי אפסדיה הא צריך היה לברור הכל:

יד המוכר קנקנים בשרון במקום שאין מנהג מקבל לכל מאה עשרה פיטסות. והוא שיהיו נאות ועשויות בגפרית:

מגיד משנה המוכר קנקנים בשרון במקום שאין מנהג. לשון המשנה (צ"ג): קנקנים בשרון מקבל עליו י' פיטסות לק'. ופירש המחבר שלפיכך אמרו שרון לפי שאין שם מנהג בזה. ומ"ש והוא שיהיו נאות ועשויות בגפרית. הוא ברייתא (דף צ"ז): על המשנה תנא פיטסות נאות ומגופרות. ולשון י' מיגש ז"ל

כלומר אע"פ שאינן מבושלין כל צרכן והן מזיעין את היין צריך שיהו נאות וכו' וכן פירש"י דשבורין ממש אפילו אחד אינו מקבל:

הלכות מכירה - פרק תשעה עשר

א אסור למוכר למכור לחברו קרקע או מטלטלין שיש בה עסיקין ויש בה [א] דין עד שיודיעו. שאף על פי שהאחריות עליו אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויורד לדין ויהיה נתבע מאחרים:

מגיד משנה אסור למכור לחבירו קרקע או וכו'. דינו של הרב ז"ל פשוט הוא בטעם שלא יהיה זה פחות משאר האונאות שהן אסורות וה"ז כמום, ובפי' שבועת העדות (דף ל"א) אמרינן ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו זה הלוקח שדה שיש עליו עסיקין וכיון שהלוקח לא טוב עשה נראה שאסור למוכר למכור אותם בסתם ולא יודיעו, ופירוש עסיקין עוררין מלשון התעשקו עמו:

ב המוכר קרקע לחברו ואחר שקנה הלוקח באחד מן הדרכים שקונין בהן קדם שישתמש בה יצא עליו מערערין. הרי זה יכול לחזור בו. שאין לה מום גדול מזה שעדין לא נהנה בו ובאו התובעין. לפיכך יבטל המקח ויחזיר המוכר את הדמים ויעשה דין עם המערערין. ואם נשתמש בה הלוקח כל שהוא ואפלו [ב] דש המצר שלה וערבו עם הארץ אינו יכול לחזור בו אלא עושה דין עם המערערין. ואם הוציאו מידו בדין יחזור על המוכר כדין כל הנטרפין:

מגיד משנה המוכר קרקע לחבירו וכו'. לשון הגמרא פ"ק דמציעא (דף י"ד) ופרק קמא דב"ק (דף ח'): ופרק מי שהיה נשוי (דף צ"ב צ"ג) אמר [אביי] ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו מ"ט דא"ל חייטא דקיסרי

פירוש שק מלא קשרים סברת וקבילת מאימתי הוי חזקה מכי דייש אמצרי וא"ד אפילו באחריות נמי כלומר אפילו באחריות משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו דא"ל אחוי טרפך ואשלם לך ע"כ. ופירוש המחבר כד הוא ראובן שמכר שדהו וקנהו שמעון באחת מדרכי הקניות עד שלא החזיק בה פי' נשתמש בה. וכבר ידעת דעת המחבר דשימוש הויא חזקה לקנות כדאיתא פי"א וכאן אפילו לאחר קנייה יכול לחזור בו קודם תשמיש ואע"פ שנתן דמים ושיטות הרבה יש בזה:

כסף משנה המוכר קרקע לחבירו וכו' ואפילו דש המצר וכו'. כבר פירשתיו למעלה בפ"א וכתוב בעיטור להרי"ף ודוקא דאית ליה נכסי לאשתלומי מיניה הא לאו הכי יכול לחזור בו דמצי א"ל אדהכי והכי אכלת להו לזוזי וליכא לאשתלומי מינד:

א כל המוכר קרקע או עבד או שאר מטלטלין הרי זה חייב באחריותו. כיצד. אם הוציא המקח מיד הלוקח מחמת המוכר. חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן המוכר שהרי נלקח המקח מחמתו. כך הדין בכל ממכר אף על פי שלא פרש הלוקח דבר זה אלא קנה סתם. אפלו מכר הקרקע בשטר ולא הזכיר בו האחריות הרי זה חייב באחריותו. שאחריות שלא נזכר טעות סופר [ג] הוא:

מגיד משנה כל המוכר קרקע וכו'. כך הוא מסקנא דשמעתא פי"ק דמציעא (דף י"ד) דאחריות טעות סופר הוא אפילו בשטרי מקח וממכר:

ד במה דברים אמורים כשהוציא המקח מיד הלוקח בבית דין של ישראל. כגון שהיה המקח מטלטלין והיו גנובין או גזולין או שהיתה הקרקע גזולה. או שבא בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח והפל בבית דין של ישראל. אבל אם העובד פוכבים הוא [ד] שהוציא המקח מן הלוקח בין בדין המלך בין בערפאות שלהן. אין המוכר חייב באחריותו. ואף על פי שהעובד פוכבים טוען שהמוכר גנב חפץ זה או גזלה ממנו

וְהָבִיא עֲדֵי עֲכוּ"ם עַל כֶּךָ אֵין הַמוֹכֵר חַיֵּב כָּלוּם. שְׁזָה אֲנִס הוּא
וְאֵין הַמוֹכֵר חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוֹת אֲנִס :

מגיד משנה בד"א בשהוציא המקח וכו' אבל אם העכו"ם וכו'. זה החילוק מימרא (דף מ"ה) פרק חזקת הבתים בשם אמימר שאין ישראל חייב באחריות מכר אם העכו"ם טורפה וכן הדין לעולם אינו חייב אא"כ תצא ממנו בדינינו וכדאמרין לעיל אחוי טירפך פירש"י ז"ל שבדין טרפוה ממך וכן עיקר ואפילו היה הטורף ישראל אם טרף שלא כדין אינו חייב לו :

כסף משנה (ג-ד) כל המוכר קרקע או עבד וכו' בד"א בשהוציא המקח מיד הלוקח בב"ד של ישראל וכו'. כתב ה"ה שאפילו היה הטורף ישראל אם טרף שלא כדין אינו חייב לו, נראה מדבריו שהדבר תלוי באם הדין נותן שיטרפוה ממנו אם לאו ואם טרפה עכו"ם ממנו בדיניהם וגם בדינינו היה טורף אותה שהוא חייב ודברים של טעם הם שהכל הולך אחר מה שהיה נותן דינינו. ומ"מ נשאר לי ספק אחד שא"כ למה כשהוציאו בדין המלך אינו חייב הא קיי"ל דינא דמלכותא דינא אלא אם נאמר דסתם מקבל אחריות אינו מקבל אלא אם יתחייב בדין תורה לא בדינא דמלכותא אף על גב דהוי דינא ועם כל זה אינו מספיק :

ה המוכר קרקע לחבירו והתנה עמו שכל אנס שיולד בקרקע זה יהיה חייב לשלם. אפלו בא עכו"ם וגזלה מחמת המוכר חייב לשלם. אבל אם נפסק הנהר שיהיה משקה אותה. או שחזר הנהר לעבר בתוכה ונעשית ברכה. או שבאה זנעה והשחיתה אותה. הרי זה פטור. שאילו וכיוצא בהן אנס^[ה] שאינו מצוי הוא ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה. וכך אנס שאינו מצוי אינו בכלל התנאי הזה :

מגיד משנה המוכר קרקע לחבירו והתנה עמו וכו'. מ"ש אפילו בא העכו"ם וגזלה מחמת המוכר חייב לשלם. הטעם הוא לפי שהוא אונס מצוי וכיון שקבל עליו כל אונס זהו בכלל: אבל אם נפסק הנהר שהיה וכו'. מימרא גבי מעשה בגיטין פ' מי שאחזו (דף ע"ג) מסקנא שם :

כסף משנה המוכר קרקע לחבירו וכו' אפילו בא העכו"ם וגזלה מחמת המוכר חייב לשלם. פירוש דוקא אם גזלה מחמת המוכר כגון שטען שהמוכר גזלה

ממנו אבל אם גזלה שלא מחמת המוכר כגון שטען שהלוקח גזלה ממנו פטור שאע"פ שקבל עליו כל אונס שיולד לו ה"מ אונס שיולד לו מחמתו אבל שלא מחמתו לא ואם חזר נהר לעבור בתוכה או השחיתה הזוועה כיון שאינו מחמת הלוקח הוה ליה כאילו הוא מחמת המוכר ואילולא שהוא אונס שאינו מצוי היה חייב:

ו והוא הדין לכל תנאי ממון שאומדין דעת המתנה ואין כוללן באותו התנאי אלא דברים הידועין שבכללן היה התנאי והם שהיו בדעת המתנה בשעת שהתנה:

מגיד משנה ומ"ש והוא הדין לכל תנאי שבממון. פשוט הוא שלמדין מדבר לחבירו בכל כיוצא בזה:

ז מעשה באחד ששכר מלחים להביא שמשמין למקום פלוני. והתנה עמם שהן תיבין בכל אנס שיארע להם עד שיגיעו השמשמין למקום פלוני. ונפסק הנחר שהיו מוליכין בו. ואמרו חכמים זה אנס שאינו מצוי ואין תיבין להוליך שמשמין אלו על גבי בהמה עד אותו מקום. וכן כל כיוצא בזה:

מגיד משנה מעשה באחד ששכר מלחים וכו'. מעשה שם פרק מי שאחזו (גיטין דף ע"ג):

ח המוכר קרקע לחברו והתנה המוכר שלא יהיה עליו אחריות. אפלו נודע בנדאי שזו הארץ גזולה ויצאת מיד הלוקח. אין המוכר תיב כלום. ואין צריך לומר אם בא בעל חוב וטרפה שאינו מחזיר לו כלום. שכל תנאי שבממון קיים:

מגיד משנה המוכר קרקע לחבירו וכו'. פרק חזקת (דף מ"ד): ופסק כרב זביד וכן בהלכות:

כסף משנה המוכר קרקע לחבירו והתנה המוכר וכו'. דברי רבינו סותרים אלו את אלו מכאן לפט"ז מהל' עדות ושם כתבתיו בארוכה:

ט רְאוּבֵן שֶׁמָכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹא בְּאַחֲרֵי־וֹת. וּבֹא לְוִי וְהוֹצִיָּאָה מִיַּד שִׁמְעוֹן. אִם רָצָה רְאוּבֵן לַעֲשׂוֹת דִּין עִם לְוִי [נ] עוֹשָׂה. וְאִין יָכוֹל לְוִי לֹמַר לוֹ מָה לִּי וּלְךָ וְהָרִי אִין עֲלֶיךָ [נ] אַחֲרֵי־וֹת. שְׁהָרִי רְאוּבֵן אוֹמֵר לוֹ אִין רְצוֹנִי שְׁיִהְיֶה לְשִׁמְעוֹן תִּרְעַמֶּת עָלַי שְׁהָרִי הַפְּסִיד בְּגִלְלִי:

מגיד משנה **ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכו'.** מימרא פ"ק דמציעא (דף י"ד) ופ"ק דב"ק (דף ח'): ובפי' מי שהיה נשוי (דף צ"ב צ"ג). ומ"ש **שלא באחריות.** פסק כאיכא דאמרי דהתם דאפילו שלא באחריות. וכתבו קצת המפרשי ז"ל נפקא מינה היכא דהויא אפותיקי מפורש ללוי שיכול לסלקו ראובן במעות ולא שמעון וצדדין אחרים והרמב"ן ז"ל כתב בסוף דבריו ואין צורך לכל זה אלא נפקא מינה דאיהו ידע למיטען טפי:

י רְאוּבֵן שֶׁמָכַר שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹא בְּאַחֲרֵי־וֹת וְחֹזֵר וּלְקַחְתָּה מִשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרֵי־וֹת. וּבֹא בְּעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן לְטָרֵף אוֹתָהּ מִפְּנֵי. אִינוּ יָכוֹל לְחֹזֵר עַל שִׁמְעוֹן. שְׁאַף עַל פִּי שְׁלֹא קִבֵּל עָלָיו אַחֲרֵי־וֹת לְשִׁמְעוֹן אַחֲרֵי־וֹת עֲצָמוֹ קִבֵּל שְׁלֹא יִהְיֶה הוּא הַמּוֹכֵר וְהוּא הַמוֹצִיא לְעֲצָמוֹ. אָבֵל אִם בָּא בְּעַל חוֹב שֶׁל יַעֲקֹב אָבִיהֶם וּטְרַפָּה מִיַּד רְאוּבֵן. חוֹזֵר בְּכָל הַדְּמִים עַל שִׁמְעוֹן. מִפְּנֵי שֶׁשִׁמְעוֹן קִבֵּל לוֹ הָאַחֲרֵי־וֹת וְרְאוּבֵן לֹא קִבֵּל לְשִׁמְעוֹן אַחֲרֵי־וֹת שֶׁל אַחֲרִים כָּלֵל:

מגיד משנה **ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכו'.** מימרא בכתובות בפי' מי שהיה נשוי (דף צ"א צ"ב) ופסק כרבא. ומ"ש **שלא קבל וכו'.** הוא כפי גירסת ההלכות והגאונים x נהי דאחריות דעלמא לא קיבל עליה אחריות דנפשיה מי לא קביל עילויה: **אבל אם בא בעל חוב של יעקב וכו'.** פירוש אביו של ראובן וכגון ששדה זו באה לראובן בירושה מיעקב אביו והוא מוכרה לשמעון שלא באחריות וחזר וקנאה ממנו באחריות וטרפה בעל חוב של יעקב. וגם זה מפורש שם בכתובות ובהלכות:

כסף משנה **ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכו'.** ואע"ג דאילו בא ב"ח ומצאה ביד שמעון הוה טריף לה אי נמי מכרה לאיש אחר היה חייב שמעון ולא היה יכול לחזור על ראובן שהרי שלא באחריות לקחה השתא אינו יכול לחזור על שמעון שאע"פ שלא קבל אחריות וכו' אבל אם בא בע"ח של

יעקב וכו' חוזר כל הדמים על שמעון דהוה ליה האי ב"ח כב"ח דעלמא העורר עליה מחמת מי שמכרה לראובן תחלה וכיון דראובן לא קבל אחריות ושמעון קבל
חיב
לראובן:

הלכות מכירה - פרק עשרים

א המבקש לקנות מחברו מקח. מוכר אומר במאתים אני מוכר לך והלוקח אומר איני קונה אלא במנה. והלך זה לביתו וזה לביתו ואחר כך נתקבצו ומשך זה החפץ סתם. אם המוכר הוא שפתבע הלוקח ונתן לו החפץ אינו נותן אלא מנה. ואם הלוקח הוא שפא ומשך זה החפץ סתם חיב לתן מאתים:

מגיד משנה המבקש לקנות מקח מחבירו וכו'. תוספתא בקדושין הובאה בהלכות פ"ק דקדושין וז"ל והמוכר [נפא] לחבירו וכו' זה אומר במנה וזה אומר במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ואח"כ תבעו זה את זה אם הלוקח תבע את המוכר יעשו כדברי המוכר ואם המוכר תבע את הלוקח יעשו כדברי הלוקח ע"כ. וזה מבואר:

ב הלוקח מאחד מחמשה בני אדם וכל אחד מהן תובע אותו ואומר אני הוא בעל המקח. והוא אינו יודע ממי מהם לקח. מניח דמי המקח ביניהם ומסתלק ויהיו הדמים מנחין עד שיודו או עד שיבוא אליהו. ואם הוא חסיד נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים:

מגיד משנה הלוקח מאחד מחמשה בני אדם וכו' מניח דמי המקח וכו'. פסק כרשב"א וכסתם משנה דיבמות פ' האשה שלום (דף קי"ח:) דלא נחלקו ר"ע ור"ט בלוקח שמניח דמי מקח ביניהם ומסתלק וכן הוא בהלכות ופירשו ז"ל שמניח ביד ב"ד וזה שכתב ויהיו הדמים מונחין הכוונה בב"ד: **ואם הוא**

חסידי נותן דמים וכו'. בזה חלוקים עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ואומר דבמקח אפילו בא לצאת ידי שמים מניח ביניהם ומסתלק וכ"כ פרק המפקיד (דף ל"ז) ועיין בתוס' שם בד"ה התם :

כסף משנה הלוקח מאחד מחמשה בני אדם וכו' ואם הוא חסיד נותן דמים לכל אחד ואחד. למד כן מדתנן בפרק המפקיד (דף ל"ז) אמר לשנים גולתי לאחד מכם מנה ואיני יודע אי זה מכם אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע אי זה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה ואוקימנא לה בגמ' בבא לצאת ידי שמים :

ג לָקַח מִקַּח מֵאֶחָד מִחֲמֵשָׁה בְּנֵי אָדָם וְכָפַר בּוֹ וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְהָרִי הוּא רוֹצֵה לְשָׁלֵם וְכָל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאוֹמֵר אֲנִי הוּא שְׁכַפְרֶתָּ בִּי וְנִשְׁבַּעְתָּ לִּי וְהוּא אוֹמֵר אֲנִי יוֹדֵעַ. חָיִב לְשָׁלֵם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִפְּנֵי שְׁעֵבֶר עֲבָרָה :

מגיד משנה לקח מקח מאחד וכפר בו ונשבע וכו'. זה מתבאר בפרק הגוזל עצים בב"ק (דף ק"ג:) בסוגיא דאמרינן התם ואי ס"ד דאישתבע מה לי גזל מה לי מקח הרי דבנשבע מקח וגזל שוין. ודין הגזל מפורש פ"ד מהלכות גזילה :

ד נֶאֱמַן בְּעַל [א] הַמִּקָּח לוֹמֵר לָזֶה מְכַרְתִּי וְלָזֶה לֹא מְכַרְתִּי. אֵימָתִי בְּזִמְן שְׁהַמִּקָּח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ. אֲבָל אִם אֵין הַמִּקָּח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ הָרִי הוּא עַד אֶחָד בְּלִבְדּוֹ. וְדִינוֹ בְּעֵדוֹת זֶה כְּדִין כָּל אָדָם שֶׁהָרִי אֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּעֵדוֹתָיו. לְפִיכֵן אִם נָטַל הַדָּמִים מִשְׁנֵימָּה וְנָטַל מֵאֶחָד מִדְּעֵתוֹ וּמֵאֶחָד בְּעַל כְּרָחוּ וְלֹא יָדַע מִמֵּי נָטַל מִדְּעֵתוֹ וּמִמֵּי נָטַל בְּעַל כְּרָחוּ. בֵּין שֶׁהָיָה הַמִּקָּח בְּיָדוֹ בֵּין שֶׁהָיָה שְׁנִיחָן תּוֹפְסִין בּוֹ אֵין כָּאֵן עֵדוֹת כָּלָל. וְכָל אֶחָד מֵהֶן נִשְׁבַּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים בְּנִקְיִטַּת חֲפָץ וְנוֹטֵל * חָצִי הַמִּקָּח וְחָצִי דָּמִים :

ההראב"ד חצי המקח וחצי הדמים וכו'. א"א אין דבריו מתחווירים משמע מכלל דבריו דרישא שהוא מעיד אין שם שבועה לשניהם בנקיטת חפץ ולא ידעתי למה וכי מפני הכרעת עד אחד יטול זה בלא שבועה אין דין זה ברור אצלנו. עכ"ל :

מגיד משנה **נאמן בעל המקח לומר וכו'.** ברייתא בקדושין פ' עשרה יוחסין (דף ע"ג: ועיין בתוס' שם בד"ה בד"א) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי בד"א בזמן שהמקח בידו וכו' וניחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרוייהו ואמר חד מדעתאי וחד בעל כרחי. ויש מי שפירש קושיא זו אסיפא דאפי' בזמן שאין מקחו בידו ליהימניה כל זמן שהלוקח שם דהוה ליה כעין דיין שנאמן לומר לזה זכיתי ולזה לא זכיתי שבעלי דינן עומדין לפניו כדאיתא התם ופריק התם דנקט מתרוייהו וכיון שכן שנטל משניהם ה"ז אינו מדקדק אי זהו מדעתו ואינו נאמן אלא הרי הוא כעד אחד וגרסינן שם ולא ידע הי מדעתו והי (בעל כרחיה) פירוש ואין ידוע בעדים אע"פ שהמוכר אומר כך הוא כיון שאין מקחו בידו אינו נאמן. ומתוך דברי המחבר נראה שהוא גורס ולא ידע פי' שאף המוכר אינו יודע אי נמי אפי' ידע המוכר רצה הלה לישבע שבועת התורה וליטול מחצה נוטל וחבירו נוטל בלא שבועה. ודין זה נתברר ריש פ"ק דמציעא וזה לשון הגמ' גבי שנים אוחזין בטלית דנשבעין וחולקין אותה בין שטוענין טענת מציאה וכל אחד אומר אני מצאתיה בין שכל אחד טוען אני לקחתיה ואמרינן התם מקח וממכר נחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מן תרוייהו מחד מדעתיה וחד בעל כרחיה ולא ידע וכו' ופירש בעל המאור ז"ל לחזי זוזי ממאן נקט דאע"ג דאין מקחו בידו ואינו נאמן אלא ככל אדם מ"מ זה שהוא מעיד כנגדו הוא מתחייב שבועת התורה על פיו דעד אחד הוא וזה שהוא מסייעו יש לפוטרו לגמרי דכיון דשבועתו אינה אלא מדרבנן ואיכא חד סהדא דמסייע ליה דינא הוא דלישקול בלא שבועה ופריק דלא ידע שהמוכר עצמו אינו יודע ע"כ דבריו ז"ל. וזאת היתה כוונת המחבר שאם המוכר יודע ומעיד והוא הדין לעד אחד זה שמסייעו העד נוטל בלא שבועה. והנכון הוא אחר שאין שבועתו אלא מדרבנן וחבירו חייב שבועה דאורייתא ולפיכך כתב ולא ידע ממי נטל וכן דקדק הר"א ז"ל בהשגות וכתב שאין הדין ברור אצלו וכבר הראה פנים בעל המאור לזה ועיקר:

כסף משנה **נאמן בעל המקח וכו'.** פירוש אם שנים מעוררים על המקח כ"א אומר לי נתרצה למכור נאמן בעל המקח בזמן שמקחו בידו דרמי עליה למידק שלא יחזור בו מזה ולהחזיר לו דמיו ויתן המקח למי שלא נמכר לו דקם ליה במי שפרע הילכך מידק דייק: **כתב** הרב המגיד מתוך דברי המחבר נראה שהוא גורס ולא ידע פירוש שאף המוכר אינו יודע וכו'. ויש לדקדק על רבינו שלא כתב דבזמן שמקחו בידו ונקיט זוזי מחד נאמן לומר לא נתרציתי אלא לאחר וכדפי' רש"י וגם הרי"ף לדעת הרא"ש סובר כן. ואפשר לומר שמאחר שסתם וכתב דכשמקחו בידו נאמן ממילא משמע דבכל גוונא נאמן אפילו אומר לא נתרציתי אלא לאחר. אבל קשה דכשאין מקחו בידו סתם וכתב אינו נאמן ומשמע דבכל גוונא אינו נאמן אפי' לא נקיט זוזי אלא מחד ואילו לפי רש"י וכן למ"ש הרא"ש לדעת הרי"ף כי לא נקיט זוזי אלא מחד אפילו אין

מקחו בידו נאמן לומר שלא נתרצה אלא לאחר. לכך נ"ל שרבינו מפרש דכי לא נקיט זוזי אלא מחד אפי' מקחו בידו אינו נאמן לומר לא נתרציתי לו אלא לאחר דאנן סהדי דמשקר והא לא איצטריכא ליה לאשמועינן דמילתא דפשיטא היא וכי נקיט זוזי מתרווייהו וידע הי מדעתיה הוא דקתני דכשמקחו בידו נאמן וכשאינן מקחו בידו אינו נאמן וכשמקחו בידו ולא ידע חולקין בשבועה כדקתני במתני'. ויש לתמוה על הרב המגיד שלא הכניס עצמו ליישב דברי רבינו ע"פ סוגיית הגמרא ועוד יש לתמוה עליו שכתב שלדעת רבינו עד אחד המסייעו פוטרו משבועה ואין שום גילוי בדברי רבינו לומר שיסבור כן :

ה הרי שטען על חברו ואמר מכרת לי. וזה אומר לא מכרתי. או מכרתי ולא נתת לי דמים. או שטען הלוקח ואמר שנתן הדמים ועדין לא משך. או משכתי ולא ראיתי מום זה. והמוכר אומר לו הודעתיו לך. או שאמר אחד מהם כך וכך תנאי היה בינינו והאחד אומר לא היה שם תנאי כלל. בכל אלו הטענות וכיוצא בהן המוציא מחברו עליו הראיה :

מגיד משנה הרי שטען על חברו וכו'. דין זה פשוט בכמה מקומות בגמ' המוציא מחברו עליו הראיה ויתבאר בהרבה דינין שיבאו בזה הפרק ואבאר מאין יצאו :

ו לא היתה שם ראיה. נשבע הכופר שמבקשין להוציא מידו שבועת הסת. ואם הודה במקצת הטענה או שיש עליו עד אחד נשבע שבועת התורה כשאר הטענות כן :

ז אומר לחנוני תן לי בדינך פרות ונתן לו והרי הפרות מנחין ברשות הרבים. והחנוני תובע את הדינך ובעל הבית אומר לו נתתי לך הדמים והשלכת אותם לתוך כיסך. הרי הלוקח נשבע כתקנת חכמים בנקיטת חפץ ונוטל הפרות הואיל וכבר יצאו מרשות המוכר והרי הן ברשות הרבים. ואלו היו ברשות הלוקח היה נשבע שבועת הסת ונפטר. ואלו היו עדין ברשות החנוני היה נשבע הסת ^[ב] וישארו פרותיו אצלו :

מגיד משנה אמר לחנוני תן לי בדינר פירות וכו' ונתן לו. פירוש שהגביהן לוקח והניחן ברה"ר והדין משנה בשבועות פרק כל הנשבעין (דף מ"ב) ודבריו בפירושה כדברי ההלכות ואין הדין אלא ברה"ר אבל אם היו ברשות מוכר ממש או ברשות לוקח המוציא מחבירו עליו הראיה ואין כאן אלא שבועת היסט וזהו שאמר ר' יהודה בברייתא כדאיתא בהלכות:

כסף משנה אמר לחנוני תן וכו'. הוי יודע ששבועת המשנה היא כעין של תורה בנקיטת חפץ ושבועת היסט שנתקנה בימי ר"נ לכופר בכל אינה בנקיטת חפץ וכשהפירות מונחים ברה"ר תיקנו חכמי המשנה שבועה ללוקח לפי שכיון שאינם ברשות החנוני שמכרם הוה ליה כאילו הם ברשות לוקח וכשאינן חנוני מודה שמכרם כיון שאינן ברשות לוקח הוה ליה כאילו הם ברשות חנוני ותקנו לו שבועה וכשהם ברשות אחד מהם הוה ליה כופר בכל ופטור אלא שחייב לישיב שבועת היסט:

ח נתן הלוקח דינר לחנוני ובא לטל פירות המנחין ברשות הרבים. ואמר החנוני דינר זה שנתת לי עכשו הוא דמי פירות שכתב נתתים לך והולכתם לתוך ביתך אבל פירות אלו המנחין ברשות הרבים לא מכתתים לך. הרי החנוני נשבע בנקיטת חפץ שפך הנה הדבר ומחזיר פרותיו לחנוני. שהרי לא הודה לו שמכרו לו מעולם. ואלו היו בחנותו הנה נשבע שבועת הסת כמו שבארנו:

מגיד משנה נתן הלוקח דינר וכו'. ג"ז באותה משנה ופסק כרבנן וכן פירש הרב ר' מאיר ובחדושי' ג"כ פסקו כן:

ט וכן הדין בנותן דינר לשלחני לטל מעות. בזמן שהמעות צבורין ברשות הרבים. אם השלחני הודה שמכרו ועדין לא נטל הדינר נשבע הלוקח בנקיטת חפץ שנתן ונוטל המעות. ואם לא הודה שמכרו לו אף על פי שמודה שלקח ממנו דינר עתה וטוען שדינר זה דמי המעות שכתב הוליון הלוקח לתוך ביתו. הרי השלחני נשבע בנקיטת חפץ ויחזיר מעותיו לחנותו:

מגיד משנה **וכן הדין בנותן דינר לשולחני וכו'.** פ"י וכבר קבל נותן הדינר מעות והניחן ברה"ר וג"ז משנה שם: **ואם לא הודה שמכרן וכו'.** ג"ז משנה שם וכרבנן שהמעות הם ברה"ר שאם היו ברשות שולחני אינו נשבע השולחני אלא היסת כמו שנתבאר בחנוני:

2 **המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה.** זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה. אפלו אמר המוכר איני יודע. על הלוקח ^[ג] להביא ראיה. אף על פי שהפירה עומדת באגם והשפחה עומדת בסמטא הרי הן בחזקת המוכר עד שיביא הלוקח ראיה. לא הביא ראיה ישבע המוכר בנקיטת חפץ על ולד הפירה. אבל על ולד השפחה אינו נשבע אלא הסת. שאין נשבעין בנקיטת חפץ על העבדים ולא על הקרקעות. כמו שיתבאר בהלכות טוען ונטען:

מגיד משנה **המחליף פרה בחמור וכו' המוכר שפחתו וילדה וכו'.** פירש רש"י ז"ל בהשואל להכי נקט מחליף ולא נקט המוכר פרתו וילדה דאילו מוכר במעות לא קנה לוקח עד דמשיך וכיון דמשיך מידע ידע אם ילדה כבר או לא ילדה וליכא לספוקי בעד שלא מכרתי ומשלקחתי אבל מחליף פרה בחמור לא היה צריך למשוך הפרה [או החמור] דכיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא ואין ידוע אם ילדה אם לא ילדה וכן המוכר שפחתו (נקט מוכר) דקיימא לן עבד כנעני נקנה בכסף וכשנתן המעות נקנית לו השפחה ואפילו היא בבית הבעלים ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף ע"כ. **ומה שכתב המחבר אפי' אומר המוכר איני יודע** [שישבע מוכר שאינו יודע]. לאו למימרא דכשהלוקח [טוען טענת] ברי ולא הביא ראיה לדבריו ומוכר אומר איני יודע שישבע מוכר שאינו יודע ותהיה שלו שהרי יתבאר לפנינו שאם שניהם טוענין שמא יחלוקו כ"ש כשהלוקח טוען ברי והמוכר אומר איני יודע שאינו נוטל המוכר בשבועת שאינו יודע אלא הכוונה שצריך לוקח להביא ראיה ואין אומרים כיון שהוא טוען ברי ומוכר שמא יטול לוקח בלא ראיה: **לא הביא ראיה ישבע המוכר וכו'.** כבר ביארתי שאין זה אלא כשהמוכר טוען טענת ברי אבל כשהמוכר טוען טענת שמא יחלוקו. והחילוק בין ולד פרה לולד קטנה הלוקח אומר גדולה לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדולה המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו ע"כ במשנה ובהלכות והעמידו משנה זו בגמרא בשטענו עבד גדול

בכסותו והלה מודה לו בעבד קטן בכסותו ומדין גלגול שבועה חייב לישיב אף על העבד וכמו שנתבאר פ"ה מהל' טוען ונטען לפיכך כשאמר מוכר איני יודע ה"ז מחוייב לישיב שאינו יכול לישיב ומשלם ולוקח נוטל גדול אבל דין המחבר כשאינו טוענו כסות אלא עבד וידוע שאין נשבעין על העבדים דבר תורה אלא היסת לפיכך כתב הרב כן וכן הדין מוכרח בסוגיא שם :

כסף משנה המחליף פרה בחמור וכו' זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וכו' אפי' אמר המוכר איני יודע וכו'. לכאורה נראה שטעמו מדאמרין בגמ' לרבא שפסקו הרי"ף והרא"ש כוותיה דע"כ לא אמר סומכוס אלא בשמא ושמא אבל בברי וברי לא אמר ותני זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר שמא משלקחתי וסיימו בה הרי"ף והרא"ש אבל בברי וברי או ברי ושמא אע"ג דקיימא באגם וסימטא מוקמינן לה בחזקת מרא קמא והוי אידך המע"ה אלא דאיכא למידק דמשמע דהא ברי ושמא דאמור הרי"ף והרא"ש היינו במוכר אומר ברי ולוקח אומר שמא ומש"ה מודה סומכוס אבל בלוקח אומר ברי ומוכר אומר שמא פשיטא דלא מודה בה סומכוס שהמע"ה וק"ו הוא משמא ושמא. וה"ה כתב מ"ש המחבר אפילו אומר המוכר וכו' אלא הכוונה שצריך הלוקח להביא ראיה וכו'. ואיני יודע מה תיקן במ"ש אלא שהכוונה שצריך להביא ראיה וכו' דמכל מקום ביד המוכר מעמידים אותה כל זמן שלא הביא הלוקח ראיה והדרא קושיא לדוכתה דכ"ש הוא משניהם אומרים שמא. ואין לומר דלמאי דס"ד אם נשבע אפי' הביא אח"כ הלוקח עדים אין מוציאין אותה מיד המוכר דהא בודאי לא עלה על דעת שנכחיש עדות העדים מפני שבועת המוכר. וע"ק דשבועה זו למה היה לנו להעמידה ביד המוכר בלא שבועה וכשיביא הלוקח ראיה יוציאוה מידו וצ"ע :

יא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע ואינם בְּרָשׁוֹת אָחָד מֵהֶן יִחַלְקוּ. זה אומר בְּרָשׁוֹתַי יִלְדָה וְהָאֲחֵר שׁוֹתֵק זָכָה הַטּוֹעֵן בְּנִלְדָה :

יב מי שְׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים קָטָן וְגָדוֹל. או שְׁתֵּי שָׂדוֹת אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטָנָה. הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר גְּדוֹלָה לְקַחְתִּי וְהַמּוֹכֵר אוֹמֵר קְטָנָה הִיא שְׁלַקְחָתִי. על הַלּוֹקֵחַ לְהִבִּיא רְאִיָּה. או יִשְׁבַע הַמּוֹכֵר הֵסֵת שְׁלֵא מְכַר אֶלָּא קָטָן :

יג אָמַר הַלּוֹקַח גְּדוֹל לְקַחְתִּי וְהַמוֹכֵר שׁוֹתֵק זָכָה הַלּוֹקַח בְּגְדוֹל. וְאִם אָמַר הַמוֹכֵר אֵינִי יוֹדֵעַ עַל הַלּוֹקַח לְהָבִיא רְאִיָּה. אוֹ נִשְׁבַּע הַמוֹכֵר הֵסֵת שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ וְאֵין לָזֶה אֶלָּא קֶטָן:

מגיד משנה אמר הלוקח גדול לקחתי והמוכר שותק. זה למד מדין השפחה שהבאתי למעלה: ואם אמר המוכר איני יודע. כבר ביארתי שאין זה דומה למשנתנו ששנינו מוכר אומר איני יודע זכה בגדול לפי שכאן אין זה מחוייב שבועה מן התורה. ומ"ש ישבע שאינו יודע. לפי שלא ילמד לומר טענת רמאות איני יודע לפטור עצמו משבועת התורה וכמ"ש פ"א מהל' טוען ונטען במנה לי בידך והלה אומר איני יודע ועיקר וכן כ"ש שאם אין הלוקח יודע דלא אמרינן יחלוקו דומיא דולד דלעיל משום דהתם אין לזה בולד חזקה יותר מזה משא"כ כאן שהרי זה מוחזק בעבדו והבא להוציא ממנו עליו הראיה:

יד כָּל מִי שֶׁנּוֹלַד הַסֵּפֶק בְּרִשּׁוֹתוֹ עָלָיו לְהָבִיא רְאִיָּה. פִּיֶצֶד. הַמַּחְלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר וּמִשֶּׁךְ בְּעַל הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה וְלֹא הַסֵּפִיק בְּעַל הַפָּרָה לְמִשֶּׁךְ זֶה הַחֲמוֹר עַד שְׁמֵת הַחֲמוֹר עַל בְּעַל הַחֲמוֹר לְהָבִיא רְאִיָּה שֶׁהָיָה חֲמורוֹ קָיָם בְּשַׁעַת מְשִׁיכַת הַפָּרָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה:

מגיד משנה כל מי שנולד הספק ברשותו וכו' כיצד המחליף וכו'. זה מימרא דשמואל בכתובות פרק המדיר (דף ע"ו): בזה הלשון ממש ויש מי שלא פסקה בהלכה אלא על בעל הפרה להביא ראיה וכבר נכתב דעת זה בהלכות ויש מי שפסקה ולזה נוטה דעת הרב אלפסי ז"ל ומ"מ כתבו קצת המפרשים ז"ל דלא אמרינן הכי אלא כשמת החמור ברשות בעל החמור ובעל החמור אינו טוען ברי שהיה חי בשעת משיכת הפרה הא אם היה בעל החמור טוען ברי או שהיה החמור באגם על בעל הפרה להביא ראיה וכתב הרשב"א ז"ל בסוף דבריו וצ"ע על הרב אלפסי ז"ל שלא חילק בזה כלל וכן כתב הרמב"ן ז"ל עכ"ל:

כסף משנה כל מי שנולד הספק ברשותו וכו'. כתובות פרק המדיר (דף ע"ו) אמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה ואקשינן עליה מדתניא מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות אם לא הוגלד פי המכה וזה אומר שמא עד

שלא לקחתי ניקב וזה אומר משמכרתי המע"ה ואם הטבח כבר נתן דמים צריך להביא ראיה להוציא ואם לא ימצא ראיה יחזיק זה במעותיו מספק והרי בבהמתו נמצאה ריעותא דומיא דחמור דשמואל ובעל הבהמה הוה ליה להביא ראיה להעמיד המעות בידו דומיא דבעל החמור אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תצייתנהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל כל שנולד ספק ברשותו עליו הראיה כלומר ועל בעל הפרה להביא ראיה שמת החמור קודם משיכה הואיל וספק ברשותו נולד שלא נמצא החמור מת עד לאחר משיכת הפרה כך פירש רש"י וא"כ יש לנו לפסוק כרמי דעל בעל הפרה להביא ראיה. ויש לתמוה על רבינו שפסק על בעל החמור להביא ראיה דהא איתותב ההוא לישנא גם הרי"ף כתב לישנא קמא בהלכותיו וכדברי רבינו דעל בעל החמור הראיה ואין לנו בזה אלא מ"ש הר"ן בשם הר"ז שפירש דרב יהודה ס"ל דאותו שנולד הספק בממונו עליו הראיה וחמור ממונו של בעל החמור מיקרי שהרי בתחלה ממונו היה ואע"פ שאפשר שקנהו בעל הפרה אין ספק מוציא מידי ודאי ואותביה עליה ממחט הנמצא בעובי בית הכוסות וכדפרישית אלא כי אתא רמי בר יחזקאל וכו' כלומר דלאו בממונו תליא מילתא כדאמר רב יהודה משמיה דשמואל אלא ברשותו תלי דכל שנמצא ספק בביתו עליו הראיה משום דאיכא למימר כאן נמצאו וכאן היו ונפקא לן בין כללא דרב יהודה לכללא דרמי דאילו לרב יהודה אפילו נמצא החמור מת ברשות בעל הפרה על בעל החמור הראיה כיון שהיה בעליו תחלה ואילו לרמי כיון שלא נולד הספק ברשותו אלא ברשות בעל הפרה על בעל הפרה להביא ראיה משום דאמרינן כאן נמצא וכאן מת ולפ"ז הפירוש יפה עשו הרב אלפסי ז"ל ורבינו שכתבו לישנא דרב יהודה ואע"ג דאידחיא ליה משום דכיון שמת בבית בעל החמור כולו מודו דעליו הראיה ולא פליגי אלא בטעמא ונפקא מינה היכא שמת בביתו של בעל הפרה וכדכתיבנא. וא"ת מי הכניסו ברשות בעל הפרה וי"ל כגון שהכניסו שם בעליו לשמרו ואח"כ הסכימו להחליפו :

טו מחט הנמצא בַּעֲבֵי בֵּית הַכּוֹסוֹת וְנִקְבָּה אוֹתוֹ נִקְבַּ מִפְּלֶשׁ. אִם נִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם בְּיָדוֹעַ שְׂזֵז נְטֻרְפָּה קָדָם שְׁחִיטָה. לְפִיכֵן אִם הִגְלִיד פִּי הַמֶּכָּה בְּיָדוֹעַ שְׂזֵז נְטֻרְפָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים קָדָם שְׁחִיטָה. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמֶּכָּה הָרִי הַדָּבָר סָפֵק וְעַל הַטֶּבַח לְהִבְיֵא רְאִיָּה שְׁקָדָם לְקִיחָתוֹ נְטֻרְפָּה. שְׁהָרִי בְּרִשׁוֹתוֹ נוֹלֵד הַסָּפֵק. וְאִם לֹא הִבְיֵא רְאִיָּה יִשְׁלַם הַדָּמִים לְמוֹכֵר כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ :

מגיד משנה מחט שנמצא בעובי בית הכוסות וכו'. זו ברייתא שם ובאלו טרפות (דף נ':) ומ"ש לא הוגלד פי המכה הרי הדבר ספק ועל הטבח להביא ראיה וכו' ואם לא הביא ראיה ישלם הדמים. זה מבואר בסוגיא שם אליבא דשמואל דכי אמרינן בברייתא לא הוגלד פי המכה המוציא מחבירו עליו הראיה דוקא כשנתן הטבח המעות וקאמר שאם בא להוציא מהמוכר על הטבח להביא ראיה אבל לא נתן הטבח מעות אין על המוכר להביא ראיה אלא מוציאין מן הטבח בלא ראיה וכן נתבאר בהלכות ומ"מ כבר כתבתי שיש פוסקים דלא כשמואל וכאן אם לא נתן הטבח דמים על המוכר להביא ראיה ובלא ראיה אין מוציאין מן הטבח וכן הרשב"א ז"ל הקשה לדברי המחבר לומר דסוגיין דלא כהלכתא:

כסף משנה מחט שנמצא בעובי בית הכוסות וכו'. בסוגיא זו שכתבתי בסמוך הקשו לרמי מדתניא מחט שנמצא בעובי בית הכוסות וכלשון רבינו אלא דמסיים בה לא הוגלד פי המכה המע"ה ואם לא נתן הטבח דמים בעל בהמה צריך להביא ראיה ולהוציא ואמאי ספיקא ברשות טבח אתייליד ומשני דיהיב טבח דמי ואפילו לא יהיב הראיה עליו הוא אלא דאורחא דמילתא נקט שקודם נותנים המעות ואחר כך לוקחין הבהמה וכיון דקיימא לן כרמי ממילא קיי"ל דאפילו לא נתן הטבח דמים כיון שברשותו נולד הספק חייב לשלם:

הלכות מכירה - פרק אחד ועשרים

א המקנה לחברו דבר שאינו מסוים. אם הנה מינו ידוע אף על פי שאין מדתו ומשקלו ומנינו ידוע הרי זה קנה. ואם אין מינו ידוע לא קנה:

מגיד משנה המקנה לחבירו דבר שאינו מסויים וכו'. החלק הראשון בדבר שמינו ידוע פשוט הוא שקנה ומבואר בגמ' בכיוצא בזה בפרק המוכר פירות (דף צ"ה:):

ב כיצד. ערמה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך. מרתף זה של יין אני מוכר לך בכך וכך. שק של תאנים אני מוכר לך בכך וכך. אף על פי שאין מדת הערמה ידועה ולא משקל התאנים ולא מנין הקנקנים ידוע הרי זה ממכרו קים אף על פי שנמצא חסר או יתר על האמד שהיה בדעתם. ויש להם הונאה לפי השער שבשוק כמו שבארנו:

כסף משנה (א-ב) המקנה לחבירו דבר שאינו מסויים וכו' ויש להם הונאה וכו'. יש ללמוד כן מדאמרינן בפרק הזהב (דף מ"ו) אמר רב הונא מכור לי באלו קנה ומחזיר אונאה אך קשה לי מדתניא בפרק איזהו נשך (דף ס"ד) ההולך לחלוב עזיו וא"ל מה שעזי חולבות מכור לך מותר משמע דקנה אפילו יהיה יותר על דמיו מותר. ושם י"ל שאין דברי רבינו אלא בדברים שיש להם שער ידוע אבל חלב וגיזה שאין להם שער ידוע אין להם אונאה, וצ"ע:

ג אבל האומר לחברו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך. וכל מה שיש בתבה זו אני מוכר לך בכך וכך. או בשק הזה אני מוכר לך בכך וכך. ורצה הלוקח ומשך אין כאן קנין. שלא סמכה דעתו של לוקח. שהרי אינו יודע מה שיש בו אם תבן או זהב. ואין זה אלא כמשחק בקבץ. וכן כל היוצא בזה:

מגיד משנה אבל האומר לחבירו כל מה שיש בבית זה וכו'. כ"כ רבינו האי ז"ל בספר מקח וממכר שלו ודברי טעם הן אבל לא מצאתי דבר בגמרא שאוכל ללמוד ממנו כן:

ד וכן המוכר לחברו בעשרה דינרין חטים ולא פסק כמה סאה מכר לו נותן לו פשער שבשוק בשעת המכירה. וכל החוזר בו מאחר נתינת הדמים ולא רצה פשער שהיה בשוק בשעת נתינת הפעות מקבל מי שפרע כמו שבארנו:

מגיד משנה וכן המוכר לחבירו בעשרה דינרין חטים וכו' וכל החוזר וכו'. זה נתבאר ר"פ איזהו נשך (דף ס') מאותה שנתבארה למטה פכ"ב:

ה המוכר מקום לחברו לעשות בית או רפת בקר. וכן המקבל מחברו לעשות לו בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו עושה לו ארבע אמות על [א] שש. מכר לו מקום בית גדול עושה שמונה על עשר. מכר לו מקום טרקלין עושה עשר על עשר. תרבץ של חצר שתים עשרה על שתים עשרה. ורום כל בית ובית פחצי ארכו וחצי רחבו :

מגיד משנה וכן המוכר מקום לחברו לעשות לו בית וכו' או רפת בקר וכן המקבל מחברו לעשות בית חתנות וכו' עושה ארבע של שש. משנה בהמוכר פירות (דף צ"ח:) ז"ל המוכר מקום לחברו לבנות לו בית וכן המקבל לבנות לו בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו בונה ארבע אמות על שש דברי ר"ע ר' ישמעאל אומר רפת בקר הוא והרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע על שש בית קטן שש על ח' בית גדול ח' על י' טרקלין י' על י' רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר היכל רשב"ג אומר (הכל) כבניין היכל ע"כ במשנה. ואמרינן בגמ' רפת בקר מאן קתני לה איכא דאמרי ר"ע קתני לה וה"ק אע"פ שרפת בקר היא (זו) פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר ואיכא דאמרי ר' ישמעאל קתני לה והכי קאמר שהרוצה לעשות רפת בקר וכו' ע"כ. ופירוש המשנה לדעת המחבר כדעת אבן מיגש ז"ל דהך סיפא דבית קטן אליבא דר' ישמעאל ואין הלכה כמותו לגבי ר"ע ודין רפת בקר ללישנא קמא דגמ' מפורש הוא שאפילו ר"ע מודה שהיא שש על ארבע ואף ללישנא בתרא אע"ג דר' ישמעאל היא לא חזינן בהדיא דפליג ר"ע ומש"ה קיי"ל הכי ויש מפרשים פירושים אחרים וזה נראה עיקר: **מכר לו מקום בית גדול וכו'**. במשנה דלעיל ובזו אפילו ר"ע מודה כיון שאמר גדול: **מכר לו מקום טרקלין וכו'**. במשנה של מעלה תרבץ של חצר י"ב על י"ב וכו' בגמרא שם תאנה וקנתיר י"ב על י"ב וכו' מאי קנתיר תרבץ אפדני ע"כ. ופירש רשב"ם ז"ל תרבץ אפדני חצר גדול שעושין שרים בצד אפדני שלהן ועל שם שמרביצים אותו תמיד להשכיב האבק קרי ליה תרבץ ע"כ. ומדברי המחבר נראה שעושין אותו לפני החצר: **ורום כל בית ובית כחצי ארכו וכחצי רחבו**. פי' אם היו שש על ארבע רומו ה' י' על ח' רומו ט' וכן כיוצא בזה ומבואר במשנה של מעלה:

ו המוכר מקום לחברו לעשות לו קבורה. או המקבל מחברו לעשות לו קבורה. עושה מערה ופותח לתוכה שמונה קברים שלשה מכאן ושלשה מכאן ושנים מכנגד הנכנס למערה. מידת

הַמְעַרָה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שֵׁשׁ. וְכָל קֶבֶר וְקֶבֶר אַרְבַּע אַמּוֹת אֶרְדָּ;
וְרַחֵב שְׁשָׁה טַפְחִים וְרוּם שְׁבַעַה. * נִמְצָא בֵּין כָּל קֶבֶר וְקֶבֶר שְׁמוֹן
הַצְּדָדִין אִמָּה וּמְחַצָּה. וּבֵין הַשְּׁנַיִם הָאֲמֻצְעִים שְׁתֵּי אַמּוֹת :

ההראב"ד נמצא בין כל קבר וכו'. א"א כל זה שיבוש היה ראוי לומר שתי
אמות ובין השנים האמצעיים אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיים של קרנות
שהם זויות עכ"ל (כך מצאתי כתוב במקצת ההשגות מבפנים ומקצתן
מבחוץ):

מגיד משנה המוכר מקום לחבירו וכו'. משנה שם פ' המוכר פירות (דף ק':)
ופסק כחכמים ודלא כר"ש וביאור דבריו שדרכן היה לעשות מערה ולחפור
בכותליה קבר והקברות ההם נקראים כוכין בלשון המשנה ופתח המערה היא
כרחבה ברוח אחד ובשני כותלי ארכה הוא עושה הששה קברות ובכותל
הרוחב שכנגד הפתח שנים ומדת המערה מבוארת במשנה זו וכן מדת
הקברות: נמצא בין כל קבר וכו'. סדור הקברות לדעת זו הוא כך בכותלי
האורך עושה כוך בתחלת הכותל ורחבו ששה טפחים שהם אמה ומניח ריוח
אמה ומחצה ועושה כוך שני והוא אמה הרי ג' אמות וחצי ומרחיק אמה
ומחצה הרי חמש אמות ועושה כוך ג' באמה ששית ואינו מניח כלל בראשי
הכותל ובכותל האמצעי שהוא ד' עושה שני כוכין בשני ראשיו ושתי אמות
ריוח באמצע. ובהשגות א"א כל זה שיבוש היה ראוי לומר וכו' פירוש שהסדר
כך הוא לדעת הר"א ז"ל בכותלי האורך מניח אמה בשני ראשי כל כותל חצי
אמה לכל ראש ובחמש הנשארות עושה שלשה כוכין אמה בין כל אחד ואחד
שהן שתי אמות ריוח ובכותל הרחב מניח ג"כ אמה בשני ראשיו חצי אמה לכל
ראש ובג' הנשארות עושין שני כוכין ואמה ריוח ביניהם זה כוונתו ז"ל. וזה
דעת הרב אבן מיגש ורשב"ם ז"ל. ומ"מ אין הכרח לאחת מן השיטות האלו
בגמ' ויש בזה מקום עיון עוד בדברי המחבר שלא הזכיר אלא מערה אחת ולפי
המשנה אפילו לדעת חכמים עושה חצר שש על שש ופותח לתוכה שתי מערות
וכן שנינו בסוף המשנה. ופירש"ם ז"ל כן דארישא קאי פירוש דאמוכר
ואמקבל ששנינו בתחלת המשנה. ונתן הרב טעם לסדר המשנה ומדברי
המחבר נראה שהוא מפרש סיפא בשקבל לעשות חצר בפירוש וצ"ע:

כסף משנה המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבורה וכו'. כתב ה"ה ויש בזה
מקום עיון עוד בדברי המחבר שלא הזכיר אלא מערה אחת וכו' [שהוא מפרש
סיפא בשיקבל לעשות חצר בפירוש] וקשה לי על דבריו דמכל מקום היה לו לכתבה
להשמיענו המקבל עליו בפירוש [לעשות] חצר. ולי נראה שטעם רבינו משום
דסבר דההיא סיפא ליתא אלא לר"ש ולא קי"ל כוותיה:

ז המוכר לחברו בתוך שדהו מקום אמת מים להשקות בה בית השלחין. נותן לו בתוך שדהו ^[ב] אמה שרחבה שתי אמות ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה. ואם מכר לו אמת המים להשקות בה בסילון. נותן לו אמה שרחבה אמה וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה:

מגיד משנה המוכר לחברו בתוך שדהו וכו' נותן לו אמה שרחבה שתי אמות ואמה מכאן [ואמה מכאן] לאגפיה. פירוש בין הכל ארבע אמות ומימרא דשמואל היא בפי המוכר פירות (צ"ט): כלשונו ופרי"ש ז"ל באגפיה כדי לתקן מאותו קרקע אגפיה של אמת המים אם יפלו עכ"ל: **ואם מכר לו אמת המים להשקות בה בסילון וכו'.** לשון הרב אבן מיגש ז"ל פירוש מכר לו בחצירו מקום לעשות בו אמה להעביר עליה מי רגלים ומי תכבוסת חצירו וכיוצא בהן ע"כ. וכן פרי"ש ז"ל שהוא עשוי להשקות בהמה ורחיצת בגדים וכלים ואינו גדול כל כך ע"כ:

כסף משנה המוכר לחברו בתוך שדהו מקום אמת המים וכו' לאגפיה. פירשבי"ם לתקן מאותו קרקע אגפיה של אמת המים אם יפולו:

ח אלו האגפין בעל השדה נוטען אבל אינו ^[ג] זורען. שהזרעים מחלחלין את הקרקע ומקלקלין את אמת המים. ואמת המים זאת שכלו אגפיה בעל האמה מתקנן בעפר אותה שדה. שעל מנת כן קבל עליו המוכר להיות אמת המים בתוך שדהו:

מגיד משנה אלו האגפים בעל השדה נוטען אבל אינו זורען וכו'. פסק כר"י דהלכתא כוותיה בדיני ולפיכך אינו זורען: **ואמת המים זו שכלו אגפיה בעל האמה וכו'.** מימרא שם:

כסף משנה ואמת המים זו שכלו אגפיה וכו'. ואע"פ שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה כיון שכלו מתקנן עדיין מעפר השדה מיהו להכי אהני מה שנותן לו מתחלה שתי אמות שאין לבעל השדה להשתמש בהם אלא בנטיעה ולא בדבר אחר אבל בשאר השדה משתמש כרצונו אבל כשיצטרך בעל האמה ליטול עפר וכלו השתי אמות נוטל מיתר השדה כך פירשבי"ם. ול"נ דנותן לו אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה פירוש שאמת המים צריכה כותלים לשלא יזיקו המים בקרקע המוכר וגם יפסיד הלוקח שיתפשטו לכאן ולכאן המים

ולזה נותן לו אלו השתי אמות ואם קלקלו המים ב' אמות הללו נוטל עפר מהשדה וחוזר ובונה אותם:

ט [ד] המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו. אם דרך יחיד מכר לו נותן לו שתי אמות ומחצה רחב כדי שיעמד חמור במשאו על ארך הדרך. מכר לו דרך בין עיר לעיר נותן לו רחב שמונה אמות בארך הדרך. מכר לו דרך הרבים נותן לו רחב שש עשרה אמה:

מגיד משנה המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו אם דרך יחיד וכו'. שיעור דרך היחיד נפסקה הלכה בגמ' שם כדייני גולה שאמרו שני גומדין ומחצה ופירוש גומדין אמות ומצינו בכתוב גומד ארכה וכתב הרשב"א ז"ל בחידושו כתב הרב ר' יוסף הלוי בן מיגש ז"ל מסתברא לן דה"מ היכא דלא מסיימי מחיצתא אבל היכא דאיכא מחיצתא חמור במשאוי בשני גומדין ומחצה לא מסתגי וכ"ש דלא הדר עכ"ל: מכר לו דרך בין עיר לעיר וכו'. ברייתא שם אבל בקצת הספרים אינה ופיר"ש ז"ל ח' אמות שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו שלא יעכבו זו את זו: מכר לו דרך הרבים וכו'. פרי"ש כגון עיר שיש בה מעבר שבאין דרך שם מארץ רחוקה עכ"ל. ופרי"ש דהוא הדין בכ"מ ששיעורו ט"ז אמה כיון שהזכיר דרך:

י דרך המלך ודרך הקבר אין לה שיעור. ונראה לי שזה כמוכר דבר שאין מינו ידוע:

ההראב"ד שאין מינו ידוע וכו'. א"א ואין דברו ידוע. ואני אומר שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו עכ"ל:

מגיד משנה דרך המלך ודרך הקבר אין להן שיעור. משנה (דף צ"ט): וברייתא דרך המלך אין לה שיעור ודרך הקבר אין לה שיעור: ויראה לי שזה כמוכר דבר שאין מינו ידוע וכו'. נראה שהוא ז"ל סבור שלא קנה וכמ"ש למעלה דבעינן מינו ידוע. ובהשגות א"א ואין דברו ידוע ואני אומר שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו עכ"ל. ולפי דבריו הוא הדין במוכר דרך הקבר בשדהו שהולכין מלוי המת בכל השדה כפי מה שיצטרך להם וכן פרי"ש ז"ל:

יא מכר לו מקום למעמד נותן לו בית ארבעה קבאים:

מגיד משנה **מכר לו מקום למעמד וכו'.** מקום שהיו עומדים בו העם בשובם מן הקבר סמוך לבית הקברות ומשנה היא שם :

יב **האומר לחברו בור וכתליה אָנִי מוֹכֵר לָךְ נוֹתֵן לוֹ רֹחַב הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים :**

מגיד משנה **האומר לחבירו בור וכותליה וכו'.** ברייתא ריש פ' לא יחפור (דף י"ז:) כלשונה :

יג **המוכר שדה לחברו ומצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר. אם היה הארוך של איש אחד לא קנה מן הארוך אלא [ה] כנגד קצר. ואם היה של שנים יקנה כנגד ראש תור :**

מגיד משנה **המוכר שדה לחבירו ומצר לו מצר אחד קצר וכו'.** הביא המחבר מימרא כלשונה וכך היא ריש המוכר את הבית (דף ס"ב) מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר אמר רב לא קנה ארוך אלא כנגד הקצר אמרו ליה רב כהנא ורב אסי (לרב) ויקנה כנגד ראש תור שתיק רב ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי [וייהודה] מחד גיסא מדה"ל למיכתב דראובן כנגד לוי ודשמעון כנגד יהודה ולא כתב ליה ש"מ כנגד ראש תור הוא דאמר ליה ע"כ. וכך פירשוה שהוא מצר לו ג' מצרים שלמים והרביעי קצר כגון זה א) ואמר רב לא קנה ארוך אלא כנגד קצר כזה ב) והקשה ויקנה כנגד ראש חור כזה ג) שתיק רב פ"י שלא חש לקושייתם ומודה רב שאם היה המצר הארוך מראובן ושמעון ומצר שמעון מספיק למה שכנגד המצר הקצר ודאי קנה כנגד ראש תור (כצורה השלישית) שא"כ למה מצר לו מצר ראובן כלל היה לו לכתוב שמעון כנגד יהודה שהוא כמצר הקצר לבד כגון זה ד) וכתבו המפרשים ז"ל שא"א לפרש שלא מצר לו מצר רביעי כלל אלא ראובן שמעון [לוי] כזה ח) שא"כ היאך יאמרו רב כהנא ורב אסי יקנה כנגד ראש תור והלא רב כהנא ורב אסי אמרו במצר לו ג' מצרים שלמים ולא מצר לו רביעי כלל שלא קנה אלא תלם אחד על פני כולה אלא ודאי כמו שפירשנו אלו דבריהם ז"ל. ונ"ל לפ"ז דלרב טפי גרע בשמצר לו מצר רביעי מקצתו משאם לא מצר לו כלל דהא מצר לו ג' מצרים לבד אמר רב קנה כולה חוץ ממצר רביעי כדאיתא התם וכאן אמר דלא קנה אלא כנגד הקצר וטעם לזה שכיון שהתחיל למצרו ולא מצרו כולו נראה שאינו מקפיד על המצר לבד אלא על חלק מן השדה משא"כ כשלא מצרו כלל דלא מסתבר ליה כלל דלא יקנה אלא תלם אחד על פני כולה כרב אסי זה נראה ומתוך דברי יתבארו דברי המחבר ז"ל :

כסף משנה המוכר שדה לחבירו ומצר לו וכו' ואם היה של ב' וכו'. כלומר שמצר הארוך לראובן ושמעון ומצר ראובן מספיק למה שכנגד המצר הקצר קנה כנגד ראש תור שאל"כ למה מצר לו מצר שמעון וכ"ש אם מצר ראובן ארוך יותר מהמצר הקצר. ונראה שאם לא היה מספיק מצר ראובן כנגד המצר הקצר כגון שהמצר קצר כנגד שלישי שמעון או רביעיתו לא קנה אלא כנגד הקצר שמוכר היה להזכיר מצר שמעון להודיע שכנגד הקצר הוא מוכר:

ד הָיָה מִצֵּר רְאוּבֵן מְזַרְח וּמְעַרֵב וּמְצַר שְׁמַעוֹן צָפוֹן וְדָרוֹם צָרִיד שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ מִצֵּר רְאוּבֵן [נ] מְשִׁתִּי רוּחוֹת וּמְצַר שְׁמַעוֹן מְשִׁתִּי רוּחוֹת:

מגיד משנה היה מצר ראובן מזרח ומערב וכו'. מימרא שם וזה לשון רשב"ם בפירושה המוכר שדה לחבירו ורוצה לכתוב מצרים ויש לשכנו ראובן שתי שדות אחד במזרח ואחד למערב ולשמעון שכנו שתי שדות אחת בצפון ואחת בדרום לא יכתוב לו סתם שדה זו שאני מוכר לך הרי הוא בתוך שדות ראובן ושמעון דאתי לאיפלוגי באלכסון ו) ונמצא שנוטל אצל מצר שמעון ראובן אבל בשכותב מצר ראובן רוחין תרתי ומצר שמעון רוחין תרתי הרי ד' רוחות):

טו מִצֵּר לוֹ מִצֵּר רְאוּבֵן וּמְצַר שְׁנֵי וּמְצַר שְׁלִישִׁי וְלֹא מִצֵּר מִצֵּר רְבִיעִי קָנָה הַשְּׂדֵה כְּלָה אֲבָל מִצֵּר הָרְבִיעִי לֹא קָנָה. וְאִם הָיָה מְבֻלֵעַ בֵּין הַמְצָרִים וְאִין עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים וְאִין בּוֹ תַשְׁעָה קַבִּין קָנָה אִף הַמְצַר הָרְבִיעִי. וְאִם לֹא הָיָה מְבֻלֵעַ וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים אִו שְׁיֵשׁ בּוֹ תַשְׁעָה קַבִּין לֹא קָנָהוּ. הָיָה מְבֻלֵעַ וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים אִו שְׁיֵשׁ בּוֹ תַשְׁעָה קַבִּין. אִו שְׁלֹא הָיָה מְבֻלֵעַ וְאִין עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים וְאִין בּוֹ תַשְׁעָה קַבִּין. הָרִי הַדָּבָר מְסוּר לְבֵית דִּין כְּפִי מַה שֶּׁיֵּרָאוּ לְאִיזוֹ דֶּרֶךְ שֶׁדַּעְתָּן נוֹטָה יַעֲשׂוּ:

מגיד משנה מצר לו מצר וכו' ולא מצר לו מצר רביעי קונה השדה כולה. כך נפסקה הלכה בגמ' שם בהמוכר את הבית הלכתא קונה הכל חוץ ממצר רביעי: אבל המצר הד' אם היה מובלע בתוך המצרים וכו'. ג"ז שם אבל ראיתי המפרשים חלוקים בפירושו הרבן' מיגש ז"ל פירש קנה הכל חוץ ממצר רביעי דעבדינן ליה ד' פיסקי ז) וקני לגי פיסקי מינייהו בר מפסקא רביעאה עכ"ל. ורש"י פי' חוץ ממצר רביעי התלם עצמו של מצר רביעי לא קנה עכ"ל.

גם בפירוש מובלע נחלקו ולשון אבן מיגש ז"ל דלא מובלע האי מצר רביעי עם השדה כולה אבל מובלע ונראית כשדה אחד קנה כולן ור' שמשון כתב דלא מובלע בתוך המצרים שמכאן ומכאן אלא הולך על פני שניהם ח) ומובלע ט) עכ"ל. ודברי רבינו נוטים לדבריו: **ואם לא היה מובלע**. חלקי נתבארו בגמ' ובהלכות וטעם הטי קבין לפי שהוא דבר חשוב בשדה וי"ל ששיירו והוא הדין לגנה בחצי קב וכן בכל דבר כפי מה שהוא לחלוקה כמו שיתבאר פ"א מהל' שכנים. ורכב של דקלים מפני חשיבות גם כן הוא:

כסף משנה **מצר לו מצר ראשון וכו'.** מסקנא דגמ' בהמוכר את הבית קנה כל מה שמובלע בתוך שלשת המצרים אבל התלם עצמו של מצר רביעי לא קנה דלהכי אהני מאי דלא כתב מצר רביעי: **ואם לא היה מובלע**. ג"ז מסקנא דגמ' שם ופירוש לא היה מובלע שאינו מובלע בין שני המצרים שמכאן ומכאן אלא הולך על פני שניהם: **היה מובלע ויש עליו רכב דקלים וכו'.** גם זה שם מסקנא דגמרא מובלע ואיכא עליה וכו' שודא דייני ופירש רבינו כפירש"י שכתב בהכותב שאומדין דעתו של מוכר או של נותן:

טז **סיים לו את הזויות בלבד ולא סיים לו את המצר שכלל** רוח. או שסיים לו שני מצרים כמין [ח] גא"ם. או שסיים לו חלק מכל רוח ורוח. הרי זה לא קנה את כלם אלא יקנה ממנה כפי מה שפסר לו וכמה שפראו הדיינין:

מגיד משנה **סיים לו את הזויות בלבד ולא סיים המצר שלכל רוח.** זה כתב בפירוש סיים את הקרנות האמור בגמ' והרבה פירושין נאמרו בו ונראה דעת המחבר שסיים) ולפי"ז מ"ש סיים לו חלק מכל רוח הוא א). ומ"ש כמין גא"ם. הוא ים) וכולן בעיות בגמרא עלו בתיקו ופסק רבינו שודא דדייני:

כסף משנה **סיים לו את הזויות.** כלומר שהיו שדות הרבה של בני אדם מקיפין אותו ולא כתב אלא ארבע שדות של ארבע זויות השדה כלומר שדות שעומדות במצר חודן של זויות ואינם משוכות לא לצד זה ולא לצד זה כגון שחודן של שתי שדות מחוברים וגופן של שדות מרוחקות דאיכא למימר כיון דאין דרך למכור הזויות לבד כל השדה מכר ולכך סיים זויותיו ואיכא למימר לא מכר לו אלא תלם אחד באלכסון מקרן לקרן שתי וערב או שסיים לו שני מצרים כמין גא"ם כלומר שמצר קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית דאיכא למימר כיון שמצר תחלת כל הרוחות כמו שמצר את כולן דמי ואיכא למימר לא קנה אלא תלם אחד באלכסון מרוח לחבירו או שסיים לו חלק מכל רוח ורוח כגון שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם שנים לכל רוח וסיים לו שדה

אחת לכל רוח דאיכא למימר כיון דאין דרך למכור בסירוגין רגלים לדבר שטורח היה לו לכתוב את כולם ודילג בסירוגין ליתן מצר בכל ארבע רוחות ואיכא למימר לא קנה אלא כנגד אותם שמצר באלכסון ודינים אלו בעיות בהמוכר את הבית ועלו בתיקו וא"כ ה"ל לרבינו לפסוק דבכולם לא קנה לפי שהמוכר הוא מוחזק בקרקע והלוקח הוא מוציא ממנו וע"ה. ואפשר שבגרסתו היה כתוב שודא דדייני :

יז [ח] המוכר בית לחברו בבירה גדולה. אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים. ואף על פי שיש שם מעט שקוראין לבירה בית. לא קנה אלא הבית בלבד. [ט] שהמצרים הוא שהרחיב לו. ואלו מכר לו כל הבירה היתה כותב לו ולא הנחתי לפני במכר זה כלום. וכן המוכר שדה בבקעה גדולה ומצר לו מצרי הבקעה. מצרים הם שהרחיב לו :

מגיד משנה המוכר בית לחברו בבירה גדולה וכו'. מימרא ר"פ המוכר את הבית (דף ס"א): ומ"ש אע"פ שיש שם מעט שקורין את הבירה בית. לפי שאם היו הכל או הרוב קורין לבירה בית הכל מכור וכדאיתא בגמרא אלא דקרו לבירה נמי בית כולה זבין ליה ואסיקנא לא צריכא דאיכא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה ואיכא נמי דלבירה קרו ליה בית וכו': ומ"ש ואילו מכר לו כל הבירה היה כותב לו ולא הנחתי לפני במכר זה כלום. ג"ז שם וכתבו קצת המפרשים שאפילו כתב לו זה הלשון ואין שם מי שקרא לבירה נמי בית ואפילו מעוטא ה"ז לא קנה אלא בית שאין לשון זה מועיל לכלול במכר מה שאינו נכלל לשום אדם בעולם וכן עיקר: וכן המוכר שדה בבקעה גדולה וכו'. ג"ז מימרא שם ודיני השדה בזה כדיני הבית בזה לכל מה שנוכר למעלה :

יח האומר לחברו שדות אני מוכר לך. מעוט שדות [י] שותים. אמר לו כל שדות אפלו שלש וארבע חוץ מגנות ופרדסים. אמר לו נכסים אפלו גנות ופרדסים חוץ מבתים ועבדים. ואם אמר לו [כ] כל נכסי אפלו עבדים ובתים וכל המטלטלין הידועים לו. ואפלו תפלין שבראשו בכלל המקור :

מגיד משנה האומר לחבירו שדות אני מוכר לך מיעוט שדות שתיים. מימרא שם מיעוט ארעתא שתיים: אמר לו כל שדות וכו'. ג"ז שם כל ארעתא דאית ליה לבר מבוסתני ופרדיסי: אמר לו נכסי אפילו גנות ופרדסים וכו'. גרסת המחבר כגרסת ההלכות אי אמר לו נכסי אפילו אפרדסי ובוסתני ואי אמר לו כל נכסי אפי' בתי ועבדי ע"כ. וה"ה באומר כל נכסי שהמטלטלין בכלל כמ"ש המחבר והכין מוכח פי' מי שמת ואמרינן התם דאפילו תפילין איקרו נכסי. ודע שהמפרשים ז"ל חילקו בין האומר נכסים לאומר נכסיי שהכוונה נכסים שלי לפי שבאומר נכסיי אינו צ"ל כל אלא אפי' בלא כל נכללין כולן וכן מוכיח פרק מי שמת כמו שיתבאר פי"א מהל' זכייה ומתנה. וכן הדין באומר שדותיי שאינו צריך למלת כל וכלן בכלל אבל אומר נכסים שלי או שדות שלי אין הכל בכלל. והטעם שכיון שהוא מזכיר כינוי עצמו באותה מלה שהוא מזכיר הנכסים או השדות הכל בכלל אבל כשהוא מזכיר כנוי עצמו אחר כן אין הכל בכלל:

כסף משנה האומר לחבירו שדות אני מוכר לך וכו'. אין נוסחת גמרות שלנו ונוסחת ההלכות שבידינו מסכימים לפסק רבינו אבל הרב המגיד כתב שנוסחת ההלכות מסכמת לפסק רבינו וכדאי הוא לסמוך עליו:

ט האומר לחבירו בית מפתי ושור משורי אני מוכר לך. נותן לו הקטן שבהן. מת אחד מן השורים או שנפל אחד מן הפתים. מראה לו זה שמת או שנפל. שיד בעל השטר על התחתונה:

מגיד משנה האומר לחבירו בית מבתיי אני מוכר וכו'. מימרא במנחות (דף ק"ח):

ב האומר לחבירו שדה נט דבי חי'א אני מוכר לך. והיו שתי שדות הנקראים בשם זה. אינו קונה אלא הפחות שבהן. וכן כל פיוצא בהן:

מגיד משנה האומר לחבירו שדה דבי חי'א אני מוכר לך וכו'. מימרא פרק המוכר את הבית (דף ס"א:). ומ"ש הפחות שבשניהם. יצא לו ממה שזכר למעלה דכיון דלא קנה אלא אחת הפחותה היא לפי שיד בעל השטר על התחתונה:

כא האומר לחברו שדה ראובן אני מוכר לך. וכיון שבא הלוקח להשתמש בה אמר לו המוכר אינה זו השדה שהיתה של ראובן אלא כך היא קרויה ולעולם לא היתה לו אלא זו היא שהיתה של ראובן ולקחתיה ממנו והיא שמכרתיה לך. על המוכר להביא ראיה. ואם לא הביא זוכה הלוקח בזו שכל העם קוראים של ראובן. וכן כל פיוצא בזה הלך אחר השם שהוא פשוט בפי הכל:

מגיד משנה האומר לחבירו שדה ראובן אני מוכר לך וכו'. מעשה ריש פי חזקת הבתים (דף ל'): פסק כר"נ וכן בהלכות:

כסף משנה האומר לחבירו שדה ראובן אני מוכר לך וכו'. מעשה ריש פי חזקת הבתים (דף ל') ההוא דאמר לחבריה נכסי דבי סיסן מזביננא לך ופסק כר"נ:

כב האומר לחברו חצי שדה אני מוכר לך שמין כמה שנה כל השדה ונותן לו מן הכחוש שבה מה ששנה חצי הדמים של כל השדה. וכן אם אמר לו חציה בדרום אני מוכר לך שמין דמי ^[מ] בלה ונותן לו בדרומה כחצי כל הדמים ומקבל עליו הלוקח לעשות בחלקו מקום הגדר. ומאחורי הגדר סמוך לגדר חריץ קטן רחב שלשה טפחים. וחוצה לו חריץ אחד גדול רחב ששה טפחים. ובין שני החריצין רחב טפח. כל זה כדי שלא תקפץ הנמיה בה וכיוצא בה:

מגיד משנה האומר לחבירו חצי שדה אני וכו'. דין זה נתבאר ס"פ בית כור (דף ק"ז): במשנה ובגמרא וזה לשון המשנה האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ומקבל עליו [מקום] גדר חריץ ובן חריץ [וכמה הוא] חריץ ששה טפחים ובן חריץ שלשה טפחים ע"כ. ובגמרא אמר ר"י ולוקח נוטל כחוש א"ל ר' חייא בר אבא [לר"י] והא אנן משמנין ביניהם תנן א"ל וכו' תרגימנה מסיפא דקתני סיפא חצי בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום ואמאי משמנין ביניהן והא חציה בדרום קא"ל אלא לדמי הי"נ לדמי ע"כ. וזה פירוש הגמ' לדעת המחבר שמשוין שני החלקים בשווי הדמים ולוקח נוטל החלק הכחוש ואע"פ שהוא עודף במדה רוצה הוא המוכר בקב

ועידית מקביים זבורית והקשה ר' חייא והא אנן משמנין ביניהם תנן דמשמע שהן חולקין בשמן ובכחוש וכל אחד נוטל קצת שמן וקצת כחוש ואמר ר"י שהסיפא מכרעת שאין משמנין אלא בשווי הדמים דהא חציה בדרום א"ל אם שמן אם כחוש ומיהו משמנין לדמי שאם חצי שבדרום כחוש יוסיפו על המדה כדי שישוה דמי חצי שדה ואם הוא שמן גורעים מן המדה ה"נ משמנין דרישא לדמי ולעולם לוקח נוטל כחוש ולזה הפירוש הסכימו הר"ח והרשב"א ז"ל ועיקר ושיטות אחרות יש: **ומקבל עליו וכו'.** כבר נזכר במשנה ורחב החרץ ו' וכן היא הנוסחא בספרי המחבר המדוקדקים וכן הוא בכל ספרי הגמרא ובהלכות. **ומ"ש ובין שתי החריצין רחב טפח.** מפורש בגמרא הכל:

כג היתה לו חצי שדה ואמר לחברו חצי שיש לי בשדה מכרתי לך. קנה החצי פלו. אמר לו חצי השדה שיש לי לא קנה אלא רביע. אמר לו מצר שדה שממנה [נחלקת או שממנה נפסקת או שממנה] נחצת. אם אמר לו ואלו מצריה קנה חציה. ואם לא מצר לו מצריה לא קנה אלא בית תשעה קבין:

מגיד משנה היתה לו חצי שדה וכו'. מימרא מפורש ריש המוכר את הבית (דף ס"ב ס"ג) וכו': אמר לו מצר שדה וכו'. זה לשון הגמ' שם ופירש אבן מיגש ז"ל פירוש דהיכא דזבין איניש לחבריה חולקא סתמא מארעא וא"ל זבינית לך או יהבית לך מצר ארעא דמינה פליגא וכו'. והטעם שיש חילוק כשמצר לו המצרים לאם לא מצר לו כלל פירש הרא"ם ז"ל דכל דכתב ליה מצרנהא למה ליה דכתבינהו אלא לברור עד היכן כי היכי דלישקול פלגא דאי לא שקיל אלא תשעה קבין בין שתהא גדולה או קטנה למה לי למימצר אלא אי לא כתב ליה אלן מצרנהא ודאי לא גמר לזבוני אלא תשעה קבין שהוא שיעור שדה ולפיכך לא חשש למימצר שאין עסק למימצר כזה כלל:

כסף משנה אמר לו מצר שדה שממנה נחלקת וכו'. פי' המוכר או נותן חלק משדהו ולא פירש חלק השדה אלא כתב כך זה השדה מצר ראובן ומצר שמעון היא ארעא שלי שממנה פליגא או פסיקא החלק שאני מוכר לך או לא אמר גם שאר המצרים מצפון ודרום כיון שלא היה שום חלק מבורר לא יתן לו אלא תשעה קבין שהוא שיעור שדה ואם אמר לו אלו מצריה דהיינו שסיים לו גם מצר צפון ומצר דרום מאחר שייתר בלשונו דעתו ליתן לו יותר משיעור שדה ועל כרחו יתן לו פלגא דאין לנו אלא או חציו או שיעור שדה דהיינו ט' קבין. וזה הפירוש יותר נראה בדברי רבינו שבסוף פכ"ה בדין מוכר בית הבד והיו חוצה לו חנויות כתב אם מצר לו מצרים החיצונים קנה הכל ואם לאו לא קנה

אלא מה שבתוכה ובאותו הדין אמרו בגמ' אי אמר לו ואלין מצרנהא קני ואי לא לא קני הרי שרבינו מפרש בו אלין מצרנהא שמצר לו המצרים גם כאן כתב אם לא מצר לו מצריה וכו' אלמא ואלין מצרנהא פירושו מצר לו המצרים וע"פ הדרך שכתבתי. אבל רשב"ם פירש בדין זה ובדין בית הבד שכתב ואלין מצרנהא מצר פלוני מזרח וכך הולך וחושב כל המצרים האי ואלין מצרנהא ייתור לשון הוא ליפות כחו ומ"מ פירוש ה"ה שפירש לא מצר לו מצריה שלא מצר לו מצרים כלל איני יודע איך יתכן שהרי בתחלת דבריהם אמרו מצר ארעא דמינה פליגא וצ"ע:

הלכות מכירה - פרק שנים ועשרים

א אין אדם מקנה דבר שלא בא [א] לעולם. בין במכר בין במתנה בין במתנת שכיב מרע. כיצד. מה שתוציא שדה זו מכור לך. מה שתוציא אילן זה נתון לך. תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני. לא קנה פלוס. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ופלוגתא דתנאי היא ואוקימנא ביבמות בהאשה רבה (דף צ"ג) הנהו דאמרי אדם מקנה כשיטה ואינה הלכה וזה פשוט ומוסכם, וכן שכיב מרע מבואר בהרבה מקומות:

ב המוכר פירות דקל לחבירו [ב] יכול לחזור בו אף לאחר שבאו הפירות לעולם. ואם [ג] שמט הלוקח ואכל אין מוציאין מידו. וכל החוזר בו משניהם אין חייב לקבל מי שפרע:

מגיד משנה המוכר פירות דקל לחבירו וכו'. מימרא פרק איזהו נשך (דף ס"ו) ופסק כר"נ. ומ"ש ואם שמט. מבואר שם וכתב הרשב"א ז"ל מהא דאמר ר"נ מודינא דאי שמטי ואכיל לא מפקינן מיניה הביא רבינו תם ז"ל ראייה למוכר שטר חוב לחבירו בעדים אע"ג דקי"ל דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה

ומסירה אם קדם הלוקח וגבה מלוה אין המוכר יכול לחזור בו ומסתברא לי דוקא בדכתב ליה או בדא"ל הוא וכל שעבודא [דאית ביה] אבל אי לא א"ל הוא וכל שעבודא דאית ביה לא קנה אלא הנייר בעלמא והילכך אפילו קדם וגבה מוציאין ממנו עכ"ל. וכן הסכים הרמב"ן ז"ל לדעת רבינו תם ז"ל:

ג אָבֵל הַפּוֹסֵק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק וְלֹא הָיָה אוֹתוֹ הַמִּין שְׁפָסֵק עָלָיו בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר. חָיֵב לְקַנּוֹת וְלִתֵּן לְלוֹקַח מֶה שְׁפָסֵק. וְאִם חִזַּר מִקִּבֵּל מִי שְׁפָרַע:

מגיד משנה אבל הפוסק על שער שבשוק ולא היה אותו המין וכו'. זה מבואר ראש פרק איזהו נשך (דף ס"ב):

כסף משנה אבל הפוסק על שער וכו'. כתב הרב המגיד מבואר בריש פרק איזהו נשך עכ"ל. ואני אומר שמאחר דההיא דריש פרק איזהו נשך אינה שנויה אלא לענין רבית מנין לו ללמוד משם לענין קיום המקח. וני"ל שרבינו למד דין זה מדתניא בתוספתא דמציעא פרק ד' המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה ומפרשה רבינו בפוסק עמו על שער שבשוק שכבר יצא ולענין קיום מקח למי שפרע. ואם תאמר והא כיון שאינו ברשותו לא קני שכך כתב רבינו בסמוך שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו, וי"ל דכיון שזה דבר הנמכר בשוק הוה ליה כאילו הוא ברשותו וזהו שכתב הפוסק על שער שבשוק דמשמע שהוא דבר הנמכר בשוק בכל שעה ולפי"ז מ"ש בסמוך שמי שהקנה מטלטלין אגב קרקע שאם אינם ברשות מוכר אינם קנויים היינו דוקא מטלטלין שאין כיוצא בהם נמכר בשוק אי נמי דכשנתן דמים נמכר אע"פ שאינו ברשותו כיון שהוא בעולם קנה לענין מי שפרע אבל בשהקנה לו מטלטלין אגב קרקע אע"פ שהיו בעולם כיון שלא היו ברשותו ההוא קניין לא מהני מידי מדין קניין אגב קרקע:

ד מִי שְׁפָסֵק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק שְׁיִתֵּן אַרְבָּעָה סָאִין בְּסָלַע. אִם הָיוּ שְׁבָלִים הָרִי זֶה קָנָה לְקִבֵּל מִי שְׁפָרַע. וְהוּא שְׁיִרְאֶה לוֹ בַּגֶּרֶן אוֹ שְׁיֵאמֶר לוֹ בְּשׁוּק הָרִינִי סוּמְדָּ עָלֶיךָ. אָבֵל אִם לֹא נִרְאֶה לוֹ בַּגֶּרֶן וְלֹא אָמַר לוֹ הָרִינִי סוּמְדָּ עָלֶיךָ לֹא סִמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְאִינוֹ מִקִּבֵּל מִי שְׁפָרַע. שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר שְׁמָא פָּסֵק עִם אַחַר וְאִין צָרִיךְ לְחַטִּים אֵלּוּ:

מגיד משנה **מי שפסק על שער שבשוק וכו'.** זו מימרא שם (דף ס"ג) האי מאן דיהיב זווי אתרעא חריפא צריך לאתחזויי לבי דרי וכו'. ופירש"י תרעא חריפא הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער הברור אלא השער הבכיר שהוא סמוד לקציר וכו' ותנן במתני' דאם יש לו מותר לפסוק וכו' ומדברי המחבר נראה שהוא מפרש תרעא חריפא מוקדם לימות הקציר ופוסק לתת לו מן התבואה הבאה והוא פוסק על שער זה וממתין התבואה החריפה הבאה ועיקר: **אבל אם לא נראה וכו'.** מפורש שם הדין והטעם דכל מי שקונה תבואה הבאה לתרי תלתא יהיב ואי לא א"ל לא סמכא דעתיה:

ה דְּבַר שְׂאִין בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מִקְנֵה אֵינוֹ נִקְנָה. וְהָרִי הוּא כְּדָבָר ^[ה] שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם. כִּיצַד. מֵה שְׂאִירֵשׁ מֵאַבָּא מְכוּר לָךְ. מֵה שֶׁתַּעֲלֶה מְצוּדְתִי מִן הַיּוֹם נָתוּן לָךְ. שְׂדֵה זוֹ לְכַשְׂאֶקְחָנָה קְנוּיָה לָךְ. לֹא קִנְהָ כְּלוּם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה:

מגיד משנה **דבר שאינו ברשותו וכו' כיצד מה שאירש מאבא וכו'.** פירקא קמא דמציעא (דף ט"ז) ברייתא: **וכן שדה זו.** שם דלא קי"ל כרב דאמר קנה:

ו מִי שֶׁהָיָה מוֹרִישׁוֹ גּוֹסֵס וְנִטְוֵי לָמוֹת וְרָצָה לְמַכֵּר מְנַכְסִיו מֵעַט כְּדִי לְהוֹצִיא הַדָּמִים בְּצַרְכֵי קְבוּרָה. הוֹאִיל וְהִבֵּן עָנִי וְאִם יִמָּתִין עַד שְׂיָמוֹת וְיִמָּכֵר יִשְׁתַּהֲא הַמֵּת וְיִתְבַּזֶּה. תִּקְנוּ ^[ה] חֲכָמִים שְׂאֵם מְכוּר וְאָמַר מֵה שְׂאִירֵשׁ מֵאַבִּי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ מִמְּכָרוֹ קָיָם. וְכֵן צִיַּד עָנִי שְׂאִין לוֹ מֵה שֶׁיֵּאָכֵל שְׂאֵמֵר מֵה שֶׁתַּעֲלֶה מִן הַיּוֹם מְצוּדְתִי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ. מִמְּכָרוֹ קָיָם מְשׁוּם כְּדִי חֲיִיו:

מגיד משנה **מי שהיה מורישו גוסס ונוטה למוות וכו' וכן צייד עני שאין לו מה יאכל וכו'.** מפורש שם (דף ס"ז): **וכן בהלכות תניא מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום מה שאירש מאבא היום [מכור לך] מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין מאי שנא רישא ומי"ש סיפא אמר ר"י סיפא וכו' משום כבוד אביו משום כדי חייו ירושלמי בלוח תכריכי אביו פירוש כגון שהיה אביו גוסס ולא היה לו תכריכין ומכר מה שהוא יורש מאביו היום לקנות לו תכריכין ע"כ בהלכות.** וכתבו ז"ל ודוקא בכדי שיקנה לו תכריכין הא יותר מכאן לא ומיהו אי לא משכח לזבוני בכדי שיעור מצומצם מוכר הוא עד כדי שימצא דכל זה בכלל כבוד אביו. ומשום כדי חייו פירש רב האי ז"ל כדי חייו יום ע"כ:

ז הָבֵן שְׁמֹכֵר בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו וַיִּמֵּת הָבֵן בְּחַיֵּי הָאָב וְאַחַר כָּךְ מֵת הָאָב. בֶּן הָבֵן מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת. שְׁהֲרִי אָבִיו מְכַר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא [1] עֲדִין לְרִשּׁוֹתוֹ. וְנִמְצְאוּ הַנְּכָסִים בְּרִשּׁוֹת הָאָב וְזֶה יוֹרֵשׁ אָבִי אָבִיו. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה:

מגיד משנה **הבן שמכר בנכסי אביו וכו'.** מימרא פ' מי שמת (דף קנ"ח): ובהלכות. וכתב הרשב"א ז"ל ולא דוקא הבן אלא אפילו הוא עצמו וכדתניא מה שאירש מאבא מכור לך לא עשה ולא כלום אלא דבן מוציא מיד הלקוחות בלא כלום אבל הוא מוציא גוף הנכסים מידם לפי שלא חל עליהם המכר אבל מ"מ חייב לשלם דמי המכר שקבל מהם עכ"ל:

כסף משנה **הבן שמכר בנכסי אביו וכו'.** על מ"ש הרב המ"מ אלא דאב מוציא מיד הלקוחות כתב המגיה דט"ס הוא x ואב נתחלף לו בבן:

ח מִי שֶׁנָּתַן קָרְקַע מִתְּנָה לַחֲבֵרוֹ וְנָתַן לוֹ עַל גְּבֵה מֵאָה דִּינָרִין. אִם הָיוּ הַדִּינָרִין מְצוּיִין בְּרִשּׁוֹתוֹ בִּינּוֹן שְׁזָכָה בְּשָׂדֶה זָכָה בְּדִינָרִין. וְאִם אִין לוֹ דִּינָר אִין מְחִיבִין אֶת הַנּוֹתָן לִתְּנוּ לוֹ מֵאָה דִּינָרִין עַד שְׁיָבִיא הַזֹּכֶה רְאִיָּה שְׁהִיָּה לְזֶה דִּינָרִין בְּעֵת הַמִּתְּנָה. וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר מְטַלְטְלִין שְׁמַקְנֶה אָדָם אוֹתָם עַל קָרְקַע. אִם אִינָם בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתָן לֹא קָנָה. שְׂאִין אָדָם מַקְנֶה דָּבָר שְׂאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ:

מגיד משנה **מי שנתן קרקע וכו'.** זה פשוט דבפ"ק דקידושין (דף כ"ו כ"ז) שאלו אי בעינן שיהיו צבורין המטלטלין תוך הקרקע ואסיקנא דלא ואי איתא דאפילו אינן בעינן קנה מאי קא מבעיא לן פשיטא אלא ודאי לא קנה אא"כ הם בעינן ופשוט הוא ג"כ שעל המקבל לברר שהמוציא מחבירו עליו הראיה וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בשבועות דאי ליתנהו בעינן ודאי לא קנה:

ט מִי שְׁהִיָּה לוֹ פְּקָדוֹן בְּיַד אַחַר הֲרִי זֶה מַקְנֶהוּ בֵּין בְּמִכְרָא בֵּין בְּמִתְּנָה. לְפִי שְׁהַפְּקָדוֹן בְּרִשּׁוֹת בְּעֲלָיו הוּא וְהֲרִי הוּא בְּחִזְקַת שְׁהוּא קָיָם. וְאִם כָּפַר בּוֹ זֶה שְׁהַפְּקֵד אֶצְלוֹ אִינוֹ יְכוּל לְהַקְנוֹתוֹ. שְׂזָה כְּמִי שְׂאָבֵד שְׂאִינוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ. אֲבָל הַמְּלוֹה הוּאִיל וּלְהוֹצֵאָה

נִתְּנָה אֵינָה בְּעוֹלָם [ח] וְאִין אָדָם יָכוֹל לְהִקְנוֹתָהּ אֶלָּא בְּמַעֲמַד
שְׁלֹשְׁתָּן. וְהוּא דְּבַר שְׂאִין לוֹ טַעַם כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. וְאִם הִיתָה
מְלוּה בְּשִׁטָּר מִקְנָה אֶת הַשִּׁטָּר בְּכַתִּיבָה וּמְסִירָה שְׁהָרִי יֵשׁ כְּאִן
דְּבַר הַנְּמָסָר לְקִנּוֹת שְׁעֵבוֹד שְׁבוּ :

מגיד משנה מי שהיה לו פקדון ביד אחר וכו'. זה פשוט במרובה (דף ע"ז):
ואמרינן פרק הספינה ר' אבא הוי להו תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו
ניהליה לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה. ומ"ש ואם כפר בו וכו'.
משום דקי"ל כר"י דאמר במרובה (דף ס"ח) גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהן
אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ותו דאמרינן
דגבי אדרכתא דלא כתביה אמטלטלי דכפריה וכ"ש שא"א להקנות: אבל
מלוה הואיל ולהוצאה ניתנה. גם זה פשוט וכבר נתבאר למעלה פ"ו. והטעם
שכתב הואיל ולהוצאה ניתנה נתבאר פ' האיש מקדש ודין השטר נתבאר פ'
האיש מקדש (דף מ"ז) ופ"ו:

ב כְּשֵׁם שְׂאִין אָדָם מִקְנָה דְּבַר שְׁלֵא בְּאֵלְעוֹלָם. כִּדְ אִין אָדָם
מִקְנָה לְמִי שְׁלֵא בְּאֵלְעוֹלָם. וְאֶפְלוּ [ח] עֶבֶר הָרִי הוּא כְּמִי שְׁלֵא
בְּאֵלְעוֹלָם. וְהַמְזֻכָּה [ט] לְעֶבֶר לֹא קִנָּה. וְאִם הָיָה בְּנוֹ הוֹאִיל
וְדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶצֶל בְּנוֹ קִנָּה :

מגיד משנה כשם שאין אדם מקנה וכו'. כך נפסקה הלכה פ' מי שמת (קמ"ב):
והלכתא המזכה לעובר לא קנה: ואם היה בנו וכו'. פסק כר"י דאמר הכין
וכ"כ ז"ל וי"א דדוקא בשכיב מרע אבל בבריא לא ויש שאין מחלקין וזה דעת
המחבר והסברא הראשונה כתב בעל העיטור בשם רבינו האי ז"ל ודעת רבינו
עיקר דסתם אמרו:

יא הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ נְכָסֵי לְבָנִים שְׁתִּלְדִּי מִמְּנֵי הָרִי אֶלּוֹ לֹא יִקְנוּ
כְּלוּם. שְׁכִינּוֹן שְׁלֵא נִתְּעַבְּרָה בְּהוֹן בְּשַׁעַת הַמִּתְּנָה עֲדִין לֹא בָּאוּ
כִּדִּי לְהִיּוֹת דַּעְתּוֹ קְרוּבָה לָהֶם :

מגיד משנה האומר לאשתו נכסי לבנים וכו'. זה מבואר במעשה (שם). ועוד
דע"כ לא אר"י אלא במעוברת הא לאו הכי לא ואפילו במעוברת פליגי:

יב המקנה למין ממיני חיה לא הקנה כלום. הקנה קצת נכסיו לבהמה או למי שלא בא לעולם [א] וחזר ואמר לחברו קנה כבהמה זו או כעבר זה לא קנה כלום. אמר לו קנה את ובהמה זו או את ועבר זה קנה [ב] מחצה :

מגיד משנה המקנה למין וכו' הקנה וכו'. שם בביאור מימרא בלא מחלוקת: אמר לו קנה את ובהמה זו וכו'. זה מחלוקת ופסק כר"נ וכן בהלכות:

כסף משנה המקנה למין ממיני חיה וכו' אמר לו קנה את ובהמה זו וכו'. מ"ל עיקר הנוסחא אמר לו קנה את ובהמה זו או את ועובר זה קנה מחצה ע"כ וכך אמרו בגמרא קנה את וחמור וכך מצאתי בנוסחא מדוייקת:

יג אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה אלא דבר שיש בו [א] ממש אבל דבר שאין בו ממש אינו נקנה:

מגיד משנה אין אדם מקנה וכו'. זה מוסכם מן הגאונים ז"ל ומבואר ממה שאמרו במי שמת (דף קמ"ז ע"ב) שכיב מרע שאמר ידור פלוני בביתי זה יאכל פלוני פירות דקל [זה] לא אמר כלום ופירשו לפי שאין הדירה גוף ואמרינן התם מילתא דליתא בבריא ליתא בשכיב מרע וזה פשוט ומוסכם ומבואר בירושלמי:

יד כיצד. אין אדם מקנה ריח התפוח הזה או טעם הדבש הזה או עין הבודלח הזה. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך המקנה לחברו אכילת פרות דקל זה או דירת בית זה לא קנה. עד שיקנה לו גוף הבית לדור בו וגוף האילן לאכל פרותיו כמו שיתבאר:

טו * דין ההקדש ודין העניינים ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקניתו שאלו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה ההקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתננו לצדקה אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם הרי זה חייב לקיים דברו [מ] שנתאמר (במדבר ל"ג) 'ככל היצא מפיו יעשה':

ההראב"ד **דין ההקדש וכו'.** א"א רואה אני כי הוא מוסיף אפילו על דברי הרב ז"ל כי הרב כתב במעשה דההוא גברא דתקע ליה חבריה משום דלא היה סלע ברשותו לא מצי מקני ליה אלא במעמד שלשתן וזה החכם אומר שאפילו לא בא לעולם קנו עניים. ואני אומר שאם חייב עצמו בכך שאמר אתן לעניים כך וכך כלומר מן הפירות שיצאו בכרם שלי וכן כל כיוצא בזה הרי זה חייב עצמו ויתן אבל אם אמר ינתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו לעולם לא קנו עניים לדברי הרב. עכ"ל:

מגיד משנה **דין ההקדש ודין העניים וכו' עד סוף הפרק.** בהשגות א"א רואה אני כי הוא מוסיף וכו'. ובאמת דעת הרב אלפסי ז"ל בהלכות שם פרק שור שנגח דדבר שלא בא לעולם אינו מוקדש כלל וגם מוסכם הוא מכל המפרשים ומבואר בגמ' וגם דעת המחבר כן בביאור פי' ו' מהלכות ערכין וחרמין אלא שכתב שאע"פ שאינו מוקדש הנודר חייב להקים דבריו מדין חיוב הנדר כמו שיתבאר שם בארוכה ואף שם הודה לו הרב ר"א ז"ל ואף כאן הן הן דבריו והתימה [מ"ש] x הרב ר"ח. ואני אומר שהחלק הראשון הוא סברת המחבר אלא שהוא מוסיף שאף במתנת שכיב מרע אע"פ שאין הנודר קיים מצוה לקיים דברי המת כמו שהוא מחוייב אם היה קיים ועיקר. והחלק הראשון כשהנודר קיים כן כתבוהו קצת מן המפרשים ז"ל:

כסף משנה **דין ההקדש ודין העניים.** כתב הטור בסימן ר"יב דעת א"א ז"ל נוטה לדברי הגאונים שכתב מי שאמר חוב שיש לי על פלונית יהיה הקדש או לעניים לאו כלום הוא שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא א"כ אמר חוב שיש לי על פלוני כשיבא לידי אתננו לעניים או לצדקה אז חייב לקיים דבריו וצריך להקדישו או ליתנו לצדקה כשיגבנו. והראב"ד השיג עליו גם כן וכתב אם חייב אדם עצמו ואמר אתן כך וכך מהפירות שיצאו מהכרם שלי וכן כל כיוצא בזה הרי זה חייב עצמו ויתן אבל אם אמר ינתן כך וכך מפירות שלא באו לעולם או שאמר לבניו תנו לא קנו עניים עכ"ל הטור. ואני אומר שכוונת רבינו היא לומר שכשם שאין ההדיוט זוכה בדבר שלא בא לעולם כך אין העניים זוכים בו לפיכך האומר פירות דקל זה לעניים והן פירות שלא באו לעולם לא זכו בהם העניים אבל אם אמר פירות דקל זה אתן לעניים נדר הוא שנדר וחייב לקיימו מטעם נדר לא מפני שזכו בהם העניים. וכך הם דבריו גם כן בפרק ו' מהלכות ערכין והם הם דברי הרא"ש שכתב הטור ולא כמו שעלה על דעתו של הטור שרבינו חולק על הרא"ש וזה פשוט אבל אי איכא למידק על דברי רבינו אינו אלא במ"ש שאם צוה שכיב מרע ואמר כל מה שיוציא אילן זה לעניים זכו בהם העניים ואף אם נאמר שכוונתו לומר שאמר כל מה שיוציא אילן זה ינתן לעניים מכל מקום מי שמחוייב לתת לעניים דהיינו השכיב מרע ליתיה בעולם והיורשים לא נדרו ולא חל עליהם נדר מוריש וזו

היא השגת הראב"ד ז"ל שכתב על רבינו. ונ"ל שרבינו סובר דכיון שאמר מורישם כל מה שיוציא אילן זה לעניים והם שמעו ושתקו סבור וקבול והוה ליה כאילו נדרו הם בעצמם וחייבים לקיים נדרם:

טז והואיל והדבר כן אם צנה אדם כשהוא שכב מרע ואמר כל מה שיוציא אילן זה לעניים. או כל שכר בית זה לעניים זכו בהן העניים:

יז יש גאונים שחולקין על דבר זה ואומרים שאין העניים זוכין אלא בדברים שהדיוט קונה בהן. ולפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם. ואין דעתי נוטה לדברים אלו. שאין אדם מצוה להקנות. והוא מצוה לקיים דבריו בצדקה או בהקדש כמו שהוא מצוה לקיים הנדר כמו שבארנו בערכין:

הלכות מכירה - פרק שלשה ועשרים

א מקנה אדם הגוף לפרותיו בין במכר בין במתנה בין במתנת שכב מרע. ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם שהרי הגוף מצוי ומקנה לפרות. הא למה זה דומה לשוכר בית או שדה לחברו שלא הקנה לו הגוף אלא הנאת הגוף:

מגיד משנה מקנה אדם הגוף לפירותיו בין במכר בין במתנה וכו'. שם בפרק מי שמת (דף קמ"ח):

ב כיצד. כגון שמכר או שנתן שדה לפרותיה בין לזמן קצוב בין כל ימי חייו של מוכר או של לוקח. והוא הדין למוכר ולנותן

אֵילָן לְפִירוֹתָיו. אוֹ רַחֵל לְגִזְתָּהּ. אוֹ בְּהֶמָּה וְשִׁפְחָה לְוִלְדוֹתֵיהֶם.
אוֹ עֶבֶד לְמַעֲשֵׂה יָדָיו. בְּכָל מְמָכְרוֹ אוֹ מִתְּנוֹתָיו קִיָּמִין :

מגיד משנה כיצד כגון שמכר וכו'. מפורש שם :

ג מִכַּר עֶבֶדוֹ לְקָנֶס שְׂאֵם יִגָּח וְיָמוּת יִהְיֶה קָנֶס שֶׁל לֹקַח. הֵרִי
זֶה סִפֵּק לְפִיכָךְ לֹא קָנָה. וְאִם תִּפְּשׂ הַקָּנֶס אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ :

מגיד משנה מכר עבדו לקנס וכו'. בעיא דלא איפשיטא בגיטין פרק השולח
(דף מ"ב:) ופסק כדרכו בתיקו דממונא. וכבר דקדקו המפרשים ז"ל למה אינו
מכור הגוף לפירותיו ויש שתירצו דכיון דאיכא תרי מי יימר דמינגח ואת"ל
דמינגח דילמא מודה ומיפטר אינו כגוף לפירות :

ד מִכַּר אֵילָן לָזָה וּפִירוֹתָיו לְאַחַר לֹא שָׁיַר מְקוֹם הַפְּרוֹת וְאֵין
לְאַחַר כָּלוּם. אֲבָל אִם מִכַּר אֵילָן וְשָׁיַר פְּרוֹתָיו לְעֶצְמוֹ הֵרִי שָׁיַר
מְקוֹם הַפְּרוֹת, אָף עַל פִּי שְׂלֵא פִּירֵשׁ לְגַבֵּי עֶצְמוֹ בְּעֵין יָפָה מְשַׁיַר :

מגיד משנה מכר אילן לזה ופירותיו לאחר וכו'. שם במי שמת (דף קמ"ח) ולא
ביאר הרב אם יהיו למוכר הפירות או קנה הראשון הכל והרשב"א ז"ל כתב
דהכל לראשון והוא פירשה בהמקבל מתנה ואמר שהכל למקבל והוא הדין
במכירה ורשב"ם ז"ל פירשה בדרך אחרת: **אבל אם מכר אילן וכו'.** שם
דאמרינן אם תמצא לומר דקל לאחד ופירותיו לאחר לא הוי שיור [מקום פירות]
דקל לאחר ושייר פירותיו לפניו שייר מקום פירות מאי טעמא כל לגבי נפשיה
בעין יפה משייר :

כסף משנה מכר אילן לזה ופירותיו לאחר וכו'. כלומר מקום צימוח הפירות
דהיינו ענפי האילן שבו גדלים הפירות אבל אם שייר פירות לעצמו שייר גם
מקום פירות דלגביה דידיה בעין יפה משייר וכיון שכן הפירות משויירים ולא
הוו דבר שלא בא לעולם ומדסתם רבינו ולא פירש משמע דס"ל דשייר לעצמו
יורשי בניו או יורשיו אחריו וקשיא עליה ברייתא דבן לוי שמכר לישראל
דאיתא בריש פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ג) דמשמע ממאי
דאתמר עלה שאם לא אמר לי ולבני לא יתן לבניו ופסק כן רבינו בפרק ו'
מהלכות מעשר ושמא י"ל שסמך רבינו פה על מה שכתב שם :

ה המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב הרי זה מכירה. ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו ואוכל הפרות כל זמן המכירה ובסוף תחזור לבעליה:

מגיד משנה המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב הרי זו וכו'. זה פשוט:

ו ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב ובין המקנה אותה לפרותיה. שהקונה לפרות אינו יכול לשנות צורת הקרקע ולא יבנה ולא יחרס. אבל הקונה לזמן קצוב הוא בונה וחרס ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם:

ההראב"ד ומה הפרש וכו'. א"א איני מוצא מוכר לזמן קצוב שיבנה ושיהרוס אלא באומר נכסי לך ואחריך לפלוני ודבר זה אינו מיושב עלי במכר שאם אמר נכסי מכורין לך במאה דינרין ואחריך לפלוני בעשרים דינרין שנאמר בזה אין לשני אלא מה ששייר ראשון ויפסיד השני מה שנתן לו בדמים, ואפשר שיהיה כן כי לפי הספק נתן השני דמים. עוד אפשר מוכר שדהו לששים שנה או לחמשים שנה או לארבעים שנה שיעשה בו כל חפצו כל ימי המכר מפני שהוא כמוכר בזמן היובל, עכ"ל:

מגיד משנה ומה הפרש יש בן המוכר קרקע לזמן קצוב וכו'. בהשגות אמר אברהם איני מוצא מוכר לזמן קצוב וכו'. ולי נראה שהמחבר מדמה המוכר לזמן קצוב למוכר בזמן שהיובל נוהג דכשם שהמוכר בזמן היובל בין קרוב בין רחוק עושה בו כל חפצו אע"פ שידוע שיחזור קרקע לבעליה ביובל כן הדין במוכר לזמן קצוב שהרי סתמו כפירושו ביובל וכיון שכן אף במוכר לזמן קצוב הדין כן ודברי ההשגות אינם ברורים ויתר דברי המחבר והמפרשים שכתב כולן ברורים ופשוטים הן:

ז ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה ובין המוכר פרות שדה זו לחברו. שהמוכר פרות השדה אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפלו להכניס אלא בשעת הוצאת הפרות ויש לבעל השדה להשתמש בה כחפצו. אבל המוכר שדה לפרותיה

אין בעל השדה יכול להכניס בה אלא מדעת הלוקח ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו :

כסף משנה ומה הפרש יש בין המוכר וכו'. וא"ת והלא הפרש גדול יש ביניהם דמוכר שדה לפירותיה קנה ומוכר פירות שדה זו לא קנה. וי"ל דהכא מיירי במוכר שדה זו באופן שקנה הלוקח כגון שעשה שבועה שהוא מחוייב לקיים שבועתו וכמ"ש רבינו סוף פרק שלפני זה א"נ דכי אמרינן לא קנה היינו שאם אחד מהם רוצה לחזור בו הרשות בידו ועתה שואל אם שניהם רוצים לקיים תנאי מה דינם וכך פ"י הלשון ומה בין המוכר שדה זו לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו שאם אחד מהם אינו רוצה בתנאי שהתנו לא קנה אבל השאלה באם שניהם רוצים או שנשבעו על כך שהם מוכרחים לקיים דבריהם יש ביניהם שהמוכר פירות השדה אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל כיון שלא הזכיר במכירתו אלא פירות השדה אבל המוכר שדה לפירותיה גוף השדה מכר לו להשתמש בה: **אבל המוכר שדה לפירותיה וכו' ואין השוכר רשאי להשכיר**. תימה שהרי בפ"ה מהלכות שכירות כתב שלא אמרו אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין אבל לא בקרקע ואין לומר דהתם בית הכא שדה דאדרבה בבית שייך קלקול בזה יותר מבזה וכמ"ש שם הראב"ד אבל בשדה לא שייך למימר הכי ודוחק לומר דלדברי החלוקים עליו קאמר שיש חילוק זה וצ"ע:

ח ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין השוכר שדה מחברו. שהקונה שדה לפירותיה יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שיזרעה או להובירה. והשוכר אינו כן כמו שיתבאר בענין שכירות. ואין השוכר רשאי להשכיר אבן הקונה מקנה לאחרים כל מה שקנה:

ט * המוכר פירות שובב ופירות פורת לחברו קנה ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם. לפי שאינו מוכר יונים שיולדו או דבש שיבוא לפורת. אלא הוא מוכר שובב לפורתו או פורת לדבשה. שהרי הוא כשוכר אמת המים לחברו שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה. כך זה הקנה שובב זה לפורתו כמו שמוכר אילן לפורתו. ודין כלם כדין השוכר בית מחברו כמו שאמרנו. שהוא נהנה בכל הניות שיש בו. וכן כל פיוצא בזה:

ההראב"ד המוכר פירות שובך וכו'. א"א דוקא שאמר לו כך. עכ"ל:

מגיד משנה המוכר פירות שובך וכו'. זה פשוט במשנה שבפי המוכר את הספינה (דף פ') בביאור והמחבר נתן טעם בדבר למה אינו כדבר שלא בא לעולם:

כסף משנה המוכר פירות שובך וכו' ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם וכו'. כתב זה כי היכי דלא נימא דסתם מתני' בהספינה שהזכירה דינים אלו אתיא כמ"ד אדם מקנה דבר שלב"ל. אבל צריך לפרש כוונתו שחילק בין מוכר פירות אילן למוכר פירות שובך שהמוכר פירות שובך ה"ל כמוכר אילן לפירותיו. ואפשר לומר דמוכר פירות אילן או פירות שדה לא משמע שמכר לו רק הפירות והראיה שאין לו רשות ליכנס בקרקע שלא ברשות בעל השדה והטעם לפי שרוב אילנות אינם צריכים שום עבודה אלא פירי ממילא רבו ואע"פ שיש אילנות שצריכים עבודה והשדה צריכה עבודה וזריעה סתם מוכר פירות לחבירו כבר השדה נעבדה וזרועה וזהו שמוכר לו פירות לבד שאין לו ליכנס בקרקע אלא עד עת אסיפת הפירות ואפילו שנאמר שמכרה לו קודם עבודה וזריעה הרי א"צ ליכנס לה אלא ימים מספר ואחר אותם הימים הצריכים לא יכנס לה אלא ברשותו עד עת הוצאת הפירות אבל לוקח פירות שובך פשוט הוא שבכל יום צריך ליכנס שם להאכילם ולוקח פירות כוורת גם הוא צריך לבקרום בכל יום להכניס הנחיל היוצא פן ילך לו ודומה ללוקח אמת המים שאע"פ שכוונתו לדגים שלא באו לעולם שהמכר קיים לפי שבכל יום הולך לצוד ציד וא"כ ה"ל כמוכר שובך לפירותיו. ועוד י"ל דכיון דשובך וכוורת לגבי פירותיהן טפלים הם דסתמן אינן שוים כל כך ואע"פ שאין שובך וכוורת מרובין מ"מ ה"ל כמוכר שובך וכוורת לפירותיהן אבל פירות שדה שטפלים הם לגבי השדה לא ה"ל כמוכר שדה לפירותיו כל שלא פירש: **והראב"ד** כתב על מה שאמר רבינו אלא מוכר הוא שובך לפירותיו או כוורת לדבשו א"א דוקא שא"ל כך עכ"ל. ואני אומר שאין זה במשמע דברי רבינו ועוד דא"כ מאי איצטריך לאשמועינן הא כבר אשמעינן דבית לדירה ואילן לפירותיו מהני וה"ה לשובך וכוורת:

וְהַיְצִיִּים וְהַאֲפְרוּחִין עֲצָמָן שְׂיֵשׁ בְּשׁוּבָךְ לֹא קָנָה אוֹתָם בְּעַל שׁוּבָךְ כָּל זָמַן שְׁלֹא פָּרְחוּ. וְדָבָר זֶה גְּזֵרַת חֲכָמִים הִיא וּמִשׁוּם (דברים כב-ו) 'לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים' נִגְעוּ בָּהּ. לְפִיכֵךְ הָרוּצָה לְהַקְנוֹת אֲפְרוּחִים וּבִיּוֹצִים אֵלּוּ לְחַבְרוֹ. מִטַּפְחַ עַל הַשׁוּבָךְ שְׂיִפְרָחוּ הָאֲמָהוּת וְיִגְבְּהוּ מֵעַל הָאָרֶץ וְאַחַר כֵּן יִקְנֶה אוֹתָן

לְחַבְרוּ בְּקִנְיָן אוֹ עַל גְּבֵי קָרְקַע אוֹ בְּשָׂאָר דְּבָרִים שֶׁהַמְטִלְטִלִין
נִקְנִין בָּהֶן :

מגיד משנה הביצים והאפרוחים וכו' לפיכך וכו'. עובדא פי שילוח הקן (דף
קמ"א:) בחולין דאמרינן דלוי בר סיסין אקני פירות שובך לרב יהודה ואתא
לקמיה דשמואל ואמרינן פירי חדתי הוו דלוי בר סיסין גופיה לא הוה קני ליה
ואמר שמואל זיל טרוף אקן דליתגבהו וניקנינהו לוי בר סיסין והדר ניקנינהו
ניהלך בסודר ע"כ. ופירש המחבר פירי חדתי שלא פרחו. ורש"י פירש שהטילה
אותם האם ולא עמדה מעליהם :

כסף משנה הביצים והאפרוחים שיש בשובך לא קנה אותם וכו'. לאו
למימרא שסובר רבינו שאפילו עמדה מעליהם לא זכתה לו חצרו כל זמן שלא
פרחו דא"כ אפילו שיטפח על השובך מה בכך הא אם תחזור האם עליהם
נמצא שלא זכתה לו חצרו, ואף כי יש ליישב דכיון דכשהוגבהה האם מעליהם
הקנה לאחרים כיון שנכנסה עליהם רשות אחרים תו לא פקע לענין דלא מצי
הדר ביה אכתי קשה דבפיי"ג מהלכות שחיטה בדין שילוח הקן כתב אסור
לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם לפיכך אפילו היתה רובצת על
הביצים או על האפרוחים בעלייתו וכו' אינם מזומנים ולא קנה לו חצרו ואם
איתא הכי ה"ל לומר אסור לזכות בביצים או באפרוחים כל זמן שלא פרחו
לפיכך אפילו היו ביצים או אפרוחים שלא פרחו בעלייתו וכו'. א"ו כל שעמדה
האם מעליהם אפילו שעה אחת זכתה לו חצירו אבל כשלא עמדה אסור לזכות
בביצים או באפרוחים אע"פ שאינו זוכה בהם והתורה לא אסרה אלא שלא
ליקח האם על הבנים אבל ליקח או לזכות בביצים ושלא ליקח האם לא
מיתסר מדאורייתא אבל חכמים אסרוהו גזירה שמא יבא ליקח האם על
הבנים ושלא פרחו דנקט רבינו לאו דוקא דאע"פ שלא פרחו אם עמדה
מעליהם זכתה לו אלא דאורחא דמילתא נקט דכל שלא פרחו אין דרך האם
לעמוד מעליהם. וה"ה שכתב ופירש המחבר פירי חדתי שלא פרחו ורש"י פירש
שהטילה אותם האם ולא עמדה עכ"ל דמשמע מדבריו דלרבינו אפילו עמדה
האם מעליהם כל זמן שלא פרחו לא זכתה לו לא נראו דבריו בעיני מהטעם
שכתבתי לעיל :

יא הלוקח פירות שובך מחברו אינו יכול לטל כָּל הגוזלות
שִׁינְלָדוּ בוּ מַעֲתָה מִפְּנֵי שֶׁהָאֲמָהוּת בּוֹרְחוֹת נִמְצָא שֶׁהַחֲרִיב כָּל
הַשּׁוֹבֵךְ אֶלָּא מִנִּיחַ מִהֶן כְּדִי לִישֵׁב הַשּׁוֹבֵךְ :

יב וְכַמָּה מְנִיחַ. אִם הָיוּ בּוֹ אֲמָהוֹת וּבָנוֹת בָּעֵת מְכִירַת הַפְּרוֹת. מְנִיחַ בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה שְׂיֹלְדוֹ הָאֲמָהוֹת כְּדִי שְׂיִצְטָטְוּתוֹ הָאֲמָהוֹת עִם הַבְּרָכָה הָרֵאשׁוֹנָה וְעִם הַבָּנוֹת שְׂעֲמָהֶם. וּמְנִיחַ מִמָּה שְׂיֹלְדוֹ הַבָּנוֹת שְׂתִי בְּרָכוֹת כְּדִי שְׂיִצְטָטְוּתוֹ הַבָּנוֹת עִם שְׂתִי הַבְּרָכוֹת שְׂהוֹלְדוֹ. וְכָל הַנוֹלָד מֵאַחַר שְׂתִי בְּרָכוֹת שֶׁל בָּנוֹת וְהַבְּרָכָה הָרֵאשׁוֹנָה [א] שֶׁל אֲמָהוֹת הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ :

מגיד משנה (יא-יב) הלוקח פירות שובך מחבירו וכו'. וכמה מניח אם היו בו אמהות ובנות וכו'. דבריו בזה כדברי רבו ו' מיגש ז"ל בפירוש הברייתא שבפרק המוכר את הספינה (דף פ"ו) ושאלו בגמ' מה טעם מניח ב' בריכות ממה שיוולדו הבנות ובריכה אחת מאמהות. ותירצו שכל בריכה צריכה שתים מתולדותיה לצוות ולולא כן תלך וזהו הטעם שאמהות כבר יש להם בנות ובריכה אחת שהוא מניח הם שתים מתולדותיה. ונראה לפי פירוש זה שאם לא היו בשובך בעת הקנייה כי אם בריכה אחת מניח שתי בריכות מתולדותיה ודי לו בכך שהרי יש צוות לה בזה אבל יש מי שפירש הסוגיא על דרך זה אם מכר לו בפירוש פירות שובכו חוץ מן הבריכה הראשונה חייב להניח בשובך אלו שתי בריכות שמניח לו זולתי האמהות ואם מכר לו שובכו סתם מניח לו בריכה אחת ראשונה בלבד כללו של דבר לעולם מניח בריכה אחת מן הפרי המוכר לו כך פירש רבינו חננאל ז"ל :

יג הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת כְּפֹרֶת מִחֲבֵרוֹ נוֹטֵל שְׁלֵשָׁה נְחִילִים זֶה אַחַר זֶה מִפְּאֵן וְאֵילָף נוֹטֵל נְחִיל וּמְנִיחַ נְחִיל כְּדִי לִישֵׁב אֶת הַפְּוֹרֶת :

מגיד משנה הלוקח פירות כוורת מחבירו וכו'. משנה שם בפרק המוכר את הספינה נחלקו בפירושה בגמ' ופסק כפירוש הברייתא וכן בהלכות. ופי' דרך הדבורים לבנות בכוורת חלות נקובות ובאותן נקבים הדבורים מולידים וכשמתגדלין ופורחין ממלאים הדבורים אותם נקבים דבש ועוד אוכלות הדבש ומגדלין בהן דבורים :

כסף משנה הלוקח פירות כוורת וכו'. דרך הדבורים להוליד נחיל אחד ולסוף תשעה ימים מולידים עוד אחר וכן מולידים עד ז' וחי' פעמים והנוולד אחרון יותר גרוע מחבירו ואמרו במשנה פרק הספינה שנוטל ג' נחילין ומסרג ופירש בברייתא שנוטל ג' נחילין הראשונים ומשאר הנחילין מדלג שנוטל אחד ומניח אחד כלומר שהלוקח יטול רביעי וששי ושמיני והמוכר יטול חמישי ושביעי :

יד הַלּוֹקַח חֲלוֹת דָּבַשׁ מִחֵבֶרֶת מִנִּיחַ בַּכֹּנֶת שְׁתֵּי חֲלוֹת כְּדֵי
שֶׁלֹּא יִפְרָחוּ הַדְּבוֹרִים וַיִּלְכוּ לָהֶן :

מגיד משנה הַלּוֹקַח חֲלוֹת דָּבַשׁ וכו'. גם זה במשנה שם :

טו הַלּוֹקַח זֵיתִים מִחֵבֶרֶת לְקַץ. מִנִּיחַ הָאֵילָן סָמוּךְ לְאֶרֶץ שְׁתֵּי
גְרוּפִיּוֹת וְקוֹצֵץ. לְקַח בְּתוֹלַת שְׁקֵמָה מִגְבִּיָּה שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים
וְקוֹצֵץ. סֵדֵן שֶׁל שְׁקֵמָה שְׁנֵי טַפָּחִים. וּבְשָׂאָר אֵילָנוֹת טַפַּח
וְקוֹצֵץ. בְּקִנִּים וּבְגִפְנִים מִן הַפֶּקֶק וּלְמַעַלָּה. בְּדִקְלִים וְאֲרָזִים
חוֹפֵר וּמְשַׁרֵּשׁ לְפִי שְׂאִין גִּזְעוֹ מִחֲלִיף :

מגיד משנה הַלּוֹקַח זֵיתִים מִחֵבֶרֶת וכו'. משנה שם ופירוש גרופיות ענפים
וחוזר וצומח ובב"ר (פ' ל"א) יחורים לתאנים וגרופיות לזיתים כי ענף הזיתים
קרוי גרופיות : **לקח בתולת שקמה וכו'.** ברייתא עד סוף הפרק פירוש בתולת
שקמה בבחרותה קודם שנחתכו ענפיה אבל כשתזקין ותגדל קוצצין הענפים
ובאין אחרים במקומן ונקרא סדן של שקמה טרוני"ק בלעז עכ"ל ר"ש ז"ל.
והעלו בגמרא שעשרה מיני ארזים הן ויש אחד מהן שגזעו מחליף ובאותו המין
הרי הוא כדן שאר האילנות והמחבר סתם וכן בהלכות שכיון שביארו הטעם
פשוט הוא שבמקום שיהיה גזעו מחליף לא אמרו חופר ומשריש :

כסף משנה הַלּוֹקַח זֵיתִים מִחֵבֶרֶת וכו' שתי גרופיות. כלומר ב' אגרופין ולא
עירב זיתים בהדי סדן של שקמה דהוי נמי טפחיים משום דבשקמה איבעי
ליה לפלוגי בין בתולה לסדן :

הלכות מכירה - פרק ארבעה ועשרים

א הַמוֹכֵר שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׁדֵהוּ וְאֶפְלוּ הָיוּ שְׁלֹשׁ נְטִיעוֹת
קִטְנוֹת אוֹ שְׁלֹשָׁה בְּדֵי אֵילָן. הָרִי יֵשׁ לַלּוֹקַח קֶרְקַע הָרְאוּי לָהֶם.

וְאֶפְלוּ יָבְשׁוּ הָאֵילָנוֹת אוֹ נִקְצְצוּ יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע הָרְאוּי לָהֶם וְקָנָה
כָּל הָאֵילָנוֹת שְׂבִינֵיהֶם :

מגיד משנה המוכר שלשה אילנות בתוך שדהו וכו'. משנה פ' המוכר את הספינה (דף פ"א) בפירוש. ומ"ש אפילו היו ג' נטיעים. פשוט הוא דהא אילנות סתם שנינו במשנה לא שנא גדולים ולא שנא קטנים. ומ"ש או ג' בדי אילן. נראה שעיקר הנוסחא ג' בדי אילן והוא השאלה ששאל ר' ירמיה בגמרא ופשטוה כן ופירושה אילן אחד מכר לו שיש לו שלשה בדין מרוחקים זה מזה ד"א והעלה הקרקע שרטון ונראין בשעת המכירה כג' אילנות. כך פירשו אבן מיגש ורי"ש ז"ל אלא שנחלקו בפשט הבעיא שרי"ש פירש יש לו קרקע ואבן מיגש ז"ל אין לו והעיקר כפירי"ש ז"ל ואם לא היתה לזה כוונת המחבר צ"ע למה לא הביא זאת הבעיא שהזכרתי : ואפילו יבשו וכו'. משנה וברייתא שם :

ב וְכִמָּה הִיא הַקֶּרֶקַע הָרְאוּי לָהֶם. תַּחְתֵּיהֶם וּבִינֵיהֶם וְחוּצָה
לָהֶם כְּמֵלֵא הָאוֹרָה [א] וְסָלוּ. וְזֶה הַמְּקוֹם שֶׁהוּא מְלֵא הָאוֹרָה
וְסָלוּ אֵין אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם יָכוֹל לְזַרְעוֹ אֶלָּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ :

מגיד משנה וכמה היא הקרקע הראויה להם וכו'. מפורש בגמ'. ומ"ש וקנה אילנות שביניהם. בעיא דאיפשיטא (דף פ"ג:) היה ארז ביניהן [מהו א"ל] קנה וקנה: וזה המקום וכו'. פירוש תחתיהן וביניהן בעל האילנות נוטען אבל מקום אורה אין אחד מהם רשאי לזרעו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שלא יטנפו פירות הנושרים. ופי' אורה לוקט :

כסף משנה וזה המקום שהוא מלא האורה וסלו כו'. פירשבי"ם דבעל האילן אינו זורעם משום דלא נשתעבדו לו אלא ללקיטת פירותיו לדרוס עליהם. משמע מדבריו דלכשיבשו אין לבעל האילנות זכות באותו שיעור שחוצה להן לזרעו ולא לתשמיש אחר אלא ללקיטת פירותיו לבד, גם ה"ה נתן טעם לבעל האילן לפי שאינו שלו :

ג בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה הָאֵילָנוֹת עוֹמְדִין כְּמוֹ
שְׁלֹשָׁה פְּטָפוּטֵי כִּיָּרָה שֶׁשׁוֹפְתִין עֲלֵיהֶן אֶת הַקֶּדְרָה. שְׁהָרִי הוּן
שְׁנַיִם זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְהַשְּׁלִישִׁי מִכֻּון בִּינֵיהֶן וּמְרַחֵק מֵהֶן. וְהוּא [ב]
שְׁהָרִי בֵּין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מְאַרְבַּע אַמּוֹת [ג] וְעַד שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה :

מגיד משנה בד"א כשהיו עומדין כמו ג' פטופטי כירה וכו'. זהו פירוש כחצובא האמור בגמרא ופסק כר"י וכן בהלכות והטעם שכשהן כסדר זה אין הקרקע שביניהן ראוי לחרישה ולזריעה לפיכך סתמו מכור כך פירשו אבן מיג"ש ור"ש ז"ל: **והוא שיהיה בין כל אילן ואילן מארבע אמות עד ט"ז**. פירוש ועד בכלל וכך הסכימו ז"ל וזו היא סברת המחבר שכתב בסמוך יותר על ט"ז ושלא כדברי אבן מיג"ש שפירש ולא עד בכלל והדין הוא פסק הלכה וברייתא בגמ' ובהלכות:

ד ומהיכן הוא מודד מן ^[ד] העקר הרחב של אילנות. אבל אם לא היו עומדין פצורה הזאת ^[ה]. או שהיו מקרבים פחות מארבע אמות או מרחקין יותר משש עשרה אמה. או שלקחון זה אחר זה. או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר. או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חברו. או שהפסיק בור או אמת המים או רשות הרבים ביניהם. הרי זה אין לו קרקע. לפיכך לא קנה האילנות שביניהם. ואם יבש האילן או נקצץ ילך לו:

מגיד משנה ומהיכן הוא מודד מן העיקר הרחב של אילנות. בעיא דאיפשיטא (דף פ"ג) בזה הלשון ת"ש הרכובה שבגפן אינו מודד אלא מעיקר השני שבה ורשב"ם פירש שפשוטו שאינו מודד לא מן הראשון שרחב יותר ולא מן השלישי שקצר הרבה אלא מן הבינוני והוא הדין לאילנות ע"כ לשונו: **אבל אם לא היו וכו'.** מפורש שם ובהלכות: **או שלקח זה אחר זה וכו'.** זה פשוט דכיון דכשקנה השני אין לו קרקע כשקנה השלישי מפני אילן יחידי ודאי לא יקנה הקרקע ונלמד מהקדש מברייתא הנזכרת ס"פ המוכר את הבית (דף ע"ב:) וכן הוא בברייתא פ' הספינה: **או שמכר לו וכו' או שנים בתוך שלו וכו' או שהפסיק בור וכו'.** כולן בעיות בגמ' (דף פ"ג) ועלו בתיקו. ובהלכות וק"י דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע והמחבר אע"פ שדרכו לפסוק בכל תיקו דממון אם תפס אין מוציאין מידו גבי קרקע אין לומר תפיסה מועלת דבחזקת בעליה עומדת:

כסף משנה ומהיכן הוא מודד מן העיקר הרחב של אילנות. דברי רבינו כדברי התוס' דמדנקט לשון עיקר מוכח שמודדין ממקום הרחב. וה"ה כתב על דברי רבינו כפירוש רשב"ם ולא דק:

ה כָּל מִי שֶׁקוֹנֶה שְׁלֵשָׁה אֵילָנוֹת וַיֵּשׁ לוֹ קֶרֶקַע. אִם הִגְדִּילוֹ וְהוֹצִיאוֹ חֶטֶר יִקָּץ כְּדִי שֶׁלֹּא יִמַּעַט הַדֶּרֶךְ עַל בַּעַל הַשָּׂדֶה. וְכָל הַשָּׂרִיגִין וְהָאֲמִירִים הַיּוֹצְאִים מֵהֶם וְאֶפְלוּ מִן הַשָּׂרְשִׁים הֲרִי הוּ שֶׁל בַּעַל הָאֵילָנוֹת שֶׁהֲרִי יֵשׁ לוֹ קֶרֶקַע:

מגיד משנה כל מי שקונה ג' אילנות וכו'. כל הבבא מפורשת במשנה שם (דף פ"א) ובנמוקי הרמב"ן ז"ל שאם נחלקו המוכר והלוקח לאחר זמן זה אומר ע"כ היו מגיעין ענפי האילן בשעת מכירה כמו שהן היום והמוכר אומר לא כי אלא נארכו הבדים על הלוקח להביא ראיה ואינו יכול לומר כיון דאמרו יקוץ על המוכר להביא ראיה שאם הגדילו היה קוצץ דדילמא לאו אדעתיה ע"כ. והרשב"א ז"ל כתב שלולא שאמרה הרב ז"ל הייתי אומר שעל המוכר להביא ראיה לפי שאני אומר כאן נמצאו וכאן היו ואין זה כבאין לטעון על השדה שזה אומר ע"כ מכרת לי וזה אומר לא מכרתי שעל הלוקח להביא ראיה שהוא המוציא דשאני הכא דהדבר ידוע שמכר לו האילנות והקרקע שתחתיה בודאי מכור עמהם ואנו רואין ענפי האילן נוטין ע"כ והן עדות על מכירת הקרקע והמוכר שטוען שגדלו ולא היו כאן בשעת המכירה עליו הראיה כך נ"ל אלא שאני מבטל רצוני מפני דעתו עכ"ל:

כסף משנה כל מי שקונה ג' אילנות וכו' יקוץ כדי שלא ימעט הדרך. פירוש כשנתפשטו הענפים חוץ למלא אורה וסלו וממעט הדרך על בעל השדה דאילו לא נתפשטו אלא בתוך אורה וסלו לא יקוץ שהרי יכול הוא לעלות באילן וללקט:

ו הַקוֹנֶה שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ אֵין לוֹ קֶרֶקַע. לְפִיכָךְ אִם מֵת הָאֵילָן אוֹ נִקְצָץ אֵין לוֹ כְּלוּם. הִגְדִּילוֹ שְׁנֵי הָאֵילָנוֹת וְהוֹצִיאוֹ שָׂרִיגִים וְאֲמִירִים ^[1] יִקָּץ שְׁמָא יִצְמָחוּ בְּאֶרֶץ וַיֹּאמֶר לְמוֹכֵר שְׁלֵשָׁה אֵילָנוֹת מְכַרְתָּ לִּי וַיֵּשׁ לִי קֶרֶקַע:

מגיד משנה הגדילו שני אילנות וכו'. במשנה הגדילו לא ישפה, פירוש ישפה יקוץ העולה מן הגזע שלו ומן השרשין של בעל הבית ובגמ' (דף פ"ב) היכי דמי מן הגזע היכי דמי מן השרשין אמר ר"י כל שרואה פני חמה זהו מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זו היא מן השרשים וליחוש דילמא מסקא ארעא שרטון (ומתחזי כתלתא אילנות) וא"ל תלתא זבנת לי ואית לי ארעא אלא אמר ר"נ יקוץ וכן אמר ר"י יקוץ ע"כ שם ובהלכות. ופ"י הרואה פני חמה סדנו של אילן

שלמעלה מן הקרקע. שאינו רואה פני חמה השרשין שתחת הקרקע. ואקשינן וניחוש שמא יעלה עפר בין בדין אלו העולין מן סדנו של אילן (דעד האילן) ובין האילן ומתיישן הדבר עד שמתרחקין הבדין מן האילן ארבע אמות והעפר ביניהן ונראה ג' אילנות ואומר לו הלוקח למוכר תלתא זבנת לי ואית לי קרקע אלא אמר ר"נ יקוץ פירוש הא דקתני עולה מן הגזע של בעל האילן לאו דשביקן ליה אלא יקוץ כך פירשו אבן מיג"ש ור"ש ז"ל ור"ל דכי קתני במתני לא ישפה בענפים המתפשטים וכן במה שגדל למעלה מן הגזע בין הענפים ואפי' ענף המתחדש שאין מקום לחשש הנזכר אלא במה שעולה מן הגזע למטה מן הענפים וזה פשוט. ומן הקושיא זו כתב הרשב"א ז"ל למדנו שהדין האמור בראש הפרק הוא כדברי ר"ש ז"ל שאלי"כ כי מסקא ארעא שרטון מאי הוי לימא ליה נבדוק מלמטה ונסלק עפר ונראה :

א כָּל הָעֵצִים שְׁקוּצָץ בְּעַל שְׁנֵי הָאֵילָנוֹת מֵהוּ. הָעוֹלָה מִן הַגְּזָעִים וְהוּא הָרוֹאֶה פְּנֵי הַחֲמָה הָרִי הוּא שֶׁל בְּעַל הָאֵילָנוֹת. וְהָעוֹלָה מִן הַשָּׂרְשִׁים וְהוּא שְׁאִינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי הַחֲמָה הָרִי הוּא שֶׁל בְּעַל הַשָּׂדֶה. וּבְדִקְלִים אֵין לְבַעַל הַדִּקְל מִן הָעוֹלָה כְּלוּם לְפִי שְׁאִין לוֹ גִזַּע :

מגיד משנה כל העצים שקוצץ בעל וכו'. כבר נתבאר זה : ובדקלים אין לבעל הדקל וכו'. מימרא דר"נ (דף פ"ג) בפירוש רב פפא שם ודבריו בפירוש כדברי אבן מיג"ש ז"ל וז"ל מי שקנה דקל אחד מחבירו שלא לקצצו אין לו גזע לבעל האילן לפי שאין מעלין גזע מסדנו של אילן כדי שיהא של בעל האילן אלא מן השרשין שהרי הוא של בעל הקרקע עכ"ל. ופירושים אחרים יש :

ח המוכר קרקע ושיר אילנות הרי יש לו חצי הקרקע כלה שאלו לא שיר בקרקע הרי אומר לו הלוקח עקר אילנך. וכן אם שיר שני האילנות בלבד יש לו קרקע הראוי להם. שאלו לא שיר הקרקע הרי הלוקח אומר לו עקר אילנך ולך :

ההראב"ד המוכר קרקע וכו'. א"א זה דבר לא ידעתי מאין לו זה ואין לזה שורש מן הגמרא שלא נאמר דין זה בגמרא אלא כשמכר קרקע ואילנות בבת אחת לשנים שאמר להם זכו בשדה זו ואילניה וכל מי שיחזיק יזכה במה שיחזיק זה החזיק בקרקע וזה החזיק באילנות שהרי בשניהם אמר זכו בשדה זו ויש בכלל אילנות שדה שאי אפשר להם בלי שדה אבל אין לבעל הקרקע

באילנות שאפשר לו זולתן. ואני אומר אפילו בשני אילנות דין זה וחצי הקרקע ממש ולא כמ"ש זה החכם אבל מכר קרקע ושייר אילנות לפניו אין לאילנות קרקע אלא תחתיהן וביניהן וחוצה להם כמלא אורה וסלו עכ"ל:

מגיד משנה המוכר קרקע ושייר האילנות וכו'. בהשגות א"א דבר זה לא ידעתי מאין לו ואין לו שורש בגמ' וכו'. ועתה אפרש גרסינן פ' חזקת הבתים (דף ל"ז) זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע אמר רב זביד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע מתקיף לה רב פפא אין לו לבעל (הקרקע) אילנות בקרקע כלום לימא ליה בעל קרקע [לבעל אילנות] עקור אילנך שקול וזיל אלא אמר רב פפא זה קנה אילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לר"ע דאמר מוכר בעין יפה הוא מוכר ה"מ גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא אבל (גבי) אילנות דקא מכחשי [בארעא] לימא שיורי משייר דאי לא משייר לימא ליה עקור אילנות (שקול) וזיל. מכר אילנות ושייר לפניו קרקע מחלוקת דר"ע ורבנן לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר יש לו לרבנן דאמרי בעין רעה מוכר אין לו. ואפילו לרב פפא דאמר יש לו ה"מ גבי ב' לקוחות דאמר ליה כי היכי דלדידך בעין יפה לדידי נמי בעין יפה אבל הכא מוכר בעין רעה מוכר לר"ע יש לו ואפי' לרב זביד דאמר אין לו ה"מ גבי ב' לקוחות דא"ל כי היכי דלדידי לית לי באילנות לדידך נמי אין לך בקרקע אלא הכא מוכר בעין יפה מוכר ע"כ. והנ"ל שהמחבר מפרש חצי קרקע הנזכר בגמרא חצי ממש שלא כדברי המפרשים ז"ל שפירשו דלאו חצי ממש אלא הוא יכול ליטע אחרים במקומן ולא כדברי הרב אבן מיגש ז"ל שכתב וזה שאמר רב פפא חצי קרקע אינו חצי קרקע אלא חלק בקרקע הוא שקנה כפי האילנות וחוף לאילנות כמלא אורה וסלו ע"כ, אלא חצי קרקע ממש כפשט הלשון כי היכי דלא נימא ליה עקור אילנך וזיל וכן כשמכר הקרקע ושייר האילנות לפניו יש לו חצי הקרקע ממש כי היכי דלא לימא ליה עקור אילנך וזיל ואע"פ שלא אמרו אלא שיש לו קרקע כיון שהטעם הוא אחד עם הנזכר בדין זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע ושם גילו שהוא חצי קרקע אף כאן חצי קרקע ומ"מ כשאינן אלא שני אילנות אין לו אלא קרקע הראוי להן שדי אם נעלהו מדרגה אחת שהרי קונה שני אילנות אין לו קרקע כלל וזה שהוא משייר יש לו קרקע הראוי כמו שאנו מעלין דין המשייר שלשה אילנות מקונה שהקונה אין לו אלא קרקע הראוי להם והמשייר יש לו חצי קרקע זו היא סברתו ונכונה היא בפשט הגמרא אלא שאינו מוצא טעם למה יש לו חצי קרקע כי היכי דלא לימא ליה עקור אילנך וזיל והלא קנה שלשה אילנות אע"פ שאין לו חצי קרקע אין יכול המוכר לומר לו כן ואפי' מתו יטע אחרים תחתיהן וזה הכריח למפרשים שלא לפרש כן ודבריו צ"ע. וע"ק לי בזה שהוא מביא דין דזה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע פייב מהלכות טוען ונטען שם כתב שזה שהחזיק באילנות קנה קרקע הצריך להן כדברי רבו אבן מיג"ש ז"ל וכאן

לא הזכיר כלל כן בפרק זה אלא חצי קרקע בלשון הגמ' וגם זה צ"ע: **וכן אם שייר ב' אילנות וכו'.** כבר נתבאר:

ט ^[נ] המוכר את האילנות ושייר את הקרקע. יש לבעל האילנות קרקע ^[ח] הראוי להם כמו שבארנו. מכר את הקרקע לאחד ואת האילנות לאחר והחזיק זה באילנות והחזיק זה בקרקע. זה קנה האילנות עם חצי הקרקע וזה שהחזיק בקרקע קנה ^[ט] חצי הקרקע בלבד:

מגיד משנה המוכר את האילנות וכו'. זהו מכר האילנות שהוזכר בגמרא (דף פ"ב) וכר"ע דהלכתא כוותיה. ויש פירוש אחר בזה: **והחזיק וכו'.** כבר נתבאר גם זה ודעת הר"א ז"ל בזה דוקא כגון שזה המחזיק באילנות היה יכול להחזיק בקרקע ולקנות שהרי אמר להם שכל אחד יזכה במה שיחזיק ולפיכך בחזקת האילנות קנה חצי קרקע ממש וכבר כתבתי שפירושים אחרים יש:

י האחין שחלקו אחד נטל פרדס ואחד נטל שדה לבן. יש לבעל הפרדס ארבע אמות בתוך שדה לבן סמוכות לסוף האילנות של פרדס שעל מנת כן חלקו. ואין צריך לפרש דבר זה מפני שהוא דבר ידוע:

מגיד משנה האחין שחלקו וכו'. ברייתא הובאה פירקא קמא דבבא בתרא (דף ז') וכן בהלכות ובקצת נוסחאות יש ואחד נטל שדה כרם ופירש רש"י ז"ל ארבע אמות לעבודת הכרם שהיו חורשין אותה בשוורים. ובהלכות ובפירושי הרב אבן מיגש ז"ל שדה פרדס והוא הטעם:

יא המוכר שדה לחברו והיו בה דקלים ואמר לו חוץ מדקל פלוני. אם דקל טוב ומשבח הוא אותו הדקל לבדו הוא ששיר והשאר ללוקח. ואם דקל רע הוא ששיר כל שכן ששיר השאר לא קנה מן הדקלים ^[נ] פלוני:

מגיד משנה המוכר שדה לחבירו והיו בה דקלים ואמר לו חוץ מדקל פלוני וכו'. פ' המוכר את הבית (דף ס"ט) א"ל לבר מדקלא פלניא חזינן אי דקלא טבא הוא שייריה לחודיה ואי דקלא בישא הוא כ"ש הנך ובחידושי הרשב"א

ז"ל פירש הרב רבינו יהוסף ׳י מג"ש ז"ל דלאו הטוב שבכולן או הרע שבכולן קאמר אלא מן הטובים או מן הרעים עכ"ל. ור"ש ז"ל פירש בדיקלא בישא ומיהו אם יש בשדה דקלים רעים ממנו הנהו מזדבני בכלל שדה דהאי דקאמר כ"ש הנך אדיקלי דטבי טפי מהאי קאי עכ"ל. ואין נראה כוונת המחבר כן אלא לא קנה דקל כלל:

כסף משנה המוכר שדה לחבירו והיו בה דקלים וכו' ואם דקל רע הוא ששייר לא קנה מן הדקלים כלום. אפשר לפרש שכוונתו לא קנה מהדקלים הטובים ממנו כלום וכדברי ר"ש אבל הוא דחוק בלשון אלא הכוונה שלא קנה כלום וכדברי ׳י מיגאש והרשב"א והטעם שכיון שלא שייר טוב רק רע ל"ש שיור רע שברע או שיש בהם רע ממנו הכל אחד:

יב מִכַּר לֹו שְׂדֵה וְאָמַר לֹו חוּץ מִן הָאֵילָנוֹת. אִם יֵשׁ בּוֹ דְּקָלִים בְּלִבְד שְׂיֵר הַדְּקָלִים. וְאִם יֵשׁ בּוֹ גְּפְנִים בְּלִבְד שְׂיֵר הַגְּפְנִים. וְכֵן שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת. הֵיוּ בָּהֶם גְּפְנִים וְדְקָלִים לֹא שְׂיֵר אֶלָּא הַגְּפְנִים. אֵילָנוֹת וְגְפְנִים לֹא שְׂיֵר אֶלָּא אֵילָנוֹת. וְכֵן אֵילָנוֹת וְדְקָלִים שְׂיֵר אֵילָנוֹת שֶׁהַמוֹכֵר * בְּעֵין יָפָה הוּא מוֹכֵר. וְאִם הַדְּקָלִים שְׂיֵר לֹא שְׂיֵר אֶלָּא כָּל דְּקָל גְּבוּהָ שְׁעוֹלִים לֹו בְּחֻבֵל וְהַשְּׂאֵר הָרִי הוּא שֶׁל לֹוֹקֵחַ. וְאִם שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת הוּא שְׂשֵׂיִר [כ] לֹא שְׂיֵר בָּהֶם אֶלָּא כָּל שְׂאֵין הָעֵל כּוֹבְשׁוֹ. וְכָל שְׁהָעֵל כּוֹבְשׁוֹ הָרִי הוּא שֶׁל לֹוֹקֵחַ וּבְכָלֵל הַשְּׂדֵה נֶחְשָׁב:

ההראב"ד בעין יפה וכו'. א"א הטעם שפירש לזה אינו כלום אלא שלשון בני אדם קורין לאלו אילנות סתם ולא לאלו וטעה בטעם שלו שהרי גופני קנו דקלי ודקלי לא קנו גופני עכ"ל:

מגיד משנה מכר לו שדה וא"ל חוץ מן וכו' עד שכל המוכר בעין יפה הוא מוכר. דינין אלו מפורשים שם בלא מחלוקת. ובהשגות א"א הטעם שפירש לזה אינו כלום וכו'. כמדומה לי שהר"א ז"ל חשב שהטעם שכתב המחבר הוא נמשך אל כל מה שנזכר ולפיכך כתב שטעה שא"כ כשהיו שם דקלים וגפנים אחר שהוא מוכר בעין יפה היה לומר שהגפנים שהן חשובין מכורין דודאי גופני חשיבי. וחוץ מכבודו טעה בכוונת רבינו שאין טעמו אלא לומר שאע"פ שכשאין שם אלא דקלים והוא משייר אילנות סתם הדקלים משיירין וכיוצא בזה בגפנים שהם נתפשים בלשון אילנות כשיש שם דקלים ואילנות או גפנים

ואילנות משיירים לא אמרו שיהא הכל משייר אלא מה שראוי להקרא אילן סתם לפי שהמוכר בעין יפה הוא מוכר ואין כוללן בשירותו כל מה שאפשר לכלול אבל טעם לדין דקלים וגפנים פירש אבן מיגש ז"ל כיון דגופני חשיבי מדקלי כדאיתא פ' החובל אזלינן בתר דעתיה דשייר גופני משום דחשיבי, ור"ש ז"ל פירש דגפנים לגבי דקלים קרוי אילני ובכלל אילני הם טפי מדקלי וזה דעת הר"א ז"ל: **ואם הדקלים שייר וכו' ואם שאר האילנות וכו'.** מפורש שם וכתב ר"ש ומיהו אם אין אילנות גדולים בשדה אלא אלו הוי שיור כדאמרין גבי דקלי וכ"כ אבן מיגש ז"ל והביא ראיה דהא כי ליכא אילני אלא דקלי אמרינן כיון דליכא אילני על הני דקלי הוא דאתני הכא נמי אע"ג דקטיני כיון דליכא אחריני ודאי עליהו הוא דאתני עכ"ל:

יג האומר לחברו קרקע ודקלים אני מוכר לך. אפלו לא היו לו דקלים **נ** אם רצה לקנות לו שני דקלים הרי זה נקנה המקח. ואין הלוקח יכול לומר לו איני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים. ואם אמר קרקע בדקלים אני מוכר לך. אם היו בו שני דקלים קנה ואם לאו מקח טעות הוא וחוזר. ואם אמר לו קרקע של דקלים אני מוכר לך אין לו דקלים. שאין בלשון הזה אלא קרקע הראוי לדקלים:

ההראב"ד קרקע ודקלים וכו'. א"א הרב חייב לקנות שני דקלים ועיקר עכ"ל:

מגיד משנה האומר לחבירו קרקע ודקלים וכו' עד הרי נקנה המקח. בהשגות א"א הרב ז"ל כתב להקנות לו שני דקלים ועיקר ע"כ. ובגמרא (דף ס"ט): ארעא ודקלי חזינן אי אית ליה דיקלי יהבי ליה תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי וכו'. ובהלכות דמאן דזבין לחבריה מידי דשכיח למיזבן אע"ג דליתיה לההוא מידי ברשותיה מיחייב למזבן ומיתן לזה נואנן לא סבירא לן הכי דכל מידי דלאו ברשותיה דבר שלב"ל הוא ע"כ] וק"ל נמי ופוסקים על שער שבשוק ואע"פ שאין לו ואיתא נמי בתוספתא המוכר לחבירו פירות בחזקה שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה. וזה שכתב הר"א ז"ל והרב בעל העיטור כתב בשם רבינו נסים ז"ל דלא אמרו דבר שלב"ל אלא כגון פירות דקל דשניהם ידועים ומתני בדבר שלב"ל אבל אם המוכר מתנה בדבר שבא לעולם ועל דעת כן נותן לו לוקח מעות איכא מאן דשמיע ליה מהאי מימרא דמחוייב הוא לקיים תנאו ואמרו שכן נמצא בתוספתא תרומות. ויש חולקין ופירשו השמועה כדברי המחבר דלא לחייב את המוכר קאמר אלא שאם רצה

שיהא ממכרו קיים יקנה לו שני דקלים. ויש מי שהקשה על זה ואמר דכיון שהמקח בדבר שלב"ל שניהם יכולין לחזור בהן וכיון שאינו ברשותו של מוכר בשעת המכר כמי שאינו בעולם הוא ועוד שאלו שני ממכרים הם השדה והדקלים ואע"פ שאין לו דקלים מכר השדה קיים שאין זה תלוי בזה אלו דבריו ואינן מוכרחין וכ"ש במה שאמר דאע"פ שאין לו דקלים מכר השדה קיים דמנ"ל דמי שמכר לחבירו ב' דברים בערך אחד ולא פרט לו ערך לכל אחד ואין לו אלא האחד שיתחייב הלוקח לקנותו והרי יכול לומר לא הייתי קונה האחד בלא חבירו ומ"מ לענין השמועה פירש רשב"ם ז"ל זבין ליה תרי דקלי שלא יהא מחוסר אמנה שכך התנה לו אני מוכר לך שאקנה לצרכך או יחזיר מן המעות כנגד ב' דקלים עכ"ל: **ואם אמר וכו'.** מבואר שם: **אמר לו קרקע של דקלים כו' אין לו דקלים.** פי' אם אין דקלים באותו מקום אבל ודאי אם יש דקלים בקרקע קנאן וכ"כ רשב"ם ז"ל, והדין שם:

כסף משנה **האומר לחבירו קרקע ודקלים וכו'.** בנוסחת הלכות שלנו כך כתוב בהמוכר את הבית הא דאמרינן הכא זבין [ליה] תרי דיקלי לאו חיובי מחייבנא ליה למזבן ליה תרי דיקלי דדבר שלא בא לעולם הוא אלא רשותא יהיבנא ליה למיזבן תרי דיקלי דאי א"ל זביננא לך תרי דיקלי לא מצי אידך למימר ליה לא שקילנא אלא ארעא דאית בה תרי דיקלי אלא כדזבין ליה תרי דיקלי מיחייב לקבולה לההיא ארעא ואע"ג דלית בה תרי דיקלי, ארעא בדיקלא כו'. והן הן דברי רבינו. וא"ת מ"נ אי הוה כדבר שלא בא לעולם כיון שלא היו ברשותו אי הוה דבר שבא לעולם דאע"ג דלא היו ברשותו הרי בעולם היו אי הוה כדבר שלא בא לעולם הרי המכר היה בטל כיון שלא היה אותה שעה ברשותו לא יוכל הלוקח לחזור בו ואי הוה כדבר שבא לעולם למה לא נחייב המוכר לקנות לו דקלין. י"ל דדין זה הוא מורכב שמצד שלא היה ברשותו אז חשיב שלא בא לעולם ומצד שאע"פ שלא היה ברשותו כיון שהיה בעולם בא לעולם מיקרי ולגבי לוקח דנין אותו כבא לעולם ולגבי מוכר כלא בא. ואם תאמר לימא איפכא י"ל דטעמא דמסתבר הוא דכשהמוכר נותן לו השני דקלים הרי הוא אומר לו אני מקיים כמו שהתניתי ואע"פ שבשעת המכר לא היה ברשותי כיון שאז היה בעולם ועתה הוא ברשותי הוה ליה כאילו היה באותה שעה ברשותי ומחוייב אתה לקיים הממכר אבל כשאין לו הדקלים הרי הוא אומר בעת שעשינו המכר לא באו לרשותי וגם עתה לא באו וה"ל דבר שלא בא לעולם וכיון שכן לא קנה ואין לנו לחייבו שיקנם לשיהיו דבר שבא לעולם:

יד המוכר פּרָדס לְחֵבְרוּ צָרִיד שְׂיִכְתֵּב לוֹ קִנְיָה לְךָ דְּדִקְלִים וּתְמָרִים וְהוֹצִין. וְאֵף עַל פִּי שְׂקִנְהָ כָּל אֵלוֹ אֵף עַל פִּי שְׂלֵא פִּרְשׁ

אותם נויי השטר הם. וכן המוכר קרקע לחברו צריך לכתב לו ולא הנחתי לפני במכר זה כלום כדי להסתלק מן הדינין והטענות:

מגיד משנה המוכר פרדס לחבירו צריך לכתוב וכו'. שם מימרא דרב יהודה: וכן המוכר קרקע לחבירו וכו'. מימרא דרב מרי בראש הפרק (דף ס"ב:): ואע"פ שיש צד שאם לא כתב זה אינו כמי שכתב כמו שמתבאר שם ונזכר פכ"ח המימרא נאמרה בכלל בכ"מ כדי להסתלק מן הדינין:

טו * המוכר בית לחברו אף על פי שכתב לו והקניתי לה עמקו ורומו צריך לכתב לו קנה לה מהקרקע היתהום עד רום רקיע. שהעמק והרום אינו נקנה בסתם. וכיון שקנה העמק והרום קנה הרום שהוא האויר בלבד והעמק שהוא עבי הארץ. אבל לא קנה הבינונית שבמעמקים ושפאור. וכיון שכתב לו מקרקע היתהום עד רום הרקיע קנה הבור והדות שבעבי הקרקע והמעזיבות והמחלות שפין המעזיבות למעלה:

ההראב"ד המוכר בית וכו'. א"א זה שיבוש שאפילו בנין חדש בונה אם הוא רוצה עכ"ל:

מגיד משנה המוכר בית לחבירו אע"פ שכתב לו וכו' עד והמחילות שבין המעזיבות. למעלה מימרא דרב דימי שם (דף ס"ג:): ובהלכות ומכאן שאם לא כתב לו עומק ורום אלא מכר הבית סתם אין לו אפי' באויר שעל גבי הבית ולא למטה ולא כלום בין בבית בין בחצר שלא קנה אלא עד ראש כותלי החצר ואם בא להגביה ולבנות על אויר הבית או לחפור תחת הקרקע אינו רשאי דעומק ורום משוייר הוא ואם בא מוכר לבנות עלייה באויר על גב דיומדין בונה אבל ודאי אינו יכול לבנות על הכותלים שמכר וכן אם בא לחפור מבחוץ ולהשפיל תחת קרקע הבית עושה ובלבד שלא יזיק בחפירתו לבעה"ב. והרב אבן מיגי"ש ז"ל כתב שאין יכול לחפור תחת הקרקע כדי שלא יזיק וא"כ מה מועיל לו למוכר שיור עומקא שאם חפר הלוקח בורות שיחין ומערות הרי הן של מוכר. ויש מי שכתב שאם מכר לו חורבה ולא כתב עומקא ורומא כיון דהתם חורבות עשויות לבנות יש לו באויר כדי לסתום רומו של בית והוא כדי שיקח אדם חבילה בינונית על ראשו ויכנס ויוציא ולא יצטרך לכוף ראשו וכיוצא בזה אמרו פרק השותפין ובשדה ובכרם מסתברא דמן הסתם קנה

הרום שהרי אין עשויים לבנות על גביהן ואינו משיירו אבל לא קנה העומק שהרי הן עשויים לחפור בהן בור ודות וגת אלו דבריו ז"ל. וכשכתב לו עומק ורום אם בא להגביה ולבנות באויר או להעתיק ולחפור מגביה ומעמיק אבל לא קנה בבינונית שבעמקים ובאויר כמ"ש המחבר ואם כתב לו מארעית תהומא ועד רום רקיעא לבד ולא כתב לו עומק ורומא קנה הכל לפי גירסת הגאונים ז"ל:

טז [מ] המוכר בית לחברו על מנת שדיוטא עליונה שלי הרי זו שלו. ואם רצה להוציא בה זיזין מוציא. ואם נפלה חוזר ובונה אותה. ואם רצה לבנות על גבה בונה כשהיה מקדם:

מגיד משנה המוכר בית לחבירו ע"מ וכו'. שנינו פרק המוכר את הבית (דף ס"ג) אמר ר"ל זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואומר ע"מ שדיוטא העליונה שלי [דיוטא העליונה שלו] למאי הלכתא רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא רב פפא אמר שאם רצה לבנות עליה על גבה בונה וכתוב בהלכות והלכתא כרב זביד דאמר אם רצה להוציא בה זיזין מוציא וכו' והביא ראייה מדגריס בפרק מי שמת כדאיתא בהלכות וכמה פירושין נאמרו בשמועה זו ומה שהסכימו רוב המפרשים דיוטא זו היא צורת הכותל העליונה בשיש בה בנין באויר שהכותל גבוהה מן התקרה ואמרינן למאי הלכתא כאומר מאי קמ"ל שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא פירוש שאם רצה להוציא המוכר זיזין מחצירו ולסמוך עליהן הדיוטא מוציא ואלולי לא התנה כבר נתבאר שאע"פ שכתב לו עומקא ורומא אינו יכול לסמוך על הכותלים כלל אבל עכשיו שהתנה מועיל תנאו להשתמש בזה דהיינו נעיצת זיזין ורב פפא סבר דאפילו להכביד על הבית בניעוץ זה לא אהני תנאה אלא שאם רצה לבנות עליה עליו בונה על גבי דיומדין ואמרו בגמרא לרב פפא אפי' בלא תנאי היה יכול לעשות כן כמו שאמרנו כיון שלא מכר הרום בפירוש ותירצו אהניא ליה ע"מ דאי נפיל הדר בני ליה פירוש דאי נפל ביתו של לוקח כופהו מוכר לחזור ולבנותו כדי שלא תפיל הרוח עלייתו של מוכר כשלא יהיה בנין תחתיה והיא עומדת באויר א"נ משום דמבעית. והרב אבן מג"ש ז"ל פירש שמי שלא מכר הרום שהוא יכול לבנות על גבי דיומדין ואם נפל הבית ובנה לוקח אותו אין המוכר יכול לבנות אף על גבי דיומדין שלא שייר אלא אויר ביתו וזה בית אחר הוא וכשהתנה ואמר ע"מ דאי נפל ביתא אבנה ובני לוקח הדר מוכר ובני על גביה עליה אלו דבריו. וקי"ל כרב זביד וכ"ש כרב פפא דטפי אמר רב זביד מרב פפא והמחבר הביא שמועה כפשטה והושג במ"ש ואם רצה לבנות על גבה בונה

כשהיה מקודם. אמר אברהם זה שיבוש דאפילו בנין חדש בונה אם הוא רוצה ע"כ:

כסף משנה המוכר וכו' על מנת שדיוטא עליונה שלי. צ"ע מאין לו להראב"ד שלא נאמר דוקא כשהיתה בנויה על גבה קודם הוא שחוזר ובונה כשנפלה אבל אם לא בנה על גבה קודם שנפלה איבד את זכותו. ואפשר דמדמי ליה קצת למדור אלמנה שנפל:

יז המוכר [ט] קברו או דרך קברו או מקום מעמדו או בית הספדו. באין בני משפחה וקוברים שם בעל כרחו משום פגם משפחה. ונותנין דמי הקבר שקברו בו ללוקח אף על פי שלא פרש:

מגיד משנה המוכר קברו או דרך קברו וכו'. ברייתא בפרק המוכר פירות (דף קי'): וזה לשון רשב"ם בפירושה מערות היו עושין להן בחייהן כדי לקבור שם משפחה וכו' מעמדות שעומדין ויושבין שם סמוך לבית הקברות בשובם מן הקבר על כרחו של לוקח ותקנת חכמים היא משום פגם משפחה גנאי הוא להן שאין לקרובן מקום קבורה הילכך אמרו רבנן לישקול דמי וליהדר והכי אמרינן בהדיא בבכורות פרק יש בכור לנחלה עכ"ל:

הלכות מכירה - פרק חמשה ועשרים

א המוכר דבר שיש לו תשמישין לא מכר את התשמישין אלא אם כן פרש. כיצד. מכר את הבית לא מכר את היציע שסביבות הבית אף על פי שהוא פתוח לתוכו. במה דברים אמורים כשהיה רחב היציע ארבע אמות או יותר. אבל פחות מזה הרי הוא בכלל הבית. וכן העליה שעל גבי הבית הפתוחה לתוכו בארבה במעזיבת הבית הרי הוא בכלל הבית:

מגיד משנה המוכר דבר שיש לו תשמישין לא מכר וכו' כיצד המוכר את הבית וכו' וכן העלייה שעל גבי הבית וכו'. הכל מפורש ריש פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"א) ומשנה וגמרא עם פירוש ההלכות ופסקן ופירוש יציע שסביבות הבית כתוב בהלכות כמו תא שעושין סביבות כותלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש ויש שעושים כך בתוך עביו של כותל וכו' :

כסף משנה לא מכר את היציע. נראה מדברי ההלכות דוקא כשהוא סביבות הכותלים מחוץ או בעוביו של כותל הוא דאינו מכור אבל אם הוא בבית בפנים מכור הוא :

ב המוכר את הבית לא מכר את החדר שֶלפְּנֵים מִמֶּנּוּ. אף על פי שֶמֶצַר לוּ [א] מְצָרִים הַחִיצוֹנִים. וְלֹא אֶת הַגַּג בְּזֶמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַעֲקָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וַיֵּשׁ בוֹ רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת. וְלֹא אֶת הַבּוֹר הַחָפוּר בְּקֶרְקַע וְלֹא אֶת הַדּוֹת הַבְּנוּי בְּבוֹר אֶף עַל פִּי שֶׁמְכַר לוֹ הֶעֱמַק וְהָרוּם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ :

מגיד משנה המוכר את הבית לא מכר את החדר שלפנים הימנו. פירוש חדר בין שהוא ארבע אמות בין שהוא פחות אינו מכור. ומה שכתב אע"פ שמצר וכו'. מפורש בגמרא : ולא את הגג וכו'. במשנה שם ולא מצאתי בגמרא שיעור רחב לגג אולי למדה הרב מיציע דאי לא הוי ארבע אמות מכור. ודין הבור והדות מפורשים במשנה (דף ס"ד). ומה שכתב אף על פי שמכר העומק והרום. נמשך אפילו אל גג גבוה שלא קנה אותו וכן כתבו הגאונים ז"ל ושלא כדברי רשב"ם ז"ל וגירסתו במימרא דרב דימי שהבאתי פרק כ"ד :

כסף משנה המוכר את הבית לא מכר את החדר. פירש רשב"ם אע"פ שהיא פתוחה לבית כיון דאין תשמישו בשל בית דאינו עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור כמין תיבה אינו בכלל בית : המוכר את הבית וכו' ולא את הגג וכו' ויש בו רוחב ד' אמות. כתב ה"ה לא מצאתי בגמרא שיעור רוחב לגג אולי למדה הרב מיציע עכ"ל. ואני אומר שמאחר שרבינו לא כתב בחדר שצריך שיהיה בו ד' אמות ולא יליף לה מיציע היכי נימא דיליף גג מיציע דמאי שנא גג מחדר. ואפשר לומר דכיון דטעמא דחדר אינו מכור בכלל בית הוא לפי שאין תשמיש החדר כעין תשמיש דבית אפילו שלא יהא בו שיעור מקום אינו מכור [בכלל] אבל גג דטעמא לאו משום שאין תשמישו שוה לבית הוא אלא מפני שהוא חשוב בפני עצמו כל היכא דלית ביה שיעור בית דהיינו ד' אמות לא פלג רשותא לנפשיה :

ג וְצָרִיךְ הַמוֹכֵר לְקַנּוֹת לוֹ דָּרֶךְ מִן הַלּוֹקֵחַ כְּדִי לְהַכְנִס בְּבוֹר זֶה אוֹ לַדּוֹת שְׁשִׁיר. שְׁכָל הַמוֹכֵר בְּעֵין יָפָה ^[ב] מוֹכֵר. וְאִם אָמַר לוֹ מְכַרְתִּי לָךְ הַבַּיִת חוּץ מִן הַבוֹר אוֹ הַדּוֹת אֵין צָרִיךְ לְקַנּוֹת לוֹ דָּרֶךְ. וְכֵן הַמוֹכֵר בּוֹר אוֹ דוֹת בְּלֶבֶד אֵין הַלּוֹקֵחַ צָרִיךְ לְקַנּוֹת לוֹ דָּרֶךְ אֲלָא נִכְנָס לְתוֹךְ בַּיִתוֹ שֶׁל מוֹכֵר עַד הַדּוֹת וּמִמֶּלֶא :

מגיד משנה **וצריך המוכר ליקח וכו'.** כר"ע וכדאיפסיקא הלכתא בגמרא (דף ס"ה) כן פסקו ז"ל: **ואם אמר לו וכו'.** מפורש במשנה והטעם דכל לישנא יתירא לטפויי קא אתי דתנאי שלא לצורך הוא אף בלא תנאי אינן בכלל בית ומועיל התנאי לשייר דרך: **וכן המוכר בור וכו'.** אף זו כר"ע וטעמא דמוכר בעין יפה הוא מוכר:

ד שְׁנֵי בַּתִּים זֶה לְפָנַיִם מְזָה. מְכַר שְׁנֵי הֵם לְשָׁנַיִם אוֹ נָתַן שְׁנֵי הֵם לְשָׁנַיִם אֵין לָהֶם דָּרֶךְ זֶה עַל זֶה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נָתַן הַחִיצוֹן וּמְכַר הַפְּנִימִי. אֲבָל אִם מְכַר הַחִיצוֹן וְנָתַן הַפְּנִימִי יֵשׁ לוֹ דָּרֶךְ שְׁכָל הַנּוֹתֵן בְּעֵין יָפָה נוֹתֵן יוֹתֵר מִן הַמוֹכֵר :

מגיד משנה **שני בתים זה לפנים מזה וכו'.** מימרא פסוקה שם (דף ס"ה) ופסק הרב ר' מיג"ש ז"ל דוקא כשהוא מקנה שני הבתים כאחד האם מכר הפנימי ואחר כך מכר החיצון הראשון תיכף שקנה הפנימי זכה בדרך דהא קי"ל כר"ע דקונה בור ודות יש לו דרך ושוב אין זכותו מסתלק וכן חיצון במכר ופנימי במתנה אם היה המכר ראשון לא זכה הפנימי בדרך שהרי לא היה לבעליו דרך דהא קי"ל כר"ע דמשייר בור ודות צריך ליקח לו דרך כיון שכן אין למקבל המתנה אלא הזכות שהיה לבעליו וכו' אבל כשהקנה שניהם כאחד מה שהיא עין יפה לזה הוא רע לזה ולפיכך אין להם דרך אבל במתנה בעין יפה הוא נותן יותר ממוכר כמ"ש המחבר ועיקר:

ה הַמוֹכֵר אֶת הַבַּיִת מְכַר אֶת הַתְּנוּרָה וְאֶת הַכִּירִים וְאֶת מְלַבְּנוֹת הַפְּתָחִים הַמְּחַבְּרִין בְּטֵיט וְאֶת הַדָּלֶת וְאֶת הַנֶּגֶר וְאֶת הַמְּנַעוּל אֲבָל לֹא הַמַּפְתָּח. וּמְכַר אֶת הַמְּכַתְּשֶׁת הַקְּבוּעָה אֲבָל לֹא אֶת הַמַּטְלָטְלֶת. וּמְכַר אֶת הָאֵיצְטְרוּבִיל אֲבָל לֹא אֶת הַכְּלִי שֶׁהַקָּמַח יוֹרֵד לְתוֹכוֹ שֶׁהוּא כָּמוֹ ^[ג] כְּפִיפָה שֶׁל עֵץ. וְלֹא מְכַר אֶת מְלַבְּנוֹת

כָּרַעֵי הַמָּטָה וְלֹא אֶת מְלַבְּנוֹת הַחֲלוֹנוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן מְחַבְּרִין
בְּטֵיט מִפְּנֵי שֶׁהֵן לְנוֹי. וּבְזִמָּן שֶׁאָמַר הוּא וְכָל מֶה שֶׁשָּׁתוּכּוּ הָרִי
בְּלֶן מְכוּרִין :

מגיד משנה המוכר את הבית מכר את התנור וכו'. גירסת הרב ז"ל אינה כגירסת ספרינו שאנו גורסין במשנה ובברייתא לא מכר התנור ולא את הכיריים וכ"כ ר"ש ז"ל הי"ג לא את התנור ולא את הכיריים דכל הנך מטלטלין הן, ומ"מ נ"ל שאף המחבר לא אמרה אלא במחוברין דאי מטלטלין לא עדיפי ממפתח: **ואת מלבנות הפתחים וכו'.** פירוש כגון פצימין עשויין של עץ לשון ו' מיג"ש ז"ל, ורשב"ם פירש תיקון שעושים סביב המזוזות מלמטה ולמעלה שהדלת שוקף עליהם עכ"ל. והדין בעיא שם (דף ס"ט) זה לשונה בעי ר"א מלבנות של פתחים מהו היכא דמיחברי בטינא לא תיבעי לך דהא מיחברי כי תבעי לך דנקיטי בסיכי (ולא מיחברי) מאי תיקו. ופ"י סיכי יתדות וזהו שכתב המחוברין בטיט שאם ביתדות כיון דלא איפשיטא לא קנה. והדלת במשנה. נגר ומנעול בברייתא: **אבל לא המפתח.** משנה וברייתא (דף ס"ה): **ומכר את המכתשת.** משנה שם: **ומכר את האצטרוביל.** משנה ופירוש עיגול שסביב הריחיים ודבר הקבוע הוא ואין מזיזין אותו ממקומו לשון רשב"ם: **אבל לא הכלי וכו'.** הוא פ"י קלת הנזכר בגמ' (דף ס"ה): **ולא מכר את מלבנות כרעי המטה וכו'.** בעיא (דף ס"ח) זה לשונה בעי ר' ירמיה מלבנות של כרעי המטה מהו כל היכא דמיטלטלי בהדה לא תיבעי לך דהא מיטלטלי כי תבעי לך דלא מיטלטלי מאי תיקו. ובפירוש הרב ו' מיג"ש ז"ל תיבעי לך דקביעי ולא מיטלטלי ובתיקו אין לו ללוקח, ורשב"ם ז"ל פירש חתיכות עץ היו נותנים תחת כרעי המטה כדי שלא ידבק בקרקע ואת"ל גבי פתחים וחלונות דמזבני משום דמיחברי [מיהא בסיכי] אלא הכא בדלא מיחברי כלל קא מיבעיא ליה אם הוא מכור עם המטה [או לא]. דמיטלטלי בהדה שמסומר במסמרות או בסיכי עכ"ל. והרב אבן מיג"ש ז"ל פ"י דלענין מוכר את הבית היא השאלה ופ"י כל היכא דמטלטלי בהדי מטה לא תבעי לך דלא מזבני בהדי ביתא וזה דעת רבינו: **ולא את מלבנות החלונות וכו'.** גם זה בעיא דלא איפשיטא שם זה לשונה בעי ר' זירא מלבנות של חלונות מהו מי אמרינן לנוי בעלמא הוא דעבידי או דילמא כיון דמחברי מחברי מאי תיקו ופשטה כדברי המחבר דאף במחוברין בטיט היא השאלה ועלתה בתיקו ולא קנה אבל הרשב"א ז"ל כתב בדלא מיחברי בטיט אלא ביתדות כאותה של מלבנות פתחים וכך הוא שואל אע"ג דלגבי פתחים לא הוברר אם קנה כאן גבי חלונות ודאי לנוי הן עשויין וכל שאינן מחוברין ודאי לא קנה או דילמא הרי הן כמלבנות פתחים כיון דמיחברי בסיכי ואף כאן הוא בספק אלו דבריו ז"ל ורשב"ם פירשה ג"כ במחוברין ביתדות דבטיט פשיטא דקנה ופירשה באת"ל גבי פתחים קנה גבי

חלונות מאי ולא ידעתי מי הכריחם לזה: **ובזמן שאמר לו וכו'.** בברייתא (דף ס"ה:) אע"ג שלא נזכרו בה מלבנות סובר המחבר דודאי לא עדיפי מהנזכרים בה וסיפא דברייתא בין כך ובין כך לא מכר את הבור ולא את היציע ולא את הדות:

כסף משנה המוכר את הבית וכו' אבל לא את המפתח. בגמרא אמר דמפתח אפילו קבועה אינה מכורה ופירשבי"ם שיש מפתחות שאין מזיזין אותה מן הפותחת כגון של בני כפרים וטעמא דמכור לפי שתשמישו קל ונוח לטלטל ופעמים שמטלטלה אבל לא תדיר:

1 המוכר את החצר מכר בורות שיחין ומערות שבתוכה. וכל הבתים החיצונים והפנימים ובתים שיש בהן החל והתניות הפתוחות לתוכה. אבל שאינן פתוחות לתוכה אינם נמכרים עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן אם רב תשמישן לתוכה נמכרות עמה ואם לאו אינן נמכרות עמה. ולא מכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר היא וכל מה שבתוכה הרי כלם מכורין. בין כך ובין כך לא מכר את המרחץ ולא בית הבד שבתוכה:

מגיד משנה המוכר את החצר וכו' עד ולא בית הבד שבתוכה. מפורש מן המשנה והברייתא והגמרא והטעם שהבור והדות מכור בחצר ולא בבית לפי שהחצר עשוי לכביסה ולהשקות בהמות ותשמיש החצר והבור הוא תשמיש אחד ולפיכך נמכרין עמה אבל בית אינו עשוי לכביסה ולהשקאת בהמות אלא לדירה ואין תשמישן שוה מנימוקי הרשב"א ז"ל. והרב אבן מיג"ש ז"ל נתן טעם אחר לפי שדרך החצרות להיות בהן בור ודות ואין דרך הבית בכך:

2 המוכר את בית הבד מכר את האבן הגדולה הבנויה בארץ שטוחנים עליה זיתים. ואת הכלנסאות [ד] של ארז שסומכין בהן בעת טחינת הזיתים. ואת היקבים ואת הכלים שנותנין בהן את הזיתים הכתושין והם המפרכות. אבל לא מכר את הרחים העליונה. ובזמן שאמר הוא וכל מה שבתוכו הרי כלן מכורין. בין כך ובין כך לא מכר את הכובשין שמכבשין בהן

הַזֵּיתִים וְלֹא אֶת הַגִּלְגָּל וְלֹא אֶת הַקּוֹרָה וְלֹא אֶת הַשָּׂקִין וְלֹא
אֶת הַמְרָצוּפִין :

מגיד משנה המוכר את בית הבד וכו' האבן הגדולה. זה כתב במקום ים הנזכר
במשנה (דף ס"ז): ואמרו בגמרא ים טלפחא ולשון אבן מיג"ש ז"ל והיא כמו
אבן רחיים בנויה ע"ג אצטבה שעליה טוחנין את הזיתים עכ"ל: ואת
הכלונסות של ארז וכו'. מפורש בגמרא בפירוש בתולות הנזכר במשנה: ואת
היקבים. הבור שיורד לתוכו והיא חקוקה ועשויה כמין נקב: אבל לא מכר
הריחיים. בברייתא: ובין כך וכו'. מפורש בברייתא ואף גירסת המשנה נראית
שהיא כן אע"פ שהיא מוחלפת במקצת הספרים: מרצופין הן של עור. שקים
הם של נוצת עזים:

כסף משנה המוכר בית הבד וכו' בין כך ובין כך לא מכר את הכובשין וכו'. יש
לתמוה על רבינו למה פסק כן דהא מתניתין קתני שאם א"ל היא וכל מה
שבתוכה עכירים וגלגל וקורה מכורים ואע"ג דברייתא דקתני בין כך ובין כך
לא מכר את העכירים לא ה"ל למיפסק אלא כסתם מתניתין ועוד דאפי'
כברייתא לא אתי דהא ברייתא דלא מכר אלא עכירים ואילו גלגל וקורה לא
קתני וצ"ל שרבינו היה גורס כן במשנה ויש קצת גילוי לזה בדברי ה"ה:

ח אָמַר לוּ בֵּית הַבַּד וְכָל תְּשֻׁמֵי שָׂיו אֲנִי מוֹכֵר לָךְ כְּלָן מְכוּרִין.
הִיו חוֹצָה לָהּ חֲנִיּוֹת שְׁשׁוּטְחִים בְּהֵן הַזֵּיתִים אוּ הַשְּׂמֶשְׂמִין. אִם
מִצֵּר לוּ מְצָרִים הַחִיצוֹנִים שְׁלָהֶן קָנָה הַכֹּל. וְאִם לֹא לֹא קָנָה
אֶלָּא מֵה שְׁבַתוֹכָה :

מגיד משנה אמר לו בית הבד וכל תשמישיו וכו'. ברייתא שם (דף ס"ח): היו
חוצה לה חנויות. גם זה שם. ולשון רשב"ם ז"ל חנויות למכור פת ויין ושוטחין
בהן שומשמין לייבשן כדי לעשות מהן שמן בבית הבד זה כדתנן בשמן
שומשמין אבל עיקר תשמישן למכור פת ויין הוא ע"כ:

ט הַמוֹכֵר אֶת הַמְּרָחַץ מְכַר אֶת בֵּית הַנְּסָרִים ^[ה] שְׂיוֹשְׁבֵין עֲלֵיהֶן
כְּשֶׁהוּ עֲרָמִים. וְאֶת בֵּית הַיְקָמִים שְׁנוֹטְלִין בְּהֵן הַפִּים. וְאֶת בֵּית
הַסְּפָסְלִין ^[ו] שְׂיוֹשְׁבֵין עֲלֵיהֶן בְּחֶצֶר הַמְּרָחַץ כְּשֶׁהוּ לְבוּשִׁים. וְאֶת
בֵּית הַוִּילָאוֹת שְׂמֶסְתַּפְּגִין בְּהֵן. אֲבָל לֹא מְכַר אֶת הַנְּסָרִים עֲצָמֶן
וְאֶת הַיְקָמִים עֲצָמֶן וְלֹא אֶת הַסְּפָסְלִין עֲצָמֶן וְלֹא אֶת בֵּית

הוִילָאוֹת עֲצָמוֹן. וּבְזָמַן שֶׁאָמַר לוֹ הוּא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ הָרִי כֶּלֶן מְכוּרִין. בֵּין כֶּדָּ וּבֵין כֶּדָּ לֹא מָכַר הַבְּרִכוֹת הַמְּסֻפָּקוֹת לוֹ מִיָּם בֵּין בַּיְמוֹת הַחֲמָה בֵּין בַּיְמוֹת הַגְּשָׁמִים. וְלֹא בֵּית כְּנוֹס הָעֲצִים. וְאִם אָמַר לוֹ מְרַחֵץ וְכָל תַּשְׁמִישָׁיו אֲנִי מוֹכֵר לָךְ הָרִי הוּא כֶּלֶן מְכוּרִין אֶף עַל פִּי שְׁהוּ [א] חוּצָה לוֹ :

מגיד משנה מכר את המרחץ מכר את בית הנסרים וכו' עד סוף הפרק. מפורש במשנה (דף ס"ז): ובברייתא בגירסת ההלכות, ולשון אבן מיגש ז"ל ויקמים הם ספלאות של עץ שמשתמשין בהן בבית המרחץ ונותנין בהן מים לפני כל אחד ואחד עכ"ל:

הלכות מכירה - פרק ששה ועשרים

א המוכר את העיר מכר בתים ובורות שיחין ומערות ומרחצאות ושוככות ובית הבדים ובית השלחין שבה והסמוכין לה. ואת החורשין המקפין לה ואת השדות הידועות לה. ואת הביבין של חיה ועופות ודגים שפניהם כנגדה אף על פי שהן רחוקים ממנה. אבל לא מכר המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך הרי כלן מכוירין. ובין כד ובין כד לא מכר לא את שיניה ולא את בנותיה ולא החורשין המקצין ממנה. ולא את החלק שיש לה בים ולא את החלק שיש לה ביבשה. ולא את ביברי חיה ועופות ודגים שאין פניהם כנגדה:

מגיד משנה המוכר את העיר וכו' בתים בורות שיחין ומערות ושוככות ובית הבדין ובית השלחין. משנה בהמוכר את הבית (דף ס"ח) ופי' בית השלחין באגי כלישנא בתרא דגמרא ופי' באגי בקעות, והענין דכל ארץ שצריכה למים

הרבה נקראת בית השלחין ולשון זה כולל בין שדה בית הבעל וגנונייתא ויש מקומות שעניינו שדה בית הבעל ומקומות שעניינו גנות לבד וכאן הכל בכלל. ומ"ש סמוכין לה. נלמד משיריה כמו שיתבאר. חורשין תרגום יער חורשא ודין החורשין והביברין מפורשין בברייתא: אבל לא מכר את המטלטלין וכו'. במשנה בלשון זה אבל לא (מכר) את המטלטלין ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה אפי' היו בה בהמה ועבדים הרי כולן מכורין. וזה לשון רשב"ם ז"ל מטלטלין מאני תשמישתא כגון תנור וכירים וכל הנך מטלטלי דלעיל דאמרינן בהו לא מכר כ"ש חיטי ושערי. ואפילו [היו בה וכו'] בגמ' מפרש מאי אפי' וכו'. בהמה ועבדים אינן נקראין מאני תשמישתא [ומאחר שהן מכורין] כ"ש (כלי תשמישו) חיטי ושערי וכסף וזהב דהוו מטלטלין דלא נידי כדמוכח בגמרא עכ"ל. ומ"ש תנור וכירים. הלך לשיטתו שכתבתי פכ"ה: שיריה. בברייתא ופירשה בגמרא (דף ס"ח:) פסקי באגי. וזה לשון רשב"ם ז"ל חתיכות בקעה הגדולה הסמוכה לעיר אלא שמופלגת ממנה קצת שיש הפסק צונמא בינתים ושיריה לשון שירים הוא עכ"ל. ויתר הדינין וחילוק החורשין מפורשין שם בברייתא ובסוגיית הגמרא אלא שר"ש ז"ל חלוק בדין חלק שבים וחלק שביבשה וגריס נמכרין עמה וכתב דכיון דקתני רישא בנותיה אין נמכרין עמה בנות הוא דלא מזדבני שהרי שם אחד יש להן אבל חלק אחד בים ונקרא בשם העיר נמכר עמה וכו'.

ב המוכר את השדה מכר את האבנים הסדורות לגדר ואת האבנים שמנחות על העמרים מפני שהן לצרכה. ומכר את הקנים החלקים המנחין תחת הגפנים כדי להעמיד את הכרם מפני שהן לצרכה. ומכר את התבואה המחפרת לקרקע אף על פי שהגיע להקצר. ומכר את מחצת הקנים שהיא פחותה מבית רבע אף על פי שהקנים שלה עבים וחזקים. ומכר את השומרה העשויה בטיט אף על פי שאינה קבועה. ומכר את החרוב שאינו מרכב ואת בתולת השקמה אף על פי שהן עבים. ומכר כל הדקלים שבה. אבל לא מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר. ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים אף על פי שהן מוכנות לכך. ולא את הקנים שבכרם שאינן מנחין תחת הגפנים אף על פי שהן משפין וחלקים ומוכנים לכך. ולא את

הַתְּבוּאָה הַעֲקוּרָה מִן הַקֶּרֶקַע אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא צְרִיכָה לְשֹׁדֵה.
וּבְזִמּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ הִיא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ הָרִי כֶּלֶן מְכוּרִין :

מגיד משנה המוכר את השדה מכר את האבנים וכו'. במשנה שם מכר אבנים שהם לצרכה ופירשו בגמרא (דף ס"ט) הכא תרגימו אבני דאכפא פ"י המונחות על העומרים עולא אמר אבנים הסדורות לגדר. והמחבר פסק כשתי הלשונות דלענין הדין שניהם אמת ולא נחלקו: **מחיצת הקנים**. פ"י רשב"ם ז"ל קנים הרבה גדילין בקלח אחד. ויתר הדינין מבוארין במשנה בביאור ובגמרא: **אבל לא מכר וכו'**. גם זה שם באותה משנה שם עם ביאור הגמרא:

א בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף לֹא מְכַר מְחַצֵּת הַקְּנִים שֶׁהִיא בֵּית רְבַע אֵף עַל פִּי שֶׁהַקְּנִים שְׂבָה דְּקִים וּקְטָנִים. וְלֹא מְכַר עָרוּגָה קְטָנָה שֶׁל בְּשָׂמִים שֶׁיֵּשׁ לָהּ שֵׁם בְּפָנֶי עֲצָמוֹ כְּגוֹן שֶׁקוּרִין לָהּ בֵּי וְרָדָא שֶׁל פְּלוּנִי. וְלֹא אֶת הַשׁוּמְרָה בְּזִמּוֹן שֶׁאֵינָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא קְבוּעָה בְּאֶרֶץ. וְלֹא מְכַר אֶת הַחֲרוּב הַמְּרַכֵּב. וְלֹא סִדָּן שֶׁל שְׂקָמָה וְאֶפְלוֹ הֵן דְּקִים. וְלֹא מְכַר אֶת הַבּוֹר שְׂבָה וְלֹא אֶת הַגֵּת וְלֹא אֶת הַשׁוּבָךְ בֵּין חֲרָבִים בֵּין שְׂלָמִים :

מגיד משנה בין כך ובין כך לא מכר וכו'. גם זה שם ונתן טעם לדבר רשב"ם ז"ל שכל אלו חשובין שדה בפ"ע והרי הוא כמי שמכר שתי שדות לחבירו ויש לו עוד שדה אחרת בתוך השתים ואמר לו שתי השדות וכל מה שבתוכן דאין השלישית שביניהם מכורה אף כאן שדה אחת מכר לו ולא שתי שדות ומחיצת הקנים וסדן השקמה וחרוב המורכב חשובין שדה בפני עצמן עכ"ל. ודין הבור והגת והשובך מפורשים במשנה:

ד וְצָרִיךְ הַמּוֹכֵר לְקַנּוֹת לוֹ דֶּרֶךְ מִן הַלּוּקָח כִּדִּי שְׂיִלְךָ בָּהּ עַד אוֹתוֹ הַבּוֹר אוֹ אוֹתוֹ הַדּוֹת אוֹ אוֹתוֹ הַגֵּת אוֹ אוֹתוֹ הַשׁוּבָךְ שֶׁנִּשְׁאַרוּ לוֹ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה. וְאִם פָּרַשׁ וְאָמַר חוּץ מֵאֵלּוֹ אֵינּוּ צָרִיךְ לְקַח לוֹ [דֶּרֶךְ] :

מגיד משנה וצריך ליקח לו דרך וכו'. משנה. וכי הרשב"א ז"ל דאילנות המשויירין אין צריך דרך ורשב"ם ז"ל כתב דאף לאילנות צריך:

ה בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים בְּמוֹכֵר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא לוֹ לְלוֹקַח לְפָרֵשׁ
וְלֹא פִּרֵשׁ אֵין לוֹ אֶת אֱלוֹ. אֲבָל הַנּוֹתֵן מִתְּנָה קָנָה אֶת כְּלָן בֵּין
בְּשֻׁדָּה בֵּין בְּבִית בֵּין בְּחֶצֶר בֵּין בְּבֵית הַבַּד. כְּלָלוֹ שֶׁל דְּבַר הַנּוֹתֵן
קָרָקַע בְּמִתְּנָה קָנָה הַמְּקַבֵּל כָּל הַמְּחַבֵּר לָהּ עַד שִׁיפְרֹשׁ:

מגיד משנה **במה דברים אמורים במוכר וכו'.** משנה שם (דף ע"א) ופירש הרב
אבן מיגי"ש ז"ל דלא אמרו נתן את כולן אלא כגון בור ודות וגת ושובך שהן
בתוך השדה ואינן בכלל המכירה אבל מה שאינם בתוך הבית או בתוך החצר
כגון יציע וחדר שלפנים ממנו כי היכי דאינם בכלל המכירה אינן אף בכלל
המתנה ולדבריו הסכים הרשב"א ז"ל: **כללו של דבר וכו' קנה המקבל כל
המחובר וכו'.** ג"ז כתב רשב"ם ז"ל שאין כלל משנתנו אלא לדברים
המחוברים או לדברים הצריכין לקרקע כגון תבואה תלושה וז"ל ומיהו אם
יש מעות בשדה או תבואה תלושה שאינה צריכה לקרקע וכל דבר שלא הוצרך
למתניתין להזכיר ולומר שלא מכר דפשיטא דאינן בכלל שדה ההיא ודאי לא
קנה ליה מקבל מתנה עכ"ל. ומ"מ מדברי רבינו נראה שאפי' תבואה תלושה
הצריכה לקרקע אינה נתונה שהרי כתב כל המחובר בדוקא. והרמב"ן ז"ל
הכריע כדברי רשב"ם ז"ל. ואין זה אלא במתנת קרקע אבל בספינה ויתר
המטלטלין הנותן והמוכר שוין שלא נזכר זה אלא בקרקע וכ"כ רשב"ם ז"ל:

ו וְכֹן הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ וְזָכָה אֶחָד מֵהֶן בְּשֻׁדָּה זָכָה בְּכָלָן.
וְהַמְּחַזֵּיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר הַחֲזִיק בְּשֻׁדָּה זָכָה בְּכָלָן. וְהַמְּקַדֵּישׁ אֶת
הַשֻּׁדָּה הַקַּדִּישׁ כְּלָן:

מגיד משנה **וכן האחין שחלקו וכו'.** אף זה במשנה:

ז אִף בְּמוֹכֵר וְלוֹקַח אֵין כָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן מֵעַנְיָנִים
אָמֹרִים אֲלֵא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מְנָהֵג וְלֹא שְׁמוֹת יְדוּעִים לְכָל
דְּבַר וְדְבַר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה שֶׁהַמוֹכֵר כָּדָּ מְכָר כָּדָּ
הָרִי זֶה מְכוּר [א] וְסוֹמְכִין עַל הַמְּנָהֵג. וְכֹן מְקוֹם שֶׁאֵין קוֹרִין
אֲלֵא בֵּית לְבַיִת לְבַדּוֹ אוֹ שֶׁקוֹרִין בֵּית לְבַיִת וְכָל סְבִיבוֹתָיו וְלְכָל
שֶׁעַל גְּבִיּוֹ הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם. וְכֹן הַדִּין בְּמוֹכֵר

חֶצֶר או שָׂדֵה או עֵיר או מְטַלְטְלִין בְּכָל הוֹלְכִין אַחַר הַשְּׂמוֹת
הָעָרוֹכוֹת בְּפִי הַכֹּל:

מגיד משנה אף במוכר וכו'. זה פשוט מבואר בגמרא פרק המוכר את הבית (דף ס"א:) גבי המוכר בית לחבירו בבירה גדולה היכי דמי אילימא דקרו ליה לבית בית ולבירה בירה וכו' וכיוצא בזה בהמוכר את הספינה גבי צמד בקר הנה שהכל לפי הלשון שקורין באותו מקום וכן שנינו בתוספתא בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה. וזה מבואר:

ח וְזֶה עֵקֶר גְּדוֹל בְּכָל דְּבָרֵי מִשָּׂא וּמִתָּן הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי
אָדָם בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם וְאַחַר ^[א] הַמְּנַהֵג. אֲבָל מְקוֹם שְׂאִין יָדוּעַ בּוֹ
מְנַהֵג וְלֹא שְׂמוֹת מִיַּחַדִּין אֵלָּא יֵשׁ קוֹרִין כָּךְ וַיֵּשׁ שְׂקוֹרִין כָּךְ
עוֹשִׂים כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׂוּ חֲכָמִים בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

הלכות מכירה - פרק שבעה ועשרים

א הַמוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה מְכַר אֶת הַתָּרֵן וְאֶת הַיָּנֵס וְאֶת הָעֶגְגָּנִים
שָׁלָה וְאֶת כָּל הַמְּשׁוֹטִין הַמְּנַהֲיִין אוֹתָהּ. וְאֶת הַכֶּבֶשׂ וְהָאֶסְכָּלָה
שְׂעוּלִין בָּהֶן לְסְפִינָה וַיּוֹרְדִין עָלֶיהָ. וְאֶת בַּיִת הַמַּיִם שְׁבַתוֹכָה.
אֲבָל לֹא מְכַר אֶת הַבֵּיצִית וְהִיא הַסְּפִינָה הַקְּטָנָה שְׁהוֹלְכִים בָּהּ
עַל הַמַּיִם הַקְּרוֹבִים לַיָּבֵשָׁה. וְלֹא מְכַר הַדּוֹגִית וְהִיא הַסְּפִינָה
הַקְּטָנָה שְׂצָדִין בָּהּ הַמְּלַחִים אֶת הַדָּגִים. וְלֹא מְכַר אֶת הָעֶבְדִּים
הָעוֹשִׂין בָּהֶן. וְלֹא אֶת הַמְּרַצּוֹפִין. וְלֹא אֶת הַסְּחוּרָה שְׁבַתוֹכָה.
וּבְזֵמַן שֶׁאָמַר לוֹ הִיא וְכָל מַה שְׁבַתוֹכָה אֲנִי מוֹכֵר הָרִי כָּלֵן
מְכוֹרִין:

מגיד משנה המוכר את הספינה מכר וכו'. משנה וברייתא ר"פ המוכר את
הספינה (דף ע"ג) ופירוש השמות, תורן אסקריא העץ שתולין בו הנס. נס

אדרא פיי קלע הוא הוילון שפורסין להוליך הספינה רוח. עוגנין פיי המעכבין אותן מליךך מלשון הלהן תעגנה והם של ברזל. והמשוטיין המנהיגין אותה פירוש החבלים שבהן מושכין את הספינה מכניסין אותה לנמל ויש לפרש העצים שמושכין בהן הספינות זה לשון אבן מיגייש ז"ל. ורשב"ם פיי רמוי"ש בלעז. האסכלא פירש אבן מגייש ז"ל הוא הנקרא אסקלים והוא בית הכסא שבספינה ע"כ. ורשב"ם ז"ל פירש ופיי אסכלא כבש נשל ספינה שעולין בו ולשון יון הוא] ופיי כבש ידוע. מרצופין שקים גדולים שמימין בהן פרקמטיא שבספינה :

כסף משנה המוכר את הספינה וכו'. אבל לא מכר את הביצית וכו' ולא מכר את הדוגית וכו'. יש לתמוה על זה דבגמ' אמרי' אמר רבא ביצית היינו דוגית רבי נתן דבבלאה הוה קרי לה ביצית סומכוס דבר א"י קרי לה דוגית משמע דביצית ודוגית חד הוא. ואפשר דס"ל לרבינו דה"פ ביצית ודוגית היינו ספינה קטנה אלא דבבבל שהיו הימים והנהרות אצל שפתם נמוכים היו צריכים לספינה קטנה לעלות בה ליבשה מהספינה גדולה ובא"י שהימים שבה עמוקים אצל שפתם ועי"כ יכולה הספינה הגדולה להתקרב אל היבשה לא היו צריכים לספינה קטנה לעלות בה ליבשה ולא היו משתמשים ממנה אלא לצוד בה דגים על שם זה היו קורין אותה דוגית והשתא x הכי קאמר רבינו לא מכר קטנה בין שהיא עשויה לילך בה ליבשה בין שהיא עשויה לצוד בה דגים :

ב המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות בזמן שאין קשורות עמו. מכר את הפרדות לא מכר את הקרון. מכר את הצמד לא מכר את הבקר. מכר את הבקר לא מכר את הצמד. ואפלו במקום שקורין מקצתו לצמד בקר :

מגיד משנה המוכר את הקרון לא מכר וכו'. משנה (דף ע"ז): בפרק המוכר את הספינה ובגמרא שאם היו אדוקין בו הכל מכור ופירוש אדוקין בקרון בשעת המכירה וטעמא דכל שאדוקין בו הרי הן לקרון כתנור וכיריים לבית וזהו שכתב המחבר בזמן שאין קשורות עמו שאם הם קשורות כולן נמכרין : מכר את הצמד לא מכר את וכו'. ג"ז באותה משנה. ומ"ש ואפי' במקום שקצתו קורין. מבואר בגמרא כיון שאין כולן או רובן קורין כן אינו מכור. ובפירושי הרב אבן מיגייש ז"ל גבי מכר הצמד לא מכר הבקר. ומסתברא לן דה"מ בשאין הבקר אדוקים בצמד אבל אם הבקר אדוקין בצמד אמרינן כולה זבין ליה דילפי ליה מקרון ופרדות עכ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל וכן דעת הרמב"ן ז"ל ותנא דברייתא תנא בקרון והוא הדין לצמד דחד טעמא אית להו עכ"ל :

כסף משנה המוכר את הקרון לא מכר וכו'. וא"ת היינו צמד היינו עול היינו עגלה היינו קרון. י"ל דקתני קרון של פרדות דבזמן שאינן קשורות אינם נמכרות עם הקרון כמוזכר בגמרא והדר קתני מכר העגלה מכר הבקר ואפשר שחילוף צורת קרון הפרדות מצורת עגלת הבקר מחייבת כן ועול וצמד אינה דבר אחד שהרי בפ"ד ממסכת כלים שנינו בצורת כלי העגלה העול והקטרב ואפשר דצמד היינו קטרב ושם פירש רבינו צורת העול גם צורת הקטרב:

ג המוכר את העל מוכר את הפרה. מוכר את הפרה לא מוכר את העל. * מוכר את העגלה מוכר את הבקר. מוכר את הבקר לא מוכר את העגלה. [א] ואין הדמים ראיה בכל אלו הדברים וכיוצא בהן:

ההראב"ד מכר את העגלה וכו'. א"א אע"פ שהוא כן בתוספתא אין סומכין עליה שאין הטעם שלה ברור והרב ז"ל לא הביא אותה עכ"ל:

מגיד משנה המוכר את העול וכו'. בהשגות א"א אע"פ שהוא כן בתוספתא וכו'. ולפי מה שפירש"ם לא ידעתי מה הוא שהוא פי' קרון עגלה. ופירוש צמד הוא העול וכו':

כסף משנה המוכר את העול מכר את וכו'. כתב הטור (חשן משפט סימן ר"ב) תימה הוא היאך תמכר פרה אגב העול וכן השיג עליו הראב"ד וכתב שאע"פ שכתוב כך בתוספתא אין סומכים עליה עכ"ל. ואפשר לומר שכך היה לשון בני אדם בזמנם:

ד וכן המוכר את החמור מוכר את המרדעת ואת האכף אף על פי שאינן עליו. אבל לא מוכר את השק ולא מוכרת הנשים ואפלו היו עליו בשעת המכר:

מגיד משנה וכן המוכר את וכו'. דין המרדעת והאוכף מימרא דעולא שם אבל באוכף ומרדעת וכו' דברי הכל כולן מכורין ע"כ. ומ"ש אע"פ שאין עליו. הוא כדעת רבו אבן מיג"ש ז"ל שפירש דמדקסתיים עולא שמע מינה דלעולם מכורין דאי דוקא בעודן עליו היה לו לבאר ודין השק ומרכבות הנשים כחכמים דמשנתנו דאמרי מכר חמור לא מכר כליו ובעודן עליו בעיא דלא איפשיטא בגמרא אי מודו רבנן. ובהלכות הילכך אינן מכורין שכל המוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ. וכ"כ ז"ל ויש חולקין בדין האוכף והמרדעת בשאין

עודן עליו. ואמרו דעולא סתם דבריו לפי שלא נתבאר אם מודים חכמים בשק וחבירו בעודן עליו או חולקין הילכך לכשתמצא לומר דבשק חולקין אף בעודן עליו באוכף ומרדעת לא קנה אלא בעודם עליו לכשתמצא לומר שהן מודים בשק וחבירו בעודן עליו באוכף ומרדעת קנה אף בשאין עודן עליו וכיון דבעיין לא איפשיטא אוכף ומרדעת לא קנה אלא בעודן עליו ושק וחבירו אפילו עודן עליו לא קנה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וטעם המרדעת והאוכף שהן מכורין יותר מהשק לפי שהן כלי רכיבה וחמור לרכיבה עומד וה"ה למוכר בהמה אחרת שמכר כלי הרכיבה לפי דעת המחבר אפילו אין עודן עליה ולפי דעת האחרים בעודן עליה בדוקא:

ה וְאִין הַדְּמִים רְאָיָה שְׁאֵם טְעָה בְּכַדִּי שְׁהַדְּעַת טוּעָה יֵשׁ לוֹ אוֹנָאָה אוֹ בְּטוּל מְקַח כְּדִין כָּל הַמוֹכֵר ^[ב] וְלוֹקַח. וְאִם טְעָה בְּכַדִּי שְׁאִין הַדְּעַת טוּעָה לֹא בְּטַל הַמְּקַח. ^[ג] שְׁזָה מִתְּנָה נָתַן לוֹ וְאִין לוֹ אֶלָּא הַחֲמוֹר בְּלֹא שְׁקִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה אִין מְבִיאִין בּוֹ רְאָיָה מִן הַדְּמִים:

מגיד משנה ואין הדמים ראייה שאם טעה בכדי שהדעת טועה וכו'. כבר נתבאר פיי"ב שיעור האונאה וביטול מקח: ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה וכו'. פסק המחבר כלישנא בתרא דגמרא (דף ע"ז): דגבי צמד ובקר הקשו על חכמים שאמרו אין הדמים ראייה. ואי אין הדמים ראייה להוי ביטול מקח ותירצו מאי אין הדמים ראייה דהוי ביטול מקח. פירוש שחכמים סבורין שאין הדמים ראייה כשמכר את הצמד שיהיה הבקר מכור אלא לא מכר את הבקר ויהיה המקח בטל. איבעית אימא כאן בכדי שהדעת טועה כאן בכדי שאין הדעת טועה. כי אמרו בעלמא אונאה וביטול מקח דוקא בכדי שהדעת טועה אבל בכדי שאין הדעת טועה המקח קיים ויתרון הדמים מחילה דמסתמא לא טעה לוקח כולי האי ומידע ידע דאית ביה אונאה ואעפ"כ נתרצה במקחו והרי זה כדין הנזכר פיי"ג לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במאה וכו'. והרשב"א ז"ל והרמב"ן ז"ל הסכימו ג"כ לפסוק כלשון אחרון:

ו הַמוֹכֵר אֶת הַשְּׁפָחָה מְכַר כְּלִים שְׁעָלֶיהָ אֶפְלוּ הֵם מֵאָה. אֲבָל לֹא מְכַר הַשִּׁירִים וְלֹא הַנְּזָמִים וְלֹא הַטְּבָעוֹת וְלֹא אֶת הַקְּטָאוֹת שֶׁבְּצוּאָרָהּ. וְאִם אָמַר לוֹ שְׁפָחָה וְכָל מָה שְׁעָלֶיהָ הָרִי כִּלְוֹ מְכוּרִין אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ עָלֶיהָ כְּלִים שֶׁל מֵאָה מְנָה:

מגיד משנה המוכר את השפחה וכו'. תוספתא כלשונה והיא בהלכות :

ז האומר לחברו שפחה מעברת אני מוכר לך. פרה מעברת אני מוכר לך. מכר לו את הנולד. שפחה מיניקה אני מוכר לך. פרה מיניקה אני מוכר לך. לא מכר לו את הנולד. חמורה מיניקה אני מוכר לך מכר לו את הסחך שאין אדם קונה חמורה לחלבה :

מגיד משנה המוכר לחבירו שפחה וכו'. גם זה בתוספתא ודין הפרה וחמורה מיניקות הוא פשוט בגמרא בהמוכר את הספינה (דף ע"ח) :

ח האומר לחברו * ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך הרי זה מכר חציו. וכן הדין בכל איבר שהנשמה תלויה בו. אמר לו יד עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך משמנין ביניהם. וכן הדין בכל איבר שאין הנשמה תלויה בו. אמר לו ראש פרה זו אני מוכר לך לא מכר אלא הראש בלבד שהרי ראשה נמכרת תמיד במטבחים :

ההראב"ד ראש עבד זה וכו'. א"א דבר זה מצא אותו במסכת ערכין ראש עבד זה הקדש ראש חמור זה הקדש הוא וההקדש שותפין בו ראשו של עבד זה ראשו של חמור זה מכור לך משמנים ביניהם והעמידה שם בקדשי מזבח ושומר יהא קדוש לדמיו וע"ש פרק (האומר משקלי עלי) [הכל מעריכין] עכ"ל :

מגיד משנה האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור וכו'. בהשגות א"א דבר זה מצא אותו וכו'. ולא מצאתי אותו בגמרתנו x וראוי להיות בירושלמי במס' ערכין :

ט מכר את הראש בבמה גסה לא מכר את הרגלים. מכר את הרגלים לא מכר את הראש. מכר את הקנה לא מכר את הכבד. מכר את הכבד לא מכר את הקנה. אבל בבמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים. מכר את הרגלים לא מכר

אֶת הָרֹאשׁ. מָכַר אֶת הַקֶּנֶה [ד] מָכַר אֶת הַכֶּבֶד. מָכַר אֶת הַכֶּבֶד
לא מָכַר אֶת הַקֶּנֶה :

מגיד משנה **מכר את הראש בבהמה גסה וכו'.** משנה שם (דף פ"ג:) ופ"י הקנה
היא הריאה ונקראת על שם הקנה שלה. בירושלמי רבי יצחק שאל [בדקה] מכר
חצי הראש מכר חצי הרגלים מכר חצי [קנה] מכר חצי [כבד]. (מכר חצי קנה)
נשמענה מן הדא מכר לו יד כמות שהיא הראש כמות שהוא בני מעים כמות
שהם נותן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמין לקחו ממנו במשקל נותן לכהן ומנכה
לו מן הדמין ע"כ וכתבו הרשב"א :

י המוכר את הבור לא מכר את מימיו. מכר את האשפה מכר
את זבלה. מכר פורת מכר דבורים. מכר שובך מכר את
היונים :

מגיד משנה **המוכר את הבור לא מכר מימיו וכו'.** דין הבור הוא הפך המשנה
כדאיתא בגמרא שם (דף ע"ח:) : **מכר את האשפה וכו'.** מבואר במשנה :

כסף משנה **המוכר את הבור וכו'.** בפי הספינה (דף ע"ח:) תנן מכר בור מכר
מימיו ובגמרא אמר רבא מתני' יחידאה היא דתניא מכר בור לא מכר מימיו
ר' נתן אומר מכר בור מכר מימיו. וכתב הר"י וכיון דיחידאה הוא לא ס"ל
כוותיה וזה דעת רבינו אבל רשב"ם כתב דהלכה כמתני' דסתם במתניתין
ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתני' דהא דקאמר הכא יחידאה הוא לאו
למימרא דמשום דיחידאה דלא ס"ל כוותיה אלא לאשמועינן דר"א בר"ש
כרבנן. ולקיים דברי הר"י ורבינו י"ל דא"כ לימא מתניתין מני ר' נתן היא
ומדאמר מתניתין יחידאה היא משמע ודאי דאתא למימר דמשום דיחידאה
היא לא קי"ל כוותיה :

יא אל ילוז מעיניך העקר [ה] הגדול בדברים אלו שהוא מנהג
המדינה והשמות הידועים ביהוד לכל דבר ודבר. ובמקום
שאין מנהג ולא שם שהכל אומרים לו ביהוד ולא שתוף הולכין
אחר אלו הכללות שבארו חכמים כמו שבארנו :

הלכות מכירה - פרק שמונה ועשרים

א האומר לחברו בית כור עפר אני מוכר לך והיו בתוך השדות גאיות קטנים עמקים עשרה טפחים אף על פי שאין בהן מים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין בכלל הבית כור. שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ונראין כשנים או שלשה מקומות. ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור בלא דמים. היו פחות מכאן נמדדין עמה:

מגיד משנה האומר לחברו בית כור עפר וכו'. משנה פ' בית כור (דף ק"ג) ופי' דדוקא א"ל עפר דמשמע קרקע הראוי לזריעה אבל אם לא אמר לו עפר אפילו כולו סלעים הגיעו וחלקו עליו שאין מלת עפר מעלה ומורידה בדין זה: **אף על פי שאין בהם מים**. מפורש בגמרא: **או סלעים**. במשנה ופרשב"ם וכגון שרחבים ארבע על ארבע דהוי מקום חשוב בפני עצמו אפילו לענין רשות היחיד דשבת. והרשב"א ז"ל כתב ובירושלמי בעו לה היה שם נקע עמוק עשרה ואין בו ד' ומתוך מה שאמרו שם משמע שהוא נמדד. ומ"מ משמע התם בהדיא בתוך בעיא זו שאם יש ברחבן ד' על ד' אין נמדדין כדברי רשב"ם ז"ל: **שאינ אדם רוצה וכו'**. טעם זה מפורש בגמרא (דף ק"ג): **ולוקח אלו הגאיות והסלעים וכו'**. זה לא נתבאר בגמרא ולשון המשנה אין נמדדין עמה אבל הוא דעת המחבר וכן נראית דעת אבן מיג"ש ז"ל שהרי לגבי הקדש בפודה שדהו כתב ולוקח אותן בלא פדיון וכל שכן לגבי מקח וממכר. אבל הר"א ז"ל כתב שהן של מוכר וכופין את הלוקח ליתן אותן בדמיהן לפי שהן כדברים אבודים ביד המוכר וכפיית הלוקח דברי תימה הם שאינו דומה למה שאמרו לפנינו מחזיר לו דמים לפי ששם דבר ראוי הוא מה שהוא קונה אבל כאן איך נכריחהו לקנות נקעים וסלעים כ"כ הרשב"א ז"ל: **היו פחות וכו'**. במשנה:

ב בְּמָה דְבָרִים אַמּוּרִים כְּשֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן אֱלֹא בֵּית אַרְבָּעָה קַבִּין וְהָיוּ הָאֲרָבָעָה קַבִּין מְבֻלְעִין בְּתוֹךְ חֲמִשָּׁת קַבִּין וּמְבֻלְעִין בְּתוֹךְ רַבָּה שֶׁל שָׂדֵה. אֲבָל הֵיטָה יִתֵּר עַל אַרְבָּעָה קַבִּין אוֹ שֶׁהָיוּ מְפֻזְרִין הַרְבֵּה אוֹ אֵינָן מְבֻלְעִין. אִף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶן עֲשָׂרָה אֵינָן נִמְדָּדִין עִמָּה. הָיוּ נְבֻלְעִין רַבֵּן בְּמַעוֹטָה אוֹ מַעוֹטָן בְּרַבָּה. אוֹ שֶׁהָיוּ מִחֻלְקִין כְּמוֹ חוּט שָׁוָה אוֹ כְּמוֹ עֵגוּל אוֹ כְּמוֹ מְשֻׁלָּשׁ אוֹ שֶׁהָיוּ בְּצַדְדִין אוֹ שֶׁהָיוּ דָרָךְ עֵקְלָתוֹן. כָּל אֵלוֹ סִפֵּק וְהַמוֹצֵיא מִחֻבְרוֹ עָלָיו הִרְאָיָה. וְכֵן אִם הָיוּ עֶפֶר מְלַמְעָלָה וְסֻלַּע מְלַמְטָה אוֹ סֻלַּע מְלַמְעָלָה וְעֶפֶר מְלַמְטָה הִרִי זֶה סִפֵּק :

מגיד משנה במה דברים אמורים בשלא היה בהן אלא בית ד' קבין וכו'.
בגמרא (דף ק"ג) אמר רבי יצחק טרשין שאמרו בית ארבעה קבין אמר רב עוקבא בר חמא והוא שמובלעין [בחמשה קבין וכו' והוא שמובלעין] ברובע של שדה בעי רבי חייא בר אבא רובן במיעוטה ומעוטן ברובה מהו תיקו. בעי רבי ירמיה כשיר מהו כשירה מהו תיקו אצטדינין מהו דרך עקלתון מהו תיקו תנא אם היה סלע יחידי אפילו כל שהוא אין נמדד עמה ואם היה סמוך למצר אפילו כל שהוא אין נמדד עתה כך הגירסא בהלכות ורב האי ז"ל גריס גבי סלע יחידי אפילו בית רובע אינו נמדד עמה בעי רב פפא עפר מופסק [עפר] בינתים מהו תיקו בעי רב אשי [עפר מלמטה וצונמא מלמעלה] עפר מלמעלה וגומא מלמטה מהו תיקו ע"כ בגמרא ויש שפירשו דהא דר"י פליגא אדמר עוקבא לומר דלא סגי במובלעין בחמשה קבין אלא כשהן נבלעין בחמשה קבין במרובה של שדה פחות מכאן כרצופין דמו ואינן נמדדין. וכן כתב אבן מיג"ש ז"ל ואמר ורב האי ז"ל לא גריס בספר מקח וממכר הא דמר עוקבא כלל. והראב"ד ז"ל פירש דרבי חייא לא פליג אדמר עוקבא בה' אלא מוסיף על דבריו הוא דהא והא בעינן והר"י ז"ל נראה שסובר כן שהביא הא דרב עוקבא בהלכות וזה דעת המחבר : **היו מובלעין רובן במיעוטה ומעוטן ברובה.** כך היא הנוסחא מדוייקת בספר המחבר והיא בעיא דרבי חייא ופירושה אם היו רובן של ארבעה קבין אלו במיעוטו של בית כור והמיעוט הנשאר מארבעה קבין אלו ברובו של בית כור זה מהו כיון שכלל ארבעה קבין אלו לא נשלם אלא ברובו של בית כור זה נמדד או דילמא כיון שרובן של ארבעה קבין אלו מכונס בתוך מיעוטן של בית כור מכונס הוי ואינו נמדד תיקו ע"כ לשון אבן מיג"ש ז"ל וכן פירש ר"ש ז"ל : **או שהיו מוחלקין וכו'.** זה כתב במקום כשורה האמור בגמרא : **או כמו עגול.** זהו כשיר : **או כמו משולש.** גורס המחבר כחצובא מהו כגירסת רב האי גאון ז"ל : **או שהיו בצדדין וכו'.** זה נמצא בספריו. וגרסת הגמרא איצטדינין ופירש

אבן מיגש ז"ל כגון שהיו טרשין אלו מכונסין אלא שיוצא מהן קרנות לכאן ולכאן והשדה נכנסת בין אותן הקרנות היוצאות מהן ואינה מפסקת ביניהם ובין העיקר מהו כמפוזרין דמי כיון שהשדה נכנסת בין אותן הקרנות היוצאות מהן ומפסקת ביניהן כגון זה x (חסר ציור) או דילמא כיון שהם מדובקין לגוף אחד ואין מפסיק ביניהם ובין הגוף כמכונסין דמי. עקלתון שנמצא שהן מדובקין זה לזה כדרך עקלתון כגון זה xx (חסר ציור) והשדה נכנסת בין העקמימות עכ"ל: **וכן אם היה עפר וכו'.** היא בעיא דרב אסי אבל אבן מיגש ורשיי ז"ל פירשו דקאי אסמוך למיצר שרב פפא שאל אם עפר מפסיק אם הוא נדון כסמוך למצר או לא ובא רב אשי ואמר את"ל הפסיק עפר בינתים לאו סמוך למצר הוא עפר למטה ואותה צונמא מלמעלה סמוך למיצר אי נמי איפכא עפר מלמעלה ולא גבוה שלשה בעומק המחרשה מהו אלו דבריהם ודעת המחבר דבעיא באפי נפשה הוא:

כסף משנה במה דברים אמורים בשלא היה בהן אלא בית ארבעה קבין וכו'. כפי נוסחת ספרינו בדברי רבינו נראה שהיה גורס בדברי רב עוקבא מפוזרים בתוך עשרת קבין אבל מדברי ה"ה נראה שגם רבינו היה גורס בתוך חמשה קבין כמו שהוא בספרים דידן בגמרא:

א הָיָה בָּהּ סֵלַע יְחִידִי אֶפְלוּ בַּיִת רְבַע לְכוֹר אֵין נִמְדָד עֲמָה. וְאִם הָיָה סָמוּךְ לְמִצֵּר אֶפְלוּ כָּל שְׁהוּא אֵין זֶה נִמְדָד עֲמָה. הַפְּסִיק עֶפֶר בֵּין סֵלַע לְמִצֵּר הָרִי זֶה סָפֵק:

מגיד משנה היה בה סלע וכו'. כגרסת רב האי ז"ל ולומר דכשאמרו נמדד עמה אפילו טרשין של ארבעה קבין ה"מ טרשין כעין צרורות אבל סלע של רובע שם בפ"ע יש לו ואינו נמדד עמה עכ"ל הרשב"א ז"ל: **ואם היה סמוך וכו'.** כבר נזכר זה למעלה:

ד אָמַר לוֹ כְּבֵית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ. אֶפְלוּ הָיוּ בָּהּ גְּאִיּוֹת עֲמָקוֹת עֲשָׂרָה טַפָּחִים אוֹ יוֹתֵר אוֹ סְלָעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפָּחִים אוֹ יוֹתֵר הָרִי אֵלוּ נִמְדָדִין עֲמָה:

מגיד משנה אמר לו כבית כור וכו'. שם משנה. ופירש ר"ש כבית כור משמע בין שהוא של סלעים בין עפר דהכי משמע כבית כור עפר ולא בית כור עפר עכ"ל:

ה האומר לחברו בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל. אם פחת כל שהוא מנכה לו מן הדמים ואם הותיר כל שהוא יחזיר לו:

מגיד משנה האומר לחברו בית כור וכו'. משנה (דף ק"ג): מפורשת שם ואע"פ שאמר לו בית כור עפר והוא פחות המקח קיים ומנכה מן הדמים כמ"ש פט"ו דכל שאין האונאה בערך דמים המקח קיים וכ"כ הרשב"א ז"ל ונתן טעם דכל לוקח ומוכר אפילו במקח אחד לאו דוקא מעמידין דבריהם אלא לפי משקל ולפי מניין והביא ראיה לזה וזה דעת המחבר פט"ו ויש חולקין ואומרים דהכא ינכה או יחזיר לאו דוקא אלא בשרוצין שניהם להעמיד מקחן:

ו אומר בית כור עפר אני מוכר לך. הרי זה כמי שפרש ואמר בית כור עפר בין חסר בין יתר. ואם פחת מן המדה אהד מארבעה ועשרים שהוא רבע לכל סאה או הותיר כף רבע לכל סאה הגיעו. יתר על כן יחשב עמו על כל הרבעים בלן שחסרו או הוסיפו. וכל שפחת מבית כור ינכה לו מן הדמים וכל שהוסיף על בית כור יחזיר לו:

מגיד משנה אמר לו בית כור וכו'. זה נתבאר בגמ' (דף ק"ב וק"ג) ופירשו ז"ל דדוקא באומר בית כור עפר שיש לו במקום פלוני הא אם אמר לו בית כור מכל שדותיו נותן לו בלי שיפחת ויותר: יתר ע"כ וכו'. במשנה ובגמ' (דף ק"ד): לא את המותר בלבד הוא מחזיר פירש מותר על הרובעין אלא מחזיר לו את כל הרובעין כולן ואכולה מתניי קאי וכן פירשו רב האי ורשב"א ז"ל לומר דאם מכר לו עשרין סאין והותיר עשרים ואחד רובעין מחזירין לו כולן במעות שלא כדברי אבן מיגש ז"ל שכתב שאם אין במה שהוא יתר על הרובע לכל סאה וסאה שיעור תשעה קבין שאינו מחזיר לו את המותר ולא הרובעין ואם הותיר בעשרים סאין אחד ועשרים רובעים אינו מחזיר לו אלא רובע אחד, ולשון המחבר מורה כדברי רב האי ז"ל:

ז ומה הוא מחזיר לו. אם היתה התוספת פחותה מתשעה קבין מחזיר לו דמים כשעת המכירה ליפות כח המוכר. ואם היתה התוספת סמוכה לשדה אחרת של מוכר מחזיר לו אותה

הַתּוֹסֵפֶת [א] קָרַקַע שְׁהָרִי סוֹמֵךְ אוֹתָהּ לְשָׂאָר שְׂדוֹתָיו וְאִינוּ מִפְסִיד כָּלוּם. הִיְתָה הַתּוֹסֵפֶת יְתָרָה עַל תְּשֻׁעָה קִבִּין נוֹתְנִין רִבַּע לְכָל סָאָה וְסָאָה. וְהִנְשָׂאָר יְתָר עַל הָרְבָעִים אִם יֵשׁ בּוֹ תְשֻׁעָה קִבִּין נוֹתֵן לוֹ כָּל הָרְבָעִים כִּלְוֵן עִם הַיְתָר מִן הַקָּרַקַע וְנוֹתְנוֹ לוֹ בְּתֻעָה שְׂלֻקָּחָה מִמֶּנּוּ:

מגיד משנה ומה הוא מחזיר לו וכו'. במשנה (דף ק"ג): מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע ולמה אמרו מחזיר לו מעות כדי ליפות כחו של מוכר שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי ר"ע בית רובע מחזיר לו הקרקע ע"כ במשנה: **ואם היתה התוספת וכו'.** ברייתא בגמרא: **היתה התוספת יתירה על תשעה קבין וכו' עד מחזיר לו את כל הרובעים עם היתר דמים או קרקע בשעת הזול של עת החזרה.** זה נמצא בספרי המחבר ולפי זה נראה שפירוש המשנה שאמרה שאם שייר בשדה בית תשעה קבין ובגנה בית חצי קב יותר על הרובעין קאמר וכבר נתבאר למעלה שאפילו לא הותיר אלא כל שהוא על הרובעים הכל בכלל חזרה כדברי רב האי ז"ל. אלא שהמחבר סובר דכל שאין שם תשעה קבין יתר על הרובעין החזרה במעות אע"פ שיש בכל תשעה קבין וכשיש תשעה קבין יותר על הרובעין החזרה בקרקע. ודברי תימה הם שהרי כל שהוא דבר ראוי למוכר למה לא יתן לו קרקע ולמה נכריח הלוקח לתת לו דמים. גם מה שכתב בדין הזול והיוקר שהוא בשהותיר תשעה קבין לא נתבררו דבריו דכל היכא שיש שם דבר ראוי דינו בחזרת קרקע בין הוקר בין הוזל ואם רצה המוכר למכרו לו יתרצו שניהם מן הדמים שלא נאמרו דברים בגמ' אלא כשאין שם דבר ראוי שכיון שדינו במעות אם ירצה המוכר לקחת יקח קרקעו לפיכך אם הוזל נותן לו המעות כשעת המכר ואם נתן לו קרקע בשומא נותן לו כדהשתא ואם הוקרה אחר המכר אם ירצה המוכר לקחת קרקע ודאי כל מה שהותיר יחזיר כדמעיקרא ואם רצה מעות נותן לו כשער של עכשיו לפי שעכשיו הוא מוכרו שהרי אם רצה יטול ממנו קרקע. וכן פירש הראב"ד ז"ל. וכמה פירושין נאמרו באותה שמועה וצ"ע:

ח בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהִיא בְּזוּל בְּשַׁעַת מִמְכָּר וְהוֹקִיָּה בְּשַׁעַת הַחֲזָרַת הַיְתָר. אֲבָל אִם הִיְתָה בְּיָקָר וְהוֹזְלָה. אוֹמְרִין לְלוֹקַח אִם רָצִיתָ לָתֵן לוֹ דְּמֵי הַתּוֹסֵפֶת כְּלָה יָתֵן לוֹ דְּמִים כְּפִי הַמִּמְכָּר וְאִם רָצִיתָ לָתֵן לוֹ קָרַקַע יָתֵן לוֹ כְּמוֹ שֶׁשָּׂוֶה עֲכָשׁוֹ:

ט וְדִין חֲצֵי קֶבֶב בְּגִנֵּה כְּדִין תְּשַׁעָה קֶבֶבִּין בְּשָׁדָה. שְׁאִם הוֹתִירָה בְּגִנֵּה פְּחוֹת מִחֲצֵי קֶבֶב עַל הֶרְבְּעִים אֵינוֹ מִחֲזִיר לֹא אֶלָּא דָּמִים. הוֹתִיר חֲצֵי קֶבֶב מִחֲזִיר לֹא אֶת כָּל הֶרְבְּעִים עִם הַיֵּתֵר בְּדָמִים אוֹ קֶרְקַע כְּשַׁעַת הַזֵּוּל שֶׁל עֵת הַחֲזָרָה :

ז מִכָּר שְׁדָה וְנִעְשִׂית גִּנֵּה בְּיַד לֹקַח. אוֹ גִּנֵּה וְנִעְשִׂית שְׁדָה. הִרִי זֶה סִפְק אִם מִחֲשֵׁב לֹא כְּדִין שֶׁהֵיִתָּה בְּעֵת הַמִּכָּר אוֹ כְּדִין שֶׁהִיא עֵתָה :

מגיד משנה **מכר שדה ונעשית גינה וכו'.** בעיא דלא איפשיטא בגמרא (דף ק"ד:) ופירושה לענין מה ששנינו שבשדה כשאין שם תשעה קבין מחזרה יד מוכר על העליונה רצה דמים רצה קרקע ואם נעשית גינה כגון שנבעו בו מים והיא ראויה לגן מהו מי אמרינן דיכול לוקח לסלקו בקרקע בע"כ דהא השתא דבר ראוי לגינה או אזלינן כדמעיקרא. וכן אם היתה גינה ויבש המעיין אי אזלינן בתר מעיקרא מסלקו בקרקע ואי כי השתא נותן לו דמים בהכרח אם רצה מוכר. וכתב המחבר הרי זה ספק ולא ביאר מה נעשה ונראה שאין כופין הלוקח ליתן דמים שהמוציא מחבירו עליו הראיה :

יא הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ * בֵּית כּוֹר עֶפְרָא אֲנִי מוֹכֵר לְךָ מִדָּה בְּחֻבְל בֵּין חֶסֶר בֵּין יֵתֵר. אוֹ שֶׁאָמַר בֵּית כּוֹר אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בֵּין חֶסֶר בֵּין יֵתֵר מִדָּה בְּחֻבְל. הִלֵּךְ אַחֵר [ב] הַפְּחוֹת שֶׁבְּלִשׁוֹנוֹת וְאִין לֹא אֶלָּא כְּדִין אִם חֶסֶר אִם יֵתֵר :

ההראב"ד **האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך וכו' הלך אחר הפחות שבלשונות ואין לו אלא כדין אם חסר אם יתר.** א"א לא ידעתי מהו זה כי הפחות שבלשונות קולא היא לנתבע ואם נתן מעות הלוקח הוא התובע ואם לא נתן והלוקח מחזיק והמוכר תובע מעות יתרים הוא התובע ופעמים שחסר קולא או חומרא לנתבע וכן היתר עכ"ל:

מגיד משנה **האומר לחבירו בית כור וכו'.** פי' אלו הלשונות סותרים שאם אמר מדה בחבל לבד בכל שהו ינכה או יחזיר ובהן חסר הן יתר רובע לסאה היא מחילה ועכשיו שאמר שניהם איזה שיהיה מוקדם או מאוחר כתב המחבר הלך אחר פחות שבלשונות ואין לו אלא כדין הן חסר הן יתר ובגמרא (דף ק"ה)

הלך אחר פחות שבלשונות. ובהשגות א"א לא ידעתי מהו זה כי הפחות שבלשונות קולא הוא לנתבע ואם נתן המעות הלוקח הוא התובע ואם לא נתן והלוקח מחזיק והמוכר תובע מעות יתרים הוא התובע. ופעמים שחסר קולא או חומרא לנתבע וכן היתר ע"כ. והרב אבן מיג"ש ז"ל פירש דס"ל יד בעל השטר על התחתונה דהא מוציא מחבירו הוא ועליו הראיה ומש"ה לא יהינן ליה אלא בפחות שבלשונות לא שנא הוה ליה ראשון ול"ש הוה ליה אחרון ע"כ. ורשב"ם ז"ל פירש דיד המוכר שהוא מוחזק בקרקע על העליונה הלכך אם פחת להכי אמר ליה הן חסר הן יתר אם הותיר להכי אמר ליה מדה בחבל ע"כ. וזה דעת המחבר וכן נ"ל ואפילו בא מוכר ליקח מעות כופין את הלוקח ליתן בשהותיר לפי שהקרקע בחזקת בעליה עומדת וכן אמרו בענין שכירות בבי' לשונות סותרים כמו שיתבאר פ"ז מהל' שכירות:

יב מְכַר לו בַּיִת כּוֹר וְאָמַר לוֹ בְּסִימָנִין וּבְמִצְרִים. פְּחַת [ג] שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִיר שְׁתוֹת הֶגְיעוּ. פְּחַת יִתֵּר עַל שְׁתוֹת יִנְכֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים. הוֹסִיף לוֹ יִתֵּר עַל שְׁתוֹת יִתֵּן לוֹ דָּמִים אוֹ קָרְקַע הַכֹּל לְפִי הַשְּׂוִיר. אִם הִנְשָׂאָר בְּשִׁדָּה פְּחוֹת מִתְּשַׁעָּה קֶבֶץ וּבִגְנָה פְּחוֹת מִחֲצֵי קַב וְלֹא הָיָה סָמוּךְ לְשִׁדָּה הַמּוֹכֵר מְחִזִּיר לוֹ הַדָּמִים:

מגיד משנה מכר לו בית כור ואמר לו בסימנים ובמצרים פחת שתות וכו'. במשנה (דף ק"ו) וכרב הונא דגמי' וכן בהלכות דשתות כפחות משתות. וכתבו ז"ל אם אומר לו בית כור שיש לי במקום פלוני שסימניו ומצריו כן או שהעמידו עליו ואמר לו בית כור זה אפילו פחות משתות הגיעו ע"כ: **פחת יותר משתות כו'.** לשון המחבר כלשון הגמי' ולא נתבאר שם שאם זה הנכוי או התוספת הם במה שהוא יותר משתות לבד או שמא כיון שהוא יותר משתות הכל בחזרה ובתשלומין דומיא דיתר מרובע בהן חסר הן יתר דלעיל וצ"ע:

כסף משנה מכר לו בית כור ואמר לו בסימנים ובמצרים וכו' פחת יתר וכו'. וכתב הרב המגיד לשון המחבר כלשון הגמרא וכו' וצ"ע עכ"ל. ול"נ דכיון דסתם רבינו דבריו נראה שסובר שהוא שוה להיא דלעיל וכן נראה מדברי הטור:

יג הַמּוֹכֵר לְחֵבְרוֹ [ד] שְׁדָּה שְׁהַלּוּקָח יוֹדֵעַ אוֹתָהּ וְאֵת מִצְרֵיהָ וְכָבֵר הֶרְגֵּל בָּהּ. אֶפְלוּ אָמַר לוֹ יֵשׁ בְּמִשְׁחַתָּהּ מְאֵתִים וְנִמְצְאוּ בָּהּ מְאָה וְחִמְשִׁים הֶגְיעָתוֹ שְׁהָרִי יִדְעָה וְקִבֵּל עָלָיו. וְזֶה שְׁהַזְכִּיר

לו החשיבות, כלומר שהיא יפה כמו שדה אחרת שיש
במשחתה מאתים :

מגיד משנה המוכר לחבירו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה וכו'. מעשה
בגמרא שם והשיעור שכתב ממאתים למאה וחמשים שהוא הרביע כן הוא
בגמ' באותו מעשה מעשרים לט"ו. וכבר כתבו ז"ל דאפילו אם אינה אלא
מחצית הגיעו :

יד האומר לחבירו בית כור פלוני אני מוכר לך אף על פי שאין
במשחתו אלא לתך הגיעו. שלא מכר לו אלא מקום הנקרא
בית כור. [ה] לפיכך צריך המוכר להביא ראיה שהוא נקרא בית
כור. וכן האומר לחבירו כרם שלי במקום פלוני אני מוכר לך
אף על פי שאין בו גפנים הגיעו והוא שיהיו קורין אותו כרם.
וכן האומר לחבירו פרדס זה אני מוכר לך. אפלו אין בו רמונים
הגיעו והוא שיקרא פרדס. וכן כל פיוצא בהן :

מגיד משנה האומר לחבירו וכו'. ברייתא בבבא מציעא ריש פרק המקבל (דף
ק"ד) : וכן האומר לחבירו וכו'. גם זה ברייתא כלשונה שם : וכן האומר לחבירו
פרדס וכו'. גם זה ברייתא שם ופרק ח' מהלכות שכירות יתבאר דין זה :

טו וכן כל הדברים האלו במקום שאין שם מנהג כמו
שבארנו. אבל במקום שיש מנהג הלך אחר המנהג ואחר לשון
רב אנשי המקום הידועים להן :

מגיד משנה וכל אלו הדברים וכו'. כבר נתבאר זה :

הלכות מכירה - פרק תשעה ועשרים

א שְׁלֹשָׁה אֵין מְקַחֵן מְקַח וְאֵין מְמַכְרֵן מְמַכֵּר דִּין תּוֹרָה. הַחֲרַשׁ הַשּׁוֹטָה [א] וְהַקָּטָן. אָבֵל חֲכָמִים תִּקְנוּ שְׂיִהְיֶה הַחֲרַשׁ וְהַקָּטָן נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמַעֲשִׂיו קִיָּמִין מִשּׁוּם כְּדֵי חַיִּיו :

מגיד משנה **שלשה אין מקחון מקח ואין ממכרון ממכר וכו'.** מפורש במשנה בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ט): מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום הא מדאורייתא אין בהן גזל לפי שאין להם זכייה. ואמרו שם גבי פעוטות דממכרון ממכר משום כדי חייהן הא לאו הכי לא וזה מבואר שם. ויש אומרים דקטן זוכה לעצמו דבר תורה בשיש דעת אחרת מקנה ופשטן של שמועות כדברי המחבר ואמרו פ' האיש מקדש איש זוכה ואין קטן זוכה ובפרק מי שמת זכין לגדול ואין זכין לקטן ועיקר דבר זה בגיטין בפרק התקבל. וזה נראה שדעת רבינו דבמתנה קנה דבר תורה אבל במקח כיון שאין נתינתו בדמים נתינה אף אין מעשיו כלום מן התורה אבל במתנה אם זכו לו קנה דבר תורה כיון שיש שם דעת אחרת וכן נראה ממ"ש פ"ח מהלכות לולב ופ"ד מהל' זכייה ומתנה: **אבל חכמים תקנו שיהיה החרש והקטן וכו' משום כדי חייו.** ומפורש בגמרא בקטן כמו שכתבתי והוא הדין לחרש:

ב הַחֲרַשׁ כִּי יֵצֵד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן. חֲרַשׁ שְׂאֵינוּ שׁוֹמֵעַ וְלֹא מְדַבֵּר אוּ מְדַבֵּר וְאֵינוּ שׁוֹמֵעַ כְּלוּם. מוֹכֵר וְלוֹקֵחַ הַמְּטַלְטְלִין בְּרַמְיָהּ. * אָבֵל לֹא בְּקַרְקַע. וְאֵף בְּמְטַלְטְלִין לֹא יִתְקַיְמוּ מַעֲשָׂיו עַד שְׁבוּדָקִין אוֹתוֹ בְּדִיקוֹת רַבּוֹת וּמְתִישְׁבִין בְּדַבֵּר :

ההראב"ד **אבל לא בקרקע וכו'.** א"א זה לא ידעתי למה עכ"ל:

מגיד משנה **חרש שאינו שומע ולא מדבר וכו' אבל לא בקרקע.** בהשגות א"א זה לא ידעתי למה ע"כ. ולא ביאר הרב ז"ל איזה פרט מן הבבא הוקשה לו. ובמשנה פ' הניזקין (דף נ"ט) שנינו חרש רומז ונרמז וכן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין. ופירש"י ז"ל רומז ונרמז מה שהוא רומז קיים ומה שהם רומזין לו והוא מתרצה. רמיזה בידו ובראשו, קפיצה עקימת שפתים עכ"ל. והנה דברי המחבר ז"ל פשוטים בחרש שאינו שומע ואינו מדבר שהוא החרש שדברו חכמים בכ"מ ובזה אמרו שדבריו קיימים ברמיזות ובודקין אותו בדיקות רבות דלא גרע משנשתתק לגיטין כדאיתא במי שאחזו אבל יש תימה למה לא השוה מדבר ואינו שומע לשומע ואינו מדבר שהרי ברייתא בגיטין פ' מי שאחזו (דף ע"א) הקשו על רב כהנא מהברייתא שאמרה מדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה הרי הן כפקחין לכל דבריהם

ע"כ. ופירש"י ז"ל חרש המדבר ואינו שומע זהו חרש ולא זהו חרש שדברו בו חכמים בכ"מ דהשווהו לשוטה וזה כפקח לכל דבריו כדאיתא בהדיא ע"כ וצ"ע:

כסף משנה **חרש שאינו שומע ולא מדבר וכו'.** כתב הרב המגיד שיש לתמוה על רבינו למה לא השוה מדבר ואינו שומע וכו' הרי הם כפקחים לכל דבריהם עכ"ל. ואני אומר שעוד יש לדקדק על דברי רבינו שכתב דשומע ואינו מדבר מקחו וממכרו ומתנותיו קיימים אף בקרקע ונראה שטעמו משום דחרש דתנן ביה רומז ונרמז במטלטלין אמרו דלגיטין אינו רומז ונרמז אלמא גיטין וקרקעות כי הדדי נינהו א"כ בנשתתק דתנן דהרכנת הראש מהני לגיטין ע"י בדיקה ג' פעמים הן הן ולא לאו וכן כתב ידו מהני כדאמר רב כהנא בפרק מי שאחזו הוא הדין דלקרקעות מהני הנך מילי. ולענין תמיהת ה"ה י"ל דההיא ברייתא דקתני מדבר ואינו שומע ושומע ואינו מדבר הרי הם כפקחים לכל דבריהם ע"כ לא כפקחים ממש קאמר דפקחים ממש אינם צריכים בדיקה ומדבר ואינו שומע ושומע ואינו מדבר צריך בדיקה וכיון דקתני מדבר ואינו שומע זהו חרש משמע שדינו כחרש גמור לדברים שלא נאמר בו בפירוש שאינו כחרש. ועוד י"ל שסובר רבינו דכי תניא במדבר ואינו שומע שהוא כפקח היינו דוקא כששומע קצת וקרי ליה אינו שומע לפי שאינו שומע כמו הפקחים אבל אם אינו שומע כלל דינו כחרש גמור ולישנא דרבינו דייק הכי שכתב מדבר ואינו שומע כלום:

א אֵלֶם שְׁשׁוֹמֵעַ וְאִינוּ מְדַבֵּר אוּ מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק מִקָּחוֹ מִמְכָּרוֹ וּמִתְּנוּתָיו קַיָּמוֹת בְּכָל. בֵּין בְּמַטְלָטְלִין בֵּין בְּקָרְקַע. וְהוּא שֶׁיִּבְדֹּק כְּדָרְךָ שֶׁבּוֹדְקִין לְגִטִּין אוּ יִכְתֹּב בְּכֹתֵב יָדוֹ:

מגיד משנה **אלם ששומע ואינו מדבר וכו'.** זה מבואר שם פרק מי שאחזו והביאו ברייתא שם כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות, ואשאינו מדבר קאי כדאיתא התם. ובדיקת גיטין נתבארה פרק כ"ב מהלכות גירושין. ומה שכתב או יכתוב בכתב ידו. גם זה מבואר בסוגיא שם:

ד השוטה אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ואין מתנותיו קימות. ובית דין מעמידים אפטרופוס לשוטים כדרך שפעמידין לקטנים :

מגיד משנה השוטה אין מקחו מקח וכו'. זה פשוט ומבואר בכמה מקומות ובפ"ק דחגיגה (דף ג') נתבאר איזהו שוטה והוא כל שעושה מעשה זר דרך שטות: וב"ד מעמידין אפטרופוס לשוטים וכו'. זה הוציא ממה שאמרו בכתובות פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח) מי שנשתטה ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו ובניו וכו' מימרא שם :

ה מי שהוא עת שוטה ועת שפוי כגון אלו הנכפין. בעת שהוא שפוי כל מעשיו קימין וזוכה לעצמו ולאחרים ככל בן דעת. וצריכין העדים לחקר הדבר היטב שפא בסוף שטותו או בתחלת שטותו עשה מה שעשה :

מגיד משנה מי שהוא עת וכו'. זהו ברייתא מפורשת בר"ה בפרק ראוהו ב"ד (דף כ"ח) עתים חלים עתים שוטה כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבריו וכשהוא פקח הרי הוא כפקח לכל דבריו. ומבואר ג"כ בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (דף כ') גבי עובדא דבר שטיא :

ו קטן עד שש שנים אין הקנייתו לאחרים פלוס. ומשש שנים עד שיגדיל אם יודע בטיב משא ומתן מקחו וממכרו ממכר [ב] ומתנתו קימת. בין בדבר מרבה בין בדבר מועט בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע. ודבר זה מדברי חכמים כמו שבארנו כדי שלא יבטל ולא ימצא מי שימכר לו ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין אבל בקרקע אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל :

מגיד משנה קטן עד שש שנים אין הקנייתו וכו'. זה פשוט שעדיין לא הגיע לעונת הפעוטות ואמרו בגמרא פרק התקבל בגיטין (דף ס"ה) אמר רבא שלש מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וזוכה לעצמו מדבריהם ואף על פי כן אין הקנאתו הקנאה ואינו זוכה לאחרים :

ומשש שנים עד שיגדיל וכו'. מ"ש אם יודע בטיב משא ומתן נתכוין למה שאמרו פרק הניזקין (דף נ"ט) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ועד כמה מחוי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שב רב כהנא אמר כבר שב כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ולי"פ כל חד וחד לפום חורפיה וטעמא מאי וכו' אמר ר"י משום כדי חייו וזה פשוט. ודין המתנה נתבאר שם מתנתו מתנה אחת מתנת ברי ואחת מתנת שכיב מרע אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת. וג"ז פשוט: והכל במטלטלין. גם זה פשוט שם ומתבאר ג"כ פ' מי שמת (דף קנ"ה): כמו שיתבאר בפרק זה:

ז בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּקָטָן שְׂאִין לוֹ אֲפוּטְרוּפוּס. אֲבָל אִם הָיָה לוֹ אֲפוּטְרוּפוּס אִין מַעֲשָׂיו ^[ג] כָּלוּם אֶפְלוּ בְּמַטְלָטְלִין אֶלָּא מִדַּעַת הָאֲפוּטְרוּפוּס. שְׂאִם רָצָה לְקַיֵּם מְקָחוֹ וּמְמַכְרוֹ וּמִתְנָתוֹ בְּמַטְלָטְלִין קַיֵּם:

ח בּוֹדְקִין אֶת הַקָּטָן אִם יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתָּן אוֹ אִינוֹ יוֹדֵעַ. לְפִי שְׂיֵשׁ קָטָן חָכֵם וְנָבוֹן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ וְהוּא בֶן שְׁבַע. וְיֵשׁ אַחַר שְׂאֶפִילוֹ בֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אִינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתָּן. * קָטָן הַיּוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתָּן שְׂאִין לוֹ אֲפוּטְרוּפוּס שְׁנַשָּׂא וְנָתַן בְּמַטְלָטְלִין וְטָעָה דִּינוֹ כְּדִין הַגָּדוֹל. פְּחוֹת מְשִׁתוֹת מְחִילָה. שְׁתוֹת מְחִזִּיר הַהוֹנְגָה. יִתֵּר עַל שְׁתוֹת בְּטֵל מְקָח כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאֲנִי אוֹמֵר ^[ד] שְׂאִין מְקָח הַקָּטָן וּמְמַכְרֵיו בְּמַטְלָטְלִין קַיֵּמִין אֶלָּא בְּשִׁמְשֵׁךְ אוֹ הַמְּשִׁיךְ. אֲבָל אִם נָתַן מְעוֹת עַל הַמְּקָח וְחִזַּר בּוֹ אִינוֹ מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע וְאַחֲרֵים שֶׁחִזְרוּ בּוֹ מְקַבְּלִין מִי שֶׁפָּרַע:

ההראב"ד קטן היודע וכו' כמו שביארנו. אי"א אני אומר שהקטן אין לו מחילה כדאמרין יתמי לאו בני מחילה נינהו וכן אני אומר שאם הקטן בקניין קטן שהקניין לא גרע מהכסף והוא כסף עצמו מההוא מעשה דגיטין דההוא דשדא לה מרה כומתא ואמר קני הא וקני נפשך וכו' ונמצא כסף גומר דעדיף משאר כסף וקונה לגמרי וכן אם קנה הוא בקניין קנה שהמקנה מקנה לו כל קניינו ואינו חוזר בו אבל אם השכיר הוא מקום פירות לא קנו ממנו דשכירות כמכר הוא עכ"ל:

מגיד משנה (ז-ח) בודקין את הקטן וכו'. פירוש במטלטלין היא וזהו מה שאמרו כל חד וחד לפום חורפיה: **בד"א בקטן שאין לו אפוטרופוס וכו'.** חילוק זה מימרא מפורשת בכתובות סוף מציאת האשה (דף ע') ובהלכות שם ובהנזקין: **קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפוטרופוס וכו' פחות משתות מחילה.** שם בפי' הניזקין (דף נ"ט) וטעותן עד כמה אמר ר' זירא עד שתות כגדול ע"כ והוא בהלכות. ופר"ח ופירוש המחבר דעד שתות הוא מחילה כגדול שתות קנה ומחזיר אונאה יתר משתות בטל מקח. וכן פירש"י ז"ל אע"פ שמצאתי במקצת פירושין וטעותן של פעוטות עד כמה הוא עד שתות כגדול עד שתות קנה הקונה ומחזיר אונאה ונראה שהוא ט"ס אלא עד שתות מחילה שתות קנה ומחזיר אונאה וזה פשוט. ובהשגות א"א אני אומר שהקטן אין לו מחילה כדאמרינן (ר"פ אלו מציאות) יתמי לאו בני מחילה נינהו ע"כ. ודברי תימה הם שא"כ היה להם בגמרא לפרש והיאך יאמרו עד שתות כגדול ויהיה כגדול מחילה ובקטן ניתן לחזרה. ומ"ש ביתמי לאו בני מחילה נינהו מ"מ חכמים שתקנו שיהיה מכרן ממכר משום כדי חייהן הם תקנו שיהיה טעותם כגדול. וגדולה מזו אמרו מתנתו מתנה אפילו מתנה מרובה ודברי המחבר עיקר: **ואני אומר שאין מקח הקטן וכו'.** כבר נתבאר פ"ט שהיתומים אינם מקבלים מי שפרע כדמשמע פרק הניזקין והוא ביתומים שיש להם אפוטרופוס וכן הדין לקטן עצמו ועיקר:

ט וכן אם קנו מיד הקטן או השכיר מקום המטלטלין וְחֲזַר בּוֹ לֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ שְׂאִין מוֹצִיאִין מִיַּד הַקָּטָן בְּדִין וְאִין קָנְנוּ מִיַּד הַקָּטָן כְּלוּם. שְׂהַקְנֵנוּ בְּשֵׁטֶר וְאִין הָעֵדִים חוֹתְמִין אֶלְא עַל שֵׁטֶר שֶׁל אָדָם גְּדוֹל:

מגיד משנה **וכן אם קנו מיד הקטן או וכו'.** נתן טעם המחבר לקניין הקטן למה הוא סובר שאינו מועיל לפי שסתם קניין לכתובה עומד וכל שאינו ראוי לכתובה אינו קניין. ודין השכירות פשוט דאינו מועיל דשכירות מכירה ליומה הוא ואין ממכרו ממכר במקרקעו ומכאן שאם השכיר הקטן בית לדור שיכול לחזור בו ואין מעשיו כלום. ובהשגות א"א וכן אני אומר שאם הקנה בקניין קנו שהקניין לא גרע מכסף והוא כסף עצמו מההוא מעשה דגיטין (דף ל"ט): דההיא אמתא דשדא לה מרה כומתא ואמר לה קני הא וקני נפשך וכו' נמצא שהוא כסף גומר דעדיף משאר כסף וקונה לגמרי וכן אם קנה הוא בקניין קנה שהמקנה מקנה לו כל קניינו ואינו חוזר בו אבל אם השכיר הוא מקום ולא קנו מידו לא דשכירות כמכר הוא ע"כ. ואיני מבין דבריו מה ענין זה לדמיון שהקנין ככסף שאם הוא ככסף ודאי לא קנה המקבל כמ"ש המחבר שאין

הכסף קונה ביתומים וכבר נתבאר גם מה שאמר שהוא כסף גומר דעדיף משאר כסף וכוונתו ז"ל לומר דהקניין בעבדים גומר להוציאן לחירות ואינו צריכין גט שחרור וכסף אינו גומר שעדיין הן צריכין גט שחרור ויליף לה מעובדא דההיא אמתא. חוץ מכבודו שאינו דבפירוש השוו שם הקניין לכסף ולא יפו כחו כלל. וכ"ש שיש שם מפרשים דלאו בתורת קניין היה עושה אותו מעשה ויתבאר בהל' עבדים. סוף דבר איני רואה בכל מה שהביא הר"א ז"ל שום דמיון בדין קנין הקטן אם הוא מועיל:

ב וכן קטן שקנה מטלטלין וקנו מידו ושכר מהם המקום לא קנה עד שימשך. לפי שאינו זוכה בדרכים שאזכין בהן הגדולים. ראיה לדבר שאין חצר של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין לו מפני שנתרבו מדין שליחות ולא מדין ידו כמו שיתבאר ולא יהיה הקנין או שכירות המקום גדול מחצרו. אבל הקטנה שנתרבתה חצרה מידה תקנה המטלטלין מאחרים אם קנו מידה או בשכירות מקום:

מגיד משנה וכן קטן שקנה מטלטלין וכו' ראיה לדבר שאין חצר של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין וכו'. דין זה שאין חצר הקטן קונה לו מימרא מפורשת פרק קמא דמציעא (דף י'): ובהלכות וסובר המחבר דכ"ש שכירות מקום שאינו קונה דלא עדיף מחצירו ומ"מ אין מכאן ראיה להיכא שקנו מאחרים מפני מה לא זכה. ודעת ההשגות שלא אמרו אין לו חצר אלא במציאה אבל כל זמן שדעת אחרת מקנה יש לו חצר כמו שיתבאר למטה: **אבל הקטנה שנתרבתה חצירה מידה וכו'.** גם זה מבואר שם בגמרא הדין והטעם שחצר הקטנה היא מדין יד כמ"ש:

יא יראה לי שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק בקרקע תעמד בידו אף על פי שאין ממכרו בקרקע כלום שהקטן כמי שאינו בפנינו הוא וזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו:

ההראב"ד ואין חבין וכו'. א"א מעתה לפי דבריו אם קנה המטלטלין ושכר את מקומן למה אמר למעלה שלא קנה והלא המוכר זכה לו המטלטלין ע"י שכירות ובכל מיני זכייה זכין לו לאדם שלא בפניו הילכך זכה בשכירות

מקומם וכשאמרו אין לו חצר ואין לו ארבע אמות לענין מציאה בלבד אמרו עכ"ל:

מגיד משנה **יראה לי שהקטן שקנה קרקע וכו'.** מבואר בגמ' שמי שמקנה קרקע לקטן שקנה והכין משמע לכאורה פ' האיש מקדש (דף מ"ב) דאמרינן מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנאמר נשיא אחד ממטה וגוי' ופירש"י ז"ל וקטנים הרבה היו בנחלת הארץ וכשלא בפניהם דמי ואף על גב דאידיחייא הך אוקימתא מכל מקום מפורש בסוף פרק יש נוחלין גבי ההוא דקלא אזל רב ביבי אקנייה לבנו קטן. וכבר כתבתי שיש סוברים דאפילו מדאורייתא יש להן זכייה כשדעת אחרת מקנה. ומה שחידש המחבר הוא שאפילו במקח שהרי אין מקחו מקח. ונראה שהקטן יכול לחזור בו ואין המוכר יכול לחזור בו. ובהשגות א"א מעתה לפי דבריו וכו'. ואמת אין מדברי המחבר תפיסה על עצמו שאף על פי שכשהשכיר לו הלוקח מקום המטלטלים יהיה השכירות קיים מ"מ לא קנה בכך המטלטלין לדעתו ז"ל לפי שחצירו מדין שליחות היא ואין קטן עושה שליח. ומ"מ מ"ש הר"א ז"ל שלא אמרו אין לו חצר אלא במציאה יש לדון בדבר ואין לי בו הכרע:

יב **קטן שהגדיל והביא הזכר שתי** [ח] **שערות אחר שלש עשרה שנה והבת אחר שתים עשרה אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ומתנתו מתנה** [ו] **במטלטלין. אבל בקרקע אין מעשיו קימין עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שהגדיל:**

מגיד משנה **קטן שהגדיל והביא הזכר שתי שערות וכו'.** מפורש בפי' מי שמת (דף קנ"ה): שכן י"ג שנה ממכרו ממכר במטלטלין אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ועדותו עדות בהן כדאיתא התם: **אבל בקרקע וכו'.** גם זה מפורש שם אם יודע בטיב משא ומתן ממכרו וכו' כדאיתא התם בקרקע ומפורש בהלכות בארוכה:

יג [ח] **במה דברים אמורים בקרקע שלו. אבל קרקע שירש** [ח] **מאבותיו או משאר מורישיו אין ממכרו ומתנתו עד שיהיה** [ט] **בן עשרים שנה אף על פי שהביא שתי שערות ויודע בטיב משא ומתן. שפא ממכר בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות ועדין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם:**

מגיד משנה במה דברים אמורים בקרקע שלו וכו'. זה מפורש שם ואמרו פי' התקבל (דף ס"ח) בשמועה דשלש מדות בקטן ולמכור בנכסיו של אביו עד שיהא בן כ' והוא אפילו ביודע בטיב משא ומתן כדאיתא בהלכות בפרק מי שמת בארוכה ופירוש אבל כשהוא בן כ' והביא שתי שערות אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר אפילו בקרקע אביו. וכ"כ נ' מיגש ז"ל והביא ראייה לזה ועיקר. ומ"ש המחבר או משאר מורישיו. הוא סברתו שמה שהזכירו בגמרא אביו לאו דוקא וכ"כ בעל העיטור ז"ל וה"ה לנכסי מורישיו ע"כ. והרשב"א ז"ל נחלק על זה ואמר שהדברים אמורים בדוקא כלומר בן ממש ובנכסי ירושת אביו הא בן בנכסי מתנת בריא מאביו או בת בנכסי ירושת אביה או בן בנכסי ירושת שאר מורישים חוץ מאב הרי ממכרן באותם נכסים כממכרן בנכסי עצמן. והטעם שהחכמים לא תקנו אלא בדבר המצוי ונכסי ירושת האב לבן מצויה ושאר ירושות אינן מצויות וכן מתנת בריא מאב לבן אינה מצויה ולא חששו אלא למצוי אלו דבריו :

יד מתנתו כשהוא פחות מן עשרים בין מתנת בריא בין מתנת שכ"ב מרע הרי זו [א] קיימת. שאלו לא הגיע לו הנגיה גדולה לא נתן. והוא דבר שאינו מצוי תמיד. ואמרו חכמים תתקיים מתנתו כדי שיהיו דבריו נשמעין :

מגיד משנה מתנתו כשהוא פחות מן עשרים וכו'. פי' ויותר על י"ג והביא שתי שערות דאי לא ודאי אין מתנתו מתנה בקרקע כמ"ש המחבר למעלה אבל בקרקע אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל וכן מתבאר בגמ'. ומה שכתב בין מתנת בריא בין מתנת שכ"ב מרע. אע"פ שלא נזכר בגמ' אלא מתנתו מתנה סתם מ"מ נלמוד מדין הפעולות במתנת המטלטלין כמו שנתבאר למעלה שמתנת הבריא והשכ"ב מרע שוות ופירש הרב אבן מיגש ז"ל אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן וכן פירשו ז"ל ובין בנכסי אביו בין בנכסי עצמו מתנתו מתנה :

טו במה דברים אמורים ששהוא מוכר קרקע אביו כשהוא בן עשרים כשהביא שתי שערות או כשנולדו לו סימני סריס. אבל אם לא הביא שתי שערות ולא נעשה סריס. קטן הוא ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפלו בנכסיו עד שיגדיל לרב שנותיו :

מגיד משנה בד"א שמכר בקרקע אביו וכו'. גם זה מפורש שם דכל שלא הביא שתי שערות ולא נולדו בו סימני סריס קטן הוא וכיון שכן אין ממכרו ממכר

ואפילו בקרקע שלו וזה פשוט וכ"כ אבן מיגש ז"ל ופירוש רוב שנותיו לשנת ל"ו וכבר נתבאר זה עם סימני הסריס פ"ב מהל' אישות :

טז מי שְׁמַכַּר בֵּין בְּנִכְסָיו בֵּין בְּנִכְסֵי אָבִיו וּמֵת וּבָאוּ קְרוֹבָיו וְעָרְעְרוּ שְׁהִיָּה קָטָן בְּשַׁעַת הַמָּכָר וּבִקְשׁוֹ לְבַדְקוֹ אֵין שׁוֹמְעִין [כ] לָהֶם לְנָלוֹ. וְעוֹד שְׁהַסִּימָנִים מְשַׁתְּנִין בְּמִיתָה. וְחִזְקָה הִיא שְׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטָר אֶלָּא אִם כֵּן יִדְעוּ בְּוַדָּאֵי שְׁהַמוֹכַר גָּדוֹל :

מגיד משנה מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו וכו'. מפורש שם בגמ'.
ופירוש סימנין משתנין וכו' יש מי שפירש נושרין :

כסף משנה מי שמכר בין בנכסיו וכו'. בפ' מי שמת (דף קנ"ד) מעשה בבני ברק : סליקו הלכות מכירה בס"ד

יז פחות מִבֵּן עֶשְׂרִים שְׁמַכַּר קְרָקַע אָבִיו חוֹזֵר וּמוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקַח בֵּין קִדְּם עֶשְׂרִים בֵּין אַחַר עֶשְׂרִים. וּמוֹצִיא מִן הַלּוֹקַח כָּל הַפְּרוֹת שְׁאֶכֶל. וְאִם הוֹצִיא הוֹצֵאת אוֹ שֶׁנִּטַּע וְזָרַע שְׁמִין לוֹ וּמַחֲזִיר אֶת הַשְּׂאֵר. כַּדִּין הִזָּה הוֹרוּ רַבּוֹתֵי. וְאֲנִי אוֹמֵר שְׁאֶפְלוּ קָטָן שְׁמַכַּר קְרָקַע מִנְכְּסֵי אָבִיו וּכְשֶׁנֶּעֱשָׂה בֵּן עֶשְׂרִים לֹא מָחָה אֵינּוּ יָכוֹל לַחֲזֹר. שְׁפִינֵן שְׁלָקַח הַמְּעוֹת וְנִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקַח בְּקְרָקַע זֶה לְפָנָיו כְּשֶׁהוּא בֵּן עֶשְׂרִים וְלֹא מָחָה נִתְקַיְמָה בְּיַד הַלּוֹקַח שְׁהָרִי רָצָה בְּמַמְכָּרוֹ :

מגיד משנה פחות מבן עשרים וכו' ואני אומר שאפילו קטן וכו'. אפשר שלמד הרב ז"ל זה ממה שאמרו במתקדשת למאונין כיון שגדלה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות ואע"פ שהאי ממונא ושם איסורא מ"מ גם זה מדין שתיקה הוא ואף כאן היא בהודאה ומועילה, וזה נראה דעת המחבר אע"פ שאין בראיה זו הכרח. וכן גבי פרנסה אמרו שאם לא מיחתה שהפסידה :

יח השכור מקחו וממכרו ומתנותיו קימין. ואם הגיע לשכרותו של לוט והוא השכור שעושה ואינו יודע מה עושה אין מעשיו כלום והרי הוא כשוטה או כקטן פחות מן שש:

מגיד משנה השכור מקחו מקח וכו' ואם הגיע לשכרותו של לוט. ברייתא בעירובין פרק הדר (דף ס"ה) וזה לשונה שכור מקחו וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה. ואתמר עלה ר' חנינא לא שאנו אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכלום ע"כ שם. ומזה הוציא המחבר מ"ש כאן והוא פשוט ומבואר:

הלכות מכירה - פרק שלשים

א המוכר שמכר קרקע או מטלטלין וזכה בהן הלוקח שלא מדעתו יד הלוקח על העליונה. ואם רצה לוקח אין המוכר יכול לחזור בו ואם לא רצה תחזור לבעליה. לפיכך כותבין שטר למוכר אף על פי שאין הלוקח עמו. ולעולם הלוקח נותן שכר הסופר ואפלו מכר שדהו מפני רעתה:

מגיד משנה המוכר שמכר קרקע או מטלטלים וזכה יד הלוקח על העליונה וכו'. זה פשוט שהמוכר אחר שזכה לו אינו יכול לחזור וכן פשוט שהלוקח אינו מוכרח לקנות שא"כ חבין לו לאדם שלא בפניו ואפילו במתנה יכול הוא לומר אי אפשי לקבל כמו שיתבאר פ"ד מהל' זכייה ומתנה. ודין הזכייה שאין המוכר יכול לחזור אע"פ שלא קבל הכסף כבר נתבאר פ"א: **לפיכך כותבין שטר למוכר וכו'.** משנה מפורשת בפרק גט פשוט (דף קס"ז) וממנה דקדק הרב שאין הלוקח מחוייב לקנות לפי שא"כ היאך היו כותבין שלא מדעתו. והמפרשים ז"ל דקדקו הרבה היכא שנכתב מדעת הלוקח אם יכול לומר איני רוצה לתת המעות ולא ליקח והעלו דכל היכא דקני בשטרא זה הכלל דכ"מ

שהמוכר אינו יכול לחזור אף הלוקח מחוייב לקנות אא"כ היה תנאי ביניהם
וזה פשוט: **ולעולם הלוקח נותן שכר וכו'.** ג"ז משנה וגמ' פ' גט פשוט (דף
קס"ח):

ב וְכֹן הָעֶבֶד שֶׁקָּנָה אוֹ מָכַר אוֹ נָתַן מִתְּנָה אוֹ נִתְּנָה לוֹ. יָד הָאֲדוֹן
עַל הָעֲלִיוֹנָה. אִם רָצָה לְקַיֵּם מַעֲשָׂיו הֲרִי אֵלוֹ קַיָּמִין וְאִם לֹא
רָצָה בְּטָלוּ כָּל מַעֲשָׂיו. וּבְדַבָּרִים בְּלִבָּד הוּא שְׂמַקִּים הָאֲדוֹן אוֹ
מִבֵּטֵל וְאִינוֹ צָרִיךְ לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ כְּלוּם:

מגיד משנה **וכן העבד וכו'.** פשוט הוא שדין זה הוא בעבד כנעני ובו אמרו מה
שקנה עבד קנה רבו וכ"כ רב האי גאון ז"ל בשער חמישי של מקח וממכר ואם
קנה עבד כלום כל זמן שהוא עבד יהיה רבו ידו על העליונה אם רצה יתרצה
באותו מקח ולא יחזירנו ויהיה אותו מקח לרבו ואם לא רצה יחזיר את המקח
והמוכר יחזיר המעות לרבו כיון שאין קנין לו בלא רבו ע"כ:

ג וְכֹן הָאִשָּׁה שֶׁמָּכְרָה אוֹ נִתְּנָה מִתְּנָה. בֵּין בְּנִכְסֵי בַּעֲלָהּ בֵּין
בְּנִכְסֵי צֵאן בְּרִזָּל שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ. בֵּין בְּדַבָּרִים שְׂיַחֵד לָהּ בְּכִתְבֵתָהּ
בֵּין בְּנִכְסֵי מְלוּג. בֵּין בְּקַרְקָעוֹת בֵּין בְּמַטְלָטְלִין. וְכֹן אִם לְקַחָהּ
אוֹ נִתְּנָה [לָהּ מִתְּנָה] יָד הַבַּעַל עַל הָעֲלִיוֹנָה וְאִם רָצָה לְקַיֵּם יְקַיֵּם אִם
רָצָה לְבַטֵּל יְבַטֵּל הַכֹּל. אֲבָל הַבַּעַל שֶׁמָּכַר אוֹ נָתַן בֵּין קַרְקַע
שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אֶשְׁתּוֹ בְּכִתְבֵתָהּ אוֹ קַרְקַע שֶׁהִכְנִיס לָהּ שׁוּם [א]
מִשָּׁלוֹ. בֵּין קַרְקַע שְׂיַחֵד לָהּ בְּכִתְבֵתָהּ. אֶף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּד
הָאִשָּׁה אַחַר שֶׁקִּיְמָה מַעֲשָׂיו הֲרִי כָּל מַה שֶׁעָשָׂה בְּטַל מִפְּנֵי שֶׁהִיא
אוֹמְרַת גַּחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעְלִי:

מגיד משנה **וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה וכו'.** דעת המחבר בדין העבד
והאשה שהן כשעושיין מעשה ע"י עצמן לאחרים שביד אחרים לקיים או לבטל.
ומ"מ נראה שכשאמר הרב שא"צ אלא דברים בלבד לקיים מעשה העבד אינו
כשנתן העבד לפי ששם צריך מעשה גמור שהרי אין מעשה העבד כלום בנכסי
רבו. והכלל שהוא לא חידש אלא שמה שאמרו שיד העבד כיד רבו לזכות
בעבורו ולא לחייב כלל אפילו במה שהוא בזכות ופשוט הוא ולא מצאתיו
מבואר: **אבל הבעל שמכר או נתן ביד קרקע וכו'.** שנינו במשנה בגיטין פרק
הניזקין (דף נ"ה): לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ואיתמר

עלה בגמ' פ' חזקת (דף מ"ט:) אמר רבה בר רב הונא [לא נצרכא אלא] באותן שלש שדות אחת שכתב לה בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה. וזה פירוש הרב אחת שכתב לה בכתובתה היא שהכניסו בנדוניא ושמיה. ויש מי שפירש אחת שכתב לה בתוספת כתובתה ואחת שייחד לה ולא שמאזה אלא שהוא כעין אפותיקי ואחת שהכניס לה שום משלו כלומר כתב לה שדה כנגד שום שקבל עליו מנכסי נדונייתה ונתבאר בגמ' שבאלו אם לקחו מן האיש ואח"כ מן האשה מקחו בטל אבל אם קנו מן האשה תחלה קיים הוא והוא שקיים הבעל אחר כן והוא מ"ש המחבר וכן האשה וכו' בין בדברים שייחד לה בכתובתה. ודע שדעת רוב המפרשים ז"ל שבאלו מקחו בטל ואינו קיים עד שתבא לגבות כתובתה אלא בטל הוא לאלתר וזה דעת המחבר והטעם לפי שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין וכן אמרו בירושלמי בטל לאלתר וכתבו ז"ל שאם כתבה היא אחריות מכירה זו בפירוש שאינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי דכולי האי לא עבדא לקבל עליה אחריות מפני נחת רוח בלבד. ומבואר בגמ' בגיטין בהניזקין ובהלכות בפירוש וזה לשון הברייתא האמורה בגמ' על משנה זו לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שיכתוב לו אחריות נכסים ופירשו ז"ל אחריות בפירוש שלא כדברי רב האי גאון ז"ל שאמר דכל כותב סתם ולא פירש שלא באחריות הרי הוא ככותב באחריות וחלקו ז"ל עליו בדין האשה כמ"ש. ותמה אני על המחבר איך לא ביאר זה. ובמה שאמרנו שמקחו בטל כתב הרשב"א ז"ל ומיהו אם מכרו הבעל לפירות בלבד הרשות בידו דשלו הן הפירות לגמרי אבל במכר גוף ופירות אפילו אמר לוקח הניחו לי ואוכל פירות כל ימי הבעל אין שומעין לו שהבעל לא מכר לו אלא גוף ופירות ומקח אחד הוא וכיון שמקחו בטל בגוף ואין הפירות אלא מכח הקרקע הכל בטל ואפי' פירות אינו אוכל עכ"ל. וזה יתבאר פי"ח מהל' מלוה לוח:

ד מְכַר אֹו נָתַן נְכָסֵי מְלוּג בֵּין בְּקָרְקָעוֹת בֵּין בְּמַטְלָטְלִין יָד הָאִשָּׁה עַל הָעֲלִיוֹנָה. רְצָתָה לְבַטֵּל מְבַטְלָה וְאִם קִיְמָה מְעַשְׂיָה קָנוּ הַלְקוּחוֹת:

מגיד משנה **מכר או נתן נכסי מלוג כו'.** מפורש פ' חזקת הבתים (דף מ"ט) שבנכסי מלוג אפילו לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים ורבה בר רב הונא שאמר שמשנתנו בשלש שדות בא למעוטי נכסי מלוג ואם לא קיימה האשה בטל הוא אפילו לפירות כמו שהעלו בגמ' בכתובות פרק האשה שנפלו

לה נכסים והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום מ"ט רבה אמר משום רווח ביתא וכבר נתבאר יותר מזה פכ"ב מהלכות אישות :

ה בעל שֶׁמָכַר מִטְלָטְלִין שֶׁל נְכָסֵי צֵאן בְּרִזָּל אוֹ מִטְלָטְלִין שֶׁנִּתְּנָה לוֹ מִשְׁלוֹ אֶף עַל פִּי שְׂאִינוֹ רִשְׁאֵי אִם עָבַר וּמָכַר אוֹ נָתַן קִנּוּ הַלְקוּחוֹת וְאִין הָאִשָּׁה יְכוּלָה לְהוֹצִיא מִיָּדָם. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לִבְעַל לְמָכַר כָּל נְכָסָיו אֶף עַל פִּי שְׁהוֹן תַּחַת יָד שְׁעֵבוּד הַכְּתוּבָה. וְאִם תָּבוֹא לְטָרֵף טוֹרְפֵת אֶלָּא אִם כֵּן כְּתִבָּה לְלוֹקַח תַּחֲלָה וְקִנּוּ מִיָּדָה :

מגיד משנה בעל שמכר מטלטלין וכו' אף על פי שאינו וכו'. מפורש ביבמות (דף ס"ו:) פ' אלמנה המכנסת שום לבעלה אם רצה [הבעל] למכור לא ימכור אבל במ"ש אם עבר ומכר או נתן קנו הלוקחין נחלקו עליו וכתב עליו הרשב"א ז"ל לא נראו לי דבריו ובירושלמי גרסינן שמין דעתה של אשה שהיא רוצה לכלות כליה ולפחות אותן חומש ואם איתא דבדיעבד ממכרו ממכר משום דלכתחלה לא ימכור לא תקנו חכמים לפחות חומש עכ"ל. והירושלמי הזה בכתובות פ' מציאת האשה ואיתמר עלה א"ר יוסי זאת אומרת שאין אדם רשאי למכור כלי אשתו ע"כ. ודעת המחבר ז"ל שלא אמרו אלא לכתחילה אבל דיעבד מקחו קיים ואינן דומין לקרקע שאינו יכול לכלותו ולהפסידו לגמרי ודעתה סומכת עליה וכיון שכן מקחו בטל אבל מטלטלים שהרי הוא יכול לכלותו לגמרי ודאי ממכרו ממכר וזהו שאמרו בירושלמי אין אדם רשאי ולא אמרו בעל שמכר כלי אשתו לא עשה ולא כלום וזהו דעת הגאון בשער ד' אבל אם עמד ומכר מעצמו ממכרו קיים כדגרסינן לא ניתנה כתובה לגבות מחיים וה"מ במטלטלין הוא דאמרינן ממכרו ממכר אבל מקרקעי לא וכו' עכ"ל: וכן יש לבעל למכור נכסיו וכו'. זה מוסכם מכל המפרשים ז"ל שבכל נכסיו חוץ מן השלש שדות הנזכרות מקחו קיים עד שתבא לגבות כתובתה ונתבאר בכתובות פרק מי שהיה נשוי (דף צ"ה) וזה פשוט: **אא"כ כתבה לו תחלה וכו'.** גם זה מוסכם שאם קנו מן האיש תחלה שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ונתבאר בארוכה פרק י"ז מהלכות אישות :

ו הָאִשָּׁה שֶׁמָכְרָה אוֹ נִתְּנָה נְכָסֵי צֵאן בְּרִזָּל לְבַעְלָהּ לֹא קָנָה. וְיֵשׁ לָהּ לְחִזֵּר וּלְהוֹצִיא מִיָּדוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת. בֵּית דִּין שְׁמָכְרוּ אוֹ לְקָחוּ בְּנְכָסֵי יְתוּמִים בֵּין בְּקָרְקַע בֵּין בְּמִטְלָטְלִין. וְכֵן

הַאֲפוֹטְרוֹפוֹסִין בֵּין שְׁמֵנוֹ אוֹתָם בֵּית דִּין בֵּין שְׁמֵנָה אוֹתָן אָבִי יְתוּמִים. מְקַחַן מְקַח וּמְמַכְרָן מְמַכֵּר אָבֵל מִתְנַתֵּם אֵינָה כָּלוּם שְׂאִין אָדָם נוֹתֵן דְּבָר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ :

מגיד משנה **האשה שמכרה נכסי צאן ברזל לבעלה לא קנה.** בפי חזקת הבתים (דף מ"ט נ"ו) וכ"כ מהל' אישות נתבאר: **ב"ד שמכרו או שלקחו וכו' וכן האפוטרופוסין וכו'.** מבואר הוא שאין מתנתן כלום שאפי' למכור יש צדדין שאינן רשאים כדאיתא בגיטין בהניזקין (דף נ"ב) ונתבאר פי"ח מהל' נחלות:

המוכר או הנותן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אף על פי שםכין אותו מעשיו [א] קָמִין. וְכֵן כָּל מִי שְׁקֵנוֹ מִידוֹ בְּשַׁבַּת הַקֵּנֶן קָיָם וְכוּתְבִין לְאַחַר הַשַּׁבַּת וְנוֹתְנִין: סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת מְכִירָה בְּס"ד

מגיד משנה **המוכר או הנותן בשבת וכו'.** על המשנה שאמרו פי' אחרון דיו"ט (ל"ו): וכתוב בהל' ירושלמי וכולן שעשו בין אנוסים בין שוגגין בין מוטעין בין מזידין מה שעשה עשוי בשבת ואצ"ל ביו"ט ושמעינן מהא דמאן דעבר ואקני בשבת מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה עד כאן בהלכות וזה מבואר: **סליקו הלכות מכירה בס"ד**

הלכות זכיה ומתנה

עָנְנוּ אֱלוֹהֵי הַלְכוֹת לִידַע דִּין זוֹכָה מִן הַהֶפְקֵר הֵיאָדָּה יִקְנֶה וּבָמָה יִקְנֶה. וְדִין נוֹתֵן מִתְנָה וּמְקַבֵּל מִתְנָה. וְאִי זֶה מִתְנָה חוֹזְרֵת וְאִי זֶה אֵינָה חוֹזְרֵת: וּבְאוֹר כָּל הַדִּינִין אֱלוֹהֵי בְּפָרְקִים אֱלוֹהֵי:

הלכות זכיה ומתנה - פרק ראשון

א ההפקר כֹּל המחזיק בו זָכָה. וְכֵן הַמְדַבְּרוֹת וְהַנְּהָרוֹת וְהַנְּחָלִים כֹּל שֶׁבָּהֶן הֶפְקֵר וְכֹל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. כְּגוֹן הָעֶשְׂבִים וְהָעֵצִים וְהַפְּרוֹת שֶׁל אֵילָנוֹת שֶׁל יַעַר וְכִיוּצָא בָּהֶן :

ההראב"ד המדברות וכו'. א"א דוקא לאותו השבט עכ"ל:

מגיד משנה ההפקר כל המחזיק בו זכה בו וכן המדברות וכו'. זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות בגמרא. ובהשגות א"א דוקא לאותו שבט ע"כ. וכוונתו בארץ ישראל. וכבר נתבארו פרק חמישי מהלכות נזקי ממון תנאי ארץ ישראל שהתנה יהושע וחילוק החורשין שם אבל כאן לא היתה הכוונה בארץ ישראל לפי שסמך רבינו על מה שכבר כתב:

ב הַצָּד דָּגִים מִן הַיָּמִים וּמִן הַנְּהָרוֹת. או שֶׁצָּד עוֹפוֹת או מִיַּי חִיּוֹת. הוֹאִיל וְאִין לָהֶם בְּעֵלִים זָכָה. וּבִלְבַד שְׁלֹא יִצוּד בְּשִׂדָּה חֲבֵרוֹ. וְאִם צָד שֶׁם קָנָה. וְאִם הָיוּ הַדָּגִים בְּבִיבְרִים שֶׁל בְּעֵלִים וְכֵן חִיָּה וְעוֹף שֶׁבְּבִיבְרִים. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּיָבֵר גָּדוֹל וְהוּא מְחַסֵּר צִידָה הָרִי זֶה שֶׁל בְּעַל הַבִּיבְרִים וְהַצָּד מִשָּׁם הָרִי זֶה גְזֻלָּן :

מגיד משנה הצד דגים מן הימים וכו'. גם זה פשוט: ובלבד שלא יצוד בשדה חבירו ואם צד שם קנה. הטעם לפי שהוא חצר שאינה משתמרת ובעיני עומד בתוך שדהו כמו שיתבאר ומכל מקום ודאי לכתחילה לא יצוד שם שאין לו רשות ליכנס בתוך של חבירו שלא מדעתו: **ואם היו הדגים בבִּיבְרִין של בעלים וכו'.** פ"י הביבר הוא חצר המשתמרת וזכו בו בעלים וכיוצא בזה אמרינן גבי שילוח הקן גבי יוני שובך ויוני עלייה יש בהן משום גזל דכל היכא דבאו לחצר המשתמרת חצרו קונה לו אפי"י שלא מדעתו וקל וחומר הוא מן הכלי שיתבאר שם שאם היתה המצודה כלי הלוקח משם הרי זה גזלן:

ג אָבֵל הַלּוֹקַח דָּגִים מִתּוֹךְ מְצוּדָתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַיָּם. אוֹ שֶׁלְקַח חֵיָה מִמְצוּדָתוֹ כְּשֶׁהִיא פְּרוּסָה בַּמַּדְבָּר הֲרִי זֶה אֲסוּר מַדְבְּרֵי סוּפְרִים. וְאִם הָיָה הַמְצוּדָה כְּלִי וְלָקַח מִתּוֹךְ הַמְצוּדָה * הֲרִי זֶה גִזְלוֹ :

ההראב"ד הרי זה גזלן. א"א להוציאו בדינין. עכ"ל :

מגיד משנה אבל הלוקח דגים מתוך מצודתו של חבירו. בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ט :) במשנה מצודות חיה ועופות ודגים יש בהן גזל משום דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור ובגמ' (דף ס"א :) באוזלי ואוהרי דכ"ע ל"פ כי פליגי בליחי וקוקרי ע"כ. ופירש"י ז"ל אוזלי רשתות של חוטין [שיש להן תוך] אוהרי של גמי וכ"ע ל"פ דכיון שיש להן תוך קונה לו כליו והוי גזל גמור. לחי חכה. קוקרי שאר מצודות ומכשולים שנותנין חוט ארוך בשפת הנהר וסודרין מחטין על פני כולו ע"כ. והנה פסק המחבר כת"ק דכל שאינו כלי אין שם גזל אלא מפני דרכי שלום ואין מוציאין אותן בדינין אבל מן הכלי גזל גמור ומוציאין אותו בדינין וכן דעת ההלכות ומוסכם :

ד הַפּוֹרֵס מְצוּדָה בְּשָׂדֵה חֵבְרוֹ וְצָד בָּהּ חֵיָה אוֹ עוֹף אֶף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה קָנָה. וְאִם הָיָה עוֹמֵד בְּעַל הַשְּׂדֵה בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ וְאָמַר זָכְתָה לִי שְׂדֵי קָנָה בְּעַל הַשְּׂדֵה. * וְאִין לְבַעַל הַמְצוּדָה כָּלוּם :

ההראב"ד ואין לבעל המצודה. א"א ואיך לא חילק בין צבי רץ כדרכו וגוזלן מפריחים לשאינן כן והלא המשנה חילקה בהן עכ"ל :

מגיד משנה הפורש מצודה בשדה חבירו וכו' ואם היה עומד בעל וכו' ואין לבעל מצודה כלום. ובהשגות א"א ואיך לא חילק בין צבי רץ כדרכו וגוזלן מפריחין לשאינן מפריחין והלא המשנה חילקה בהן ע"כ. ודברי תימה הם איך לא חשב הרב שהמחבר כתב כאן דין המשנה שבפ' שנים אוחזין (דף י"א) ולא חילק והלא דין המשנה שהוא במציאה כבר נתבאר פי"ז מהל' גזילה ואבידה בבירור ושם חילק וכתב חילוק המשנה אבל כאן דין אחר הוא זה והענין שזה פרס מצודה ונצוד בו חיה או עוף ואחר שנצוד קודם שבא זה ונטלו אמר הלה זכתה לי שדי וכיון שהוא עומד בתוך שדהו זכה בו לפי שזה שפרס מצודה בשדה חבירו שלא ברשות לא תקנו חכמים שיהיה בהן גזל מפני דרכי שלום שלא אמרו אלא בפורס במקום הפקר שהוא רשאי לצוד שם אבל בפורס שלא

ברשות ודאי לא, תדע לך שהרי אמרו שם דבמצודה שיש להן תוך הלוקח משם הוא גזלן גמור כמו שנתבאר ואי ברשות חבירו ודאי כליו של אדם ברשות חבירו לא קנה וק"ו הוא מכליו של לוקח ברשות מוכר שאע"פ שיש שם דעת אחרת מקנה דלא קנה אלא ודאי בפורס שלא ברשות אפי"י יש למצודה תוך קנה בעל הקרקע אם היא חצר המשתמרת קנה לאלתר ואע"פ שהפורס המצודה גרם להיות נצודין ואם אינה משתמרת בעומד בתוך שדהו ואמר זכתה לי שדי קנה. וכבר נתבאר חילוק החצר פי"ז מהלכות גזילה ואבידה. זה נראה לדעת המחבר והענין נכון בעצמו :

כסף משנה הפורס מצודה בשדה חברו וכו'. כתב ה"ה אבל כאן דין אחר הוא זה וכו' עד והענין נכון בעצמו. ואני אומר שעדיין צ"ע מהיכן למד רבינו חילוק זה :

ה [א] דָּגִים שֶׁקִּפְצוּ לְתוֹךְ הַסְּפִינָה קָנָה בְּעַל הַסְּפִינָה. שְׂזוֹ כְּחֶצֶר הַמְּשִׁתְּמֶרֶת הִיא וְאִינָה חֶצֶר הַמְּהַלְקֶת. שְׁהַמִּים הֵן שְׂמוּלִיכִין אוֹתָהּ וְאִינָה הוֹלְקֶת מִחֶמֶת עֲצָמָה :

מגיד משנה דגים שקפצו לתוך הספינה. זה מבואר בפרק שנים אוחזין (דף ט' :) בביאור :

ו גַּר שְׂמֵת וְלֹא הוֹלִיד יִשְׂרָאֵל אַחַר שְׁנַתְגִּיר אֵין לוֹ יוֹרְשִׁין אֶלָּא כָּל הַקּוֹדֵם וְהַחֲזִיק בְּנִכְסָיו זָכָה. וְאֵין בְּעַל הַמִּצַּר יָכוֹל לְסַלְקוֹ בְּדָמִים שְׂזוֹ כְּמִתְנָה הִיא :

מגיד משנה גר שמת וכו'. זה פשוט בהרבה מקומות בחזקת ופ"ק דקדושין (דף י"ז י"ח) פירוש דאפילו היה לו בן שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ה"ז אינו יורשו כדאיתא בהדיא במי שמת (דף קמ"ט) איסר גיורא הווי ליה תליסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה דאיסר הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הווי ואמר רבא היכי ליקנינהו רב מרי להנך זוזי אי בירושה לאו בר ירושה הוא וכו' וזה פשוט וזהו שכתב המחבר ולא הוליד ובשארין הורתו בקדושה הרי לא הוליד האב משנתגיייר. ודין המצר פשוט הוא דלא גרע ממתנה ודאי :

ז שְׁתֵּי שְׂדוֹת בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּמִצָּר אֶחָד בֵּינֵיהֶן. הַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן לְקִנּוּתָהּ קִנְיָהּ. הַחֲזִיק בָּהּ לְקִנּוּת אֹתָהּ וְאֵת חֲבֵרְתָּהּ. זוֹ שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ קָנָה אֲבָל חֲבֵרְתָּהּ לֹא ^[ג] קָנָה. הַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי לְקִנּוּת אֵת חֲבֵרְתָּהּ לֹא קָנָה אֶחַת מֵהֶן. חֲבֵרְתָּהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הַחֲזִיק בָּהּ. וְאוֹתָהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי לְקִנּוּתָהּ. הַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי לְקִנּוּתָהּ וְלְקִנּוּת אֵת חֲבֵרְתָּהּ וְאֵת הַמִּצָּר שֶׁבֵּינֵיהֶן. אוֹ שֶׁהַחֲזִיק בַּמִּצָּר לְקִנּוּת שְׁתֵּיהֶן הֲרִי זֶה ^[ג] סִפֵּק. וְאִם בָּא אֶחָד וְהַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי לְקִנּוּתָהּ זָכָה הָאֲחֵרוֹן :

מגיד משנה **שתי שדות וכו'.** מימרא פרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נ"ג) ובנכסי הגר הוא דלא קנה לפי שאין שם דעת מקנה הא במתנה ובאחין שחלקו בשהחזיק באחת מהן על דעת לקנות אותה ואת חבירתה קנה שתיהן שהרי זה כמכר לו עשר שדות בעשר מדינות שאם החזיק באחת מהן קנה כולן והוא שנתן דמיהן כמו שנתבאר פרק ראשון מהלכות מכירה וכן הדין בכל מקום שיש דעת אחרת מקנה וכ"כ ז"ל: **החזיק באחת וכו'.** באותה מימרא שם: **החזיק בה לקנותה וכו'.** בעיא דלא איפשיטא שם. וכתב **המחבר אם בא אחד והחזיק בה לקנותה זכה האחרון** ונ"ל שטעמו בזה לפי שחזקת זה האחרון חזקה ברורה ודאית וחזקת הראשון מסופק וכיון שכן מעמידים אותה בחזקת זה שחזקתו ברורה ולא שייך דין אם תפס בקרקע:

ח וְכֵן שְׁנֵי בְּתִים זֶה לְפָנִים מִזֶּה שֶׁהַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן לְקִנּוּתוֹ וְלְקִנּוּת אֵת הַשְּׁנִי לֹא ^[ד] קָנָה אֶלָּא זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ בְּלִבְדוֹ. הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן כְּדִי לְקִנּוּת אֵת הַשְּׁנִי אִף זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ לֹא קָנָה :

מגיד משנה **וכן שני בתים זה לפנים מזה וכו'.** מימרא שם (דף נ"ג): וגירסת המחבר כגירסת ההלכות וכך היא שני בתים זה לפנים מזה והחזיק בחיצון לקנותו קנאו לקנות אותו ואת הפנימי חיצון קנה פנימי לא קנה לקנות את הפנימי אף חיצון לא קנה החזיק בפנימי לקנות אותו ואת החיצון פנימי קנה חיצון לא קנה לקנות את החיצון אף פנימי לא קנה ע"כ וזה מבואר בדברי המחבר ורשב"ם ז"ל כתב ה"ג לקנות אותו ואת החיצון קנה שניהם והטעם שכשהוא מחזיק בפנימי על דעת לקנות אותו ואת החיצון קנה שניהם לפי שהחיצון משועבד לפנימי מדריסת רגל ומש"ה בחזקת הפנימי הוא נקנה כיון שהיה בדעתו לקנותו. וקצת נראה כגירסא הזאת שאל"כ לא היו צריכים

לפרוט במימרא חיצון ופנימי אלא יאמרו הלשון שאמרו בשדות החזיק באחת מהן אחר שאין חילוק בין חיצון לפנימי :

ט המחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות את הקרקע הפתובה באותו שטר לא קנה אלא ^[ה] השטר בלבד לצור על פי צלוחיתו וכיוצא בזה :

מגיד משנה המחזיק בשטר מנכסי הגר. בב"ק (דף מ"ט:) פי שור שנגח את הפרה בעיא בעא מיניה רב ייבא סבא מר"נ ופשיט ליה הכי ופירש בשטר מנכסי הגר כגון שהיה לגר שטר ראיה מקניית קרקע או מתנה :

י שדה המצינת במצריה פיון שהפיש בה מכוש אחד קנה ^[ו] את כלה. ואם אינה מצינת במצריה קונה ממנה באותו מכוש כדי שילך הצמד בשעת חרישה ^[ז] ויחזר. המצר והקצב שמתחמין בו תחומין מפסיקין בנכסי הגר. וכל המחזיק בשדה לא קנה אלא עד המצר או עד הקצב :

מגיד משנה שדה המצוינת במצריה וכו'. זה מחלוקת אמוראים בגמרא פי חזקת (דף נ"ד) ופסק כרב וכן בהלכות וטעמא דר"נ סבר ליה כוותיה ועבד בה כוותיה עובדא ופיי כיון שחפר בה ודוקא בשדה שהיא עומדת לחרישה אבל לא בבית: **ואם אינה מסויימת במצריה קונה וכו'.** לשון הגמרא אינה מסויימת במצריה עד כמה אמר רב פפא כדאזיל תיירא דתורי והדר ע"כ. ופירשבי"ם עד כמה בכמה הוא קונה אותה כולה אמר רב פפא כשיחרוש צמד בקר שורה אחת ומקצה גבול השדה ועד קצהו ובחזירתו יעשה עוד שורה אחרת דהיינו שתי שורות על פני כל השדה ממזרח למערב משפתו אל שפתו [מתוך כך קנה כל השדה גם] מצפון לדרום. אלו דבריו והקשו עליו דלא הל"ל עד כמה אלא בכמה וכן היה לו לומר בדאזיל ולא כדאזיל ומתוך כך הכריחו כפירוש המחבר. וזה לשון הרשב"א ז"ל אלא הכי פירושא עד כמה יקנה במכוש אחד כדאזיל תיירא דתורי והדר שאין דרך עובדי אדמה להאריך תלמים באורך כל השדה אלא חורשין את השדה חלקים חלקים וכשיעור שמאריכין תלם אחד וחוזר וחורש נקרא שדה אחת והילכך במכוש אחד קנה בשדה כשיעור זה עכ"ל והן דברי המחבר: **והמצר והקצב שמתחמין בו וכו'.** פירש חצב עשב או אילן שבו [מתחמין] והוא יורד ויונק כנגדו ואינו נוטה לא לכאן ולא לכאן והדין מימרא שם :

יא כָּל הַמְּפָסִיק לְפָאָה מְפָסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. פִּיצֵד. הָיָה שָׁם נֶחֱל אוֹ אֲמַת הַמַּיִם וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַנֶּחֱל אוֹ עַד הָאָמָה. וְכָל הַמְּפָסִיק * בְּרִשׁוֹת שֶׁבֶת מְפָסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֵּין שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת רִשׁוֹת הַיְחִיד אוֹ פְּרָמְלִית אֶפְלוּ הָיָה בְּיַנְיָהֶם רִשׁוֹת שְׁחֹלְקֶת לְגִטִּין :

ההראב"ד **ברשות שבת וכו'.** א"א יש כאן ערבובי דברים שאין הגמרא הולכת ע"ז הדרך ואין בגמרא שיהא פיסלא חולק בנכסי הגר אלא בפאה ובשבת ובטומאה ובגיטין כי כן דרך הגמרא ומפרש בגמרא מה טיבן של הפסקות עכ"ל:

מגיד משנה **כל המפסיק לפאה מפסיק בנכסי הגר וכו'.** למד הרב דין זה ממה שאמרו שם [דף נ"ה] א"ר אסי אמר רבי יוחנן המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר אבל לענין פאה וטומאה לא כי אתא רבין אר"י אפילו לענין פאה וטומאה וכו' אבל לשבת לא רבא אמר אפילו לענין שבת א"כ כ"ש שמה שהוא מפסיק בפאה וטומאה ושבת מפסיק בנכסי הגר שהרי מצר וחצב יש סוברין שאינן מפסיקין בפאה וטומאה ושבת אעפ"כ מפסיקין בנכסי הגר ופשוט הוא: **וכל המפסיק רשויות שבת וכו'.** גם זה שם בביאור. **ומ"ש אפילו היו ביניהן רשות שחולקת לגיטין.** נתבאר פרק ה' מהלכות גירושין בבבא המתחלת השאילה הבעל מקום בחצרו וכו' :

יב כָּל דָּבָר הַמְּפָסִיק לְטַמְאָה מְפָסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. פִּיצֵד. כְּגוֹן שֶׁנִּכְנַס אָדָם לְבִקְעָה זוֹ וְטַמְאָה בְּבִקְעָה בְּצִדָּה אַחֲרַת וְאִינוּ יוֹדְעֵ אִם הִגִּיעַ לְמָקוֹם הַטַּמְאָה אִם לֹא. כָּל מָקוֹם שֶׁמְחַזְקִין אוֹתוֹ לְטַמְאָה הָרִי הוּא כְּמָקוֹם אַחַר, מִחֻלְק בְּפָנָי עֶצְמוֹ :

מגיד משנה **וכל דבר המפסיק לטומאתו וכו'.** כבר ביארתי מאין יצא לרב שהמפסיק לאלו הוא הפסק בנכסי הגר. ובהשגות א"א יש כאן ערבוב דברים שאין הגמרא הולכת על זה הדרך ואין בגמ' שיהא פיסלא חולק בנכסי הגר (אלא לענין גיטין ושבת כדברי רבא ואליבא דרבי אסי וה"ל לומר המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר) ובפאה ובטומאה ובשבת ובגיטין כי כן דרך הגמרא ומפרש בגמרא מה טיבן של הפסקות עכ"ל. וכבר כתבתי מאין לו לרבינו זה שכתב שקל וחומר הוא ודרש ומה מצר וחצב שלדעת ר' אסי אינן מפסיקין בשאר דברים מפסיקין בנכסי הגר מה שמפסיק בשאר דברים לא

כ"ש שיפסיק בנכסי הגר ונכון הוא אע"פ שלא נזכר בגמרא בפירוש אדם דן קל וחומר מעצמו :

יג * בְּקֶעָה גְדוּלָה שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁדוֹת רַבּוֹת וְכֻלָּן שֶׁל גֵּר אֶחָד וְלֹא הָיָה בֵּינֵיהֶן לֹא מִצַּר וְלֹא חֶצֶב וְלֹא דָבָר מְדַבְּרִים הַמְּפָסִיקִין. וּבֹא אֶחָד וְהִחְזִיק בְּמִקְצַת הַבְּקֶעָה לְקִנּוֹת אֶת כָּלָהּ. כָּל הַנִּקְרָא עַל שֵׁם אוֹתוֹ הֵגֵר [ח] קוֹנֶה אוֹתוֹ :

ההראב"ד בקעה גדולה כו'. א"א אינו כן שכבר אמרו בגמרא כל שנקראת על שמו ה"ד דאמרי בי גרגותא דפלניא פרי"ח ז"ל שדה בית השלחין ששותה מגרגותא חדא עכ"ל:

מגיד משנה בקעה גדולה וכו' ולא היה שם וכו' כל הנקרא על שם הגר קונה אותו. ובגמרא אין שם לא מצר ולא חצב מאי פירש רבי מרינוס כל שנקראת על שמו וכבר אמרו היכי דמי אמר רב פפא דקרו לה בי גרגותא דפלניא ע"כ. ובהשגות א"א אינו כן שהרי כבר אמרו בגמ' כל הנקראת על שמו היכי דמי דקרו לה בי גרגותא דפלניא ופירש ר"ח ז"ל שדה בית השלחין ששותה מגרגותא חדא ע"כ. ועתה אבאר כוונת שניהם כתב רשב"א ז"ל וא"ת והא רב פפא הוא דאמר לעיל משמיה דרב בשדה שאינה מסויימת במצריה כדאזיל תיירא דתורי והדר וי"ל ההיא משמיה דרב וההיא משמיה דרבי מרינוס הוא ופליגי ויש מתרצים דלא פליגי ודרב בשדה לבן ור' מרינוס בשדה בית השלחין וכך פרי"ח ז"ל דקרו לה בי גרגותא דפלניא אע"פ שאינה מסויימת במצריה דמיא למסויימת ע"כ. וזו היא כוונת הר"א ז"ל. ודעת המחבר נ"ל שע"כ לא אמרו כדאזיל תיירא דתורי והדר אלא בשקנה במכוש אחד ושם אינו קונה אלא זה השיעור כמו שכבר נתבאר אבל כאן הוא כשהחזיק בחזקה אחרת כגון הדברים המתבארים פ"ב וזה שכתב והחזיק במקצת הבקעה ואין מכוש אחד חזקה לקצתה וכן נראית דעת ההלכות שלא חילקו והביאו שתי המימרות :

כסף משנה בקעה גדולה וכו'. כ' ה"ה ודעת המחבר נ"ל שע"כ לא אמרו למעלה כדאזיל תיירא דתורי והדר וכו' עד והביאו שתי המימרות. ולי נראה דאפשר עוד לחלק דהכא בשנתכוין לקנות את כולה וכמבואר בדברי רבינו וההיא דלעיל בשנתכוין לקנות סתם ולא פירש שכוונתו לקנות את כולה :

יד עכו"ם שְׁמַכַּר מִטְּלָטְלִין לְיִשְׂרָאֵל אוֹ קָנָה מִטְּלָטְלִין מִיִּשְׂרָאֵל. קוֹנֵה בְּמִשְׁיכָה וּמְקָנָה [ט] בְּמִשְׁיכָה אוֹ בְּדָמִים. אָבֵל הַקֶּרֶקַע אֵינוֹ קוֹנֵה אוֹתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אֲלָא בְּשֵׁטֶר וְאֵינוֹ מְקָנָה אוֹתוֹ לְיִשְׂרָאֵל אֲלָא בְּשֵׁטֶר שְׂאִין דְּעֵתוֹ סוּמְכַת אֲלָא עַל הַשֵּׁטֶר. לְפִיכֵךְ יִשְׂרָאֵל שְׁלַקַּח שְׂדָה מִן הָעֶכוּ"ם וְנָתַן הַדָּמִים. וְקָדַם שְׂיַחְזִיק בָּהּ בָּא יִשְׂרָאֵל אַחַר וְהַחְזִיק בָּהּ כְּדָרְךְ שְׂמַחְזִיקוֹן בְּנִכְסֵי הַגֵּר זָכָה [ז] אַחֲרוֹן וְנוֹתַן לְרֵאשׁוֹן אֶת הַדָּמִים. מִפְּנֵי שֶׁהָעֶכוּ"ם מַעֲת שְׁלַקַּח הַדָּמִים סִלַּק רְשׁוֹתוֹ וְיִשְׂרָאֵל לֹא קָנָה עַד שְׂיַגְיַע הַשֵּׁטֶר לְיָדוֹ. וְנִמְצְאוּ נִכְסִים אֵלוֹ כְּנִכְסֵי מְדַבֵּר שְׁכָל הַמַּחְזִיק בָּהֶן זָכָה :

מגיד משנה עכו"ם שמכר מטלטלין לישראל או קנה מטלטלין מישראל קונה במשיכה ומקנה במשיכה או בדמים. כוונת רבינו היא שהעכו"ם קונה ומקנה בין במשיכה בין בדמים ובודאי דין המשיכה פשוט הוא ומסקנא דגמרא בפי' בתרא דע"ז (דף ע"א) משיכה דעכו"ם קונה ובדמים דעת רבינו דכי אמרינן התם משיכה קונה אף משיכה קונה קאמר והוא הדין למעות וכן מוכחת הסוגיא דאמרינן התם לדעת זו דביי"נ בהקדמת מעות סגי כדאיתא התם ולא קי"ל כי האי סוגיא דאמרינן בבכורות (דף י"ג) מה עמיתך בחדא אף עכו"ם בחדא אלא לעכו"ם בין במשיכה בין בכסף וזה דעת המחבר שפסק בהל' בכורות פ"ד ישראל שנתן מעות לעכו"ם וקנה לו בהם בהמה אע"פ שלא משך חייב בבכורה וכן אם קנה העכו"ם מישראל בדיניהם ונתן מעות אע"פ שלא משך קנה ופטורה מן הבכורה ומשם שכוונת המחבר שאף העכו"ם קונה בדמים כמ"ש והיא מימרא בבכורות ואמרינן שם בדיניהן שפסקה להם תורה וכבר נחלקו עליו ואמרו דהכי קי"ל דעכו"ם דוקא במשיכה ולא בכסף וכ"כ הרמב"ן ז"ל בהל' בכורות והדברים עתיקים : **אבל הקרקע אינו קונה אותה מישראל ואינו מקנה אותה לישראל אלא בשטר וכו'.** זה נתבאר שם פ' חזקת (דף ל"ה : נ"ד :) עכו"ם לא מקנה אלא בשטרא וה"ה שאינו קונה : **לפיכך ישראל שלקח שדה מעכו"ם וכו'.** מימרא דשמואל שם (דף נ"ד :) ז"ל נכסי עכו"ם הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהם מ"ט עכו"ם מכי מטו זוזי לידיה אסתליק ליה ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה הילכך הרי הן כמדבר ועוד נכפל שם (דף נ"ה) שלח רב הונא בר אבין ישראל שלקח שדה מן העכו"ם ובא ישראל אחר והחזיק בה אין מוציאין מידו ע"כ. וכתב המחבר דדוקא כשהשני החזיק קודם חזקת הראשון הא אם החזיק הראשון אע"פ שלא הגיעו השטר ואחריו החזיק השני מעמידין אותה ביד ראשון וזה דעת

רשב"ם ז"ל ורבינו חננאל ז"ל והטעם דודאי אם הראשון החזיק קודם לא גרע חזקתו מפני שנתן דמים מחזקת השני שלא נתן והראב"ד ז"ל והרשב"א ז"ל חלוקין בדבר ונתנו טעם דהא ראשון שנתן מעותיו אגן סהדי דלא סמכא דעתיה למקניא עד דכתיב ליה שטרא עכו"ם משום דעכו"ם אנס הוא אבל האי דאחזיק בלא זוזי דעתיה למקניא בהאי חזקה וכו' אלו דבריהם: **ונותן לראשון את הדמים וכו'.** כך כתב רבינו האי ז"ל בשער י"ד של ספר מקח וממכר שחייב להחזיר דמים ללוקח ראשון וכו"כ הרמב"ן ז"ל משום דבזווי דהאי מסליק ליה עכו"ם ומשתרשי ליה הני זוזי ללוקח שני ומיהו אחריות על העכו"ם המוכר ולא על ישראל שלקח ראשון וזהו דעת המפרשים ז"ל:

כסף משנה עכו"ם שמכר מטלטלין לישראל וכו' ומקנה במשיכה או בדמים. פירוש האי או בדמים קאי בין לקונה בין למקנה והכי קאמר קונה ומקנה בין במשיכה בין בדמים: **אבל הקרקע אינו קונה מישראל וכו'.** כתב ה"ה זה נתבאר שם פ' חזקת וכו'. ונ"ל דהיינו הא דאמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת עכו"ם ומפרשה רבינו לענין קנין וכמ"ש ה"ה בפ"א מהל' מכירה: **לפיכך ישראל שלקח שדה מן העכו"ם ונתן דמים וכו'.** וכתב ה"ה וז"ל וכתב המחבר דדוקא כשהשני החזיק קודם חזקת הראשון הא אם החזיק הראשון וכו'. וא"ת הרי כתב רבינו בפרק א' מהל' מכירה שהעכו"ם אינו קונה בחזקה וישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם ומשמע דהיינו לומר שישראל הקונה מן העכו"ם אינו קונה בחזקה ובפ' זה כתב שהעכו"ם אינו קונה קרקע מישראל אלא בשטר וא"כ היאך דקדק ה"ה מדבריו שאם נתן דמים והחזיק זכה וי"ל דכיון שהעכו"ם קבל הכסף נסתלק ולא הוי קרקע דהעכו"ם אלא של הפקר ואע"פ שזה אינו מתכוין לזכות מן ההפקר מ"מ כיון שהחזיק לשם קנין עלתה לו חזקה:

טו בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּמָקוֹם שְׂאִין מְשֻׁפֵּט יְדוּעַ לַמֶּלֶךְ. אָבֵל אִם דִּין אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וּמְשֻׁפֵּטוֹ שְׁלֵא יִזְכֶּה בְּקִרְקַע אֶלָּא מִי שְׁכוֹתֵב בְּשֵׁטֶר אוֹ הַנוֹתֵן דָּמִים וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלוֹ. עוֹשֵׂין כְּפִי מְשֻׁפֵּט הַמֶּלֶךְ. שְׁכָל דִּינֵי הַמֶּלֶךְ בְּמָמוֹן עַל פִּיָּהוּן דְּנִין:

מגיד משנה בד"א במקום שאין משפט ידוע למלך וכו'. חילוק זה נרמז בגמרא חזקת הבתים (דף נ"ד:): ומבואר בהלכות בביאור:

הלכות זכיה ומתנה - פרק שני

א נכסי גר שאין לו יורשים. ונכסי ההפקר ושדה שמכרה העכו"ם לישראל ועדין לא החזיק בה. כלם דינם שוה. כל המחזיק [א] בהם בדרך מדרכי החזקה כמו שבארנו בהלכות מכירה קנה חוץ מאכילת הפרות:

מגיד משנה נכסי הגר שאין לו יורשים וכו'. זה דבר פשוט שכולן אין דעת אחרת מקנה אותן: כל המחזיק בדרך מדרכי החזקה וכו'. נתבאר במשנה שם פרק חזקת (דף מ"ב) דנעל גדר ופרץ הוא חזקה בנכסי הגר, ודין אכילת פירות נתבאר בגמרא שאינו מועיל:

ב כיצד. הלוקח קרקע מחברו והחזיק בה באכילת פרותיה קנה * כמו שבארנו. אבל בנכסי הפקר או נכסי הגר אפלו אכל פרות האילן כמה שנים לא קנה גוף האילן ולא גוף הקרקע עד שיעשה מעשה בגוף הארץ או יעבד עבודה באילן. ומעשה באשה אחת שאכלה פרות דקל שלש עשרה שנה ובא אחד והחזיק באילן בעבודה שעבד בגוף האילן ובא מעשה לפני חכמים ואמרו זה האחרון קנה:

ההראב"ד כמו שביארנו וכו'. א"א כל זה הולך על דרך שכתב למעלה בהלי מכירה פ"א ואינו נכון בעיני עכ"ל:

מגיד משנה כיצד הלוקח קרקע מחברו וכו'. בהשגות א"א כל זה הולך על הדרך וכו'. חילוק הרב ז"ל לומר דאכילת פירות אינה חזקה אפילו במכר וכבר הארכתי שם בזה: אבל בנכסי הפקר וכו'. זה מפורש שם במעשה דהאשה שכתב: ומעשה באחת וכו'. מעשה פשוט הוא שם (דף נ"ד):

ג יש דברים רבים שאם החזיק בהן הלוקח לא קנה עדיו. ואם החזיק באחד מהן בנכסי הגר או בנכסי הפקר קנה. כיצד.

המוצא פִּלְטָרִים גְּדוּלִים בְּנוּיִן בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוּ בְּנִכְסֵי הַפֶּקֶר
וְסִיד בָּהֶן סִיּוּד אֶחָד אוּ כִּיר בָּהֶן כִּיּוֹר אֶחָד כְּגוֹן אִמָּה אוּ יוֹתֵר
כְּנֶגֶד הַפֶּתַח קָנָה :

מגיד משנה יש דברים רבים שאם וכו' כיצד המוצא פלטרין וכו'. מימרא
מפורשת שם (דף נ"ג:): ומ"ש כנגד הפתח. מפורש וז"ל רשב"ם ז"ל וכנגד
הפתח דרך כניסת פתח הבית בכותל שכנגדו ושם נראה יותר לנוי אבל במקום
אחר טפי מאמה בעי עכ"ל:

ד הָצָר ^[ב] צוֹרָה בְּנִכְסֵי הַגֵּר קָנָה. וְהַמְצִיעַ ^[ג] מַצְעוֹת בְּנִכְסֵי הַגֵּר
קָנָה. הֵנֵר אֶת הַשְּׂדֵה בְּנִכְסֵי הַגֵּר קָנָה. הַמְפַצֵּל זְמוּרוֹת הַגֶּפֶן אוּ
שְׂרִיגֵי אֵילָנוֹת וְכַפּוֹת תְּמָרִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר. אִם יָדַעְתּוּ לַעֲבֹד
הָאֵילָן קָנָה. וְאִם יָדַעְתּוּ לְהַאֲכִיל הָעֵצִים לְבַהֲמָה לֹא ^[ד] קָנָה :

מגיד משנה הצר צורה בנכסי הגר קנה וכו'. מימרא שם (דף נ"ד) כלשונה וזה
לשון רשב"ם הצר צורת חיה או עוף בנכסי הגר בכותלי הבית אבל כיוור וסיווד
דאמר לעיל אמה כנגד הפתח לאו היינו [צורת בריה אלא ציורים בעלמא מעשה צעצועים
ופרחים אבל] צורת חיה ועוף חשיבא ודי באחת ולא בעינן אמה ולא כנגד הפתח
עכ"ל: **המציע מצעות בנכסי הגר קנה וכו'**. מימרא כלשונה שם (דף נ"ג:): ופי'
הציע מצעות עליהן ושכב או ישב עליהן קנה לפי שנהנה גופו מגוף הקרקע
ואינו דומה לאכילת פירות שאינה חזקה דהתם לא נהנה מגוף הקרקע אלא
מפירותיו פעם אחת הציע מצעות שיפה הקרקע במצעתו וה"ז כציוור וכיוור
וצר צורה שקונה בנכסי הגר לפי שמתקנו ומיפהו וזה עיקר ולזה הסכים אבן
מיגש ז"ל: **הנר את השדה וכו'**. בסוגיא שם (דף נ"ז) והרי ניר דבנכסי הגר
קונה וכו' וגם שם והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה ובנכסי הגר לא קנה
ודעת המחבר לפרש דבנכסי חבירו אכילת פירות חזקה לאלתר ויתר
המפרשים פירשוה בחזקת ג' שנים שאכילת פירות ראייה שקנה הקרקע כמ"ש
פ"א מהלכות מכירה: **המפצל זמורות וכו'**. מימרא פסוקה שם (דף נ"ד) האי
מאן דפשח דיקלא וכו' וכשנתכוון להאכיל העצים לבהמה לא קנה ואפילו
נתכוון להחזיק שהרי לא עשה מעשה המועיל:

כסף משנה (ג-ד) יש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח לא קנה עדיין
ואם החזיק באחד מהם בנכסי הגר או בנכסי הפקר קנה כיצד המוצא פלטרין
גדולים וכו' הנר את השדה בנכסי הגר קנה. יש לתמוה על זה שהרי כתב
בפ"א מהלכות מכירה המוכר קרקע לחבירו ונכנס בה וזרעה או נרה קנה.

והנגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו נשאל על זה והשיב וזה לשונו אמרו ז"ל יש דברים שאם החזיק בהם הלוקח אינו חוזר לדין הלוקח שדה מחבירו והחזיק בה בפניו כי זה יספיקהו חזקה מועטת ואמנם הוא חוזר על הלוקח שהחזיק שלא בפני המוכר ולא אי"ל לך חזק וקני כמו דין מי שאכל שדה שני חזקה כי בזה אמרה ואפילו שנה אחר שנה אינה חזקה כמו שביאר זה בהל' טוען ועל זה אמר יש דברים שאם החזיק בהם הלוקח לא קנה ואמנם המחזיק בנכסי הגר ואפילו נר בה דבר מועט קנה כמו שנתבאר בפ' חזקת ואם תעיין תמצא שהמחזיק בפני המוכר מועיל לו חזקה מועטת ולא תועיל בנכסי הגר כמו שיהלך בשביל הכרמים או יעמיד הבהמה בצחיח סלע ומה שדומה לזה וכיון שכן אין הכוונה אלא בחזקה שהיא חמורה מהמחזיק בנכסי הגר ולא ימצא זה אלא במי שאכל השדה שני חזקה עכ"ל:

ה פיצד. הִיָּה פוֹרֵת מִכָּאן וּמִכָּאן הִרִי חֲזִקְתוּ שְׁנֵתְכֶּן לְעִבּוֹדַת הָאֵילָן. הִיָּה פוֹרֵת מֵרוּחַ אַחַת אֵינּוּ מִתְכַּנֵּן אֶלָּא לְעֵצִים. וְכֹן הַמְּלַקֵּט עֵצִים וְעֵשָׂבִים וְאַבְנִים מִן הַשָּׂדֶה. אִם דַּעְתּוֹ לְתַקּוֹן הָאָרֶץ קָנָה. וְאִם לְעֵצִים לֹא קָנָה:

מגיד משנה **וכן המלקט עצים וכו'.** מימרא שם מאן דזכי זיכיא וכו' :

ו פיצד. לִקְטַת הַגֵּס וְהַדֵּק הִרִי זֹו בְּחִזְקַת שְׁנֵתְכֶּן לְתַקּוֹן אֶת הָאָרֶץ. לִקְטַת הַגֵּס וְלֹא הַדֵּק הִרִי זֶה בְּחִזְקַת שְׁנֵתְכֶּן לְעֵצִים. וְכֹן הַמְּשׁוֹה פְּנֵי הָאָרֶץ. אִם דַּעְתּוֹ לְתַקּוֹן הָאָרֶץ קָנָה. וְאִם דַּעְתּוֹ לְהַשְׁוֹת מְקוֹם שְׂעֵמִיד בּוֹ גֵּרֵן לֹא ^(ה) קָנָה:

מגיד משנה **וכן המשוה פני הארץ וכו'.** גם זה מימרא שם האי מאן דאתקיל תיקלא וכו' :

ז פיצד. הִיָּה לוֹקַח עֶפֶר מִמְּקוֹם גְּבוּהָ וְנוֹתְנּוּ לְמְקוֹם הַנְּמוּדֵי הִרִי זֶה מִתְקַן הָאָרֶץ. רְאִינוּהוּ שְׂאִינוּ מִקְפִּיד עַל זֶה אֶלָּא מְשַׁלֵּיף הָעֶפֶר וְהַצְּרוּרוֹת בְּכָל מְקוֹם בְּלֹא הַקְּפָדָה הִרִי זֶה בְּחִזְקַת שְׂאִינוּ מִתְכַּנֵּן אֶלָּא לְהַשְׁוֹת מְקוֹם לְדִישׁ. וְכֹן הַפּוֹתֵחַ

מִים לְתוֹךְ הָאָרֶץ. אִם לְתֵקוֹן הָאָרֶץ קָנָה. וְאִם לְצוּד הַדְּגִים לֹא קָנָה :

מגיד משנה **וכן הפותח מים וכו'.** ג"ז מימרא שם האי מאן דפתח מיא וכו' כל אלו מימרות פסוקות שם בלא תוספת ובלא גרעון :

ח כִּיצַד. עָשָׂה מְקוֹם שְׂיִכְנָסוּ בּוֹ הַמַּיִם בְּלִבְד הָרִי זֶה מִתְּפֹן לְתֵקוֹן הָאָרֶץ. עָשָׂה שְׁנֵי פְתָחִים אֶחָד לְהַכְנִיס וְאֶחָד לְהוֹצִיא הָרִי זֶה מִתְּפֹן לְצוּד דְּגִים :

ט הַבּוֹנֵה פְּלִטְרִין גְּדוּלִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּבֵא אַחֵר וְהֵעֱמִיד לָהֶם דְּלָתוֹת קָנָה ^[ח] הָאֲחֵרוֹן. שְׁהָרְאִשׁוֹן לֹא עָשָׂה בְּגוֹף הָאָרֶץ כְּלוּם. וְהָרִי הוּא כְּמִי שֶׁעָשָׂה גַל אֲבָנִים עַל הָאָרֶץ שְׂאִינוֹ קוֹנָה. שְׁהָרִי לֹא הוֹעִיל בְּגֵדֵר זֶה מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחֵב בְּיוֹתֵר וּמִפְּלֵשׁ. וְאִין צוּרֵת אוֹתוֹ הַבְּנִין מוֹעֵלֵת לוֹ ^[ט] עַד שְׂיַעֲמִיד דְּלָתוֹת :

מגיד משנה **הבונה פלטרין גדולים וכו'.** מימרא שם (דף נ"ג:) הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחד והעמיד להם דלתות קנה מ"ט קמא ליבני בעלמא הוא דאפיך ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל נראין דברי הרב יהוסף הלוי אבן מיגש ז"ל שכתב שלא חפר הראשון יסודות שחפירות הקרקע ליסודות כנר את השדה שמתקנה לזריעה ואף על פי שלא זרעה קנה ולא אמרו כאן אלא הבונה על גבי הקרקע שלא תקן כלום בגוף הקרקע וגם לא גמר הבנין שהרי עדיין פרוצין הן וזה שבא והעמיד דלתות גמר את התקון ומיהו אם הראשון עשה מהם מקום גמור ראוי להעמיד שם בהמה או תרנגולין קנה כדתנן במתני' (דף נ"ו) עשה לבהמתו מחיצה גבוהה עשרה טפחים וכן לתנור וכן לכיריים וכו' ועשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה ג' קנה ואמר עולא עלה בגמרא דבכי האי בנכסי הגר קנה עכ"ל. וכבר נתבאר זה בדברי המחבר באומרו ואין צורתו אותו בנין מועלת וכו' ומ"ש לא נתבאר בדברי המחבר אם השני קונה גוף הקרקע לבד או כל מה שקנה הראשון ואיני יודע במה קנה מה שקנה ראשון אלא אם כן נאמר שכיון שבנה בנכסי הפקר בלא חזקה אף הכל הוא כהפקר כיון שלא הפקיר להחזיק וצריך לי עיון. אחר כך מצאתי לר' יהוסף אבן מיגש ז"ל שכתב היינו טעמא מכיון שבנה הראשון פלטרין אלו נעשו מכלל נכסי הגר שהרי הוא עצמו הוציאו מרשותו משעה שבנאן בנכסי הגר וממילא נעשו מכלל

נכסי הגר הילכך כשבא זה האחר והעמיד בהן דלתות קנה עכ"ל. נראה מדבריו שקנה הכל מהטעם שכתבתי:

כסף משנה **הבונה פלטרין גדולים וכו'.** כתב ה"ה מימרא שם וכו' וכבר מבואר זה בדברי המחבר באומרו ואין צורת אותו בנין מועלת וכו'. לא קאי אלא למ"ש בסוף דבריו אם הראשון עשה מהם מקום גמור ראוי להעמיד שם בהמות או תרנגולים קנה דאילו למ"ש בתחלת דבריו דלא חפר הראשון את היסודות אין לשון זה מוכיח כלום ולא ה"ל להביא אלא ממ"ש הראשון לא עשה בגוף הארץ כלום. וכ"כ הר"ן וז"ל דדוקא כגון שלא חפר הראשון את היסודות [הא אילו חפר הראשון את היסודות] קנה וכך נוטים דברי הרמב"ם ז"ל תלמידו שכתב קנה האחרון שלא עשה הראשון בגוף הארץ עכ"ל:

ז **הַמְפִּיץ הַזֶּרַע לְתוֹךְ הַתְּלָמִים לֹא קָנָה.** שְׂבֻעַת שְׁהַשְּׁלִיךְ הַזֶּרַע לֹא הַשְּׁבִיחַ כְּלוּם וּבִעַת שְׂצַמַח וְהַשְּׁבִיחַ שְׂבַח הַבָּא מֵאֱלֹו הוּא וְאִינוּ קוֹנָה:

מגיד משנה **המפיץ זרע לתוך תלמים לא קנה וכו'.** מימרא שם (דף נ"ד) האי מאן דשדא ליפתא בי פילי דארעא דגר לא קנה מאי טעמא בעידנא דשדא לא הוה שבחא וכי הוי שבחא ממילא הוי ע"כ. ופרשב"ם דזרע לפת בתוך נקעים של קרקע הגר ולא כסה (כלום) בעפר ולא עשה כלום כי אם זריקת הלפת [בתוך חריץ] לא הויא חזקה שהרי לא עשה שום תקון בקרקע והשלכת הזרע בקרקע אינו מעשה אלא א"כ זרע ואח"כ מכסהו עפר ע"כ:

יא **הִיתָה מְחֻצָּה בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּבָא זֶה וְעָשָׂה מְחֻצָּה אַחֲרַת עַל גְּבִיחָה לֹא קָנָה. וְאֶפְלוּ נְבִלְעָה מְחֻצָּה הַתְּחִתּוֹנָה וְהָרִי הָעֲלִיּוֹנָה קִיָּמַת. שְׂבֻעַת שְׂבָנָה לֹא הוֹעִיל וּבִעַת שְׁהוֹעִיל מֵאֱלֹו בָּא הַמְעָשָׂה:**

מגיד משנה **היתה מחיצה בנכסי הגר וכו'.** מימרא בעירובין (דף כ"ה) פרק עושין פסין. ומ"ש ואפי' נבלעה מחיצה התחתונה. שם:

יב **הַמְחִזִּיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּבְהַפְקֵר וְהוּא אֵין [ט] דְּעֵתוֹ לְקִנּוּת. אָף עַל פִּי שְׂבָנָה וְגֵדֵר לֹא קָנָה:**

מגיד משנה המחזיק בנכסי הגר וכו'. זה למד מאותה מימרא הסמוכה לה :

יג העוֹדֵר בְּנִכְסֵי הַגֵּר וְכֹסְבוֹר שֶׁהוּן שְׁלוֹ לֹא קָנָה. עֹדֵר בְּנִכְסֵי גֵר
זֶה וְכֹסְבוֹר שֶׁל גֵּר אַחֵר. הוֹאִיל וְנִתְּכַּוְּנוּ בְּמַעֲשָׂיו אֵלּוּ לְזָכוֹת מִן
הַהֶפְקֵר הָרִי זֶה קָנָה :

מגיד משנה העוֹדֵר בְּנִכְסֵי הַגֵּר. ביבמות פרק כהן גדול (דף נ"ב) א"ר יוסף וכו'
עשאוהו כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קני א"ל אביי מי דמי התם לא
קא מכוין למקניא וכו' הא לא דמיא אלא לעודר בנכסי הגר וכסבור של גר
אחר הוא דקני ע"כ: **עדר בנכסי גר זה וכו'.** כבר נתבאר זה :

יד הָיָה מְשֻׁכּוֹן יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַגֵּר וְכִשְׁמַת הַגֵּר בָּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר
וְהִחֲזִיק בְּמִשְׁכּוֹן זֶה. מוֹצִיאֵין ^[נ] אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. שְׂכִינֵן שְׁמַת הַגֵּר
בְּטַל שְׁעִבּוּדוֹ :

מגיד משנה היה משכון ישראל ביד הגר וכו'. מימרא פרק הפרה (דף מ"ט):
ופירשוהו אפילו שמשכנו הגר שלא בשעת הלואתו :

טו הָיָה מְשֻׁכּוֹן הַגֵּר בְּיַד יִשְׂרָאֵל וּבָא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהִחֲזִיק בּוֹ.
לוֹקַח מִמֶּנּוּ הָרֵאשׁוֹן כְּנֶגֶד מְעוֹתָיו וְהֶאֱחָרוֹן קָנָה אֶת הַשְּׂאָר :

טז בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשֵׁלָא הָיָה הַמְּשֻׁכּוֹן בְּחֻצַּר הָרֵאשׁוֹן.
אָבֵל אִם הָיָה בְּחֻצְרוֹ חֻצְרוֹ קוֹנָה לוֹ שְׁלָא מְדַעְתּוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
בְּעֵינֵן מְצִיאָהּ. וְאִין לְזָה הֶאֱחָרוֹן כְּלוּם :

מגיד משנה (טו-טז) היה משכון הגר ביד ישראל וכו' בד"א בשלא היה
משכון בחצר של ראשון וכו'. גם זה מימרא מפורשת שם משכוננו של גוי ביד
ישראל. ופירוש מ"ש אבל אם היה בחצירו [הצירוף] קונה לו. בחצר המשתמרת
אבל בחצר שאינה משתמרת בעינין שיהא עומד בצדה וכבר נתבאר חילוק זה
פי' ט"ז מהל' גזילה ואבידה בביאור. וכתב בעל העיטור ז"ל ואם ישראל יש לו
מלוה בשטר או בעדים על הגר ומת בתוך זמנו הרי הוא כמשכון של גר ביד
ישראל ואם בא ישראל אחר והחזיק בנכסיו של גר אינו יכול להחזיק כשיעור
החוב עכ"ל. ומ"ש ומת בתוך זמנו. אעדים קאי דאי בשטר אפילו לאחר זמנו

וכ"כ הרשב"א ז"ל כדבריו דאמר דאע"ג דכשמת הגר נעשו כל נכסיו הפקר אין שעבודו של זה נפקע דלא עדיף הפקר מהקדש ובהקדש דמים קי"ל בערכין דמוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו וכנ"ל אפי' אין לו אלא מטלטלין והא דקאמר משכוננו של גר ביד ישראל משום דקא בעי למימר ובא ישראל אחר והחזיק בו קנה השאר וכו' עכ"ל ועוד האריך ועיקר. עוד כתב בעל העיטור ז"ל והמחזיק בנכסי הגר הרי הוא כגורש והבא ליפרע צריך שבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ע"כ. ויש לדקדק אם החזיקו שנים זה אחר זה אם יכול הראשון לומר לב"ח הנחתי מקום לגבות ממנו ושיגבה מן האחרון או חולקין ביניהם החוב וצ"ע. אח"כ מצאתי בתוספתא במי שהיה נשוי גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ויצאו עליו כתובת אשה וב"ח גובין מן האחרון אין בהן גובין משלפניו וזה מבואר :

יז גַּר שְׂמֵת וּבְזָבְזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו וְהָיוּ בְּהֵן עֲבָדִים גְּדוּלִים. קָנוּ עֲצָמוֹן בְּנֵי חוֹרֵין. אֲבָל הָעֲבָדִים ^[כ] הַקְּטָנִים הָרִי הֵן כְּבִהְמָה וְכָל הַמְחִזִיק בְּהֵן זָכָה בָּהֶם. וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ דְּרַכִּי הַחֲזָקָה שְׂיִקְנוּ בָּהֶם אֶת הָעֲבָדִים :

כסף משנה **גר שמת וכו'.** בפרק קמא דקידושין (דף כ"ג) ובפרק השולח (דף ל"ט) וכאבא שאול וכן פסקו הר"ף והרא"ש ז"ל:

יח גַּר שְׂמֵת וּבְזָבְזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו. וְשָׁמְעוּ שְׂעֵדִין לֹא מֵת אוֹ שֵׁישׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׂאֵשְׁתּוֹ מְעַבְרָת. כֵּלָן חֵיבִין לְהַחְזִיר. הַחֲזִירוּ כֵּלָן וְאַחַר כֵּן שָׁמְעוּ שְׂמֵת שְׂשִׁמוּעָה רְאשׁוֹנָה אֶמֶת הִיתָה וּבְרֵאשׁוֹנָה מֵת. אוֹ מֵת בְּנוֹ מִקֶּדֶם אוֹ הִפִּילָה אֶשְׁתּוֹ. כָּל הַמְחִזִיק בְּשִׁנְיָה קָנָה וּבְרֵאשׁוֹנָה לֹא קָנָה :

מגיד משנה **גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו וכו' עד כל המחזיק בשנייה קנה ובראשונה לא קנה.** זה נמצא בספרי במדבר ובפי' מי שמת (דף קמ"ב) נחלקו אמוראים המזכה לעובר אם קנה ואמר רב ששת קנה ואמר מנא אמינא לה דתניא גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו ושמעו שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת חייבין להחזיר הכל החזירו את הכל ואח"כ שמעו שמת בנו או הפילה אשתו המחזיק בשנייה קנה בראשונה לא קנה וכו' אלמא דעובר אית ליה זכייה ודחו שם הראיה. גם זה גירסת ספרינו וגירסת רבינו שמואל וגירסת אבן מיגש ז"ל ופירוש המחבר בברייתא כך הוא חייבין להחזיר שלא יחזיקו

בנכסי הבן שהוא חי ויהיו גזלנין החזירו ואח"כ שמעו שמת בנו פי' שכבר היה מת כשהחזיקו שאם לומר שמת אחר כך מאי קמ"ל ברייתא דהמחזיק בשניה קנה ובראשונה לא קנה פשיטא שהמחזיק בנכסי גר חי אין חזקתו כלום והמחזיק בהן אחר מיתתו זכה ואם תאמר דלאשמועינן דעובר יש לו זכייה כה"ג ליתא דמרישא שמעת לה מדקתני חייבין להחזיר אלא ודאי בשכבר היה מת מקודם היא וזהו החידוש והטעם שכיון שלא החזיקו אלא מחמת שמועה ולבסוף שמעו שאין מחזקתן כלום ונסתלקו מן הנכסים והחזירו נפקעת חזקתם וזה שאמרה הברייתא אח"כ שמעו שמת ולא אמר אחר כך מת וזה שלא כדברי רשב"ם שפירש בראשונה לא קנה על אותה חזקה שהחזיקו קודם שמת בנו והפילה אשתו ע"כ, ודברי אבן מיג"ש ז"ל נוטין לדבריו שכך כתב בראשונה לא קנה מפני שכשהחזיק בה מעוברת היתה אשתו וכו' אעפ"כ דעת המחבר כך הוא לפי הנמצא בספריו ועיקר וכל הסוגיא תתפרש לפי דרך זה וגירסתו איכא בינייהו דשמעו בו שהפילה ולא הפילה ואח"כ הפילה ופירש שמחזיקים בראשונה שמעו שהפילה אשתו והיו סבורין להחזיק בודאי ונודע שבאותה שעה לא הפילה ואח"כ הפילה והחזיקו אחרים למאן דאמר יש לעובר זכייה בירושה הבאה מאליה הראשונים לא קנו למ"ד שטעם הברייתא משום דרפויי מרפיא בידייהו שכיון שלא שמעו בפירוש שהפילה אשתו מרפיא בידייהו אותה חזקה לפיכך זכו השניים ולא משום שיהיה לעובר שום זכייה אפילו בירושה הבאה מאליה כיון ששמעו שהפילה בודאי אע"פ שלא היה אמת סבורים הן להחזיק בודאי ואין לעובר זכייה למנוע חזקתה כל זמן שלא יצא לאויר העולם והילכך זכו הראשונים, כך נ"ל לדעת המחבר:

הלכות זכיה ומתנה - פרק שלישי

א הנותן מתנה לחברו אין המקביל זוכה בה אלא באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו. אם מטלטלין רוצה לתן לו עד שיגביה או שימשך דבר שאין דרכו להגביה או יקנה באחד משאר הדברים שהמטלטלין נקנין בהן. ואם קרקע או עבדים נתן לו עד שיחזיק כדרך שמחזיק הלוקח או עד שיגיע

שֵׁטֶר מִתְּנָה לְיָדוֹ. אָבֵל בְּדַבָּרִים לֹא זָכָה הַמְקַבֵּל אֶלָּא כָּל אֶחָד
מֵהֶן עֲדִין יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ :

מגיד משנה הנותן מתנה לחבירו וכו' עד כל אחד יכול לחזור בו. דבר פשוט
הוא זה בהרבה מקומות וכבר נתבאר פ"ז מהל' מכירה דבדברים לבד אע"פ
שלא קנה המקבל החוזר בו יש לו משום מחוסר אמנה במתנה מועטת כמו
שנזכר שם :

ב מִחַל לְחֵבְרוֹ חוֹב שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו. אוֹ נָתַן לוֹ הַפְּקָדוֹן שֶׁהָיָה
מִפְּקָד אֶצְלוֹ. הֵרִי זֶה מִתְּנָה הַנְּקִינִית בְּדַבָּרִים בְּלִבָּד. וְאִין צָרִיף
דָּבָר אַחֵר כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ :

מגיד משנה מחל לחבירו חוב וכו' עד כמו שביארנו. כבר נתבאר זה פ"ט מהל'
מכירה :

ג וְכֵן הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ מָנָה שֵׁישׁ לִי בִּידָךְ תִּנְהוּ לָזֶה קָנָה [א]. וְאִין
אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. בֵּין שֶׁנָּתַן הַמָּנָה בְּחוֹב שֵׁישׁ לוֹ אֶצְלוֹ
בֵּין שֶׁנָּתַנּוּ לוֹ מִתְּנָה בֵּין שֶׁהָיָה חוֹב אֶצְלוֹ בֵּין שֶׁהָיָה פְּקָדוֹן אֶצְלוֹ
כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ :

מגיד משנה וכן האומר לחבירו מנה שיש לי וכו'. ג"ז נתבאר ממכירה וזהו
דין מעמד שלשתן הנזכר בגמ' :

ד כָּשֶׁם שֶׁאִין צָרִיכִים עֵדִים לְעֵנִין מִקַּח וּמִמְכָּר אֶלָּא לְגִלּוֹת
הַדָּבָר בְּלִבָּד אִם הִיָּתְהָ שָׁם טַעֲנָה וּכְפִיָּרָה. כִּךְ בְּמַחִילוֹת וּמִתְּנוֹת
אִין צָרִיכִין עֵדִים אֶלָּא מִפְּנֵי הַמְּשַׁקְרִים :

מגיד משנה כדרך שאין צריכין עדים לענין מקח וממכר וכו'. גם זה נתבאר
פ"א מהלכות מכירה דלא איברו סהדי אלא לשקרי אבל כל זמן ששניהם
מודים די בכך אפילו בלא עדים :

ה כָּשֶׁם שְׁמוּכָר צָרִיךְ לְסַיֵּם הַמְמָכָר כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ כֶּךָ הַנּוֹתָן.
כִּיצַד. הַכּוֹתֵב לַחֲבֵרוֹ קִרְקַע מִנְכָּסֵי נְתוּנָה לָךְ. אוֹ שְׂכַתֵּב לוֹ כָּל
נְכָסֵי קְנוֹיִין לָךְ חוּץ מִמְקַצָּתָן. הוֹאִיל וְלֹא סַיֵּם הַדָּבָר שְׁנָתָן לוֹ
וְאִינוֹ יָדוּעַ לֹא קָנָה כָּלוּם. וְאִינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ תָּן לִי פְחוֹת
שְׂבִנְכָסֶיךָ עַד שְׁסַיֵּם לוֹ הַמְקוֹם שְׁנָתָן לוֹ. אָבֵל אִם * אָמַר לוֹ
חֶלֶק כֶּךָ וְכָךְ בְּשִׂדָּה פְּלוֹנִית הוֹאִיל וְסַיֵּם הַשִּׂדָּה אַף עַל פִּי שְׂלֵא
סַיֵּם הַחֶלֶק נוֹטֵל אוֹתוֹ חֶלֶק מִן הַפְּחוֹת שְׂבִאוֹתָהּ שִׂדָּה:

ההראב"ד אמר לו חלק כך וכו'. א"א זה הדרך הולך על דרך פירוש הרב ז"ל
שפירש במסכת גיטין וקשיא לן מה שאמרו במנחות בית בביתי אני מוכר לך
מראהו עלייה הגרועה ואם נפלה נפלה ללוקח וכן שור בשורי אמאי והא לא
סיים והא לא קנה כלום. ואולי נאמר כיון שהדין ידוע שיד בעל השטר על
התחתונה כאילו פירש הגרוע או הנפול או המת ודין זה כשאין שם אלא גרוע
אחד או מת אחד שהוא כמסויים אבל אם היו שנים גרועים או שנים מתים
לדעת הרב ז"ל לא קנה כלום עכ"ל:

מגיד משנה כשם שהמוכר צריך לסיים הממכר וכו' כיצד הכותב לחבירו
קרקע מנכסי נתונה לך או שכתב כל נכסי קנויין לך פחות ממקצתן וכו'.
בהשגות א"א זה הדרך הולך וכו'. ואיני יודע איך עלה בזה תירוץ לדברי
המחבר שאם נאמר דהאומר בית בביתי כיון שידוע הוא שיד הלוקח על
התחתונה הרי הוא כמסויים שהוא גרוע וכאילו סיימו בפירוש א"כ אף אנו
נאמר באומר קרקע מנכסי נתונה לך שיקנה המקבל הגרוע שבכל קרקעות
הנותן שהדבר ידוע שיד מקבל על התחתונה וה"ז כאילו סיימו בפירוש אלא
ודאי לדברים אלו אין עיקר לפי סברא זו. ונ"ל שלא חשב הר"א ז"ל אלא
לתרץ מ"ש האלפסי ז"ל בפ"ק דגיטין. ועתה אבאר מאין יצא זה. הביאו
בגיטין פ"ק המשנה השנויה במסכת פאה וכך היא הכותב נכסיו לעבדו יצא
בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין וקא סלקא דעתין לאוקמה
דטעמא דלא יצא לחורין משום דלא פלגינן דבורא הוא. וז"ל הרב אלפסי ז"ל
בהלכותיו ת"ק סבר כיון דשייר קרקע כל שהוא סתם לא יכול עבדיה לברורי
להוא כל שהוא דלקני שאר נכסים הילכך לא קני בנכסים ולא מידי וכיון
דלא קנה כלום עצמו נמי לא קנה דלא פלגינן דבורא עכ"ל. ואע"ג דהך
אוקימתא לא קיימא למסקנא דגמי כמו שביאר בפי' זה דקדק ממנה הרב ר'
יהוסף הלוי וכתב דכל דלא סייים לא קנה ושמיע ליה מינה כיון דהכא דינא
מאן דמקני מידי לחבירו אגב די' אמות קרקע צריך לסיימי ליה להנהו ארבע
אמות דאי לא סייים ליה ארבע אמות בפירוש לא קנה ואע"ג דאמרינן חצי

שדה אני מוכר לך משמנין ביניהם ונוטל חצי שדה התם משום דסיים לו השדה, אלו דבריו בגיטין וזאת היא סברת המחבר תלמידו וחכמי הדורות נחלקו עליהם ואמרו שטעם זה לחלק בין מסיים לו השדה ואינו מברר החלק לאינו מסיים כלל אינו דכי היכי דכשאינו מסיים לו כלל יכול לדחותו ולומר לו בכל הקרקע לא זהו שנתתי לך ה"נ בחלקי השדה יכול לדחותו ולומר לו בכל חלק ממנו לא זהו אלא ודאי שמעת מינה דלא בעינן סיום כלל. ועוד ראייה לזה מדגרסינן פ' שני דייני גזירות (ק"ט:) ההוא דאמר להו דיקלא לברת אזול יתמי פלוג ולא יהבו לה דיקלא סבר רב יוסף למימר היינו מתניתין א"ל אביי ומי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו הוא, אלמא קני ליה לדיקלא ואע"ג דלא מסיים ואמרינן נמי בשלהי גט פשוט גבי שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע א"ל רבינא לרבא אלא מעתה שדי מכורה לך גדולה מכורה לך ואהדר ליה שאני התם דיד בעל השטר על התחתונה אלמא שדה גדולה הוא דאינה מכורה הא שדה קטנה מכורה ותנן נמי בית בביתי אני מוכר לך מראהו גרוע נפל מראהו נפול עבד מעבדי אני מוכר לך מראהו קטן [מת] מראהו מת וכבר פסק המחבר עצמו דין זה פכ"א מהל' מכירה אלו דברי האחרונים והם פירשו ההיא דגיטין בדרך אחרת וראיתי לרב בעל העיטור שכתב בדין האגב כדברי אבן מיגי"ש ז"ל: **אבל אם אמר לו וכו'.** כבר נתבאר זה ואפשר לומר שאלו המפרשים חולקים בין מתנה למכר והטעם שבמתנה המוציא מחבירו עליו הראיה וכיון שכן יכול לדחותו בכל הקרקע ולומר לו לא זהו אבל במכר נהי דיד בעל השטר על התחתונה מ"מ אין זה קרוי מוציא מחבירו כיון שדמים הוא נותן ואע"פ שכתב המחבר כשם שהמוכר וכו' לא להשוותן לגמרי אמר כן ועם זה לא נשאר עליהם תשובה רק מאותה דפי שני דייני גזרות וי"ל בההיא דמתנת שכיב מרע שאני דאינו בא להוציא אלא מן היורשים אלא שנראה מדבריהם שאין דעתם לחלק בין מתנה למכר שאל"כ למה הוצרכו לחלק במסיים והלא ההיא דחצי שדה במכר היא ודבריהם צ"ע:

כסף משנה **כשם שהמוכר צריך לסיים הממכר וכו'.** כתב הרב המגיד על זה והאריך ובסוף הניח הדבר בצריך עיון. ואני אומר דההיא דשני דייני גזירות לא קשיא דאיכא לאוקומי כדאמר דיקלא משדה פלונית והביא דגט פשוט כשהיה לו שדה חלוק לשנים אחד גדול ואחד קטן וא"ל שדה שבמקום פלוני מכור לך וכן ההיא דבית בביתי כשהיה לו בית חלוק לשנים אחד גדול ואחד קטן וא"ל בית בביתי שבמקום פלוני מכור לך דהוה ליה כי סיים לו שדה ולפי שאין אלו מקומות דין זה לא חש הגמרא להאריך בכך:

1 **כָּל הַנוֹתֵן מִתְּנָה עַל תְּנָאִי. בֵּין שְׁהִתְּנָה נוֹתֵן בֵּין שְׁהִתְּנָה הַמְּקַבֵּל. וְהַחֲזִיק הַמְּקַבֵּל וְזָכָה בָּהּ. אִם נִתְּקִים הַתְּנָאִי נִתְּקִים**

המתנה ואם לא נתקיים התנאי בטלה המתנה ויחזיר פרות
שאכל. והוא שיהיה התנאי כראוי:

מגיד משנה כל הנותן מתנה על תנאי וכו'. זה פשוט בכמה מקומות:

ז כבר בארנו שכל תנאין שיש במתנות או במקח וממכר צריך
שיהיה תנאי כפול. והן קודם ללאו. ותנאי קודם למעשה.
ויהיה תנאי שאפשר לקימו. ואם חסר אחד מאלו התנאין בטל
וכאלו אין שם תנאי:

מגיד משנה כבר ביארנו שכל התנאין אלו וכו'. זה נזכר פ"ו מהלכות אישות
ושם כתבתי טעמי הסברות וכבר האריך כאן הראב"ד ז"ל להסביר פנים
לסברא האחרונה אבל לא הביא ראיה לדבריהם כמ"ש בהשגות:

ח וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי [א] ואינו צריך לכפל
התנאי. כך הורו מקצת הגאונים ולזה דעתי נוטה. ורבותי
הורו שאין צריך לכפל התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגטין
ובקדושין בלבד. [ב] ואין לדבר זה ראיה:

הראב"ד ואין לדבר זה ראיה וכו'. א"א אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר
וטעם גדול יש לדבר ואיך יתכן דזה מוכר קרקע או נותנו ואומר איני נותנו או
מוכרו א"כ יעשה לי כך וכך ונוציא אותו מידו ולא עשה בו מה שהתנה עליו
אבל גיטין וקדושין אומדן דעתא הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו
אלא כמפליג בדברים וקירוב הדעת וריחוק הדעת אין תנאי מועיל בו לרחק
ולקרב א"כ חזקו בכפילו ובכל העניינים שנתפרשו בו כי כולם חזוק התנאי
הם ובין תבין ונחלת בני גד ובני ראובן לא היתה מוחזקת ביד ישראל ואינו
דומה לקרקע המוחזק לו לאדם מירושתו או ממקחו עכ"ל:

ט הנותן מתנה על מנת להחזיר הרי זו מתנה. בין שהתנה
להחזיר מיד בין שהתנה להחזירה לזמן קצוב. או כל ימי חייו
של אחד מהם. או כל ימי חייו של פלוני. הרי זו מתנה בין
במטלטלין בין בקרקע. ואוכל פרות כל זמן המתנה:

מגיד משנה הנותן מתנה על מנת וכו'. זה פשוט מבואר בסוף יש נוחלין (בבא בתרא דף קל"ז):

י האומר לחברו שור זה אני נותן לך במתנה על מנת שתחזירנהו. הקדישו והחזירו הרי זה מקדש ומחזר. אמר לו על מנת שתחזירנהו לי אינו קדוש. שלא התנה עליו אלא שייחזיר דבר הראוי לו. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה האומר לחברו שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירנהו והחזירנהו [הקדישו והחזירו] הרי זה מוקדש וכו'. מימרא מפורש סוף פרק יש נוחלין דאמר ר"נ הרי זה מוקדש ומוחזר. ואמר רב אשי עלה חזינן אי אמר על מנת שתחזירנהו הא אהדרינהו על מנת שתחזירנהו לי הא לא חזי ליה. ופירוש אם היה מוקדש הא לא חזי ליה וכל שלא החזירו כשהיה ראוי לו נתבטלה מתנתו וה"ז הקדיש מה שאינו שלו וכן פירשו ז"ל אף על פי שיש מצריכין לו פדיון אם היה קדושת דמים דברי המחבר עיקר שאינו קדוש כלל. וכתב הרשב"ם ז"ל בנותן שור לחברו על מנת להחזיר בתוך שלשים ומת בתוך הזמן דפטור מלשלם דלא הוה ליה שואל להתחייב באונסין ואף לא שומר להתחייב בגניבה ואבידה אלא מקבל מתנה הוא ולא יתחייב אלא בפשיעה עכ"ל. ויש לדקדק בע"מ שתחזירנהו ולא אמר לי והמיתו והחזירו אם חייב לשלם או לא דילמא כי היכי דאקדשיה פטור ה"נ המיתו או דילמא מת לאו חזרה היא:

יא אסור לישראל לתן לעכו"ם מתנת חנם. אבל נותן הוא לגר תושב. שפאמר (דברים יד-כא) 'לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מוכר לנכרי', במקרה ולא במתנה. אבל לגר תושב בין במקרה בין בנתינה מפני שאתה מצוה להחיותו. שפאמר (ויקרא כה-לה) 'גר ותושב וחי עמך':

מגיד משנה אסור לישראל ליתן מתנת חנם לעכו"ם וכו'. מפורש סוף פי בתרא דע"ז (דף ס"ד) ולרב יהודה דאמר דברים ככתבן לגר בנתינה ולעכו"ם במכירה כדאיתא התם בהדיא: אבל לגר תושב בין במכירה בין במתנה מפני שאתה מצוה להחיותו. מפורש בגמרא בפירקא בתרא דעבודה זרה דגר תושב מצוה להחיותו וכבר נתבאר פרק י"ד מהלכות איסורי ביאה אי זהו גר תושב ואין מקבלין אותו אלא בזמן שהיובל נוהג כמו שיתבאר שם:

יב הנותן מתנה לעבד או לאשה קנה הבעל והאדון. אלא שהאדון קונה לגוף והבעל קונה אותה לפרות:

מגיד משנה הנותן מתנה לעבד או לאשה וכו'. זה פשוט בכמה מקומות. ומה שכתב שאין לבעל אלא אכילת פירות בלבד. מפורש בירושלמי פרק מציאת האשה אף על גב דעבד ר"מ עבד כרבו וזכתה אשה זכתה בעלה מודה שאין לבעל אלא אכילת פירות בלבד ומוסכם הוא:

יג נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה. ולעבד על מנת שאין לרבו רשות בו. קנה האדון וקנה ^[ג] הבעל. אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד והתנה עמהן הנותן בגופה של מתנה שתהיה לקדו וקדו. לא קנה האדון ולא קנה הבעל:

מגיד משנה נתן מתנה לאשה ע"מ וכו' אבל הנותן מתנה לאשה. עיקר דברים אלו בנדריים פי' אחרון (דף פ"ח) דגרסינן התם המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות אלו נתונין לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת ^[נושאת] ונותנת לתוך פיך ע"כ במשנה. ובגמרא אמר רב לא שאנו אלא דאמר לה מה שאת ^[נושאת] ונותנת לתוך פיך אבל אמר (לה) מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפילו אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל וכו'. וזה פירש המחבר דבין לרב בין לשמואל על מנת שאין לבעליך רשות בהן לחודיה קנה יתהון בעל כסתמא דמתני' ובפירושא דמתניתין פליגי דרב סבר דלישנא דמתניתין דוקא כגון שייחד לה דבר כגון מה שתאכלי ומה שתשתי או מה שתלבשי וכיוצא בהן הא בכולל לעשות בהן כל מה שתרצה קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפי' לא ייחד לה דבר אלא שאמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן אלא מה שתרצי עשי לא קנה יתהון אבל מה שתרצי עשי לחודיה ואי נמי על מנת שאין לבעליך רשות בהן לחודיה קנה יתהון בעל עכ"ל הרשב"א ז"ל לפי שיטת המחבר. ועוד כתב ז"ל ובהכי מתרצה לי שמעתין כולה ופסק המחבר כשמואל דדיניי נינהו וכן פסקו רבינו סעדיה ורבינו שמואל הנגיד בשם רב עמרם ז"ל. וכיון שכן מאי דאמרינן פי' בן סורר ומורה (דף ע"א) דקני לה אחר על מנת שאין לבעלה רשות בהן. וכן בנזיר פי' מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו הזכירו בלשון זה לאו דוקא דבהאי לישנא בלחוד סגיא דלא ליקני בעל אלא דהתם לאו דוכתא דהאי דינא ורישא דמתני' נקטינן. זו היא שיטה מחוורת ושיטות אחרות יש:

כסף משנה אבל הנותן מתנה לאשה וכו'. כתב הרב המגיד שפסק המחבר כשמואל דדיני נינהו. ויש לתמוה עליו דאדרבה כרב פסק וצריך טעם למה:

יד כיצד. הנותן מתנה לאשה ואמר לה הרי המעות האלו נתונים לך במתנה על מנת שתלבשי בהן או על מנת שתשתי בהם ותעשי מה שתרצי בלא רשות הבעל. לא קנה הבעל. וכן אם אמר לעבד על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן. על מנת שתצא בהם לחרות. או על מנת שתעשה בהם כל מה שתרצה בלא רשות אדון שלך. לא קנה האדון. וכן כל פיוצא בזה:

טו הנותן כל נכסיו לעבדו קנה עצמו ויצא בן חורין וקנה שאר הנכסים. ואם שיר כל שהוא אפלו מטלטלין לא קנה כלום שאין זה גט חרות גמור שהרי שיר בו בגט ומתוך שלא נשתחרר לא קנה כלום:

מגיד משנה הנותן כל נכסיו לעבדו וכו'. כבר הבאתי למעלה משנה זו. ומ"ש אפילו מטלטלין וכו'. מבואר בפרק מי שמת (דף ק"נ) עשו מטלטלין שיור אצל העבד. ואפילו במסיים בפירוש המטלטלין שהוא משייר וטעמא משום דלא כרות גיטין הוא כאוקימנא בתרייתא. ופי' הרב אלפסי ז"ל פרק קמא דגיטין דכיון דשייר ליה קרקע כל שהו וכתב הכי בגיטא הוה ליה לרביה זכותא בגויה דגיטא וכגון זה אינו גט כריתות דבעינן דליהוי גיטא דחירותא כוליה לעבדא וליכא עכ"ל. ומתוך לשון זה שאפילו כתב לו בפירוש עצמך ונכסי קנויין לך חוץ מקרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. אבל יש מפרשים דלאו כרות גיטא הוא כיון שיש שם שיור בדבור שהוא משתחרר דקאמר כל נכסיו ואינו מתקיים כולו אבל אם כתב לו בפירוש עצמך ונכסי קנויין לך חוץ מקרקע פלונית כיון שאין שום שיור במלה שהוא משתחרר בה שהיא מלת עצמך יצא לחירות וקנה כל הנכסים חוץ מאותה קרקע ולשון המחבר נוטה ללשון הרי"ף ז"ל:

הלכות זכיה ומתנה - פרק רביעי

א המקבל את המתנה וזכה בה. ואחר שבאה לידו והוא שותק חזר בו ואמר איני רוצה בה. או איני מקבלה. או הרי היא בטלה. או שאמר מום זה נראה לי בה. * לא אמר כלום. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו כך המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה. מתנה זו שאמר המקבל איני רוצה בה אחר שבאת לידו הרי היא הפקר וכל הקודם בה [א] זכה בה שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה. אבל אם היה צווח מעקרו לא קנה המקבל וחוזרת לבטלים הראשונים:

ההראב"ד לא אמר כלום וכו'. א"א דוקא אמר הרי היא בטילה אבל אמר בטילה היא אינה מתנה והכין איתא בגיטין ובכריתות עכ"ל:

מגיד משנה המקבל את המתנה וזכה בה ואחר שבאת לידו וכו'. זו מימרא מפורשת סוף יש נוחלין (דף קל"ז:): אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשי בהן קנה ואפילו עומד וצווח ור' יוחנן אמר לא קנה אמר רבי אבא בר ממל ולא פליגי כאן בצווח מעיקרא כאן בשתק מעיקרא ולבסוף צווח ע"כ. ובהשגות א"א דוקא אמר הרי היא בטלה כו' עד והכי איתא בגיטין ר"פ השולח (דף ל"ב) ובכריתות (דף כ"ו) עכ"ל. ותמה אני מזה שהרי לא הוזכר בגמרא חילוק אלא בין אומר תבטל לאומר בטילה היא דמשמע מעיקרא כדאיתא התם אבל בין הרי היא בטילה לבטילה היא זו ודאי לא שמענו ולפנינו יתבאר: **מתנה זו שאמר המקבל וכו'**. בכריתות שם (דף כ"ד) פרק המביא אשם תלוי אמר ר"ל הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה. ואקשינן מאי שנא מהא דאמר רבה בר אבון א"ר ששת וכו' מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מתנה זו תבטל מבוטלת אי אפשי בה (מבוטלת היא) דבריו קיימין בטילה [היא] אינה מתנה לא אמר כלום מאי לאו דבריו קיימין דהדרא למרה קמא לא הוא נמי לא קני ליה אלא כל המחזיק בה זכה בה ע"כ הנוסחא בכריתות וכמה גירסאות נאמרו בה לפי שהוקשה בה השיטה שבפרק השולח שנראית כמהפכת מימרא דרבה בר אבון עד שמתוך כך אמרו קצת המפרשים שהיא אחת מן הסוגיות המתחלפות בגמרא ומתוך כך נראה שהמחבר לא רצה לכתוב אלא מימרא דריש לקיש שאמר אי אפשי וזהו איני רוצה שכתב ולא הכניס עצמו במחלוקת הסוגיות לבאר דין בטילה היא לגבי המחזיק בה מהו. אבל פשוט הוא שאינה

חוזרת לבעלים מכיון שבאת ליד המקבל בשתיקה וזהו מ"ש למעלה המחבר לא אמר כלום כלומר לענין שתחזור לבעלים וזה מוכרח לדעת כל הסוגיות דכיון שקבלה פעם אחת שוב אינה חוזרת לבעלים בלשון מהלשונות אלו אא"כ חזר ונתנה לו אבל יש צד שהוא כמפקירה כמו שביארנו : **אבל אם היה צווח וכו'.** כבר נתבאר זה מזו שבפי יש נוחלין וכמ"ש למעלה ומבואר בסוגיא שהיא חוזרת לבעלים הראשונים ואם מתו ליורשיהם בצווח המקבל מעיקרו. ויש שיטה אחרת :

כסף משנה המקבל את המתנה וזכה בה וכו'. בפרק בתרא דכריתות (דף כ"ד) ופי' השולח (דף ל"ב). ומ"ש לא אמר כלום פירוש לענין שלא תחזור לבעלים הראשונים אבל לענין הפקר דבריו קיימים כדלקמן : **כתב** הר"ן בר"פ השולח על מ"ש רבינו שאם אמר הרי היא בטלה לא אמר כלום יש לתמוה למה והראב"ד כתב דוקא הרי היא בטילה אבל אמר בטילה היא אינה מתנה ואף זה תימה שלא הוזכר חילוק זה בגמרא בין הרי היא בטילה לבטילה היא עכ"ל. וה"ה כתב נראה שהמחבר לא רצה לכתוב אלא מימרא דר"ל שאמר אי אפשר וזהו איני רוצה שכתב ולא הכניס עצמו במחלוקת הסוגיות וכו'. ויש לתמוה על ה"ה שאין דרכו של רבינו להשמיט הדינים מפני חילוף הגרסאות והוה ליה לכתוב הדין היוצא כפי הגירסא היותר נכונה. ועוד ק"ל שהיאך כתב שלא הכניס עצמו במחלוקת הסוגיות שהרי כתב שאם אמר איני רוצה בה לא אמר כלום וזו כגירסא שבר"פ השולח שאילו לגירסת הספרים בכריתות דבריו קיימים מיבעי ליה. ע"כ נראה לי לפרש בדברי רבינו שבמקום אומר תבטל או אומר מבוטלת כתב הרי היא בטילה דלרבותא נקט האי לישנא דלר"י תבטל או מבוטלת להבא משמע אלא אפילו אומר הרי היא בטילה להבא משמע. ופירש בהשגות דמדבריו נלמוד דוקא באומר הרי היא בטילה אבל אם אמר בטילה היא אינה מתנה וכדאיתא בגיטין ובכריתות. ונראה שגירסת רבינו בשני המקומות הנזכרים במימרא דרבה בר אבוב תבטל מבוטלת אי אפשר בה לא אמר כלום בטילה היא אינה מתנה דבריו קיימים ובכריתות פריך לר"ל מדאמר רבה בר אבוב דאי אפשר בה לא אמר כלום דמשמע שהיא בחזקת המקבל וקשיא לר"ל דאמר כל המחזיק בה זכה ומשני לא אמר כלום דלא הדרא למרה קמא אבל הוא נמי לא קני לה אלא כל המחזיק בה זכה. כך נראה לגרוס לדעתו ובהכי סלקא שמעתא שפיר אליביה בלי חסרון שמה שהשמיט סוף מימרא דרבה בר אבוב דאמר בטילה היא אינה מתנה דבריו קיימים לאו השמטה היא לפי שסמך על מ"ש בסוף הפרק שהאומר כתבתי ונתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא כתב ולא נתן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ממילא משמע דהוא הדין לאומר בטילה או אינה מתנה דבריו קיימים כיון דודאי לשעבר משמע וכמו שדייקו ההשגות מדבריו הוה ליה הודאת בעל דין וכמאה עדים דמי. ומ"מ מ"ש רבינו שאם

אמר מום זה נראה לי בה לא אמר כלום איני יודע מניין לו ואין טעם בדבר דהא אפשר שמתחלה שתק מפני שחשב שלא היה בה מום ועכשיו שהכיר במום שבה צווח שמעולם לא היה בדעתו לקבלה במום ואפשר דמיירי במום הנגלה לעין דודאי הכיר בו משעה ראשונה ואע"פ שהוא אומר מום זה נראה לי בה דהיינו לומר עכשיו נראה ולא קודם מאחר שהוא נגלה לעין כל אנון סהדי דמשקר :

ב הַמְזַכָּה לְחִבְרוֹ בְּמִתְנָה עַל יְדֵי אַחֵר כִּיּוֹן שֶׁחֲזִיק בָּהּ אַחֵר כְּגוֹן שֶׁמִּשְׁדָּה הַמְטַלְטֵלִין אוֹ הַגִּיעַ שְׁטֵר הַקְּרָקַע לְיָדוֹ אוֹ הַחֲזִיק בְּקְרָקַע זָכָה חִבְרוֹ אֶף עַל פִּי שְׁלֵא הַגִּיעַ הַמִּתְנָה לְיָדוֹ וְאִין הַנּוֹתֵן יְכוּל לְחִזֹּר בּוֹ. אֲבָל הַמְקַבֵּל יָדוֹ עַל הָעֲלִיוֹנָה אִם רָצָה מְקַבֵּל אִם לֹא רָצָה אִינוֹ מְקַבֵּל שְׁזָכִין לְאָדָם שְׁלֵא בְּפָנָיו וְאִין חֲבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו וְזָכוֹת הוּא שֶׁתִּנְתֵּן לוֹ מִתְנָה אִם יִרְצָה. אֲבָל אִם לֹא יִרְצָה אִין נּוֹתֵנִין מִתְנָה לְאָדָם בְּעַל כְּרָחוּ :

מגיד משנה **המזכה במתנה ע"י אחר וכו'.** זה פשוט ומבואר פ"ק דגיטין שהמזכה אינו יכול לחזור בו וכן יתבאר לפנינו שהמקבל ידו על העליונה מאותה דזכה לו ע"י אחר. וכתב הרמב"ן ז"ל מהא שמעינן דכי אמרינן דזכין לו לאדם דוקא בשנתרצה כששמע אבל אם לא נתרצה כששמע לאו ומכלל זה אתה למד שכל דבר שבחובה אין חבין לו לאדם שלא בפניו ואע"פ שנתרצה לו שלעולם אין חבין לו לאדם שלא מדעתו ובשליחותו. והא דאמרי' בקדושין חוששין שמא נתרצה הבן משום דלאו חוב גמור הוא דרוצה הוא לישא אשה זו וליאסר בקרובותיה מלישב בטל דמצוה קא עביד ועוד תירץ בה תירוץ אחר וכן עיקר דבמה שהוא חובה גמורה אפילו נתרצה לאו כלום הוא. וכבר רמזתי בזה פי' ל' מהל' מכירה גבי עבד :

ג זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר וְכִשְׁשָׁמַע הַמְקַבֵּל שֶׁתֵּק וְאַחֵר כָּדָּ צָוַח וְאָמַר אִינִי מְקַבֵּלָהּ. הֲרִי זֶה נֵב סָפַק אִם זֶה שֶׁשִּׁתֵּק כְּבָר רָצָה וְזֶה שֶׁחִזֹּר וְצָוַח חִזֹּר בּוֹ. אוֹ שֶׁשִּׁתֵּק מִפְּנֵי שֶׁעֲדִין לֹא הַגִּיעַ לְיָדוֹ כְּלוּם וְזֶה שֶׁצָּוַח הוֹכִיחַ סוּפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ. לְפִיכָּד אִם קָדַם אַחֵר וְזָכָה בָּהּ לְעֶצְמוֹ אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. שְׁמָא הַמְקַבֵּל זָכָה וְכִיּוֹן שֶׁאָמַר אִינִי רוֹצָה בָּהּ הֲרִי הַפְּקִירָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְזֶה שֶׁקָּדַם

וְלִקְחָהּ מִן הַהֶפְקֵר זָכָה. וְאִם חָזְרוּ הַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים וּתְפֹשׂוּהָ מִיַּד זֶה שֶׁקָּדַם וְזָכָה בָּהּ אֵין מוֹצִיאֵין אוֹתָהּ מִיָּדָם. שְׂמָא הַמְקַבֵּל לֹא זָכָה וְכִיּוֹן שְׂאָמַר אֵינִי רוֹצֶה הוֹכִיחַ סוּפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ וְלֹא קָנָה אוֹתָהּ וּבְרִשׁוֹת בְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים הִיא קִיָּמַת עֲדִין :

מגיד משנה זיכה לו ע"י אחר וכו'. בפי יש נוחלין (דף קל"ח) אמר רב נחמן בר יצחק זיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח באנו למחלוקת רשב"ג ורבנן דתניא הכותב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשי בהן אם היה רבן שני כהן אוכל בתרומה רשב"ג אומר כיון שאמר הלה אי אפשי בהן זכו בהן יורשי (ראשון) , פי' בשכיב מרע שמת הוא והוא הדין בבריא שחזרו לנותן. והוינן בה לת"ק אפילו עומד וצווח ואמר רבא הכל מודים בצווח מעיקרו דברי הכל לא קנה פירוש וזכו בהן יורשי ראשון שתק ולבסוף צווח דברי הכל קנה פירוש ואם היה רבן שני כהן אוכלין בתרומה כי פליגי בשזכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח ת"ק סבר מדאישתיק קננהו והאי דצווח מהדר קא הדר ביה ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחלתו ומאי דלא צווח סבר כי לא אתי לידי מאי אצווח ע"כ שם. ובחולין פי' השוחט (דף ל"ט) ובכריתות (דף כ"ד) הקשו מזו דת"ק לשמואל דכיון דכי אמר אי אפשי בהן כל המחזיק בהן זכה בהן הוו להו עבדים אלו הפקר והם כזרים והיאך אוכלין בתרומה ותירצו קסבר האי תנא המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו וקסבר צריך לגט שחרור אוכל בתרומה. הנה בכאן מבואר דלדעת ת"ק הרי צד זה דזכה על ידי אחר ושתק ולבסוף צווח הן כהפקר ולדעת רבן שמעון בן גמליאל יחזרו לראשון והמחבר פסק בדין ספק מכח סוגיא דהשוחט דאמרינן התם לא אמרו בה היתר משום כבודו דרשב"ג ולא איסור משום כבודו דת"ק והביאו זאת דהכותב נכסיו כדאיתא התם ואם הם נסתפקו מי יכריע ובעיטור ורבותינו הגאונים פסקו דספק הוא ע"כ :

ד רַאוּבֵן שֶׁרָצָה לִיתֵן מַאָה דִּינָרִין לְשִׁמְעוֹן וְשָׁלַח לוֹ הַמָּאָה עַל יְדֵי לְוִי. אִם אָמַר לוֹ זָכָה בְּמַאָה זוֹ לְשִׁמְעוֹן. אוֹ [ג] תֵּן מַאָה זוֹ לְשִׁמְעוֹן. אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ הוֹלֵךְ מַאָה זוֹ לְשִׁמְעוֹן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְיַע הַמָּאָה לְיַד שִׁמְעוֹן :

ההראב"ד ראובן שרצה ליתן וכו'. א"א דוקא מתנה אבל פריעת חוב אינו יכול לחזור בו וכן בפקדון אם הוחזק הנפקד כפרן עכ"ל :

מגיד משנה **ראובן שרצה ליתן מאה זוז לשמעון וכו'.** זה פשוט ספ"ק דגיטין (דף י"ד): דבזכה אינו יכול לחזור בו ובהולך לא כזכי הוא ויכול לחזור בו והכין אסיקנא ריש פ' השולח דבמתנה הולך לאו כזכי. ובהשגות א"א דוקא מתנה וכו'. וכבר כתב כן המחבר בד"ן החוב פי"ז מהל' מלוה ולוה והפקדון פי"א מהל' שכירות:

כסף משנה **ראובן שרצה ליתן מאה דינרים לשמעון וכו' או תן מאה זוז לשמעון.** דעת רבינו דתן הוי כזכי במתנה. וטעמו דכיון דלא אשכחן שמיעטו אלא הולך דלא הוי כזכי לית לן למעוטי תן ועוד שהרי גבי האומר תן גט שחרור זה לעבדי דהוי כמתנה דתן הוי כזכי. וזה לשון הרשב"א בתשובה על דברי רבינו סבור הרב ז"ל דתן בכ"מ כזכי כדאמרינן בפ"ק דגיטין ואם תאמר משנתנו כל האומר תנו כאומר זכו דמי ודאמרינן בפ"ק דמציעא גבי מגביה מציאה לחבירו דא"ל תנה לי ולא אמר ליה זכה לי התם הוא דמצי המגביה לומר כשאמרת תנה לי לא היה בדעתי שאמרת שאזכה בה בשבילך אלא לאחר שאגביהנה אתננה לך ומיהו בירושלמי דגיטין פי"ק אמרו גבי מתניי דתנו גט לעבדי דתן לאו כזכי דמי והרב פסק כדעת ר"י דגמרין ולא חשש מההיא דירושלמי אבל מה שאמרת דבשילהי פי"ק דגיטין משמע דבמתנה תן לאו כזכי כן האמת לפי פשטן של דברים מההיא דא"ל לרב אדא ברדלא קבא מוריקא דאית לי גבך תנהו לפלוני וכו' ומשמע התם דמתנה הוה ואפי"ה משום מעמד שלשתן קנה הא לאו הכי לא קנה וכבר ראית שר"ת כן דעתו וגם ראית שדעתו נוטה כך אבל הראב"ד נראה שהודה להרמב"ם בהשגות ואפשר להם לפרש השמועות לדעתם עכ"ל:

ה הַלֵּךְ לְוִי בַמָּאָה זֹז שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ עִמּוֹ לְהוֹלִיכֵן לְשִׁמְעוֹן וּבְקֶשׁ שִׁמְעוֹן וְלֹא מְצָאָהּ יַחְזִיר לְרֵאֲוִבֵן. מֵת שִׁמְעוֹן בְּחַיֵּי רֵאֲוִבֵן יַחְזִיר לְרֵאֲוִבֵן אוֹ לְיֹרְשָׁיו. מֵת רֵאֲוִבֵן בְּחַיֵּי שִׁמְעוֹן יִתֵּן הַמָּאָה לְשִׁמְעוֹן אוֹ לְיֹרְשָׁיו שֶׁמְצָאָהּ לְקַיִם דְּבָרֵי הַמֵּת וְאִם עַל פִּי שְׂאֵמֶר הַדְּבָרִים וְהוּא בְּרִיא. שְׁהָרִי הַמָּאָה בְּיָדוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ עֲדִין:

מגיד משנה **הלך לוי במאה זוז וכו'.** פשוט הוא שדבריו דוקא כשאמר ראובן ללוי הולך וגם זה שם ספ"ק דגיטין: **מת שמעון בחיי ראובן וכו'.** גם זה שם ומפורש הכל בהלכות ופירוש ליורשיו כגון שמת ראובן אחרי מיתת שמעון בטרם שוב השליח אליו: **מת ראובן בחיי שמעון וכו'.** גם זה שם ומפורש הכל בהלכות ופירוש ליורשיו אם מת שמעון אחר מיתת ראובן קודם שהספיק השליח לתתם לו וכל זה בבריא אבל בשכיב מרע יתבאר דינו פי"י:

1 **אין אדם זוכה במתנה לחברו עד שיהיה הזכה גדול וכן דעת. ואחד איש ואחד אשה ואפלו אשת איש ועבד ושפחה. אבל העכו"ם אינו זוכה הואיל ואין ראוי לשליחות לעולם כן אינו זוכה לישראל. וכשם שאין ישראל נעשה שליח לעכו"ם כן אינו זוכה לעכו"ם :**

מגיד משנה **אין אדם זוכה במתנה לחברו וכו'.** זה פשוט דבעינן גדול כמו שיתבאר וכן ודאי עבד ושפחה בני זכייה נינהו ודאי כדמשמע ס"פ המביא בתרא אפילו בכנענים. ומיהו נ"ל שאם היה המזכה אדונם שאינם יכולין לזכות הם ודאי לא קנו לה מדאמרין פ' חלון (דף ע"ט) גבי שתוף מזכה להם ע"י עבדו ושפחתו העברים וע"י אשתו אבל לא ע"י עבדו ושפחתו הכנעניים מפני שידן כידו זה לשון המשנה, ומשמע דה"ה בכל מילי דעבד כנעני אין יכול לזכות לאחר מיד רבו ושם בגיטין מבואר שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו מיד רבו של חבירו אבל לא מיד רבו שלו וזה פשוט ואף באשתו העמידוה פירקא בתרא דנדרים (דף פ"ח:) ביש לה חצר באותו מבוי דמגו דזכיא לנפשה זכיא לאחרני הא לאו הכי לא וכ"כ ז"ל שאם הבעל הוא מזכה אין האשה מזכה בעד אחרים אלא אם כן יש לה זכות בדבר ומדין מגו: **אבל העכו"ם וכו'.** מבואר פרק אי זהו נשך שדחו אוקימתא דרבינא דאמר דנהי דאין לעכו"ם שליחות זכייה אית ליה והעלו שם דאפילו זכייה לית ליה:

2 **קטן שנותנין לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים. פחות מזה לא זכה לעצמו ולא לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה לא לו ולא לאחרים. והמזכה לשוטה על ידי בן דעת זכה. אבל החרש זוכה לעצמו כמו שבארנו בהלכות גזלה:**

מגיד משנה **קטן שנותנין לו צרור וכו'.** מימרא פ' התקבל בגיטין (דף ס"ה) ופירוש זוכה כשיש דעת אחרת מקנה הא לאו הכי אין לו זכייה אלא מפני דרכי שלום כמו שנתבאר בהל' גזילה ושם העלו ומבואר בהלכות דלאחרים אינו זוכה עד שיביא שתי שערות וכשמואל: **וכן השוטה וכו'.** ג"ז פשוט וכבר נתבאר בהל' מכירה. **וכן מ"ש כי המזכה לשוטה ע"י בן דעת זכה.** פשוט הוא ואמרי' ביבמות פ' חרש (דף קי"ג) פקח שנשא חרשת או שוטה אע"פ שכתב לה ק' מנה כתובתה קיימת מפני שרצה ליזוק בנכסיו ע"כ. ודקדקו משם

טעמא דרצה הא לא רצה לא תיקנו לה רבנן כתובה ומכאן שיש לשוטה זכייה על ידי בן דעת:

ח זְכִין לְקַטֵּן אֶפְלוּ בְּיוֹם אֶחָד. וּלְגָדוֹל בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שְׁלֹא בְּפָנָיו. וַחֲצָרוּ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ אֶף עַל פִּי שְׁאִינוֹ עוֹמֵד שֶׁסֶּם כֵּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַמִּתְנָה לְחֲצָרוֹ כְּאֵלוֹ זָכָה בָּהּ אַחֵר:

מגיד משנה זכין לקטן וכו' ולגדול אפילו שלא בפניו. זה פשוט בהרבה מקומות וכבר נתבאר זה: וחצירו של אדם. חילוק זה מחצר כבר נתבאר בהלכות גזילה ואבידה פרק י"ז ושם פירשתי מהו סימטא. ובגמרא פירקא קמא דמציעא (דף י"א) יש שתי אוקימתות דרב פפא סבירא ליה דבמתנה הואיל ויש שם דעת אחרת מקנה לא בעינן עומד בצד שדהו אפילו בחצר שאינה משתמרת ויש פוסקין כזאת האוקימתא. והרמב"ן ז"ל כתב מתוך דברי הר"י ז"ל נראה שהוא משוה מתנה למציאה ובעינן עומד בצד החצר וכן מוכחת הסוגיא שבפירקא קמא דקדושין וזה דעת המחבר ז"ל:

ט בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּחֲצֵר הַמְּשִׁתְּמֶרֶת. אֲבָל בְּחֲצֵר שְׁאִינָה מְשִׁתְּמֶרֶת כְּגוֹן שְׂדֵהוּ וְחֲרָבְתוֹ עַד שֶׁיְהִיָּה עוֹמֵד בְּצַדָּהּ וַיֹּאמֶר זְכָתָה לִּי שְׂדֵי. וְכֵן אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצַדוֹן קוֹנֵין לוֹ בְּסִמְטָא אוֹ בְּצַדֵּי רְשׁוֹת הָרַבִּים אוֹ בְּחֲצֵר שְׁאִין לָהּ בְּעָלִים. אֲבָל בְּרְשׁוֹת הָרַבִּים אוֹ בְּשְׂדֵה חֲבֵרוֹ אִינוֹ זוֹכֶה עַד שֶׁיִּגִּיעַ [ד] מִתְנָה לְיָדוֹ. * וְקִטְנָה תִּזְכָּה לָהּ חֲצָרָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת שְׁלָהּ. אֲבָל הַקָּטָן אִינוֹ זוֹכֶה עַד שֶׁתִּגִּיעַ מִתְנָה לְיָדוֹ אוֹ עַד שֶׁיִּזְכָּה לוֹ אַחֵר:

ההראב"ד וקטנה תזכה וכו'. א"א אין דבר זה מחוור במתנה אלא במציאה עכ"ל:

מגיד משנה וקטנה תקנה וכו' אבל הקטן. נתבאר שם. ובהשגות א"א אין דבר זה מחוור במתנה אלא במציאה ע"כ. פירוש דבמתנה אפילו חצר קונה לו וכבר כתבתי מחלוקתם פכ"ט מהל' מכירה:

כסף משנה בד"א בחצר המשתמרת וכו'. כתב הר"ן בפ"ק דמציעא לדעת הרמב"ן והר"י רב אשי לאו לפרוקי אליביה בלחוד אתא אלא כי היכי דלא

תיקשי לדידן גט דאפילו במשתמרת בעינן עומדת בצד ביתה ותריץ רב אשי דחצר איתרבאי משום יד הילכך בגט בעינן סמוכה לה דומיא דיד ולא גרעא משליחות כלומר נקיט ליה סתמא לרב פפא כדאית ליה אפילו באינה משתמרת ולדידן דוקא במשתמרת משום דס"ל דאינה משתמרת לא דמיא לשליחות שהשליח משמר וזו אינה כן אבל משתמרת בשליחות היא וזכיא במתנה משום שליח ובמציאה לרב פפא מאותם הטעמים שכתבנו למעלה ולדידן מתקנת חכמים דמשום יד א"א כיון שבמתנה אינה קונה אלא מתורת שליחות עכ"ל:

י המתנה כגט, שאין אדם יכול למסור ^[ה] דברים לשליח. כיצד. אמר לשלשה אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני אין זה פלוס. ואם אמרו לאותן העדים וכתבו ונתנו למקבל * לא קנה. וכן אם אמר לשנים כתבו וחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני אין יכולין לומר לסופר לכתב אלא הן עצמן כותבין כמו בגט:

ההראב"ד לא קנה וכו'. א"א הוא הדין אם אמר להם תנו צריכין הם לכותבו עכ"ל:

מגיד משנה המתנה כגט שאין אדם יכול למסור דברים וכו'. בגמרא פ' כל הגט (דף כ"ט) פלוגתא דרב ושמואל ופסק כשמואל ומיהו באומר אמרו לפלוני ופלוני יש סוברין שאף בגט כשר וכ"ש אם חתמו הם עצמם וה"ה ודאי למתנה והמחבר פסק כשיטתו שכתב פ"ב מהלכות גירושין דבאומר אמרו קרוב הוא להיות גט בטל. ושם יתבארו עיקרי הדברים: **וכן אם אמר לשנים כתבו וכו'.** זה מוסכם וכשמואל ואיתא בהלכות פרק התקבל (דף ס"ו וס"ז):

יא הכותב בשטר נתתי שדה פלונית לפלוני. או שכתב נתתיה לו או הרי היא שלו. הרי זוכה בה כשיגיע השטר לידו. אבל אם כתב בשטר אתנה לו. אף על פי שהעידו עליו העדים. לא זכה המקבל עד שיאמר לעדים כתבו שטר מתנה ויתנו לו וכותבין ונותנין לו. שאין המקבל זוכה עד שיגיע שטר המתנה לידו או עד שיזכה לו בו על ידי אחרים כמו שבארנו:

מגיד משנה הכותב בשטר נתתי שדה וכו'. ברייתא בגיטין פ' השולח (דף מ' :). ת"ר האומר נתתי שדה פלונית לפלוני נתתיה לו הרי היא שלו הרי היא שלו אתננה לפלוני ר"מ אומר קנה וחכ"א לא קנה אמר ר"י וכולן בשטר ע"כ. ופירש"י ז"ל בשטר דהאי אומר דקתני כותב הוא שכותב לו אחד מלשונות אלו (בשטר) ומוסרו ליד המקבל וכו' דאילו בדיבורא לא מקניא ארעא ור"מ סבר דבאומר אתננו משמע בשטר זה שאני מוסר לו עכשיו וחכ"א לא קנה שאין זה אלא שמבטיח שיתננה לו לאחר זמן ובשטר אחר ועדיין לא עשה. וזה מבואר :

כסף משנה הכותב בשטר נתתי שדה פלונית לפלוני וכו' אבל אם כתב אתננה לו וכו'. ה"ה כתב לשון רש"י ואין דברי רבינו עולים כהוגן בפירוש זה דפשיטא שאם אמר לעדים כתבו ותנו וכתבו ונתנו לו דמהני. לכך נ"ל שרבינו מפרש דה"ק אם כתב בשטר אתן שדה זו לפלוני והעידו עליו עדים ונתן לו השטר לא מהני דמשמע להבא אתן ועדיין לא נתן אבל כשצוה לעדים לכתוב ולתת לו אף אם נכתב בשטר אתננו זכה דלהכי מהני מה שאמר לעדים כתבו שטר מתנה ותנו לו דהוי כאילו תלה בדעתם, וא"ת סוף סוף להבא משמע ועדיין לא נתן לכך כתב רבינו שאין המקבל זוכה וכו' כלומר וא"כ כשכתבו אתננו דמשמע להבא יפה כתבו שעדיין לא זכה עד שיגיע השטר לידו וכשיגיע לידו אז הוא שזכה כך נפרש דבריו כשאמר לעדים כתבו ותנו שתלה בדעתם אבל כשלא אמר לעדים אלא הוא כתב אתננו לך לא נפרשם כן ואם נפשך לומר דעד שיאמר לעדים כתבו שטר מתנה ותנו לו וכותבין ונותנים היינו לומר שכתבו שאמר נתתי שדה פלונית לפלוני האי שאין המקבל זוכה עד שיגיע השטר לידו קאי למ"ש הרי זוכה בה כשיגיע השטר לידו וכן קאי למ"ש ונותנים :

יב האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי. חוששין שמה זכה לו על ידי אחר. אבל אם אמר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן לי. אם המקבל מתנה הוא שאמר כן. הודאת בעל דין כמאה עדים הוא והנותן אוכל פרות שדהו. ואם בן המקבל הוא שאמר לא נתת לאבי שדה זו והוא אומר כתבתי ונתתי לו. מניחין את הפרות על ידי שלישי עד שיודע הדבר היאך הוא :

מגיד משנה האומר נתתי שדה לפלוני וכו'. גם זה ברייתא שם ז"ל האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו ע"י

אחר פירוש ואין בדברי המקבל כלום וכן מפורש בתוספתא בב"ב פ"י האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן [לי כלום] לא אמר כלום שמא זיכה לו על ידי אחר: **אבל אם אמר כתבתי ונתתי לו וכו'.** ג"ז מבואר שם וזה לשון הברייתא (דף מ'): כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי מי אוכל פירות רב חסדא אמר נותן אוכל פירות ורבה אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא באבא הא בברא. ופירש רש"י ז"ל הודאת בעל דין [עבד וכן] מקבל מתנה כיון דא"ל לא קבלתי נאמן ויכול זה לחזור ולזכות בו אם ירצה דאמרין טעה כסבור זה שקבלה מידו. משלשין ביד שלישי נאמן עד שיבא אליהו. הא באבא הא בברא אם היה מקבל מתנה עצמו בחיים ואמר לא ניתן לי נאמן ואוכל הנותן את הפירות אבל אם מת ואמר בנו לא ניתן שדה זו לאבא משלשין דשמא יש עדים שנמסרה לאביו וזה לא ידע ע"כ. ובתוספות שאלו מפני מה אין אנו אומרין לגבי נותן הודאת בעל דין כמאה עדים ויפסיד הפירות כמו שאמרנו לגבי המקבל ששניהם בעלי דין ושניהם מודים. ותירצו שהמקבל זכור יותר מן הנותן לפי שהנותן קדמה לו מחשבה לתת קודם שיתננה ופעמים שהוא סבור שנתן מפני שעלה בדעתו שיתן והוא לא נתן אבל המקבל אם קבל אין לו במה יטעה וישכח שלא קבל ע"כ:

יג **מְקַבֵּל מִתְּנָה שֶׁטָעַן וְאָמַר זֶה שֶׁתַּחַת יָדֵי אֵינָהּ מִתְּנָה בְּיָדֵי אֶלָּא שׁוֹמֵר אָנִי עָלֶיהָ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. או שְׁאָמַר בְּטִלָּה הָיְתָה מִתְּחִלָּתָה לְפִי שְׁלֵא קִבַּלְתִּיהָ אוּ בְעַל כְּרַחֵי בְּאִנְסֵ אוּ בְטָעוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּדַבָּרִים אֱלוֹ דְּבָרָיו קִיָּמִין. וְנִשְׁבַּע עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת וְתַחֲזֹר לְבַעֲלֶיהָ:**

ההראב"ד **ותחזור לבעליה וכו'.** א"א רעיון רוח ונשבע שבועת היסת עכ"ל:

מגיד משנה **מקבל מתנה שטען ואמר זה שתחת ידי וכו' עד ונשבע על זה היסת ותחזור לבעליה.** פשוט הוא שאין דין זה דומה לדין הנזכר בראש הפרק שכאן הוא אומר שמעולם לא באת לידו ופשוט הוא שהודאתו הודאה. בהשגות א"א רעיון רוח ונשבע שבועת היסת ע"כ. ובאמת לא הבנתי מה ענין שבועה בכאן. ואפשר אם תבעוהו בעלי חוב שלו ואמרו לו אתה מערים בזה כדי להפקיעו מתחת ידינו נשבע על זה היסת וצ"ע:

יד טען הנותן ואמר שומר אתה עליה או שאמר שלא מדעתי נתתיך או גזולה היא בידך וזה אומר אתה נתת לי. נשבע המקבל שבועת הסת ונפטר:

מגיד משנה טען הנותן ואמר שומר אתה עליה וכו'. זה פשוט הוא דדוקא כגון שהמקבל החזיק בה שני חזקה אי נמי דבמתנת מטלטלין היא דלאלתר הוא חזקה:

הלכות זכיה ומתנה - פרק חמישי

א הנותן מתנה בין בריא בין חולה צריך שתהיה גלויה ומפרסמת. אומר לעדים כתבו בסתור ותנו לו אינה כלום. שזה מערים כדי לאבד * ממון אחרים שיחזר וימכר אחר שיתן:

ההראב"ד ממון אחרים וכו'. א"א פירוש הטובה שקבל מזה עכ"ל:

מגיד משנה הנותן מתנה בין בריא בין שכיב מרע וכו' כדי לאבד ממון אחרים. בהשגות א"א פירוש הטובה שקבל ממנו ע"כ. וכמדומה לי שלא ראה הרב ז"ל סיום בבא זו בספרי המחבר וכך כתב בספרינו כדי לאבד ממון אחרים שיחזר וימכור אחר שיתן. והוא דבר מבואר שאם נאמר שמתנה בסתור מועילה יבא הדבר לידי הפסד שימכור אחר כן מה שנתן ויקנוהו ממנו לפי שלא ידעו במתנה. ולפיכך אמרו שלא תועיל להסיר קנוניא. ופירוש דברי הר"א ז"ל שהטעם שאינו נותנה בלב שלם אלא מפני שקבל טובה ממנו ואינו רוצה שתועיל. וטעם רבינו עיקר:

ב לפיכך כל שטר מתנת קרקע שאין כתוב בו ואמר לנו פלוני הנותן שבו בשוקים וברחובות וכתבו לו מתנה גלויה

וּמְפָרְסָמֶת וְכִיּוֹצֵא בְּעֵינֵינוּ אֵלּוּ חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מִתְּנָה [א]
מְסִתְּרַת הִיא וְלֹא זָכָה הַמְּקַבֵּל:

מגיד משנה כל שטר מתנת קרקע שאין וכו'. מ"ש המחבר קרקע לאו למימרא דמתנת מטלטלין שהיא מסותרת שתועיל דהא סתמא אמרינן האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה וכן מוכיחין דברי המפרשים וגם המחבר הקדים הנותן מתנה סתם ולא אמר הנותן מתנת קרקע אלא ודאי מ"ש כאן קרקע אינו אלא מפני שאין שטר מועיל במטלטלין בלא קניין והוא הדין לקניין מטלטלין ודאי בשצוה להסתירו וזה הדין מבואר פ' חזקת (דף מ' :) וכך כתוב שם אמר רב יהודה האי מתנה טמירתא לא מגבינן בה היכי דמי מתנתא טמירתא אמר רב יוסף (כגון) דאמר להו לסהדי זילו אטמרו וכתבו ליה איכא דאמרי אמר רב יוסף (כגון) דלא א"ל תיתבו בשוקי ובברייתא וכתבו ליה פירוש בשווקים וברחובות ואמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו סתמא ובעינן סתמא מאי פירוש סתמא כל שאין כתוב בה אמר לנו כתבוה בשוקא וחתמוה בפרהסיא ואמרינן רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן ע"כ. ומתוך כך כתב המחבר חוששין שמא מתנה מסותרת היא ולא זכה המקבל וכן פיר"ש שם ור"ח ז"ל דחיישינן ופסולה וכ"נ דהאי לישנא בתרא דרב יוסף לפרושי מתנתא טמירתא דאמר רב יהודה היא ורב יהודה הא אמר לא מגבינן בה אבל קצת הגאונים ז"ל חלקו בזה ואמרו מדקאמר חיישינן ולא קאמר לא קנו אלמא חששא היא ואיכא לדקדוקי עלה דמילתא כגון דסיים מיניה חד גברא למכתב ליה מתנה וקא מדחי ליה זמנא בתר זמנא ובתר הכי אמר להו לסהדי כתבו ליה סתמא דהתם ודאי איכא למיחש דדחויי בעלמא הוא דקא מדחו ליה אבל אי חזינן דכתבה מדעתא דנפשיה ליכא למיחש להאי חששא ולא מחזקינן ליה בסתמא למתנתא טמירתא ומתנתא מעלייתא היא, כך כתוב בעיטור בשמא דרבוותא, והרב אבן מיג"ש ז"ל כתב הכי קאמר רבינו הרב ז"ל וכך הורה בתשובותינו וגאון נמי מצינו לו תשובה בענין זה וכך הורה עכ"ל. ופירוש אחר י"ל חיישינן הא מפסל לא פסלינן ונפקא מינה דהיכא דאתא נותן וערער ערעורו עירעור הא לא אתא וערער מגבינן בה ודברי המחבר עיקר דודאי סתמא הרי הוא כמתנתא טמירתא ממש וכבר כתבתי סעד לזה וכן בדין השכ"מ כתוב בהלכות כתב רבינו האי גאון ז"ל לא רגילינן בצואות וכו' ועוד כתב שכ"מ דאמר לא תגלו הא תפקדתא וכו' כדאיתא בהלכות וכתב רבינו פ"ט ובחידושי הרשב"א ז"ל וכתב ר"ח ז"ל וכן המקנה מתנה בקניין צריך להזכיר בעת הקניין כי מתנת פרהסיא אני מקנה ואם לא הזכיר אלא בשעת הקניין נתן סתמא פסולה וכן אמר גאון והא סמיכו רבנן ותקינן למיכתב מתנת פרהסיא ופרשי בה והכי

אמר לן מתנתא דא כתבוה בשוקא וחתמוה בפרהסיא כי היכי דלא תהוי כמתנתא טמירתא עכ"ל רבינו חננאל ז"ל:

ג הכותב שתי מתנות על שדה אחת הראשונה מסתרת והאחרונה גלויה ומפרסמת אחרון [ב] קנה ואפלו היתה הראשונה סתם ואין בה לא ענין סתירה ולא ענין גלוי אלא מתנה סתם האחרון קנה:

מגיד משנה הכותב שתי מתנות וכו'. זה נתבאר שם דאמרינן גבי מתנתא טמירתא אמר רבא והוי מודעא לחבירתה ואסיקנא התם דהך מימרא דרבא לא בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר וטעותא היא דלא הוי מודעא ופיר"ש ז"ל הויא מודעא הך מתנתא טמירתא היא מודעא לבטל חבירתה שטר מכר או מתנה גלויה וכשרה שנכתבה אח"כ על שדה זו ולאדם אחר דלכך כתב להך טמירתא דלא להחזיק בהאי שדה האי בתרא עכ"ל ואסיקנא דלא הוי מודעא וזה פשוט:

ד כָּבֵר בְּאַרְנוּ שְׁהַמוּסֵר מוֹדְעָה וְאַחַר כֵּן נָתַן הַמִּתְּנֶה בְּטֵלָה אֶף עַל פִּי שְׂאִין זֶה אֲנִס. שְׂאִין הוֹלְכִין בְּמִתְּנֶה אֶלָּא אַחַר דַּעַת הַנוֹתֵן. הוֹאִיל וְגִלְהַ דַּעַתוֹ שְׂאִינוֹ רוֹצֶה בָּהּ מִתְּנָתוֹ בְּטֵלָה. לְפִיכֵן מִי שֶׁהָיוּ הַדְּבָרִים מוֹכִיחִין שְׂאִין דַּעַתוֹ לִתְּנוּ מִתְּנֶה זֶה אֶפְלוֹ שְׁנִתְּנָה מִתְּנֶה גְלוּיָהּ וְנִמְצְאָת שְׁנִתְּנָה מִקֶּדֶם מִתְּנֶה מְסִתְּרָת הָרִי שְׁתֵּי הַמִּתְּנוֹת בְּטֵלוֹת. הָרִאשׁוֹנָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסִתְּרָת. וְהַשְּׁנִיָּה מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָר מוֹכִיחַ שְׂאִינוֹ רוֹצֶה וְהָרִי קִדְּמָה זֶה הַמִּתְּנֶה שְׁנִמְצְאָה כְּמוֹ * מוֹדְעָה לָּהּ:

ההראב"ד מודעה לה וכו'. א"א כגון המעשה שהוא מביא עכ"ל:

ה מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׂרָצָה לְשֵׂא אִשָּׁה. אִמְרָה לֹא אֵינִי נִשְׂאָת לְךָ עַד שְׁתִּכְתֵּב לִי כָּל נְכָסֶיךָ. שְׁמַע בְּנֹה הַגְּדוֹל וְצָוּחַ עַל שְׁמַנִּיחוֹ רִיקוֹן. אָמַר לְעֵדִים לְכוּ וְהַחֲבֵאוּ וְכִתְבוּ לֹא כָּל נְכָסֵי בְּמִתְּנֶה. וְאַחַר כֵּן כָּתַב לָהּ כָּל נְכָסָיו וְנִשְׂאָה. וּבֵא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְאָמְרוּ הֵבִן

לא קנה וְהֶאֱשָׁה לֹא קִנְתָּהּ. שְׁהָרִי לֹא בְרָצוֹנוֹ כָּתַב לָהּ וּכְאֲנוּס
בְּדָבָר הוּא. שְׁהָרִי גָלָה דְעֵתוֹ בְּמִתְנָה הֶרְאֵשׁוֹנָה אָף עַל פִּי שֶׁהִיא
בְּטִלָּה מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתָּרֶת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּעֵינַיִם אֵלוֹ:

מגיד משנה (ד-ה) כבר ביארנו וכו'. פרק עשירי מהלכות מכירה. לפיכך מי שהיו הדברים מוכיחין וכו' מעשה באחד וכו' עד בעניינים אלו. בגמ' גבי האי דאמר רבא והויא מודעא לחבירתה אמרינן בגמרא והא דרבא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא איתמר דההוא גברא דאזיל לקדושי אתתא אמר ליה אי כתבת לי כולהו נכסיד הוינא לך ואי לא לא הוינא לך אזל (איהו) כתב לה לכוליה נכסיה אתא בריה קשישא (קבל קמיה) [א"ל וההוא גברא מה תהוי עליה] אמר להו לסהדי זילו איטמרו בעבר ימינא וכתבו ליה אתא לקמיה דרבא אמר להו לא מר קנה ולא מר קנה מאן דחזא סבר משום דהויא מודעא לחבירתא, פ"י שמתנת הבן הוי מודעא למתנת האשה ומהכא הוה שמע דמתנה מסותרת הויא מודעא לגלויה ולא היא התם מוכחא מילתא מחמת אונסא הוא דקא כתב לה אבל הכא פ"י בעלמא מר ניחא ליה דליקני כו' ע"כ. ופירוש המחבר כך הוא ולא היא התם הוא דהויא מתנת הבן מודעא משום דעובדא גופא מוכחא דאיכא אונס ומיהו אי לאו מתנת הבן היינו אומרים שאונס זה לאו אונס גמור הוא שאם ירצה לא ישאנה ולא יתן לה נכסיו אלא גמר בלבו ונתן אבל כשכתב לבן מתנה מסותרת בטל מתנתה וכן פירשו ז"ל ועיקר. דודאי שלא במתנת הבן אין זה אונס כלל ועכשיו גם כן אינה בטילה מדין אונס אלא מדין מודעא. וזהו שהקדים המחבר כבר ביארנו שהמוסר מודעא ואף על פי שאין שם אונס וכו'. ויש שיטות אחרות וזאת נכונה:

1 שְׁנֵי שְׁטָרוֹת שֶׁזִמְנָן בְּיוֹם אֶחָד וְהֵן כְּתוּבִין עַל שְׁדָה אַחַת בֵּין בְּמִכָּר בֵּין בְּמִתְנָה. אִם דָּרְךְ אֲנִשֵּׁי הַמָּקוֹם לְכָתֹב שְׁעוֹת כָּל הַקּוּדִם זָכָה. וְאִם אֵין דָּרְךְ הַמָּקוֹם לְכָתֹב שְׁעוֹת הָרִי הַדָּבָר מְסוּר ^[ג] לְדִינִים. כָּל שֶׁדְּעָתָם נוֹטָה לְהַעֲמִיד שְׁדָה זוּ בְּיָדוֹ יַעֲמִידוּ:

מגיד משנה שני שטרות שזמנם וכו' אם דרך אנשי העיר לכתוב שעות כל הקודם זכה. פירוש וכשנכתבו בשטרות אלו שעות ואע"פ שאין אנו יודעים למי מסר ראשון תלינן שהמוקדם נמכר לו קודם והרי קדימת המעות במקום שנהגו לכתוב כקדימת הימים בכ"מ ודין זה מתבאר פ"י מי שהיה נשוי (דף צ"ד:) בעובדא דאימיה דרמי בר חמא ופירשוה בהלכות בשאין בה קניין: ואם

אין דרכן לכתוב שעות וכו' אע"פ שידענו אי זה מהן נכתב ראשון כיון שלא ידענו שעת המסירה הרי הדבר מסור לב"ד. ודין זה מחלוקת דרב ושמואל שם במי שהיה נשוי דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני והלכתא כשמואל בדיני. ואמרינן התם טעמא דשמואל דס"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי. פירוש ואילו באו עדים ואמרו לזה נמסר בבקר ולזה נמסר בערב זה שנמסר לו ראשון קנה דעדי מסירה כרתי הלכך שודא עדיפא דדילמא אתו סהדי ומסהדי ואמרי דהכי הוה מעשה ואע"ג דאפשר נמי דבבת אחת נמסרו שניהן וזכות שניהם חלה בבת אחת מ"מ הא מילתא לא שכיחא ודינא דשודא שכיחא טפי כד פירשו ז"ל:

ז בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשֵׁטֶר שְׂאִין בּוּ קִנְיָן אֶלָּא קָנָה שְׂדָה זֹו בְּשֵׁטֶר זֶה. שְׂאִין אָנוּ יוֹדְעִין מִי הוּא מְשַׁנֵּיהֶם שְׁהֲגִיעַ שְׂטָרוֹ לְיָדוֹ תַּחֲלָה. אֲבָל אִם הָיָה בְּכָל שְׂטָר מֵהוּן קִנְיָן כָּל שְׂקָדָם לֹו הַקִּנְיָן זָכָה וַיִּשְׁאַלּוּ הָעֵדִים. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁם עֵדִים שְׁזָה הֲגִיעַ לְיָדוֹ שְׂטָר מִתְּנָתוֹ תַּחֲלָה קָנָה [ד] הָרֵאשׁוֹן:

מגיד משנה בד"א בשטר שאין בו קניין וכו' אבל אם היה בכל שטר וכו'. זה פשוט דמשעת קניין שעבד נפשיה. ומבואר בהלכות שם דאי אית ביה קניין הוה קיימא בידא דמאן דקדים אפילו שעה אחת עכ"ל: **וכן אם היו שם עדים וכו'.** כבר נתבאר זה למעלה וכו' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי:

ח שְׁנֵי שְׂטָרוֹת הַיּוֹצְאִים עַל שְׂדָה אַחַת בְּשֵׁם קוֹנָה אֶחָד וְאִין זְמַנָּם שְׁוָה. אִם הָיָה שְׂטָר אֶחָד מְכָר וְאֶחָד מִתְּנָה. אִם הָיָה הַשְּׂטָר הָרֵאשׁוֹן מִתְּנָה וְהַשְּׁנִי שְׂאֶחָרִיו מְכָר לֹא בְּטַל הָאֶחָרוֹן אֶת הָרֵאשׁוֹן. שְׁיֵשׁ לֹוּמֵר לְהוֹסִיף לוֹ אֶחָרִיוֹת חֲזָר וְכָתַב בְּשֵׁם מְכָר אֶף עַל פִּי שְׂלֹא הָיָה כּוֹתֵב שְׁם אֶחָרִיוֹת שְׂאֶחָרִיוֹת טְעוֹת סוֹפֵר הוּא. וְכֵן אִם הָרֵאשׁוֹן מְכָר וְהַשְּׁנִי מִתְּנָה קָנָה הַשְּׂדָה מִזְמַן רֵאשׁוֹן. שְׂלֹא כָּתַב לוֹ שְׂטָר מִתְּנָה אֶלָּא לְיַפּוֹת כְּחוֹ וּמִשּׁוּם דִּין בֵּן הַמְצָר:

מגיד משנה שני שטרות היוצאין על שדה אחת בשם וכו'. מימרא פ' נערה שנתפתתה בכתובות (דף מ"ד): **אם היה השטר הראשון מתנה וכו'.** מפורש שם: **ואע"פ שלא היה כתוב שם אחריות.** בשטר המכר שאחריות במכר אע"פ

שלא נכתב כמו שנכתב דמי. כמו שנתבאר פ' י"ח מהל' גזילה: **וכן אם הראשון במכר וכו'.** גם זה שכתב ראשון במכר ושני במתנה ליפות כחו הוא דכתב ליה משום דינא דבר מצרא. וכן הן דברי המחבר. ויש מי שפירש ליפות כחו שאם יערער עליו בעל המצר יטמין שטר המכר ויאמר במתנה נתנה לי אבל אם נודע שכתב לו שטר אחר של מכר יש בו משום דינא דבר מצרא כמו שנתבאר פ"ג מהלכות שכנים. ויש מי שכתב דאע"פ שנודע שכתב לו שטר אחר של מכר כיון שכתב לו שטר מתנה אין בה משום דינא דבר מצרא וכתב הרשב"א ז"ל ושמה נאמר לפי דבריו דשטר מתנה באחריות שאני לפי שהשטר זה בעצמו נידון כמכר ואין כאן מתנה כלל אבל כתב לו שטר מתנה מוחלט לכך כתב לו שאם יערער עליו בן המצר שלא יהא המכר מכר ויזכה בו מכח מתנה זו וצ"ע עכ"ל:

ט הָיוּ שְׁנֵי הַשְּׁטָרוֹת בְּמִכָּר או שְׁנֵיהֶם בְּמִתְּנָה. אִם הוֹסִיף בְּשְׁנֵי כָּלוּם הָרִי הָרֵאשׁוֹן קִיָּם שְׁלֹא כָּתַב הַשְּׁנִי אֶלָּא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת. וְאִם לֹא הוֹסִיף בְּטַל שְׁטָר שְׁנֵי אֶת הָרֵאשׁוֹן וְאִין לוֹ אַחֲרִיּוֹת אֶלָּא מִזְמַן הַשְּׁנִי. לְפִיכֵךְ כָּל הַפְּרוֹת שְׁאֵכֵל הַלּוֹקַח מִזְמַן רֵאשׁוֹן עַד זְמַן שְׁנֵי מַחֲזִיר אוֹתָם. וְאִם הָיָה עַל אוֹתָהּ שְׁדָה חֵק לְמִלְדָּה בְּכָל שָׁנָה. הַנּוֹתֵן אוֹ הַמוֹכֵר נוֹתֵן אוֹתוֹ הַחֵק עַד זְמַן הַשְּׁטָר הַשְּׁנִי:

מגיד משנה היו שני השטרות במכר וכו' אם הוסיף בשני כלום וכו'. ג"ז שם מודה ר"נ דאי כתב לזה דיקלא לתוספת כתביה, פ"י ואם הוא שטר מכר ובא לגבות מחמת האחריות גובה העיקר מזמן הראשון ותוספת מזמן שני כן כתבו רוב המפרשים: **ואם לא הוסיף וכו'.** זה מפורש שם והיא מימרא דרב נחמן. ואמרינן עלה מ"ט רפרם אמר אימר אודויי אודי ליה פ"י שהשטר הראשון שקר. רב אחא אמר אימר אחולי אחיל גביה, פ"י לשעבוד שיש מזמן ראשון לזמן שני ואמרינן דאיכא בינייהו לשלומי פירי, פ"י פירות שאכל לוקח בין זמן ראשון לזמן שני לרפרם משלם לרב אחא לא משלם. ולטסקא לפרוע מס הקרקע למלך מזמן ראשון לזמן שני לרפרם על המוכר או הנותן לפרוע לרב אחא על הלוקח לפרוע, לשון ר"ש ז"ל. ופסק המחבר כרפרם מפני שקרקע בחזקת בעלים ראשונים עומדת:

הלכות זכיה ומתנה - פרק ששי

א לעולם אומדין דעת הנותן. אם היו הדברים מראין סוף דעתו עושין על פי האמד אף על פי שלא פרש. כיצד. מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת וכתב כל נכסיו לאחר מתנה גלויה גמורה ואחר כך בא בנו אין [א] מתנתו קיימת. שהדברים מוכיחין שאלו ידע שבנו קיים לא היה נותן כל נכסיו. לפיכך אם שיר מנכסיו כל שהוא בין קרקע בין במטלטלין מתנתו קיימת:

מגיד משנה לעולם אומדין דעת הנותן וכו' כיצד מי שהלך וכו'. פרק יש נוחלין (דף קל"ב) ברייתא ובפרק מי שמת (דף קמ"ז): נפסקה הלכה כר"ש בן מנסיא דאמר הכין ובכל נכסיו בדוקא: לפיכך אם שייר וכו'. מפורש בברייתא כל נכסיו. ואל יקשה עליך מ"ש רב נחמן במי שמת (דף ק"כ): חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם ואינו מונה דין זה עמהם מפני שכבר מנה שכיב מרע דתנן שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה ועל אותה משנה אמרו בגמ' מאן תנא דאזיל בתר אומדנא ארי"נ ר"ש ב"מ דתניא מי שהלך בנו למדינת הים וכו' אלמא דינן שוה וכי היכי דהתם הוי שיר אפילו מטלטלין ה"ה הכא וזה פשוט:

ב וכן הכותב כל נכסיו מתנה לאחד מבניו [ב] בין שהיה בריא בין שהיה שכיב מרע. אפלו היה בן קטן המטל בעריסה לא עשהו אלא אפוטרופוס. והרי הוא בכל הנכסים כאחד מאחיו. אמדן דעת הוא שלא נתכונן אלא להיות אחיו נשמעין לו. ואם שיר כל שהוא בין קרקע בין במטלטלין זכה הבן במתנה:

מגיד משנה וכן הכותב נכסיו מתנה לאחד וכו'. בפרק יש נוחלין (דף קל"א): אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפוטרופא בנו קטן מאי וכו' אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה לא עשאו אלא אפוטרופא פשיטא בנו ואחר אחר משום מתנה ובנו משום אפוטרופא אשתו ואחר אחר למתנה ואשתו אפוטרופא ואשתו ארוסה ואשתו גרושה דברי הכל קנו. איבעיא להו אשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל מהו אמר רבינא בכולהו לא קנו לבד

מאשתו ארוסה ואשתו גרושה ואיכא מאן דפליג. ופסק בהלכות והלכתא כרבינא. ואיבעיא להו אם היה הנותן בריא מהו ולא איפשיט. וכתב אבן מיגש ז"ל הילכך לקולא עבדינן ולא עשאן אלא כאפוטרופא עכ"ל: **אפילו היה בן קטן וכו'.** איכא מאן דאמר דדוקא איכא קטנים אחרים שצריכים לאפוטרופוס הא בגדולים שאין צריכין לאפוטרופוס קנה וליתא. וכן הסכימו ז"ל דבכל גוונא לא קנה:

ג בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁכָּתַב לְבֵן בֵּין הַבָּנִים. אָבֵל אִם כָּתַב כָּל נֶכְסָיו לְבֵן בֵּין הַבָּנֹת או לְבֵת בֵּין הַבָּנֹת או לְאָחָד ^[ג] מִן הַיֹּרְשִׁין בֵּין שְׁאֵר הַיֹּרְשִׁין. אֶף עַל פִּי שְׁלֹא שִׁיר כָּלוּם מִתְּנָתוֹ קִיָּמָת:

מגיד משנה בד"א בשכתב וכו'. חילוק זה מבואר בהלכות מהכרח השמועות לפי שיטת הגאונים ז"ל ושאלו מה טעם לחילוק זה ואמרו הא מילתא כהלכתא בלא טעמא היא כדאיתא במי שמת ולית בה אלא מאי דאמרו רבנן. ושם בהלכות כתוב ופרשי רבנן דוקא כותב אבל שכ"מ שאמר יירשני פלוני בני קנה הכל דקי"ל כר"י בן ברוקה וכו' כדאיתא בהלכות והר"י ך' מיגש ז"ל נחלק עליהם ואמר דלא שנא כותב ול"ש אומר אלא ההיא דר"י בן ברוקה בשברר דבריו דלהקנאה גמורה איכוון ודרב יהודה כשלא ברר והמחבר הביא מימרא כפשטה. וכן יש מי שכתב שאם קנו מידו קנו שאין קניין לאפוטרופוסות:

כסף משנה בד"א בשכתב לבן בין הבנים וכו'. כתב ה"ה ושם בהלכות ופרשו רבנן דוקא כותב וכו' והמחבר הביא מימרא כפשטה עכ"ל. ואני אומר דאשתמיטתיה לרב המגיד מ"ש רבינו בפ"ו מהל' נחלות דאם לא כן היה לו לכתוב ודעת רבינו כדעת הר"י ך':

ד וְכֵן הַכּוֹתֵב כָּל נֶכְסָיו לְאִשְׁתּוֹ בֵּין בָּרִיא בֵּין שֹׁכֵיב מֵרַע אֶף עַל פִּי שֶׁקֵּנוּ מִיָּדוֹ לֹא עֲשָׂאָהּ אֶלָּא ^[ד] אֲפּוֹטְרוֹפָא עַל יוֹרְשִׁיו. בֵּין שְׁהִיוּ יוֹרְשֵׁי בָּנָיו מִמֶּנָּה או מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת או אֶחָיו או שְׁאֵר יוֹרְשִׁיו. וְאִם שִׁיר כָּל שֶׁהוּא בֵּין קְרָקַע בֵּין מִטְּלָטְלוֹ קִנְתָּה כָּל שֶׁכָּתַב לָהּ:

מגיד משנה וכן הכותב כל נכסיו לאשתו בין וכו'. כבר נתבאר : ואם שייר כל שהוא וכו'. במי שמת בכלל החמשה וה"ה בבנו וכמ"ש. וכן כתבו ז"ל ופשוט הוא :

כסף משנה וכן הכותב כל נכסיו לאשתו וכו'. כתב הר"ן מדברי הרמב"ם שהוא מפרש לומר דלא בעי אלא מילתא דרב ולא מילתא דשמואל ולא דר' יוסי בר' חנינא אלא כיון שעשאה שותף בין הבנים ולא מיחת איבדה כתובתה והלשון הזה נוח לי דכיון דאמר ליה רבא לרב נחמן הא רב הא שמואל ואמר רבי יוסי בר' חנינא מר כמאן סבירא ליה אם איתא דס"ל כחד מינייהו הוה ליה לומר אנא כפלונני ס"ל מדקאמר שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים וכו' ש"מ דלאקולי טפי מכולהו אתא עכ"ל :

ה בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּנִשְׁוֹאָה. אָבֵל אִם כָּתַב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ אֲרוּסָה אוֹ לְגְרוּשָׁה אֶף עַל פִּי שְׂלֵא שִׁיר כָּלוּם הָרִי הִיא כְּשֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם וּמִתְנַתּוֹ קִיּוּמָת :

מגיד משנה בד"א באשתו וכו'. כבר נתבאר :

ו הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְאֶחָד מִבָּנָיו וּלְאַחַר [הו]. זֶה הָאֲחֵר קָנָה חֲצִי הַנְּכָסִים בְּמִתְנָה. וְנִשְׁאֵר הַחֲצִי לְבָנָיו. וְהֵבֵן שְׁנֵיתָנוּ לוֹ אֶפְסוֹרְפוֹס מְנָהוּ עַל שְׂאֵר אֶחָיו :

מגיד משנה הכותב כל נכסיו וכו'. כבר נתבאר :

ז וְכֵן אִם כָּתַב כָּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ וּלְאַחַר. זֶה הָאֲחֵר קָנָה מְחֻצָּה וְאִשְׁתּוֹ אֶפְסוֹרְפוֹא עַל מְחֻצָּה :

מגיד משנה וכן אם כתב וכו'. כבר נתבאר :

ח כָּל אִשָּׁה שֶׁקָּנְתָה כָּל נְכָסֶיהָ בְּעֵלָהּ בְּמִתְנָה. אֲבָדָה כְּתִבְתָּהּ וְתִקְרַע. לְפִיכֵךְ אִם יָצָא שֹׁטֵר חוֹב עָלָיו וְהִלְכוּ כָּל הַנְּכָסִים בְּחוּבוֹ שֶׁקָּדְם הַמִּתְנָה תִּשְׁאֵר הִיא בְּלֹא כָלוּם וְלֹא תִקַּח בְּכִתְבָתָהּ שֶׁקָּדְמָה הַחוֹב. שְׂאֵמֶדֶן דַּעַת הוּא שֶׁבִּהְנֵאָה שְׂבָאָה לָהּ

בְּשִׂמוּעָהּ זֹו שֶׁכָּתַב לָהּ כָּל נִכְסֵי אַבְדָּה כָּל זְכוֹת שְׂיִשׁ לָהּ
בְּנִכְסִים חוּץ מִמִּתְנָה זֹו :

מגיד משנה כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה וכו'. פ"י במתנה גמורה ולא במינאי אפוטרופסות דבמינאי אפוטרופסות לא אבדה כתובתה וזה שאמרו שם בשרצו להוכיח בעיני דבריא דלעיל מהא דהכותב כל נכסיו לאשתו אמרו במאי אילימא בשכ"מ והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופא פירוש ולא קנתה ולא תקנה ולא תקרע כתובתה וכן הסכימו ז"ל: **לפיכך אם יצא עליה חוב וכו'.** מפורש שם הדין והטעם בהלכות:

ט וְכֵן הַכּוֹתֵב נִכְסָיו לְבָנָיו בֵּין זְכָרִים בֵּין נְקִיבוֹת בֵּין [n] בְּרִיא
בֵּין שְׂכִיב מֵרַע וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ עִמָּהּ קָרְקַע כָּל שְׁהוּא. הַזֶּאֱיִל
וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׂתָף בֵּין הַבָּנִים וְלֹא מִחֲתָה אַבְדָּה כְּתִבְתָּהּ וְאִינָה
טוֹרְפֵת מִנִּכְסִים אֵלּוּ כְּלוּם. אֲבָל מִנִּכְסָיו שְׂיָבוֹאוּ לוֹ אַחַר אֵלּוּ
נוֹטְלֵת מֵהֶן כְּתִבְתָּהּ :

מגיד משנה וכן הכותב כל נכסיו לבניו וכו'. שם ביש נוחלין הביאו המשנה שבמס' פאה ומסקנא דמילתא דא"ל רבא לרב נחמן מר כמאן ס"ל א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ופ"י דוקא שמעה ולא מיחה הא לאו הכי לא אבדה כתובתה אבל לא בעינן שתקבל בפירוש ולשון המחבר בפירוש המשנה פ"ג ממס' פאה כך הוא, זה הענין הוא על שני תנאין. האחד מהן שכלל אותה בחילוק נכסיו עם בניו כגון שיכתוב להם לפלוני כך לפלוני כך ולפלונית כך והיא שומעת ושותקת ולא תערער כגון שתאמר כתובתי אני גובה והראיה על זה מה שאמרו אבדה כתובתה ולא אמר איבדה ר"ל כי בשתיקותא כשחלק לה עם הבנים אבדה מה שיש לה לקבל בכתובתה. ותנאי השני שיהיה שכ"מ אבל אם יהיה בריא תקח כל מה שיש בכתובתה אלא א"כ יוציא שטר (עליה) שהיא נתנה או קבלה עכ"ל. פירש דברי רב נחמן כת"ק ובשותקת ור' יוסי חולק אפילו לא כתבו בדבר צוואה. ור"ש ז"ל והר"י ו' מג"ש ז"ל פירשו ג"כ הא דרב נחמן בשותקת וכן משמע הלשון אבל בעל המאור ובעל העיטור ור"ח ז"ל פירשו דוקא היתה שם וקבלה בתורת השותפות שאין קושרין שותפות אלא ברצון שניהם ודברי המחבר עיקר. אבל מ"ש כאן בין בריא הוא הפך דבריו שבפירוש המשנה והדין הוא בעיא דלא איפשיטא בגמרא ביש נוחלין ובפירוש המשנה סבר הרב ז"ל לומר דהעמד שטר על חזקתו ואינו נפסל אלא בראיה ברורה וכאן הסכים לאמת דאדרבה היא המוציאה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי לדעת ב"ה כדאיתא

ביבמות פרק החולץ וכן כתב ר"ש ז"ל וז"ל ובבריא אוקימנא בתיקו וכיון דמספקא לן המוציא מחבירו דהיינו אשה עליה להביא ראיה דבכל דין אמריי מאן דתפיס תפיס ע"כ: **אבל מנכסים שיבאו לו וכו'.** פשוט שם דאמרינן אילו הדר קני מי לית ליה וזה פשוט שלא כדברי אבן מיג"ש שפירשה דוקא בבריא דאי בשכ"מ אפי' קנה נכסים לאחר מכאן אינה גובה ובודאי שאין זה עיקר וכן פי' ר"פ ומוכרח בסוגיא:

ב כָּתַב לָהּ עֲמָהָן מְטַלְטְלִין בְּלֶבֶד אוּ שְׁשִׁיר לְעֲצָמוֹ קָרְקַע כָּל שְׁהוּא. כְּתִבְתָּהּ קִימָת. וְתִקְנֶת הַגְּאוּנִים הִיא שְׁאֲפִילוֹ שְׁשִׁיר מְטַלְטְלִים כָּל שְׁהוּא. שְׁהָרִי הִיא אוֹמְרֶת מִמָּה שְׁשִׁיר אָנִי גוֹבָה וּמִתּוֹךְ שְׁתִּירָד לְמָה שְׁשִׁיר תִּירָד לְשָׂאֵר נְכָסִים וְתִטְרֹף:

מגיד משנה **כתב לה עמהן מטלטלין בלבד.** מפורש שם: או שייר לעצמו קרקע וכו'. כל זה מפורש שם (דף קל"ג) בההוא דשייר דיקלא דאסיקנא מגו דנחתא אחד דיקלא נחתא לכולהו נכסי: **ותקנת גאונים ז"ל.** פירוש כבר נתבאר בהל' אישות פי"ו שאין האשה גובה כתובתה ממטלטלין אחר מיתת בעלה מדין הגמרא וכיון שכן כששייר מטלטלין לבד אבדה כתובתה דליכא למימר בהו מגו דלא טרפא להו. וזה נ"ל שהוא פירוש מה שאמרו פרק מי שמת בכולהו מטלטלי הוי שיור לבר מכתובת אשה במקרקעי תקינו לה רבנן במטלטלי לא תקינו לה רבנן. אבל הגאונים התקינו שתגבה אפי' מן המטלטלין כמו שנתבאר שם והילכך י"ל מגו דנחתא אמטלטלין ששייר נחתא אכולהו נכסי וזה פשוט:

א הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְבָנָיו וְכָתַב לְאִשְׁתּוֹ חֶלֶק עֲמָהָן. וּמִתְּ אֶחָד מִן הַבָּנִים בְּחַיֵּי אָבִיו. הָרִי זֶה תִּגְבֶּה כְּתִבְתָּהּ מִחֶלֶק זֶה שְׁמָת. שְׁלֹא אֲבָדָה כְּתִבְתָּהּ אֶלָּא מִלְּטְרֹף מֶהָן:

מגיד משנה **הכותב כל נכסיו וכו'.** מעשה מפורש שם (דף קל"ב) ופירוש מלטרופ מהם מן היורשין וכתב ר"ש ז"ל בדין זה דלאו דוקא בניו דה"ה שאר יורשין ואורחא דמילתא נקט וכן אין דין זה אלא דוקא בכתובתה ומקולי כתובה אבל בב"ח ודאי לא אבד זכותו בשותק וכן כתבו ז"ל:

יב הַרוּצָה לְהַנְשֵׂא וְכָתְבָה כָּל נְכֹסֶיהָ בֵּין לְבָנָהּ בֵּין לְאַחֶר.
וְאַחֶר כֶּךָ נְשֵׂאת וְנִתְגַּרְשָׁה אוֹ שְׂמֵת [ח] בְּעֵלָהּ. מִתְּנַתָּה בְּטֹלָה שְׂזוּ
מִבְּרַחַת [ח] הִיא וְלֹא כְּתָבָה כָּל נְכֹסֶיהָ אֶלָּא לְהַבְרִיחַ מִבְּעֵלָהּ
שְׁלֹא יִירָשְׁנָה. וְכִשְׁתִּהְיֶה צָרִיכָה לָהּ וְיִחְזְרוּ לָהּ. לְפִיכֶךָ אִם מִתָּה
הִיא בְּחַיֵּי בְּעֵלָהּ קָנָה הַמְּקַבֵּל מִתְּנָה אֶת הַכֹּל. וְאִם שְׂיָרָה כְּלוּם
אֶפְלוּ מִטְּלָטְלוֹן מִתְּנַתָּה קִיָּמָת וְאַף עַל פִּי שְׁנִתְגַּרְשָׁה אֵינָה
חוֹזְרָת :

מגיד משנה הרוצה לינשא וכתבה כל וכו'. זהו דין מברחת ועיקרו בכתובות
ר"פ האשה שנפלו לה נכסים (דף ע"ט) ואיתיה בפרק מי שמת (דף קנ"א) וכבר
הכריח שם הרב אבן מיג"ש ז"ל דאפי' לא אמרה לעדים דבר אלא נתנה מתנה
סתם ואח"כ נשאת קרויה מברחת והתם מקשינן בפרק האשה [טעמא דכתבה לה
הכי הא לא כתבה לה הכי קננהו לוקח פירוש לוקח מקבל המתנה ואקשינן תו] ואי לא קננהו
לוקח פירוש לוקח [מקבל מתנה] ניקנהו בעל ופריק לה. וכתב הרשב"א
מדמקשינן הכי ש"מ דיכולה לחזור בה אפילו בעומדת תחת בעלה דאי לא
היכי אקשינן ניקנינהו בעל והא כל שעומדת תחתיו מתנתה קיימת וקנה לוקח
ומדמשנינן עשאוּם כנכסים שאינן ידועים לבעל דקדק ר"ת ז"ל דדוקא
מברחת דסגי לה בהכי אמרינן דלא קנה לוקח שלא היתה מתנה אלא כדי
להבריחן מבעלה הא במבריח נכסיו מחמת שהוא רוצה ללוות או שרוצה
לישא אשה כדי שלא ישתעבדו נכסיו להן קנה לוקח שהרי א"א שלא יקנה
לוקח ולא ישתעבדו לבעל חוב של נותן עכ"ל: **לפיכך אם מתה בחיי בעלה**
וכו'. זה מוסכם ופשוט דלהכי כתבה השטר: **ואם שיירה וכו'.** מפורש שם ובפי'
מי שמת מבואר דאפי' מטלטלין וכתב אבן מיג"ש ז"ל במי שמת דדינא
דמברחת דוקא בשלא כתבה לו מתנה גמורה מתנת עלמין אבל אם כתבה לו
כן קנה לגמרי אלא א"כ גלתה דעתה דמשום דבעיא לאינסובי הוא דקא כתבה
להו הא לאו הכי כיון שכתבה מתנת עלמין קנה, אלו דבריו. ועכשיו הורגלו
לכתוב בכל שטרי מתנה, ונראין הדברים שהכל לפי ראות הדיינין שאי אפשר
לומר באשה שתדע נוסח השטרות שכותבי השטרות מורגלין לכתוב ועד
שיעידו שכך אמרה להם בפירוש לא קנה ואם רואין שידעה ולא מחתה אע"פ
שלא אמרה להן בפירוש אפשר לומר שתהא מתנתה קיימת עכ"ל הרשב"א
ז"ל:

יג כָּל הַנוֹתְנִין כָּל נְכֹסֶיהֶם. מִשְׁתַּבְּטֵל הַמִּתְּנָה וְיִחְזְרוּ כָּל
הַנְּכֹסִין לְבַעְלֵים הָרְאוּשׁוֹנִים אֵין הַמְּקַבֵּל מִתְּנָה מִחֲזִיר פְּרוֹת.

שֶׁאֶפִּילוֹ נָתַן הָאָדָם מִתְּנָה בְּפִרוּשׁ עַל מְנַת לְהַחְזִיר כָּל יְמֵי חַיֵּי
פְּלוּנֵי הָרִי זֶה אוֹכֵל פְּרוֹת כָּל זְמַן הַמִּתְנָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ:

מגיד משנה כל הנותנין וכו'. זהו פשוט כל זמן שאין המתנה בטעות שתהא
בטילה מעיקרא וראיה מנותן בפירוש על מנת להחזיר ובודאי דלא עדיף סתמו
מפירושו:

יד מִי שֶׁשָּׁלַח כְּלִים [ט] מִמְּדִינַת הַיָּם וְאָמַר יִנְתְּנוּ אֵלָיו לְבָנָי. הָרִי
אֵלָיו יִנְתְּנוּ לְבָנָיִם וְלִבְנוֹת. הָרִאִוִי לְבָנָיִם כְּגוֹן סְפָרִים וְכָלִי
מִלְחָמָה לְבָנָיִם. וְהָרִאִוִי לְבָנוֹת כְּגוֹן כְּלֵי מְשִׁי הַצְּבוּעִים וְחָלִי
זָהָב וְטָלוֹם הַבְּנוֹת. הָיָו רִאִוִּיִן לְזָכָרִים וְלִנְקֻבוֹת יִטְלוּ אוֹתָן
הַזָּכָרִים. וְכֵן הַמְּשַׁלַּח כְּלִים לְבֵיתוֹ סָתָם וְהָיָו בְּהֵן כְּלִים
הָרִאִוִּיִן לְבָנוֹת. יִטְלוּ אוֹתָן בְּנוֹתָיו. אֲמַדָּן דַּעַת הוּא שֶׁלֶּהֶן שָׁלַח.
וְאִם אֵין לוֹ בְּנוֹת אוֹ שֶׁהָיָו בְּנוֹתָיו נְשׂוֹאוֹת. יִטְלוּ אוֹתָן נְשֵׁי בָנָיו.
שֶׁהַדַּעַת נוֹטָה נוֹטָה שֶׁלֶּהֶן שָׁלַח:

מגיד משנה מי ששלח וכו'. במי שמת (דף קמ"ג:) ההוא דשדר פסקי דשיראי
לביתיה א"ר אמי הראויין לבנים לבנים הראויין לבנות לבנות ולא אמרן אלא
דלית ליה כלתא אבל אית ליה כלתא לכלתא שדר ואי בנתיה לא אינסיבן לא
שביק בנתיה ומשדר לכלתיה. ירושלמי פ' שני דייני גזרות הרי שהיה נתון
במדינת הים ואמר תנו אלו לבני בנותיו בכלל ואם אמר בשעת מיתה אלו לבני
אין הבנות בכלל ע"כ בהלכות. ודין המיתה יתבאר פי"ח. ומ"ש המחבר היו
ראויין לזכרים ונקבות יטלו אותן הזכרים. פשוט הוא שדעתו קרובה אצל בנו
יותר מבתו שהרי אפילו באשת בנו דעתו קרובה יותר מבתו הנשואה והטעם
מפני שעל בנו לפרנסה כ"ש בבנו ובבתו שדעתו קרובה יותר אצל הבן: וכן
המשלח וכו'. כבר ביארנו זה:

כסף משנה מי ששלח כלים וכו'. נראה שמפרש רבינו דהא דאמור בירושלמי
בנותיו בכלל היינו לומר שאם יש בהם דברים שאינם ראויים אלא לבנות
ינתנו להן אבל בדברים שאינם ראויים אלא לזכרים אין לבנות חלק בהם
וכדא"ר אמי הראוי לבנים לבנים הראוי לבנות לבנות דאל"כ היה הירושלמי
חולק עם גמרא דידן:

טו המשיא בנו גדול לבתוֹלה בבית קנה הבית. והוא שִׁהִיו נשואין ^[ט] ראשונים לזה הבן. ולא השיא האב בן אחר קדם לו ולא שיר האב בזה הבית שיחד לו כלום. ודברים אלו כהלכה שאין להם ^[ט] טעם הם. ונגעו חכמים בדבר הזה מאמרו הדעת. שמרב שמחתו ואהבתו גמר והקנהו הבית. שהרי לא שיר בה לעצמו כלום. לפיכך אם שיר שם אפלו פך אחד לא קנה הבית. יחד לו בית וכלי בית אף על פי ששיר בבית כלי אחד לעצמו או הִיה לו שם אוצר וכיוצא בו. קנה כלי הבית אבל הבית לא קנה:

טז יחד לו בית ועליה. בית קנה עליה לא קנה. וכן אם יחד לו בית ^[ט] ואכסדרה בית קנה אכסדרה לא קנה. שני בתים זה לפנים מזה לא קנה אלא האחד שנשא בו:

מגיד משנה (טו-טז) המשיא בנו וכו'. שם במי שמת (דף קמ"ד) אר"ח המשיא אשה לבנו הגדול בבית קנאו ודוקא גדול ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון פשיטא ייחד לו אביו בית ועליה בית קנה עליה לא קנה פי' כיון שאין העלייה משועבדת לבית בית ואכסדרה מהו מי אמרינן כיון דשייכא בהדי בית דדרך אכסדרה נכנסין לבית קנה אף האכסדרה שני בתים זה לפנים מזה מהו תיקו וכיון דמספקא לית ליה ואקשינן אדר"ח מדתני' ייחד לו אביו בית וכלי בית כלי בית קנה בית לא קנה וקשיא לרבי חנינא דאמר קנה בית ופריק רבי ירמיה כן כי אמרי' דבית לא קנה כגון שהיה אוצרו של אביו מונח שם ובה"ג קנה כלי בית לבד ולא הבית ומסקנא רב אשי אנסביה לבריה ותלא ליה אשישא דמשחא פירש פך שמן ותלהו בבית כדי שלא יקנה הבית ואמרי' התם תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא: **ייחד לו בית וכו'.** כבר נתבאר זה ומלשון אף על פי שכתב נראה שאם לא שייר בבית כלי לעצמו וייחד לו בית וכלי בית קנה הכל ועיקר: **ייחד לו בית וכו'.** כבר נתבאר: **וכן אם ייחד וכו'.** כבר נתבאר:

יז כָּבֵר בְּאֲרָנוּ בְּנִשְׁוֹאִין שְׁשָׁנִים שְׁהִיה בְּיַנְיָהֶם שְׁדוּכִין וּפְסָק זֶה עַל יְדֵי בְּנוֹ וְזֶה עַל יְדֵי בָתּוֹ. וְאָמְרוּ כְּמָה אֶתְה נוֹתֵן לְבְנֶךָ. כָּךְ וְכָךְ. וְכְמָה אֶתְה נוֹתֵן לְבָתְּךָ. כָּךְ וְכָךְ. וְעָמְדוּ וְקִדְּשׁוּ. קָנוּ

בְּאִמְרָהּ. וְאִין קוֹנִין בְּאִמְרָהּ זֹה עַד שְׁעַת נְשׂוּאִין שְׁכָל הַפּוֹסֵק
דְּעָתוֹ לְכָנֶס. וְצָרִיכִין שְׂיִהְיוּ הַדְּבָרִים שֶׁהוּן פּוֹסְקִין מְצוּיִין
בְּרִשׁוּתוֹ. שְׂאִין אָדָם מְקַנֶּה דְּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.
* וְדְבָרִים אֵלוֹ לֹא נִתְּנוּ לְהַכְתִּיב. לְפִיכֵךְ אֵינָן כְּשִׁטְר עַד שְׂיִטְרָף
בְּהוּן :

ההראב"ד **ודברים אלו וכו' עד שיטרוף בהן.** א"א דבריו מעורבים כי נראה
מדבריו שהוא מפרש ניתנו להכתב או לא ניתנו אם צריכין ליכתב לגבות
ממשועבדין או אין צריכין ליכתב ואח"כ אמר לפיכך אינו כשטר שיטרוף בהן
וכיון שפשט שלא ניתנו ליכתב הרי הוא טורף בהם. ואולי הוא מפרש ניתנו
ליכתב ולא נתן אם יש להם דין שט"ח או לא ואין דעות כל המפרשים שוות
בזה עכ"ל :

מגיד משנה **כבר ביארנו.** פכ"ג מהל' אישות והדין הוא מימרא פ' הנושא
בכתובות (דף ק"ב) ושם פכ"ג חילק הרב בין אם היה הבן הגדול או נשואין
שניים : **וצריכין שיהיו וכו' כמו שביארנו.** פכ"ב מהל' מכירה : **ודברים אלו לא
ניתנו וכו'.** הוא ז"ל מפרש לא ניתנו ליכתב האמור בהנושא אין כתיבתן עושה
שטר לגבות מן המשועבדין שלא עלה על דעתם להשתעבד באמירה שלה
משום הנאת איחתוני אלא אצל בני חורין ולא אצל משועבדין והילכך אפילו
נכתב מהן שטר אינו טורף וכן נראית דעת הרי"ף ז"ל פירקא קמא דקידושין
וכן דעת הרשב"א ז"ל ושיטה אחרת יש והוא הדעת הראשון הכתוב בהשגות
וזה עיקר :

יח **המקדש את האשה.** אָפְלוֹ קִדְּשָׁהּ בְּאֶלְף דִּינָר. בֵּין שְׁחִזְרָה
היא בֵּין שְׁחִזָּר הוא. בֵּין שְׁמִתָּהּ הוא בֵּין שְׁמִתָּהּ היא. אֵין
הקדושין חוזרין ^[מ] לְעוֹלָם. אֶלָּא הָרִי הוּן מִתְּנָה גְמוּנָה שְׂאִין
לָהֶם חִזְרָה :

מגיד משנה **המקדש את האשה וכו'.** מפורש בגמ' פסק הלכה וכן בהלכות
ואמרי' התם טעמא דאי הדרי גזרה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה.
וכתב הרמב"ן ז"ל בשם גאון ז"ל דבממאנת הדרי דתנן הממאנת באיש הוא
מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ומוטב שיאמרו קדושין תופסין
באחותה אבל קטנה יוצאה בגט כיון דאסור בקרובותיה איתיה להאי טעמא
ע"כ בחידושי הרשב"א ז"ל :

יט ואם היו קדושי טעות חוזרין המעות :

מגיד משנה ואם וכו'. פירוש שהוא טועה וסבור שיהיו קדושין והוא דבר כדאי לטעות ומפורש בהא דמקדש אחותו דאמרינן אדם יודע וכו' הא לאו הכי הדרי ואמרינן בהדיא פרק המדיר אפילו למאן דאמר דלא הדרי הני מילי קדושין ודאי אבל קדושי טעות לא וזה מבואר :

כ והמקדש אחותו [ג] המעות מתנה. אדם יודע שאין קדושין תופסין בעריות ואין זה טועה אלא גמר ונתן לשם מתנה :

מגיד משנה והמקדש אחותו וכו'. זה מחלוקת דרב ושמואל בהאיש מקדש (דף מ"ו:) ובפירקא קמא דמציעא (דף ט"ו:) דרב אמר מעות פקדון ופסק כשמואל דאמר מעות מתנה דהלכתא כוותיה בדיני :

כא * השולח סבלונות לבית חמיו בין מרבין בין מועטין. בין שאכל שם סעודת ארוסין בין שלא אכל. בין שמת הוא בין שמתה היא. או שחזר בו האיש. יחזרו הסבלונות כן חוץ מן המאכל והמשקה :

ההראב"ד השולח וכו' עד חוץ מן המאכל וכו'. א"א תמה אני מועטין ואכל למה הדרי בב"ד ואי בשהן קיימין היא בעיא ולא איפשיטא הלכך אין נגבין בב"ד אלא אם תפס לא מפקינן מיניה חוץ מייבא וסבתכא ואם אכלתו לא הדרי ואפילו תפס מפקינן מיניה :

מגיד משנה השולח סבלונות לבית חמיו וכו'. דעת הרב כדעת הרב רבו אבן מיגש ז"ל שפירש בהא דגרסינן במי שמת (דף קמ"ו:) יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמתה היא בין שמת הוא הדר ביה הוא סבלונות הדרי מיכלא ומשתיא לא הדרי הדרא בה איהי הדרא אפילו כישא דירקא אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמינ להם דמי בשר בזול, ופי' ז"ל דהא דרבין בין אכל ללא אכל היא ואדחיה מתני' מקמי הא דרבין והכריח הרב ז"ל לפי שיטתו שאפילו כשאכל הוא ועוד כתב דכי אמר דסבלונות הדרי דוקא היכא דלא בלו אבל בלו לא והן הן דברי המחבר ושם שיטה אחרת :

כסף משנה השולח סבלונות לבית חמיו וכו'. נראה שרבינו מפרש דהא דתניא סבלונות העשויים ליבלות אין נגבין וכו' היינו בעשויים ליבלות ובלו. ודין

כלים מועטים ששלח לה להשתמש בבית אביה וכו' שכתב היינו ייבא וסבתכא
דתרגמו בגמרא אמתניי דשלח סבלונות מועטים כדי שתשמש בבית אביה:

כב וְכֹן כְּלִים מְעֻטִים שֶׁשָּׁלַח לָהּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ שָׁם בְּבֵית אָבִיהָ.
אם נשתמשה בהן ובלו או אבדו אינן משתלמין. אבל אם היו
קיימין חוזר הכל וגובה אותם בבית דין. שהדבר ידוע שלא
שלקחם אלא דרך נוי בלבד:

כג חֲזָרָה הִיא בַּהּ חוֹזֵר הַכֹּל. וְאֶפְלוּ הַמַּאֲכָל וְהַמְשָׁקָה נוֹתְנֵת
דָּמִיו בְּזוּל. וְכִבֵּר הַסְּכִימוֹ הַגְּאוּנִים שָׁאֵם הָיוּ דָּמֵי מַאֲכָל
וּמְשָׁקָה [שְׁוֵה] שֶׁשָּׂה מִשְׁתַּלְּמֵת אַרְבַּעָה אִם חֲזָרָה בָּהּ. שֶׁלֹּא נָתַן
לָהּ מִתְּנָה זֶה אֶלָּא לְדַעַת שֶׁלֹּא תִחְזַר בָּהּ:

כד * הוֹרוּ רַבּוּתֵי שָׂאֵם הָיָה מְנַהֵג הַמְּדִינָה שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל אָדָם
סְעוּדָה וַיֵּאָכִיל לְרַעֲיוֹ אוֹ יַחֲלֵק מְעוֹת לְשִׁמְשׁוֹן וְלַחֲזָנִין וְכִיּוֹצֵא
בָּהֶן וַעֲשֶׂה כְּדָרְךְ שֶׁעוֹשִׂין כָּל הָעָם וְחֲזָרָה בָּהּ מִשְׁלֵמֵת הַכֹּל.
שְׁהָרִי גְרָמָה לוֹ לְאֵבֶד מָמוֹן וְכָל הַגּוֹרֵם לְאֵבֶד מָמוֹן חֲבֵרוֹ
מְשַׁלֵּם. וְהוּא שְׁיֵהִיו לוֹ יַעֲדִים כְּמָה הוֹצִיא. שְׂאִין זֶה נִשְׁבַּע
וְנוֹטֵל:

ההראב"ד הוֹרוּ רַבּוּתֵי שָׂאֵם הִיא מְנַהֵג וכו' עד נשבע ונוטל. א"א איני משוה
עם רבותיו בזה וזאת הגרמה דומה לזרעוני גנה ולא צמחו שאינו משלם לו
(אלא) ההוצאה. וכללו של דבר אבוד ממון שבעל הממון עושה אותו אע"פ
שגרם לו זה פטור עכ"ל:

מגיד משנה הוֹרוּ וכו'. אין בזה ראייה. ובהשגות א"א איני משוה עם רבותיו
בזה שזאת הגרמה דומה למוכר זרעוני גנה ולא צמחו שאינו משלם לו
ההוצאה וכללו של דבר וכו'. ויש לתרץ שאינו דומה לזריעה ששם היה מוציא
בהן הוצאות כדי להרויח בהן ולפיכך אינו בדין שישלם זה מה שהוציא כדי
להרויח אבל כאן לא היתה כוונתו להשתכר בדבר אלא להתנהג כמנהג העיר
וכיון שהוא נסמך עליה והיא חזרה בה בדין הוא שתשלם וכ"נ שאינו דומה
למה ששינו בתוספתא הלוקח קנקנים מחבירו ונמצאו פטסאות ונשתברו
חייב להעמיד לו דמי קנקנים אבל לא דמי יין דהתם היה מתכוין ליהנות

הלכות זכיה ומתנה - פרק שביעי

א מנהג פשוט ברב המדינות שבזמן שישא אדם אשה משלחין לו רעיו ומידעיו מעות כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא באשתו. ובאים אותן הרעים והמידעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשטה או במקצתו. הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות שמשלחין נקראין שושבינות. ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים שושבינין:

מגיד משנה מנהג פשוט וכו'. לפיכך אם נשא זה ולא החזיר לו וכו'. זה מפורש במשנה וגמרא בפ' מי שמת (דף קמ"ד קמ"ה):

ב השושבינות אינה מתנה גמורה. הדברים ידועים שלא שלח זה עשרה דינרין בשביל שיאכל וישטה בזה ולא שלח אלא מפני שבדעתו היה שאם ישא הוא אשה יחזר וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך אם נשא זה אשה ולא החזיר לו השושבינות הרי זה תובעו בדין ומוציא ממנו:

ג ואין יכול לתבעו עד שישא כדרך שנשא הוא. כיצד. ראובן שנשא בתולה ושלח לו שמעון שושבינות ואחר כך נשא שמעון אלמנה. אינו יכול לתבע להחזיר לו השושבינות שהרי אומר לו איני מחזיר לך אלא בבתולה כמו שנתת לי. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה:

מגיד משנה ואין יכול וכו' כיצד ראובן שנשא. ברייתא פרק מי שמת שם :

ד עשה ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא ועשה שמעון בצנעה. או שעשה ראובן בצנעה ושמעון בפרהסיא אינו יכול לתבעו. שהרי אומר לו איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי :

מגיד משנה עשה ראובן בפרהסיא וכו'. באותה ברייתא שם :

ה ראובן שנשא אשה ושלח לו שמעון שושבינות ואכל ושתה עמו ואחר כך נשא שמעון כנשואי ראובן עצמן ובא ראובן ואכל ושתה עמו. או שקרא לו שמעון ולא רצה לבוא. או שהיה במדינה ושמע קול טבלא במקום שאין דרך לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא. ושמע ולא בא. חייב להחזיר לו השושבינות כלה. שהרי ידע ולא בא או קרא לו במקום שדרך לקרות אחד אחד ולא בא :

מגיד משנה ראובן שנשא אשה ושלח וכו'. מימרא דרב כהנא שם. ומה שכתב במקום שאין דרכן לקרות וכו'. פירוש המימרא הוא דהכל הולך אחר המנהג :

ו לא היה ראובן במדינה מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו ומחזיר לו שאר השושבינות. וכן אם היה במדינה ולא קראהו או לא הודיעו מנכין לו ויש לו עליו תרעמת מפני שלא הודיעו :

ז * וכמה מנכין. נהגו בנכוי אם דינר אחד שלח לו שמעון אינו מחזיר לו כלום שהרי זה דמי מה שאכל. ואם יתר על הדינר עד סלע מנכה לו מחצה. מסלע ולמעלה אומדין דעת המשלח :

ההראב"ד וכמה מנכין וכו' עד ומשלם לו השאר. א"א לא ראיתי חשיבות עם צרות עין :

מגיד משנה **וכמה מנכין וכו'.** באותה מימרא ולשון הגמי' ביותר מסלע מכאן ואילך איניש איניש כי חשיבותיה ופירשב"ם שלפי מה שהוא חשוב האכילהו מעדנים ביותר והמותר ישלם עכ"ל. אבל ה"ר אבן מיגש ז"ל פירש אם היה משלח אדם חשוב שאפילו יתר מד' אצלו כפחות מד' אצל אחרים משלם ליה פלגא ומנכי פלגא כדעבדינן בפחות מד' באחרים ואם אינו אדם חשוב כיון שיותר מד' אצלו ממון חשוב בידוע שלא היה בדעתו בשעה ששגרן לו אלא לדקדק בדבר הלכך מנכה לו בכדי מה שאכל ושמח עמו והשאר מחזיר לו עכ"ל והן הן דברי המחבר ז"ל תלמידו. ובהשגות א"א לא ראיתי חשיבות עם צרות עין ע"כ. הכוונה שאין הפך החשוב צר עין אלא הפחות הוא הפכו והפך צר עין הוא נדיב ולא חשוב. ומ"מ אין זו תפיסה לפי שהחשובים מבזבזין וכבר נתבאר כוונת המחבר :

ח וְשֶׁעוֹר הַשׁוֹשְׁבֵינֹת אִם אָדָם חָשׁוּב מִנְכָּה לוֹ מִחֻצָּה. וְאִם צָר עֵין וּמְדַקְדֵּק בְּהוֹצָאתוֹ אֵינוֹ מִנְכָּה לוֹ אֶלָּא שְׁעוֹר מֵה שְׂאֵכֶל וְשִׁתָּה וּמְשֵׁלִים לוֹ הַשְּׂאָר :

ט * מֵת שֶׁמְעוֹן קֹדֶם שְׂשִׂיאָ אִשָּׁה אוֹ שְׂנִשְׂאָ וּמֵת בְּתוֹךְ יָמֵי הַמְּשִׁתָּה אֵין רְאוּבֵן חָיֵב לְהַחְזִיר לְיֹרְשֵׁי שְׁמְעוֹן כְּלוּם שְׁהָרִי אוֹמֵר לָהֶם תָּנוּ לִי שׁוֹשְׁבֵינִי וְאֶשְׁמַח עִמּוֹ :

ההראב"ד **מת שמעון קודם שנשא אשה עד אין היורשים משלמים כלום.**
א"א מעולם לא ראיתי בגמרא מנהג לשושבינות אלא לסבלונות :

מגיד משנה **מת שמעון קודם שישא אשה וכו'.** זה מתבאר בגמרא בפירוש :

י לְפִיכָךְ אִם שְׂמַח עִמּוֹ וְאַחַר כֵּן מֵת שְׁמְעוֹן. אוֹ קָרָא לוֹ וְלֹא בָּא אוֹ שְׂלֹא הָיָה בְּמַדִּינָה אוֹ שְׂלֹא הוֹדִיעֵנו. הוֹאִיל וְשָׁלְמוּ יָמֵי הַמְּשִׁתָּה וְאַחַר כֵּן מֵת שְׁמְעוֹן. חָיֵב רְאוּבֵן לְהַחְזִיר הַשׁוֹשְׁבֵינֹת לְיֹרְשָׁיו אוֹ כְּלָה אוֹ בְּנִכּוּי אִם לֹא הוֹדִיעֵנו אוֹ לֹא הָיָה עִמּוֹ בְּמַדִּינָה :

מגיד משנה **לפיכך אם שמח עמו ואח"כ מת וכו'.** זהו בגמרא דאוקי מאי דאמרינן שמחזיר ליורשין כגון ששתה עמו ימי המשתה ולא הספיק לפרעו עד

שמת ע"כ. ופירש המחבר ה"ה לא שתה ובנכוי שכיון שחל עליו החיוב אפילו מת שמעון קודם הפרעון ממון הוא ומורישו לבניו, ופשוט הוא:

יא מת ראובן ואחר כד נשא שמעון אשה ושלמו ימי המשתה.
מקום שנהגו לגבות השושבינות מיורשין כופין יורשי ראובן
להחזיר בנכוי. ומקום שלא נהגו אין היורשין משלמין כלום:

מגיד משנה מת ראובן ואחר כך נשא שמעון וכו'. בהשגות א"א מעולם לא ראיתי בגמ' מנהג לשובינות אלא לסבלונות ע"כ. ובאמת שדין זה לא נזכר בפירוש בגמרא ומכל מקום נכון הוא וה"ר אבן מיגש ז"ל דקדקו מן הסוגיא ואלו דבריו בקוצר וכי אמרינן דיכול לומר תנו לי שושביני ואשמח עמו ה"מ כשמת משלח ומי שנשתלחו לו קיים שאין העיכוב מחמתו אבל כשמת מי שנשתלחו לו ומשלח קיים שאין עיכוב שמחת שניהם מחמתו אזלינן בתר מנהגא מקום שנהגו לכפות את היורשים להחזיר את השושבינות מחזירין מקום שלא נהגו פטורים והא מילתא אף על גב דליתא בגמרא ילפינן מדתניא מקום שנהגו להחזיר קדושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ואמרינן עלה בגמרא לא שנו אלא כשמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מאי טעמא יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו אלמא כשמת הבעל דהויא עיכובא מחמתיה היא שאומרת כן אבל כשמתה היא והבעל קיים שהעיכוב מחמתה אין לומר כן וחיובים היורשין להחזירין במקום שנהגו ושם דימו דין זה לשובינות. ועוד כתב ואף על גב דאיפסיק דקדושין לא הדרי אפילו מתה היא התם היינו טעמא גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה כמו שנתבאר. עוד כתב ומנכה לו מה שהוא אוכל דלא גרע מת מחי שלא היה שם ועוד האריך:

כסף משנה מת ראובן ואח"כ נשא שמעון וכו'. כתב הר"ן דטעמא דמילתא דכיון שמת מי שנשתלחו לו מספקא מילתא אם נכסיו משועבדים לו אם לאו מכיון שאינו יכול לשמוח עם המשלח כדרך ששמח המשלח עמו ומשום דמספקא מילתא אזלינן בתר מנהגא:

יב מת ראובן אחר שנסא שמעון אשה ושלמו ימי המשתה.
כופין את יורשיו ומשלמין השושבינות בכל מקום. שהרי
נתחייב אביהן לשלם. ואם פלה ה"ה חייב לשלם משלמין פלה.
ואם בנכוי משלמין בנכוי:

מגיד משנה **מת ראובן אחר שנשא שמעון וכו'.** ג"כ כתב דין זה ה"ר אבן מיגש ז"ל ומוסכם הוא דודאי כיון דחל החיוב על האב חייבין לשלם ואין חולק:

יג **חמשה דברים נאמרו בשושבינות.** נגבית בבית דין שאינה אלא כמו מלוה. ואינה משתלמת אלא בעונתה כעין נשואי ראשון. שזה כמו תנאי הוא אף על פי שלא פרש שעל דעת זה שלחה. ואין בה משום רבית. אפלו שלח לו דינר והחזיר לו עשרה מתר שלא על מנת להוסיף לו שלח. ואין השביעית משמטתה שאינו יכול לגש אותו ולתבעו עד שישא כדרך שנשא הוא. ואין הבכור נוטל בה פי שנים כשתחזר ליורשין מפני שהוא ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כמו שיתבאר במקומו:

מגיד משנה **חמשה דברים וכו'.** כולן מפורשים בברייתא (דף קמ"ה) ולשון הברייתא באחד מהן וחוזרת בעונתה. ופירש ז"ל לא מבעיא שאין כופין למי שנשתלחו לו להחזיר עד שישא המשלח כדרך שנשא הוא אלא אפילו רצה מי שנשתלחו להחזיר קודם שישא המשלח אשה יכול לומר איני רוצה לקבל שאני רוצה לשמוח עמך כדרך ששמחת עמי ודומה למלוה היא גם בזה כי פעמים שאין הלוה רשאי לפרוע שלא מדעת המלוה כגון הלוהו בישוב ובקש להחזירו במדבר כמו שנזכר פי"ג מהל' מלוה ולוה וזה כמדבר הוא לו שהוא מגרע מכבודו ע"כ. ובדין השביעית דוקא שלא עברה שביעית אחר שנשא המשלח הראשון אבל אם עברה ודאי אינו יכול לתבעו שהרי יכול לנוגשו משעה שנשא הוא וכיון שעברה שביעית א"כ השמיטתו וה"ז פשוט. ודין הראוי יתבאר במקומו פי"ג מהל' נחלות:

יד **השולח תשורה לחברו.** או שנתן לו מעות כשמטה ידו והוא מקמאן לקח. וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח והפציר בו עד שלקח. וכן כל פיוצא בהן. אף על פי שלא פרש הרי אלו מתנה. ואינו יכול לחזר הוא ולתבע עד שיפרש שהוא מלוה:

ההראב"ד **השולח תשורה לחבירו עד שיפרש שהוא מלוה וכן השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן וכו' עד אלא במעות בלבד.** א"א דבר זה אינו מחוור:

טו וְכֹן הַשּׁוֹלַח לְחֻבְרוֹ כִּדֵּי יַיִן וְכִדֵּי שְׁמֶן וּפְרוֹת בְּעֵת הַנְּשׂוּאִין.
אֵין נִגְבִּין בְּבֵית דִּין. מִפְּנֵי שֶׁהִיא גְּמִילוֹת חֲסָדִים. וְלֹא נֶאֱמָרוּ
דֵּינֵי שׁוֹשְׁבֵינֹת אֶלָּא בְּמַעוֹת בְּלֶבֶד :

מגיד משנה (יד-טו) השולח תשורה לחבירו וכו', השולח לחבירו כדי יין וכו'. בהשגות א"א דבר זה אינו מחוור ע"כ. ובאמת לא ידעתי למה כתב כן והלא שנינו במשנה (דף קמ"ד): שהשושבינות נגבית בב"ד אבל השולח לחבירו כדי יין ושמן אין מגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים ע"כ במשנה. ובודאי אפילו בשעת נשואין היא דאי לא פשיטא וכן פירשו ז"ל. ואולי שהראב"ד ז"ל מפרשה בפנים אחרות ומ"מ היה לו לפרש ותימה הוא:

הלכות זכיה ומתנה - פרק שמיני

א הַסּוּמָא אוּ הַפֶּסֶח. אוּ הַגִּדָּם. אוּ הַחוֹשֶׁשׁ ^[א] בְּרֹאשׁוֹ. אוּ
בְּעֵינוֹ. אוּ בְּיָדוֹ אוּ בְּרִגְלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן הֵרִי הוּא כְּבָרִיא לְכָל
דְּבָרָיו בְּמַקְחוֹ אוּ בְּמִמְכָרוֹ וּמִתְנוּתָיו :

מגיד משנה הסומא וכו' אבל החולה שתשש כחו וכו'. זה פשוט אין צריך ביאור והלשון די בכך שכיב מרע ואמרו כדקציר ורמי בערסיה פירוש חולה ומוטל על המטה:

ב אֲבָל הַחוּלָה שֶׁתִּשֶׁשׁ כַּח כָּל הַגּוּף. וְכִשָּׁל כָּחוֹ מִחֻמַּת הַחֲלִי עַד
שֶׁאִינוֹ יָכוֹל לְהִלָּךְ עַל רִגְלוֹ בְּשׂוּק וְהֵרִי הוּא נוֹפֵל עַל הַמֶּטֶה. הוּא
^[הַיִּקְרָא] שְׂכִיב מֵרַע. וּמִשְׁפָּטֵי מִתְנוּתָיו אֵינָם כְּמִתְנַת בְּרִיא. כִּי צַד.
שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצָּוָה וְאָמַר לְתַן לְפָלוּנִי כֶּךָ וְכָךְ בֵּין בָּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶת.
בֵּין כָּתַב בֵּין לֹא כָתַב. זְכוּ הַכֹּל כְּשִׁימוֹת בְּכָל מָה שֶׁנִּתֵּן לָהֶם
וְאִינוֹ צָרִיךְ קִנְיָן. שֶׁדְּבָרֵי שְׂכִיב מֵרַע כְּכֹתוּבֵין ^[ב] וְכִמְסוּרֵין הֵן.

וְדַבֵּר זֶה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים [ג]. וְאָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ אֶלָּא מִדְּבָרֵיהֶם
עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה. כְּדִי שֶׁלֹּא תִטְרַף דְּעֵתוֹ עָלָיו כְּשֵׁי־דַע שְׂאִין
דְּבָרָיו קִיָּמִים :

מגיד משנה כיצד שכיב מרע שצוה וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ומסקנת
השמועה כר' יהושע פרק מי שמת (דף קנ"ו): **ודבר זה וכו'.** פסק כרבא אמר
ר"נ דאמרי מתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא גזרה שמא תטרף דעתו עליו
ומסקנא דמימריה אינה של תורה ועשאוה כשל תורה:

כסף משנה כיצד שכ"מ שצוה ואמר ליתן לפלוני וכו' ואינו צריך קניין. ודוקא
בשנתן כל נכסיו אבל אם שייר מקצת צריך קניין אא"כ נתן אותו מקצת
בפירוש בתורת מתנת שכ"מ וכמו שביאר רבינו בפרק זה:

א לְפִיכָךְ אִם אָמַר קָנוּ מִמֶּנִּי. אֶפְלוּ בְּשַׁבַּת קוֹנִין מִמֶּנּוּ, שְׁזָה
הַקִּנְיָן אֵינוֹ צָרִיךְ :

מגיד משנה לפיכך אם אמר וקנו וכו'. מימרא שם (דף קנ"ו): אמר ר' לוי קונין
קנין משכ"מ ואפילו בשבת ולא לחוש לדברי ר"א אלא שמא תטרף דעתו עליו.
ופירושה אם אמר קנו קונין אין הטעם שנחוש לדברי ר"א דאמר דמתנת
שכ"מ אינה קונה בלא קניין אלא אע"פ שאינו צריך קניין קונין כדי שלא
תטרף דעתו עליו ואפילו בשבת קונין שהרי אף בלא קניין היה מתקיים ואין
צריך קניין וכן פירש ר"ש ז"ל:

ב וְאִין שְׂכִיב מִרַע צָרִיךְ לוֹמַר אַתֶּם עֲדִי. אֶלָּא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת
דְּבָרָיו הָרִי זֶה עֵד. שְׂאִין אָדָם מְשַׁטָּה בְּשַׁעַת [ד] מִיתָה :

מגיד משנה ואין שכ"מ צ"ל אתם עדי וכו'. בסוף גט פשוט (דף קע"ה) בעי
רבא שכ"מ שהודה מהו צ"ל אתם עדי או אצ"ל [אתם עדי צריך שיאמר] כתובו או
[א"צ שיאמר כתובו וכו'] בתר דבעייה הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה
ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו ע"כ. וזה ברור. והרשב"א ז"ל הביא
בפירוש שמועה זו דברי הראב"ד ז"ל ואומר למדנו מדבריו דצוואת שכ"מ
אע"פ שכתבוה העדים אין לה דין שטר ויכולין היורשין לומר פרענו ונאמנן
ועיקר:

ה שְׁכִיב מֵרַע שְׁצֹנָה לְתֵת מִתְּנָה לְעֶבֶר שְׁבַמְעֵי אָמוּ. זָכָה הָעֶבֶר מִפְּנֵי שְׁדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶצֶל בְּנוֹ כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ :

מגיד משנה שכיב מרע שצוה לתת מתנה וכו' כמו שביארנו. פרק כ"ג מהלכות מכירה ומימרא היא פרק מי שמת (דף קמ"א ע"ב) :

ו אָמַר אִם יִלְדָה אֶשְׁתִּי זָכָר יִטַל מְנָה וְאִם נִקְבָּה מְאֵתִים. וְיִלְדָה זָכָר. נוֹטֵל מְנָה. יִלְדָה נִקְבָּה נוֹטֵל מְאֵתִים. יִלְדָה זָכָר וְנִקְבָּה הַזָּכָר נוֹטֵל מְנָה וְהַנִּקְבָּה מְאֵתִים. יִלְדָה טִמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס נוֹטֵל כְּפָחוֹת שְׁבַשְׁנִיָּהֶם :

מגיד משנה אמר אם ילדה וכו'. משנה פ' מי שמת (ק"מ): ופירשה המחבר דוקא בשכ"מ כדברי רבו ז"ל שכתב דברי רבו לא משכחת לה דאי נמי קנו מידו הא קי"ל דאין מטבע נקנה בחליפין ועוד אסמכתא היא דאם ילדה קאמר ועוד דקניין דברים בעלמא הוא דהאי יטול קאמר ע"כ. ונחלקו עליו לומר דאפילו בבריא משכחת לה ובמקרקעי ושוה מנה קאמר ובקנין ויטול לא מיקרי קניין דברים ויש מן הגדולים שאמרו דאפילו באתן לך כד וכך לא מיקרי קניין דברים ועיקר עכ"ל הרשב"א ז"ל. וצ"ע באתן לך היאך יקנה שהרי נתבאר פ"ד דהכותב בשטר אתננו לא קנה כדאיתא בגיטין. ואפשר לדעתם דטפי עדיף קניין משטר: ילדה טומטום ואנדרוגינוס וכו'. זה נתבאר בגמ' ובהל' דמשנתנו שאמרה ילדה טומטום ואינו נוטל כלל אתיא כרשב"ג דאמר ילדה טומטום ואנדרוגינוס אין קדושה חלה עליהם ולית הלכתא כוותיה אלא נוטל בפחות שבשניהם וזה פשוט שם :

ז שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמְרוּ לוֹ נִכְסָיו לְמִי. וְאָמַר לָהֶם דּוּמָה שְׁיֵשׁ לוֹ בֶּן אוֹ שְׁאֶשְׁתּוֹ מְעַבְּרָת. עֲכָשׁוּ שְׁאִין לוֹ בֶּן אוֹ שְׁאִין אֶשְׁתּוֹ מְעַבְּרָת נִכְסָיו לְפִלוֹנִי. וְנוֹדַע שְׁיֵשׁ לוֹ בֶּן אוֹ שְׁהִיתָה אֶשְׁתּוֹ מְעַבְּרָת אֶף עַל פִּי שְׁהִפִּילָה אוֹ מֵת הַבֶּן אַחַר כָּךְ. אִין מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה :

מגיד משנה שכיב מרע שאמרו לו וכו'. ברייתא שם במי שמת (דף קמ"ז) :

ח מִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע אֵינָה קוֹנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָהּ. וְאִין אַחַר
זוֹכָה בְּדָבָר שְׂצוּנָה לוֹ בֵּין מְקַרְקָעִין בֵּין מְטַלְטְלִין אֶלָּא לְאַחַר
מִיתָהּ :

מגיד משנה **מתנת שכ"מ אינה קונה וכו'.** פסק כרבא דאמר הכי סוף יש
נוחלין (דף קל"ז):

ט ^[ה] לְפִיכָךְ מוֹצִיאִין לְכַתְּבַת הָאִשָּׁה וּמְזוּן הָאֱלָמָנָה וְהַבְּנוֹת
מִיַּד אֱלוֹ שְׂצוּנָה לְתַת לָהֶם. שְׁהָרִי בְּמִיתָתוֹ נִתְחַיְבוּ הַנְּכָסִים
בְּכַתְּבָהּ וּבְמְזוּנוֹת. וְאֱלוֹ שְׂנַתָּן לָהֶם לֹא יִקְנוּ אֶלָּא לְאַחַר מִיתָהּ :

מגיד משנה **לפיכך מוציאין לכתובת אשה וכו'.** פי' כתובת אשה כתובת בנין
דכרין שאינה טורפת ממשועבדים אחרים וטורפת משעבוד מתנת שכ"מ וכבר
נתבאר עניינה ודין זה פי"ט מהל' אישות. ואין לומר כתובת אשה שהיא
בחיים דההיא אפילו ממשועבדין גמורין טורפת וזה פשוט. וכבר השיגו הר"א
ז"ל שם והודה לו במזון האלמנה ונחלקו עליו בשאר והדין הזה יצא למחבר
בטעמו ממאי דאמרינן פרק יש נוחלין (דף קל"ג) השתא בירושה דאורייתא
אלמנתו נזונת מנכסיו מתנת (שכ"מ) דרבנן לא כ"ש וזה דעת הרב אלפסי ז"ל
בהלכות כמו שהאריך שם. ועוד למד משם אבן מיגש ז"ל דמלוה על פה כיון
שגובה מן היורשין ק"ו שגובה ממתנת שכ"מ ופי"א מהל' מלוה ולוה יתבאר
על אי זה צד גובה מן היורשין ולדבריו הסכים הרשב"א ז"ל וכתב דכי אמרינן
בפי' הנזקין (דף נ"ו) דמשועבדין דמתנה אפילו דשכ"מ כמשועבדים דלקוחות
לא אמרו אלא במקום דליכא פסידא למלוה אלא בין בינונית לזבורית דמ"מ
גובה הוא חובו אבל במקום שיפסיד בעל חוב חובו לגמרי ודאי טריף ממתנת
שכ"מ במקום פסידא גמורה כמזון האשה והבנות ומלוה על פה דכירושה
שויוה רבנן למתנת שכ"מ וה"ה לכתובת בנין דכרין ע"כ :

י מִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע שְׂכָתוּב בָּהּ קִנְיָן. בֵּין שְׁהִיתָה בְּמִקְצַת נְכָסִיו
בֵּין שְׁהִיתָה בְּכָל נְכָסִיו. חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ ^[ו]
אֶלָּא בְּשֵׁטֶר. וְהוֹאִיל וּמִתְּנָה זֹ לֹא תִקְנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָהּ.
אִין שְׂטֵר לְאַחַר מִיתָהּ וְהָרִי ^[ז] הַמִּתְּנָה בְּטִלָּה :

מגיד משנה מתנת שכ"מ שכתוב בה קניין וכו'. כשמואל דאמר הכי פרק מי שמת (דף קנ"ב) דהלכתא כוותיה בדיני. ומ"ש בין שהיתה במקצת הנכסים. הוא כמגלה דעתו שמחמת מיתה נותן ויתבאר בפרק זה וכ"כ ז"ל:

יא ואם קנו מִמֶּנּוּ כְּדֵי לְיַפּוֹת פֶּחַ הַמְּקַבֵּל. כְּגוֹן שְׁכָתוּב וְקָנִינוּ מִמֶּנּוּ מוֹסִיף עַל מִתְּנָה זו. הֵרִי הִיא קִימָת:

מגיד משנה ואם קנו מידו וכו'. פשוט ומבואר שם:

יב * שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר [ח] כְּתָבוּ וְתָנוּ לְפִלוֹנֵי מְנָה. וְיָמַת קָדָם שְׂכִיבְתָבוּ וְיָתְנוּ לוֹ. אֵין כּוֹתְבִין וְאֵין נוֹתְנִין. שְׁמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּשֵׁטֶר וְאֵין שֵׁטֶר לְאַחַר מִיתָה:

ההראב"ד שכ"מ שאמר כתבו ותנו לפלוני מנה עד כותבין ונותנין לאחר מיתה וכו'. א"א אני וחבירי אומרים ואפילו כתבו מחיים [לפי שהעדים] שלוחים הם וכיון שהשולח מת מעשה השליחות בטל שהרי לא נתקיים מעשה השליח אפי' שעה אחת מחיים:

מגיד משנה שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני וכו'. סברת המחבר שאם כתבו ונתנו קודם מיתה שקנה. ובהשגות א"א אני וחבירי אומרים אפילו כתבו מחיים לפי שהעדים שלוחין הן וכו'. וכדברי רבינו פיר"ש ז"ל פ' יש נוחלין. ולזה נוטה דעת העיטור ז"ל וכן עיקר דודאי אם נכתב ונמסר מחיים ודאי זכה דלא גרעה ממתנת בריא וזהו ששנינו במימרא ומת אין כותבין ונותנין הא לא מת כותבין ונותנין. ודברי הר"א ז"ל תמוהים אא"כ נאמר דמתנה זו אינה חלה אלא לאחר מיתה ולפיכך השטר בטל וצ"ע עדיין דודאי זו שנכתבה ונמסרה מחיים דין מתנת בריא יש לה ונראה שאינו יכול לחזור בו דהויא ליה כמתנת שכ"מ במקצת ובקניין שאינו יכול לחזור בו ודברי המחבר עיקר אבל ודאי אם נכתב ולא נמסר אין נותנין לאחר מיתה ועיקר. וכ"כ ז"ל:

כסף משנה שכיב מרע שאמר כתבו ותנו לפלוני מנה וכו'. כתב ה"ה סברת המחבר שאם כתבו ונתנו וכו' עד אין נותנין לאחר מיתה ועיקר. ואני אומר שגם הראב"ד לא אמר אלא כשכתבו השטר מחיים ולא מסרוהו עד לאחר מיתה אבל אם מסרוהו מחיים כבר עשו שליחותן. והראב"ד לא להשיג בא אלא לבאר וכ"נ שהוא דעת הטור שלא הביא אלא דברי הראב"ד לבד:

יג וְאִם אָמַר כְּתָבוּ. כְּדֵי לִיפּוֹת [ט] כַּח הַמְקַבֵּל. כְּגוֹן שֶׁאָמַר תִּנּוּ מְנַה לְפָלוֹנִי וְאָמַר וְאֵף כְּתָבוּ וְתִנּוּ לוֹ. הֲרִי אֵלּוּ כּוֹתְבִין וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לְאַחַר מִיתָה :

מגיד משנה **ואם אמר וכו'.** מפורש שם ביש נוחלין :

יד * שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו מִתְּנָה סֵתָם וְלֹא שִׁיר כְּלוּם. אִם עָמַד חוּזֵר. וְאֶפְלוּ קִנּוּ מִיָּדוֹ כְּדֵי לִיפּוֹת אֶת כָּחוֹ. בֵּין שֶׁהִקְנָה כָּל נִכְסָיו לְאֶחָד בֵּין שֶׁכָּתַבְם לְשֵׁנִים. שֶׁאֶמַּד דַּעַת הוּא שֶׁלֹּא נִתְּן זֶה הַכֹּל אֶלָּא שְׁנֵתְכֹן שֶׁלֹּא יִקְנוּ כְּלוּם אֶלָּא לְאַחַר מוֹתוֹ :

ההראב"ד **שכ"מ שכתב כל נכסיו מתנה סתם וכו' עד במתנת בריא וכו'.** א"א ואם שייר צריכה קנין כי בלא קנין אינה כלום. עכ"ל:

מגיד משנה **שכ"מ וכו'.** משנה פי מי שמת (דף קמ"ו): ולשון המשנה לא שייר קרקע כל שהוא ומבואר בגמרא דקרקע לאו דוקא: **ואפילו קנו מידו וכו'.** מימרא דשמואל בגמרא שם:

טו שִׁיר כְּלוּם לְעֶצְמוֹ בֵּין קֶרְקַע בֵּין מְטִלְטְלִין. הֲרִי זֹו מִתְּנָה בְּמִקְצָת וְסִתְמָה כְּמִתְנֵת בְּרִיא שֶׁקוֹנָה מְזִמֵּן הַכְּתִיבָהּ. לְפִיכֵךְ אֵינּוּ חוּזֵר. וְהוּא שֶׁקִּנּוּ מִיָּדוֹ. שֶׁמִּתְנֵת שְׂכִיב מֵרַע בְּמִקְצָת [ט] צְרִיכָה קִנְיָן. בֵּין עָמַד בֵּין לֹא עָמַד :

מגיד משנה **שייר כלום וכו'.** מבואר במשנה ובגמ' פסק הלכה:

טז בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשִׁנְתָן סֵתָם. שֶׁהֲרִי אָנוּ אוֹמְדִין דַּעַתוֹ וְאוֹמְרִין הוּאֵיל וְשִׁיר לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַקְנוֹת לוֹ מִחַיִּים בְּמִתְנֵת בְּרִיא :

מגיד משנה **בד"א בשנתן סתם וכו'.** בגמ' והלכתא מתנת שכיב מרע במקצת בעיא קניין אע"ג דמת ואם עמד אינו חוזר מצוה מחמת מיתה לא בעיא קניין והוא דמית ואם עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה, פירוש קנו מיניה כדי ליפות כחו:

יז אָבֵל אִם נָתַן לוֹ הַמִּקְצֵת בְּפִרוּשׁ בְּמִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע שְׂאִינוּ אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה אִינוּ צָרִיד קִנְיָן. וְאִם עָמַד חוּזֵר. וְאִם לֹא עָמַד קָנָה זֶה הַמִּקְצֵת. וְאִם הָיָה בָּהּ קִנְיָן לֹא קָנָה אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה מִיָּפָה כְּחוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ:

ההראב"ד אבל אם נתן לו המקצת בפירוש במתנת שכ"מ וכו' עד קנה זה המקצת. א"א זהו המצוה מחמת מיתה. עכ"ל:

יח אֵל תִּטְעָה בְּשָׂכִיב מֵרַע שְׂכֵתָב כָּל נְכָסָיו וּפְרַשׁ שְׁנָתָן הַכֹּל מֵעַכְשָׁו וְהִקְנָה מַחֲיִים. שְׂאִין זֶה מִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע אֶלָּא כְּשֶׁאָר כָּל מִתְנוֹת הַבְּרִיאִים. שְׂאִם הִגִּיעַ הַשְּׁטָר לְיַד הַמְּקַבֵּל אוֹ שְׂקִנוּ מִיַּד הַנוֹתֵן קָנָה הַכֹּל וְאִין יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ:

מגיד משנה אל תטעה בשכ"מ וכו'. זה פשוט ששכ"מ יכול לתת נכסיו כדרך הבריאים ובכמה מקומות נזכר בגמרא הרי היא כמתנת בריא וכן יתבאר מזו הבבא הסמוכה:

יט הַנוֹתֵן מִתְנָה כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מֵרַע וְכָתַב בָּהּ בְּחַיִּים וּבְמָוֶת אוֹ מַחֲיִים וּבְמָוֶת. בֵּין בְּכָל בֵּין בְּמִקְצֵת. הוּאִיל וְכָתוּב בּוֹ וּבְמָוֶת הָרִי זֶה מִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע. שְׂזוֹ שְׂכָתוּב בָּהּ וּבְמָוֶת שְׂלֵא [כ] יִקְנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה. וְזֶה שְׂכָתוּב בָּהּ מַחֲיִים סִימָן [כא] לְיֹשֵׁב אֶת דְּעֵתוֹ שְׂיַחֲיָה מִחֲלֵי זֶה:

מגיד משנה הנותן מתנה כשהוא שכ"מ וכו'. פלוגתא דרב ושמואל (דף קנ"ב קנ"ג) ופסיק כרב דהכין איפסיקא הלכתא בגמרא. ומ"ש בין במקצת הוא במצוה מחמת מיתה אבל בסתם ודאי אם קנו ממנו הרי היא כמתנת בריא ואם לא קנו אינה כלום וכבר נתבאר זה. ולשון אבן מיגש ז"ל בסוף השמועה הלכך לעולם מתנת שכ"מ הוא עד דאמר מהיום ע"כ:

כ שְׂכִיב מֵרַע שְׁנָתָן הַנְּכָסִים שֶׁהַדָּבָר גְּלוּי שֶׁהוּן כָּל נְכָסִים שְׂיֵשׁ לוֹ. הָרִי זֶה כְּמִתְנָה בְּמִקְצֵת וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ וְעָמַד אִינוּ חוּזֵר. חוֹשְׁשִׁין אָנוּ שֶׁמָּא נִשְׁאַרוּ לוֹ נְכָסִים אַחֲרַיִם בְּמַדִּינַת הַיָּם. עַד

שְׂאִמֵר כָּל נִכְסֵי שְׁהוֹן אֱלוֹ אוֹ שְׁהִיָּה מְחֻזָּק שְׂאִין לוֹ נִכְסִים אֶלֶּא אֱלוֹ. וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה הַמִּתְּנָה בְּכֹל:

מגיד משנה שכ"מ וכו'. לשון הגמרא (דף קמ"ח:) אמר ר"נ שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת אלא מתניי דקתני לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת היכי משכחת לה מר בר רב אשי אמר במוחזק [לן דלית ליה] אמר רב חמא באומר כל נכסיי ובהלכות גורסין באומר כל נכסי אלו ע"כ. ופירוש שכתב כל נכסיו לא שאמר כל נכסי אלא שנתן כל הנכסים הידועים לו כאן וחיישינן שמא יש לו נכסים במקום אחר והילכך הויא לה מתנה במקצת ואינו חוזר. ופירשה המתבר בשקנו מידו שאם לא קנו יכול לחזור ודאי שאם תאמר יש לו נכסים אחרים הרי זו מתנת שכ"מ במקצת ובלא קניין אינו כלום. ואם תאמר שאין לו נכסים אחרים הרי זו מתנת שכ"מ בכל יום ואם עמד חוזר וזה מוכרח. ומ"מ נראה שאף בלא קנין אם מת זכו ואין היורשין יכולין להוציא מידן שיאמרו הרי זו מתנת שכ"מ במקצת וכיון שאין בה קנין אינה מתנה עד שיבררו בראיה ברורה שיש לו נכסים במקום אחר שלא אמרו חיישינן אלא לתועלת המקבלים: **עד שיאמרו כל נכסי שהן אלו.** כגרסת ההלכות ופירש אבן מיגש ז"ל דגלי אדעתיה דלית ליה נכסי אחריני כ"ש אם אמר כל נכסי סתם ע"כ. אבל הרשב"א ז"ל כתב ז"ל ולפי גירסא זו אדרבה יש לחוש יותר שיש לו נכסים אחרים במקום אחר דאי לא מאי אלו וגירסת ספרים שלנו באומר כל נכסי סתם וזו נראית עיקר עכ"ל: **או שהיה מוחזק וכו'.** מימרא פסוקה שם כמר בר רב אשי ששתי האוקימתות אמת:

כסף משנה שכיב מרע שנתן הנכסים שהדבר גלוי וכו'. כתב הרב המגיד בשם הרשב"א ולפי גירסא זו אדרבה יש לחוש יותר וכו'. ואני אומר שלפי מ"ש רבינו שהם אלו אין מקום לחששא זו:

כא * שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו [מ] לְאַחֲרִים. רוֹאִין. אִם כְּמַחְלֵק כְּתָבָם. מֵת קָנוּ כֵּלָן. עֶמֶד חוּזֵר בְּכֵלָן. וְאִם כְּנִמְלֵךְ אַחַר שְׁשִׁיר חֲזַר וְכָתַב וְקָנוּ מִיָּדוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. מֵת קָנוּ כֵּלָן. עֶמֶד אֵינוֹ חוּזֵר אֶלֶּא בְּאַחֲרוֹן שְׁהָרִי נָתַן לוֹ כָּל הַנִּכְסִים הַנִּשְׁאָרִים:

ההראב"ד שכ"ב מרע שכתב כל נכסיו וכו' עד ואם כנמלך אחר ששייר וכו' מת קנו כולן וכו' עד כל נכסיו הנשארים. א"א האחרון צריך שיהא קניינו לייפות כחו:

מגיד משנה **שכ"מ שכתב כל נכסיו וכו'.** מימרא פסוקה שם. ולשון הגמרא רואין אם כמחלק מת קנו כולן עמד אינו חוזר בכולן אם כנמלך מת קנו כולן עמד אינו חוזר אלא באחרון, ופיר"ש ז"ל אם כמחלק שאינו שותק בין דבור לדבור אם כנמלך ראשונה אמר זו לפלוני וחזר וחשב כמעט ואמר זו לפלוני ובין כל אחת היה ממתין ומחשב וכו' וכתב המחבר בנמלך וקנו מידו וכו' דאי לא הויא לגביה כל חד מתנת שכ"מ במקצת ובעיא קניין וכ"כ בעיטור ופשוט הוא. ובהשגות א"א האחרון צריך שיהא קניינו ליפות כחו ע"כ. והאמת כן הוא שאם קנו מידו אף באחרון צריך שיהא הקנין ביפוי כח משום דלדידיה הויא לה מתנת שכ"מ בכל שכתוב בה קניין וחוששין לה כמו שנתבאר וכבר ביאר המחבר כל זה פ"ט בבבא המתחלת נתן מקצת נכסיו. ומ"מ אני מוסיף על דבריהם דודאי לגבי האחרון לא בעינן קניין כלל דכיון שנתן לו כל נכסיו הנשארים הויא לה לגביה מתנת שכ"מ בכל נכסיו ולא בעינן קנין וזהו שאם עמד חוזר במתנת האחרון שהרי לא היו לו נכסים אחרים בשעה שנתן לזה ופשוט הוא :

כב הכותב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר בנכסים ואינו חוזר בעבד. שהרי יצא עליו שם בן חורין :

מגיד משנה **הכותב כל נכסיו וכו'.** מימרא דר"נ פ"ק דגיטין ונתן הרשב"א ז"ל טעם לדבר וכתב אינו חוזר בעבד שהרי יודע הוא שיצא עליו שם בן חורין ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד ולפיכך גמר וזכהו לעצמו מעכשיו ע"כ :

כג שכ"ב מרע שצוה מחמת מיתה. כגון שהיתה דעתו נוטה שהוא מת ודאי. ונכר דבר זה מכלל דבריו. אף על פי שקנו מידו במקצת אם ^[נ] עמד חוזר :

מגיד משנה **שכ"ב מרע שצוה וכו'.** מפורש בגמרא פי מי שמת (דף קנ"א) בעובדא דאחתיה דרב דימי אמר להו לסהדי היכי הוה עובדא אמרו ליה אמרה הכי ווי דקא מיתה הך אתתא אמר להו א"כ היה מצוה מחמת מיתה :

כד והמפרש בים. והיוצא בשירא. והיוצא בקולר. והמספן והוא שקפץ עליו החלי והכביד עליו חליו. כל אחד מארבעתו כמצוה מחמת ^[ס] מיתה. והרי דבריו ככתובין וכמסורין

וּמְקִימִין אוֹתָן אִם מֵת. וְאִם נֶצֶל וְעָמַד אָפְלוּ קָנוּ מִיָּדוֹ בְּמִקְצֵת
חוּזָר. כְּדִין כָּל מְצֻנָה מְחַמֶּת מִיָּתָה :

מגיד משנה המפרש לים והיוצא בשיירא וכו'. כך כתב הרב אלפסי ז"ל
בגיטין ז"ל למימרא דהני ד' דתנינן במתני' כולהו בשכ"מ דמצוה מחמת מיתה
נינהו וכן הלכתא ע"כ כתב גבי ההיא דרב הונא דאמר גיטו כמתנתו בפי'
התקבל וכ"כ הרמב"ן ז"ל ויש חולקים במפרש ויוצא בשיירא לענין מתנה
שאינן דינם אלא כדין בריא שלא תיקנו אלא בשכ"מ שלא תטרף דעתו עליו
וכן בהולך למות כגון יוצא בקולר דהא מאחיתופל גמרינן לה ויצו לביתו
ויחנק בצואה בעלמא אבל במפרש ויוצא בשיירא שאין מיתתן סמוכה אין לנו.
וזה דעת הרב רבינו יונה וכן הסכים הרשב"א ז"ל פי' מי שמת: והוא שקפץ
עליו וכו'. בירושלמי (מ"ח) אי זהו מסוכן כל שקפץ עליו החולי:

כה שְׂכִיב מֵרַע שְׁנִיתָק מִחֻלֵּי לְחֻלֵּי. אִם לֹא עָמַד וְלֹא הִלָּךְ עַל
מְשַׁעְנָתוֹ בְּשׂוּק מְתַנְתּוֹ מְתַנָּה :

מגיד משנה שכיב מרע שניתק מחולי לחולי וכו'. מימרא פרק מי שאחזו
ודברי המחבר כדברי ההלכות פי' מי שמת אין בהם חילוף והרמב"ן ז"ל אמר
בגיטין דבהלך עם המשענת לא בעינן אומדנא אלא באומר בפירוש מחולי זה
שדברי רב הונא שלשם אמהיום אם מתי מחולי זה קאי. ושיטה אחרת יש
דאמהיום אם מתי קאי והיא דעת המחבר וההלכות ומפורשים בחידושי
הרשב"א ז"ל:

כספ משנה שכיב מרע שניתק מחולי לחולי וכו'. אע"ג דבפ"ט מהלי גירושין
לא חילק בין הלך על משענתו להלך בלא משענת משום דאליבא דרב הונא
הוא דמפליגין הכי בפי' מי שאחזו ולא קי"ל כוותיה אלא כרבה ורבא דלא ס"ל
כרב הונא מ"מ לענין מתנה כתב רבינו דשאני לן בין הלך במשענת להלך בלא
משענת משום דלא פליגי רבה ורבא עליה דרב הונא אלא גבי גט דוקא משום
גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה אבל לענין מתנה דליתה אלא לאחר
מיתה מודו לרב הונא:

כו עָמַד בֵּין הַחֲלֵי שְׁצֻנָה בּוֹ וּבֵין הַחֲלֵי שְׁמֵת מְמַנּוֹ וְהִלָּךְ עַל
מְשַׁעְנָתוֹ. [ע] אוֹמְדִין אוֹתוֹ עַל פִּי רוֹפְאִים. אִם מְחַמֶּת חֲלֵי
הָרֵאשׁוֹן מֵת מְתַנְתּוֹ קִימָת וְאִם לֹא אֵין מְתַנְתּוֹ קִימָת. וְאִם

הַלֵּךְ בְּשׁוּק בְּלֹא מְשַׁעֲנֵת אִינוּ צָרִיךְ אֲמֹד אֶלָּא בְּטָלוּ מִתְּנוּתָיו
הָרֵאשׁוֹנוֹת :

כז מִתְּנֵת שְׂכִיב מֵרַע שְׂאִין כְּתוּב בָּהּ שְׁמִתוּךְ הַחֲלִי הַזֶּה שְׁצוּה
בוּ מֵת וְאִין הָעֵדִים מְצוּיִין לְשָׂאֵל לָהֶם. אֵף עַל פִּי שְׁהָרִי זֶה
הַמְצוּה מֵת. הָרִי הַמְתָּנָה בְּטָלָה. שְׂאִין מִיתָתוֹ [פ] רָאָהּ. שְׁמָא
מִחֲלִי שְׁנָתָן בוּ הַמְתָּנָה נִרְפָּא וְאַחַר כֶּךָ חָלָה חֲלִי אַחַר וּמֵת.
לְפִיכֶךָ הַנְּכָסִים בְּחִזְקַת הַיּוֹרְשִׁין. עַד שְׂיָבִיא רָאָהּ שְׁמִתוּךְ
הַחֲלִי הַזֶּה שְׁנָתָן בוּ מִתְּנָה זֹו מֵת :

מגיד משנה **מתנת שכיב מרע וכו'.** זה מבואר פ' מי שמת (דף קנ"ג) במעשה
ופסק כאביי ומפורש בהלכות :

הלכות זכיה ומתנה - פרק תשיעי

א שְׂכִיב מֵרַע שְׁצוּה וְאָמַר לֹא תִגְלוּ מִתְּנָה זֹו וְלֹא תוֹדִיעוּ בָּהּ
אָדָם אֶלָּא לְאַחַר מִיתָהּ. הָרִי זֹו מִתְּנָה [א] קִיָּמַת וְאִינָה מִתְּנָה
מְסֻתָּרַת. שְׁבַעַת שְׁהַקְנָה שְׁהוּא אַחַר מוֹתוֹ הָרִי אָמַר גְּלוּ אוֹתָהּ :

מגיד משנה **שכיב מרע וכו'.** מבואר בהלכות פ' חזקת בשם רבינו האי גאון
ז"ל ודוקא שצוה לגלותה לאחר מיתה הא אם צוה להסתירה בסתם לא קנה
וזהו שכתב המחבר ריש פ"ה הנותן בין בריא בין שכי"מ צריך שתהיה גלויה
וכו' :

ב מְצוּה מִחֲמַת מִיתָה אִין צָרִיךְ לוֹמַר גְּלוּ אֶת הַמְתָּנָה. אֶלָּא
אֵף עַל פִּי שְׁהִיא כְּתוּבָה סְתָם אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מְסֻתָּרַת
הִיא :

מגיד משנה מצוה מחמת מיתה וכו'. ג"ז בהלכות שם בשם רב האי גאון ז"ל:

כסף משנה מצוה מחמת מיתה וכו'. נראה שהטעם משום דטעמא דמתנה טמירתא מפני שאינו נותן מדעתו אלא להחניף לאיש ההוא אבל במצוה מחמת מיתה ליכא למיחש להכי דהא מייתי ואזיל ליה וגם אהבתו גם שנאתו כבר אבדה. אי נמי שכשם שהיקל ר"ש במסוכן האומר כתבו גט לאשתי שיכתבו ויתנו לפי שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך ולומר כתבו ותנו ה"נ לענין מתנתו אמרינן שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך ולומר כתבוה בשוקא:

א שְׁכִיב מֵרַע שְׂצוּהָ וְאָמַר יִטַּל פְּלוֹנִי כָּל נְכָסֵי אוּ מִקְצַת נְכָסֵי. אוּ יַחְזִיק. אוּ יִזְכֶּה. אוּ יִקְנֶה. כִּלְוֹן לְשׁוֹן מִתְּנָה הִיא. וְכֵן אִם אָמַר יַחְסֹן אוּ יִירֶשׁ עַל מִי שְׂרָאוּי לְיִרְשׁוּ הָרִי זֶה קְנָה:

מגיד משנה שכיב מרע שצוה ואמר יטול וכו'. מימרא פרק מי שמת (דף קמ"ח:) ודעת המחבר כדעת רבו אבן מיג"ש ז"ל דדוקא בשכי"מ הא בבריא לא קני. וכבר נתבאר פ"ב מהלכות מכירה שדעת המחבר באומר לשון שהוא להבא שאינו קונה בדברים ושם הארכתי: **וכן וכו'.** גם זה שם:

ד אָמַר יִהְיֶה [ב] פְּלוֹנִי בְּהֵן. יַעֲמֹד בְּהֵן. יִשְׁעֶן בְּהֵן. לֹא קְנָה:

מגיד משנה אמר יהנה פלוני וכו'. בעיא דלא איפשיטא (דף קמ"ח) ולפיכך לא קנה שאינו מוציא אלא בראיה ברורה וכן כתבו ז"ל ופירש הר"א ז"ל דאפילו באומר נכסי לפלוני שיעמוד בהן או שישען אינו כלום:

ה שְׁכִיב מֵרַע שְׂכַתְּבַּ כָּל נְכָסָיו לְאַחַר. אִם אֵינוֹ רָאוּי לְיִרְשׁוּ נוֹטְלוֹן מְשׁוּם [ג] מִתְּנָה. וְאִם רָאוּי לְיִרְשׁוּ נוֹטְלוֹן מְשׁוּם יִרְשֶׁה. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשִׁהְיָה הַיּוֹרֶשׁ הַזֶּה אַחַת מִבְּנוֹתָיו אוּ אֶחָד מִכָּלל בְּנֵי בְּנָיו אוּ אֶחָד מִכָּלל אֶחָיו וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מְשָׁאָר יוֹרְשֵׁין. אָבֵל אִם כְּתִבְהוּ לְאֶחָד מִבְּנָיו לֹא עָשְׂהוּ אֶלָּא אֶפּוֹטְרוֹפוֹס כְּמוֹ [ד] שְׂבַאֲרָנוּ:

מגיד משנה שכיב מרע שכתב כל נכסיו וכו'. מימרא דרב הונא בפי יש נוחלין (דף קל"ג) ויש מי שפיי שאפיי נתנן במתנה בפירוש למי שראוי ליורשו נוטלן משום ירושה. וי"א שאין זה אלא באומר נכסי לפלוני סתם הא באומר נכסי

נותנין אפילו ראוי ליורשו נוטלן משום מתנה. ויתבאר פי"ב אי זה חילוק יש בין משום ירושה למשום מתנה. ושם כתב המחבר בלשון ראשון וכ"כ כאן הרי"א ז"ל והוא דעת הגאונים ז"ל: **בד"א כשהיה היורש הזה וכו'.** זה פשוט וכ"כ אבן מיגש ז"ל וכבר נתבאר פי"ו:

י * **מִי שְׁאָמְרוּ לוֹ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ נִכְסֵיָד לְמִי הֵן שְׁמָא לְפִלוֹנִי וְאָמַר לָהֶן אֶלָּא לְמִי. רוֹאִין אִם רָאוּי לְיָרְשׁוּ נוֹטְלָן מִשּׁוּם יִרְשָׁה וְאִם לָאוּ נוֹטְלָן מִשּׁוּם מִתְּנָה:**

ההראב"ד מי שאמרו לו בשעת מיתתו וכו' עד משום מתנה. א"א פירושה וירושה אין לה הפסק ואפילו אמר בלשון מתנה כרבי יוחנן בן ברוקא עכ"ל:

מגיד משנה מי שאמרו לו וכו'. מפורש בגמ' ביש נוחלין (דף קל"ג):

י * **גַּר שֵׁישׁ לוֹ בֶּן שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁה. הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹרְשׁוּ כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר בְּמִקוֹמוֹ. כִּדְ אִינוּ יָכוֹל לִיתֵן לוֹ כָּל נִכְסָיו בְּמִתְּנַת שְׂכִיב מִרַע. לֹא כָּל נִכְסָיו וְלֹא מִקְצָתוֹ. שְׁלִשׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְּנָה לְגַבֵּי יוֹרֵשׁ אֶחָד הֵן [ה].** וְאִם תִּיאַמַר יִקְנֶה נִמְצָא זֶה יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו:

ההראב"ד גר שיש לו בן וכו' עד מתנתו קיימת. א"א כן אמר הגאון ואין הדעת נוחה הימנו ויש לומר דעת אחרת טובה מזו עכ"ל:

ח **לְפִיכֵד אִם נָתַן לְגַר מִשְׁאָר הַגְּרִים מִתְּנָתוֹ קִיָּמַת:**

מגיד משנה (ז-ח) גר שיש לו בן וכו'. זה מבואר בגמ' בפ' מי שמת (דף קמ"ט) גבי עובדא דאיסור גיורא: ומ"ש שלשון ירושה וכו'. וכן לפיכך אם נתן לגר משאר גרים וכו'. מפרש שם בהלכות הטעם והדין בשם רב האי גאון ז"ל וכו'. ובהשגות א"א כן אמר הגאון וכו'. דעתו ז"ל כדעת האחרונים ז"ל שהקשו על הגאונים ואמרו דאם איתא דמתנת שכ"מ גר לגר אחר קנה בנו נמי כל שלא היה הורתו ולידתו בקדושה אינו נחשב לבנו ואינו ראוי לירש כנכרי הוא ולמה לא קנה במתנה. ועוד קושיות אחרות. והרמב"ן ז"ל האריך לתרצם. ובחדושי הרשב"א ז"ל והפירוש הנכון במה שאמרו גבי איסור גיורא כל היכא דליתיה בירושה ליתיה במתנה משום דמתנת שכ"מ אינו אלא לאחר גמר מיתתה ובירושה הוא ככל אדם ומן הדין אינה כלום בכל אדם שאין מתנה לאחר

מיתה אלא דמשום ירושה תקנוה. והילכך גר שנתן במתנת שכ"מ כיון שאינו בר ירושה אף מתנתו אינה מתנה ע"כ. וזה דעת האחרונים שאין מתנתו כלום אפי' לאחר :

ט שְׂכִיב מֵרַע שְׁהוּדָה שְׁיֵשׁ לוֹ לְפִלוֹנִי אֶצְלִי כָּד וְכָד תְּנוּהוּ לוֹ. או שְׂאֵמַר כָּלִי פְּלוֹנִי פְּקֻדוֹן הוּא בְּיַדִּי לְפִלוֹנִי, תְּנוּהוּ לוֹ. חָצַר פְּלוֹנִית שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא. חוֹב שְׁיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי אֵינִי שְׁלִי שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא. בְּכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן הוֹדְאָתוֹ הוֹדְיָה. וְאֶפְלוֹ הוֹדָה הֵגֵר לְבָנוֹ שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקֻדְשָׁה דְּבָרָיו [1] קִיָּמִין. אֶפְלוֹ הוֹדָה שְׂכִיב מֵרַע לְעַכּוּ"ם נוֹתְנִין לוֹ :

מגיד משנה **שכיב מרע שהודה שיש לפלוני וכו'.** בעיא דאיפשיטא פרק מי שמת שם: ומ"ש תנוהו לו שאל"כ אין נותנין כמו שיתבאר פרק עשירי ויפרש הרב אבן מיגש ז"ל שהודאתו כהודאת בריא ואם עמד אינו חוזר שאין זה מתנה ואצ"ל אתם עדים שאין אדם משטה בשעת מיתה כמו שנתבאר פרק ח'. וכן כתב הראב"ד ז"ל: ואפילו הודה הגר וכו'. מפורש שם בעובדא דאיסור גיורא:

כסף משנה **שכ"מ שהודה שיש לפלוני וכו': ומ"ש תנוהו לו.** שאל"כ אין נותנין כלומר משום דאיכא למימר שמא שלא להשביע את בניו אמר כן ולפיכך אם הודאה זו היתה לפני בעל דבר שהרי אין כאן טענת שלא להשביע אפילו לא אמר תנו נותנים:

י אֶבֶל שְׂכִיב מֵרַע שְׁצֻנָה לְתַן לְעַכּוּ"ם מִתְּנָה אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. שְׂזָה כְּמִי שְׁצֻנָה לְעֵבֶר עֲבָרָה מִנְּכֶסֶיו :

מגיד משנה **אבל שכ"מ שצוה לתת לעכו"ם במתנה.** נתבאר פ' כ' שאסור לתת מתנה לעובד כוכבים וכיון שכן הוא אין שומעין לו לעבור עבירה ופשוט הוא. אבל לא מצאתיו מבואר בגמ':

יא אָמַר פְּלוֹנִי עֲבָדִי עָשׂוֹ אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין. או שְׂאֵמַר עֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין. או הָרִי הוּא בֶּן חוֹרִין. כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין וּמְשַׁחְרְרִין אוֹתוֹ. שְׁעָבֵד יִשְׁנוּ בְּמִקְצַת מְצוֹת :

מגיד משנה אמר פלוני עבדי עשו אותו בן חורין וכו'. החלק הא' מפורש בירוש' פ"ק דגיטין ובתוספת' פ"ה ושני חלקים האחרונים מפורשים בגמ' בהשולח ובהלכות דכל היכא דאמר לשון שחרור כופין את היורשין לשחרר, ועשיתי והרי הוא לשונות המועילים בגט שחרור הן כדאיתא התם וכבר הקשו המפרשים ז"ל כיון דקי"ל דהמשחרר עבדו עובר בעשה ונתבאר פ"ט מהל' עבדים היאך שומעין לו לעבור על דברי תורה והרבה דברים נאמרו בזה וכתב הרשב"א ז"ל ושמא נאמר שכל שאמר הרב לשחררו אומדין אותו שעשה לו טובה שהוא חייב לו כך על גמולו דאחזוקי אינשי בעוברים בעשה לא מחזקינן וכיון שכן הרי הוא כמוכרו לו וכו' ומה שאסרה תורה לשחרר עבדים בלא גמילות טובה אלא ברצון הלב והלב יודע אם לחסד אם לגמילות כנ"ל, עכ"ל:

כסף משנה אמר פלוני עבדי וכו' שעבד ישנו במקצת מצות. כלומר ולא דמי לעובד כוכבים שאסור לתת לו מתנת חנם ואע"פ שכתב ה"ה דאית לן למימר שעשה לו טובה וכו' ונהי דלא עבר משום משחרר עבדו סוף סוף כיון דעבדו הוא אינו חייב לו שום גמול עליה וה"ל מתנת חנם שאסור משום לא תחנם ומש"ה כתב רבינו דשרי בעבד משום דישנו במקצת מצות:

יב אַמַר פְּלוֹנִית שְׁפָחְתִּי עָשׂוּ לָהּ קוֹרַת רוּחַ. עוֹשִׂין לָהּ קוֹרַת רוּחַ וְאֵינָה עוֹבְדָת אֶלָּא עֲבוֹדָה שְׁהִיא רוֹצָה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעֶבְדִּים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם:

מגיד משנה אמר פלונית שפחתי וכו'. מימרא שם. ומ"ש ואינה עובדת. כך פירשו בהלכות שם בזה הלשון מאי קורת רוח דעבדינן לה דאי אמרה האי עבידתא לא מצינא למעבדה לא כייפינן לה ע"כ. אבל רש"י ז"ל פירש עושין לה קורת רוח ואין רוחה מקררת בלא שחרורה. ע"כ לומר שהיורשין משחררין אותה בהכרח ופשוט שהעבד ושפחה שוין בדין זה:

יג שְׁכִיב מֵרַע שְׁכָתָב כָּל נְכָסָיו לְאַחַד. וְאָמַר הֲלָהּ אֵינִי רוֹצָה בָּהּ לֹא [נ] קָנָה:

מגיד משנה שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחד וכו'. מפורש ביש נוחלין (דף קל"ז:): והעמידה בהלכות בשכיב מרע דוקא וה"ה לבריא כשהגיע ליד המקבל כמו שנתבאר פ"ד:

יד שְׁתַּק וְאַחַר כֶּךָ צֹחַ קָנָה. שְׁדַבְּרִי שְׂכִיב מֵרַע כְּכַתּוּבִין
וְכַמְסוּרִין הֵן. וְכִינּוֹן שְׁשֵׁתֶק אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בְּהֵן :

טו שְׂכִיב מֵרַע שְׁכַתְּב [ח] לָזָה וְחֲזֹר וְכַתְּב לְאַחַר הָאֲחֵרוֹן קָנָה.
שְׁיֵשׁ לוֹ לְחַזֵּר עַד שְׁיָמוּת. בֵּין בְּכַל בֵּין בְּמִקְצַת בֵּין לְעֶצְמוֹ בֵּין
לְאַחַר. וְאַפְלוּ כְּתַב וְזָכָה לְרֵאשׁוֹן וְכַתְּב וְזָכָה לְאַחֵרוֹן, הָאֲחֵרוֹן
[ט] קָנָה. שְׁשְׂכִיב מֵרַע שְׁזָכָה עֲדִין מִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע הִיא :

מגיד משנה **שכיב מרע שכתב נכסיו לזה וכו'.** מפורש בפי' מי שמת (דף קנ"ג):
ואפילו כתב וזכה לראשון וכו'. פלוגתא דרב ושמואל שם בפי' מי שמת ופסק
כשמואל ובהלכות כן ופירוש כתב וזכה פיר"ש שמסר לו שטר מתנה והגאונים
פירשו דא"ל לך חזקי וקני:

כסף משנה **שכ"מ שכתב לזה וחזר וכתב לאחר וכו' ששכ"מ שזיכה עדיין**
מתנת שכ"מ היא. כתב הטור בסי' ר"ן על זה ולא נהירא דמתנת שכ"מ
במקצת דינה כמתנת בריא לכל דבר ואינו יכול לחזור בו. וי"ל דמשכחת לה
מתנת שכיב מרע במקצת שיכול לחזור בו כגון שבשעה שנתן לו אותו מקצת
אמר שהוא נותנו לו בתורת מתנת שכ"מ דכל כה"ג יכול לחזור בו כמ"ש רבינו
בפי' שמיני:

טז אָבֵל שְׂכִיב מֵרַע שְׁכַתְּב וְזָכָה וְקָנּוּ [י] מִיָּדוֹ אֵין לְאַחַר קִנְיִן
כְּלוּם. וְאֵינּוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ לֹא לְאַחַר וְלֹא לְעֶצְמוֹ. בֵּין שְׁנַתְּנָן הַכֹּל
בֵּין שְׁנַתְּנָן מִקְצַת :

מגיד משנה **אבל שכיב מרע וכו'.** מפורש שם אין לאחר קניין וזכוי כלום והוא
דאיכא תרתי אבל האחד בלא חבירו לא ומצוה מחמת מיתה אפילו בשניהם
חוזר:

יז שְׂכִיב מֵרַע שְׁחֲזַר בְּמִקְצַת חֲזַר בְּכַל. כִּי־צַד. נָתַן כָּל נִכְסָיו
לְרֵאשׁוֹן וְקָנּוּ מִיָּדוֹ כְּדִי לְיָפוּת אֶת כָּחוֹ. וְחֲזַר וְנָתַן מִקְצָתוֹ
לְאַחַר וְקָנּוּ מִיָּדוֹ כְּדִי לְיָפוּת אֶת כָּחוֹ. הַשְּׁנִי קָנָה. אָבֵל הָרֵאשׁוֹן
לֹא קָנָה כְּלוּם בֵּין שְׁעָמַד בֵּין שְׁמֵת :

מגיד משנה **שכיב מרע וכו' כיצד נתן כל נכסיו לראשון וקנו מידו וכו'.** פי' ואפילו קנו מידו. ומבואר הוא בגמרא במימרא דשמואל אע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר. דין חזרת המקצת שהיא כחזרה בכל. מפורש שם בעיא דאיפשיטא:

יח **נתן מקצת נכסיו וקנו מידו. ואחר כך נתן כלו לאחר וקנו מידו כדי ליפות את לחו. אם מת קנה הראשון המקצת וקנה השני את השאר. ואם עמד. ראשון קנה שני לא קנה:**

מגיד משנה **נתן מקצת נכסיו וכו'. ברייתא שם ופירושו מוכרח:**

כסף משנה **נתן מקצת נכסיו וקנו מידו.** פי' כשנתן סתם שהיא במתנת בריא כיון שהיא במקצת בקניין כמו שנתבאר בפרק ומש"ה קנה בין מת בין עמד:

יט **שכיב מרע שהקדיש כל [כ] נכסיו ולא שיר כלום או הפקיר או חלקו לעניים. אם עמד חוזר בכל:**

מגיד משנה **שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו וכו'.** כולן שאלות בגמרא (דף קמ"ח) ועלו בתיקו ולפיכך כתב ואם עמד חוזר שאין מוציאין מידו אלא בראיה ברורה:

כ **מכר כשהוא שכיב מרע. ממכרו קים כבריא:**

מגיד משנה **מכר כשהוא שכ"מ וכו'.** מפורש שם (דף קמ"ט):

כא **מכר כל נכסיו. אם הפעות עצמן קימות אם עמד חוזר. ואם הוציא הפעות אינו יכול לחזר:**

מגיד משנה **מכר כל נכסיו וכו'.** בגמ' (שם) אר"י אמר רב אם עמד חוזר וזימנין אר"י אמר רב אם עמד אינו חוזר ולא פליגי הא דאיתנהו לזוזי בעינייהו הא דפרעינהו בחובו. ופירוש המחבר בה נכון וכן פירשו ר"ח ז"ל ושאר המפרשים והטעם כשהמעות הן בעין ה"ז כמי שמכר חצרו ופירש שעל דעת לקנות חטים מכרו שאע"פ שלא התנה ממש אם לא נצרך לחטים חוזר כמו שנתבאר פי"א

מהלכות מכירה, והרב אבן מיגש ז"ל פירש כאן בהפך דכשהן בעין אינו יכול לחזור דהו להו הנך זוזי שיור ופירושו מתמיה :

כב מתנה שהיא סתם ולא נתפרש בה שהיה בריא כשנתן או שהיה שכיב מרע. הוא אומר שכיב מרע הייתי והרי עמדתתי ואחזר במתנתתי. ומקבל מתנה אומר בריא היה ואינו יכול לחזור. על המקבל להביא לו ראיה שבריא היה. לא מצא ראיה נשבע הנותן שבועת הסת ויפטר ותעמד הקרקע בחזקת הנותן :

מגיד משנה מתנה שהיא סתם וכו'. משנה ופסק כחכמים דאמרי המוציא מחבירו עליו להביא הראיה וכמ"ד רביה בעדים דאוקי ממונא בחזקת מריה כדאיתא בגמרא: לא מצא ראיה וכו'. דין ההיסת פשוט הוא שהרי המקבל טוענו כך וכך יש לי בידך לפיכך נשבע היסת ודין המטלטלין פשוט דאמרי מיגו. ונראה דאפילו ליכא למימר מיגו כיון שיש עדים שמחמת מתנה זו באו לידו חזר הנותן להיות מוציא מחבירו ועליו הראיה אחר שמטלטלין ביד המקבל וזה החילוק צ"ע :

כסף משנה מתנה שהיא סתם וכו' אבל אם היו מטלטלין וכו'. כתב ה"ה ונראה דאפילו ליכא למימר מגו וכו'. ול"נ שהדבר פשוט שאם יש עדים שמחמת מתנה זו באו לידו דלא שייך מגו שנחייב למקבל להחזיר שמאחר שלא החזיק אלא מחמת מתנה זו ה"ל כאילו לא החזיק :

כג אבל אם היו מטלטלין ביד המקבל. מתוך שיכול לומר שלי הן ישבע הסת שבריא היה כשנתן לו מתנה זו :

כד מי שמת ונמצאת מתנה קשורה על ירכו. אף על פי שהיא בעדים וקנו מידו ליפות כח אלו שנתן להם הרי זו אינה כלום. שאני אומר כתבה ונמלך :

מגיד משנה מי שמת ונמצאת וכו'. משנה פי יש נוחלין (דף קל"ה :) בזה הלשון מי שמת ונמצאת דייתיקי חגורה לו על ירכו ה"ז אינה כלום זכה בו לאחר בין מן היורשין בין שאינן מן היורשין דבריו קיימין ע"כ. ומ"ש המחבר וקנו מידו

כדי ליפות כחו. פיי של מקבל הוא במתנה כל נכסים הא במקצתן ודאי לא אלא זכה בהן כיון שיש בהם קניין ואע"ג דלא מטא שטרא לידיה וכ"כ הר"מ ז"ל זה לשונו ודייתיקי זה אינה הקנאה מחיים כקנין כדי שנאמר שיעבד נפשיה משעת קניין עכ"ל. אלמא דבמתנת בריא בקנין לא בעינן מטא שטרא לידיה וכמ"ש פ"ח מהלי גזילה כדעת קצת המפרשים ז"ל ונראה שהמחבר פירש דבריו קיימין שאם זכה במקצת לאחר אף כל השאר קיים שהרי גילה דעתו שהוא רוצה בה ולא ראיתי כן לאחד מן המפרשים שיהיה מפרש זה בדבריו בכאן:

כסף משנה מי שמת ונמצאת מתנה קשורה על ירכו וכו'. נימוקי יוסף בספ"ק דמצינא חולק עם ה"ה בהבנת דברי רבינו והריב"ש בסימן קס"א הסכים לדברי המגיד והכריח כן ממ"ש רבינו בפרק שקודם זה אל תטעה בשכ"מ שכתב כל נכסיו וכו' שאם הגיע השטר ליד המקבל או שקנו מיד הנותן קנה הכל:

כה ואם זכה בה לאחר. בין מן היורשין בין שאינו מן היורשין. כל הדברים שבה קיימין ככל מתנת שכיב מרע:

כו וכן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר. או בשם אחר מבניו [או] מן היורשין. ונתן השטר [על] יד שלישי ואמר לו יהיה זה אצלך. ולא פירש לו כלום. או שאמר לו הנח עד שאמר לך מה תעשה וימת. הרי זו אינה כלום:

מגיד משנה וכן מי שכתב וכו'. שם מפורש זה ג"כ:

כסף משנה וכן מי שכתב שט"ח על עצמו וכו'. כתב ה"ה שם מפורש זה ג"כ עכ"ל. ואני אומר שלא מצאתי דבר זה בגמרא:

הלכות זכיה ומתנה - פרק עשירי

א שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר תָּנּוּ מָנָה לְפָלוֹנִי וּמֵת. יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָהּ. שְׁדַבְּרֵי שְׁכִיב מֵרַע כְּכַתּוּבִין וְכַמְסוּרִין דָּמוּ. וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא עַל מָנָה שְׁיֵשׁ לוֹ קְבוּרָה הוּא אוֹמֵר :

מגיד משנה **שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ומת וכו', ואין חוששין שמא על מנה קבור הוא אומר.** מסקנא דגמ' בגיטין ספ"ק (דף י"ג) וכ"כ בהלכות וכתב הרשב"א ז"ל בשבועות דוקא בשנמצא לשכיב מרע מנה בעין נותנין אותו למקבל הא לאו הכי אין מוכרין מנכסי השכ"מ לתת לו דכי קאמר מנה דוקא קאמר ולא שוה קאמר אלא א"כ פירש ואמר שוה. ואפשר שאף דעת המחבר כן שהרי פסק פ"ג מהל' טוען ונטען שהטוען דינר כסף דוקא קאמר ולא שוה כמו שיתבאר מ"מ נ"ל שאפשר לחלק דכיון דקי"ל דלמנה קבור לא חיישינן ודאי אין אדם מוציא דבריו לבטלה ושוה קאמר משא"כ בטוען לחבירו מנה וצ"ע :

ב וְכֵן שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר ^[א] הַלּוֹאָה אוֹ פְּקֻדוֹן שְׁיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי ^[ב] תָּנּוּ אוֹתָהּ לְפָלוֹנִי דְּבָרָיו קִיָּמִין וְאִין צָרִיד לְמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן. וְכֵן אִם אָמַר תָּנּוּ שְׁטַר פְּלוֹנִי לְפָלוֹנִי זָכָה בְּמָה שְׁיֵשׁ בְּשֵׁטֶר. וְכֹאֵלוּ כְּתַב וּמָסַר אָף עַל פִּי שְׁלֵא מְשַׁד הַשֵּׁטֶר. וְאִין הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לְמַחֵל שְׁטַר זֶה שְׁנַתָּן בְּמִתְּנַת שְׁכִיב מֵרַע. וּמְפִינֵי מָה הַמוֹכֵר אוֹ נוֹתֵן שְׁטַר חוֹב לְחֻבְרוֹ וְחֻזַּר וּמְחָלוּ הַיּוֹרֵשׁ מְחוּל ^[ג] וְשְׁכִיב מֵרַע שְׁנַתָּן שְׁטַר חוֹב אִין הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לְמַחֵל. מְפִינֵי שְׁקִנְיָן הַרְּאָיָה בְּשֵׁטֶר מִדְּבָרֵיהֶם * לְפִיכָּד הַיּוֹרֵשׁ עֲדִין זֶה הַשֵּׁטֶר שְׁלוֹ הוּא מִן הַתּוֹרָה וּמוֹחֵלוּ. וּמִתְּנַת שְׁכִיב מֵרַע אָף עַל פִּי שְׁהִיא מִדְּבָרֵיהֶם עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֵׁל תּוֹרָה. וְכֹאֵלוּ קָנָה מָמוֹן שְׁבִשְׁטַר מִן הַתּוֹרָה וְהִגִּיעַ לְיָדוֹ וְלֹא נִשְׁאַר לַיּוֹרֵשׁ בּוֹ קִנְיָן. וּלְפִיכָּד אֵינּוּ מוֹחֵל :

ההראב"ד **לפיכך היורש עדיין שטר זה וכו' ומתנת שכיב מרע וכו' עד ולפיכך אינו מוחל.** א"א יש כאן שיבושים והגהתי אותם מדעתי וכבר פירש הרב ז"ל הטעם פ' הכותב שדברי שכ"מ ככתובים וכמסורין דמו שחכמים עשאוה כשל תורה כמי שקבל המתנה והטעם שכתוב כאן הוא יותר טוב ומספיק ממ"ש הרב ז"ל. עכ"ל :

מגיד משנה **וכן אם אמר הלואה או פקדון וכו'.** פרק מי שמת (דף קמ"ז) ובהלכות: **וכן אם אמר תנו שטר פלוני לפלוני זכה במה שיש בשטר וכו'.** מפורש בגמ' (דף קמ"א) בזה הלשון אימיה דרב עמרם חסידא ה"ל מלוגא דשטרי כי קא שכבה אמרה להו לעמרם ברי אתו אחיה לקמיה דר"נ אמרו ליה והא לא משך אמר להו דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו ע"כ. ופי' מלוגא אגודה. אבל הרשב"א ז"ל כתב דה"מ בשאמר בפירוש הוא וכל שעבודו ואז קנה המקבל אע"פ שלא כתב ולא מסר שהרי אמירת שכ"מ ככתיבה ומסירה הא לאו הכי לא שאפילו כתב ומסר בבריא לא קנה כמו שנתבאר פ"ו מהל' מכירה וז"ל שכתב פ' מי שמת גבי ההוא דאמר ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום ושמעינן מהכא דלא מתקנינן לישנא במתנת שכיב מרע אלא דיינינן ליה כדדיינינן בבריא דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי אמרו אבל להוסיף על דבריו לא אמרו דאי לא אף אנו נתקן הלשון ונאמר כיון שאמר ידור הרי גילה בדעתו שירצה שידור זה בביתו ונתקן ונאמר דבית לדירה קאמר וזה נ"ל ברור. ולפיכך שכ"מ שאמר תנו שטר חוב לפלוני לא קנה אלא הנייר בעלמא לצור על פי צלוחיתו כמו שאמרו נמי במוכר שט"ח לחבירו ועד שאמר הוא וכל מה שכתוב בו בבריא לא ומלוגא דשטרי דאימיה דרב עמרם דלקמן בשאמרה הן וכל שעבודן ובגמרא אחזו לשון קצר עכ"ל. וכבר נחלקו עליו וכ"נ דעת המחבר שלא הזכיר הוא וכל שעבודא. ונראה לי לחלק בין זה לההיא דדירה לפי ששם אם לא נוסף מתנה אחרת בכלל דבריו והוא גוף הבית אי אפשר לתקן בשום צד שיועילו דבריו וכיון שכן ודאי אמרינן אילו רצה לתת גוף לפירותיו היה נותן אבל בשטר כשאנו אומרינן שבמלת תנו שטר זה יהיה נכלל שעבוד השטר וזכותו אין זו מתנה אחרת ואדרבה השטר הוא עיקר הראיה שבו משא"כ בדירת הבית שהבית הוא עיקר ואע"פ שהמועיל בשטר הוא ראיה מ"מ אין הראיה בלא השטר ואפשר להיות הבית בלא דירה והרי גוף השטר דומה לגוף הבית וראיית השטר לדירת הבית וכשם שהדירה נקנית בגוף הבית כך ראיית השטר נקנית במלת השטר אלא שבבריא צריך לפרוט משום דמילי נינהו. זה נ"ל לדעת המחבר: **ואין היורש יכול למחול וכו'.** מימרא בפרק מי שמת (דף קמ"ז): **ומפני מה המוכר וכו'.** דברי הרב בטעם זה נכונים וכמבוארים הם בגמרא בפרק מי שמת:

כסף משנה **וכן אם אמר הלואה או פקדון וכו'.** כתב ה"ה וכ"נ דעת המחבר שלא הזכיר הוא וכל שעבודו ויש לי לחלק בין זה לההיא דדירה וכו'. הר"ן בפי' מי שמת גבי ההיא דשכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה כתב שאפשר לו לקיים דברי רבינו דכל שכ"מ שמתחיל הדבר בדבר שיש לו להתחיל אע"פ שלא גמרו אנו גומרינן דבריו וכדאמרינן בשכיב מרע שאמר כתבו גט לאשתי כתבו ותנו קאמר שכך דרכו של שכ"מ מתחיל בדבר ונשמט בדרך קצרה ולפיכך אימיה דרב עמרם שאמרה בהנהו שטרי להו לעמרם ברי כבר

התחילה בהקנתן של שטרות אין לנו אלא לומר שאף השעבוד בכלל דבריה אלא שלא פירשה כל צרכה ומכיון שחלה הקנתה בגופן של שטרות לא חלה לחצאין אבל שכ"מ שאמר ידור פלוני בבית זה אין זה חלות לדבריו לא בכל ולא במקצת ואין לנו לחדש לשון אחר לגמרי כדי שתתקיים כוונתו. ולפי זה ההיא דאימיה דרב עמרם אתיא כפשטה דמכיון שאמרה להווי לעמרם הרי הכל בכלל דבריה אינו אלא פירוש שאנו עושים לדבריה עכ"ל:

ג שְׁכִיב מַרְעַ [ד] שְׁאָמַר מְנָה לְפִלוֹנִי בְּיָדֵי. אִם אָמַר תָּנּוּ נֹתְנִין. לֹא אָמַר תָּנּוּ אֵין נֹתְנִין. שְׁמָא לֹא אָמַר מְנָה יֵשׁ לְפִלוֹנִי בְּיָדֵי אֲלֵא כְּדֵי שְׁלֵא יֵאמְרוּ עַל יוֹרְשָׁיו שְׁיֵשׁ לָהֶן מָמוֹן :

מגיד משנה **שכיב מרע שאמר מנה לפלוני וכו'.** מימרא דרב ושמואל ס"פ גט פשוט (דף קע"ד):

ד לְפִיכְךָ אִם אָמַר זֶה דְּרָךְ הוֹדָאָה וְלֹא הָיָה שָׁם חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה. נֹתְנִין אֵף עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר תָּנּוּ :

מגיד משנה **לפיכך אם אמר זה דרך וכו'.** מבואר בהלכות מהכרח השמועות:

כסף משנה **(ג-ד) שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי וכו' לפיכך אם היה דרך הודאה ולא היה שם הערמה.** כלומר שלא יהא חשש בדבר לומר שלא להשביע את בניו הודה כן כגון שהודה לפני בעל דבר או שהיה [בלא יורשים] כגון ההיא דאיסור גיורא דלא הוה שייך לומר ביה שלא להשביע את בניו שהרי לא היו לו יורשים:

ה כִּיּוֹצֵא בּוֹ רָאוּ אֶת אָבִיהֶם שְׁהִטְמִין מְעוֹת בְּשָׂדֵה תַּבָּהּ וּמִגְדָּל וְאָמַר שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן. שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן. אִם כְּמוֹסֵר [ה] דְּבָרָיו קִיָּמִין. אִם כְּמַעֲרִים לֹא אָמַר כָּלוּם :

מגיד משנה **כיוצא בו ראו את אביהם וכו'.** ברייתא פרק זה בורר בסנהדרין (דף ל') והובאה בהלכות שם וכאן פרק גט פשוט:

י וְכֵן אִם בָּא אֶחָד וְאָמַר לָהֶם אֲנִי רְאִיתִי אֶת אָבִיכֶן שֶׁהִטְמִין מְעוֹת בְּשֵׁדָה תַּבָּהּ וּמִגִּדָּל וְאָמַר שֶׁל פְּלוֹנֵי הֵם. שֶׁל מַעֲשֵׂר הֵן. אִם הָיוּ טְמוּנִין בְּבֵית לֹא אָמַר כְּלוּם. בְּשֵׁדָה דְּבָרֵי קִיּוּמִין. כְּלָלוּ שֶׁל דְּבָר כָּל שְׂאֵלוֹ יָכוֹל לְטַל דְּבָרֵי קִיּוּמִין וְאִם לָאוּ לֹא אָמַר כְּלוּם :

מגיד משנה **וכן אם בא אחד וכו'.** באותה ברייתא שם בסנהדרין :

ז הָרִי שֶׁהָיָה מְצֻטָּעַר עַל מְעוֹת שֶׁהֵנִיחַ לוֹ אָבִיו וְלֹא יָדַע הֵיכֵן הִחְבִּיאֵם וְאָמְרוּ לוֹ בְּחִלּוּם כָּךְ וְכָךְ הֵם בְּמָקוֹם פְּלוֹנֵי הֵן וְשֶׁל פְּלוֹנֵי הֵן וְשֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן. וּמִצָּאָן בְּמָקוֹם פְּלוֹנֵי שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ וּבִמְנִין שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ. זֶה הָיָה מַעֲשֵׂה וְאָמְרוּ חֲכָמִים דְּבָרֵי חִלּוּמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין :

מגיד משנה **הרי שהיה מצטער וכו'.** באותה ברייתא שם (סנהדרין ל') ופ"י לא מעלין ולא מורידין אלא הרי הן שלו והטעם שאע"פ שצדק הדמיון במניין ובמקום אולי לא אמת במה שדמה של פלוני הן :

ח שְׂכִיב מִרַע שֶׁהוֹדָה שְׂיֵשׁ לְפְלוֹנֵי בִידּוֹ מָנָה וְאָמְרוּ יְתוּמִים חֲזָר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ פְּרַעַתִּיו ^[1] נֶאֱמָנִין וְנִשְׁבָּעִין עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת :

מגיד משנה **שכ"מ שהודה שיש לפלוני בידו מנה וכו'.** בגמרא בס"פ גט פשוט (דף קע"ה) אמר רבה שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים פרענו נאמנין תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים פרענו אין נאמנים והקשו בגמ' כלפי לייא נ"א אדרבא איפכא מסתברא וכו' אלא אי איתמר הכי איתמר שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין מאי טעמא (מדלא פסקיה אבוהון למילתיה אימר) אידכר מידכר הוא (אמר) תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר (לנו) אבא פרעתי אין נאמנין (מאי טעמא) אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ע"כ. והנה דברי הרב בבבא זו פשוטין והוא כשאמר בדרך הודאה לא היה שם חשש הערמה. וזהו שכתב הרב שכ"מ שהודה שאל"כ לא היינו צריכין שיאמרו חזר ואמר לנו אבא

פרעתי כיון שלא אמר תנו כמו שנתבאר בהלכות ונזכר למעלה. ודין שבועת היסת פשוט הוא :

ט אָמַר תְּנוּ וְאָמְרוּ יְתוּמִים חֲזַר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ פְּרַעְתִּיו אֵין נֶאֱמָנִין :

מגיד משנה אמר תנו ואמרו יתומים וכו'. כבר נתבאר זה והוא בהלכות ונזכר למעלה :

י אָמַר מְנָה לְפִלוֹנִי (בְּיָדִי) וְאָמְרוּ יְתוּמִין נְתַנְנוּ אֵין נֶאֱמָנִין. שְׁהָרִי לֹא אָמַר תְּנוּ וּמְנִין יִדְעוּ שְׁחִיבִין לִתֵּן :

ההראב"ד אמר מנה לפלוני בידי וכו' עד שחייבין ליתן. א"א בחיי ראשי טעות גדול טעה בזה ובשביל שראה בגמרא אדרבא איפכא מסתברא כתב את כל זה וחס ושלוש שלא נתכוונו לכך אלא כמי שאומר אם שמעת חילוק בזה א"א כך אלא כך ולעולם בין בזה ובין בזה נאמנים שאם הודה כמערים שלא להשביע את בניו הרי שאין חייבין ליתן ואם כמודה איך נאמר מנין היו יודעין שהן חייבים ליתן הרי יודעין ומצווים וכשאמרו עשינו מצות אבינו נאמנין ותו לא מידי. ועוד י"ל כי מה שהקשו בגמרא אדרבא איפכא מסתברא על דין אמת הקשו דמנה לפלוני בידי הודאה היא וכדברי בריא הוא ואם נכתב כמלוה בשטר הוא ויש בה פנים שלא יהו נאמנים לומר פרענו אבל תנו שהוא לשון מתנה אם לא אמר כתובו אע"פ שכתבו העדים ונתנו לו יכולין לומר פרענו וזהו איפכא מסתברא. מיהו כל זמן שלא נכתבה ונמסרה שטר ההודאה נאמנים לומר פרענו ואף בחיוב ב"ד כן. עכ"ל :

מגיד משנה אמר מנה לפלוני (בידי) ואמרו יתומים נתננו נאמנין וכו' והוא שאמר תנו אבל לא אמר תנו אינן נאמנין וכו'. דברי המחבר מסכימים לדברי רבו אבן מיגש ז"ל שכך פירש כלפי ליא האמור בגמרא דכי אמר תנו ודאי נאמנין דמידע ידעי דמחייבי ליה בההוא מנה וכי לא אמר תנו כיון דאיכא למימר דשלא להשביע את בניו איכוון אע"ג דמייתי ההוא פלוני ראייה דקושטא קאמר ודרך הודאה קאמר אמאי מהימני לומר פרענו אטו מי הו ידעי דמייתי ההוא פלוני ראייה דקושטא קאמר אבוהון ולאן שלא להשביע את בניו איכוון כי היכי דליפרעו ניהליה. עוד כתב ודמיה להיא דאמרינן צא תן לו ואמר פרעתי נאמן חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן וכו'. והר"א ז"ל בהשגות האריך ואמר שטעות גדולה הוא והאריך בזה ואמר דבכל

גוונא נאמנין שאם הודה כמערים הרי דאין חייבין ליתן ואם כמודה איך נאמר מנין היו יודעים שהן חייבין ליתן הרי יודעים ומצווין וכשאמרו עשינו מצות אבינו נאמנין ותו לא מידי ע"כ. גם הרשב"א ז"ל הלך בשיטה זו וז"ל ק"ל כיון דאמר כלפי לייא לא הוה אלא לאפוכה ולמימר אלא אי איתמר איפכא איתמר אמר מנה לפלוני בידי ואמרו פרענו אין נאמנין אמר תנו ואמרו פרענו נאמנין וניחא לי דקים ליה דבכל גוונא נאמנין דכל שאמר מנה לפלוני בידי ומת את"ל שחייבין ליתן אף הם נאמנין שנתנו ואת"ל שאין היורשין חייבין ליתן שלא אמר אלא כדי להשביע את בניו מאי אין נאמנין דקאמר אלא ע"כ בין הכי ובין הכי נאמנין ומאי דקאמר כלפי לייא לאו בדוקא קאמר אלא למאי דקאמר קא מותיב כלומר אילו הוה לן למימר בכי הא נאמנין ואין נאמנין איפכא הוה לן למימר אלא דבין הכי ובין הכי נאמנין ולא אלא הכי איתמר כך נ"ל עכ"ל. וזה בשיטת הר"א ז"ל. ויש לי לדחות קושיית הרשב"א ז"ל בטעם נכון לומר דאין ה"נ דהוה מצי למימר איפכא אתמר כדאקשי ז"ל דדינא הכי הוא אלא שאם אתה אומר כך היה מטעם האומר הראשון מהן ללא ומלאו להן ואינו מצוי לטעות כך אבל כשתירץ ואמר דמימרא היא באומרים אמר אבי פרעתיה לא הטעם האומר הראשון אלא שהפרעון שתלה ליתומים היו לו לתלות באומרים שהאב האומר הראשון ובזה כל דבריו קיימין דבלא אמר תנו נאמנין ובאומר תנו אין נאמנין והוא דבר שהדעת נוטה ששמע פרעון האב וטעה ותלהו ביתומים. כך נ"ל לדעת המחבר ורבו ז"ל ואחר שנסתלקה הקושיא חוזר הדין לסברותיהם ז"ל ואני איני כדאי להכריע. עוד כתב הר"א ז"ל שיטה אחרת בהשגות ואינה עולה דאע"ג דאמר מנה לפלוני בידי נאמנים דומיא דאוקימתא בתרייתא ועוד שהיה להם לפרש אם כדבריו ז"ל הכוונה :

יא אָמַר תְּנוּ וְאָמְרוּ יְתוּמִים נְתַנְנוּ נְאֻמָּנִין וְנִשְׁבַּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁנַתְנוּ :

יב שְׁכִיב מֵרַע שְׁנַתְנוּ מָנָה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ הוֹלֵךְ מָנָה זֶה לְפִלוֹנִי וְהֵלֵךְ וּמָצְאוּ שְׁמֵת. אִם קָיָם הָיָה בְּשַׁעַה שְׁנַתְנוּ לוֹ הַשְּׁכִיב מֵרַע. יְנַתְנוּ לְיֹרְשֵׁי מִי שְׁנִשְׁתַּלְּחוּ לוֹ. שְׁדַבְּרִי שְׁכִיב מֵרַע פְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין הֵן. וְאִם לֹא הָיָה קָיָם יַחְזְרוּ לְיֹרְשֵׁי מְשַׁלַּח שְׁאִין קִנְיָן לְמֵת :

מגיד משנה **שכיב מרע שנתן וכו'.** בגיטין ספ"ק (דף י"ב): ומבואר בהלכות ומוסכם:

יג **שְׁכִיב מֵרַע שֶׁאָמַר תָּנּוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוֹנִי וְשִׁלַּשׁ מֵאוֹת זֶה לְפָלוֹנִי וְאַרְבַּע מֵאוֹת זֶה לְפָלוֹנִי.** אין אומרין הקודם בשטר זכה. לפיכך אם לא הניח תשע מאות חולקין הנמצא לפי מה שכתב להן. ואם יצא עליו שטר חוב גובה מכלן מכל אחד ואחד כפי מה שכתוב להן. כיצד. הנה החוב ארבע מאות וחמשים בעל המאיתם נותן מאה ובעל השלש מאות מאה וחמשים ובעל הארבע מאות נותן מאיתם:

מגיד משנה **שכיב מרע וכו'.** דברי המחבר ברייתא מפורשת ס"פ יש נוחלין (דף קל"ח) עם ביאור ההלכות. ויש מי שכתב דדוקא בכי האי דאין מתנות כולן שוות הוא שאין ההקדמה והאיחור מעלין ומורידין לפי שלא היה אפשר לערבן אבל אם היו מתנותיהן שוות כגון שנתן לדי' לכל אחד מנה כיון שהיה יכול לומר תנו להו ד' מאות ופרט כל אחד אחר חבירו כל הקודם בשטר זה זכה וכבר הסכימו המפרשים ז"ל שאין זה מחוור אבל בכל גוונא כיון שלא אמר אחריו כולן שוין:

יד **אָבֵל אִם אָמַר תָּנּוּ מֵאֲתִים זֶה לְפָלוֹנִי וְאַחֲרָיו שִׁלַּשׁ מֵאוֹת לְפָלוֹנִי וְאַחֲרָיו אַרְבַּע מֵאוֹת לְפָלוֹנִי.** כל הקודם בשטר זכה. לפיכך אם יצא עליו שטר חוב גובה מן האחרון. אין לו גובה משלפניו. אין לו גובה משלפני פניו:

מגיד משנה **אבל אם אמר תנו ר' זה לפלוני וכו'.** באותה ברייתא שם ופירוש אין לו שלא הספיק מה שנתן לו השכ"מ לחוב. וכתב הרשב"א ז"ל דדינא דרישא דלא קאמר כל הקודם זכה הוא במקבלי מתנות כולן אבל אם נתן מתנה והניח נכסיו ליורשיו ודאי אם יצא עליו השטר חוב גובה כולו מן היורשין ואם אין להם גובין ממקבלי מתנה דיורשין ככרעא דמורישן הן ובמקומו עומדין ונכסי ירושתן כבני חורין ומקבלי מתנה כמשועבדין כדאיתא בהנזקין ואין גובין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין וזה עיקר וראיה מן התוספתא. עוד כתב ומיהו יש לו נכסים כך וכך ביד פלוני וביד פלוני כך והיה מונה והולך את שלו ומתוך כך אמר תנו מאיתם זוז לפלוני אין

נותנין לו כל המאתים זוז מיד אלא לפי חשבון מה שיקבצו שהרי גילה דעתו דממה שיש לו רוצה לתת לו לפי חשבון וכן מצאתי בתוספתא אבל נאבדו מקצת נכסים לא נאבדו מהן למקבלי המתנה אא"כ נתן דבר מסויים כגון שאמר תנו חבית יין מחביותי עכ"ל. ודין האבידה יתבאר פי"א :

טו שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר יְדוּר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה. יֵאָכֵל פְּלוֹנִי פְּרוֹת דְּקָל זֶה. לֹא אָמַר כָּלוּם שְׁלֹא הִקְנָה לָהֶם דְּבַר שְׁיֵשׁ [ח] בּוֹ מִמֶּשׁ. שֶׁהִדִּירָה וְהֶאֱכִילָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן הָרִי הֵן כְּדַבּוּר וְכִשְׂיִנָּה שְׁאִין נִקְנִין. אָבֵל אִם אָמַר תְּנוּ בֵּית זֶה לְפְלוֹנִי כְּדִי שְׂיִדוּר בּוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי. אוֹ תְּנוּ דְּקָל זֶה לְפְלוֹנִי כְּדִי שְׂיֵאָכֵל פְּרוֹתָיו. דְּבָרָיו קִיָּמִין. שֶׁהָרִי הִקְנָה לָהֶם הַגּוֹף לְפְרוֹת וְהַגּוֹף דְּבַר שְׁיֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה :

מגיד משנה שכ"מ שאמר ידור פלוני בבית וכו'. מימרא מפורשת פרק מי שמת (דף קמ"ז): ומה שכתב שלא הקנה דבר שיש בו ממש וכו'. הן דברי רבו ז"ל וטעם נכון הוא: אבל אם אמר תנו בית זה לפלוני כדי שידור בו וכו'. שם באותה מימרא:

הלכות זכיה ומתנה - פרק אחד עשר

א שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר נְכָסִים אֵלוּ לְבָנִי. אֵין הַבָּנוֹת בְּכָלְלָם. הִיָּה לוֹ בֶּן אֶחָד וּבֵת. אוֹ בֶּן וּבֶן [א] הֵבֶן. אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר לְבָנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים אֵין נוֹתְנִין אֶלָּא לְבָנוֹ. שֶׁהֵבֶן הֶאֱחָד נִקְרָא [ב] בְּנִים :

מגיד משנה שכיב מרע שאמר נכסים וכו' היה לו בן ובת אחת או בן ובן הבן וכו'. מעשה פשוט בגמרא פרק מי שמת (דף קמ"ג):

ב שְׁכִיב מִרַע שְׁאֲמַר נְכֹסֵי לְטוֹבָיָה וּמֵת. וּבֹא אֶחָד שְׁשֵׁמוֹ טוֹבָיָה וְאָמַר אֲנִי הוּא. נוֹטְלָן. וְאִם הִחֲזִק שְׁמוֹ רַב טוֹבָיָה אֵינוֹ נוֹטְלָן. וְאִם הָיָה שְׁכִיב מִרַע גַּם בּוֹ וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ נוֹטְלָן :

מגיד משנה **שכיב מרע שאמר נכסי לטוביה וכו'.** בכתובות בהכותב (דף פ"ה ע"ב) ההוא דאמר להו נכסי לטוביה שכיב אתא טוביה אמר ר"י הרי בא טוביה אמר לטוביה ואתא רב טוביה לטוביה אמר לרב טוביה לא אמר ואי איניש דגייס ביה הוא הא גייס ביה אתו שני טוביה שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם איבעיא להו שכן וקרוב מאי תא שמע טוב שכן קרוב וכו' [שניהם קרובים] שניהם שכנים שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני ע"כ בגמרא. ובהלכות סתם המחבר ואמר תלמיד חכם קודם ופי' אפילו במקום קרוב או שכן כמו שנזכר בגמרא. ומה שפירש שודא דדייני כמו שיראה להם כל מי שדעתן נוטה שעל זה אמר כך פירש רש"י כדבריו והקשו עליהם ז"ל מדאמרינן שניהם קרובים שניהם שכנים וכו' משמע שהם בכל ענין שוין. ואין זה כדי קושיא אבל הם פירשו מה שירצו הדיינין יעשו וכדמוכח ס"פ דגיטין דלשון שודא דדייני הוא מה שירצו מבלי השגחה אי זה מהם ראוי ליטול לפי ששניהם שוין וכאן אין בו הוכחה וקשיא אשמעתין היכי אזלינן בתר אומדנא וקרובי דעתא והא תניא בתוספתא בפרק גט פשוט האומר עשו טבי עבדי בן חורין אם היו שם שני טבי אין דורשין לשון הדיוט לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב אלא שניהם בני חורין ונוטלין משניהם דמי אחד מהם וכן האומר תנו מאתים דינרין ליוסף בן שמעון והיו שם שני יוסף בן שמעון אין דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולזה לא היה אוהב אלא חולקין בשוה ותירצו x דמשחרר שאני דכיון דעובר בעשה לא מחזקינן להאי גברא דמשחרר עבדיה אלא מימר אמרינן דאחרים פדאוהו ממנו בכסף א"נ הם עצמן בכסף של אחרים והילכך אין כאן מקום לתלות הדבר באהבה ובקורבת הדעת וסיפא נמי לאו דאמר תנו מתנה אלא באומר פקדון או מלוה יש לו בידי לפיכך אין דורשין בו לשון הדיוט שאדם מצוי ללוות או לקבל פקדון ממי שאינו רגיל אצלו. זה כתבו ז"ל וכתבתיו מפני שדין התוספתא אמת על הצד שכתבתי :

ג בָּאוּ שְׁנַיִם לְתַבְעַ וְכָל אֶחָד מֵהֶן מִחֲזִק שְׁמוֹ טוֹבָיָה. אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם תְּלָמִיד חָכָם. תְּלָמִיד חָכָם קוֹדֵם. אִין בְּהֶן תְּלָמִיד חָכָם וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן שְׁכָן אוֹ קְרוֹב הוּא קוֹדֵם. הָיָה אֶחָד שְׁכָן וְאֶחָד קְרוֹב שְׁכָן קוֹדֵם. שְׁנֵיהֶם קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁכָנִים אוֹ

שְׁנִיָּהֶם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים. יַעֲשׂוּ הַדִּינִין כְּמוֹ שְׂרָאָה לָהֶם. כָּל מִי
שֶׁדַּעַתָּן נוֹטָה שָׁעַל זֶה אָמַר נוֹתֵינִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים:

ד שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר נִכְסֵי לְפִלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי. חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ
אֶפְלוּ הֵן מֵאָה:

מגיד משנה **שכיב מרע שאמר נכסי וכו'.** זה פשוט ומתבאר מן הנזכר למטה:

ה אָמַר נִכְסֵי לְפִלוֹנִי וּלְבְנֵי חוֹלְקִין. פְּלוֹנִי נוֹטֵל מִחֻצָּה וְכָל בְּנָיו
[ג] מִחֻצָּה. וּמַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ נִכְסֵי לִי וְלְבְנֵיהָ.
וְאָמְרוּ חֲכָמִים תִּטַּל הִיא [ד] מִחֻצָּה וְכָל הַבָּנִים מִחֻצָּה:

מגיד משנה **אמר נכסי לפלוני ולבני וכו'.** פי' מפני שלא פרט הבנים בפרט אלא
אמר ולבני בכלל. ומבואר הוא במי שמת (דף קמ"ג): **ומעשה באחד וכו'.** שם:

ו אָמַר לְפִלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּלְבְנֵי פְלוֹנִי. נוֹטְלִין בְּנֵי פְלוֹנִי מִחֻצָּה
וְהַשְּׂנִים הָרֵאשׁוֹנִים מִחֻצָּה:

ההראב"ד **אמר לפלוני ופלוני ובני פלוני עד מחצה.** אי"א לא נתברר לי דבר
זה אם יאמר יהיה נכסי לראובן ושמעון ובני לוי למה לא יהיו בני לוי בשליש
הנכסים כאילו אמר לראובן שמעון ולוי ואם אמר לראובן ולשמעון ולבני לוי
כמו כן בשליש. אבל אם אמר לראובן ושמעון ולבני לוי אפשר שיהיה כדבריו
לפי שנתן ראובן ושמעון בכלל אחד ובני לוי בכלל אחד:

מגיד משנה **אמר לפלוני ופלוני ובני פלוני וכו'.** דעת המחבר שהכלל נוטל
מחצה לעולם. אבל הרמב"ן ז"ל כתב שאין נוטלין בני הכלל אלא כאחד מן
הנפרטים שאם לא תאמר כן פעמים הכלל שוה לו יותר מן הפרט כגון שאמר
נכסי לראובן ושמעון ולוי ולבני יהודה ואין ליהודה אלא שני בנים ואם תאמר
שהכלל מחצה והפרטין מחצה נמצאו שני בני יהודה נוטלין כראובן ושמעון
ולוי ונמצאו אלו שפרטן מפסידין ואלו שמיעט בהן וכללן מרויחין אלא דיו
לכלל שיטול כנגד אחד מן הפרטים ע"כ בחידושי הרשב"א ז"ל. ומ"ש הר"א
ז"ל בהשגות הוא חילוק דק כחוט השערה:

ז שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר יַחְלֹק פְּלוֹנִי בְּנִכְסָי. יִטַּל מִחֻצָּה. תִּנּוּ חֶלֶק לְפְלוֹנִי בְּנִכְסָי. יִטַּל אֶחָד מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר. וַיֵּשׁ מִי שְׁהוֹרָה יִטַּל רְבִיעַ הַנִּכְסִים :

ההראב"ד שכיב מרע שאמר יחלוק פלוני בנכסי כו'. א"א הרב ז"ל כתב כן ועיקר:

מגיד משנה שכיב מרע שאמר יחלוק פלוני בנכסי כו'. מבואר בגמרא ר"פ המוכר את הבית (דף ס"ג:): תנו חלק לפלוני מנכסי כו'. בגמרא שם תנו חלק לפלוני מנכסי מאי כו' ת"ש דתניא האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אומר אין פחות מרביע לחבית אין פחות משמינית לקדרה אין פחות מי"ב לטפיח אין פחות מי"ו ע"כ. ויש מי שמפרש דכי אמר תנו חלק סתם דיינינן פחות שבשיעורים דהיינו י"ו, אבל הגאון ז"ל אמר רביע כרישא דברייתא דאמרה תנו סתם וכתוב בהלכות ועיקר:

ח שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר תִּנּוּ חֶלֶק לְפְלוֹנִי בְּבוֹר הַיֵּין שְׁיֵשׁ לִי. יִטַּל רְבִיעַ הַיֵּין. אָמַר תִּנּוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק לְחַבִּית. הָרִי מְעוּט וְיִטַּל שְׁמִינִית הַיֵּין. אָמַר תִּנּוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק לְקַדְרָה נוֹטַל חֶלֶק מִשְׁנַיִם עֶשֶׂר מִן הַיֵּין. אָמַר תִּנּוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק לְטַפִּיחַ נוֹטַל חֶלֶק מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר מִן הַיֵּין שְׁבַבְבוֹר. שְׁהָרִי גָלָה דַּעְתּוֹ שְׁלַחֲלֹק מוּעָט נִתְכַּוֵּן :

מגיד משנה אמר תנו חלק לפלוני בבור יין כו'. כבר נזכר זה וכתב רבינו חננאל ז"ל הא מתניתין דסומכוס דוקא במתנה אבל במקח וממכר הדמים מודיעים בענין זה וכ"כ הגאון בספר המקח דבאומר חלק בשדה שלו אני מוכר לך בכך וכך ה"ק חלק אחד בשדה ובכך וכך לפי חשבון המעות ובדקדוק ע"כ לשונו בחידושי הרשב"א ז"ל:

ט וַאֲיֵן גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלוּ לְדִין אַחַר :

מגיד משנה ואין גומרין מן השיעורין האלו לדין כו'. מבואר זה בהלכות:

י שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר תִּטַּל אֶשְׁתִּי כְּאֶחָד מִן הַבָּנִים. נוֹטַלְתָּ כְּאֶחָד מִבָּנָיו. וְאִם נוֹלְדוּ לוֹ בָּנִים אַחַר הַצְּנוּאָה ^[ה] מְצַטְרְפִין עִם אֵלוֹ

שְׁהִיּוּ בְּשַׁעַת הַצְּנוּאָה וְנוֹטְלֵת חֵלֶק עִם כָּלֶן. כִּיצַד. הִיּוּ שְׁלֹשָׁה
בָּנִים בְּשַׁעַת הַצְּנוּאָה וּלְאַחַר זָמַן נוֹלְדוּ לוֹ שְׁנַיִם. נוֹטְלֵת כְּאֶחָד
מִן הַחֲמִשָּׁה שֶׁהוּא שְׁתוּת כָּל הַמָּמוֹן :

מגיד משנה שכיב מרע וכו'. בגמרא בפי' יש נוחלין (דף קכ"ח:) שלח ליה ר' אבא [לרב יוסף בר חמא] האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא [בנכסים של עכשיו] ובנים הבאים לאחר מכאן, ובהלכות ובבנים הבאים אפילו לאחר מכאן וכן בפירוש אבן מיגש ז"ל וכתב ז"ל האי מתנה אי במתנת בריא מוקמינן לה בדאית בה קניין וכדא"ל בלשון הקנאה אבל תטול לאו לשון הקנאה דהא קניין דברים בעלמא הוא ומסתברא דהאי מתנת שכ"מ היא מדאמר תטול עכ"ל. וזה כפי שיטתן שאומר שיטול קניין דברים הוא ויש חולקין: **כיצד היו לו שלשה בנים וכו'.** הוא פירוש ובבנים הבאים הנזכר בגמ' וכתב רשב"ם ז"ל כשם שמועטים ונתרבו ממעטין חלק מתנתם כך אם היו מרובין הבנים ונתמעטו בחיי האב מרבין מתנתם ונוטלת כאחד מהם בשעת חלוקה שכך אמר לו. והראב"ד ז"ל נסתפק בדינו ולדברי הכל נתמעטו אחר מיתת האב אינה זוכה בחלק המת כלום. ופשוט הוא:

יא וְאִינְהוּ נוֹטְלֵת עִמָּהֶם אֶלְא בְּנִכְסִים שְׁהִיּוּ לוֹ בְּשַׁעַת [ו]
הַצְּנוּאָה. אֲבָל נִכְסִים שֶׁבָּאוּ לוֹ אַחַר זָמַן הַצְּנוּאָה אֵין לָהּ בְּהוֹן
חֵלֶק שְׁאֵין אָדָם מִקְנָה דְּבָר שֶׁלֹּא בָּא בְּרִשׁוּתוֹ :

יב שְׁכִיב מֵרַע שֶׁאָמַר מִטְּלָטְלִין שְׁיֵשׁ לִי לְפָלוּנִי. נוֹטֵל כְּלִי
תְּשֻׁמִּישׁוֹ. אֲבָל לֹא חֲטִים וּשְׁעוּרִים וְכִיּוֹצֵא בְּהוֹן. אָמַר כָּל
מִטְּלָטְלִין שְׁלִי. נוֹטֵל הַכֹּל :

מגיד משנה שכיב מרע שאמר מטלטלין שלי וכו'. מפורש בפרק מי שמת (דף ק"ג) מטלטלי לפלניא כל מאני תשמישי קנה חוץ מחיטי ושערי: **אמר כל מטלטלין שלי וכו'.** בגמרא כל מטלטלי [לפלניא] אפילו חיטי ושערי ואפילו הרחיים העליונה קנה לבד מרחיים התחתונה. ודין העבד בעיא שם אם הוא כקרקע או כמטלטלים ולא איפשיטא אבל בהלכות פשוט שהוא כמטלטלין. ומכל מקום בשלא אמר כל מטלטלין ודאי כיון שאפילו חטים ושעורים אינן בכלל כל שכן עבדים, זה דעת המחבר ז"ל:

יג וְהֶעֱבָדִים בְּכָל־לַיְלָה הַמְטַלְטְלִין. אָבֵל לֹא רַחֲמִים הַתַּחֲתוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. שְׁהָרִי הִיא מִחֻבֶּרֶת לְאַרְץ :

יד אָמַר כָּל הַמְטַלְטֵל. נוֹטֵל אֶף רַחֲמִים הַתַּחֲתוֹנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ :

מגיד משנה אמר כל המטלטלין אף רחיים התחתונה וכיוצא בה וכו'. שם בגמרא כל דמטלטל אפילו רחיים התחתונה :

טו שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר נִכְסֵי לְפָלוּגִי. נוֹטֵל כָּל הַמְטַלְטְלִין וְכָל הַקְּרָקְעוֹת וְהַבְּגָדִים וְהֶעֱבָדִים וְהַבְּהֵמָה וְהָעוֹפוֹת. וְהַתְּפִלִּין עִם שְׂאָר סְפָרִים הַכֹּל בְּכָל־לַיְלָה הַנִּכְסִים. אָבֵל סֵפֶר תּוֹרָה יֵשׁ בּוֹ ^[נ] סֵפֶק אִם הוּא בְּכָל־לַיְלָה נִכְסִים אוֹ אֵינוֹ לְפִיכָךְ אִם תִּפְסֹו אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ :

מגיד משנה שכיב מרע שאמר נכסי וכו'. מפורש שם במי שמת. ודין ס"ית בעיא דלא איפשיטא שם (דף קנ"א) ובהלכות :

טז שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר תִּנּוּ מְאֵתִים זֶוּז לְפָלוּגִי בְּכוֹרֵי כְּרָאוּי לּוֹ. נוֹטֵל וְנוֹטֵל בְּכוֹרְתוֹ :

יז אָמַר בְּבְכוֹרְתוֹ יָדוֹ עַל הָעֲלִיּוֹנָה. רָצָה חֶלֶק בְּכוֹרָה נוֹטֵל רָצָה מְאֵתִים זֶוּז נוֹטֵל :

יח וְכֵן אִם אָמַר תִּנּוּ מְאֵתִים זֶוּז לְפָלוּגִית אֲשֶׁתִּי כְּרָאוּי לָהּ. נוֹטֵלְתָן וְנוֹטֵלְתָן כְּתִבְתָּהּ. וְאִם אָמַר בְּכִתְבְּתָהּ יָדָהּ עַל הָעֲלִיּוֹנָה :

יט אָמַר תִּנּוּ מְאֵתִים זֶוּז לְפָלוּגִי בְּעַל חוּבֵי כְּרָאוּי לּוֹ נוֹטֵל וְנוֹטֵל אֶת חוּבוֹ. אָמַר בְּחוּבוֹ אֵין לּוֹ ^[ח] אֶלָּא חוּבוֹ :

מגיד משנה (טז-יט) שכיב מרע שאמר תנו מאתיים זוז לפלוני בני בכורי וכו' הכל עד אין לו אלא חובו. ברייתא שם בלשונה ממש סוף פרק יש נוחלין

(בבא בתרא דף קל"ח). והרשב"א ז"ל כתב ובעל חוב כשאמר בתוכו לא אמרינן ידו על העליונה וטעמא משום דהוה ליה כרבית מאוחרת אבל כשאמר בראוי לו אמרינן כראוי לו שעשה עמו נחת רוח קאמר והיכא שלא אמר כראוי לו ולא בחובו בכולן ידו על העליונה ואפילו בבעל חוב אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובו אין אומרים דמשום חובו קאמר ומתחזי כרבית וכן נמי אין אומרים דנוטלין ונוטל את חובו אלא נוטל חובו מתוך המתנה ונוטל את המותר משום מתנה עכ"ל. וכן כתב רבינו שמשון ז"ל דכל היכא דלא אמר כראוי לו ולא אמר בבכורתו ידו על העליונה ועיקר :

ב שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר תְּנֵנו אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז לְפִלוֹנִי וְיִשָּׂא בְּתִי. הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְּנֹת כָּל אֵיזָה מֵהֵן שְׁיִרְצָה יִקַּח. לְפִיכֵךְ אִם רָצָה לְקַח הַמַּעוֹת וְלֹא יִשָּׂא הַבֵּת יִקַּח. אָבֵל אִם אָמַר יִקַּח בְּתִי וְתֵנּוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז. הֲרִי זֶה תִּנְאִי וְלֹא יִזְכֶּה בַּמַּעוֹת עַד שְׂיִקַּח הַבֵּת :

מגיד משנה **שכיב מרע שאמר תנו ארבע מאות וכו'.** מעשה פרק יו"ט שחל (ביצה דף כ') ובהלכות מבואר פ' מי שמת הדין והטעם :

כא שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר תְּנֵנו אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז לְבִתִּי בְּכִתְבָתָהּ אוֹ לְכִתְבָתָהּ. אִם דָּרָךְ אֲנִשִּׁי הָעִיר לְהוֹסִיף בְּשׂוּמַת הַנְּדוּנָא וְלְכַתֵּב שְׁוֵה מְנָה בְּמֵאתִים אֵינָה נוֹטֶלֶת אֶלָּא מֵאתִים זֹז. שְׁהֲרִי לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז סֵתָם אֶלָּא בְּכִתְבָתָהּ. כְּלוּמַר תְּנֵנו לָהּ מֵה שֶׁתְּהִיָּה שׂוּמַתּוֹ בְּכִתְבָתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז :

מגיד משנה **שכ"מ שאמר תנו ארבע מאות וכו'.** מסקנא בגמ' בהמקבל (דף ק"ד :) במציעא ובהלכות לא שנא אמר לכתובתה ולא שנא אמר בכתובתה ארבע מאה דאינון מאתן עד דאמר הבו לה סתמא :

כב אָמַר תְּנֵנו נְדוּנָא לְבִתִּי כֶּךָ וְכֶךָ בְּגָדִים כֶּךָ וְכֶךָ כְּלִים. הוּזְלוּ הַבְּגָדִים וְהַכְּלִים אַחַר כֵּן. הָרוּחַ לִיתּוּמִים וְנוֹתְנִין לָהּ כְּשֶׁעַר הַזּוּל. וְכֵן אִם אָמַר תְּנֵנו אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז דְּמִי הֵיִן לְבִתִּי וְהוּקַר הֵיִן הָרוּחַ לִיתּוּמִים וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֹז. מַעֲשֵׂה בְּאָחָד

שְׁהִיָּה יוֹצֵא בְּקוֹלָר וְאָמַר תָּנּוּ לְפָלוֹנִי אַרְבַּע מְאוֹת זֹז מִהֵיִן שֶׁל
מְקוֹם פְּלוֹנִי. וְאָמְרוּ חֲכָמִים יֵטֵל אַרְבַּע מְאוֹת זֹז מִדְּמֵי אוֹתוֹ
הֵיִן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה לְתַן לוֹ מִן הֵיִן מְשַׁקֵּל אַרְבַּע מְאוֹת זֹז וְלֹא
נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְדָמִים וְזֶה שְׂיִחְדָּן כְּדֵי לִיְפוֹת אֶת כָּחוֹ. וְשׁוֹב מַעֲשֵׂה
בְּאֶחָד שֶׁאָמַר הַדֶּקֶל לְבִתִּי וְהֵנִיחַ שְׁנֵי חֲצָאֵי דְדֶקֶל אָמְרוּ חֲכָמִים
תֵּטֵל הַשְּׁנֵי חֲצָאִים שְׁלֵזָה נִתְכַּוֵּן וְהֵם שֶׁקָּרָא דְדֶקֶל. וְשׁוֹב מַעֲשֵׂה
בְּאֶחָד שֶׁאָמַר תָּנּוּ לְפָלוֹנִי בֵּית הַמְּחִזִּיק מְאָה כּוֹרִין וְנִמְצָא הַבֵּית
שֵׁישׁ לְזֶה הַמְּצִוָּה מְחִזִּיק מְאָה וְעֶשְׂרִים. וְאָמְרוּ חֲכָמִים זָכָה
בְּבֵית זֶה שֶׁהַדְּבָרִים מְרָאִין שֶׁכְּפֹנְתוֹ לְזֶה הֵיָּתָה שֶׁכָּל הַנּוֹתָן בְּעֵין
יָפָה נּוֹתָן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלוֹ:

מגיד משנה אמר תנו נדוניה לבתי כך וכך וכו'. מעשה מבואר בכתובות ס"פ
נערה שנתפתתה (דף נ"ד) ובהלכות, והודיענו שאין אומרים נתן לה דמי
המלבושים ביום הצוואה ויש מי שכתב שאם הוקרו הפסידו ג"כ היתומים
וכ"נ: **וכן אם אמר תנו ארבע מאות זוז וכו'.** ג"ז מעשה שם ושניהם בהלכות:
מעשה וכו'. מעשה זה בגמרא בגיטין פ' התקבל (דף ס"ה): ובהלכות ופירושו
בו נכון: **ומ"ש כדי ליפות כחו.** הוא מסקנת הגמרא באותו לשון ממש. ונחלקו
המפרשים ז"ל בפירושו רש"י ז"ל פירש כדי שיהיה לו כל היין לאחריות שאם
אמר תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היו אומרין לו שלך הוא
דהחמיץ ואם אמר דמי חמרא ומכרו ממנו קצת ונאבדו המעות אומרין לו
היורשין אבדו מעותיך הלכך אמר מחמרא דמשמע יין לדמיו שהכל אחריות
לה והחלק הראשון הודה הר"מ ז"ל באומר תנו יין שוה ארבע מאות והחמיץ
קצת האוצר מראה לו החומץ. ובתוס' חלקו ואמרו שכיון שלא סיים לו מנין
חביות ואפילו אמר תנו יין שוה כך אם החמיץ אינו מפסיד אלא לפי חשבון
דהמקבל והיורש שותפין בדבר ואינו דומה לאומר לחבירו בית מביתי אני
מוכר לך שמראהו נפול כמו שמבואר פכ"א מהל' מכירה דהתם סיים לו בית
מסויים אבל כאן לא סיים לו חביות ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ולדברי הכל
במעשה זה כל היין אחריות לסך שהזכיר לו ומ"מ כתבו ז"ל שאינו גובה
משאר נכסים: **ושוב מעשה באחד וכו'.** פ' שני דייני גזילות (דף ק"ט) ופירש"י
ושביק תרי פלגי דקלי שהיו לו בשותפות ושאר דקלים הרבה היו לו והיתומים
היו נותנין לה אותם שני חצאים שיש טורח בהם יותר. ועל כרחי ידה על
התחתונה שהנכסים בחזקת היתומים וזו אינה באה עליהם אלא מכח
הצוואה ע"כ. והיה אפשר לפרש שלא היה לו דקל אחר והיה הספק אם קנתה

כלום אחר שאין לו דקל אחר או לא : **ושוב מעשה באחד וכו'.** פרק המוכר את הבית (דף ע"א) מעשה :

כג שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר תִּנּוּ לְבָנֵי שְׁקָל בְּכָל שַׁבָּת. או שְׁאָמַר אֵל תִּתְּנוּ לָהֶם אֶלָּא שְׁקָל. וְנִמְצָא שְׁאִינוּ מִסְפִּיק לָהֶם אֶלָּא סָלַע בְּכָל שַׁבָּת. נוֹתְנִים לָהֶם כָּל צָרְכָן שְׁלֵא נִתְּפוּן זֶה לְהִרְעִיב אֶת בְּנָיו אֶלָּא לְזָרִי [ט] אוֹתָם. שְׁמָא יְרוּיחוּ בְּהוֹצָאָה יוֹתֵר מִדְּאִי :

מגיד משנה **שכיב מרע שאמר תנו לבני שקל וכו'.** זה הוא מסקנא דגמרא שם (דף קכ"ט) ובפי מציאת האשה (דף ס"ט) :

כד שְׁכִיב מֵרַע שְׁצָוָה וְאָמַר אֵל תִּסְפְּדוּהוּ. אֵין סוֹפְדִין אוֹתוֹ. אֵל תִּקְבְּרוּהוּ מִנְכָּסִיו. [י] אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ שְׁיַחוּס עַל מָמוֹן בְּנָיו וַיִּפִּיל עֲצָמוֹ עַל הַצְּבוּר. שְׁאָסוּר לְהַנִּיחוּ בְּלֵא קְבוּרָה. אֶלָּא כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקַבְּרוֹ מִנְכָּסִיו :

מגיד משנה **שכ"מ שאמר אל תספדוהו וכו'.** מסקנא דגמרא בסנהדרין פי' נגמר הדין (דף מ"ז) : **אל תקברוהו מנכסיו אין וכו'.** מבואר בכתובות בפרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח) ובהלכות :

הלכות זכיה ומתנה - פרק שנים עשר

א שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר בְּנֵי פְלוֹנֵי יִירְשְׁנִי. הֵרִי זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְבִדּוֹ וְלֹא יִירְשׁוּהוּ שְׁאָר [יא] הַבְּנִים. וְכֵן אִם אָמַר עַל בֵּית בֵּין הַבָּנוֹת אוֹ אַח בֵּין הָאֲחִין אוֹ שְׁאָר יוֹרְשִׁין דְּבָרֵיו קִיָּמִין :

מגיד משנה **שכיב מרע שאמר פלוני בני יירשני וכו'.** פסק הלכה בגמ' פרק יש נוחלין (דף ק"ל) בפירוש ודוקא שלא במקום בכור אבל במקום בכור בעינן לשון מתנה ונתבאר פ"ו מהל' נחלות :

ב אָבֵל ^[ב] **הַבְּרִיא אֵין דְּבָרָיו קִיָּמִין :**

מגיד משנה **אבל הבריא אין דבריו קיימין וכו'.** פירוש שהקנה נכסיו לאחד מבניו בשטר ובלשון ירושה. ובעיא דלא איפשיטא היא בגמ' (דף קל"א) וכתבו רב האי ובהלכות והרב אבן מיגש ז"ל דלא עבדינן בה עובדא ומפני זה כתב אין דבריו קיימין :

ג שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר נְכָסֵי לְפִלוֹנִי וְאַחֲרָיו לְפִלוֹנִי. אֵין לְשֵׁנֵי אֶלְא מַה שְּׁשִׁיר רֵאשׁוֹן :

מגיד משנה **שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני וכו'.** פסק כרשב"ג דאמר הכי סוף יש נוחלין (דף קל"ז) וכן בהלכות :

ד וְאִם הָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לְיִרְשׁוֹ כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֶן מִכָּלֵל הַבָּנִים אֵין לְשֵׁנֵי כָּלוּם. שְׂכָל לְשׁוֹן מִתְּנָה לְיִרְשׁ הָרֵי הוּא כְּלִשׁוֹן יִרְשָׁה. וְיִרְשָׁה אֵין לָהּ ^[ג] הַפְּסֵק וְאָף עַל פִּי שְׁאָמַר וְאַחֲרָיו לְפִלוֹנִי :

מגיד משנה **ואם היה ראשון וכו'.** מימרא דרב אחא שם (דף קכ"ט) ולשונה נכסי לך ואחריך לפלוני אם היה ראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאינו לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק. ופירשו הגאונים ז"ל שאע"פ שנתן למי שראוי ליורש בלשון מתנה בפירוש הרי דינו כירושה ואין לה הפסק. וזה דעתו ז"ל. ויש מן האחרונים חולקים בשאמר לשון מתנה בפירוש לומר שיש לה הפסק : **ואף על פי שאמר ואחריך לפלוני וכו'.** כתבו ז"ל שאפילו היה השני ראוי ליורשו ג"כ אינו כלום ולא זכה שני, מוכרח הוא בסוגיא וכן כתב הרא"ם ז"ל שאפילו לא נתן ולא הוריש כלום לראשון אלא שאמר יירש פלוני בני כל נכסי לאחר מיתת פלוני אחיו בין שאמר לשון מתנה או לשון ירושה אינו זוכה כלום השני בחלק אחיו אחר מיתתו. והרמב"ן ז"ל נסתפק בזה :

ה אָבֵל הַבְּרִיא שְׁנַתָּן מִתְּנֵת בְּרִיא עַל דְּרָךְ זֶה וְכָתַב לָזֶה נְכָסֵי לָךְ וְאַחֲרֶיךָ לְפְלוֹנִי. אֵין לְשַׁנֵּי אֶלָּא מַה שְּׁשִׁיר רֵאשׁוֹן בֵּין שְׁהִיָּה הֶרֶאשׁוֹן רָאוּי לְיִרְשׁוֹ בֵּין שְׁלֵא הִיָּה רָאוּי לְיִרְשׁוֹ :

מגיד משנה אבל הבריא שנתן מתנת בריא על דרך זה וכו'. נראין דברי הרב ז"ל נכונין בדין הבריא שכיון שהעלינו שאין הבריא יכול להעביר נחלה בלשון ירושה אלא בלשון מתנה ואם היה לשון ירושה אפילו בראוי ליורשו אינה כלום א"כ ודאי מתנה יש לה הפסק שלא אמרו אלא ירושה אין לה הפסק. ואפילו לדברי הגאונים ז"ל לא אמרו שהמתנה היא כירושה אלא בשכיב מרע שדבריו קיימין בירושה אבל הבריא שאין דבריו קיימין בירושה אם אתה עושה המתנה כירושה אף היא אינה כלום. וזה ברור :

ו שְׁכִיב מֵרַע שְׁאָמַר נְכָסֵי לָךְ וְאַחֲרֶיךָ לְפְלוֹנִי וְהִיָּה רֵאשׁוֹן רָאוּי לְיִרְשׁוֹ וּפְרִשׁ וְאָמַר לֹא מְשׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי נוֹתֵן לָךְ שְׁאִין לָהּ הַפְּסֵק אֶלָּא בְּמִתְּנָה וְהִרִי הַפְּסִקְתִּיָּהּ. הַשְּׁנֵי קוֹנָה מַה שְּׁמְשִׁיר הֶרֶאשׁוֹן. לְפִיכָךְ אִם נָתַן הַמְּעוֹת עַל יַד שְׁלִישׁ אוֹ שְׁאָמַר תָּנוּ לְבָנֵי שְׁקָל בְּכָל שַׁבָּת וְלֹא מְשׁוּם יִרְשָׁה אֲנִי נוֹתֵנָם לָהֶם. וְהַנְּשָׂאָר מִן הַנְּכָסִים אַחַר מוֹתָם יְהִיָּה לְפְלוֹנִי. אֵין נוֹתֵנִין לָהֶם אֶלָּא שְׁקָל אֶף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מְסַפִּיק לָהֶם :

ההראב"ד שכ"מ שאמר נכסי וכו' עד מספיק להן. א"א כל מ"ש בכאן לא כתב אלא להזהר מן הקושיא ממה ששלח רב אחא עם ברייתא זו של תנו שקל לבני בכל שבת כו' ולא היה צריך לזה וגם זה הטעם אינו מוטעם ויש לנו טעם יפה. עכ"ל:

מגיד משנה שכ"מ שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני וכו' ופירש ואמר לא משום ירושה אני נותן לך שאין לה הפסק אלא במתנה והרי הפסקתיה וכו'. זה כתב לתרץ הקושיא שהקשו רבים מן הברייתא שאמרה גבי האומר תנו שקל לבני בשבת והם ראויין לתת להם סלע וכו' אם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהם בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להם אלא שקל. והקשו לדעת הגאונים היאך יורשין אחרים והלא כיון שנתן נכסיו בלשון ירושה או בלשון מתנה שהיא כירושה לבניו והלא ירושה אין לה הפסק. ותירץ רבינו שאע"פ שלמי שראוי ליורשו המתנה כירושה כשאמר לא משום ירושה אלא משום מתנה בפירוש ודאי יש הפסק וה"ז כמתנת בריא על זה הצד היא

הברייתא. ותירוצין אחרים נאמרו בזה: לפיכך אם נתן המעות ע"י שלישי וכו'. זה נמשך אחר מה שאמור למעלה וכאן הובאה הברייתא:

ז * נְכָסֵי לְפָלוּנִי וְאַחֲרָיו לְפָלוּנִי. מֵת רֵאשׁוֹן קָנָה שְׁנִי. מֵת שְׁנִי הָרִי אֵלוֹ שֶׁל יוֹרְשֵׁי הַשְּׁנִי. מֵת שְׁנִי בְּחַיֵּי רֵאשׁוֹן יְהִיו הַנְּכָסִים שֶׁל יוֹרְשֵׁי רֵאשׁוֹן:

ההראב"ד נכסי לפלוני ואחריו לפלוני וכו' עד לא עשה ולא כלום. א"א זה אינו מחוור המעשה דרב ביבי בר אביי דאקנייה לבנו הקטן ולא תפסו עליו אלא משום דאחריו דרב ביבי היא עצמה היתה אבל משום שהקנה לבנו לא תפסו עליו. ועוד כי הדרך שכתב אינו אלא כדברי ר"י בן ברוקא והוא כתב שאינו בבריא. ואני סבור שהוא מפרש אותו ענין דרב ביבי כדרך שכתב בכאן אימר דאמר רשב"ג שנתן לאחר אבל לעצמו כגון שנתן לבנו קטן שהוא אוכל הפירות מי אמר ואם כך הוא מפרש נותן לבנו גדול מנין לו שלא הועיל כי אם לדעת ר"י בן ברוקא והוא אמר שלא אמר ר"י בן ברוקא בבריא עכ"ל:

מגיד משנה נכסי לפלוני ואחריו וכו' מת שני אחר מיתת ראשון וכו'. ברייתא פ' יש נוחלין (דף קכ"ט:) והיא שנויה בגי' מקבלים וזה לשונה נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחרי אחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ולמדנו ממנו שאע"פ ששלישי קיים כיון שמת שני בחיי ראשון אין לו כלום שלא נתן לו אלא שיקבלם מן השני ואיננו. וכן הדין במת שלישי בחיי שני שהנכסים של יורשי שני בשמת אחר הראשון ודין שלישי עם שני כדין השני עם הראשון, ורבינו כתב הדין בשני לפי שדי ביאור בכך:

ח וְאִם עַל פִּי שְׂאִין לְשְׁנֵי אֶלְא מֶה שְׂשִׁיר רֵאשׁוֹן אָסוּר לְרֵאשׁוֹן לְמַכֵּר וְלִתְּנוֹ גּוּפוֹ אֶלְא אוֹכֵל הַפְּרוֹת עַד שְׂיָמוֹת וַיִּזְכֶּה הַשְּׁנִי:

מגיד משנה אע"פ שאין לשני אלא מה ששייר ראשון וכו'. מפורש בגמרא וכרשב"ג:

ט וְאִם עֶבֶר הָרֵאשׁוֹן וּמְכַר וְנָתַן בְּמִתְּנָה. אֵין הַשְּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד ^[ד] הַלְּקוֹחוֹת שְׂאִין לְשְׁנֵי לֹא מִן הַגּוֹף וְלֹא מִן הַפְּרוֹת אֶלְא הַנְּשֹׂאֵר. וְכֹל הַמְּשִׂיא עֲצָה לְרֵאשׁוֹן לְמַכֵּר נִקְרָא ^[ה] רָשָׁע. וְאֶפְלוּ

הָיָה בְּהוֹצֵאתָם מִמִּצְרָיִם וְהוֹצֵאתָם מִמִּצְרָיִם וְהוֹצֵאתָם מִמִּצְרָיִם וְהוֹצֵאתָם מִמִּצְרָיִם
תִּכְרֹתֶיךָ לְמַתְּנוֹתָם מֵעֲשָׂוִים קִיָּמִין :

מגיד משנה וכל המשיא עצה לראשון למכור וכו'. מימרא שם (דף קל"ז, ובגט פשוט דף קע"ד ובכתובות דף צ"ה ובסוטה דף כ"א): ואפילו היו בה עבדים. פי' אע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה ומבואר זה בגמרא מימרא שם: או כלים ועשאו תכריכין וכו'. ג"ז מימרא ואע"פ שמשים אותם אסורין בהנאה כמבואר שם:

בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשִׁמְכֶר הָרֵאשׁוֹן אוּ נִתְּנוּ מִתְּנָה לְאַחֲרִים. אָבֵל אִם מְכָרְךָ הָרֵאשׁוֹן אוּ נִתְּנוּ לְבָנוּ מִתְּנָה אוּ לְאַחַד מִיּוֹרְשָׁיו לֹא עָשָׂה [ו] כָּלוּם. וְכֵן אִם נִתְּנוּ בְּמִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע אָפְלוּ לְאַחֲרִים לֹא עָשָׂה כָּלוּם שְׂאִין מִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע קוֹנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה וְכִשְׂמֹת יִקְנֶה הַשֵּׁנִי :

מגיד משנה בד"א בשמכר הראשון או נתן מתנה וכו'. זה הוציא ממעשה דרב ביבי. שנינו ס"פ יש נוחלין (דף קל"ז): ההיא (איתתא) דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי וכו' אקניתיה ניהליה כל שני חייו אזל רב ביבי אקנייה לבנו קטן (נ"א אקנייה לבנו) אי"ר הונא בריה דרב יהושע וכו' אפילו רשב"ג לא קאמר אלא באחר אבל לעצמו לא ע"כ בגמרא ופירש רבינו לא קאמר רשב"ג אין לשני אלא מה ששייר ראשון אלא שנתן ראשון לאחר אבל לעצמו כגון שנתנם למי שראוי ליורשו שהוא כעצמו לאו כל כמיניה. והטעם נראה שהוא מפני שכוונת הנותן כשאמר ואחריך לפלוני לא היה בדעתו שיוכל המקבל הראשון לתתם לבניו או ליורשיו שא"כ לא עשה ולא כלום כשירשו שכל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו. אבל כשאינו יכול לתתם לבניו או ליורשיו אע"פ שיוכל לתתם לאחרים אין אדם חוטא ונותן לאחרים זה דעת רבינו וכן פירש רבינו חננאל ז"ל ה"מ אם נתנו רב ביבי לאחר אבל לעצמו לא ובנו כעצמו. ונראה שאין גירסת רבינו לבנו קטן אלא לבנו סתם. וכבר כתבתי מה שני"ל בטעמו ופירוש אחר יש באותו מעשה דאפילו רשב"ג לא קאמר דאין לשני אלא מה ששייר ראשון אלא כגון שאמר ואחריך לפלוני אבל אמר הנותן ואחריך לעצמי או ליורשי כגון כאן שלא נתנו לו אלא כל ימי חייו ודאי אין הראשון יכול למכור ולתת והראו פנים לזה. ואין דינם עולה לדעת רבינו כמו שיתבאר. ומדברי יתבארו דברי הר"א ז"ל: **וכן אם נתנו במתנת שכ"מ לאחרים וכו'.** זה מבואר בגמרא הדין והטעם מימרא שם (דף קל"ה וקל"ז):

יא הָיָה חוֹב עַל הָרֵאשׁוֹן אוֹ כְּתִבַּת אִשָּׁה וּבָאוּ לְבֵית דִּין לְהַפְרֵעַ מִנְכָסִים אֵלוּ. אָף עַל פִּי שְׁהֵרֵאשׁוֹן קָיָם אֵין בֵּית דִּין מְגַבֵּין אוֹתָם מִגּוּף הַנְּכָסִים אֲלָא מִן הַפְּרוֹת בְּלִבָּד שְׁמִין לָהֶם. מֵת הָרֵאשׁוֹן וּבָא בְּעַל חוּבוֹ וְאִשְׁתּוֹ לְגַבּוֹת מִנְכָסִים אֵלוּ אֵין מְגַבֵּין לָהֶם כָּלוּם אֲפֹלוּ עֲשָׂאָן אִפּוֹתִיקֵי אוֹ שְׁיַחֲדוּן לְאִשְׁתּוֹ בְּכַתְּבַתָּהּ אֵינָן גּוֹבֵין מִנְכָסִים אֵלוּ כָּלוּם אֲלָא הָרֵי הוּן שֶׁל שְׁנֵי :

מגיד משנה **היה חוב על הראשון וכו'.** לא מצאתי זה מבואר ומ"מ נראה שפשוט הוא שאם מכר או נתן לגמרי שא"א לסלק הקונה במעות ודאי זכה שני וכיון שכן בשעבוד הרי יכול לסלק מי שנשתעבדו לו במעות דאי לא כשאמרו למכור יאמרו לשעבד דעדיפא ליה טפי שאינו מסתלק עתה לגמרי אלא ודאי כדאמרן וכ"כ ז"ל דרך פשיטות ועיקר: **מת הראשון וכו'.** גם זה נמשך אחר האמור למעלה:

יב שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר לְאִשָּׁה פְּנוּיָה נְכָסֵי לָךְ וְאַחֲרֶיךָ לְפִלוֹנִי וְעַמְדָּה וְנִשְׂאָת. בְּעַל לֹקַח הוּא וְאֵין הַשְּׁנֵי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל. וְאִם אָמַר לָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה נְכָסֵי לִיךְ וְאַחֲרֶיךָ לְפִלוֹנִי וּמִתָּה. הַשְּׁנֵי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל. שְׂכִינֹן שְׂזַכְתָּה בְּנְכָסִים עַל תְּנָאֵי זֶה כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה נִמְצָא כָּאֵלוּ אָמַר לָהּ בְּפִרוּשׁ אַחֲרֶיךָ יִקְנֶה פְּלוֹנִי לֹא הַבַּעַל. לְפִיכָךְ אִם מָכְרָה נְכָסִים אֵלוּ כְּשֶׁהִיא תַּחַת בְּעֻלָּה וּמִתָּה תַּחַת בְּעֻלָּה יַעֲמְדוּ נְכָסִים בְּיַד הַלּוֹקַח שְׂאִם יוֹצִיא הַבַּעַל מִיַּד הַלּוֹקַח מִפְּנֵי שְׂמִכְרָה כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה הָרֵי הַשְּׁנֵי מוֹצִיא מִיַּד הַבַּעַל וְהַלּוֹקַח חוֹזֵר וּמוֹצִיא מִיַּד הַשְּׁנֵי. שְׁהָרֵי מָכְרָה לוֹ וְאֵין לוֹ אֲלָא מֵה שְׁשִׁיר רֵאשׁוֹן. וְאֵין בְּשִׁלְשֶׁתָּן מִי שְׁהוֹצִיא מִמוֹן אֲלָא הַלּוֹקַח. וּלְפִיכָךְ תַּעֲמֹד בְּיָדוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׁאָמַר נְכָסֵי לְאִמִּי וְאַחֲרֶיהָ לְיֹרְשֵׁי וְהִיָּתָה לוֹ בֵּת נְשׂוּאָה וּמִתָּה הַבֵּת בְּחַיֵּי בְּעֻלָּה וּבְחַיֵּי אִם אָבִיהָ וְאַחֲרַיִךְ מִתָּה הַזְּקֵנָה. וְאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן נְכָסִים מִפְּנֵי שֶׁהוּן רְאוּיִין לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא זָכְתָה בָּהוּן הָאִשָּׁה אֲלָא אַחֲרַיִךְ שְׂמִתָּה. אֲבָל אִם הִנִּיחָה הַבֵּת בֶּן אוֹ בֵּת הָיוּ יוֹרְשֵׁין הַנְּכָסִים. שְׂמִשְׁמַע יוֹרְשֵׁין וְאֲפֹלוּ יוֹרְשֵׁי יוֹרְשֵׁין. וְאֵלוּ

אָמַר וּכְשֶׁתָּמוּת הַזְּקָנָה הָרִי הֵן לְבַתִּי מֵעַכְשָׁו. הֲיָה הַבֶּעַל יוֹרֵשׁ
אוֹתָן אַחַר מִיתַת אֲשֶׁתּוֹ :

מגיד משנה שכ"מ שאמר וכו'. מימרא ס"פ מי שהיה נשוי בכתובות (דף צ"ה): **ואם אמר לה כשהיא נשואה כו' (היתה אשת וכו')**. ג"ז מבואר שם (דף צ"ה): הדין והטעם ושתייהן בהלכות ביש נוחלין ולשון הגמרא בזו האחרונה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולקח מיד אחריך ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח. ופירש רבינו דלאו דוקא לומר שידונו ב"ד בהתחלה שהבעל מוציא מיד הלקוחות ואח"כ אחריך ויתבענו בב"ד וידונו שיתנם לו ואח"כ יוציא הלוקח מיד אחריך וידוע שהם שלו ודאי לא כך אמרו דאפוכי מטרתא וטרוחי בי דינא בכדי ודאי לא עבדינן אלא מעמידין אותן ביד לוקח. ונראה שאפילו אחריך רוצה שיהיה של בעל אין בדבריו כלום: **מעשה באחד שאמר נכסי לאמי וכו'**. זה המעשה ביש נוחלין (דף קכ"ה) וז"ל ההוא דאמר להו נכסי לסבתא ובתרה לירתאי הוה ליה ברתא דהוה נסיבא וכו' וזו הגירסא עולה לפי הלשון שכתבתי מן רבינו ז"ל ומתוך גירסא זו שאין הדין הנזכר למעלה בפירוש השני ממעשה דרב ביבי אמת שהרי זה אמר ואחריה ליורשיה ואעפ"כ אמרו בגמרא שהיתה הראשונה יכולה למכור וזה מפורש שם ומ"מ גירסת הגאונים ז"ל בזה המעשה כך היא ההוא דאמר נכסי לסבתא ובתרה לירתאי ה"ל ברתא וכו' ואף בספרי רבינו בקצתם ראיתי כן וכתבתי זה להוכיח הדין האמור למעלה. ודין הנזכר כאן פשוט שם והטעם מפני שאמר ואחריה ליורשי או ליורשיה כפי חילוק הגירסאות שהוא נמשך אפילו ליורשי יורשין אבל אם אמר ואחריה לבת כיון שמתה הבת בחיי הראשונה זכו בהן יורשי ראשון כמו שנתבאר למעלה. **ומה שכתב ואפילו אמר כשתמות הזקנה הרי הן לבתי מעכשיו הרי הבעל יורש את אשתו וכו'**. הן דברי ר"ח ורי"ף ז"ל ודקדקו כן מן הסוגיא ויש חולק. ומדברי הרי"ף ור"ח ורבינו יש ללמוד שהאומר ואחריך מעכשיו לפלוני אם ירד ראשון ומכר השני מוציא מיד הלקוחות שאלי"כ לא היה הבעל יורש אותן שהרי ראויין הן כמו שנתבאר שם בגמרא שהטעם שאין הבעל יורשה כשלא אמר מעכשיו הוא מפני שהראשון יכול למכור וכיון שכן לדבריהם ז"ל כשאמר מעכשיו שהוא יורש אין הראשון יכול למכור וכ"כ בהלכות בביאור סוף יש נוחלין דבאומר מעכשיו השני מוציא מיד הלקוחות ויש חולקין:

כסף משנה ואם אמר לה כשהיא נשואה כו' (היתה אשת איש וכו'). כתב ה"ה ונראה שאפילו אחריך רוצה שיהיו של בעל אין בדבריו כלום, כן נראה ממה שכתב רבינו ואין בשלשתן מי שהוציא ממון אלא לוקח וכו': **סליקו הלכות זכיה ומתנה בס"ד**

יג הכותב נכסיו לבנו ולאחר מותו. הרי הגוף של בן מזמן השטר והפרות לאב עד שימות. לפיכך האב אינו יכול למכר מפני שהן נתונין לבן. והבן אינו יכול למכר מפני שהן ברשות האב. מת האב והניח פרות מחברין לקרקע הרי הן של בן. מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו. היו תלושין או שהגיעו להבצר הרי הן של יורשין. עבר האב ומכר מכורין עד שימות. וכשימות האב מוציא הבן מיד הלוקוחות. ואם היו שם פרות מחברין שמין אותם ללוקח ונותן הבן דמיהם. היו תלושין או שהגיעו להבצר הרי הן של לוקח. עבר הבן ומכר אין ללוקח כלום עד שימות האב. מכר הבן בחיי האב ומת הבן ואחר כך מת האב. כשימות האב קנה הלוקח. שאין לאב אלא פרות וקנין פרות אינו ^[א] כקנין הגוף :

מגיד משנה הכותב נכסיו לבנו לאחר וכו'. משנה פ' יש נוחלין (דף קל"ו) ופירוש שנתן לו גוף מעכשיו ופירות לאחר מיתה : **לפיכך האב אינו וכו'.** לשון המשנה שם ופ"י ר"ש דאב אינו יכול למכור גוף ופירות מפני שכתובין גוף מעכשיו והכל לאחר מיתה לבן והבן אינו יכול למכור לגמרי בחיי האב מפני שהן ברשות האב לאכול פירות אלא בין שניהם יכולין למכור לגמרי מעכשיו ע"כ : **מת האב והניח פירות וכו'.** מפורש במשנה וגמרא שם (דף קל"ח קל"ט). **ומ"ש או שהגיעו להבצר וכו' הוא מפני שכבר נתבאר פ"א מהל' מכירה שכל שא"צ לקרקע הרי הוא כתלוש : עבר האב ומכר מכורין וכו'.** במשנה שם (דף קל"ו) ואפילו מת הבן קודם מיתת האב יורשי הבן מוציאין מיד הלוקח לכשימות האב וכן כתב ר"ש ז"ל ופשוט הוא : **ואם היו שם פירות וכו'.** בגמ' (דף קל"ט) הקשו על המשנה שאמרה המחוברין לבן מדתניא שמין את המחוברין ללוקח ותירצו לא קשיא כאן בבנו כאן באחר הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ע"כ בגמרא. ובהלכות פ"י ללוקח מן האב והנה הבן אינו נוטל פירות המחוברין אלא בדמיהן ותירצו בבנו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ולפיכך מוחל לו פירות המחוברין בשעת מיתתו ואין היורשין יורשין אבל הלוקח שהוא אחר אינו מוחל אצל בנו של מוכר ולפיכך שמין לו ע"כ בהלכות וכן פירש הרא"ם ז"ל וזה דעת רבינו. אבל רש"י ז"ל פירש והתניא שמין את המחוברין ללוקח אדם שמכר שדהו לחבירו לסוף עשר שנים ולא בתוך עשר וכשהשלימו העשר שנים היתה שם תבואתו של מוכר מחוברת לקרקע ולא נגמר בשולה שמין אותן ללוקח והוא יקנה אותן מן המוכר משום דברשותא

דמוכר גדלו או אם ירצה יניחם שם עד שיתבשלו כל צרכם ויטול המוכר אבל לעקרו עכשיו אין מזיקין אותו ה"ג גבי אב כיון דהניח פירות מחוברים ובחיינו גדלו אמאי לא הוה דכולהו יורשים ופריק הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו כשכתב לו נכסיו אחר מותו מחל לו הפירות המחוברים בשעת מיתתו עכ"ל. ולפי זה הפירוש אפשר שאפילו מכר האב הפירות אין שמין לו ללוקח פירות המחוברים וכן היה נראה דלא עדיף מגברא דאתי מחמתיה או מיורשו וצריך עיון. אחר כך מצאתי לבעל המאור ז"ל שכתב ה"ג לה בתוספתא דכתובות מכר הבן בחיי האב ומת האב אם היו שם פירות המחוברים שמין לו וזו היא שהקשינו ממנה כאן וכו' והיינו דשני עלה לא קשיא כאן בבנו כאן באחר וכו' עכ"ל. אף על פי ששיטתו מוחלפת משיטת ההלכות מכל מקום למדנו ממנה ומן התוספתא שהמחילה מהאב לבן הוא בשעת מיתת האב ולא בשעת מתנה ואינו מוחל אלא האב לבנו : **עבר הבן ומכר וכו'**. גם זה במשנה (דף קל"ז) מכר הבן וכו' כר"ל דאמר הכין שם וכדאיפסיקא הלכה כמותו ביבמות בהחולץ (דף ל"ו) :

יד מִתְּנַת בְּרִיא שְׁכָתוּב בָּהּ מֵהַיּוֹם וּלְאַחַר מִיתָהּ. הֲרִי הִיא כְּמִתְּנַת שְׁכִיב מֵרַע שְׁאִינוּ קוֹנֶה אֶלָּא לְאַחַר [ח] מִיתָהּ. שְׁמִשְׁמַע דְּבָרִים אֵלּוּ שְׁאַף עַל פִּי שְׁקָנָה הַגּוֹף מֵהַיּוֹם אִינוּ זוֹכֶה בּוֹ וְאוֹכֵל פְּרוֹת אֶלָּא לְאַחַר מִיתָהּ :

מגיד משנה **מתנת בריא שכתב וכו'**. ברייתא ביש נוחלין (דף קל"ה:) ובפ"ק דמציעא (דף י"ט) ופירשוה רש"י ור"ש והרמב"ן ז"ל כדברי רבינו לומר שאינה כמתנת שכ"מ שיכול לחזור בו עד שעת מיתה אלא שדימה לה שאינה זוכה בפירות מעתה ויש מי שפירשה שהוא כמתנת שכ"מ ממש שיכול לחזור בו עד שעת מיתה. ומכל מקום ודאי אין בכלל לשון מהיום ולאחר מיתה שיוכל לחזור בו אלא כשביאר כן בפירוש מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה. ולענין הדין אין בין הפירושין הללו כלום ודעת רבינו כפירוש רש"י ז"ל :

טו שְׁטַר מִתְּנָה שְׁכָתוּב בּוֹ שְׁיִקְנֶה פְּלוֹנִי שְׁדָה פְּלוֹנִית לְאַחַר מִיתָהּ בֵּין שְׁהִיָּה בְּשְׁטַר קִנְיָן בֵּין שְׁלֵא הָיָה בּוֹ קִנְיָן. כִּיּוֹן שְׁכָתוּב בּוֹ זָמַן וּבְזָמַן זֶה חַי הָיָה. הַזָּמַן מוֹכִיחַ שְׁמַחֲיִים הַקְּנָה לוֹ וְאִינוּ זוֹכֶה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָהּ. שְׁאֵלּוּ הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְהַקְנוֹת לוֹ בְּשְׁטַר זֶה לְאַחַר מִיתָהּ לֹא הָיָה כּוֹתֵב בּוֹ זָמַן. לְפִיכֵךְ אַף עַל פִּי שְׁאִין

כְּתוּב בּוֹ מֵהַיּוֹם וְלֵאחֶר מִיִּתֵּה קוֹנֶה לְאַחֶר מִיִּתֵּה. וְזֶה שְׂכוּתְבִין
בְּכָל הַמִּתְנֻנּוֹת וְהַמְּכָרוֹת מְעַכְשׂוֹ וְאַף עַל פִּי שֵׁישׁ בַּשֶּׁטֶר הַזְּמַן.
לְהַרְוִיחַ הַדָּבָר כּוֹתְבִין בּוֹ אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ צָרִיד:

מגיד משנה שטר מתנה וכו'. פסק כר' יוסי כדאיתא בגמרא וכן בהלכות ומה
שכתב בין שלא היה בו קניין מבואר שם (דף קל"ז):

טז בְּרִיא שְׁנַתָּן מִתְּנָה וְכָתַב בַּשֶּׁטֶר מַחֲיִים וּבְמִנּוֹת. הֲרִי זֶה
מִתְּנָה גְמוּרָה מַחֲיִים שֶׁהֲרִי כְּתוּב בּוֹ מַחֲיִים. וְזֶה שְׂכָתוּב בּוֹ
וּבְמִנּוֹת כְּמִי שְׂאוּמֶר מְעַתָּה וְעַד עוֹלָם וְכֵמוֹ נוֹיֵי הַשֶּׁטֶר הוּא זֶה:

מגיד משנה בריא שנתן מתנה וכו'. פירוש עד כאן לא נחלקו רב ושמואל במי
שמת במחיים ובמות אלא כשנתן שכיב מרע כמו שנתבאר פרק ח' אבל בבריא
כולי עלמא מודו דקנה מעכשיו שהרי הטעם הנזכר בדברי רב במלת מחיים
שהיה סימן ליישב דעתו שיחיה מחולי זה ונזכר פרק שמיני אינה אלא בשכיב
מרע אבל בבריא אפילו רב מודה וכן פירשה רשב"ם ז"ל והיא בשכיב מרע
ועיקר:

יז הַצְדִּיקִים הַגְּמוּרִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשָׂה [טז] לֹא יִקְבְּלוּ מִתְּנָה
מֵאָדָם. אֲלֵא בּוֹטְחִים בֵּה' בְּרוּךְ שְׁמוֹ לֹא בְּנֻדִיבִים. וְהֲרִי נֶאֱמַר
(משלי טו-כז) 'וְשׂוֹנֵא מִתְּנַת יְחִיָּה': סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת זְכָיָה וּמִתְּנָה
בְּסִ"ד

מגיד משנה הצדיקים גמורים וכו'. בהרבה מקומות ובקדושין בריש פרק
האומר (דף צ"ט) והטעם שראוי לכל משכיל להסתפק במה שהוא הכרחי לו
ולא יבקש מותרות ותהיה נפשו חשובה על קניינו וכבר אמרו ז"ל סוף מסכת
פאה וכבר הביא הרב ז"ל הלכה זו בסוף פרק עשירי מהלכות מתנות עניים כל
מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס לאחרים משלו
ועל זה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו כלל ברדיפת ההון
ויבין כי כולו הבל ויראת ה' הוא אוצר קיים ולכן אמר דוד אשרי כל ירא ה'
ההולך בדרכיו וסמך ענין לו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך לפי
שהסתפקות בהכרחי מצליח האדם בעוה"ז ובעוה"ב. בעוה"ז לפי שהקנאה
והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם והשמח בחלקו ניצול משלשתן
ומיישר האדם להצלחת העולם הבא שיעבוד את יוצרו עבודה תמה ולא

יתעסק בזולתו וע"כ אמרו ז"ל אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא:
סליקו הלכות זביה ומתנה בס"ד

הלכות שכנים

עננו אלו ההלכות לידע דין חלוקת הקרקעות בין השתפין. והרחקת נזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו. ודין בעל המצר: ובאור כל הדינים האלו בפרקים אלו:

הלכות שכנים - פרק ראשון

א אחד הקונה מחברו חצי שדהו. או שנים שקנו מאחד שדה. או שירשו. או שנתנה להן במתנה. או שהחזיקו בה מן ההפקר. או נכסי גר. כללו של דבר כל שיש ביניהם שתפות בקרקע ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו. אם יש באותה קרקע דין חלוקה כופה את שאר השתפין וחולקין עמו. ואם אין בה דין חלוקה אין אחד מהן ^[א] יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין. במה דברים אמורים בשאין אחד מהן מכיר את חלקו במקום שהן שתפין בו אלא יד כלן משתמש בכל המקום. אבל אם היה אחד מהן מכיר חלקו אף על פי

שָׁאִין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה כּוֹפֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ לְהַבְדִּיל בֵּין
חֲלָקוֹ לְחֲלָק חֲבֵרוֹ :

מגיד משנה אחד הקונה מתבירו חצי שדהו וכו'. זה פשוט ומבואר במשנה
פירקא קמא דבבא בתרא (דף ב') ואף על פי שלא נזכר שם קנייה והפקר
ומתנה בפירוש כל שהן שותפין בקרקע מאי זו טענה שיהיה הדין כן וזה
פשוט: **וכן הדין במטלטלין**. גם זה באותה משנה: **במה דברים אמורים בשאין**
אחד וכו' כופה כל אחד מהם את חבירו להבדיל חלקו מחלק חבירו וכו'.
והבדל זה הוא לפי מה שהוא מקום פירוש שאם המקום ההוא מקום שיש בו
היזק ראייה הרי אלו בונין את הכותל כמו שנתבאר פרק ראשון בסוגיא בראש
המסכתא ומבואר בהלכות על זאת המשנה:

ב אֶחָד מִן הַשְּׂתֵפִין שָׁאֵמַר לְחֲבֵרוֹ בְּמָקוֹם שָׁאִין בּוֹ דִּין חֲלוּקָה.
אוּ בְּדָבָר שָׁאִי אֶפְשָׁר שְׂיַחְלְקוּ כְּגוֹן שְׂפָחָה אוּ כְּלִי. מְכַר לִי חֲלָקָךְ
בְּכֶךְ וְכֶךְ אוּ קִנָּה מִמֶּנִּי כְּשֶׁעַר הִזָּה. ^[ב] הַדִּין עִמּוֹ וְכוּפִין אֶת
הַנִּתְבָּע לְמִכַּר לְחֲבֵרוֹ אוּ לְקִנּוֹת מִמֶּנּוּ. אָבֵל אִם אֵין הַתּוֹבֵעַ
רוֹצֶה לְקִנּוֹת אוּ לֹא יִמָּצֵא בָּמָה יְקִנָּה. אֵינּוּ יָכוֹל לְכַף אֶת חֲבֵרוֹ
לְקִנּוֹת מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ כְּשֶׁעַר הַזּוֹל. שֶׁהָרִי חֲבֵרוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ אֵין
רְצוֹנִי שְׂאֶקְנֶה אֶלָּא שְׂאֶמְכֹר. לְפִיכֶךְ שְׂנִי אַחִין אֶחָד עָנִי וְאֶחָד
עָשִׂיר שֶׁהֵנִיחַ לָהֶם אָבִיהֶם מְרַחֵץ אוּ בֵּית הַבַּד. אִם עֲשָׂאן הָאֵב
לְשָׂכָר הַשָּׂכָר לְאֶמְצַע כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצוּ לַעֲמֹד בְּשִׂתְפוּת. עֲשָׂאן הָאֵב
לְעֶצְמוֹ אֵינּוּ יָכוֹל לְכַף אַחִיו לְהַשְׁפִּיר אוּתָם אֶלָּא מִשְׂתַּמְשִׁין
בָּהֶם כְּדָרְךְ שֶׁהִשְׂתַּמְשׁ אָבִיהֶם. וְהָרִי עָשִׂיר אוּמַר לְעָנִי קַח לְךָ
זֵיתִים וּבּוֹא וַעֲשֵׂה אוּתָם בְּבֵית הַבַּד. קִנָּה לְךָ עֲבָדִים וַיְבֹאוּ
וַיִּרְחְצוּ בְּמְרַחֵץ. וְאֵין הָעָנִי כּוֹפֶה אֶת הָעָשִׂיר לְקִנּוֹת חֲלָקוֹ אֶלָּא
אִם כֵּן אָמַר לוֹ קִנָּה מִמֶּנִּי אוּ מְכַר לִי וְהָרִינִי לוֹוֶה וְקוֹנֶה אוּ
מוֹכֵר לְאַחֲרִים וְקוֹנִין הַדִּין עִמּוֹ. אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן אֵינִי קוֹנֶה
אֶלָּא הָרִינִי מוֹכֵר חֲלָקִי מוֹכְרִין אוּתָהּ לְאַחֲרִים. אָמַר כָּל אֶחָד
מֵהֶם אֵינִי מוֹכֵר אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה שְׂיִקְנֶה חֲלָק חֲבֵרוֹ.
אוּ שָׁאִין אֶחָד מֵהֶן רוֹצֶה לֹא לְקִנּוֹת חֲלָק חֲבֵרוֹ וְלֹא לְמִכַּר חֲלָקוֹ
אֶלָּא יִשְׂאָרוּ שְׂתֵפִין בְּגוּף. הַיֵּאָד הֵן עוֹשִׂין. אִם הִנֵּה הַמָּקוֹם

עָשׂוּי לְשָׂכָר [ג] מְשָׁכִירִין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין שְׂכָרוֹ. וְאִם אֵינּוּ עֹשׂוּי לְשָׂכָר * אִם חָצַר הוּא שׁוֹכְנִין בָּהּ שָׁנָה שָׁנָה שְׂאֵי אֶפְשָׁר שְׂיִשְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת מִפְּנֵי הַיֶּזֶק רְאִיָּה שְׁהָרִי אֵין בָּהּ דִּין חִלּוּקָה וְאֵין אָדָם עֹשׂוּי לְטָרַח כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפָנוֹת מְחָצֵר לְחָצֵר אֶלָּא מְשָׁנָה לְשָׁנָה. וְאִם מְרַחֵץ הוּא נִכְנָסִין לָהּ שְׁנֵיהֶם תְּמִיד בְּכָל יוֹם. וְכֵן כָּל דָּבָר שְׂרָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ תְּמִיד וְאֵינּוּ עֹשׂוּי לְשָׂכָר כְּגוֹן מְרַחֵץ אוֹ מְצַע אוֹ סִפֵּר תּוֹרָה אֵינּוּ יָכוֹל לֹאמֵר לוֹ הִשְׁתַּמֵּשׁ אֶתְּהָ יוֹם וְאֵנִי יוֹם שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ בְּכָל יוֹם אֵנִי רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ :

ההראב"ד אִם חָצַר הוּא עַד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וכו'. א"א כִּמָּה זֶה הַדִּין רַחוּק מִדַּעְתִּי וְלִמָּה יִכְרִיחַ אֶת חֲבִירוֹ לְפָנוֹת שָׁנָה בְּשָׁנָה וַיֹּאמֶר לוֹ מֵאַחַר שֶׁאֵין אֶתְּהָ רוֹצֶה לְמַכּוֹר וְגַם אֵנִי אֵינִי רוֹצֶה לְמַכּוֹר אוֹ תִּסְבּוֹל הַיֶּזֶק רְאִיָּה אוֹ תִּחְלֹק כִּי לְעוֹלָם לֹא אֵטְרַח לְהִיּוֹת גּוֹלָה שָׁנָה בְּשָׁנָה וְעוֹד אִם אֵין לוֹ לְהִיכֵן יִפְנֶה מֵהָ תִּהְיֶה עֲלָיו :

מגיד משנה אֶחָד מִן הַשּׁוֹתֵפִין וכו'. דִּין זֶה מִחִלּוּקַת בַּגְמָרָא (דף י"ב) וְכֵן נִפְסְקָה הַלְכָה שֵׁשׁ דִּין גּוֹד אוֹ אֵיגוּד בְּמָה שֶׁאֵין בּוֹ דִּין חִלּוּקָה וַיֵּשׁ שֶׁהֵיוּ סוֹבְרִין לֹאמֵר שֶׁאֵין אוֹמְרִים כֵּן אֶלָּא בְּשׁוֹמֵת ב"ד אֲבָל לֹא בִיתֵר מִכֵּן וְהַעִיקֵר כַּדְּבָרִי רַבִּינוּ שֶׁכֵּל אֶחָד יָכוֹל לְקַצּוֹב הַדְּמִים לְרַצּוֹנוֹ וְלֹאמֵר לְחֲבִירוֹ אוֹ קִנָּה כְּשִׁיעוֹר זֶה אוֹ מַכּוֹר הֵן חֶסֶר הֵן יֵתֵר מְשׁוֹמֵת ב"ד : וְכּוֹפִין אֶת הַנִּתְבַּע כּו' אֲבָל אִם אֵין הַתּוֹבַע וכו'. נִתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת שֶׁהַכֵּל תְּלוּי בְּתוֹבַע וַאֲפִילוֹ הִיָּה חֲבִירוֹ עֵנִי וְאֵין יָדוֹ מִשְׁגַּת וְכֵן הַסְכִּימוֹ הָאֲחֵרוֹנִים ז"ל : לְפִיכֵךְ שְׁנֵי אַחִין אֶחָד עֵנִי וְאֶחָד עֹשִׂיר שֶׁהֵנִיחַ לְהֵם אֲבִיהֶם וכו'. בְּרִייתָא שֶׁם בְּזֶה הַלְשׁוֹן אִם עֹשֵׂאֵן לְשִׁכָּר הַשִּׁכָּר לְאַמְצַע וּפִירֵשׁ הַמַּחְבֵּר כֵּל זִמְן שִׁירַצוֹ לְעַמּוּד בְּשׁוֹתֵפוֹת אֲבָל אִם רָצָה אֶחָד מֵהֵן לֹאמֵר גּוֹד אוֹ אֵיגוּד שׁוֹמְעִין לוֹ אַע"פ שֶׁהַדְּבָר עוֹמֵד לְשִׁכָּר וְכֵן דַּעַת הַרְשָׁב"א ז"ל וְכֵן כֵּתֵב הַרְבֵּי אֲבָן מִיגֵשׁ אֶלָּא שֶׁאֵמֵר וְהַדְּבָר צ"ע. וּפִירוּשׁ עֹשֵׂאֵן לְשִׁכָּר שֶׁהֵן גְּדוֹלִים וְרֵאוּיִן לְהַשְׁכִּיר עֹשֵׂאֵן לְעַצְמוֹ קִטְנִים וְרֵאוּיִן לְעַצְמוֹ וְאוֹרְחָא דְמִילְתָא נִקֵּט לֹא שֶׁתִּהְיֶה כּוֹוֹנָת הָאֵב מַעֲלָה וּמוֹרִיד בְּזֶה כֵּךְ פִּירֵשוּ ז"ל. וְעוֹד כֵּתְבוּ שֶׁלֹּא אֵמְרוּ הַשִּׁכָּר לְאַמְצַע וְאִם הֵם רֵאוּיִן לְחַמְשָׁה אֵין הַעֹשִׂיר יָכוֹל לֹאמֵר לְעֵנִי הַשְׁכִּירָם לְעֶשְׂרָה וְאֵנִי אֶשְׁתַּמֵּשׁ בְּחִצְיוֹ אֶלָּא בְּמִרְחָץ וּבֵית הַבַּד שֶׁאֵין אָדָם מוֹצֵא מִי שִׁישְׁכּוֹר אוֹתָן לְחִצְאֵין אֲבָל בְּטָרְקֵלִין אַע"פ שֶׁהִיָּה הָאֵב מִשְׁכִּירֵן יָכוֹל לֹאמֵר הַעֹשִׂיר עֲכָשִׂיו אֵנִי צָרִיךְ לְדוֹר וְאִם אֶתְּהָ רוֹצֶה לְהַשְׁכִּיר הַשִּׁכָּר לְמִי שִׁידוֹר עֲמִי ע"כ לְשׁוֹן הַרְשָׁב"א ז"ל בְּשֵׁם הַרְבֵּי ר' יוֹנָה ז"ל : וְאֵין הַעֵנִי כּוֹפֶה אֶת הַעֹשִׂיר וכו'. נִתְבָּאֵר שֶׁם בַּגְמָרָא : אֵמֵר כֵּל אֶחָד מֵהֶם אֵינִי קוֹנֶה וכו'. זֶה פְּשׁוּט וְכ"כ רַבּוֹ ז"ל : אֵמֵר כֵּל אֶחָד מֵהֶם אֵינִי מוֹכֵר אֶלָּא וכו' אִם הִיָּה הַמְּקוֹם עֹשׂוּי לְשִׁכָּר

כו'. כבר נתבאר זה למעלה דכל שהן שותפין משכירין אותו מקום והשכר לאמצע: **ואם אינו עשוי לשכר וכו'.** בגמרא מאן דלית ליה דינא דגוד או איגוד יש לו דין חלוקה בזמנים. וכתב הרב אבן מיגש ז"ל אע"פ שהלכה כדברי האומר דין גוד או איגוד בזמן שאין אחד מן השותפין אומרין כן יש לנו דין חלוקה בזמנים. ומ"מ הכל לפי מה שהוא דבר שאם היה בית וכיוצא בו אין חולקין אלא משנה לשנה שאין לטרוח בפחות מכאן וכ"כ הרשב"א ז"ל שאין חלוקת הדירה בפחות משנה לשנה: **ואם מרחץ היא וכו' שהרי אומר לו בכל יום אני רוצה להשתמש בה.** אף זה כתב רבו ז"ל והוא האריך בטעם זה וראיה מן הברייתא דמרחץ הנזכרת למעלה בעני ועשיר שאין שם חלוקת ימים כיון שיכולין להשתמש בו כאחד. ומ"מ כתב הרב אבן מיגש ז"ל שאם הוא דבר שאין יכולין להשתמש בו כאחד חולקין אותו בימים ולא נזכר זה בדברי המחבר. ובהשגות בדין החצר שחולקין משנה לשנה כתוב שם א"א כמה זה הדין רחוק מדעתי ולמה יכריח את חבירו לפנות שנה בשנה ויאמר לו מאחר שאין אתה רוצה למכור וגם אני איני רוצה למכור או תסבול היזק ראיה או וכו'. והן דברי טעם בלא ראיה. ואיני יודע מה יאמר הרב ז"ל אם היה בית אחד ואין בו דין חלוקה כיצד ישתמשו שניהם בו והלא הבית עשוי לדירת איש ואשתו ועוד אם אין הבית מכילה אותם מה תהא עליהם. וא"ת יאמר האחד נחלוק והלא המשנה אמרה אין חולקין עד שיהא בו דין חלוקה הא למדת שבזמן שאין אחד מהם אומר גוד או איגוד והוא דבר שאין יכולין להשתמש בו שניהן ביחד ואין שניהם מסכימין למכור או לחלוק שאין להם דרך אחר אלא חלוקת הזמנים וכופין זה את זה בכך כדברי המפרשים המחבר ורבו ז"ל:

כסף משנה אחד מן השותפין שאמר לחבירו וכו'. נראה שרבינו מפרש גוד [א] אגוד כפי הערוך דהיינו משוך או אמשוך שהוא אומר לו אני קוצץ כך דמים בעד חלקך או תמכרהו לי בעד זה הסך או אמכור לך חלקי בזה הסך ורש"י פירש בענין אחר: **כתב** ה"ה בפ"ב על בד"א בכרך אחד וכו' כתבו המפרשים דבארבע אמות של פירוק משא אין בהם דין גוד או אגוד שאם אין חצר לפרק משאו אין בית: **לפיכך שני אחים וכו'.** כתב ה"ה ופירוש עשאן לשכר שהם גדולים וראויים להשכירן וכו' לא שתהא כוונת האב מעלה ומוריד בזה, ואין נראה כן מדברי רבינו אלא הכל תלוי בדעת האב וכפשטא דמתני':

ג אָחַד הַשׁוֹכֵר מִחֲבֵרוֹ מְקַצֵּת חֶצֶר. או שְׂדֵה שְׂאִין בְּהַ דִּין חֲלוּקָה. או שְׁנַיִם שְׁשָׁכְרוּ מְקוֹם אֶחָד בְּשִׁתְּפוּת. כָּל אֶחָד מֵהֶן

יכול לכף את חברו ולומר לו או שְכַר מְמַנֵי חֶלְקִי או השְכִיר לִי חֶלְקִי. ואם יש בָּה דִין חֲלוּקָה חוֹלְקִין:

ההראב"ד אחד השוכר מחבירו מקצת חצר וכו' עד חולקין. א"א וגם זה הדין נפשו אותה ויעש ממנו לשכירות שע"מ כן שכרו וקרוב אני לומר אף במקח כן ולא אמרו גוד או איגוד אלא בירושה ומתנה עכ"ל:

מגיד משנה אחד השוכר וכו'. בהשגות א"א וג"ז הדין נפשו אותה ויעש וכו'. ואף לזה אין ראיה אלא דברי טעם ומ"מ כתב הרשב"א ז"ל בתשובה להעמיד דברי המחבר שיכול לומר כששכרתי הייתי יכול לקבל להיות שותף עמך ועכשיו איני יכול לקבל וכיון שהם סתם קנו או שכרו יכול לומר כן ונכון הוא אלו דבריו ז"ל. ועוד אני מוסיף טעם ואומר שהאחד יכול לומר על דעת כן נשתתפנו בקנייה או בשכירות כדי שלא להרבות בדמים שאם אני הייתי רוצה בה ואתה גם כן היינו מעלין בדמים לפיכך נשתתפנו שנינו ועכשיו אם אחר ירבה בדמים לא יהיה נזק אלא במחצית ועוד שהוא יכול לקצוב דמים כרצונו לקנות או למכור ועל הכלל יכול לומר סמוך הייתי על דין גוד או איגוד ונשתתפתי עמך:

ד אי זהו דין חֲלוּקָה. כָּל שְׂאֵלוֹ יִחַלֵּק לְפִי הַשְּׁתַּפִּין יִגִּיעַ לַפְּחוֹת שְׂבָהֶם חֶלֶק שְׁשֵׁם הַכֹּל קְרוּי עָלָיו. אֲבָל אִם אֵין שֵׁם הַכֹּל נִקְרָא עַל הַחֶלֶק אֵין בָּה דִין חֲלוּקָה. [נד] כִּיצַד. כָּל חֶצֶר שְׂאֵין בָּה [נה] אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵינָה קְרוּיָה חֶצֶר. וְכָל שְׂדֵה שְׂאֵין בָּה כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קָבִין אֵינָה קְרוּיָה שְׂדֵה. וְכָל גֵּנֶה שְׂאֵין בָּה כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי קָב אֵינָה קְרוּיָה גֵּנֶה. וְכָל פְּרָדֵס שְׂאֵין בּוֹ כְּדֵי זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קָבִין אֵינוֹ קְרוּי פְּרָדֵס. לְפִיכָּד אֵין חוֹלְקִין אֶת הַחֶצֶר עַד שְׁיִהְיֶה אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין. וְלֹא אֶת הַשְּׂדֵה עַד שְׁיִהְיֶה בָּה כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קָבִין [לכל אחד ואחד]. וְלֹא אֶת הַגֵּנֶה עַד שְׁיִהְיֶה בָּה חֲצִי קָב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְלֹא אֶת הַפְּרָדֵס עַד שְׁיִהְיֶה בּוֹ בֵּית שְׁלֹשָׁה קָבִין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בָּה. אֲבָל בְּבָבֶל וְכִיּוֹצֵא בָּה אֵין חוֹלְקִין אֶת הַשְּׂדֵה עַד שְׁיִהְיֶה בָּה כְּדֵי חֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה וְחֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה. וְלֹא אֶת הַפְּרָדֵס עַד שְׁיִהְיֶה בּוֹ שְׁלֹשִׁים וְשָׁשָׁה

אֵילָנוֹת לָזָה [וְשֹׁלְשִׁים וְשָׁשָׁה אֵילָנוֹת לָזָה] כְּדֵי עֲבוֹדַת אָדָם אֶחָד בַּיּוֹם אֶחָד. וְשָׂדֶה שְׁמֹשְׁקִין אוֹתָהּ [ו] בְּכָלִי עַד שְׂיֵהָא בָּהּ כְּדֵי שְׂיִמְלֵא הַפּוֹעֵל יוֹם אֶחָד לָזָה וַיּוֹם אֶחָד לָזָה :

מגיד משנה **אי זהו דין וכו' כל שאילו יחלק וכו'.** ברייתא שם (דף י"ג): **כיצד כל חצר וכו' לפיכך אין חולקין וכו'.** שיעורי החצר והגינה והשדה נתבארו במשנה (דף י"א.). ושיעור הפרדס מימרא בגמרא ופירש רש"י ז"ל כרם פרדס ומוכרז הוא בגמ' והמחבר שכתב למטה בפרדס אילנות י"ל שכוונתו שהוא הדין לשדה אילן שהדין כן שהרי לא מצינו שם פרדס על כרם לבד ונכון הוא: **בד"א בא"י אבל בבבל וכו'.** אף זה בגמרא שם וכן העלה רבו ז"ל. ומכאן אתה למד שהכל לפי המקומות ולפיכך בהלכות לא כתבו אלא מה שאמרו ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה :

כסף משנה **ולא את השדה עד שיהא בה זריעת תשעה קבין וכו'.** משנה בפ"ק דב"ב (דף י"ב) ומסיים בה במתני' ר' יהודה אומר ט' חצאי קבין לזה וט' חצאי קבין לזה [ואמרו בגמרא] (דף י"א) ול"פ מר כי אתריה ומר כי אתריה ויש לתמוה למה לא כתב רבינו כן ואפשר דס"ל דכיון דסתם מתני' היא תשעה קבין רוב המקומות נוהגין כך ואתריה דרבי יהודה מיעוטא הוא ולכן לא חשש רבינו לכתבו א"נ ס"ל דהלכה כסתם משנה ואפילו באתריה דר' יהודה לא הוי שדה בציר מט' קבין ורבי יהודה סבר דבאתריה מיהא בט' חצאי קבין הוי שדה ומאי דקאמר גמרא ול"פ היינו לומר שאין מחלוקתם גמור שהרי בשאר מקומות כולי עלמא לא פליגי :

ה **אין חולקין את הטרקלין ולא את [נ] המורן ולא את השובך ולא את בית הבד ולא את המרחץ ולא את הטלית עד שיהא בכל חלק מהן כדי לזה וכדי לזה.** אם מרחץ חלקו עד שיהא בכל חלק מהן כדי מרחץ. ואם שובך עד שיהא כל חלק שובך בפני עצמו. וכן בטלית ובשאר כל הדברים. אין בהן כדי לזה וכדי לזה מעלין אותו בדמים ויש [לו] לומר לחברו או מכר לי [ח] או קנה ממני. אמר אחד מהן חלק זה אף על פי שאין החלקין שוים אני אטל את [ט] הפחות וטל אתה את היתר אין שומעין לו שהרי אומר לו אין רצוני לקח מתנה. אלא הואיל ואין בה דין חלוקה בשוה הרי אנו מעלין בדמים :

מגיד משנה אין חולקים את הטלית וכו'. במשנה שם (דף י"א) ולא נזכר באלו שיעור ידוע ופי' טרקלין ומורן מיני פלטין הן : **אין בהן כדי לזה ולזה וכו'.** וזהו דין גוד או איגוד האמור בגמרא וכבר נתבאר למעלה לשון גוד מלשון משכו המתורגם נגידו והכוונה משוך או אמשוך : **אמר אחד מהם וכו' ותטול את היתר.** פי' ויש באותו יתר כשיעור. מחלוקת תנאים בברייתא שם ופסק כרשב"ג וכדעת ההלכות ויש מי שכתב שהלכה כת"ק ששומעים לזה שרוצה לתת שיעור לחבירו ואם אמר לו טול אתה כשיעור בדמים אלו ואני פחות או אטול אני כשיעור באותן דמים ואתה פחות הסכימו ז"ל שאינו יכול לכפותו לפי שיכול לומר לו איני רוצה לקנות שאין לי מעות ואם אמכור לך כשיעור נמצא חלקי הנשאר נפסד לגמרי אבל כתבו ז"ל שיכול האחד לומר לחבירו או קנה כשיעור או אקנה כשיעור או הכל אי זה מהן שתראה אקנה ואין חבירו יכול לומר לו אקנה אני הכל דמה לו לזה למכור את הכל כל זמן שהוא מתקן את חבירו שיכול לקנות לו כשיעור ואם אינו רוצה ימכור כל חלקו בשווי או כשיעור ודין גוד או איגוד אפילו בדבר שכולו אינו ראוי לאחד הוא וזה דעת הרמב"ן ז"ל בזה :

הלכות שכנים - פרק שני

א חצרות הכפרים שכל אחד ואחד בונה לו בית ונמצאת החצר שבין שני הבתים משתפת לכל בני הבתים. הרי יש לכל פתח ופתח ארבע אמות לפניו ברחב כל הפתח. והנשארו מן החצר אם יש בו ארבע אמות [א] על ארבע אמות לכל שתף ושתף חולקין אותה ואם לאו אין חולקין אותה שכל חצר שאין לה ארבע אמות על ארבע אמות אינה קרויה חצר כמו שבארנו. כיצד. היו שני שתפין לזה שני [ב] בתים ולזה בית אחד. זה שיש לו שני בתים מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית ובית על כל רחב הפתח אפלו היה עשר אמות. וזה שיש לו בית אחד נותנין לו ארבע אמות ברחב פתחו לפני

פְּתַחוּ. וְהַנְּשָׂאָר מִן הַחֶצֶר אִם יֵשׁ בָּהּ שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת כְּדֵי שְׂיֵהָא לָזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת וְלָזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת חוּץ מִן הַפְּתָחִים יֵשׁ בָּהּ דֵּין חֲלוּקָה וְחוּלְקִין. פְּחוֹת מְזָה אֵין בָּהּ דֵּין חֲלוּקָה :

מגיד משנה **חצרות הכפרים וכו'.** לשון הגמרא גבי חצר אמר ר"י ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים וברייתא פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות לכל אחד וכו' ופירש הרב אבן מיגש ז"ל כגון חצרות הכפרים על הדרך שכתב המחבר וזה לשונו כגון שבא ראובן ובנה בקרקע עולם בית אחד ובא שמעון ובנה כנגדו שני בתים ואח"כ הסכימו שניהם והקיפו על בתים אלו. עוד כתב אבל חצרות שבמדינות שהן בין שותפין ויש לו לאחד מהן בה חלק ידוע כשבאין לחלוק הדבר ידוע שאין כל אחד נוטל אלא כפי מה שמביא ראיה שיש לו בין הרבה בין מועט הילכך אם מגיע לכל אחד מהן בחלקו בחצר זו בית שיש בו ארבע על ארבע ולפניו אויר שיש בו ארבע על שמונה נמצא שיש בה דין חלוקה וכופין זה את זה לחלוק בין מגיע לו בזה האויר פתחים הרבה בין שאין מגיע לו אלא אחד ע"כ: **כיצד היו שני שותפין וכו'.** מימרא דרב חסדא וברייתא כוותיה ורחב ארבע אמות שיש לכל פתח ברחבו של פתח אם מעט ואם הרבה כמ"ש ז"ל וכן פירש"י ז"ל והוא פירשה במי שיש לו שני בתים ולהן שלשה פתחים וחלק נכסיו ונתן האחד לראובן והשני לשמעון אם באו לחלוק את החצר כל אחד נוטל ארבע אמות לכל פתח ופתח להלן מן הפתח כנגדו והרחב כדי רחב הפתח והשאר חולקין בשוה וכן פירש גאון ז"ל וכתבו ז"ל מן הפירושים האלו נלמוד שאם ירשו או לקחו שניהם בשתוף בתים וחצר ואח"כ חלקו בתים כל אחד נוטל בחצר בשוה זה כזה אע"פ שיש לאחד פתחים יתירים על חבירו וכתב הרשב"א ז"ל ומיהו נ"ל דאפילו שחלקו בתים בחצר אם העלו סתם את שיש לו שני פתחים על שאין לו אלא פתח אחד בכי האי את שיש לו שני פתחים נוטל לכל פתח ופתח שאני אומר שאף זכות פירוק הפתחים נכלל בתוך העילוי ועל הכל העלו מן הסתם והביא ראיות לזה וכתב בסוף דבריו וכנ"ל מדברי רבינו חננאל ז"ל:

כסף משנה **כיצד היו שני שותפים וכו'.** כתב הרב המגיד רחב ארבע אמות שיש לכל פתח וכו'. אבל הרא"ש כתב אם לא היה הפתח רחב כי אם שתי אמות מ"מ נוטל ארבע על ארבע דלא חזי לפרק משאו בבציר מהכי כדאמרין בפרק חזקת (דף ס') גבי הא דתנן קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו שנים סבר רמי בר חמא למימר בר ארבע לא לשווייה תרי בר תרתי דקא שקיל שמונה אמות בחצר עכ"ל ויש לתמוה על רבינו שהרי ראיה זו שהביא הרא"ש ראיה חזקה היא ולכן נ"ל לפרש דרבינו נמי סבר דבסתם פתח שהוא רחב

איירי ולא חשש לפרש שאם הפתח פחות מארבע אמות מכל מקום נוטל ארבע על ארבע מפני שאינו מפורש בהדיא בגמרא :

ב *בית שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו יש לו ארבע אמות לכול רוח. ואם יחד לו פתח אין לו אלא ארבע אמות כנגד פתחו :

ההראב"ד בית שיש לו פתחים וכו' עד כנגד פתחו. א"א לא אמרו בגמ' יחוד מפיקע שאר הרוחות אלא בחפירה דסופלי והיחוד הוא תיקון כניסה ויציאה אבל בית שיש לו פתחים הרבה מארבע רוחות מה תיקון הם צריכין :

מגיד משנה בית שיש לו פתחים הרבה מכל רוחותיו וכו'. בגמרא אמר אמימר האי חפירה דסופלי יש לו ארבע אמות לכל רוח ורוח ולא אמרן אלא דלא מייחד ליה פתחא אבל מייחד ליה פתחא אין לו אלא ארבע אמות לפתחו ע"כ. ופירש אבן מיגש ז"ל חפירה דסופלי מקום שמעבדין בו העורות וקסבר אמימר דהאי חפירה דסופלי כבית היא חשובה וזכיא בארבע אמות כנגד פתחה וכיון דאית ליה ארבעה פתחים מארבע צדדיה זכתה בארבע אמות מכל צד וצד ואין חבירו יכול לומר לו אין זה בית ע"כ ועל דרך זה כתב המחבר בית שייחד לו פתח שאין לו אלא ארבע אמות לאותו פתח ובהשגות א"א לא אמרו בגמרא יחוד מפיקע וכו' והמחבר אינו מפרש יחוד תקון כניסה ויציאה שא"כ היה לו לומר בגמרא אבל עבד ליה ולא עבד ליה ולא אבל ייחד ליה אלא כבר יש לחפירה ארבע אמות לכל רוח וכשייחד אחד מהם להכניס ולהוציא נסתלק זכות האחרים וכן הדין לבית :

כסף משנה בית שיש לו פתחים הרבה וכו'. וכתב ה"ה המחבר אינו מפרש יחוד תיקון כניסה ויציאה וכו' וכשייחד אחד מהם להכניס ולהוציא נסתלק זכות האחרים וכן הדין לבית עכ"ל. וא"ת הרי כתב רבינו בסמוך בית סתום יש לו ארבע אמות ומי עדיף ייחד לו פתח מפתח סתום ונ"ל דהתם בבית שאין לו אלא פתח אחד אע"פ שהוא סתום סופו ליפתח ומיהו כי פרץ פצימיו מוכח שאין דעתו לפתוח עוד ולפיכך אין לו אלא ארבע אמות :

א אכסדרה [ג] אם אפשר לו להכניס לתוכה במשאן אין לה ארבע אמות ואם לאו יש לה ארבע אמות. שלא אמרו שיש לכול פתח ופתח ארבע אמות אלא לפרק שם משאן :

מגיד משנה **אכסדרה אם אפשר לו וכו'.** נתבאר חילוק האכסדרה ודינה שם ופי' אם אפשר לו וכו' לפי פירוש רש"י ז"ל הוא כשהיתה בנויה על דרך שאין מניחין בה כלום והיא פנויה לפרק משא: **שלא אמרו שיש לכל פתח כו'.** וזה הטעם נתבאר בגמרא שם בדין האכסדרה ויש שהיו סבורין לומר שאחר שלפרק משאו נתנו אינן קנויות קנין גמור אלא שהן מיוחדות לכל אחד לפירוק משאו וחבירו ג"כ משתמש בהן לעתים וכן מצאו בירושלמי וכבר הכריע הרשב"א ז"ל שהן קנויות לגמרי:

ד **בית שער או מרפסת יש להם ארבע אמות.** היו חמשה בתים פתוחים למרפסת והמרפסת פתוחה לחצר אין לה אלא ארבע אמות:

מגיד משנה **בית שער או מרפסת וכו'.** פירש"י בית שער בית קטן שלפני פתח טרקלין. מרפסת הרבה פתחי עליות פתוחין לו ע"כ. ואבן מיגש ז"ל כתב מרפסת שהיא בית שעולין ממנו לשתי עליות או שנכנסין ממנו לשתי חצרות או לשני בתים עכ"ל והדין ברייתא שם: **היו חמשה בתים וכו'.** באותה ברייתא שם והטעם שהרי כולן נכנסים דרך המרפסת:

ה **לול של תרנגולים אין לו ארבע אמות:**

מגיד משנה **לול של תרנגולין וכו'.** פירש"י בית קטן מגדלין בו התרנגולים ויש לו פתח לחצר ובעיא דאיפשיטא היא שם וכבר נתבאר שם למה אין לו ארבע אמות:

ו **בית חציו מקרה וחציו שאינו מקרה בין שקרויו כלפי פנים בין שקרויו כלפי חוץ אין לו ארבע אמות:**

מגיד משנה **בית חציו וכו'.** בעיא דאיפשיטא שם וכתב הרשב"א ז"ל מסתברא לי דוקא בשיש ארבע אמות על ארבע במה שאינו מקורה דכל פחות מד' אמות אינו ראוי לפירוק משא והילכך אם אין שם ארבע על ארבע במה שאינו מקורה יש לו ארבע אמות:

ז **בית סתום יש לו ארבע אמות.** פרץ את פציו אין לו ארבע אמות:

מגיד משנה בית סתום יש לו ארבע אמות וכו'. ברייתא שם ופירש"י ז"ל שהיה לו פתח לחצר וסתמו ויש לו ארבע אמות בחלוקת החצר אם באו לחלוק כאילו הוא פתוח: **פרץ את פצימיו וכו'.** באותה ברייתא ופירוש שסלק המזוזות והמשקוף כשסתמו והטעם דכל שפרץ פצימיו מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שהוא מסלק עצמו ומפקיר זכותו בחצר לשכניו שאלמלא כן היה סותם בלא פריצת פצימיו:

ח בַּיִת שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּחֶצֶר אֶלָּא אִם יֵשׁ בְּחֶצֶר אַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה עַד פֶּתַח הַבַּיִת הַזֶּה חוֹלְקִין. וְהַזֶּבֶל שֶׁל חָצֵר מִתְחַלֵּק לְפִי הַפְּתָחִים. אֲבָל אֶכְסֵנְיָא ^[ה] שֶׁל מְלָךְ לְפִי בְּנֵי אָדָם:

ההראב"ד בית שאין בו ד' על ד' כו' עד פתח הבית הזה חולקין. א"א נראה מדבריו שאין לו חלק בחצר כלל וזה העני שלא הורישו אביו אלא זה הבית הפסיד כניסה ויציאה מן החצר וכל משא שישא יפרק אותה משם על זה נאמר בתר עניא אזלא עניותא ואם הוציאוהו מדין ארבע אמות בחצר כנגד פתחו שלא תהא חצירו גדולה מביתו מדין כל תשמישו וחלקו בחצר לא הוציאוהו. ואם תאמר שלא אמר אלא על ארבע אמות שכנגד פתחו א"כ היה לו לומר אא"כ יש בכל החצר ח' אמות לזה וארבע אמות לזה עד הפתח הזה חולקין ואולי שדיבר בשנים שבחצר שיש להם בתים קטנים הללו ואין להם שותף עוד בחצר עכ"ל:

מגיד משנה בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות וכו'. בסוכה פ"ק (דף ג') ברייתא בית שאין בו ארבע על ארבע וכו' אין האחין והשותפין חולקין ופירשוה שם בגמרא אין בו דין חלוקה בחצר דאמר רב הונא וכו' ורב חסדא אמר נותן ארבע אמות לכל פתח ופתח והשאר חולקין בשוה בית דלמיהוי קאי יהבינן ליה חצר האי דלמיסתר קאי לא יהבינן ליה חצר. ובהשגות א"א נראה מדבריו שאין לו חלק בחצר כלל וכו' ואין להם שותף עוד בחצר (ומה נעשה וצריך מתרגם לתרגמו) ע"כ. ולי נראה דודאי אף דעת המחבר היא שיש לו כניסה ויציאה בחצר שאל"כ לא היה אומר אין לו ארבע אמות בחצר אלא ודאי לא מיעטו מדין כניסה ויציאה ונראה שלא מיעטו אלא מארבע אמות שכנגד הפתח כדברי הר"א ז"ל אבל הארבע אמות האחרות שיש לכל בית זולת אלו שכנגד הפתח אף לזה יש לו ודקדוק לשון המחבר כך ארבע אמות לזה פירוש מלבד ארבע אמות שיש לו כנגד פתחו אם היה ביתו ארבע על ארבע וארבע אמות לזה פירוש שיש לו הבית הקטן עד פתח הבית הזה חולקין ולא

הוצרך המחבר להזכיר ארבע אמות שכנגד הפתח לזה שיש לו בית רחב ארבע על ארבע דפשוט הוא ואם היה דעת המחבר לומר שאין לו לזה כלל היה לו לומר אם יש כשיעור לשאר השותפין חולקין ונמצא שלענין הדין שניהם נתכוונו לדבר אחד: **והזבל של חצר חולקין וכו'.** בברייתא פ"ק דב"ב ופירש אבן מיגש ז"ל מפני שעיקרן מן הבתים הוא וכפי רוב הבתים ירבה הזבל ורש"י פירש מתחלקת לפי פתחים לזבל שדות לפי שדרך הפתחים השליכוהו עד שנעשית אשפה עכ"ל: **אבל האכסניא של מלך לפי בני אדם.** בברייתא שם ופירש המחבר כפירוש השני שבא בהלכות ולשון רש"י ז"ל חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא בבתיהם:

ט השתפין שרצו לחלק דבר שאין בו דין חלוקה אף על פי שהן מפסידין את שמו חולקין. ובכתבי הקדש אף על פי שרצו לא יחלקו. במה דברים אמורים בכרך אחד. אבל בשתי פריכות חולקין:

מגיד משנה השותפין שרצו לחלק דבר שאין בו וכו'. משנה שם (דף י"א) ופירש"י ז"ל משום דבעי למיתני ובכתבי הקדש אע"פ ששניהם רוצים לא יחלקו וכו' לפי שגנאי הדבר לחתכן תנא רישא יחלקו: **בד"א בכרך וכו'.** שם (דף י"ג ע"ב) מימרא ופירוש בכרך אחד אע"פ שיגיע לזה תורה ולזה נביאים אין חולקין שאין כבודן של ספרי הקדש שיחלקו בב"ד אחר שנתחברו בכרך אחד עכ"ל הרשב"א ז"ל. וכתבו המפרשים ז"ל דבארבע אמות של חצרות דפירוק משא אין בהן דין גוד או איגוד שאם אין חצר לפרק משאו אין בית:

י מקום שאין בו דין חלוקה שרצו שתפין לחלקו אף על פי שקנו מידם כל אחד מהן יכול לחזור בו. שזה קנין דברים הוא כמו שבארנו. אבל אם קנו מידם שזה רצה ברוח פלוני וזה רצה ברוח פלוני אינן יכולים לחזור בהם. וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו אף על פי שלא קנו מידם אין אחד מהם יכול לחזור ^[1] בחברו:

מגיד משנה מקום שאין בו דין חלוקה וכו'. ראש פ"א. ומ"ש כמו שביארנו. פ"ה מהלכות מכירה: **אבל אם קנו וכו'.** בגמרא שם: **וכן אם הלך זה בעצמו וכו'.** לשון הגמרא שם ויש מי שפירש שאפילו החזיק שלא בפני חברו ולא אמר לו לך חזק וקני קנה שאין זה כמכר שצריך או אמירה או חזקה בפניו

כמו שנתבאר פ"א מהלכות מכירה שאין זה אלא בירור חלקים לבד וזהו שאמרו והלך זה בעצמו והחזיק ויש מי שפירש שאפילו לא החזיק אלא אחד זכה הלה בחלק האחר ואו או קאמר שהרי אפי' חליפין גמורין שנו בתוספתא החליף מטלטלין במטלטלין בקרקע בקרקע מטלטלין בקרקע קרקע במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו ע"כ:

יא * האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל פיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולו. בהנחה שנעשית להם ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו עליו גמר כל אחד מהן ומקנה לחברו:

ההראב"ד האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל וכו' עד ומקנה לחברו. א"א לא נתחוורו דבריו עכ"ל:

מגיד משנה האחין שחלקו ועשו ביניהם גורל וכו'. ברייתא פרק בית כור (דף כ"ה ע"ב) ולשונה האחין שחלקו כיון שעלה הגורל לאחד מהן קנו כולו ויש שפירשו כגון שהסכימו שיחלקו לפי סדר תולדותן שמעון אחר ראובן ולוי אחר שמעון וכיון שעלה גורל לראובן קנה שמעון בחלק הסמוך וכן לוי אחר שמעון ורש"י ז"ל פירש בין ממקרקעי בין ממטלטלי דסתמא אמרו קנו ולא חילקו בין זה לזה ואחין דנקט לאו דוקא דהוא הדין לשותפין אלו דבריו ז"ל ויש מי שפירש בשלא חלקו לפי סדר אלא כל אחד יזכה בחלק שיעלה מהקלפי ופי' הברייתא אם הם שנים כיון שזכה הלה בחלק זה זכה שני בחלקו ואם הם שלשה או יותר קנו כולו זה שעלה לו הגורל זכה בחלקו והאחרים קנו כולו לענין לחלוק באותן חלקים שיעשו ע"פ הגורל ואין אחד מהם יכול לחזור ולומר לא בגורל אני חפץ אלא בעילוי אלא כיון שעלה הגורל לאחד מהם יחלקו גם כולם בגורל ויש מי שפירש קנו לגבי ראשון שעלה לו הגורל שהוא אינו יכול לעכב עליהן ולא הן עליו אבל מ"מ אם רצה אחד מן הנשארים לעכב ולחלוק בינו ובין שאר האחרים בעילוי שומעין לו והראשון נראה עיקר עכ"ל הרשב"א ז"ל. ומ"ש המחבר בהנאה שנעשית וכו'. מבואר בגמרא בההיא הנאה דקא צייתי אהדדי וכו'. ובהשגות א"א לא נתחוורו דבריו ע"כ. ולא אבין לו אלא א"כ רצה לומר שהיה לו לברר דבריו:

יב האחין שחלקו הרי הן פלקוחות זה מזה. ואין להם דרך זה על זה. ולא סלמות זה על זה. ולא חלונות זה על זה. ולא אמת המים זה על זה. שפיון שחלקו לא נשאר לאחד מהן

זכות בחלק חברו. לפיכך יש לומר לאחין כשהיתה השדה כלה לאחד היתה מעביר בה אמת המים הזאת ממקום למקום אבל עתה שנעשית זה חלקי יש לי להסיר אמת המים מעלי. וכן סותם החלון^[ט] המשקיף על חלקו ובונה בצד הסלם אף על פי שהוא מבטל תשמישו. והוא הדין בשנים שקנו שדה מאחד וחלקו לא נשאר לאחד מהם זכות בחלק חברו. ומפסיק אמת המים מחלקו וסותם החלונות:

מגיד משנה האחין שחלקו הרי הם כלקוחות וכו'. פסק כשמואל דפ"ק (דף ז') וזה לשון המימרא האחין שחלקו אין להם לא דרך זה על זה ולא אמת המים זע"ז וכו'. ומ"ש המחבר הרי הן כלקוחות. לומר שהוא הדין למי שמכר חצי שדה וכיוצא בזה נתבאר פרק המוכר את הבית ששמואל סובר שהרי האחין כלקוחות זה מזה: וכן סותם את החלון המשקיף על חלקו וכו'. זהו פירוש ולא את החלונות האמור בגמרא אבל רש"י ז"ל פירש ולא חלונות לערער על סתימת האורה וכן כתב הרשב"א ז"ל כלומר ולא דין חלונות זה על זה שאם בא לבנות כנגדה בונה אע"פ שמאפיל אבל אינו מחייבו לסתמן משום שהוא לא נתחייב לו בנין וכן כתב הרמב"ן ז"ל שאינו מחייבו לסתום אע"פ שמזיקו בהיזק ראייה עכ"ל עוד כתב ומהא שמעין למי שיש לו בתים וחצר וחלונותיו פתוחות לחצר ומכר החצר שאין הלוקח בעל החצר נמנע מלבנות בחצרו כותל בד' אמות לחלונות ואף על פי שמאפיל: והוא הדין בשנים שקנו שדה מאחד וכו'. זה פשוט דאחין לאו דוקא וכן כתב ר' מיגש ז"ל:

כסף משנה האחים שחלקו הרי הם כלקוחות וכו'. כתב הריב"ש בסי' תי"ו הסכימו כל המפרשים שאין הכוונה שיוכל האחד לכופ את האחר שיסלק ההיזק ההוא אלא שהניזק יכול לבנות בשלו בענין שיסתלק השיעבוד ההוא כגון שאם היתה אמת המים עוברת דרך שדהו יכול לסתרה לפי שכל אחד יבנה בשלו מה שירצה מבלי שיוכל חברו לעכב עליו אבל לא שיוכל הוא לכופ את חברו שיסתרנה הוא וכן אם היו לאחד נטפי ושופכי על חצר חברו אין זה יכול לכופו לסלקה אבל אם יכול הוא לעשות אי זה בנין בשלו בענין שלא ירדו המים ההם בחצר הרשות בידו וזהו לשון הרמב"ם שאם היתה אמת המים עוברת יכול זה לסתרה וכן יש מי שפירש גם כן אין להם חלונות אין להם דין חלונות זה על זה שיצטרך זה להרחיק מכנגדן ארבע אמות כדי שלא יאפיל אלא בונה בשלו כרצונו אבל אינו כופהו לסתמן מפני היזק ראייה אמנם הרמב"ם כתב שאם היה לו חלון המשקיף על חברו יכול לכופו לסתמה אע"פ שלא כתב כן באמת המים והטעם לדבריו דשאני היזק ראייה דגירי דידיה

הוא ויש בו קצת איסור מה שאין כן באותם השיעבודים האחרים עכ"ל והרא"ש כתב וז"ל כתב הראב"ד ז"ל נהי דאין יכול לערער על סתימת החלונות אם רוצה לבנות לפניהם מיהו כל זמן שלא בנה לפניהם אינו יכול לומר סתום חלונותיך אף על פי שיש בהם היזק ראייה ואין דבריו נראים כלל דכיון דאין חזקה באורה היכי מצי מיעביד ליה היזק בראייתו ועוד דאיכא למיחש דלבתר תלת שנין טעין בחזקה וכן כתב הרמב"ם שצריך לסתום החלון עכ"ל הרא"ש. ולעניות דעתי נראה שאין דברי רבינו מוכרחים להתפרש כן שהרי אפשר לפרש דבריו כדברי המפרשים שאינו יכול לומר לו סתום חלונותיך: ומ"ש **סותם החלון**, היינו לומר שבונה כנגדו ואע"פ שהוא סותם חלונותיו של זה ודבריו שבפרק ז' מהלכות אלו מוכיחים שכוונתו כך וגם מדקדוק לשונו בפרק זה עצמו משמע כן שכתב בונה בצד הסולם ועל דרך זה הוא מ"ש סותם את החלון ועוד דמדפתח יש לי להסיר אמת המים דמיירי באותו שבא לערער על חבירו א"כ גם מ"ש וכן סותם החלון באותו שבא לערער על חבירו מיירי שבא לבנות כותל בפני חלונותיו של זה ונמצאו נסתמות אבל כל זמן שהוא אינו בונה אינו יכול לכופ את חבירו לסתום חלונותיו וזה נכון בפירוש דברי רבינו ולא כמו שפירשם הריב"ש ואפשר שהיה כתוב בנוסחת רבינו שביד הריב"ש יכול לכופו לסתמו ולפיכך הוצרך לידחק בנתינת טעם לדבריו לחלק בין אמת המים לחלון אבל נוסחא דידן כמו שפירשתי דבריו להסכימם עם כל המפרשים זולת הרא"ש:

יג אָבֵל שְׁנַיִם שְׁקָנוּ שְׂדֵה מְשָׁנֵי אֲנָשִׁים אוּ מְשָׁנֵי אַחִין. אֵין לְאַחַד מֵהֶן לְהַפְסִיק אֶמֶת הַמַּיִם וְלֹא לְשִׁנוֹת דְּבַר מִן הַנְּזָקִים שֶׁחֲזִיקוּ בָּהֶן הַמוֹכְרִין:

מגיד משנה אבל שנים שקנו שדה משני אחים או משני אנשים. פירוש ובשל מוכרים היה נודע חלק כל אחד והיו מחזיקין בנזקין אלו שאם המוכרים היו משותפין ואלו חלקו ודאי אין להם זה על זה כלום דמה לי באין מכח אחד מה לי באין מכח שנים המשותפין וכן כתב אבן מיגש ז"ל זה לשונו קי"ל הלכה כשמואל בדיני וה"ה לתרי דאתו מכח תרי והנך קמאי לא פלגי ברוחות דכיון דלא פלוג ברוחות ליכא הכא חזקה כלל דהא לא מברר חולקא דחד מינייהו כי היכי דתיהוי עלה חזקה ע"כ ומכאן שדברי המחבר תלמידו הן בשהראשונים היו חלוקין ברוחות, זה נראה:

יד חָצֵר הַשְּׂתַפְיִין שְׂיֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלוּקָה. אוּ שְׁחֲלִיקוּהָ בְּרִצּוֹנָם אֶף עַל פִּי שְׂאִין בָּהּ דִּין חֲלוּקָה. יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לְכֹף אֶת חֲבֵירוֹ

לְבָנוֹת הַכֶּתֶל בְּאֶמְצַע כְּדֵי שֶׁלֹא יֵרָאֶהוּ חֲבֵרוֹ בְּשָׁעָה שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּחֻלְקוֹ. שֶׁהִזְקָה רְאִיָּה [א] הִזְקָה הוּא וְאִין לוֹ חֲזָקָה בְּחֲצָר. אֶלֶּא אֶף
עַל פִּי שְׁעֵמְדוֹ כֶּד שְׁנַיִם רַבּוֹת בְּלֹא מְחַצָּה כּוֹפֶהוּ לַעֲשׂוֹת מְחַצָּה
בְּכָל עֵת שְׂיִרְצָה :

מגיד משנה **חצר השותפין שיש בה דין וכו'.** ראש פ"ק (דף ב') משנה בביאור :
וְאִין לוֹ חֲזָקָה בְּחֲצָר וְכו'. דעת המחבר כדעת רבו דבחצר בדוקא שאין לו חזקה
משום דממילא הן מזיקין זה את זה בלא עשיית שום מעשה ולפיכך אין להם
חזקה בעמידתן כך ואפילו עמדו כן שלש שנים או יותר אבל אם עשו מעשה
כגון פותח חלונות על חצר חבירו יש לו חזקה לדעתם ז"ל ויתבארו דינין אלו
פ"ז :

טו רחב מקום הכתל משל שניהם. וכמה יהיה רחבו. הכל
כמנהג [ב] המדינה. ואפלו נהגו לעשות מחצה ביניהם בקנים
ובהוצין. ובלבד שלא יהיה אור שישתפל בו ויראה את חברו :

מגיד משנה **רוחב מקום הכותל משניהם וכו'.** במשנה בונין את הכותל
באמצע: **הכל כמנהג המדינה וכו'.** במשנה ופירשו ז"ל לפי מנהג המדינה מה
שנוהגין השותפין לבנות כשחולקין ביניהם ואינו ר"ל לפי מנהג שאר בנייני
המדינה אלא לפי מנהג שאר בנייני השותפין : **ואפילו נהגו לעשות מחיצה וכו'.**
מבואר בגמרא (דף ד') :

טז * כמה גבה הכתל אין פחות מארבע אמות. וכן בגנה כופהו
להבדיל גנתו מגנת חברו במחצה גבוהה עשרה טפחים. אבל
בבקעה אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חברו אלא במקום
שנהגו. רצה להבדיל בקעתו מבקעת חברו כונס לתוך שלו
ובונה ועושה חזית כמו אמה בסיד מבחוץ כדי להודיע שהכתל
שלו. לפיכך אם נפל הכתל המקום והאבנים שלו. ואם עשו
מדעת שניהם בונים הכתל באמצע ועושין חזית מכאן ומכאן.
לפיכך אם נפל הכתל המקום והאבנים של שניהן :

ההראב"ד **כמה גובה וכו' עד י' טפחים**. א"א זה שיבוש גדול אלא כותל ארבע אמות עכ"ל:

מגיד משנה **וכמה גובה הכותל וכו'**. נתבאר בסוגיא (דף ה') ובמשנה דכותל חצר שנפל: **וכן בגינה כופהו וכו'**. דעת המחבר שאין היזק ראייה בגינה ולפיכך די בעשרה טפחים כדי שיתפס כגנב ולשמירה בעלמא ומה שאמרו אסור לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמתה אינו אלא מדת חסידות ולא נכריח לגדור ארבע אמות בשביל כך ודברי טעם הן אלא שהסוגיא של תחלת הפרק קשה עליו וכבר שאלו ממנו חכמי לונל למה לא כתב ארבע אמות מדין היזק ראייה והשיב להם בחייו, ודעת הרמב"ן ז"ל שארבע אמות גודרין וכ"כ בהשגות: **אבל בבקעה וכו'**. נתבאר במשנה ובגמרא ושם נתבאר שאפילו בגינה במקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו לגדור ואין בין גינה לבקעה אלא בסתם וכ"כ אבן מיגש ז"ל: **רצה להבדיל בקעתו וכו'**. במשנה ופי' מבחוץ לצד חבירו. ומ"ש כמו אמה בסיד. כר"י שפירש כן חזית האמור במשנה: **לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים וכו'**. שם: **ואם עשו מדעת שניהם וכו'**. במשנה שם: **לפיכך אם נפל הכותל וכו'**. גם זה במשנה שם פירוש והוא הדין בכותל חצר שנפל שהמקום והאבנים של שניהם וכן מבואר במשנה שם ואיתמר עלה בגמרא פשיטא ואמרינן לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו א"נ דפניניהו חד לרשותיה מהו דתימא ליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל ופירשו אפילו אין האבנים יוצאות מתחת ידי זה ואין אנו רואין אותן ברשותו וחבירו תובעו במחצית האבנים והלה טוען לא כי הכותל היה כולו שלי אינו נאמן ואע"פ שהיה יכול להכחיש ולומר אינן בידי וכגון שיש זמן רב מן הנפילה שאפילו שותפין מקפידין זה על זה בזמן מרובה ה"ז מגו במקום עדים דאנן סהדי דבחצר הכותל של שניהם וכן בבקעה כשעשו שניהם חזית ומיגו במקום עדים לא אמרינן ושיטה אחרת יש בהלכות כתבה המחבר בסמוך:

כסף משנה **אבל בבקעה אין צריך להבדיל בקעתו וכו'**. בגמרא קאמר היכא דעבד המחיצה מהוצא מאי תקנתא ליעביד ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

יז * המוכר גנה לחבירו סתם וְהִיְתָה מְעֻרְבֵת עִם גְּנוֹת אַחֵרוֹת. כּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְבָנוֹת אֶת הַפֶּתֶל בֵּינֵיהֶם. **יז *** וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׁלֵא לְגַדֵּר בְּגָנוֹת. אָבֵל אִם מָכַר בְּקָעָה סְתָם אֵין מְחַיְבִים אוֹתוֹ לְגַדֵּר אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ:

ההראב"ד המוכר גינה לחבירו וכו' עד הכותל ביניהן. א"א וכן המוכר עכ"ל :
ואפילו וכו' עד במקום שנהגו. א"א זה שיבוש :

מגיד משנה המוכר גינה לחבירו וכו'. לא ידעתי מאין זה למחבר ובהשגות
השוה דינן למי שהיו להם שתי גנות סמוכות זו לזו וכך כתוב שם א"א וכן
המוכר : ואפילו במקום שנהגו שלא וכו'. א"א זה שיבוש ע"כ. דעת הר"א ז"ל
שלוקח ומוכר ומי שהיו גנותיהן סמוכות דינן שוה ואפשר שדעת רבינו ז"ל
לומר שכל מי שמוכר לאחר דעתו שהקונה יסלק לו כל נזק הבא מחמתו כגון
זה שגנותיו סתומות מכל צדדיהן אלא לצדי זו שמכר והרי זה דומה למה
שאמרו ונתבאר פכ"א מהלכות מכירה שהמוכר חצי שדה לוקח מקבל עליו
מקום הגדר חריץ ובן חריץ ומשם למד רבינו דין זה ואפשר שזהו שכתב
ואפילו במקום שנהגו שלא לגדור כך נ"ל לדעת רבינו ז"ל :

כסף משנה המוכר גינה לחבירו סתם וכו'. כתב ה"ה לא ידעתי מנין לו זה
למחבר וכו' עד ואפי' במקום שנהגו שלא לגדור. x ולי"נ שרבינו סובר דמאי
דאוקימנא דמתני' ה"ק סתם גינה כמקום שנהגו לגדור דמי מחייבין אותו
אבל סתם בקעה כמקום שלא נהגו לגדור דמי ואין מחייבין אותו ה"פ המוכר
גינה סתם מעורבת עם גנות אחרות מחייבין את הלוקח לגדור [אבל המוכר סתם
בקעה אין מחייבין אותו לגדור ומ"ש] ואפי' במקום שלא נהגו לגדור בגנות פירושו
שלא נהגו לגדור דהיינו סתם וכמקום שנהגו לגדור דמי ואע"פ שמתוך דברי
רבינו בפ' זה נראה שהוא מפרש אוקימתא זו כפשטה אפשר ששני פירושים
נאמרו בה ותרוייהו איתנהו :

יח מקום ^{טז} שְׁנֵהָגוּ לְבָנוֹת כְּתָלִים הַמְבַדִּילִין בְּחֻצוֹת אוּ בַּגְּנוֹת
בְּאַבְנִים שְׂאִינָן גְּזִית זֶה נוֹתֵן שְׁלֶשָׁה טְפָחִים וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֶשָׁה
טְפָחִים. בְּגְזִית זֶה נוֹתֵן טְפָחִים וּמְחַצָּה וְזֶה נוֹתֵן טְפָחִים
וּמְחַצָּה. בְּכַפִּיסִין זֶה נוֹתֵן טְפָחִים וְזֶה נוֹתֵן טְפָחִים. בְּלִבְנִים זֶה
נוֹתֵן טְפַח וּמְחַצָּה וְזֶה נוֹתֵן טְפַח וּמְחַצָּה. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלוּ
עָבִי הַכֶּתֶל עִם הַסִּיד. וְהוֹאִיל וּמְקוֹם הַכֶּתֶל מִשָּׁל שְׁנֵיהֶם אִם
נָפַל הַכֶּתֶל הֵרִי הַמְקוֹם וְהָאַבְנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְאִפְלוּ נָפַל לְרִשּׁוֹת
אֶחָד מֵהֶן אוּ שְׁפָנָה אֶחָד מֵהֶן אֶת כָּל הָאַבְנִים לְרִשּׁוֹתוֹ וְטָעַן
שֶׁמֶכַר לוֹ חֲבֵרוֹ חֶלְקוֹ אוּ נִתְּנוּ לוֹ בְּמִתְּנָה אֵינוֹ נֶאֱמָן. אֲלֵא הֵרִי
הֵן בְּרִשּׁוֹת שֶׁל שְׁנֵיהֶם עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה :

מגיד משנה **מקום שנהגו לבנות הכותלים וכו'.** כאן ביאר המחבר שפירוש כמנהג המדינה כמנהג שותפי המדינה בבניינים כמו שכתב למעלה ושיעורין אלו מפורשים במשנה ופירוש כפיסין אריחין והאריח חצי לבנה שהוא טפח ומחצה ועביו של כותל אריח מכאן ואריח מכאן וטפח באמצע שנותן שם טיט כדי לחברן ופירוש שיעורי רחב הכותלים אינו לפי מנהג שאם נהגו לבנות גזית בארבעה טפחים אינו כלום אלא כופהו בחמשה וכן בשאר וכתבו ז"ל דבעיר חדשה אין אחד מהם יכול לכפות חבירו אלא בפחות שבכותלים הנזכרים במשנה והוא לבנים: **והואיל ומקום הכותל משל שניהם וכו'.** כבר נתבאר זה למעלה וכתוב בהלכות שמעינן מיהא דמילתא דידיע לתרי שותפי אע"ג דאיתא השתא ברשותא דחד מינייהו לא נפקא מחזקה דאידיך מ"ט השותפין לא קפדי אהדדי הילכך לית ליה חזקה אלא בראיה א"נ לאחר חלוקה ע"כ וכבר כתבתי שיטה אחרת למעלה ונראית שדעת ההלכות בשאנו רואים האבנים תחת ידו ויש עדים שמכירין אותם וכ"כ הרשב"א ז"ל וכ"כ אבן מיגש ז"ל דאי ליכא סהדי דמסהדי בהכי הוא מהימן מדין מגו דאי בעי אמר אהדרינהו:

הלכות שכנים - פרק שלישי

א **כְּתֵל חֵצֵר הַמְבָדִיל בֵּין שְׁנֵי שְׂתַפְיִין שֶׁנֶּפֶל. יֵשׁ לְכֹל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם לְכֹף עַל חֵבְרוֹ** ^[א] **לְבָנוֹתוֹ עַד גְּבֵה אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שְׁלֹא יֵרְאוּ זֶה אֶת זֶה. אֲבָל יִתֵּר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ. רָצָה הָאֶחָד וְהִגְבִּיהַ הַכְּתֵל יוֹתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת. אִם בָּא חֵבְרוֹ וּבָנָה כְּתֵל אַחֵר גְּבוּהַ כְּנֶגֶד הַכְּתֵל שְׁבִינִיהֶן מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתְּוֹן חֲלָקוֹ בַּגְּבֵה שְׁכֶנְגָד כְּתֵלוֹ. כִּי־צָד. בָּנָה אֶחָד כְּתֵל שְׁבִינִיהֶן וְהִגְבִּיהוּ עֶשֶׂר אַמּוֹת וּבָא חֵבְרוֹ וּבָנָה כְּתֵל אַחֵר כְּנֶגְדּוֹ אוֹ בְּצַדוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית וְהִגְבִּיהַ הַכְּתֵל הָאֶחָד שֵׁשׁ אַמּוֹת מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתְּוֹן חֲלָקוֹ בְּשִׁתֵּי ^[ב] אַמּוֹת שְׁמוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁהָרִי נִרְאָה מִמַּעֲשָׂיו שֶׁהוּא רוֹצֵה בָּהֶן. וְכֵן אִם חָקַק בְּרֹאשׁ הַכְּתֵל שְׁבִינִיהֶן**

מְקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ הַקּוֹרוֹת אוֹ שְׁבָנָה עָלָיו קוֹרָה [ג] גְּדוּלָה
שֶׁהַקּוֹרוֹת נִשְׁעָנִין עָלֶיהָ מְחַיֵּבִין אוֹתוֹ לְתַן חֶלְקוֹ [ד] בְּשֵׁשׁ הָאֲמוֹת
כִּלְוֹן שֶׁהוֹסִיף חֲבָרוֹ עַל הָאַרְבַּע אֲמוֹת אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּנָה כָּל
הַכֶּתֶל שֶׁהָרִי גָּלָה דַעְתּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּכָל הַגְּבֵה הַזֶּה :

מגיד משנה **כותל חצר המבדיל בין שני שותפין וכו'.** משנה פ"ק דב"ב (דף ה') : **רצה האחד והגביה הכותל יתר על ד' וכו'.** במשנה שם. **ומ"ש ומחייבין אותו ליתן חלקו בשתי אמות שהוסיף.** הוא פירוש דברי ר"נ דגמרא דאמר למאי דסמך סמך למאי דלא סמך לא סמך ויש שפירשו במשך שאם היה משך הכותל שביניהם עשר אמות וזה בנה כנגדו ובגבהו במשך ה' אין מחייבין אותו ביתר מכאן וגם זה אמת : **וכן אם חקק וכו'.** זה כתב בפירוש אקבועי כשורי האמור בגמרא (דף ז'). ודע שבפריעת חצי ההוצאה אפילו בעל כרחו של חברו זוכה בחצי הכותל לפי שהמקום של שניהם וזכתה לו חצירו וכיון שהוא בנוי על חלקו מיד כשגילה דעתו דניחא ליה מחייבין אותו כן כתבו ז"ל :

כסף משנה **כותל חצר וכו' אבל יתר על ארבע אמות אין מחייבין אותו.** מ"כ נ"א ואפילו שהיה גבוה יותר מדי כשנפל שיכול לומר אם מתחלה נתרציתי לך אולי היה עשיר ועתה הוא עני או שדה אחרת יש לו עכ"ל :

ב אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין שְׁבָנָה הַכֶּתֶל שֶׁמְבַדִּיל בֵּינֵנו וּבֵין חֲבָרוֹ עַד
אַרְבַּע אֲמוֹת וְתַבַּע חֲבָרוֹ לְתַן חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאָה וְאָמַר נִתְּתִי חֶלְקִי.
הָרִי זֶה בְּחִזְקַת שְׁנֵתוֹ וְנִשְׁבַּע הֵסֵת שְׁנֵתוֹ וְנִכְפָּר עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה
הַתּוֹבַע שֶׁלֹּא נָתַן. אֲבָל אִם בָּא לְתַבַּע אוֹתוֹ לְתַן חֶלְקוֹ בְּהוֹצָאת
שָׂאָר הַגְּבֵה שֶׁהוֹסִיף עַל אַרְבַּע אֲמוֹת מִפְּנֵי שְׁסֻמָּךְ לוֹ אוֹ כְּנִגְדּוֹ
וְאָמַר נִתְּתִי אֵינִי נֹאמָן. אֶלָּא חֲבָרוֹ נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ שֶׁלֹּא נָתַן
לוֹ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין. עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה זֶה
שְׁנֵתוֹ לוֹ :

מגיד משנה **אחד מן השותפין וכו'.** במשנה שם (דף ה') : **ומה שכתב ונשבע היסת.** פשוט הוא שבכל כפירה יש שבועת היסת : **אבל אם בא לתבוע אותו וכו'.** מפורש במשנה. **ומ"ש נשבע בנקיטת חפץ.** הוא כדן הנשבעין ונוטלין ואפילו במלוה בשטר אי אמר ליה אשתבע דלא פרעתיך משתבע ליה וכמו שיתבאר פי"ד מהלכות מלוה ולוה :

ג מי שְׁהִיָּה לוֹ חֲרָבָה בֵּין חֲרָבוֹת חִבְרוּ וְעָמַד חִבְרוּ וְגָדַר רוּחַ רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנֵיָה וּשְׁלִישִׁית עַד שְׁנִמְצָאת חֲרָבָה זֹה מְשַׁלֵּשׁ רוּחוֹתֶיהָ גְדוּרָה. אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לוֹ הַהוֹצָאָה כְּלוּם שְׁהָרִי לֹא הוֹעִיל לוֹ וְהָרִי חֲרָבְתוֹ פְּתוּחָה לְרְשׁוֹת הַרְבִּים כְּשֶׁהִיָּתָה. לְפִיכָךְ אִם גָּדַר לוֹ רוּחַ רְבִיעִית עַד שְׁנִמְצָאת חֲרָבְתוֹ מְקַפֵּת גָּדַר מְגַלְגְּלִין ^[ה] עָלָיו אֶת הַכֹּל וְנוֹתֵן חֲצִי ^[ו] הַהוֹצָאָה שֶׁהוֹצִיא זֶה בְּאַרְבַּע רוּחוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת. וּבִלְבַד שְׁיִהְיֶה מְקוֹם הַכְּתָל שֶׁל שְׁנֵיהֶם :

מגיד משנה **מי שהיה לו חורבה בין חורבות חבירו וכו'.** לשון המשנה (דף ד' ע"ב) המקיף את חבירו משלש רוחותיו וגדר וכו' וראיתי למפרשים ז"ל שפירשו בשדות ובמקום שלא נהגו לגדור וכו"נ קצת מהמעשה האמור בגמרא (דף ה') מרוניא ורבינא והקשו ז"ל א"כ כשגדרו מארבע רוחותיו למה מחייבין אותו וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן נמצא האחד מקדים ובונה ומחייב בגדרים ותירצו שאם עמד ניקף ומחה במקיף שלא ישלם לו מדמי הגדרים כלום פטור והמחבר כתב הדין בחורבה ודבריו נראין: **לפיכך אם גדר לו רוח וכו'.** מסקנא דגמרא ובהלכות:

ד אָבֵל אִם הָיָה הַכְּתָל שֶׁל זֶה שְׁבִנָּה וּבְחֻלְקוֹ בָּנָה יִרְאֶה לִי שְׂאִין מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶלָּא דְבַר מוֹעֵט כְּמוֹ שִׁירָאוּ הַדִּינִין שְׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֻתְלִים. וְכֵן אִם הִנְקִיף עֲצָמוֹ הוּא שְׁגָדַר רוּחַ רְבִיעִית הָרִי גָּלָה דְעָתוֹ וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁל שְׁלֹשׁ רוּחוֹת אִם הָיוּ הַכְּתְלִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה :

ההראב"ד **אבל אם היה הכותל של זה שבנה וכו' עד בכותלים.** א"א זה המשפט מעוקל שאם הרויח לו המקום וגדר אותו שיפחות לו ההוצאה ומה שאמר שאינו יכול להשתמש בכותלים כן ישתמש אלא המקום לו יהיה ויהיה לו שטר על זה שאם יפול הכותל האבנים והעפר לשניהם והמקום שלו עכ"ל:

מגיד משנה **אבל אם היה הכותל של זה שבנהו ובחלקו בנה יראה לי שאין מגלגליו עליו אלא דבר מועט כמו שיראו הדיינין שהרי אינו יכול להשתמש בכותלים.** בהשגות א"א זה המשפט מעוקל וכו'. ודעת המחבר שאין מחייבין אותו בחצי ההוצאה אלא מפני שזוכה בחצי הכותל לפי שנבנה במקומו

וכמ"ש למעלה בחצר לפיכך כל שלא נבנה במקומו ואם ירצה הלה אפילו בפריעת חצי ההוצאה אינו זוכה בחצי הכותל עכשיו אם המקיף רוצה אינו זוכה בחצי הכותל ואינו פורעה אלא מה שההנהו זה נראה לדעתו ז"ל: **וכן אם הניקף עצמו וכו'.** ג"ז שם ומוסכם בהלכות ויש מי שכתב שאם גדר המקיף בגזית והניקף בלבנים שאין מחייבים אותו אלא בלבנים שאין אתה מחייבו אלא מחמת גילוי דעתו והרי גילה דעתו שדי לו בגדר לבנים ולא כ"כ הראשונים ז"ל:

כסף משנה אבל אם היה הכותל של זה שבנה וכו'. כתב ה"ה בהשגות א"א זה המשפט מעוקל וכו' ודעת המחבר שאין מחייבין אותו בחצי ההוצאה וכו' עד זה נ"ל לדעתו ז"ל. אבל הרמב"ן כתב אם גדר במקום שלא נהגו לגדור בבקעה מגלגלין עליו את הכל ובלבד שיהא הגדר כולו בשל בונה אבל אם היה חציו בשל זה וחציו בשל זה אינו יכול לכופו ליתן לו אפילו פרוטה שהרי אם רצה אומר לו אין רצוני בגדר שקרקעי מתמעט ואנא כורכמא רישקא הייתי זורע שם ואושיב שומר וישמור שאם אין אתה אומר כן במקום שלא נהגו לגדור בבקעה יקדים אחד מהם ויגדור ויגלגל על חברו את הכל עכ"ל. ולי נראה דבבקעה מודה רבינו דלא שאני לן בין אם מקום הכותל של שניהם לאם מקום הכותל של הבונה או שסובר דדוקא כשמקום הכותל של הבונה מגלגלין אבל אם המקום של שניהם אין מגלגלין וכדברי הרמב"ן דע"כ לא קאמר רבינו דדוקא כשמקום הכותל של הבונה אלא בחורבה שדרכה ליבנות ועתיד הוא לסמוך על הכתלים וכמ"ש מי שהיה לו חורבה בין חורבות חברו ועמד חברו וגדר רוח ראשונה וכו' אבל בבקעה שאינה עומדת לסמוך על הכתלים שבה אפשר דמודה וכדאמרן ואפשר שסובר שכיון שלא נהגו לגדור אין מגלגלין כלל ועובדא דרוניא חורבה היתה ולא שדה. ומ"ש הרמב"ן שאם אתה אומר כן וכו' זה הוא לאם עמד מקיף אבל לאם עמד ניקף אין מכאן הכרח כלל דלא הוה ליה למיגדר ואיהו דאפסיד אנפשיה וגם לעמד מקיף אין הכרח כ"כ שלא יתרצה להוציא כל ההוצאות שלא מדעת חברו ואח"כ ליקום עליהו בדינא ודיינא ועוד שהרי אם רצה ניקף עומד וגודר את הרביעית בקנים ואינו משלם אלא דמי קנים ונמצא מקיף נפסד ולפיכך לא יצא זה לגדור כדי לגלגל על חברו ועוד כי יקדים אחד מהם מאי הוי ימחה חברו בידו ולא ישלם לו אלא דמי נטירא:

ה וכן שני בתים זה בצד זה והיו גגיהן עשויין לדירה אפלו היו בשני צדי רשות [1] הרבים זה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו וזה עושה מעקה לחצי גגו. וזה שלא פנגד זה ומעדיף כדי

שְׁלֹא יֵרְאוּ זֶה אֶת זֶה. וְאָף עַל פִּי שְׂבָנֵי רְשׁוֹת הַרְבֵּים רוֹאִין
אוֹתוֹ יְכוֹל כָּל אֶחָד לֹמַר לְחֵבְרוֹ אֵלּוּ אֵין רוֹאִין אוֹתִי אֶלָּא בַּיּוֹם
בְּעֵת שְׂאֶעֱמַד עַל גְּגֵי וְאַתָּה רוֹאֶה אוֹתִי תָמִיד :

מגיד משנה וכן שני בתים זה בצד זה וכו'. פירוש שאינן משופעין והדין מימרא פ"ק (דף ו' ע"ב) אמר אב"י שני בתים בשני צדי ר"ה זה עושה מעקה לחצי גגו וכו' וחילוק זה שכתב המחבר בין עשויין לדירה לאינן עשויין הרבה מהמפרשים כתבוהו לחלק בין זו דאב"י לאותה דר"י שנזכיר בסמוך אבל יש שכתבו בהן חילוק אחר ואמרו דהא דאב"י דבעי מעקה ד' אמות הוא כשהגגין רחוקים זה מזה וכמו שאמר בשני צדי ר"ה וכל שהן רחוקין כל שזה משתמש אינו מרגיש בביאת השני וסבור שלא יבא ולפיכך צריך מעקה גבוה ארבע אמות וההיא דר"י דאמר מחיצה י' בגגין הסמוכין זה לזה דכל שחבירו בא להשתמש בגגו ירגיש ויצניע עצמו ודי במחיצה י' כדי שיתפס עליו כגנב ולזה הסכים הרשב"א ז"ל: ואע"פ שבני ר"ה וכו'. מפורש בגמרא וכתבו ז"ל מהא שמעינן דשתי חצירות הסמוכות זו לזו ואע"ג דעליונה גבוה ארבע אמות התחתון זקוק לו להיזק ראייה דגגין אלו ודאי בשגבוהין ארבע אמות הן דאי לא שפיר קא"ל הא בעית איצטנועי מבני ר"ה איצטנע מינאי וכדתנן בפרק חזקת פותח פתח וכו' ואמרינן מאי טעמא דאמר סוף סוף הא בעית איצטנועי מבני ר"ה ותו שמעינן מינה דהיזק ראייה אין לו שיעור ואפי" בית רחוקה מבית וגג מגג וגג מחצר רחוקים כמה זקוקים הם לארבע אמות כל שזה יכול לראות בתשמיש חבירו עכ"ל הרשב"א ז"ל:

Ⓜ * Ⓜ גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות.
אבל בין גג לגג משאר הגגין אינו זקוק לארבע אמות שאין בני
אדם דרין בגגות לפיכך אין בגגות היזק ראייה. אבל צריך
לעשות מחצה בין שני הגגין גבוהה עשרה טפחים כדי שיתפס
אותו כגנב אם נכנס לרשותו:

ההראב"ד גג הסמוך לחצר חבירו עד אם נכנס לרשותו. א"א משאר הגגין פי
שאינן ראויין לתשמיש עכ"ל:

מגיד משנה גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו וכו'. מימרא דשמואל שם וכתב
הרשב"א ז"ל נ"ל שבעל החצר מסייע עמו עד עשרה טפחים למעלה מחצרו
שאף הוא זקוק לו ל"ל ליתפס כגנב עכ"ל: אבל בין גג לגג וכו'. בהשגות א"א

פירוש שאינן ראויין לתשמיש ע"כ ופשוט שזו כוונת המחבר: **אבל צריך לעשות מחיצה וכו'.** מימרא דר"נ שם והלכתא כוותיה בדיני:

כסף משנה גג הסמוך לחצר חבירו וכו' שאין בני אדם דרין בגגות. כתב הריב"ש הדין עם שמעון דבגגין האלו יש היזק ראייה מדאמר אביי שני בתים בשני צדדי ר"ה זה עושה מעקה לחצי גגו וכו' וההיא דאמר שמואל דבין גג לגג אין היזק ראייה קצת מהמפרשים ומכללם הרמב"ם והראב"ד העמידוהו בגגין שאין עשויין לתשמיש כגון שהם משופעים וכדומה לזה אבל בעשויין לדירה או לתשמיש יש בהם היזק ראייה והיינו ההיא דאמר אביי זה עושה מעקה לחצי גגו וכו':

ז שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זֹו לְמַעַלָּה מִזֹּו לֹא יֵאמָר הָעֲלִיּוֹן [ח] הָרִינִי בֹוּנָה מְכַנְגְּדִי וְעוֹלָה אֶלָּא בֹוּנִים שְׁנֵיָהֶם מְלַמְטָה וְעוֹלָה וּבֹוּנָה הָעֲלִיּוֹן לְבַדֹּו מְכַנְגְּדוֹ וְנִמְעָלָה. וְאִם הִיָּתָה חֲצֵרוֹ לְמַעַלָּה מִנְּגוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ אֵין הָעֲלִיּוֹן זְקוּק לְתַחְתּוֹן כָּלֵל:

ההראב"ד שתי חצירות זו למעלה מזו עד אין העליון זקוק לתחתון כלל. א"א אין דבריו ברורין כלל עכ"ל:

מגיד משנה שתי חצירות זו למעלה מזו וכו'. פלוגתא דרב הונא ורב חסדא שם בזה הלשון אמר רב הונא תחתון בונה מכנגדו ועולה ועליון בונה מכנגדו ועולה ורב חסדא אמר עליון מסייע למטה ובונה תניא כוותיה דרב חסדא שתי חצירות זו למעלה מזו לא יאמר העליון הריני בונה מכנגדי ועולה אלא מסייע מלמטה ובונה ע"כ ורש"י ואבן מיגש ז"ל פירשו ר"ה אמר התחתון בונה את הכותל מלמטה עד שמגיע לעליון כדי שלא יהא עליון נפסד בשפלותו של תחתון ורב חסדא אמר עליון מסייע לתחתון אבל עיקר הפירוש כך הוא שתי חצירות זו למעלה מזו אפילו גבוה האחת כמה התחתון ניזק מעליון בהיזק ראייה והכל לפי אורך התחתונה וקיצורה וסברת רב הונא שלא יהא עליון נפסד בשפלות התחתון ומ"מ מקצוע התחתון מקרקעית העליון מחצית רחב הכותל וכו' רב חסדא סבר עליון מסייע מלמטה ועולה שאם אין יסוד אין בנין ובנין שתיהן בשיתוף עד סלוק היזק ראייה התחתון שלא יוכל לראותו אפילו כשהעליון עומד ומכאן ואילך בונה העליון לבדו עד תשלום ארבע אמות מכנגד חצירו וקי"ל כרב חסדא דתניא כוותיה ובהשגות א"א אין דבריו ברורים ע"כ ולשון המחבר כלשון הגמרא אבל היה לו לפרש: **ואם היתה חצירו למעלה וכו'.** זה נמצא בספרי המחבר ולשון הברייתא היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו והקשו ממנה לר"נ דאמר בין גג לגג זקוק למחיצה י' ואמרו

מאי לאו אין זקוק לו כלל לא אין זקוק לארבע אמות אבל זקוק למחיצה י' עכ"ל הגמרא ופירש אבן מיגש ז"ל שכך היתה הקושיא לר"נ אמאי בעל החצר זקוק לבעל הגג למחיצה י' והרי יש לחוש ליתפס כגנב כמו בין גג לגג והאריך בזה ותירצו בגמרא מאי אין זקוק לו לארבע אמות אבל זקוק לו למחיצה י' ואמר שהמחבר פסק למעלה כר"נ תימה הוא איך כתב אין העליון זקוק לתחתון כלל וצ"ע:

ח מי שְהִיָּה כְּתֵלוּ סָמוּךְ לְגִנַּת חֵבְרוֹ וְנִפְּל כּוֹפִין אוֹתוֹ לְפָנוֹת אֲבָנָיו. אָמַר לוֹ הַגִּיעוּף וְהָרִי הֵן שְׁלָף אֵין שׁוּמְעִין לוֹ. וְאִם רָצָה בְּהֵן בְּעַל הַגְּנָה וְאָמַר לוֹ הֵן אִם פְּנֵה אוֹתָם קָנָה וְאִינוּ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ וְאֶפְלוּ אָמַר הִילָךְ יִצְיֵאוּתִיךָ וְאָטַל אֲבָנֵי אֵין שׁוּמְעִין לוֹ. אָבֵל אִם לֹא פְּנֵה לֹא קָנָה שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֶלָּא לְדַחוּתוֹ:

מגיד משנה מי שהיה כותלו וכו'. בב"מ (דף קי"ז קי"ח) פרק הבית והעלייה משנה שם ואם רצה בהן בעל הגינה ואמר לו הן אם פינה אותן קנה החילוק הזה בין פנאן ללא פנאן מפורש בגמרא שם. והקשו למה לי פנאן והא א"ר יוסי בר חנינא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ותירצו היכא דמכוין לאקנויי ליה אבל הכא אישתמוטי בעלמא הוא דקא משתמיט ליה והן הן דברי המחבר אבל יש שכתבו דוקא דפנינהו קמיה דבעל הכותל דכי פנינהו הי"ל למימר ומדלא אי"ל ש"מ לאו לדחויי איכוין עכ"ל הרשב"א ז"ל:

ט חֲמֵשׁ גִּנוֹת הַמְּסַפְּקוֹת מֵיִם מִמְּעֵין אֶחָד וְנִתְקַלְקַל הַמְּעֵין בְּלוֹן מִתְקַנּוֹת עִם הָעֲלִיוֹנָה. נִמְצְאָת הַתְּחִתּוֹנָה מִתְקַנּוֹת עִם בְּלוֹן וּמִתְקַנּוֹת לְעֶצְמָהּ. וְהָרֵאשׁוֹנָה אֵינָה מִתְקַנּוֹת עִם הַשְּׁנֵיָה וְלֹא מִהַשְּׁנֵיָה וּלְמִטָּה. וְכֵן חֲמֵשׁ חֲצֵרוֹת שְׁשׁוּפְכִין מֵיִם לְבֵיב אֶחָד וְנִתְקַלְקַל הַבֵּיב בְּלוֹן מִתְקַנּוֹת עִם הַתְּחִתּוֹנָה. נִמְצְאָת הָעֲלִיוֹנָה מִתְקַנּוֹת עִם בְּלוֹן וּמִתְקַנּוֹת לְעֶצְמָהּ וְהַתְּחִתּוֹנָה אֵינָה מִתְקַנּוֹת עִם הַשְּׁנֵיָה וְלֹא מִשְׁנֵיָה וּלְמַעְלָה:

מגיד משנה חמש גנות המספקות מים וכו'. ברייתא במציעא פרק המקבל (דף ק"ח) והטעם שאין האחת שותה עד שתשתה את שלמעלה ממנה לפיכך כולן מתקנות עם העליונה: וכן חמש חצירות השופכות מים וכו'. באותה ברייתא שם ופירוש מים אלו מי תשמיש או מי מטר הם וכל זמן שלא ירדו מים

עליונים למטה טוב להם לתחתונים ואם לא תהא מתוקנת למטה יהא נזק
לעליונים לפיכך מסייעין עמהם :

בְּנֵי הַנְּהָר מְשַׁקִּין עַל הַסֵּדֶר. רְצָה אֶחָד מֵהֶן לְסַכֵּר כְּדֵי
שְׁיַחְזֹר לוֹ הַמַּיִם וַיִּשְׁקֶה תְּחִלָּה וְאַחַר כֶּדֶי יִפְתַּח. וְאַחַר רוֹצֶה
לְהַשְׁקוֹת תְּחִלָּה. כָּל הַמְתַּגְבֵּר זָכָה. וּבוֹר הַקְּרוֹב לְאִמָּה מְתַמְלָא
רֵאשׁוֹן מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם :

ההראב"ד בני הנהר וכו' ובור הקרוב לאמה עד מפני דרכי שלום. א"א בגמי
מעמיד אותה באמה המהלכת ע"פ בורו אבל הרב ז"ל לא כתב בזה ואפשר לפי
שחזר הדין לכל דאלים גבר טוב הוא שנחוש לדרכי שלום ומי שקרוב לה הוא
דאלים עכ"ל:

מגיד משנה בני הנהר משקין על הסדר וכו' רצה אחד מהם לסכור וכו'.
בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ט ע"ב) במשנה בור הקרוב לאמה מתמלא ראשון
מפני דרכי שלום ובגמרא (דף ס' ע"ב) בני נהרא כיצד שותין אמרו שאם הנהר
הולך כדרכו על הסדר הם שותין ונחלקו רב ושמואל במסכר ואשקויי דרב
אמר נהרא כפשטא ליזיל ושמואל אמר עילאי שתו מיא ברישא דאמרי דאנן
קדמינן טפי והקשו לרב מהמשנה שהקרוב מתמלא ראשון ותירצו באמה
המהלכת ע"פ בורו [שנינו] פירוש שהבור חפור שם מתחלה קודם שהעבירו שם
האמה ואמרו בגמרא כיון דלא איתמר הלכתא כרב או כשמואל כל דאלים
גבר וכן פסקו הגאונים ז"ל: **בור הקרוב לאמה וכו'**. בהשגות א"א בגמרא הוא
מעמיד אותה וכו'. וכבר נתבאר דאליבא דרב העמידוה בדוקא במהלכת על
פני בורו אבל לא לשמואל ולפיכך תפסו הרב אלפסי ז"ל והמחבר הביא משנה
כפשטה כמה שכתב הר"א ז"ל בהשגות שטוב הוא לחוש לדרכי שלום:

הלכות שכנים - פרק רביעי

א מי שְהִיְתָה לוֹ עֲלֵיהָ לְמַעַלָּה מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ וְנִפְל כְּתָל מִכְּתְלֵי הַבַּיִת אֵין בְּעַל הָעֲלֵיהָ נוֹתֵן לוֹ כָּלוּם בְּיִצְיָאוֹתָיו וְכוּפָה אֶת בְּעַל הַבַּיִת לְבָנוֹתוֹ כְּשֶׁהָיָה. אָבֵל אֵין בְּעַל הַבַּיִת כּוּפָה לְבְעַל הָעֲלֵיהָ לְבָנוֹת כְּתָל עֲלֵיהָ שְׁנִפְּל. וְהַתְּקָרָה שֶׁל בַּיִת הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת וְהַמְעַזְיבָה שֶׁעַל הַתְּקָרָה הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הָעֲלֵיהָ :

מגיד משנה **מי שהיתה לו עלייה וכו'.** במציעא פרק הבית והעלייה (דף קי"ו) נתבאר שעל התחתון להעמיד ביתו: **אבל אין בעה"ב וכו'.** ג"ז שם ולמה יכריחנו והלא הבית שוה יותר כשאין עלייה על גביו וכו': **ותקרה של בית וכו'.** זה מוסכם במשנה: **והמעזיבה שעל התקרה וכו'.** פסק כרבי יוסי דמתניתין (דף קי"ז) ותמה אני שהרי פסק פרק י"ו מהלכות שכירות כרבנן וכמ"ש שם ונ"ל שדעת המחבר שלא נחלקו רבי יוסי וחכמים אלא בשוכר ומשכיר אבל בשותפין אפילו חכמים מודים שהמעזיבה לעליון ובודאי שאותה משנה שנחלקו בשוכר ומשכיר הוא ואיני יכול להלום דבריו בדרך אחרת ויש מי שהשוה דינו ופסקו כרבנן וכן כתב הרשב"א ז"ל פירקא קמא דבתרא גבי מאי דאמרינן התם אבל מטו כשורי למטה מעשרה רשותא דתתאי הוא :

כסף משנה **מי שהיה לו עלייה וכו'.** טעמו מדתנן בפרק בתרא דמציעא (דף קי"ז) הבית והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העלייה בונה את הבית ודר בתוכו עד שיתן לו יציאותיו ומשמע לרבינו שבעה"ב חייב לבנות כל הבית בלי שיסייעו העליון בשום דבר דאמר בעל העלייה לבעה"ב לבנות הכי משמע וגם מדקתני עד שיתן לו יציאותיו דאי לא עד שיתן לו חצי יציאותיו מיבעי ליה וכן פירש"י אמר בעל העלייה לבעה"ב לבנות החומה והתקרה התחתונה המוטלים עליו לבנות והוא יבנה החומה מן התקרה ולמעלה ותקרה העליונה של גג וכתב הרב המגיד לקמן גבי אמר בעל העלייה לבע"ה לבנות הקשה הרשב"א למה לא יכוף בעל העלייה לבעל הבית לבנותו וכתב בירושלמי העמידוה בשהלך לו בע"ה למד"ה ואין ב"ד יורדין לנכסיו וכתב הרמב"ן וזה נראה דעת המחבר עכ"ל ולי נראה שאין דעת רבינו כן ומ"ש בראש הפרק כופה את בעל הבית לבנותו כשהיה היינו דוקא כשנפל כותל מכותלי הבית שע"כ צריך לבנותו כדי שלא יפול כל הבית הילכך בעל העלייה יכול לבנותו אבל הכא שנפל כל הבית אם אין בעל הבית רוצה לבנותו אין בעל העלייה יכול לכופו :

ב נָפְלוּ שְׁנֵיהֶם הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה הָרִי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין בְּעֵצִים וּבְאַבְנִים וּבְעֶפֶר. וְאִם נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְצַת הָאַבְנִים רוֹאִין אִי זֶה רְאוּיָה לְהִשְׁתַּבֵּר אִם אַבְנֵי הַבַּיִת אוֹ אַבְנֵי הָעֲלִיָּה. וְדָבָר זֶה יָדוּעַ מִדֶּרֶךְ הַנְּפִילָה אִם נָפַל הָעֲלִיּוֹן עַל הַתְּחִתּוֹן וְהִרְסוֹ אוֹ נִשְׁמַט הַתְּחִתּוֹן וְנָפַל הָעֲלִיּוֹן וְנִהְרַס. וְאִם אֵינָן יוֹדְעִין כִּיצַד נָפַל חוֹלְקִין הָאַבְנִים הַשְּׁלֵמוֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת :

מגיד משנה **נפלו שניהן הבית והעלייה הרי שניהם חולקין וכו'.** משנה שם (דף קט"ז ע"ב) ופירש רש"י ז"ל אף על פי שהאחד גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו לפי שאין ניכר אי אלו אבנים של עליון ואי אלו אבנים של תחתון והרשב"א ז"ל כתב שהוא תמה ויש להם לחלוק לפי חשבון והכי איתא בתוספתא דתניא התם במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם שוים אבל אם היה אחד מהם גדול ואחד מהם קטן זה נוטל לפי שלו וזה נוטל לפי שלו ע"כ: **אם נשתברו וכו'.** במשנה: **ודבר ידוע וכו'.** בגמרא אי בחבסא נפל או בחבטא נפל ופירש רש"י ז"ל אם נחבט הבית מיסוד ונפלה החומה תחתיה במקומה יש לדעת שהתחתונות נשברו ולכך נפלה הבית ואם נחבס הכותל להלן במקל שהיה עומד זקוף ונפל שעליונות של כותל נפלו להלן ממנו הרבה אז העליונות נשברו שנפלו מגובה רב והתחתונות שלימות שנפלו ממקום נמוך ע"כ: **ואם אינן יודעין וכו'.** מפורש במשנה ובגמרא שם:

ג אָמַר בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לְבָנוֹת כְּדִי שְׂיִבְנֶה עֲלֵיתוֹ עַל גְּבִיּוֹ וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה הָרִי בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת כְּשֶׁהָיָה. וַיּוֹשֶׁב וְדָר בְּתוֹכוֹ עַד אֲשֶׁר יִתֵּן כָּל יְצִיאוֹתָיו וְאַחַר כֵּן יֵצֵא וַיִּבְנֶה עֲלֵיתוֹ אִם רוֹצֶה :

מגיד משנה **אמר בעל העלייה וכו'.** משנה שם (דף קי"ז) פסק כתנא קמא והקשה הרשב"א ז"ל למה לא יכוף בעל העלייה את בעל הבית לבנותו וכתב שבירושלמי העמידה כשהלך לו בעל הבית למדינת הים ואין בית דין יורדין לנכסיו וכתב הרמב"ן ז"ל כן וזה נראה שהוא דעת המחבר שאם אפשר לכפותו כופין אותו כמ"ש בתחלת הפרק ומשנתנו היא או בשאי אפשר לכפותו או כשאינן בעל העלייה רוצה לכפותו והרשב"א ז"ל כתב שלא נשתעבדו לבעל העלייה נכסי בעל הבית אלא גוף הבית נשתעבד לו ולעולם אין כופין אותו אלא שבונה הבית ודר בתוכו:

ד וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְבַנוֹת בְּעַל הָעֲלִיָּה נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַקָּרְקַע וּבְעַל הַבַּיִת שְׁנֵי שְׁלִישִׁים :

מגיד משנה **ואם אין אחד מהם וכו'.** ברייתא שם (דף ע"ב) ופסק כר' נתן וכרבא דאמר הכין והטעם לפי שהעלייה מפסדת בבית שליש לפיכך הוא נוטל שליש כדאיתא התם :

ה רָצָה בְּעַל הַבַּיִת לְבַנוֹת בֵּיתוֹ בּוֹנֶה כְּשֶׁהָיָה. וְאִם בָּא לְשָׁנוֹת בְּכַתְלִים אִם חִזַּק אוֹתוֹ וְהִרְבָּה בְּרַחְבּוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִין לוֹ. רָצָה לְמַעַט בְּרַחְבּוֹ אוֹ לְפָחוֹת מִחִזְקוֹ כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֲבָנִים וּבִקֵּשׁ לְהַחֲזִיר לְבָנִים וְכִיוּצָא בָּהֶן אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. בָּא לְשָׁנוֹת אֶת הַתְּקָרָה לְקוֹרוֹת כְּבִדִּין וְחִזְקִין שׁוֹמְעִין לוֹ. לְפָחוֹת בְּרַחְבּוֹ פָּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיוּ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁהוֹסִיף בְּגִבֵּה הַבַּיִת אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעַט בְּגִבֵּה הַבַּיִת שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בְּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אוֹתָהּ אִם רָצָה כְּשֶׁהָיְתָה. וְאִם בָּא לְשָׁנוֹת הַכְּתָלִים לְהִרְחִיב וּלְהַחֲזִיק אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּיד עַל כְּתֵל הַתְּחִתּוֹן. אֲבָל לְמַעַט שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בְּקוֹרוֹת תְּקָרָה הָעֲלִיּוֹנָה אִם שָׁנָה אוֹתָם לְקָלִים מִמָּה שֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִין לוֹ. לְכַבְּדִים מֵהֶן אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעַט בְּגִבֵּה הָעֲלִיָּה שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם מַעַט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ הִרְבָּה בְּגִבֵּהָ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ :

מגיד משנה **רצה בעל הבית לבנות ביתו וכו'.** שם מימרא : **וכן בעל העלייה וכו'.** הכל מבואר באותה מימרא שם והענין שהעליון שבא להקל משאו שומעין לו ולא להכביד והתחתון שבא למעט חוזק הכותלים אין שומעין לו ופשוט הוא :

ו נִתְדַלְדְּלוּ קוֹרוֹת הַבַּיִת וְיָרְדוּ לְאֹוִיר הַבַּיִת אִם הִגִּיעוּ לְתוֹךְ עֲשָׂרָה טַפְחִים סוֹתֵר וּבוֹנֶה. וְאִם לֹא הִגִּיעוּ יָכוֹל בְּעַל הָעֲלִיָּה לְעַכֵּב עָלָיו. וְאִפְלוּ אָמַר לוֹ בְּעַל הַבַּיִת אָנִי אֲשַׁכֵּר לָךְ מִקּוֹם כְּדִי

שְׁתָּדוּר בּוֹ עַד שְׁאַתְקוֹן הַתְקָרָה אִין שׁוּמְעִין לוֹ שְׁהָרִי אֹמֵר לוֹ
אִינִי רוֹצֶה שְׁאַטְרַח מִמְקוֹם לְמְקוֹם כְּדִי שְׁתַּתְקוֹן [א] אֶת בֵּיתְךָ :

מגיד משנה **נתדלדלו קורות הבית וכו' וירדו לאויר הבית וכו'.** מעשה פירקא
קמא דבבא בתרא (דף ו' ז') ולשון הגמרא איתבר תתאי ורש"י פירש נטבעו
כותלים התחתונים בארץ עד ששפלה תקרת העלייה והמחבר כתב נתדלדלו
וכו'. **ומה שכתב סותר ובונה** רצה לומר בעל הבית בונה התקרה והעליון
המעזיבה לפי מ"ש למעלה ולשיטה אחרת אף המעזיבה משל תחתון ופירוש
מעזיבה טיח טיט שנותנין על התקרה: **ואפילו אמר לו בעל הבית וכו'.** באותה
מעשה שם:

ז הַתְּנוּ בִּינֵיהֶם עַל דָּבָר זֶה. אִם נִשְׁאַר בְּגִבֵּה הַבַּיִת כְּדִי שְׁיִקַּח
אָדָם חֲבִילָה בִּינוּנִית עַל רֵאשׁוֹ וַיִּכְנֹס בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת אֵלוֹ
שְׁנַעְקָמוּ אִינוֹ סוֹתֵר. וְאִם אִינוֹ יָכוֹל לְהַכְּנֹס בָּהּ עַד שְׁיִכַּף אֶת
רֵאשׁוֹ סוֹתֵר וּמִתְקַן וּבּוֹנָה. וְאִין בְּעַל הָעֲלִיָּה יָכוֹל לְעַכֵּב שְׁהָרִי
הַתְּנוּ בִּינֵיהֶם תַּחֲלָה :

מגיד משנה **התנו ביניהם על דבר זה וכו'.** שם ופ"י בשהתנו סתם וחבילה
בינונית כתב המחבר בפירושו איסורייתא דמחוזא האמור בגמרא:

ח בַּיִת הַבֵּד שֶׁהוּא בְּנוִי בְּעֵבֵי הָהָר וְגִנָּה אַחַת עַל גְּבִיּוֹ. וְנִפְחָתוּ
שְׂמֵי בַּיִת הַבֵּד כְּאַרְבָּעָה טַפָּחִים אוֹ יוֹתֵר. הָרִי בְּעַל הַגְּנָה יוֹרֵד
וְזוֹרֵעַ לְמִטָּה עַד שְׁיַעֲשֶׂה זֶה לְבַיִת בְּדוֹ כֵּיפִין. וַיִּתְקַן הָעֲלִיּוֹן
קֶרֶקַע גִּנְתּוֹ וַיִּזְרַע כָּל גִּנְתּוֹ :

מגיד משנה **בית הבד שהוא בנוי וכו'.** פירש"י כגון שחקק אדם בסלע תחתיו
כמין כיפה והיתה גינתו מלמעלה ובית בדו מלמטה וכשמת נטלו בניו זה גינה
וזה בית הבד ומשנה היא פרק הבית והעלייה. **ומה שכתב המחבר בארבעה**
טפחים. כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני וכן בהלכות:

ט שְׂתֵי גִנּוֹת זֹו עַל גֵּב זֹו וְהִיָּרַק בִּינֵיהֶם בְּגִבֵּה עֵבֵי הָאָרֶץ
שְׂבִינֵיהֶם. כָּל שֶׁהָעֲלִיּוֹן יָכוֹל לְפָשֵׁט אֶת יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ מֵעֵקְרוֹ

הרי הוא שָׁלוּ וּבִלְבָד שָׁלָא יֵאָנֵס אֶת עֲצָמוֹ וְהִשְׁאָר שֶׁל תַּחְתּוֹן.
הִיָּה מְגִיעַ לְנוֹפוֹ וְאֵינּוּ מְגִיעַ לְעֵקְרוֹ לֹא יִטַּל הָעֲלִיוֹן וְאִם נָטַל אֵין
מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. אָבֵל הָאֵילָן הָעוֹמֵד עַל הַמִּצַּר אָף עַל פִּי
שֶׁהוּא נוֹטֵה לְתוֹךְ שְׂדֵה אַחַת מֵהֶן הִרי שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִין
בְּפְרוֹתָיו :

מגיד משנה שתי גנות זו על גב זו והירק בינתיים וכו'. משנה שם (דף קי"ח)
וכר"ש כדאיתא בגמרא ופירוש זו על גב זו סמוכות זו לזו האחת קרקעיתה
גבוה וזו שאצלה קרקעיתה נמוך והירק בינתיים בזקיפת גובה שזו גבוהה
מזו : **ובלבד שלא יאנוס וכו'**. מימרא בגמרא (דף קי"ט) שם ופירוש שלא יאנוס
עצמו לפשוט את ידיו וכו' : **היה מגיע לנופו וכו'**. בעיא דלא איפשיטא שם ויש
גורסין מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו מהו : **אבל אילן העומד על המצר וכו'**.
מחלוקת רב ושמואל פרק המקבל (דף ק"ז) ופסק כשמואל וכן בהלכות :

כסף משנה שתי גנות זו על גב זו וכו' היה מגיע לנופו ואינו מגיע לעיקרו וכו'.
גירסת רבינו כגירסת הרא"ש ועלתה בתיקו ויש לתמוה דכיון דספיקא הוא
הוי"ל לומר חולקין ואפשר שטעמו משום דתחתון הוי כמו מוחזק בו :

Ⓜ * שֶׁטֶף נָהַר אֶת זֵיתָיו וּשְׂתֵלָם בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ וְאָמַר הֲלֵה
זֵיתֵי אָנִי נוֹטֵל אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ מִשׁוּם יְשׁוּב הָאָרֶץ אֲלֵא יַעֲמְדוּ
בְּמִקוּמוֹ. וְאִם עֶקְרוֹ הִנָּהָר בְּגוּשֵׁיהֶן כְּשֶׁשְׂתֵלָן יַחְלְקוּ הַפְּרוֹת
בְּעַל הַשְּׂדֵה עִם בְּעַל הַזֵּיתִים כָּל שְׁלֹשׁ שָׁנִים וּלְאַחַר שְׁלֹשׁ הַכֹּל
לְבַעַל הַשְּׂדֵה. וְאִם לֹא נֶעְקְרוּ בְּגוּשֵׁיהֶן הַכֹּל לְבַעַל הַקְּרָקַע מִיָּד :

ההראב"ד שטף נהר זיתיו ושתלם בתוך שדה חבירו וכו' ואם עקרן הנהר
וכו' עד לבעל הקרקע מיד. א"א אומר אני בעל הזיתים נוטל ממנו דמי זיתיו
ליטע כלומר אומדין כמה אדם קונה זיתים כאלו ליטע אותם בתוך שדהו
עכ"ל :

מגיד משנה שטף נהר זיתיו וכו'. משנה וברייתא פרק השואל (דף ק"ה)
ומשום יישוב אי"י כדאיתא התם : **ואם עקרן הנהר בגושיהן**. מימרא דריש
לקיש שם (דף ק"א) ופירש"י ז"ל שנעקרו שם הקרקע שסביבותם שיכולין
לחיות על ידו ופטורין מן הערלה כדתנן אילן שנעקר הסלע עמו אם יכול לחיות
פטור ואם לאו חייב והרשב"א ז"ל פירש כן ואע"פ שיכולין לחיות בהן ומצילין

אותם מן הערלה מ"מ אינן יכולין לגדל פירות מחמת הגושין לבד : **ואם לא נעקרו בגושיהן הכל לבעל הקרקע מיד**. אם רבינו מפרש כרש"י ז"ל שהגושים הן מצילין אותו מן הערלה זה שנעקר בלא גושין יש לתמוה למה הוא זוכה בעל הקרקע תוך שלש הלא חייב הוא בערלה אלא א"כ נאמר שיזכה בעצים ולשון הגמרא לא שנו פירוש שחולקין אלא כשנעקרו בגושיהן ובתוך שלש אבל לאחר ג' הכל לבעל הקרקע. ובהשגות א"א אומר אני בעל הזיתים נוטל ממנו דמי זיתיו ליטע כלומר אומדין כמה אדם קונה זיתים כאלו ליטע אותם בתוך שדהו ע"כ. ואני אומר כשנעקרו בלא גושין ה"ז אבידה המותרת כזוטו של ים וכשלוליתו של נהר דודאי בעלים מתייאשי ממנו כמ"ש פ"ו מהלכות גזילה ואבידה ולפיכך הכל לבעל הקרקע מיד ואינו נותן לו דמים כלל וכפשט הגמרא אבל כשנעקרו עם הגושין הרי גדלו עם סיוע הגושין ולפיכך נוטל חלקו אי"נ שכל שנעקרו עם גושין שיכול לחיות בהן אין דרך הנהר להוליכן למקום רחוק ולפיכך אינו מתייאש מהן ובדין היה שיטלם אלא שחשו ליישוב הארץ כך נ"ל :

כסף משנה שטף נהר את זיתיו וכו' ואם לא נעקרו בגושיהן הכל לבעל הקרקע. כתב ה"ה על דברי ההשגות ואני אומר כשנעקרו בלא גושין ה"ז אבידה המותרת וכו' אי"נ כל שנעקרו עם הגושין וכו' עד אלא שחשו ליישוב הארץ כך נ"ל עכ"ל. ואני אומר שעל תירוץ ראשון קשה אע"פ שגדלו עם סיוע הגושין כיון דהוּו כזוטו של ים הרי נתייאשו הבעלים ואין להם חלק בו אבל העיקר כתירוץ השני ויהיה דין זה דוקא בארץ ישראל אי"נ כדברי הראב"ד והגמרא ורבינו קיצר במובן דפשיטא שיתן לו דמי עצים וזה נ"ל יותר וכ"כ הר"ן אבל לאחר ג' הכל של בעל הקרקע ומיהו יהיב ליה לבעל הזיתים דמי זיתים כמו שהיו שוים מתחלה כששטפן נהר אבל מה שהשביחו דבעל הקרקע הוי דשבחא דאילנות אפילו תוך שלש הרי הוא כפירות דלאחר שלש דמצי א"ל אי אנא נטעי כוליה שבחא דידי הוה עכ"ל :

יא פיוצא בו המוכר זיתיו לעצים אם פסק עמו לקח מיד כל הפרות שיעשו הרי הן לבעל הקרקע. ואם התנה עמו לקח כל זמן שירצה כל הפרות שיוציאו לבעל העצים. מכר סתם אם עשו פחות מרביעית לסאה חוץ מן ההוצאה הרי אלו של בעל הזיתים. עשו רביעית לסאה חוץ מן ההוצאה הרי אלו יחלקו :

מגיד משנה המוכר זיתיו לעצים אם פסק וכו'. משנה שם (דף ק' ע"ב) בזה הלשון המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו לבעל הזיתים

עשו רביעית לסאה זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו ואמרו בגמרא היכי דמי אי דא"ל קוץ לאלתר אפילו פחות מרביעית נמי דבעל הקרקע [בעי למיהוי] אי דא"ל כל אימת דבעית קוץ אפילו רביעית נמי דבעל הזיתים [בעי למיהוי] לא צריכא דא"ל סתמא פחות מרביעית לא קפדי אינשי ארביעית קפדי א"ר שמעון בן פזי ורביעית שאמרו חוץ מן ההוצאה ופירוש פחות מרביעית לסאה פירש"י ז"ל זיתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן ודברי רבינו פשוטין הן אבל הרשב"א ז"ל כתב היכי דמי אי דא"ל קוץ לאלתר אפילו פחות מרביעית נמי דבעל הקרקע נ"ל דלאו הכל לבעל הקרקע קאמר דהא א"ל לוקח זיתי גדלו אלא לבעל הקרקע מחציתן קאמר כדינא דמתני' ביתר מרביעית והיינו דקאמר פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע ומאי נמי דקאמר אלא פחות מרביעית נמי כיותר מרביעית עכ"ל והביא לשון המחבר וכתב ואינו מחוור בעיני וקשה לן אם כדבריו ז"ל לימא אפילו פחות מרביעית נמי ולישתוק וכיון דאמתני' קאי אנא ידענא דחולקין קאמר אלא ה"פ לא מיבעיא רביעית דהוי כולו דבעל הקרקע כיון שהתנה עמו לקוץ מיד אלא אפילו פחות מרביעית נמי הרי הוא לבעל הקרקע וקשיא מתני' בתרתי זה דעת רבינו ויש לתרץ לדעת הרשב"א ז"ל דאידי דאמר באידך דבעל זיתים אמר בהא דבעל קרקע ואין זה מספיק שהיה לו לומר אפילו פחות מרביעית יחלוקו ודברי רבינו ז"ל עיקר וכן נראה מדברי הגאון ז"ל בספר המקח בשער חמשים :

הלכות שכנים - פרק חמישי

א חֲצֵר הַשְּׂתַפְיִין כָּל אֶחָד מֵהֶן כּוֹפֶה אֶת חֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהּ בֵּית שֵׁעַר וְדֹלֶת. וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהַחֲצֵר צָרִיכָה לָהֶם צָרָךְ גְּדוֹל. אוּ דְבָרִים שֶׁנֶּהְגּוּ בְּנֵי הַמְּדִינָה לַעֲשׂוֹתָם. אֲבָל שְׂאֵר הַדְּבָרִים כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֵינּוּ כּוֹפֶהוּ. עֲשֵׂה אֶחָד מֵהֶן מֵעֲצָמוֹ אִם גָּלָה הַשְּׂנִי דַעְתּוֹ שֶׁנּוֹחַ לוֹ בְּמָה שֶׁעָשָׂה חֲבֵרוֹ מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת [א] הַכֹּל וְנוֹתֵן חֵלְקוֹ בְּהוֹצָאָה :

מגיד משנה חצר השותפין כל אחד מהן כופה וכו'. במשנה פירקא קמא דבבא בתרא (דף ז') פסק כתנא קמא וכ"פ ז"ל: אבל שאר הדברים כגון ציור וכיור וכו'. זה פשוט: עשה אחד מהן וכו'. אולי הוציא זה המחבר מדין בונין הכותל למעלה מארבע אמות שאם גילה אחד דעתו שהוא רוצה בו שפורע חלקו בהוצאה כמבואר ראש פרק ג':

כסף משנה חצר השותפין כל אחד מהם וכו'. כתב הרב המגיד פסק כתנא קמא. ואף על גב דרשב"ג פליג עליה ואמר ר"י כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו כבר כתב הר"ן דלא קי"ל כההוא כללא דאמוראי נינהו ואליבא דר"י כדאמרינן בפרק זה בורר ואיכא טובא דלית הלכתא כוותיה: עשה אחד מהם בעצמו וכו'. כתב ה"ה אולי הוציא זה מדין בונה הכותל למעלה מד' אמות וכו'. ואפשר שלמד זה מדין המקיף את חבירו משלש רוחותיו ועמד ניקף וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל:

ב מי שיש לו בית בְּחֶצֶר אַחֶרֶת בְּנֵי הַחֶצֶר מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם דָּלַת וְנֶגֶר וּמְנַעוּל. אֲבָל בְּשָׂאֵר הַדְּבָרִים אֵין מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שְׂרוּי עִמָּהֶם בְּאוֹתָהּ חֶצֶר מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל:

מגיד משנה מי שיש לו בית בחצר וכו'. תוספתא כלשונה הובאה בהלכות:

ג אֶחָד מִן הַשְּׂתֵּפִין בְּחֶצֶר שֶׁבִקֵּשׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ בְּהֶמָּה אוֹ רְחִים אוֹ לְגַדֵּל בָּהּ תְּרִנְגוּלִין חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו. וְכֵן שָׂאֵר הַדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹתוֹ בְּחֶצְרוֹתֵיהֶן בְּכֻלָּן הַשְּׂתֵּפִין מְעַכְּבִין זֶה עַל זֶה. חוּץ מִן הַכְּבִיסָה לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶכָּן שֶׁל בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּבַזֹּת עַל גַּב הַנָּהָר:

מגיד משנה אחד מן השותפין בחצר שביקש וכו'. ס"פ חזקת (דף ס') נתבאר: וכן שאר הדברים וכו' חוץ מן הכביסה וכו'. מימרא שם (דף נ"ז ע"ב) אמר ר"י וכו' בכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה:

ד אֶחָד חָצַר הַשְּׁתַּפִּין וְאֶחָד מִבּוֹי שְׁאִינוּ מְפֹלֵשׁ כָּל בְּנֵי הַמְּבּוֹי מְעַכְּבִין זֶה עַל זֶה שֶׁלֹּא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּמְּבּוֹי אֶלָּא בְּדַבָּרִים שֶׁדָּרָךְ בְּנֵי הַמְּדִינָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּמְּבּוֹאוֹת :

מגיד משנה אחד חצר השותפין ואחד מבוי וכו'. נתבאר בתוספתא (סוף ב"מ) שבני מבוי כופין זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט וכו' כמו שנתבאר שם כ"ש לעשות במבוי דברים שאין דרך לעשותן ופשוט הוא אחר שהרשות משותפת ביניהם :

ה * אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין בְּחָצֵר שֶׁהָעֶמִיד בְּהֶמָּה או רחיים וכיוצא בהן בחצר ולא מחה בו שתפו הרי זה מעכב עליו כל זמן שירצה. ואם העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחצה גבוהה עשרה טפחים החזיק. שהשתפין ^[ב] מקפידין על המחצה והואיל והניחו מחל. בפמה דברים אמונים בחצר השתפין. אבל בחצר חבירו אפלו העמיד בהמתו ועשה לו מחצה לא החזיק שהדבר ידוע שאין זה אלא דרך שאלה. והוא הדין לכל מעמיד תנור וכירים ומגדל תרנגולין וכיוצא בהן. שאם תאמר החזיק אין לך אדם שמשאיל מקום לחבירו :

ההראב"ד אחד מן השותפין וכו' בד"א וכו' עד מקום לחבירו. א"א הירושלמי חולק עליו א"ר אלעזר המגדל תרנגולין בחצר שאינה שלו הרי זה חזקה א"ר יוסי ויאות מה נפשך אם יש לו לגדל הרי זה גדל ואם אין לו לגדל הרי החזיק ואומר אני כל אלו המחילות שאמרו שאין עמהם טענת מכירה או מתנה אין מפסידין ממנו קרקע מתורת מחילה ואם רצה לבנות בית בחצירו בונה וחזקתו בטלה מאליה אלא כ"ז שהחצר כך החזיק זה בתשמישו ועל דרך זה יתקיימו דבריו. עכ"ל :

מגיד משנה אחד מן השותפין בחצר וכו'. משנה פ' חזקת העמידה בגמרא בחצר השותפין : ואם העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחיצה וכו'. שם במשנה : בד"א בחצר השותפין וכו'. זו סברת הרב אבן מיגש ז"ל וכ"כ פרק חזקת והא דאמרינן בחצר השותפין עסקינן לאו למימרא דבחצר חבירו דקפיד אפילו אהעמדה כדי הויה לה חזקה דא"כ אין לך משאיל מקום לחבירו בחצרו להעמיד שם בהמתו אלא למימרא דבחצר שאינה של שותפין אפילו

עשה מחיצה נמי לא הויה לה חזקה דבודאי בדרך שאלה היא. עוד כתב ז"ל ודוקא היכא דלא החזיק שלש שנים הוא דאיכא לאיפלוגי בין חצר חבירו לחצר השותפין אי"נ החזיק ג' שנים וליכא טענה אלא מחמת שתיקה אבל החזיק שלש שנים חזקה שיש עמה טענה בחצר חבירו אפילו לא עשה מחיצה והיתה עומדת שם ביום ובלילה ה"ז חזקה דהיינו כל חזקה שבעולם ובחצר השותפין אם לא עשה מחיצה אפילו החזיק שלש שנים לא הויה חזקה נמצא שבחצר חבירו הכל תלוי בשני חזקה והוא שטוען שמכר או נתן ובחצר השותפין הכל תלוי בעשיית מחיצה ואין משגיחין על השנים אלו דבריו ז"ל ודברי המחבר בדין חצר חבירו בלא חזקת שלש שנים הם אבל בחזקת שלש שנים בטענה ודאי החזיק וכ"כ פ"י"ב מהלכות טוען ונטען. ובהשגות כתוב אי"א הירושלמי חולק עליו וכו'. סובר הר"א ז"ל שדברי הירושלמי אפילו בלא חזקת שלש הוא וכ"נ דעת בעל העיטור ז"ל ומפרשים הרי זו חזקה מחמת מחילה ודברים מתמיהים הם שבהעמדת בהמה לשעה או בגידול תרנגולין תהיה חזקה ואין לומר לי יום שהרי לא ביארו ואם כדבריהם אין לך אדם משאיל מקום לחבירו וכמ"ש רבינו ונ"ל שפירוש הירושלמי לפי דבריו הוא בחזקת שלש שנים ובטענה ואמרו גדל סתם לסמוך על הידוע שרוב החזקות בשלש שנים ורבי יוסי הכריח כן ואמר אם יש לו לגדל שהוא כדברי המחזיק שנמכר או שנתן מקום זה לו להשתמש בכך הרי גדל פירוש הרי גדולו מוכיח עליו ואם כדברי הלה שלא נתן לו רשות לגדל הרי החזיק ואיך יחזיק שלש שנים בלא טענה זה נ"ל לפרש לדעת רבינו ורבו ז"ל:

אָחַד מִן הַשְּׁתֵּפִין שֶׁבִקֵּשׁ לְפָתַח לוֹ חֲלוֹן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְחַצֵּר חֲבֵרוֹ מְעַכָּב עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ מִמְּנוֹ. וְאִם פָּתַח יִסְתֵּם. וְכֵן לֹא יִפְתְּחוּ הַשְּׁתֵּפִים בְּחֶצֶר פְּתַח בֵּית כְּנָגַד פְּתַח בֵּית אֹ חֲלוֹן כְּנָגַד חֲלוֹן. אֲבָל פּוֹתַח אָדָם לְרִשּׁוֹת [טז] הָרַבִּים פְּתַח כְּנָגַד פְּתַח וְחֲלוֹן כְּנָגַד חֲלוֹן. מִפְּנֵי שֶׁאֹמֵר לוֹ הָרִינִי כְּאֶחָד מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הָרַבִּים שְׂרוֹאִין אוֹתָךְ:

מגיד משנה אחד מן השותפין שביקש לפתוח וכו'. משנה וגמרא סוף חזקת (דף נ"ט ודף ס'): **וכן לא יפתחו השותפין בחצר פתח כנגד פתח וכו'.** משנה שם ופירש ר"ש ז"ל אלא ירחיק משהו זה מכנגד זה וטעמא משום צניעותא וכתב הרשב"א ז"ל שהטעם לפי דבריו דדי בהרחקת משהו דסוף סוף אי בעי קאי בחצר וחזי ליה והאריך בזה ובסוף דבריו כתב ולולי שאמרה הר"ש היה נראה שצריך להרחיק עד שלא יוכל לראות מפתחו דרך פתח חבירו כלל: **אבל פותח אדם לר"ה וכו'.** במשנה שם ובגמרא דא"ל סוף סוף הא בעית איצטנועי

מבני ר"ה ופירש ז"ל דסוף סוף רוכבי סוסים וגמלים רואין אותך בחלונותיך, דעתו ז"ל שאפלו בחלון שהוא גבוה ואין אנשים הולכים על רגליהם יכולין לראות דרך החלון פותחין כנגדו והקשו עליו מאותה דאביי הנזכרת פ"א מדין שני בתים בשני צידי ר"ה שאמרו זה עושה מעקה לחצי גגו וכו' כנזכר למעלה בפ"ג אלא הכא בחלונות נמוכים בדוקא הוא מתניי וכל פתח שאין אדם יכול ליכנס ולצאת נקרא חלון וכן עיקר ע"כ לשון הרשב"א ז"ל:

כסף משנה אחד מן השותפין שביקש לפתוח לו וכו' ואם פתח יסתום. היינו כר' חייא בס"פ חזקת (דף נ"ט) דאמר לההוא דפתח חלונותיו לחצר השותפין יגעת ופתחת יגע וסתום וס"ל לרבינו דמיירי כשצוח חבירו המעכב עליו כשידע דאל"כ מחל וכמ"ש ה"ה בפרק י"א: **וכן לא יפתחו השותפין בחצר וכו'.** כתב ה"ה ולולא שאמרה הר"ש היה נראה שצריך להרחיק וכו'. הרמב"ן בחידושו נתן טעם לדברי הר"ש: **אבל פותח הוא לר"ה וכו'.** כתב ה"ה והקשו עליו מאותה דאביי הנזכרת פרק ראשון וכו' שאמרו זה עושה מעקה לחצי גגו וכו' כלומר וכ"ש דיכול למימר בני ר"ה כי לא דרכי גמלים לא חזו לי:

וְאִם עַל פִּי כֵן לֹא יִפְתַּח אָדָם חֲנוּת כְּנֶגֶד פֶּתַח חֲצָר חֵבְרוֹ שְׁזָה הַזֶּק קְבוּעַ תְּמִיד. שְׁהָרִי בְּנֵי רְשׁוֹת הָרַבִּים עוֹבְרִים וְשָׁבִים וְזָה יוֹשֵׁב בְּחֲנוּתוֹ כָּל הַיּוֹם וּמַבִּיט בְּפֶתַח חֲבְרוֹ:

מגיד משנה ואעפ"כ לא יפתח אדם חנות וכו'. תוספתא הובאה בהלכות ודקדקו המפרשים ז"ל במבוי שאינו מפולש אם פותחין לו פתח כנגד פתח והעלה הרשב"א ז"ל דאפילו במבוי כל שיש למטה ממנו שלשה בתים הרי הוא כרה"ר דא"ל סוף סוף הא בעית איצטנועי מן הרבים ורה"ר דקתני לאו דוקא אלא שרבים בוקעין בו עכ"ל:

כסף משנה אע"פ כן לא יפתח אדם חנות וכו'. כתב ה"ה ודקדקו המפרשים ז"ל במבוי שאינו מפולש וכו'. הטור כתב בסימן קנ"ד בשם הר"י ברצלוני שכל מבוי שאינו מפולש דינו כחצר וכ"כ נימוקי יוסף בס"פ חזקת בשם הרמב"ן והריטב"א וכ"נ מהירושל':

ח אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין בְּחָצֵר שֶׁלְקַח בֵּית בְּחָצֵר אַחֶרֶת אֵינוֹ יָכוֹל לְפָתַח פְּתָחוֹ לְחָצֵר הַשְּׁתֵּפִין שְׁלוֹ. אֶפְלוּ בָנָה עָלֶיהָ עַל גְּבֵי בֵיתוֹ לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ פֶּתַח לְתוֹךְ הַחָצֵר לְפִי שְׁמֵרָבָה עָלֶיהֶן אֶת הַדָּרָךְ נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהָיָה לָזָה שָׁכֵן אֶחָד וְנַעֲשׂוּ לוֹ שְׁכָנִים הָרַבָּה. אֲבָל

פֹּתַח הוּא פֶּתַח עֲלֵיהָ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם רָצָה לְחַלֵּק חֲדָרוֹ לְשָׁנִים
חֹלֵק :

כסף משנה אחד מן השותפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת וכו'. רבינו מפרש כהרי"ף שכתב בתשובה שמי שלקח בית בחצר אחרת יכול לפותחה לתוך ביתו אבל לא לחצר השותפין ובלבד שיסתום הפתח שהיה לו לחצר אחרת וכ"ת כיון שאין שם דרך אלא על ביתו אמאי צריך לסתום הפתח שיש לו בחצר אחרת והא אין אדם עשוי להכניס דיורין שיעברו דרך עליו כדאמרינן גבי עלייה ז"ל דבעלי אותה חצר כשיהיה הפתח פתוח עושין משם קפנדריא דרך חצר השותפין כדי לקצר הדרך שלא מדעתו אי נמי לפעמים אפילו מדעתו כיון דבכל שעה אינם עוברים דרך שם לא קפיד כ"כ והיינו דאמרינן התם מאי חדר שחלק ביתו לשנים ואין לו שום פתח למקום אחר אלא הפתח הראשון שהיה לו לחצר וכן נמי יכול לבנות עלייה על גבי ביתו בניין חדש ובלבד שלא תהיה פתוחה לחצר אלא שעולין לה דרך ארובה שבקרקעיתה לפי שאינה עשויה לדירה ואין עשוי להשכיר לאחרים מקום כזה שיעברו דרך עליו כמ"ש הוא ז"ל בפרק המוכר את הבית וכן דעת רבינו ואע"פ שלא כתב פתח גבי בית כמו בעלייה מוכרח הוא בדבריו שלא אמר לא יפתחנה אלא לחצר הא לביתו יפתח ואי הוה ס"ל דלא יפתח אפילו לבית הוה ליה למימר לא יפתחנה לבית דהוי רבותא דכ"ש לחצר ועוד שכיון שסתם פתח של הצד האחר היינו חלק ביתו לשנים וכ"כ הרמב"ן ז"ל והוא הדין ללוקח בית לפנים מביתו ופתחו לתוך ביתו ולא עשה לו פתח לחצר השותפין וסתם הפתח שהיתה בחצר שהכל בכלל חלק ביתו לשנים וכפי מה שפירשתי אין מקום להשגת הראב"ד דההיא אינה עשויה לדירה כדאמרן :

ט מִכָּאן אַתָּה לָמַד שְׁאֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין שֶׁהָבִיא אֶצְלוֹ לְבֵיתוֹ אֲנָשִׁי בֵּית אַחֶרֶת יֵשׁ לְחַבְרוֹ ^[ה] לְעֵכָב עָלָיו מִפְּנֵי שְׁמִרְכָּה עָלָיו אֶת הַדֶּרֶךְ. * וְכֵן הַמְּשֻׁכָּר בֵּיתוֹ לְבַעַל בֵּית אֶחָד וְאַחַר כֵּן הָבִיא עִמּוֹ קְרוֹזָבִיּוֹ אוֹ מִיַּדְעָיו לְשֹׁכֵן עִמּוֹ כְּאֶחָד בְּבֵית זֶה הָרִי הַמְּשֻׁכָּר מְעַכָּב עָלָיו :

ההראב"ד וכן המשכיר בית לבעל בית וכו' עד מעכב עליו. א"א בחיי ראשי ז"ל דבריו סותרים זה את זה שאמר תחלה שבונה עלייה על ביתו ופותחה לביתו ואע"פ שהם מרבים שכנים בדירות חלוקות ואיך ימנע ממנו שלא יכניס לביתו כל מי שירצה ואם ירצה לקבל אכסנאין לת"ת נמנע ממנו עכ"ל :

מגיד משנה (ח-ט) אחד מן השותפין שלקח בית וכו'. משנה שם: **אבל פותח הוא פתח עלייה לתוך ביתו וכו'.** דעת המחבר ז"ל בפירוש הסוגיא כדעת הרב אלפסי ז"ל שיכול לבנות העלייה לתוך ביתו והטעם שכל שהיא פתוחה בתוך ביתו אינו עשוי להכניס שם דיורין כיון שאין שם דרך אלא עליו וכ"כ הרמב"ן ז"ל ואפילו בית שלקח בחצר אחרת אם סתם פתח החצר ההוא ופתחו לתוך ביתו רשאי שלא כדברי קצת המפרשים ז"ל שסוברין שאינו יכול לבנות עלייה על גבי הכותלים כלל ואע"פ שהוא פותח לתוך ביתו וכן אינו רשאי לפתוח בית מחצר אחרת לתוך ביתו בשום צד וכבר פירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל והסוגיא לדעת הרב אלפסי ז"ל ומבואר בתוספתא כדבריו: **מכאן אתה למד שאחד מן השותפין שהביא אצלו לביתו וכו'.** זה סברת המחבר וראייתה בצדה ומבואר בגמרא שהטעם מה שנזכר למעלה מפני שמרבה עליהם הדרך. ובהשגות א"א חיי ראשי נ"ל דבריו סותרין זה את זה וכו'. ואני אומר שאין דברי המחבר בסמוכין על שולחנו ונטפלין עמו דכל כי הא יהא ביתו פתוח לרוחה ותבא עליו ברכה אבל כשאין סמוכין על שולחנו ואין נטפלין עמו ודרין שם יכולין לעכב עליו. **ומה שכתב שהוא פותח עלייה לתוך ביתו.** לאו למימרא שידורו בה אחרים אדרבה הטעם הוא מפני שאינו עשוי להכניס דיורין שיעברו דרך ביתו כמ"ש למעלה ולפתוח העלייה לחצר מוחין בידו אף על פי שאינו מכניס בה דיורין דלאו כל כמיניה לרבות פתחים בחצר או שמא יכניס בה דיורין ולא בעי למיקם בהדיה בדינא זה נראה בדעת המחבר ז"ל ודעת הר"א ז"ל הוא שכל שאינו מרבה בפתחים או בבתים יכול להרבות דיורין ואפילו חלוקין: **וכן השוכר וכו'.** זה נראה שאפילו הר"א ז"ל יודה בו והטעם לפי שגוף הבית למשכיר ומכל מקום נראה דברוצה לסמוך על שולחנו אדם אחד שהרשות בידו ואין משכיר יכול לעכב עליו דסתם שוכר בית לו ולנטפלין עמו הוא שוכר זה נ"ל:

הָיָה פֶּתַח שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִיין קָטָן אֵינוֹ יָכוֹל לְהִרְחִיבוֹ שְׁהָרִי שְׁתֵּפוּ אֹמֵר לוֹ בְּפֶתַח קָטָן אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתֵּר מִמֶּךָּ בְּשַׁעַת תִּשְׁמִישׁ וְאֵינִי יָכוֹל לְהִסְתֵּר מִמֶּךָּ בְּפֶתַח גָּדוֹל. וְאִם הָיָה הַפֶּתַח גָּדוֹל לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם שְׁהָרִי אֹמֵר לוֹ בְּפֶתַח אֶחָד אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתֵּר בְּשְׁנַיִם אֵינִי יָכוֹל:

מגיד משנה היה פתח של אחד מהן קטן לא יעשהו גדול וכו'. משנה וגמרא שם (דף ס'): **וכן אם הפתח גדול לא יעשנו שנים וכו'.** משנה וגמרא שם:

יא אָבֵל מִי שֶׁהָיָה לוֹ פֶּתַח קָטָן לְרֵשׁוֹת הַרְבֵּים וְרָצָה לְהִרְחִיבוֹ. אוֹ הָיָה רָחֵב וְרָצָה לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁנַיִם. אֵין חֲבֵרוֹ שֶׁכִּנְגְדוֹ מְעַכֵּב עָלָיו. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר בְּנֵי רֵשׁוֹת הַרְבֵּים שֶׁאֵינָן יְכוּלִין לַעֲכָב עָלָיו :

מגיד משנה אבל מי שהיה לו פתח קטן לרשות הרבים וכו'. משנה שם :

יב כּוֹפִין בְּנֵי מְבוּי זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶן לְחֵי אוֹ קוֹרָה לְמְבוּי :

מגיד משנה כופין בני מבוי זה את זה וכו'. תוספתא הובאה בהלכות פ"ק. [בש"ס דעירובין דף פ'] :

יג מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח לְמְבוּי אֵין בְּנֵי מְבוּי כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת דָּלֶת לְמְבוּי שֶׁיִּכּוֹל לֹמַר רְצוֹנִי שֶׁאֶכְנֵס בְּחִבְלֹתַי עַד פְּתַחִי. וּמְבוּי הַמְּפֹלֵשׁ לְרֵשׁוֹת הַרְבֵּים וּבִקְשׁוֹ בְּנֵי הַמְּבוּי לְהַעֲמִיד לָהֶם דָּלֶתוֹת בְּנֵי רֵשׁוֹת הַרְבֵּים מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים דּוֹחֲקִין הַרְבֵּים וְנִכְנָסִין בּוֹ :

מגיד משנה מי שיש לו פתח במבוי וכו'. שם בתוספתא וכתב אבן מיגש ז"ל וכיון שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי עד פתחי אפילו לעכב נמי יש לו לעכב ולמנוע אותן מעשיית הדלת וכ"כ הרשב"א ז"ל : ומבוי המפולש לר"ה וכו'. מימרא דשמואל פ"ק (דף י"ב) ופירש הרשב"א ז"ל דמפולשין לאו למימרא דוקא מפולשין משני צדדין אלא אפילו מצד אחד וכן מוכחת הסוגיא ויש מי שפירש דוקא במפולשין משני צדדין :

יד מִי שֶׁבִּקֵּשׁ לִפְתּוֹחַ פֶּתַח בְּמְבוּי שֶׁאֵינּוֹ מְפֹלֵשׁ בְּנֵי מְבוּי מְעַכְּבִין עָלָיו מִפְּנֵי שֶׁמְרַבֶּה עֲלֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ. וְאִם הָיָה מְבוּי מְפֹלֵשׁ פּוֹתֵחַ כָּל פֶּתַח שֶׁיִּרְצָה [1] לְכַתְּחֹלָה :

מגיד משנה מי שביקש לפתוח לו פתח במבוי וכו'. נתבאר בפירוש פ"ק (דף י"א) בסוגיא שאינו רשאי לפתוח לכתחלה : ואם היה מבוי מפולש וכו'. כך כתוב בהלכות וכך כתבו ז"ל ובמפולש לר"ה :

כסף משנה מי שביקש לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש וכו' ואם היה מבוי מפולש וכו'. וכתב ה"ה ובמפולש לר"ה ונימוקי יוסף כתב אבל אם היה מפולש אין מעכבין עליו דהוי ליה כר"ה אע"פ שאין לו י"ו אמה וני"ל שאין זה חולק על ה"ה דר"ה דקאמר לא להצריך שיהא בו י"ו אמה אלא לאפוקי דוקא סימטא דכיון דאין רבים בוקעין בו להדיא יש להקפיד בו על דריסת הרגל אבל ר"ה אע"פ שאין לו ט"ז אמה אין להקפיד בו על דריסת הרגל:

טו הָיָה לו פֶּתַח סְתוּם בְּמַבּוּי שְׁאִינוֹ ^[ז] מְפֻלָּשׁ הָרִי זֶה פּוֹתְחוֹ בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה. וְאִם פָּרַץ אֶת ^[ח] פְּצִימּוֹ בְּנֵי מַבּוּי מְעַכְבִּין ^[ט] עָלָיו. וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי מַבּוּי שֶׁבִקֵּשׁ לְסִתּוֹם פְּתָחוֹ וּלְהַחְזִירוֹ לְמַבּוּי אַחֵר בְּנֵי מַבּוּי מְעַכְבִּין עָלָיו שְׁמָא יָבּוּא עֲלֵיהֶם מִסּוּמְתַמְעֵט מִחֻלְקָן מִן הַמַּס הַקְּצוּב עַל בְּנֵי הַמַּבּוּי. לְפִיכָךְ מְקוּם שְׁאִין הַמַּס קְצוּב עַל בְּנֵי הַמַּבּוּי הָרִי זֶה סוּתָם פְּתָחוֹ בְּכָל עֵת שְׁיִרְצָה:

מגיד משנה היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפולש וכו'. ברייתא פ"ק: ואם פרץ את פצימיו וכו'. מימרא שם ופירוש שסלק מזוזתו ומשקופו שגילה דעתו שאינו רוצה לפתחו עוד: וכן אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו וכו'. גירסת המחבר כגירסת ההלכות אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או לא אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת ופשטו בני מבוי מעכבין עליו כלומר שבני המבוי הישן יכולין לעכב לפי שהאכסניא היא מתחלקת לפי בני אדם ופירוש אכסניא מתחלקת הוצאת חיל המלך ומשרתיו וזה מ"ש המחבר:

כסף משנה וכן אחד מבני מבוי שביקש לסתום פתחו וכו'. בפ"ק דבתרא (דף י"א) בעא מיניה רב הונא מרב אמי אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת א"ל בני מבוי מעכבין עליו אכסניא לפי בני אדם מתחלקת ודעת רבינו כדעת המפרשים x שכתב הרמב"ן ששתי השאלות אחת הן וכך שאל אחד מבני המבוי שביקש לנעול פתחו שלא יהא נכנס ויוצא דרך מבוי זה מי מעכבין עליו משום שהאכסניא שהמלך מטיל לפי בני אדם הנכנסים ויוצאים במבוי מתחלקת או לפי פתחים מתחלקת הילכך כל זמן שלא פרץ זה פצימיו נותן חלק עמהם כמו שהיה מקודם לכן ואין בני מבוי מעכבין עליו ופשט ליה מעכבין וא"ת הרי כתב רבינו לעיל בסמוך מי שביקש לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליהם את הדרך וזה הוא פירוש דברי ר"ה לשאר מפרשים ומאחר שהוא מפרש דברי

רב הונא בע"א כמ"ש מנין לרבינו דין זה וי"ל דיליף לה מדתניא בההוא פירקא אחד מבני מבוי שביקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו והתימה מה"ה שכתב על ההיא דמי שביקש לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש שנתבאר בסוגיא ולא כתב שהיא ברייתא :

טז חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפולש כגון משתמשות [א] עם החיצונה והחיצונה משתמשת לעצמה. וכן השניה משתמשת לעצמה ומשתמשת עם החיצונה ואינה משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת עם כגון ומשתמשת לעצמה. לפיכך אם בעל השניה בנה אצטבא כנגד פתחו וסתמו אין החיצונה [ב] יכולה לעכב עליו. אבל כל הפנימיות מעכבין עליו מפני שמרבה עליהן את הדרך בארץ שהרי מקיפין האצטבא. וכן בעל השניה שפתח לחצרו פתח שני בינו ובין החיצונה אין החיצונה מעכבת עליו שאין לו להשתמש אלא מפתחו ולחוץ. אבל אם פתח הפתח השני בינו ובין השלישי הפנימית מעכבת עליו שאין לו להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו הראשון ולחוץ. וכן הדין בכלן :

מגיד משנה חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפולש וכו'. מחלוקת דרבי ורשב"א (שם דף י"א) פסק כרבי ודלא כרב הונא וכן בהלכות: **וכן בעל השנייה שפתח לחצרו וכו'.** ג"ז מוכרח שם וכו' וכן מוכחת הברייתא :

כסף משנה **וכן בעל השנייה וכו'.** כתב הרב המגיד שהוא מוכרח שם ואני אני רואה הכרח וגם דברי רבינו צריכין ביאור שכתב אבל פתח בינו ולבין השלישית הפנימית מעכבת עליו משמע שאם פתח בינו ובין החיצונה אין הפנימית מעכבת עליו דאי לא כן הוה ליה למיפלג ולמיתני בדידה אין החיצונה מעכבת עליו אבל הפנימית מעכבת עליו וקשיא לן אמאי אין הפנימית מעכבת עליו הרי אמרו פנימית משתמשת עם כולן ועוד יש לדקדק למה אמר הפנימית מעכבת עליו הל"ל הרי היא מעכבת עליה ואפשר לומר שאף על פי שאמרו הפנימית משתמשת עם כולן כיון שהשנייה יכולה להשתמש מפתחה ולחוץ הרי הוא רשאי לפתוח בינה לחיצונה שהיא והפנימית שותפות בתשמיש המקום ההוא אבל מפתחה ולפנים אין לשנייה רשות להשתמש כלל הילכך הפנימית מעכבת עליה ודקדק לומר הפנימית

מעכבת עליה ללמדנו שאפילו אם השלישית מתרצה שיפתח פתח זה הרביעית
שהיא פנימית ממנה מעכבת עליה:

הלכות שכנים - פרק ששי

א כּוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת חוֹמָה דְּלַתִּים וּבְרִיחַ לָעִיר
וּלְבָנוֹת לָהֶן בֵּית הַכְּנֶסֶת [א] וְלִקְנוֹת סֵפֶר תּוֹרָה וּנְבִיאִים
וּכְתוּבִים כְּדִי שְׂיִקְרָא בָּהֶן כָּל מִי שְׂיִרְצֶה לְקָרוֹת מִן הַצְּבוּר :

מגיד משנה כופין בני העיר זה את זה וכו'. משנה פ"ק (דף ז' ע"ב) דלא
כרשב"ג. ומ"ש ולבנות בהן בית הכנסת וכו'. היא בתוספתא (סוף ב"מ) והיא
בהלכות:

ב מִי שֶׁשָּׁלַח עִיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כּוֹפִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין לְקַח לוֹ דָּרָדָּ
מֵאֲרֵבַע רוּחוֹתֶיהָ מְשׁוּם יָשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכוֹפִין בְּנֵי בְּקָעָה
זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת בֵּינֵיהֶם חֲרִיץ וּבֶן חֲרִיץ :

מגיד משנה מי שלקח עיר בארץ ישראל וכו'. מימרא ב"ק פ' מרובה (דף פ'
ע"ב): וכופין בני בקעה וכו'. תוספתא בהלכות פ"ק דב"ב ופירוש חריץ ובן
חריץ שניהם סביב הבקעה וכבר נזכר עניינן ואיכותן פכ"א מהלכות מכירה:

ג מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲצֵר בְּעִיר אַחֶרֶת בְּנֵי הָעִיר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ לַחֲפֹר
עֲמָקָם בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וְאִמַּת הַמַּיִם. אֲבָל בְּשֶׁאֵר כָּל
הַדְּבָרִים אֵין מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שָׂרוּי עֲמָקָם בְּאוֹתָהּ
הָעִיר מְשַׁעְבְּדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל :

מגיד משנה מי שיש לו חצר בעיר אחרת וכו'. תוספתא כלשונה באה בהלכות
פ"ק דב"ב:

ד כָּשֶׁהוּ גּוֹבִין מֵאַנְשֵׁי הָעִיר לְבָנוֹת הַחוּמָה גּוֹבִין לְפִי קְרִיבַת [ג] הַבָּתִּים מִן הַחוּמָה כָּל הַסְּמוּךְ לַחוּמָה נוֹתֵן יוֹתֵר :

מגיד משנה **כשהן גובין מאנשי העיר וכו'.** בגמרא שם (דף ז' ע"ב) בעא מיניה ר"א מר"י כשהן גובין לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון גובין א"ל לפי [שבח] ממון גובין וכו' איכא דאמרי בעא מיניה רבי אלעזר מר"י כשהן גובין לפי קירוב בתים הם גובין או דילמא לפי ממון הן גובין א"ל לפי קירוב בתים הם גובים וכו' ע"כ ובהלכות כתבו לשון אחרון לבד כדברי המחבר אבל הרב אבן מיגש ז"ל פירש שהלשון האחרון להוסיף בא ולומר ששבח ממון זה לפי קירוב בתים הן גובין אותו שאילו עשיר שביתו קרוב ועשיר כמותו רחוק גובין מן הרחוק פחות מן הקרוב אבל לעולם לפי שבח הממון ג"כ שאילו עשיר רחוק ועני קרוב מה יגבו מן העני ואין לו אלא מן העשיר הרחוק גובין יותר ממה שגובין מן העני הקרוב ושבח ממון שאמרנו שבח ממון המטלטל קאמר שאין אלו באין אלא לשלול שלל ואין שוללין את הקרקעות. ומ"מ הכל לפי מה שהוא ענין שאם באו גייסות בשעת מלחמת מלכים ללכוד את העיר להרסה או לשורפה גובין לפי הכל זה לשון הרשב"א בשם הרב רבינו יהוסף הלוי אבן מיגש ז"ל. ולא נראה כן מדברי המחבר שלא הזכיר כלל שבח ממון. ולענין חצר כתב רבינו חננאל שגובין לפי שבח ממון לעולם ולא איכפת לן בקירוב בתים לעולם וכתב הרב אבן מיגש ז"ל ומסתברא כוותיה ומתוך כך לא הזכיר המחבר קרוב ורחוק לעולם בחצר :

ה וְכֹל הַדֵּר בְּעִיר [ג] שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ אוֹ שְׁקָנָה בָּהּ בֵּית דִּינָה נוֹתֵן עִם בְּנֵי הָעִיר בְּכָל [ד] הַדְּבָרִים הַצָּרִיכִין לְתַקּוֹן הַחוּמָה וְהַדְּלָתוֹת וְשֹׁכֵר הַפְּרָשִׁין הַשּׁוֹמְרִין אֶת הַמְּדִינָה. וְכֹל כִּיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ שְׁשׁוּמְרִין אֶת הָעִיר :

מגיד משנה **וכל הדר בעיר י"ב חדש וכו'.** משנה וגמרא שם. ויש דברים שהן לצדקה שכופין אותן בפחות מכאן וכבר נתבאר זה בהלכות מתנות עניים :

ו כָּל [ה] הַדְּבָרִים שְׁצָרִיכִין לְשִׁמְרַת הָעִיר לּוֹקָחִין מִכָּל אַנְשֵׁי הָעִיר וְאַפְלוּ מִן הִיתוּמִים חוּץ מִתְּלַמְיָדֵי חֲכָמִים. שְׂאִין תְּלַמְיָדֵי חֲכָמִים צָרִיכִין שְׁמִירָה שֶׁהַתּוֹרָה שׁוֹמְרָתָן. אָבֵל לְתַקּוֹן הַדְּרָכִים וְהַרְחוּבוֹת אָפְלוּ מִן הַחֲכָמִים. וְאִם כָּל הָעָם יוֹצְאִין

וּמִתְקַנֵּין בְּעֶצְמוֹן לֹא יֵצְאוּ תִלְמִידֵי חֲכָמִים עִמָּהוּן שְׂאִין דָּרָךְ
תִּלְמִידֵי חֲכָמִים לְהִזְדַּלֵּז לְפָנָי עִם הָאָרֶץ :

מגיד משנה כל הדברים הצריכין לשמירת וכו'. מימרא שם (דף ח'): אבל לתקן הדרכים והרחובות וכו'. שם מימרא דרב יהודה :

ז הָיוּ חוֹפְרִין נֶהָר לְהִבִּיא בּוּ מִיָּם לְמַדִּינָה גּוֹבִין אֶף מִן הִיתוּמִים שְׂזוּ זְכוּת לָהֶם כְּדֵי שְׂיִשְׁקוּ מִמֶּנּוּ שְׂדוּתֵיהֶם וְכִרְמֵיהֶם. לְפִיכֵךְ אִם אֵרַע לָהֶם דָּבָר שְׂלֹא בָּאוּ הַמַּיִם הַזֵּאִיל וְלֹא נִהְנוּ מֵהוּן הִיתוּמִים מִחֲזִירֵין לָהֶם כָּל מָה שְׂנִלְקַח מֵהוּן. וְכוּ כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה :

מגיד משנה היו חופרין נהר וכו'. ברייתא מעשה דרב פפא שם :

ח כּוֹפִין בְּנֵי מְבוּי זֶה אֶת זֶה שְׂלֹא לְהוֹשִׁיב בֵּינֵיהוֹן לֹא חִיט וְלֹא בּוֹרְסֵי וְלֹא אֶחָד מִבְּעָלֵי אֶמְנִיּוֹת. הָיָה שָׁם בְּמְבוּי אֶחָד מִבְּנֵי מְבוּי אֶמֶן וְלֹא מָחוּ בּוּ. אִו שְׂהִיְתָה שָׁם מְרַחֵץ אִו חֲנוּת אִו רַחֲמִים וּבָא חֲבָרוּ וְעָשָׂה מְרַחֵץ אַחֲרָת כְּנִגְדּוֹ אִו טָחוּן אַחֲרָת. אִינוּ [ח] יְכוּל לְמַנְעוֹ וְלוֹמַר לוֹ אַתָּה פּוֹסֵק חַיִּי. וְאַפְלוּ הָיָה מִבְּנֵי מְבוּי אַחַר [ח] אִינוּ יְכוּלִין לְמַנְעוֹ שְׂהָרִי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אוֹתָהּ אֶמְנוּת. אֶבֶל גַּר מִמְּדִינָה אַחֲרָת שְׂבָא לְעִשׂוֹת חֲנוּת בְּצַד חֲנוּתוֹ שֶׁל זֶה. אִו מְרַחֵץ מִצַּד מְרַחֵץ שֶׁל זֶה. יֵשׁ לָהוֹן [ח] לְמַנְעוֹ. וְאִם הָיָה נוֹתֵן עִמָּהֶם מְנַת הַמְּלָךְ אִינוּ [ט] יְכוּל לְמַנְעוֹ :

מגיד משנה כופין בני המבוי וכו'. ברייתא פרק לא יחפור (דף כ"א ע"ב) כופין בני המבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסי וכו' ולא אחד מבני בעלי אומנות ולשכנו אינו כופהו רשבי"ג אומר אף לשכנו כופהו ופסק המחבר כת"ק וכן בהלכות ופירוש ולשכנו אינו כופהו שאם יש בידו אחד מכל בני אומנות האלו ורצה שכנו ליכנס באותה אומנות אין יכול לעכב. וזה הפירוש מסכים לפירוש אחרון של אבן מיגש ז"ל: ואפילו היה מבני מבוי אחר וכו'. בעיא דלא איפשיטא וכתב בהלכות הילכך אין מעכבין: אבל גר וכו'. מימרא דרב הונא בריה דרב יהושע שם ויש בדברים הללו שיטה אחרת לקצת

מן המפרשים ז"ל והיא שאין יכולים לעכב מפני רבוי הדרך ואפילו יש ביניהם מאותה אומנות אלא דוקא בני מבוי בשיש ביניהם מאותה אומנות מעכבין על אחרים מפני שפוסקין חיותן כן פירש רש"י ז"ל שלא להושיב ביניהן חייט ובורסקי ממקום אחר להשכיר לו בית במבוי זה ויש כאן בני אותה אומנות. ולשכנו הדר במבוי כמותו אינו כופהו מלירד לאותה אומנות עכ"ל וגר ממדינה אחרת שיתן מנת המלך אין בני העיר יכולים לעכב אבל בני מבוי אם יש ביניהם מאותה אומנות מעכבין אלו דבריהם ז"ל:

ט רֹכְלִין הַמְחִזְרִין בְּעִירוֹת אֵין בְּנֵי הַמְּדִינָה יְכוּלִין לְעַכְּבֹן שְׁתַּקְנֹת עֲזָרָא הִיא שְׂיֵהִיו מְחִזְרִין כְּדִי שְׂיֵהִיו הַבְּשָׂמִים מְצוּיִין לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל. אָבֵל אֵינֶן קוֹבְעִין מְקוֹם וְיוֹשְׁבֵין בּוֹ אֶלָּא מִדַּעַת בְּנֵי הָעִיר. וְאִם תִּלְמִיד חָכֵם הוּא קוֹבֵעַ מְקוֹם בְּכָל מְקוֹם שְׂיִרְצָה:

מגיד משנה **רוכלין המחזירין בעירות וכו'.** מימרא דרב נחמן בר יצחק שם (דף כ"ב):

ז הַסּוֹחֲרִים שְׂמֵבִיאִין סְחוּרְתָם לְמַכֵּר בְּתוֹךְ הָעִירוֹת בְּנֵי הָעִיר מְעַכְּבִין עֲלֵיהֶם. וְאִם מְכָרוּ בְיוֹם הַשּׁוּק בְּלֶבֶד [ז] אֵין מוֹנְעִין אוֹתָם. וְהוּא שְׂיִמְכְרוּ בְּשׁוּק אָבֵל לֹא יַחְזְרוּ עַל הַפְּתָחִים אֶפְלוּ בְיוֹם הַשּׁוּק. וְאִם יֵשׁ לָהֶן מְלֹחָה בְּעִיר מוֹכְרִין כְּדִי פְּרַנְסָתָם אֶפְלוּ בְּלֹא יוֹם הַשּׁוּק עַד שְׂיִפְרְעוּ חוּבָן וַיִּלְכוּ לָהֶן:

מגיד משנה **הסוחרים שמביאין סחורתם וכו'.** מעשה שם וכתב הרב אבן מיגש ז"ל דדוקא כשיש מאותה סחורה לבני העיר והיא טובה כמות אותה שמביאין שם אבל אם היתה גרועה ממנה או שחשובה כמותה אבל הסוחרים מוזילין ומפחיתים את השער אם לוקחי העיר ההיא הם עכו"ם יכולין לעכב עליהם אבל אם הלוקחין ישראלים אין יכולין לעכב עליהם שאין עושין תקנה למוכרים בהפסד הלקוחות והרמב"ן ז"ל נחלק עליו כשהסחורות שוות ואמר שאע"פ שהסוחרים מוזילין יכולין לעכב והביא ראיות לזה אבל אם אין הסחורות שוות הודה הוא ז"ל שאין יכולין לעכב כיון שסחורתן גרועה וזו של סוחרים יפה והרי זה כסחורה אחרת: **ואם מכרו ביום השוק וכו'.** באותו מעשה: **ואם יש להן מלוה בעיר וכו'.** מעשה שם ולשון הגמרא זילו וזבינו שיעור חיותיכו עד דעקריתו אשראי דידכו ואזליתו ור"ת ז"ל פירש דלאו

שיעור חיותן קאמר בלבד שא"כ למחר הם מתים ברעב אלא שיעור כדי שירויחו כדי מזונתן ועל פי בית דין ואין מדקדקין בדבר להחמיר עליהן יותר מדאי ע"כ :

יא אַחַד מְבַנֵּי מְבוֹי שְׂאִינוּ מְפַלֵּשׁ שְׁבָקֵשׁ לְהַעֲשׂוֹת רוּפָא אֶמֶן אוֹ גְרָדִי אוֹ מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת שֶׁל עֲכוּ"ם בְּנֵי מְבוֹי מְעַכְבִּין עָלָיו מְפַנֵּי שְׁמֵרְבָה עֲלֵיהֶם הַנְּכַנְסִין וְהַיּוֹצְאִין. וְכֵן מִי שֵׁישׁ לוֹ בַּיִת בְּחֶצֶר הַשְּׁתַּפִּין לֹא יִשְׁכִּירְנוּ לֹא לְרוּפָא וְלֹא לְאַמֶּן וְלֹא לְגְרָדִי וְלֹא לְסוֹפֵר [כ] יְהוּדִי שֶׁכֹּתֵב הַשְּׁטָרוֹת וְלֹא לְמְלַמְדֵי תִינוּקוֹת שֶׁל עֲכוּ"ם :

מגיד משנה אחד מבני מבוי שאינו מפולש וכו'. ברייתא שם (דף כ"א) וגירסת המחבר אחד מבני מבוי וגם זה לפי שיטתו של מעלה שכתב שמעכבין אפילו כשאין ביניהם מאותה אומנות אבל המפרשים האחרים גורסין אחד מבני חצר ודוקא חצר אבל מבוי אם אין ביניהן מאותה אומנות אין מעכבין וכשיש ביניהם מעכבין על הדרך שזכר למעלה וכן פירש הרב אבן מיגש ז"ל כפירוש הראשון : **וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין וכו'.** ברייתא שם והטעם מפני רבוי הנכנסין והיוצאין :

כסף משנה אחד מבני מבוי שאינו מפולש וכו'. כתב המגיה צ"ע למה פרט אלו שהם רופא אומן גרדי וכו' הלא לעיל אמר שלא להושיב ביניהם וכו' ולא אחד מבעלי אומניות וכו' משמע שלכל אומנות מעכבים ואם הבבא דלעיל היתה בשיש כבר במבוי אחד מאותה אומנות הוי א"ש אמנם לשון רבינו משמע שגם שם מיירי בשאין כבר ביניהם מאותה אומנות כמו שמפרש במ"מ עכ"ל :

יב חֲנוּת שֶׁבְּחֶצֶר יְכוּלִין הַשְּׂכָנִים לְמַחֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵין אָנוּ יְכוּלִין לִישֵׁן מִקּוֹל הַנְּכַנְסִים וְהַיּוֹצְאִין אֶלָּא עוֹשֶׂה מְלַאכְתּוֹ בְּחֲנוּתוֹ וּמוֹכֵר בְּשׁוּק. אֲבָל אֵינָן יְכוּלִין לְמַחֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵין אָנוּ יְכוּלִין לִישֵׁן מִקּוֹל הַפְּטִישׁ אוֹ מִקּוֹל הַרְחִים שְׁהָרִי [כא] הַחֲזִיק לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד תִּינוּקוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְאֵין הַשְּׁתַּפִּין יְכוּלִין לְמַחֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵין אָנוּ יְכוּלִין לִישֵׁן מִקּוֹל הַתִּינוּקוֹת שֶׁל בַּיִת רַבָּן :

מגיד משנה חנות שבחצר יכולין שכנים למחות וכו' עד שהרי החזיק לעשות כן. שם (דף כ' ע"ב) משנה זה לשונה חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין ועושה כלים ויוצא ומוכרן בשוק ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הפטיש ולא מקול הרחיים וכו' ע"כ. ומתוך מ"ש המחבר שהרי החזיק לעשות כן נ"ל שהוא סובר דדוקא החזיק אבל אם בהתחלה בא לעכב עליו יכול לעכב וסובר זה המחבר לפי שהוקשה לו מה טעם אין טענתו טענה בקול הפטיש והלא יותר מונע השינה מקול הנכנסין והיוצאין ועוד למה אמרו חנות שבחצר שנראה שכבר היא בחצר יאמרו מי שביקש לעשות חנוני או לא יעשה אדם חנות בחצר השותפין אלא כוונת המשנה בשהחזיק לעשות כן במלאכתו ובחנותו והודיעו שאפילו החזיק אין חזקתו חזקה אצל הנכנסים והיוצאין שהן אחרים וכן כתב פרק י"א בשם הגאונים ז"ל אבל חזקתו חזקה במלאכתו עצמו אבל אם לא החזיק יכולין לעכב זה נ"ל מדבריו והרשב"א ז"ל חלוק בזה וכתב לאו מקול הנכנסים והיוצאים ממש קאמר דהא אינו יכול לעכב מחמת הפטיש והרחיים אלא מפני רבוי הדרך כלומר אינו יכול לעמוד ולישן מפני רגל הרבים שמרבים עליו הדרך מ"מ כתב ז"ל שאצל הנכנסין והיוצאים אפילו עשה ברשות יכולין לומר לו סבורין היינו לקבלו עכשיו אינן יכולין לקבל וזהו שאמרו חנות ולא אמרו יפתח חנות וכמ"ש למעלה: **וכן יש לו ללמוד וכו'.** משנה ואוקימתא דרבא שם:

ג מי שיש לו בור לפניו מביתו של חברו נכנס בשעה שדורך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדורך בני אדם יוצאין. ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ. ושניהם עושין פותחת על הבור. בעל הבור כדי לשמר את מימיו. ובעל חצר משום חשד אשתו שלא תכניס לשם אלא מדעתו:

מגיד משנה מי שיש לו בור לפניו מביתו של חברו וכו'. משנה פ' המוכר פירות (דף צ"ט):

ד מי שיש לו גנה לפניו מגנתו של חברו נכנס בשעה שדורך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדורך בני אדם יוצאין. ואין מכניס לתוכה תגרים ולא יכניס מתוכה לשדה אחרת. והחיצון

זורע את הדרך. החזירו את הדרך מן הצד מדעת שניהם הרי זה נכנס ויוצא בשעה שהוא רוצה. ומכניס לתוכה תגרים. ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת. וכל אחד מהן יש לו לעב על חברו בזריעת הדרך שנתנו מן הצד :

מגיד משנה מי שיש לו גינה וכו'. עד סוף הפרק משנה שם ופרשבי"ם כשהדרך באמצע השדה אנו סהדי שלא מחל הדרך מכל וכל שלא יוכל לזרוע לשם אבל מן הצד אינו נפסד כל כך וכיון דמדעת שניהם הוא אנו סהדי דמן הסתם מחל לו כל הדרך לגמרי להיות מיוחד להליכה ולא לזריעה עכ"ל:

הלכות שכנים - פרק שביעי

א מי שהיתה לו חלון בכתלו ובא חברו ועשה חצר בצדו אינו יכול לומר לבעל החלון סתם חלון זה כדי שלא תביט בי שהרי החזיק בהזק זה. ואם בא חברו לבנות כתלו כנגד החלון כדי שישור הזק ראיתו צריך להרחיק את כתלו מכנגד החלון ארבע אמות כדי שלא יאפיל עליו :

מגיד משנה מי שהיתה לו חלון בכותלו וכו'. זה פשוט ומפורש פרק לא יחפור (דף כ"ב) ובהרבה מקומות: ואם בא חברו וכו'. במשנה שם החלונות בין מלמעלן בין מלמטן בין כנגדן ארבע אמות. ובגמרא תני עלה מלמעלה שלא יציץ ויראה מלמטן שלא יעמוד ויראה מכנגדן שלא יאפיל ע"כ ויש מי שכתב שכשאמרו במשנה שצריך להגביה הבנין ארבע אמות ודי בכך דוקא בשלא הרחיק הכותל אלא כדינו ויותר מכאן מעט אבל אם הרחיק ריחוק גדול אם מגביה כותלו ארבע אמות מחלונו של זה כ"ש שיראה שם להדיא ולפיכך פירש שם תנא דברייתא שצריך להגביה כדי שלא יציץ ויראה :

ב הִיָּתָה הַחֲלוֹן לְמִטָּה בַּפֶּתַל כּוֹפֶה אֶת חֲבֵרוֹ לְבָנוֹת כְּנֶגְדָּהּ
בְּרַחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת וְלִהְגִּיבָיָהּ הַבְּנִין אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִי שְׁלֹא
יָבִיט בּוֹ מִן הַחֲלוֹן :

ג הִיָּתָה הַחֲלוֹן לְמַעְלָה בַּפֶּתַל וּבְנָה חֲבֵרוֹ כְּתֵל כְּנֶגֶד הַחֲלוֹן
מִלְמִטָּה אִם הָיָה מִרְאֵשׁ הַפֶּתַל שְׁבָנָה עַד הַחֲלוֹן גְּבֵה אַרְבַּע
אַמּוֹת אוֹ יוֹתֵר אֵינוֹ יָכוֹל לְמַנְעוֹ אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִרְחִיק מִפֶּתַל
הַחֲלוֹן כְּלוּם שְׁהָרִי לֹא הֶאֱפִיל עָלָיו וְאֵינוֹ מְזַיקוֹ בְּרֵאָתָהּ. אָבֵל
אִם נִשְׁאַר גְּבֵה מִרְאֵשׁ הַפֶּתַל עַד הַחֲלוֹן פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת
כּוֹפֶהוּ לְמַעַט הַפֶּתַל כְּדִי שְׁלֹא יַעֲמֵד עַל רֹאשׁ הַפֶּתַל וַיִּשְׁקִיף מִן
הַחֲלוֹן. אוֹ יִגְבִּיבָהּ הַפֶּתַל עַל הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת וַיְהִיָּה הַפֶּתַל
רַחוּק מִן הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִי שְׁלֹא יֶאֱפִיל וְלֹא יִצִּיץ וַיִּרְאָה :

מגיד משנה היתה חלון למעלה בכותל וכו'. מ"ש המחבר שכשהבנין נמוך מן
החלון ארבע אמות שאינו צריך להרחיקו כלל ואף על פי שלא נזכר בפירוש
בגמרא פשוט הוא שהרי ההרחקה אינו אלא כדי שלא יאפיל וכדאיתא
בברייתא ובכיוצא בזה הרי אינו מאפיל וכמ"ש הוא ז"ל :

ד בָּנָה כְּתֵל אֶחָד בְּצַד הַחֲלוֹן צָרִיךְ לְהִרְחִיק מִן הַחֲלוֹן ^[א] טַפַּח
וּמִגְבִּיבָיָהּ הַפֶּתַל אַרְבַּע אַמּוֹת ^[ב] עַל הַחֲלוֹן אוֹ כּוֹנֵס רֹאשׁ הַפֶּתַל
כְּדִי שְׁלֹא יֵשֵׁב עָלָיו וַיִּצִּיץ וַיִּרְאָה :

מגיד משנה בנה כותל אחד בצד החלון כו' ומגביה הכותל ארבע אמות על
החלון או כונס ראש הכותל וכו'. פירוש בצד החלון כגון שהכותל שהחלון בו
משוך ממזרח למערב וזה מושך מצפון לדרום ובגמרא אמרו במן הצד כמה
[מרחיק] אמר רב יבא וכו' כמלוא רוחב החלון והקשו והלא מציץ אי"ר זביד
במדיר כותלו ע"כ. ודעת המחבר שכשהקשו והלא מציץ הוא בשאינו מגביה
הכותל ארבע אמות על החלון שאם במגביה אפילו בשהכותל נגד החלון די
בכך ויותר הוא יכול להציץ כשהכותל נגד החלון משיכול כשהוא מן הצד אלא
הקושיא בשאינו מגביה היא דאי במגביה ודאי לא בעינן מידי אחרינא וכן
נראה דעת הרב אבן מיגש ז"ל. אבל רש"י ז"ל כתב והלא מציץ כיון דסמוך
הוא אע"פ שהוא מגביהו יכול להציץ. במדיר עושה ראש הכותל משופע לצד

החלונות עד שאינו ראוי לא לעמוד עליו ולא לישען עליו עכ"ל. נראה מדבריו שאפילו במגביה ד' אמות צריך שיכנוס ראש כותלו ודברי תימה הם דאדרבה כיון שגבוה הוא והוא סמוך לא יוכל להציץ כמו שיציץ ברחוק וזה דבר מורגש לחוש אלא ודאי דברי המחבר עיקר. **ומה שכתב רבינו טפת**. כך הוא בקצת נוסחאות ובהלכות:

ה בנה שני כְּתָלִין מְשֻׁנֵי צְדֵי הַחֲלוֹן. צָרִיךְ לְהִיּוֹת בֵּינֵיהֶן רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת וְהַחֲלוֹן ^[ג] בְּאַמְצַע הָאֲרָבַע. וְלֹא יִסְכְּךְ עַל גְּבִיּהֶן אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק הַסְּכּוּף מִן הַכֶּתֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶאֱפִיל עָלָיו. לְפִיכָךְ מִי שֶׁבָּא לְפִתּוֹחַ חֲלוֹן לְחַצֵּר חֲבֵרוֹ בֵּין חֲלוֹן גְּדוֹלָה בֵּין חֲלוֹן קְטַנָּה בֵּין ^[ד] לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה בְּעַל הַחֲצֵר מְעַכֵּב עָלָיו. שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ תִּזְיֵק לִי בְּרֵאִיהָ וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא גְבוּהָה תַּעֲלֶה בְּסֻלָּם וְתִרְאָה:

מגיד משנה **בנה שני כותלים מב' צדי החלון וכו'.** מפורש שם בגמרא ובהלכות. והרבה פירושין נאמרו בה והעיקר כדברי המחבר ומ"מ יש שכתבו שאע"פ שיש בין ב' הכותלים ד' אמות צריך שלא יהא אחד מהם סמוך לחלון בפחות מטפח שהרי מן הצד האחד מרחיק טפח אע"פ שהצד השני פנוי לגמרי וזה פשוט: **ולא יסכך על גביהן וכו'.** אע"פ שאין זה מבואר בגמרא פשוט הוא שהרי הסכוך הוא נגד החלון וכבר נתבאר שכנגד החלון צריך להרחיק ד' אמות: **לפיכך מי שבא וכו'.** ס"פ חזקת (דף נ"ט) וכו' אלעאי וכן בהלכות ומוסכם הוא:

ו הָרִי שֶׁפִּתּוֹחַ חֲלוֹן לְחַצֵּר חֲבֵרוֹ וּמַחֵל לוֹ בְּעַל הַחֲצֵר אוֹ שֶׁגָּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהֵנִיחוֹ כְּגוֹן שֶׁבָּא וְסִיעַ עִמּוֹ. אוֹ שֶׁיָּדַע הַנִּזְק וְלֹא עָרְעַר. הָרִי זֶה הֶחָזִיק בְּחֲלוֹן וְאִינוֹ יָכוֹל אֲחֵר כָּךְ לְחַזֵּר וּלְעָרְעַר עָלָיו לְסַתֵּם. * וְכִיצַד ^[ה] דִּינָה שֶׁל חֲלוֹן זֶה שֶׁהֵנִיחָהּ לְפִתְחוֹהָ. אִם רָאִשוּ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לְכַנֵּס מִמֶּנָּה אוֹ שֶׁהִיָּתָה לְמַטָּה ^[ו] מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אָף עַל פִּי שֶׁאֵין רָאִשוּ נִכְנָס מִמֶּנָּה אֵין בְּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לְבַנּוֹת כְּנֻגְדָּהּ אוֹ מְצַדֶּיהָ אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ:

ההראב"ד וכיצד דינה של חלון זה וכו' או שהיתה למטה וכו' כמו שביארנו. א"א אין אנו משויים לא עמו ולא עם רבו בדרך זה שלא חילקו בגמי' בארבע אמות ולמטה מד' אמות שיהא חזקה אלא בחלון הצורי אבל בחלון המצרי לעולם אין לו חזקה וכן הסכימו כל רבותי :

מגיד משנה הרי שפתח חלון לחצר חבירו וכו'. כבר כתבתי פ"ב שדעת המחבר ורבו ז"ל שיש להיזק ראייה חזקה כשהניזק רואה שעושין מעשה כנגדו ושותק ולפי שיטה זו תהיה הסוגיא והמשנה שבפרק חזקת כפשטן בחלון שיש בו היזק ראייה ומחלוקת ר' זירא ור' אלעא הוא בחלון המצרי שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בו אבל בחלון הצורי שראשו של אדם יכול ליכנס לתוכו אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה להיזק ראייה וזו שיטת הרב אבן מיגש ז"ל ויש שיטה אחרת לר"י ז"ל שאין חזקה להיזק ראייה בשום צד ובשיטתו הלכו האחרונים ופירשו המשנה והסוגיא בחלון שאין בו היזק ראייה והוא פתוח למקום שאינו מזיק בראייה אלא שהוא עשוי לזון בו את עיניו ולדבר עם שכיניו וכן ג"כ פירשו מחלוקת ר' זירא ור' אלעא בהיפך דדוקא בחלון הצורי שראשו של אדם יכול ליכנס בתוכו והוא למטה מד' אמות יש חזקה אבל אם לא היו לו שני דברים אלו אין לו חזקה ויכול לבנות כנגדו בלא הרחקה וזה דעת ההשגות ואעפ"י שאין מזיקו בראייה למטה מארבע אמות יכול למחות ולומר איני רוצה שתחזיק בי שלא אוכל לבנות כנגדך או שאצטרך למחות בך אלו דבריהם ז"ל ולבאר הסוגיות לפי דעות אלו יאריכו הדברים :

כסף משנה הרי שפתח חלון לחצר חבירו וכו'. כתב הטור בסימן קצ"ד בשם הר"י והרמב"ן ז"ל דחלון אם יש בו היזק ראייה לעולם אין בו חזקה ואפילו נתן לו רשות לפתחו ואפילו מחל לו הנזק [יכול לומר סבור הייתי לקבל ואי אפשר לקבל] וכו' וכ"כ הרמב"ם שאין חזקה להיזק ראיית חלון אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב שיש לו חזקה וכ"כ הר"י הלוי עכ"ל ויש לתמוה עליו שכתב כן בשם רבינו שהרי בפירוש כתב בכאן בהיפך ונראה שכתב כן מפני שראה לרבינו שכתב בפרק שני גבי חצר השותפין שהיזק ראייה היזק הוא ואין לו חזקה בחצר אלא אע"פ שעמדו כך שנים רבות בלא מחיצה כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה ואי מהא לא איריא שהרי כתב שם ה"ה דעת המחבר כדעת רבו דבבבב בדוקא אין לו חזקה משום דממילא הם מזיקין זה את זה בלא עשיית שום מעשה ולפיכך אין להם חזקה בעמידתן כך ואפילו עמדו כן שלש שנים או יותר אבל אם עשו מעשה כגון פותח חלונות על חצר חבירו יש לו חזקה לדעתם עכ"ל :

הִיְתָה חֲלוֹן [n] קִטְנָה שְׂאִין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם נִכְנָס מִמֶּנָּה וְהִיְתָה לְמַעַלָּה מְאַרְבַּע אַמּוֹת בְּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּנִגְדָּה וּבְצַדָּדֶיהָ שֶׁהָרִי טוֹעֵן וְאוֹמֵר לֹא הִנְחִיתִיךָ לְפִתְחָ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהִיא קִטְנָה וּגְבוּהָ. אָבֵל שֶׁתְּחִזִּיק עָלַי עַד שֶׁאַרְחִיק הַבְּנִין לֹא הִנְחִיתִי. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁפְתָּחָה לְתַשְׁמִישׁ אוֹ כְּדִי שְׂיִכְנֹס בָּהּ הָרוּחַ. אָבֵל אִם פְּתָחָה לְאוֹרָה אֶפְלוּ הִיְתָה קִטְנָה בְּיוֹתֵר וּגְבוּהָ בְּיוֹתֵר הוֹאִיל וְלֹא עָרַעַר הַחֲזִיק [n] וְאִין בְּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּנִגְדָּה אוֹ מְצַדָּדֶיהָ עַד שֶׁיִּרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יֶאֱפִיל עָלָיו שֶׁהָרִי מְחַל לוֹ עַל הָאוֹרָה. * וְכֵן מִי שֶׁהִיְתָה לוֹ חֲלוֹן מְחֻזְקָת וּבָא חֲבָרוֹ וּבָנָה כְּנִגְדָּה אוֹ מְצַדָּדֶיהָ בְּלֹא הֶרְחָקָה אוֹ סִתְּמָה וְשָׁתַק בְּעַל הַחֲלוֹן אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְעָרַעַר לְפִתְחָ הַחֲלוֹן אוֹ לְהֶרְחִיק הַבְּנִין. שְׂכִינּוֹן שֶׁשָׁתַק מְחַל [ט] שְׂאִין אָדָם עָשׂוּי שְׁסוֹתְמִין אוֹרוֹ בְּפָנָיו וְשׁוֹתֵק אֶלָּא אִם כֵּן מְחַל:

ההראב"ד וכן מי שהיתה לו חלון וכו' עד א"כ מחל לו. א"א לפי דעתי יש הפרש בין סותם למאפיל שהסותם לאלתר והמאפיל לי יום עכ"ל:

מגיד משנה במה דברים אמורים בשפתחה לתשמיש וכו'. דין האורה מימרא דשמואל שם והרבה פירושין נאמרו שם בה ושיטת רבינו כלשון רבו ז"ל: וכן מי שהיתה לו חלון מוחזקת וכו'. בגמ' (דף ס') אר"י ולסתום לאלתר הויה חזקה שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק ע"כ. ובהשגות א"א לפי דעתי וכו'. ושיעור הל' יום יתבאר לפנינו אבל דעת המחבר הוא דבכלל לסתום הוא לבנות כנגדו וכן פרי"ש ז"ל:

כסף משנה במה דברים אמורים בשפתחה לתשמיש וכו' אבל אם פתחה לאורה וכו'. כתב הריב"ש פרק חזקת חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה ובגמרא א"ר זירא למטה מד"א יש לו חזקה ולמעלה אין לו חזקה ונחלקו המפרשים בפירוש זאת המימרא ומלשון הרמב"ם נראה שהכל תלוי בדעת הפותח אם פתח אותו לכוונת אורה ופירש הוא טעם הדבר לפי מה שנראה מלשונו שכיון שפתחה לאורה וזה שתק [מחל על האורה] ואין יכול למנעה מעתה וצריך להרחיק כדי שלא יאפיל אבל בשלא נעשית לאורה אלא שפתחה לתשמיש או לזון עיניו ולדבר עם חבירו אע"פ שג"כ מוסיף אורה בבית זה יכול לומר לא הנחתיך לפתוח אלא מפני שהיתה קטנה וגבוהה אבל שתחזיק

עלי שאצטרך להרחיק בנייני בזה לא הנחתיך. ומ"ש ג"כ בגמרא בזה החלון העשוי לאורה אפילו כל שהוא שיש לו חזקה הוכיח הרמב"ן ז"ל מהירושלמי ששיעורו בחזקה כשיעורו לטומאה שהוא כמלא מקדח:

ח מי שהיו לו חלונות למטה בכתלו ובא חברו לבנות בפניהן ואמר לו אני אפתח לך חלונות אחרות בכתל זה עצמו למעלה מאלו הרי זה מעכב עליו ואומר לו בעת שתפתח החלונות תרעיד את הכתל ותקלקל אותו. ואפלו אמר אני אסתור כל הכתל ואבנה אותו לך חדש ואעשה בו חלונות למעלה ואשכר לך בית שתדור בו עד שאבנה יכול לעכב עליו ואומר לו אין רצוני שאטרח ממקום למקום. לפיכך אם לא היה שם טרח כלל ואין צריך לפנות אינו יכול לעכב עליו. וכופין אותו שיהיה חברו סותם חלון זה שלמטה ממנו ועושה לו חלון מלמעלה שזו מדת סדום. וכן כל דבר שזה נהנה בו ואין חברו מפסיד ואין חסר כלום כופין עליו:

מגיד משנה מי שהיו לו וכו'. מעשה פ"א (דף ז') ובהלכות: לפיכך אם לא היה שם טרח כלל וכו'. אע"פ שלא נזכר זה פשוט הוא ומוכח ג"כ שם אחר שהצריכו להזכיר טענה נראה שבלא טענה כופין אותו:

ט אבל בעל החלונות שרצה לשנות מקום חלונו בין למעלה בין למטה אפלו היתה גדולה ואמר אפתח אחרת קטנה ואסתם זו בעל החצר מעכב עליו. וכן אינו יכול להרחיב בחלון כל שהוא:

מגיד משנה אבל בעל החלון וכו'. זה אינו מבואר בגמרא ודעת קצת הגאונים שכל שסותם את זו ומגביה ועושה אחרת כנגד זו ממש רשאי שהרי ממעט הנזק אבל דעת המחבר כדעת רב משה גאון ז"ל שכתב שאפילו לשנותן למעלה אינו יכול וקצת ראייה יש מאותה דההיא אחד לא יעשנו וכו' ס"פ חזקת הבתים ב"ב (דף ס'):

ב שְׁנֵי אַחִין שֶׁחִלְקוּ חֵצֵר מִדַּעְתָּן וְשָׂמוּ הַבְּנִין וְהַעֲצִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל שׁוֹמֵת הָאָוִיר. וְהִגִּיעַ לְאַחַד מֵהֶן בְּחִלְקוֹ תִּרְבֵּץ הַחֵצֵר וְלִשְׁנֵי [א] הָאֲכֻסְדָּרָה. אִם רָצָה בַּעַל הַחֵצֵר לְבָנוֹת כְּתֵל בְּסוֹף חִלְקוֹ בּוֹנֶה בְּפָנֵי הָאֲכֻסְדָּרָה וְאָף עַל פִּי שְׂמַאֲפִיל עָלָיו שֶׁהָרִי לֹא שָׂמוּ הָאָוִיר :

מגיד משנה שני אחין שחלקו. פ"ק מעשה שם ויש מי שפירש דדוקא כשהעלו בפירוש הבנין והעצים כלומר שאמרו כמה בנוי שוה יותר מן הפנוי אבל אם העלו סתם כמה שוה חלק זה על חלק זה בכלל העילוי ואפילו האויר ע"כ ואפשר לזה נתכוון המחבר באמרו בזה ושמו הבנין והעצים ויתר דברי רבינו מבוארים עד סוף הפרק:

הלכות שכנים - פרק שמיני

א הַמְּבַקֵּשׁ לְהוֹצִיא זֵיז מִכְּתָלוֹ עַל אָוִיר חֵצֵר חֲבֵרוֹ כֹּל שֶׁהוּא בַּעַל הַחֵצֵר מְעַכֵּב עָלָיו שֶׁהָרִי מְזִיקוֹ בְּרֵאִיָּה בְּעֵת שֶׁתּוֹלָה בּוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. הוֹצִיא אֶת הַזֵּיז וְלֹא מָחָה בּוֹ לְאַלְתֵּר בַּעַל הַחֵצֵר הָרִי הַחֲזִיק בַּעַל הַזֵּיז :

מגיד משנה המבקש להוציא זיז מכותלו וכו'. סוף פרק חזקת (דף נ"ט ע"ב) ופסק כרב הונא וכן בהלכות: הוציא הזיז ולא מיחה וכו'. דעת המחבר ורבו שמחילת השיעבודין היא לאלתר ושלא בטענת מכר או מתנה אלא בטענת סבלונות ומחילה ויתבאר דעתם ודעת החולקים עליהם פרק י"א:

ב הָיָה הַזֵּיז טֶפַח [א] הַחֲזִיק בְּאָוִיר הַחֵצֵר כְּנֶגְדּוֹ. וְאִם רָצָה בַּעַל הַחֵצֵר לְבָנוֹת תַּחַת הַזֵּיז וּלְבַטֵּל תִּשְׁמִישׁוֹ בַּעַל הַזֵּיז מְעַכֵּב עָלָיו. וְאִם אֵין בְּזֵיז טֶפַח לֹא הַחֲזִיק בְּאָוִיר הַחֵצֵר וְכָל עֵת שִׁירְצָה בַּעַל

הַחֲצֵר לְבָנוֹת תַּחְתּוֹ וּלְבִטּוֹל תִּשְׁמִישׁוֹ שֶׁל זֵיז אֵין בְּעַל הַזֵּיז יָכוֹל
לְעֵכָב עָלָיו :

מגיד משנה **היה הזיז טפח וכו'.** משנה שם (דף נ"ט) ונתבאר בגמרא :

כסף משנה **היה הזיז טפח החזיק באויר החצר כנגדו ואם רצה בעל החצר
לבנות תחת הזיז וכו'.** נראה שרבינו מפרש הא דתנן זיז טפח יש לו חזקה היינו
לענין שיכול למחות בעל הזיז בבעל החצר מלבנות תחת אותו הזיז שמבטל
תשמישו :

א הָיָה הַזֵּיז שֶׁהוֹצִיא רָחֲבוֹ טֶפַח וּמְשׁוֹךְ בְּאוֹיֵר חֲצֵרוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ
אַרְבָּעָה טְפָחִים וְלֹא מָחָה בּוֹ הַחֲזִיק בּוֹ בְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה
וְאִם רָצָה לְהַרְחִיב אֶת הַזֵּיז עַד שִׁיעֲשֶׂה אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה הָרִי
זֶה מְרַחֵב וְאֵין בְּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לְבָנוֹת בְּאוֹיֵר חֲצֵרוֹ תַּחַת הַזֵּיז
כָּלֹּם אֶלָּא אִם כֵּן הֵנִיחַ לוֹ תַּחְתּוֹ גְּבֵה אֲוִיר עֲשָׂרָה טְפָחִים כְּדִי
שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בְּזֵיז :

ההראב"ד **היה הזיז שהוציא רחבו וכו' ואם רצה להרחיב וכו' שישתמש
בזיז.** אי"א איני מודה לו בזה אלא אי"כ בא מחמת טענה עכ"ל :

מגיד משנה **היה הזיז שהוציא רחב טפח ומשוך וכו'.** מימרא דרבי מני שם
(ע"ב) וכן פירשוה רבו ור"ש ז"ל וכתב הר"ש ז"ל דכיון שהניח לו אורך של
מקום חשוב נתרצה לו נמי ברחבו דאין מקום חשוב בפחות מד' על ד' והוא
הדין אם החזיק ברחב טפח במשך י' לא החזיק כי אם ברחב ד' אבל אם
החזיק ברחב טפח במשך שלשה לא החזיק ברחב ג' אלא מה שהחזיק החזיק
ולא יותר עכ"ל. ובהשגות אי"א איני מודה לו בזה וכו'. נראה שדעתו ז"ל לפי
שזה מקום חשוב ואינו נקנה במחילה אלא דוקא בטענת מכר או מתנה ואינו
נראה כן מדברי רש"י ז"ל אלא כדברי המחבר וכן מוכחת מימרא דרבי מני
שעל חזקה האמורה במשנה הוא מדבר והיא במחילה : **ואין בעל החצר יכול
לבנות באויר חצרו וכו' עד גובה אויר י' טפחים.** שיעור י' טפחים לא נזכר
בגמ' בפירוש ומ"מ נראה שדי בכך שהרי דירת בית הוא דירה ביי טפחים כ"ש
תשמיש הזיז :

ד המעמיד סלם קטן שאין לו ארבעה חוקין בצד כְּתָלוּ בְּתוֹךְ חֵצֵר שֶׁל חֵבְרוֹ אוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ לֹא הֶחֱזִיק בְּנִזְקָה זֶה וְכָל זְמַן שִׁירְצָה בַּעַל הַחֵצֵר בּוֹנֶה בְּצַד סֵלָם וּמְבַטֵּל תִּשְׁמִישׁוֹ. וְאִם הָיָה סֵלָם גָּדוֹל שִׁישׁ לוֹ אַרְבָּעָה חֻקִּין אוּ יֵתֵר הֶחֱזִיק וְאִם בָּא לְבָנוֹת וּלְבָטְלוּ בַּעַל הַסֵּלָם מְעַבֵּב עָלָיו עַד שִׁירְחִיק כְּשֶׁעוֹר שְׁהָרִי מַחֵל לוֹ לְהַעֲמִיד סֵלָם גָּדוֹל. לְפִיכֵךְ כְּשִׁיבֹא בַּעַל הַגֵּג לְהַעֲמִיד סֵלָם גָּדוֹל בַּעַל הַחֵצֵר יָכוֹל לְמַחֹת כְּדִי שֶׁלֹּא יִחֲזִיק עָלָיו. אָבָל אִם הַעֲמִיד סֵלָם קָטָן אֵינּוּ יָכוֹל לְמַנְעוֹ שְׁהָרִי אוּמְרִין לוֹ אֵין עָלֶיךָ הַפֶּסֶד בְּזֶה כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצָה תִּטְלָנוּ:

מגיד משנה המעמיד סולם קטן שאין לו ארבע חוקין בצד וכו'. משנה שם (נ"ח נ"ט): לפיכך כשיבא בעל הגג להעמיד סולם גדול וכו'. זה פשוט: אבל אם העמיד קטן וכו'. זה לא נזכר בגמ' בביאור אבל נזכר בגמ' בהרבה דינים שכל שזה נהנה וזה אינו חסר כופין אותו על מדת סדום ורב הונא שאמר למעלה בזיו שבעל החצר יכול למחות אפילו בזיו כל שהוא דוקא בזיו אמר כן לפי שיש בתשמישו היזק ראייה וכמו שנזכר בגמרא אבל בסולם שאין יכול להשתמש בו אלא דרך רשות חבירו וחבירו יכול לבטלו כל זמן שירצה ודאי אינו יכול למחות בידו על ההנאה והכל מודים בזה וזה פשוט:

ה [ב] הַרוּצָה לְהוֹצִיא צְנוּר עַל חֵצֵר חֵבְרוֹ כְּדִי שִׁיקְלָח שָׁם הַמַּיִם. אוּ שֶׁעָשָׂה מְזַחֵלָה עַל כְּתָלוֹ כְּדִי שִׁיְהִיו הַמַּיִם נִזְחָלִין וַיּוֹרְדִין לְחֵצֵר חֵבְרוֹ. בַּעַל הַחֵצֵר מְעַבֵּב עָלָיו. וְאִם לֹא מָחָה בּוֹ הֶחֱזִיק זֶה בְּצְנוּר. רָצָה אַחֵר כֶּךָ לְסַתֵּם הַצְּנוּר בַּעַל הַחֵצֵר מְעַבֵּב עָלָיו. שֶׁכְּשֵׁם שֶׁהֶחֱזִיק בַּעַל הַגֵּג לְשַׁפֵּךְ מֵימָיו לְחֵצֵר חֵבְרוֹ כֶּךָ הֶחֱזִיק בַּעַל הַחֵצֵר שִׁיְהִיו מֵימֵי גֵגוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ בָּאִין אֶצְלוֹ לְרִשׁוּתוֹ. * רָצָה בַּעַל הַגֵּג לְעַקֵּר הַצְּנוּר מֵצַד זֶה וּלְהַחֲזִירוֹ בְּצַד אַחֵר אוּ שֶׁהָיָה אֶרֶץ וְרָצָה לְקַצְרוֹ אֵין בַּעַל הַחֵצֵר יָכוֹל לְעַבֵּב עָלָיו שֶׁלֹּא הֶחֱזִיק אֲלָא בְּמֵימֵי הַגֵּג וְהָרִי הֵם בָּאִים אֶצְלוֹ מִכָּל מְקוֹם. וְכֵן אִם רָצָה בַּעַל הַחֵצֵר לְבָנוֹת תַּחַת הַצְּנוּר אֵין בַּעַל הַגֵּג

יכול לעֵכֵב עָלָיו שְׁאִין הַצָּנוֹר עָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ כְּזִיז כְּדִי שְׁיַחְזִיק
בְּאֵוִיר הַחֶצֶר. שְׁאִינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לְקִלוּחַ הַמַּיִם :

ההראב"ד רצה בעל הגג לעקור וכו' עד לקלוח המים. א"א זה הדרך אינו מחוור ואיך יבא על זו המזחילה יש לו חזקה ובעל החצר למה יעכב על בעל המזחילה מלקצר ואם הוא רוצה להתריע כתלו מה לו לבעל החצר ועוד כי המשנה מעולם לא הזכירה קניית הגג לבעל החצר ודברי אמורא הם :

מגיד משנה הרוצה להוציא וכו'. פ' חזקת (דף נ"ח:) מבואר בגמרא: רצה אח"כ בעל הגג לסתום וכו'. מימרא שם: רצה בעל הגג לעקור הצנור מצד זה וכו'. בהשגות א"א זה הדרך אינו מחוור וכו'. ודבריו סתומין כמנהגו ועתה אפרש שנינו במשנה פ' חזקת (דף נ"ח ע"ב) המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה המזחילה יש לה חזקה ואמרינן בפירוש המשנה ג' אוקימתות אמר שמואל המרזב אין לו חזקה מרוח אחת ויש למקומו חזקה משתי רוחות רבי חנינא אמר אין לו חזקה שאם היה ארוך מקצרו ויש למקומו חזקה שאם בא לעקרו אינו עוקרו רב ירמיה בר אבא אמר המרזב אין לו [חזקה] שאם רוצה לבנות תחתיו בונה ויש למקומו חזקה שאם בא לעקרו אינו עוקרו תנן המזחילה יש לה חזקה בשלמא למ"ד הנך תרתי שפיר אלא למ"ד שאם רצה לבנות תחתיו [בונה] מאי נפקא ליה מינה ותירצו הכא במזחילה של בנין עסקינן דא"ל לא ניחא לי דתתרע אשיתאי ע"כ. והנה סבר הר"א ז"ל שדעת המחבר היה לפרש דברי שמואל ורבי חנינא במחאת בעל החצר על בעל הגג ולפיכך תפס עליו שאין זה במשמע הסוגיא בשום פנים שאיך יהיה בזה חילוק בין מזחילה לצינור כמ"ש הוא ז"ל והדין עמו לתפסו אם היה דעת המחבר לפרש כן אבל אני סובר שלא היתה כוונתו לפרש כך אלא כל אוקימתות הם בדרך אחת בחזקת בעל הגג וכך פירושו שמואל אמר שלא החזיק בעל הגג שלא יוכל לשנות בעל חצר המרזב ממקום למקום ברוח אחת אבל [ויכול] להחזיק שלא יוכל לשנות מרוח אחת לרוח אחרת ובא רבי חנינא והוסיף בחזקה שאפילו ברוח אחת אינו יכול לשנות אבל יכול לקצרו ובא ר' ירמיה והוסיף שאפילו לקצרו אינו יכול אבל יכול לבנות תחתיו והמחבר דעתו לפסוק כבתרא שהוא מקיים החזקה יותר מכולן וזהו שכתב וכן אם רצה בעל החצר לבנות ולא הזכיר שיוכל לקצרו או לשנותו וכן פסק הר"מ ז"ל בפירושו ובדין זה אין חילוק בין צינור למזחילה אלא במזחילה של בנין ולפיכך לא כתבו ודין זה שכתב רצה בעל הגג לא שיהיה בפירוש האוקימתות אבל מתוכן נלמד שלא נחלקו אלא אם בעל החצר יכול לקצר או לשנות אבל בעל הגג נראה שהכל מודים דמה לו לבעל חצר בכך ואם היתה כוונתו שהסוגיא במחאת בעל החצר היה לו לכתוב חילוק המזחילה אבל לא היתה הכוונה אלא כמ"ש: **וכן אם**

רצה וכו'. כבר נתבאר זה ודע שחזקות אלו דעת המחבר שהם לאלתר ויש חולקין עליו ויתבאר פי"א:

ו מי שהוריד מי גגו על חצר חבירו ולא מחה בו והחזיק בדבר זה. אם המים ^[ג] מנטפין ורצה לקבצם למקום אחד ולעשותם צנור עושה. וכן אם היו באין דרך צנור ממקום אחר וחלקן על רחב הכתל והחזירו נוטפין עושה. ואפלו לבנות על גגו כמין ^[ד] צריף עד שיירדו המים במהרה לחצר חבירו בונה שהרי החזיקו מימיו של זה לירד לחצר חבירו:

מגיד משנה מי שהוריד מי גגו על חצר חבירו וכו'. מימרא פ"ק (דף ו' ע"ב) וכתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל הטעם הוא לפי שאינו מתרבה היזק על בעל החצר בכך אבל להוסיף היזק של כלום אין שומעין לו ולפיכך מי שבא להגביה שופכין כדי שיהיו יורדין ממקום גבוה שזה ודאי מוסיף בהיזק אין שומעין לו וכן כל כיוצא בזה שיראה לבית דין שזה מוסיף בהיזקו אין שומעין לו ומה ששנינו בתוספתא העשוי לכביסה ^[אחת] אין ממחין בידו לכביסה חמש לכביסה אין ממחין בידו לגשמים לגשמים אין ממחין בידו לכביסה התוספתא לענין דיוטות המקלחות מים לביב שנויה אבל למי שהחזיק אצל חבירו לכביסה אחת ממחין בידו לחמש והחזיק לגשמים ממחין בידו לכביסה אלו דבריהם ז"ל:

ז כתל שפין ראובן ושמעון אם היו שתפין בו שניהם משתמשין בו זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו כל שהן. וזה חופר מצד זה ומכניס קורותיו. הנה הכתל של ראובן לבדו אין שמעון יכול להשתמש בו. חפר שמעון בכתל זה והכניס בה קורה אחת ושתק ראובן ולא מחה בו החזיק במקום הקורה. אפלו היתה קטנה ורצה שמעון להחליפה בקורה גדולה ועבה מחליף. היתה הקורה ספת עראי כל שלשים יום לא החזיק בה סתם שהרי ראובן אומר לא מחלתי והנחתיך אלא מפני שהוא עראי. לאחר שלשים יום החזיק שאין זה עראי. ואם ספת ימי החג היא כל שבעת ימי החג לא ^[ה] החזיק לאחר

שְׁבַעַה הַחֲזִיק. וְאִם חָבַר רֹאשׁ הַקּוֹרָה בְּכַתֵּל בְּטֵיט מִיַּד הַחֲזִיק
וְהוּא שְׁיָבִיא רְאִיָּה שְׁרְאוּבֵן סִיעַ עֲמוֹ אוֹ רְאָה וְלֹא מָחָה :

מגיד משנה **כותל שבין ראובן ושמעון וכו'.** זה פשוט פי"ק (דף ה'): **היה הכותל של וכו'.** ג"ז פשוט שם: **חפר שמעון בכותל זה וכו' ושתק ראובן ולא מיחה בו וכו'.** מימרא שם (דף ו') ופסק כרב יוסף אי נמי כלישנא בתרא דר"נ דאמר דהחזיק להורדי אחזיק לכשורי פי' הורדי עצים דקים כשורי קורות עבות ופירושו בזו ובאותן הסמוכין לה כדעת הגאונים ז"ל שכל אלו וכיוצא בהן שהן מחילת השעבודין בשתיקה לבד די וא"צ טענה ולא חזקת שלש שנים ודעת רבותינו הצרפתים שצריך טענת מכר או מתנה וחזקת שלש שנים ובלא כן אין חזקתם חזקה כלל ולזה הסכימו קצת מן האחרונים ז"ל: **היתה הקורה סוכת עראי וכו'.** מימרא שם (דף ע"ב):

ח **מי שֶׁהֲחִזִיק בְּכַתֵּל זֶה בְּקוֹרָה אַחַת אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיק בְּקוֹרָה שְׁנֵיָה שְׁהָרִי לֹא מָחַל לוֹ אֶלָּא עַל הָאַחַת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהוֹדָה שְׁאִין הַכַּתֵּל זֶה שְׁלוֹ אֶלָּא חָבְרוּ מָחַל לוֹ עַל הַכְּנֶסֶת קוֹרָה זֹו. אֲבָל אִם טָעַן שְׁכַתֵּל זֶה שֶׁתָּף אֲנִי בּוֹ הוֹאִיל וְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּקוֹרָה אַחַת נְאֻמָּן וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֻלָּן אַחַר שֶׁיִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הֶסֶת שֶׁהוּא שֶׁתָּף בְּכָל הַכַּתֵּל :**

מגיד משנה **מי שהחזיק בכותל זה בקורה אחת וכו'.** זה לא מצאתי מבואר אבל נראה פשוט מתוך המימרא של מעלה שאם היתה חזקת קורה אחת מועילה לקורות הרבה לא היו חולקים בין קורה גדולה לקטנה ומי שאמר שהמחזיק לקטנה החזיק לגדולה אם בחזקת קורה אחת היה יכול להחזיק בהרבה היה לו לומר רבותא יותר: **בד"א בשהודה וכו'.** זה לא מצאתי ג"כ מבואר וצריך לעיין. וראיתי המפרשים ז"ל חולקים בדין חזקת הקורה אם מועילה לכל הכותל ואין בהם מי שסובר שתועיל נעיצת הקורה אלא אם כן החזיק בכך שלש שנים ובבא בטענת מכר או מתנה ואף בזה נחלק ז"ל ויראה לי שאין דברי המחבר אלא בשטוען לעולם היינו שותפין בכותל ועד עכשיו לא הייתי צריך לנעוץ בה וזהו שכשנעצתי לא מיחה בי חבירי ואין כאן עדים הכותל של מי והדין אמת אלא שאני תמה למה צריך נעיצה כל זמן שאין לאחד ראייה כלל:

כסף משנה **אבל אם טען שכותל זה שותף אני בה וכו'.** כתב הריב"ש יש לבאר דבריו בכותל החוצץ בינו ובין חבירו שאף אם לאחד כמה תקראות סמוכות

לכותל ההוא והאחר אינו סומך כי אם קורה אחת וטוען ששותף היה בכותל ההוא מעת היותו נאמן אך צ"ע בדבריו מה צריך לקורה כלל כיון שהכותל חוצץ בין שניהם ואינו מוחזק לאחד יותר מן האחר אע"פ שהוא סומך לו כמה קורות ותקראות והאחר לא סמך עדיין מה ראייה היא שיהיה הכותל לאחד כיון שאף אם יהיה בשיתוף כל אחד יכול לסמוך כשירצה עכ"ל: **וכתב** בתשובה אחרת בנדון זה כיון שלא נודע מי בנאו תחלה והכותל מפסיק בין שניהם וזה קדם וסמך והאחר לא היה צריך אז או לא היה רוצה לסמוך לאותו רוח וכל מה ששנינו במתניתין שכותל חצר שנפל הכל הוא בשנודע שהאחד בנאו מתחלה אבל בשלא נודע ודאי כיון שהכותל מפסיק בין שניהם בחזקת שניהם הוא ואע"פ שהאחד סומך והאחר אינו סומך ואפילו בכותל חצר שהרי זה אומר דעתי היה לסמוך לאחר זמן ומתחלה בניתיה עמו אצ"ל בכותל המפסיק בין שני בתים. ומ"ש הרמב"ם אבל אם טען שכותל זה שותף אני בה הואיל והשתמש בקורה אחת נאמן ומשתמש בכולן דמשמע שאם לא נשתמש בקורה כלל אין ראייה שהוא שותף בה יש ליישב דבריו דמיירי בכותל הידוע לאחד כמו שנראה מראש הבבא שמתחיל בה מי שהחזיק בכותל זה וכו' דמשמע דקאי על כותל שבין ראובן ושמעון והוא של ראובן לבדו דאם שמעון טוען מחמת מחילה על הכנסת הקורה אין לו לסמוך כי אם הקורה ההיא ולא יותר אבל אם טוען שפרע לו חלקו המגיעו במחצית כל הכותל נאמן כיון שהשתמש בקורה אחת דהשתא ליתיה לטעמא דמי יימר דמחייבי ליה רבנן דלא אמרי ההוא טעמא אלא בסמך כותל אחר ולא נתן עליו את התקרה דמי יימר דמחייבי ליה רבנן בגלויי דעתא בלבד אבל הנותן אפילו קורה אחת פשיטא דמחייבי ליה רבנן והו"ל כפרעתיק לאחר זמני זה נ"ל בביאור דברי הרב אבל אם לא נודע מי בנאו תחלה בחזקת שניהם הוא ואע"פ שהוא מחזיק בסמיכת קורות ולא האחר ומיהו כל זה לפי דין הגמרא ובעיר שאין בה מנהג ידוע אבל בעיר שיש בה מנהג ידוע הולכים אחר המנהג דכלל גדול בדברים האלה הכל כמנהג המדינה עכ"ל:

ט היו קורותיו של ראובן בתוך הכתל ובצד שמעון מקומות חפורין להכניס בהן ראשי הקורות לא החזיק בהן שמעון להכניס בהן קורות ואינו יכול לטען שהוא שתף בו שהרי אין לו בו תשמיש ויכול ראובן לטען שאני חפרתי מקומות אלו בצדך כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה ממני או שתבקש ממני ואמחל לך ותכניס הקורות בלא חפירה בכתל כדי שלא יתמטמט כתלי בעת חפירה:

הלכות שכנים - פרק תשיעי

א לא יחפור אדם בור ולא שיח ולא מערה ולא יביא אמת המים ולא יעשה ברכת המים לשרות בה בגדים לכבס בצד פתלו של חברו אלא אם כן הרחיק מפתל חברו שלשה טפחים. ויסיד [א] בסיד לכתל בור זה או מקוה המים זה או פתל האמה מצד חברו כדי שלא יבליעו המים ויזיקו פתל חברו:

מגיד משנה לא יחפור אדם בור ולא שיח ולא מערה וכו'. משנה פ' לא יחפור (דף י"ז) ובגמרא מתבאר. ומ"ש וסד בסיד. לומר דתרתני בעינן הרחקה וסיד והוא בעיא בגמי' (דף י"ט) ואמרו פשיטא דתרתני בעינן דאי ס"ד וכו' ונדחה זה שם אבל כתבו המפרשים ז"ל דכיון דכך אמרו דפשיטא דתרתני בעינן הכי קי"ל וזה דעת המחבר:

ב מרחיקין את הגפת ואת הזפת ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מפתלו של חברו שלשה טפחים או סד בסיד. ומרחיקין את הזרעים ואת החרישה ואת הגומא שמתקבץ בה מימי רגלים מן הכתל שלשה טפחים:

מגיד משנה מרחיקין את הגפת ואת הזפת וכו'. משנה (דף י"ז) ופירוש גפת פסולת של זיתים שנתעצרו בבית הבד. ופירוש סלעים אבנים שהאש יוצאה מהן שכל אלו קשין לחומה שמוציאין הבל (מן הכותל) ע"כ לשון רש"י ז"ל: מרחיקין את הזרעים וכו'. משנה שם. ומ"ש ואת הגומא שמתקבצין בה מימי רגלים. לשון המשנה מי רגלים ופירשו בגמרא שופכין ופירשו רש"י ז"ל ואבן מיגש ז"ל מי רגלים שמתקבצין בכלי לא יהא שופך אותן בבת אחת וכוונת המחבר היא דוקא שיש שם גומא שנשפכין שם וכתבו ז"ל מהא שמעינן דשופכין דמיא בעלמא שרי שלא אסרו אלא כעין נברכת הכובסין דקוו וקיימי

א"נ כחול לח לפי שהלחלוחית אינו מתייבש במהרה אבל שופכין דעלמא עוברין הן לשעה ומתייבשין ואין חוששין להם ע"כ ולפי דברי המחבר שפירש גומא שמתקבצין בה צ"ע למה אמרו דוקא מי רגלים שהרי בגומא קוו וקיימי ומסתברא דאפילו בכל מים יש להרחיק ויש לומר דאע"ג דקוו וקיימי כיון שאינו תדיר כמו כובסין אין צריך להרחיק כשאר מים :

כסף משנה מרחיקין את הזרעים וכו'. על מ"ש מגיד משנה ופירשו בגמרא שופכין כתב המגיה לפי סוגיית הגמרא לא נאמר חילוק זה של שופכים אלא לתרץ רבה בר בר חנה אבל אחר דאיתותב אין אנו צריכים לתירוץ זה ואפשר דרבינו סובר שאחר דמתניתין סתם קתני ולא מחלק בין כותל לבנים לכותל אבנים כמו הברייתא דע"כ בכל כותל מיירי דצריך ג"ט דהיינו משום שופכין אכן הרי"ף הביא המשנה והברייתא כצורתה ולא הזכיר חילוק זה עכ"ל :

ג [ב] מרחיקין את הרחיים [מן הכתל] שלשה טפחים מן הרחיים התחתונה שהן ארבעה מן העליונה כדי שלא יניד אותו או כדי שלא יבהלנו בקול הרחיים :

מגיד משנה מרחיקין את הרחיים מן הכותל וכו'. משנה (דף י"ז) והטעמים הם בגמרא (דף כ' ע"ב) יש רחיים שיש בהם משום נדנוד ויש שיש בהם משום קול לבד :

ד מרחיקין את התנור מן הכתל שלשה טפחים מקרקעיתו שהן ארבעה משפתו כדי שלא יחם הכתל :

מגיד משנה מרחיקין את התנור מן הכותל ג' טפחים וכו'. משנה שם. ופירוש שהן ארבעה משפתו לפי שהתנורין שלהן היו רחבין מלמטה ומתקצרין מלמעלה ובחידושי הרשב"א ז"ל ירושלמי רבי יהודה בן פזי אומר מן השפה החיצונה ולפנים ורבנן אמרין מן השפה הפנימית ולפנים ומסתברא דהלכתא כרבנן דרבים נינהו ועובי כותלי התנור מכלל שיעור השלשה טפחים עכ"ל וכל אלו ההרחקות הנזכרות כאן מן הכותל אם אין שם כותל א"צ להרחיק ואפילו בנה שם אחר מכאן כותל וכן כתב ר"ח ז"ל. ואע"פ שהלכה כרבא דבשדה העשויה לבורות צריך להרחיק כמו שיתבאר ולדידיה כל אלו ההרחקות ה"ה אם אין שם כותל כדאיתא בגמרא אין הלכה כמותו אלא בבור בלבד וזה נראה דעת המחבר ויש חולקין :

ה אָבֹן שֶׁהַכּוֹבֵס [ג] מִכָּה בְּגָדִים עָלֶיהָ עַד שְׂיִתְּלֵבְנוּ צָרִיךְ לְהִרְחִיק אוֹתָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת מִכְּתֵל שֶׁל חֲבֵרוֹ שְׂבִיעַת שֶׁהַכּוֹבֵס מִכָּה עָלֶיהָ הַמַּיִם נִתְּזוּן וּמְזִיקוֹן לְכֵתֵל :

מגיד משנה אבן שהכובס מכה הבגדים עליה וכו'. ברייתא ומימרא שם ולשון הגמרא מהנדיין ופירושו כפירוש רבו ז"ל:

ו לֹא יִשְׁתִּין אָדָם מַיִם בְּצַד כְּתֵלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים בְּכֵתֵל לְבָנִים. אֲבָל בְּכֵתֵל אֲבָנִים יִרְחִיק טַפַּח. וְאִם הָיוּ הָאֲבָנִים צָחִיחַ סָלַע מִשְׁתִּין בְּצַדוֹ בְּלֹא הִרְחָקָה :

מגיד משנה לא ישתין אדם וכו'. ברייתא שם ובהלכות וכתבו ז"ל שאין חילוק בין כותל לבנים לכותל אבנים אלא בהשתנת מים אבל בשאר כל ההרחקות הכל שוה וזה דעת המחבר ז"ל:

ז מִרְחִיקוֹן אֶת הַסֵּלֶם מֵהַשׁוֹבֵךְ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא תִקְפָּץ הַנִּמְיָה בְּעֵת שֶׁמִּנִּיחַ הַסֵּלֶם וְתַעֲלֶה לְשׁוֹבֵךְ וְתֹאכַל הַגּוֹזְלוֹת :

מגיד משנה מרחיקין את הסולם מן השוכך וכו'. משנה שם (דף כ"ב):

ח וּמִרְחִיקוֹן אֶת הַכְּתֵל מִן הַמְּזַחֵלָה שֶׁל חֲבֵרוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדֵי שְׂיִהְיֶה מְקוּם לְבַעַל הַמְּזַחֵלָה לְזִקּוֹף [ד] סֵלֶם וּלְתַקּוֹן מְזַחֵלָה שְׁלוֹ הוֹאִיל וְהַחֲזִיק בָּהּ :

מגיד משנה ומרחיקין את הכותל מן וכו'. עד הואיל והחזיק בה. שם משנה. וממ"ש המחבר הואיל והחזיק בה נראה שכיון שהחזיק במזחילה נקנה לו מקום חבירו שצריך להרחיק ארבע אמות כדי שיוכל לזקוף הסולם ויש לי להקשות מן הסוגיא שהבאתי למעלה פ"ח שאומרת שיכול לבנות תחתיה חוץ ממזחילה של בנין מפני רעת הכותל. ויש לתרץ דבנין שתחתיה אינו מעכב על הסולם אבל סמוך לה מעכב אלא אי"כ הרחיק. ומ"מ חלקו עליו ואמרו דדוקא בשהחזיק שלש שנים לתקן המזחילה שלו דרך חצרו של חבירו אי נמי במתנה בפירוש ומתוך כך צריך להרחיק כותלו משם ארבע אמות אבל במחזיק

במזחילה אפילו כמה אינו מוחזק לתקנה מצד חצרו של זה שלא הוחזק אלא לשפיכת מימיו אבל לתקנה ולזקוף מצד חצרו של זה את הסולם לא אלו דבריהם ז"ל והרשב"א כתב בסוף ימיו שהדין כדברי רבינו דמזחילה חזקה לעצמה לכל תיקונה דאי לא מתקן לה גם היא אינה מקלחת וחזקת מים אין כאן הא למה"ד לחלון העשוי לאורה שהיא ראייה להרחקת כותל ארבע אמות בחצר חבירו ומזחילה גם כן להרחקת ד' אמות ע"כ:

ט * ראוּבֵן שֶׁהָיָה כְּתָלוֹ סְמוּךְ לְכֶתֶל שְׁמֵעוֹן כְּמִין גַּם וּבָא רְאוּבֵן לַעֲשׂוֹת כְּתֵל שְׁנֵי כְּנָגֵד כְּתֵל שְׁמֵעוֹן עַד שְׁיַעֲשֶׂה הַשְּׁלֶשָׁה כְּתֵלִין כְּמִין בֵּי"ת הָרִי שְׁמֵעוֹן מְעַכָּב ^[ה] עָלָיו עַד שְׁיִרְחִיק מִכְּנָגְדוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִי שְׁיִהְיֶה הַמָּקוֹם בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים רָחֵב כְּדִי שְׁיִדּוּשׁוּ ^[ו] בּוֹ רַבִּים וְתִתְחַזֵּק הָאֶרֶץ. *** בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים בְּכֶתֶל גִּנָּה אוֹ בְּכֶתֶל חָצֵר בְּעִיר חֲדָשָׁה. אֲבָל בְּעִיר יְשָׁנָה כְּבָר נִתְחַזְּקָה וּבּוֹנֶה כְּנָגְדוֹ בְּלֹא הִרְחָקָה. וְכֵן אִם לֹא הָיָה בְּאֶרֶץ כְּתֵל שְׁמֵעוֹן שְׁבוּנָה כְּנָגְדוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת אֵינוֹ מִרְחִיק אֶף עַל פִּי שְׁמוֹנֵעַ הַרְגֵּל מְלַהֲלֵף שָׁם. שֶׁהַכְּתֵל שֶׁהוּא פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אֵינוֹ צָרִיךְ חֲזוּק הָאֶרֶץ:**

ההראב"ד ראובן שהיה כותלו סמוך לכותל שמעון עד ותתחזק הארץ. א"א לא מחוור לענין הגמרא שאם ראובן סמך לשמעון כמין גם דהיינו מן הצד אמאי אקשי בגמ' וקמא היכי סמך והלא מן הצד ליכא משום דוושא כדאיתא בשמעתא עכ"ל: **במה דברים אמורים בכותל גינה וכו' עד חיזוק הארץ.** א"א סברא יפה היא עכ"ל:

מגיד משנה ראובן שהיה כותלו סמוך לכותל שמעון וכו'. משנה וגמרא שם (דף כ"ב) ודבריו כדברי רבו ז"ל וביאורן שהכותלים הם כגון (הצורה שבדף למטה) וכ"כ רבו ז"ל בפירושו. וראיתי מי שכותב בשמו של אבן מיגש ז"ל שהוא מצריך להרחיק כותל שני של ראובן מכותל ראשון שלו ארבע אמות ואינו מספיק בהרחקתו מכותל שמעון לבד ולא נראית כן כוונת המחבר ולא מצאתי כן בפירושי הרב ז"ל. ובהשגות א"א לא מחוור לענין הגמרא וכו'. ואין זו קושיא דמעיקרא כי אקשינן וקמא היכי סמך הוה ס"ד דכותל ראובן לא היה כמין גם לכותל שמעון אלא כנגדו ממש ועל זה היו מקשים היאך סמכו בקרוב ד"א. ותירצו שלא היה אלא כמין גם דהיינו מן הצד ולפיכך הותר לסמכו וזה פשוט לפי שיטה זו. ומ"מ שיטות אחרות נאמרו בפירוש המשנה

והגמרא. ויש מקשים במה נשתעבד ראובן לשמעון בהרחקה זו ופירשו שהמשנה היא דוקא בלוקח מן המלך דבסתמא נשתעבדו לו ארבע אמות קרקע חוץ לכותלו לדוושא וחבירו הלוקח מן המלך צריך להרחיק ארבע אמות שכבר נשתעבדו לו ע"כ: **במה דברים אמורים בכותל גינה וכו'.** מפורש שם. ופירוש בכותל גינה אפילו בעיר ישנה מרחיק ופירש"י ז"ל כותל גינה מפני שאין דשין אותה מבפנים צריכה דישה מבחוץ: **וכן אם לא היה באורך כותל שמעון וכו'.** זה לא מצאתי מבואר ובהשגות א"א סברא יפה היא ע"כ:

כסף משנה **ראובן שהיה כותלו סמוך לכותל שמעון וכו'.** על מה שכתב מגיד משנה ותירצו שלא היה אלא כמין גם כתב המגיה בגמרא שלנו לא נמצא תירוץ זה רק שמוסיף רבא על המשנה ונפל עכ"ל:

2 **מי שבא לחפור בור בסוף שדהו לסמוך למצר חבירו אם שדה חבירו אינו עשוי לבורות** [1] **סומך ואינו יכול למחות בידו. ואם ימלך חבירו לחפור בור בצדו צריך להרחיק מן פתל הבור שלשה טפחים עד שיהא בין חלל שתי הבורות שלשה טפחים. ואם היתה שדה חבירו עשויה לבורות אינו סומך עד שירחיק מן המצר שלשה טפחים ויחפור. וכשיבוא חבירו לחפור ירחיק גם הוא שלשה טפחים בתוך שדהו ויחפור:**

מגיד משנה **מי שבא לחפור בור וכו'.** מחל' אביי ורבא שם (י"ז:): ופסק כרבא וכלשנא בתרא. ומ"ש המחבר ואם ימלך חבירו וכו' צריך להרחיק ו'. לא נתבאר בגמ' אבל כך היא סברת רבו וקצת מן המפרשים ז"ל. ויש חולקים ואומרים דאינו מרחיק אלא ג' כדינו ואומר לו לראשון לא דייך שלא הרחקת מן המצר שלי אלא שתזקיקני להרחיק ולכנוס בתוך שלי יותר מדיני ע"כ דבריהם:

כסף משנה **מי שבא לחפור בור בסוף שדהו וכו'.** בראש פרק זה כתב רבינו לא יחפור אדם בור ולא שיח ולא מערה וכו' אלא אם כן הרחיק מכותל שלשה טפחים ויסיד בסיד וכו' וכאן לא הזכיר אלא הרחקה ולא הצריך לסוד בסיד והטעם משום דהתם שהוא סמוך לכותל צריך לסוד בסיד מלבד ההרחקה כדי שלא יתקלקל הכותל אבל הכא דליכא כותל בנין סיד זה אינו מעלה ולא מוריד ודי בהרחקה:

יא הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה שֶׁל שָׁנִים לֹא יַעֲשֶׂה בַעַל הַבַּיִת תַּנּוּר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ עַל גַּבּוֹ גְּבֵה אַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן לֹא יַעֲמִיד בַּעַל הָעֲלִיָּה תַּנּוּר עַד שֶׁיְהִי תַחְתּוֹ מַעֲזִיבָה שְׁלֹשָׁה טַפְחִים וּבְכִירָה טַפַּח. וְאִם תַּנּוּר שֶׁל נְחֹתוֹמִים הוּא צָרִיךְ שֶׁיְהִי תַחְתּוֹ אַרְבַּעַת טַפְחִים וּבְכִירָה שֶׁל נְחֹתוֹמִין שְׁלֹשָׁה טַפְחִים. וְאִף עַל פִּי שְׁהַרְחִיק הַשְּׁעוּר אִם יֵצֵאת הָאֵשׁ וְהִזְיקָה מְשַׁלֵּם מֵה [ח] שְׁהִזְיק כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ :

מגיד משנה **הבית והעלייה וכו'.** שם (דף כ"ע"ב) משנה. ויש מי שכתב שלא אמרו אלא בתנורים שלהן שפתחן למעלה ומפני השלהבת העולה אבל בשלנו שפתחן מן הצד למעלן כלמטן שלשה טפחים ודנחתומין ארבעה ע"כ דבריהם ודין למטה יתבאר בסמוך : **וכן לא יעמיד בעל העלייה תנור עד שיהיה תחתיו ד' טפחים.** לפי המשנה והגמרא בתנור שלנו ג' טפחים ושל נחתומין ארבעה וכן ראוי להיות בספרי המחבר ובפירוש אמרו שם בגמרא דתנור שלנו ככירת נחתומין : **ואע"פ שהרחיק וכו'.** במשנה כת"ק דלא כרבי שמעון וכן פסקו בהלכות :

יב מִי שֶׁהִיָּתָה לוֹ חֲנוּת תַּחַת אוֹצַר חֵבֶרוֹ לֹא יַעֲשֶׂה בָּהּ לֹא נְחֹתוֹם וְלֹא צָבַע וְלֹא רָפַת בְּקָר וְלֹא יִכְנִיס שָׁם אֲסֻפְסוּתָא וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים שְׁעוֹלָה מֵהֶם הֶבֶל חֵם הַרְבֵּה מִפְּנֵי שֶׁהַחֵם מִפְּסִיד פְּרוֹת הָאוֹצַר. לְפִיכֵן אִם הָיָה אוֹצַר יֵין בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל שָׂאִין הַחֵם מִפְּסִידוֹ הָרִי זֶה עוֹשֶׂה בְּחֲנוּתוֹ כֹּל מְלֹאכֶת אֵשׁ שִׁירְצָה. אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה רָפַת בְּקָר מִפְּנֵי שֶׁמִּפְּסִיד רֵיחַ הַיֵּין. וְאִם הִחֲזִיקָה הַחֲנוּת בְּתַחֲלָה לְרָפַת אוֹ לְנְחֹתוֹם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְאַחַר כֵּן רָצָה בַּעַל הָעֲלִיָּה לַעֲשׂוֹת עֲלִיתוֹ אוֹצַר אֵינוֹ יְכוֹל לְמַחֹת בְּיָדוֹ :

מגיד משנה **מי שהיתה לו וכו'.** משנה וגמרא שם : **לפיכך אם היה [אוצר] יין בא"י וכו'.** משנה שם ובגמרא העמידה דוקא בא"י : **ואם הוחזקה וכו'.** ברייתא שם :

יג כִּבַּד בַּעַל הַבַּיִת וְרַבֵּץ עֲלֵיתוֹ אוֹ שָׂרְבָה בָּהּ חֲלוֹנוֹת כְּדִי לַעֲשׂוֹת בוֹ אוֹצָר וְקָדָם זֶה וְעָשָׂה תַנּוּר קָדָם שְׂיִכְנִיס פְּרוֹת לְאוֹצָר. אוֹ שֶׁהִתְחִיל לְאַצֵּר שְׂמֶשְׁמִין אוֹ רְמוֹנִים אוֹ תְּמָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְקָדָם זֶה וְעָשָׂה הַתַּנּוּר קָדָם שְׂאָצֵר הַחֲטִיִן. אוֹ שֶׁעָשָׂה בַּעַל הַחֲנוּת מְחִילָה עַל גְּבֵה לְהַבְדִּיל בֵּין הַחֲנוּת וּבֵין הָאוֹצָר. בְּכָל אֵלוֹ בַּעַל הָאוֹצָר מְעַכֵּב עָלָיו. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה תַנּוּר וְכִיּוֹצֵא בוֹ אֵין בַּעַל הָאוֹצָר ^[ט] יְכוּל לְהִסִּיר הַתַּנּוּר בְּכָל אֵלוֹ:

מגיד משנה **כיבד בעל הבית וכו' עד סוף הפרק.** בעיא דלא איפשיטא. וכתב הרב ז"ל דמספק אין לו להזיק חבירו ואם עבר ועשה המוציא מחבירו עליו הראיה ופירושו בכולן כפירוש רבו בשם רי"ף ז"ל. **ומה שכתב או שעשה בעל החנות מחילה.** הוא פירוש למה שאמרו בגמרא בנה עלייה על גבי ביתו וכן פירשה ר"ח ורבו ז"ל. ורש"י פירש לענין קדימת האוצר. ופירוש שדרכן היה לעשות עליות עליונות לאוצר וזה בנה עליות לאוצר קודם החנות אבל לא אצר בה עדיין וזו היא השאלה אם יש לו דין קדימה ולזה הפירוש הסכימו קצת מן האחרונים ז"ל:

הלכות שכנים - פרק עשירי

א מֵרַחֵיקִין אֶת הָאֵילָן מִן הָעֵיר עֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ אַמָּה. וּבְחָרוֹב וּבִשְׂקָמָה חֲמֵשִׁים אַמָּה. מִפְּנֵי נוֹיֵי הָעֵיר. וְכָל אֵילָן הַנִּמְצָא קָרוֹב לָעֵיר פְּחוֹת מִזֶּה קוֹצֵצִין אוֹתוֹ. וְאִם הָאֵילָן קָדָם נוֹתֵנִין לוֹ בְּנֵי הָעֵיר דָּמָיו. וְאִם הָיָה הַדָּבָר סָפֵק וְלֹא נוֹדַע אֵי זֶה מֵהֶם קָדָם אֵין לְבַעַל הָאֵילָן דָּמִים אֶלָּא נוֹטֵל עֲצָיו וְהוֹלֵךְ:

מגיד משנה **מרחיקין את האילן וכו'.** משנה פרק לא יחפור (דף כ"ד ע"ב) וטעם החרוב והשקמה פירש"י ז"ל שענפיהן מרובין: **וכל אילן הנמצא וכו'.** מפורש במשנה ובגמרא שם. ודין זה והרחקה זו אינן אלא בארץ ישראל לפי שאין אנו

חוששין לנוי העיר ואפילו רובה ישראל אלא בארץ ישראל וכ"כ הרשב"א ז"ל
וכ"נ מפירש"י ז"ל וכן מוכח בגמרא :

כסף משנה מרחיקין גורן קבוע מן העיר וכו'. כתב ה"ה ופירוש גורן קבוע
פירשו בגמרא וכו'. וא"ת והא לא איתמר אלא אליבא דאביי ואנן לא קי"ל
אלא כרב אשי דבתרא הוא וי"ל דנהי דלא קי"ל כאביי מ"מ מימרא דר"י בר
חנינא דמפרש היכי דמי גורן קבוע איתא ואע"ג דגמרא מייתי לה על
אוקימתא דאביי מימרא דרבי יוסי בר חנינא בלא מימרא דאביי [איתאמרא]
אמתני' דקתני גורן קבוע דהא רבי יוסי בר חנינא קדים לאביי טובא וכוותיה
נקטינן דרב אשי לא פליג עליה :

ב מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה כדי שלא יוליד
הרוח התבן בעת שזורה ויזיק לבני העיר. וכן לא יעשה אדם
גורן קבוע בתוך שלו אלא אם כן הנה לו חמשים אמה לכל רוח
כדי שלא יזיק התבן לנטיעת חברו או לגירו :

מגיד משנה מרחיקין את הגורן הקבוע וכו'. משנה וגמרא שם. ופירוש גורן
קבוע פירשו בגמרא כל שצריך לזרות ברחת ואינו יכול לזרוע בידיו :

ג מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר
חמשים אמה :

מגיד משנה מרחיקין את הנבלות ואת הקברות וכו'. שם (דף כ"ה) משנה
כלשונה וכת"ק :

ד ואין עושין בורסקי אלא ^[א] למזרח העיר מפני שרוח
מזרחית חמה וממעטת ^[ב] הזק ריח עבוד העורות :

ה מי שבא לעשות משרה של פשתן בצד גרן של חברו שהרי
מי ^[ג] המשרה נבלעין בארץ והולכין ומפסידין את הגרן. או
שנטע פרישין קרוב מן הבצלים של חברו שהו מפגיין טעמן.
או שנטע ^[ד] חרדל בצד פורת דבורים שהרי הדבורים אוכלין
העליו ומפסידין את הדבש וכל אלו וכיוצא בהן. אין צריך

לְהִרְחִיק בְּכַדֵּי שְׂלֵא יִזְיק וְעַל הַנֶּזֶק לְהִרְחִיק אֶת עַצְמוֹ אִם יִרְצֶה עַד שְׂלֵא יִגִּיעַ לוֹ הַנֶּזֶק. שְׂזֶה בְּתוֹדֶי שְׂלוֹ הוּא עוֹשֶׂה וְהַנֶּזֶק בָּא לְחִבְרוֹ מֵאֱלֹו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׂאִינוֹ מִרְחִיק כְּשֶׁהִיָּה הַנֶּזֶק בָּא מֵאֱלֹו אַחַר שְׂיִפְסְקוּ מַעֲשָׂיו שֶׁל מִזִּיק. אָבֵל אִם הָיוּ מַעֲשָׂיו שֶׁל זֶה שְׂעוֹשֶׂה בְּרִשׁוֹתוֹ מִזִּיקִין אֶת חֲבֵרוֹ בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ הָרִי זֶה כְּמִי שְׂמִזִּיק בְּיָדוֹ. הָא לָמָּה זֶה דוֹמָה לְמִי שְׂעוֹמֵד בְּרִשׁוֹתוֹ וְיוֹרֶה חֲצִים לְחֲצֵר חֲבֵרוֹ וְאָמַר בְּרִשׁוֹתֵי אֲנִי עוֹשֶׂה שְׂמוֹנְעִין אוֹתוֹ. וְכֵן כָּל הִרְחָקוֹת הָאֲמוּרוֹת לְמַעַלָּה בְּעֲנָן זֶה אִם לֹא הִרְחִיקוֹ הָרִי זֶה כְּמִי שְׂהִזִּיק בְּחֻצְיוֹ. לְפִיכֵךְ צָרִידֶי שְׂיִרְחִיק מִשְׂרָה מִן הַיָּרֵק וּכְרִישִׁין מִן הַבְּצָלִים וְחֲרָדֵל מִן הַדְּבֹרִים שְׂלִשָּׁה טְפָחִים אוֹ יֶתֶר מְעַט כְּדֵי שְׂלֵא יִהְיֶה הֶזֶק בְּיָדֵים. אָבֵל לְהִרְחִיק עַד שְׂלֵא יָבוֹא הַנֶּזֶק מֵאֱלֹו אִין צָרִידֶי :

מגיד משנה **מי שבא לעשות וכו'.** משנה שם (דף כ"ה) ופסק כר' יוסי וכסוגיא שבראש הפרק וכדאיתא בהלכות: **בד"א שאינו וכו'.** מימרא שם מודה רבי יוסי בגירי דיליה: **לפיכך צריך שירחיק משרה וכו'.** מבואר בהלכות ומכח המימרא שהזכרתי:

1 **בַּעַל הָעֲלִיָּה שֶׁהִיָּה שׁוֹפֵד מִים וְהוּן יוֹרְדִין עַל חֶדֶר לְמִטָּה. אִם הִיָּתֶה שֶׁם מַעְזִיבָה שְׂהַמִּים כְּלִים בָּהּ בְּעֵת שְׂפִיכָה וְאַחַר שְׂיִפְסִיק ^[ח] עֲלִיוֹן מְלִשְׂפָדֶי יִתְבַּלַּע הַמִּים וְיִרְדּוּ וְיִנְטְפוּ עַל הַתְּחִתּוֹן צָרִידֶי הַתְּחִתּוֹן לְתַקּוֹן ^[ו] וְלְהִרְחִיק מִן עַצְמוֹ הַנֶּזֶק. וְאִם אִין שֶׁם מַעְזִיבָה אֶלָּא כְּשִׂישְׂפָדֶי יִרְדּוּ הַמִּים מִיָּד הָרִי זֶה כְּמִזִּיק ^[ז] בְּחֻצְיוֹ וְהָעֲלִיוֹן מְתַקֵּן אוֹ יִמְנַע מְלִשְׂפָדֶי. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה :**

מגיד משנה **בעל העלייה שהיה שופך מים וכו'.** מעשה בפרק הבית והעלייה (דף קי"ז) וכן מבואר בהלכות:

2 **מִי שֶׁהִיָּה לוֹ אֵילָן בְּתוֹדֶי שְׂדֵהוּ קָרוֹב לְבוֹר חֲבֵרוֹ אִין בַּעַל הַבוֹר יָכוֹל לְעַכֵּב עֲלָיו וְלוֹמַר לוֹ הָרִי שְׂרָשֵׁי הָאֵילָן נִכְנָסִים לְבוֹר שְׂלִי וּמִפְסִידִין אוֹתוֹ שְׂזֶה נֶזֶק הַבָּא מֵאֱלֹו הוּא לְאַחַר זְמַן וּבְעֵת**

שְׁנִטֵּעַ אֵינוֹ מְזִיקוֹ וְכִשֵּׁם שְׂזָה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שְׁלוֹ כֶּדֶּזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שְׁלוֹ. וְכֵן רְאוּבֵן שְׁחָפַר בּוֹר וַיִּרְדּוּ וּמָצָא שְׂרָשֵׁי אֵילָן שֶׁל שְׁמֵעוֹן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ קוֹצֵץ וְחוֹפֵר וְהֵעֵצִים שְׁלוֹ. וְאִם הָיָה קְרוֹב לְאֵילָן שְׁמֵעוֹן בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל שְׁמֵעוֹן וְקוֹצֵצוֹ וְנוֹתֵנָן לוֹ. וְאִם [ח] אֵין צָרִיךְ לְחַפֵּר בּוֹר וַיִּצְאוּ הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל שְׁמֵעוֹן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ הָרִי הוּא מְעַמֵּיק שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲכֹב הַמַּחְרָשָׁה וְכָל שְׂרֵשׁ שְׁמָצָא בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים קוֹצֵצוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׂשׁ שְׁמָא יִבֵּשׁ הָאֵילָן שֶׁל חֲבֵרוֹ שְׂזָה בְּתוֹךְ שְׁלוֹ הוּא חוֹפֵר:

מגיד משנה מי שהיה לו אילן בתוך שדהו וכו'. משנה פרק לא יחפור (דף כ"ה ע"ב) וכרבי יוסי וכדאיפסיקא הלכתא בגמרא: וכן ראובן שחפר וכו'. משנה (דף כ"ו) וחילוק השש עשרה אמות בגמרא ובהלכות: ואם אין צריך וכו'. במשנה שם:

ח מי שהיתה שדה חבירו נטועה גפנים או שאר אילנות ובא הוא לנטע בתוך שדהו גפנים בצד גפנים או אילנות בצד אילנות צריך להרחיק ארבע אמות. במה דברים אמורים בארץ ישראל. אבל בחוצה לארץ מרחיק בין גפנים לגפנים שתי אמות. ובין גפנים [ט] לשאר אילנות או בין אילנות לאילנות ארבע אמות בכל מקום. היתה גדר בינתים זה סומך לגדר וזה סומך לגדר בכל מקום. מי שהיה אילן חבירו נוטה לתוך שדהו קוצץ כמלא מרדע על גבי המחרשה. ובחרוב ובשקמה קוצץ כל הנוטה עד שיהיה שקול כנגד המצר. וכן אם היתה נוטה על בית השלחין של חבירו או על בית האילן קוצץ את כל הנוטה עד שיהיה שקול כנגד המצר:

מגיד משנה מי שהיתה שדה חבירו נטועה וכו'. משנה שם: בד"א בארץ ישראל וכו'. (עיין בפנים) זה נמצא בספר המחבר ובהשגות על הדין הראשון א"א בגמרא אינו כן ואמרו בין גפנים לאילנות בעינן טפי ע"כ. ועל מ"ש בין אילנות לאילנות כתוב בהשגות א"א מנין לו שאף בבבל לא יספיק בשתי אמות

שהמחרישות וכלי הבקר שלהם קצרים ע"כ. ובמשנה (דף כ"ו) שנינו לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנה ארבע אמות אחד גפנים ואחד כל אילן ובגמרא אמר שמואל לא שאנו אלא בארץ ישראל אבל בבבל שתי אמות תניא נמי הכי לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו שתי אמות והא אן תנן ארבע אלא לאו שמע מינה כדשמואל שמע מינה. [עוד שם] רבא בר רב חנן הווי ליה הנהו דיקלי אמצרא דפרדיסא דרב יוסף אתו ציפורי יהבי בדיקלי ונחתו בפרדיסא ומפסדי ליה א"ל [רב יוסף] זיל קוץ א"ל והא רחיקי לי וכו' א"ל הי"מ אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעינן טפי ופירש הרב אבן מיגש ז"ל בשם רבו האלפסי ז"ל דרבא לא הרחיק אלא שתי אמות כדינו בבבל ואמר לו רב יוסף דאילנות לגפנים בעינן ד' אמות כמו בארץ ישראל והן הן דברי המחבר בבבא ראשונה וכבר העמיד הרמב"ן ז"ל שיטה זו דהאי טפי אינו יותר מארבע אמות. אבל מה שנמצא בספרי המחבר שבין אילנות לאילנות צריך ארבע אמות בכ"מ הוא ט"ס לפי דעתי שהרי אמרו בגמרא בפירוש דאילנות לאילנות ובגפנים לגפנים שוים ומוכרח הוא מן הברייתא שאמרה לא יטע אדם אילן אא"כ הרחיק שתי אמות ואי אפשר להעמידה אלא באילנות לאילנות שאם באילנות לגפנים הא בעינן טפי וכמו שנתבאר. והמחבר לא הזכיר דין אם באו לסמוך בבת אחת ודעת הרב אבן מיגש ז"ל הוא דבארץ ישראל זה נותן שתי אמות וזה נותן שתי אמות ובבבל זה נותן אמה וזה נותן אמה ולזה הסכימו קצת המפרשים ז"ל ויש מי שכתב שכל אחד מרחיק כשיעור והראשון עיקר: **היה גדר בינתיים וכו'.** במשנה שם: **מי שהיה אילן חבירו נוטה לתוך שדהו וכו'.** משנה שם (דף כ"ז ע"ב) ופירש"י ז"ל החרוב והשקמה צלן מרובה וקשה לשדה: **וכן אם היה נוטה על בית השלחין וכו'.** משנה שם ובגמרא מפני שהצל רע לבית השלחין מתוך זה למד המחבר לבית האילן ובמשנה אמר אבא שאול שאם היה זה אילן הנוטה אילן סרק אפי' שלא בבית השלחין קוצץ כנגד המשקולת וכן פסק אבן מיגש ז"ל ורבינו חננאל ז"ל פסק כת"ק. וזהו דעת המחבר בזה:

כסף משנה מי שהיה אילן חבירו נוטה לתוך שדהו וכו' וכן אם היה נוטה על בית השלחין של חבירו או על בית האילן וכו'. רבינו גורס במשנה בית השלחין וכל האילן כנגד המשקולות ורש"י גורס גירסא אחרת:

הלכות שכנים - פרק אחד עשר

א מי שעשה גרן בתוך שלו. או קבע בית הכסא. או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן. צריך להרחיק כדי שלא יגיע העפר או ריח בית הכסא או האבק לחברו כדי שלא יזיקו. אפלו היתה הרוח הוא שמסיע אותו בעת שעושה מלאכתו ומוליכה את העפר או נערת הפשתן והמוץ וכיוצא בהן ומגיעתו לחברו הרי זה חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו. [א] ואפלו על ידי הרוח מצויה שכל אלו כמי שהזיקו בחציו הן:

מגיד משנה מי שעשה גורן קבוע וכו' אפילו היתה הרוח הוא וכו'. מעשה שם (דף נ"ג) ופסק כהלכות:

ב אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך אם הוליקה הרוח המצויה המוץ ואת העפר והזיקה בהן פטור מלשלים שהרוח הוא שסיע אותו ואין נזק זה בא מכח מזיק עצמו:

מגיד משנה אף על פי שהוא חייב להרחיק וכו'. מפורש בהלכות ומכח אוקימתא דרב אשי בפרק הכונס דגרמא בנוזקין פטור:

ג הכותש את הריפות וכיוצא בהן בתוך שלו ובעת שמכה מנדנד לחצר חברו עד שנדנדה [ב] כסוי החבית על פי החבית הרי זה מזיק בחציו וחייב להרחיק כדי שלא ינדד או יבטל מלאכתו שמזקת. ואם הזיק בעת הנדנד חייב לשלם שהרי מכחו [ג] בא הנזק:

מגיד משנה הכותש את הריפות וכו'. מעשה שם (דף כ"ה כ"ו) ולשון הגמרא כמה כדנייד נכתמא אפומא דחצבא פירש"י ז"ל שאם יניח כד על החומה וכסויה עליה ינוע הכסוי מחמת הרעדה וכן פירש אבן מיגש ז"ל וכתב ואם הכסוי אינו מתנדנד אע"פ שהחצר מתנדנד אין זה נזק ואין משגיחין בו וזה דעת המחבר. ובחידושי הרשב"א ז"ל ואינו מחוור שאפילו פחות מכאן הוי נזק שזה מפיל ממש הוא. ורבינו יצחק ז"ל פירש ניידא אפדנא מעט אפילו

משהו כמו שנדה נכתמא אפומא דחצבא ה"ז נזק וחייבין להתרחק וזה נכון עכ"ל:

ד * כל ההרחקות האמורות בפרקים של מעלה אם לא הרחיק וראה חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור ולהצריכו ולהרחיקו. והוא שיראה ממנו שמחל כגון שסיע עמו מיד או שאמר לו לעשות או שראהו שעשה בצדו בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה זכה. שכל המחזיק בנזק זכה בו כמו שבארנו. * במה דברים אמורים בשהחזיק בשאר נזקין חוץ מארבעה מיני נזקין אלו האמורים בפרק זה שהן [ד] העשן וריח [ה] בית הפסא והאבק וכיוצא בו ונדנוד הקרקע. שכל אחד מאלו אין לו חזקה. ואפלו שתק הנזק כמה שנים הרי זה חוזר וכופהו להרחיק. וכן הזק ראייה במקום שצריך מחצה כופהו לעשות מחצה בכל עת שירצה כמו שבארנו. ולמה שנו נזקים אלו משאר נזקין לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק מאלו * וחזקתו שאינו מוחל שהזקו הזק קבוע. ואם קנו מידו שמחל בנזקים אלו [ו] אינו יכול לחזור בו :

ההראב"ד כל ההרחקות האמורות בפרקים וכו' והוא שיראה ממנו שמחל וכו' עד כמו שביארנו. א"א תמה אני ראה ושתק למה מיד הלא אף מושיט לו צרורות אומרים לו לך יגע וסתום עכ"ל: במה דברים אמורים בשהחזיק בשאר נזקין וכו' וכן הזק ראייה וכו' כמו שביארנו. א"א צריך להביא ראייה לכל אלו מחיצת החצר שאין חזקה מבטלה מפני שזה מזיק לזה וזה מזיק לזה יכול כל אחד לומר מפני כך לא מחיתי ועוד מפני ההוצאה שמגעת לחלקי ויתרתי הקרקע. עכ"ל: וחזקתו שאינו מוחל שהזקו הזק קבוע. א"א והלא החופר בורות בנכסי אשתו שהם הזק קבוע ויש להם חזקה עכ"ל:

מגיד משנה כל ההרחקות האמורות וכו'. דעת המחבר בזה כדעת הגאונים שכתבו שהשיעבודין נקנין בשתיקה ומדין סבלנות ותיכף שראה הזקו ונודע לו ושתק הויא חזקה ולא אמרו חזקת שלש שנים וטענת מכר או מחילה אלא בגוף הקרקע ולזה נראה שהסכים הרמב"ן ז"ל אבל רבותינו הצרפתים כתבו שאין שום חזקה מועילה אלא בחזקת שלש וטענת מכר או מחילה וזה דעת הרב רבינו יונה ז"ל וכן דעת הרשב"א ז"ל ואפשר שזו היא דעת הר"א ז"ל

שכתב בהשגות א"א תמה אני ראה ושתק וכו'. ומ"ש ממושיט לו צרורות. הוא בירושלמי גבי פותח חלון בחצר חבירו במעמד חבירו ולדעת המחבר ורבו שכתבו שיש להיזק ראייה חזקה בפותח חלון וכמו שנתבאר הירושלמי אינו מסכים לגמרא שלנו שלא אמרו בגמרא לך יגע וסתום אלא כשמיחה קודם שנתבאר היזקו וכן פירש אבן מיגש ז"ל אבל בדברי הרי"ף ז"ל שכתב שאין להיזק ראייה חזקה בשום צד הירושלמי הוא אמת ומ"מ אין ממנו ראייה לשאר הנזקים שחזקה מועילה בהן: **במה דברים אמורים בשהחזיק בשאר נזקין וכו' שהן העשן וריח בית הכסא וכו'.** פירשו המפרשים עשן דוקא בעשן תדיר כעשן הכבשן וכיוצא בו אבל בעשן שאינו תדיר אינו יכול למחות וכן אמרו בירושלמי ובית הכסא פירש רש"י ז"ל דוקא בית הכסא מגולה ונראה לעינים שכך היו בתי כסאות שלהם וכן כתב ר"ח ז"ל במגולה ומפני שריחו רע ביותר ע"כ ודין החזקה שאינה מועילה בעשן ובית הכסא מפורשים בגמרא ובנדנדוד הקרקע פשוט הוא שהרי היזקו מרובה וכן כתבו שאר המפרשים והאבק אף הוא דומה לעשן ולפיכך אין לו חזקה ודין היזק ראייה במקום שצריך מחיצה כבר כתבתי דעתו ודעת רבו שאמרו דוקא בחצר פרק שני ופרק שביעי ודברי ההשגות בזאת הבבא לא נתבררו אצלי: **ואם קנו מידו שמחל בניזקין אלו אינו יכול לחזור בו וכו'.** בגמרא (דף כ"ג) לא אמרו אלא שאין חזקה לנזקין אלו ודעת המפרשים ז"ל חלוקים בזה יש מי שכתב שמכר או מחילה או מתנה מפורשת מועילין בהם אפילו בלא קניין והמחבר מצריך להו קניין וכן דעת ר"י בעל התוספות והרא"ש ז"ל ויש מי כתב שאפילו מכר וקנו מידו יכול לחזור בו ולומר סבור הייתי לקבל ואיני יכול לקבל והרי זה כקניין במעות וחוזר וכן דעת ר"ת ז"ל:

ה מי שֶהֶחֱזִיק לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת דָּם או נְבִלוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן בְּמִקְוֵי וְיָבֹאוּ הָעוֹרְבִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן בְּגִלְלַת הַדָּם וְיֹאכְלוּ וְהָרִי הֵן מְצִרִין לְחֵבְרוֹ בְּקוֹלָם וְצִפְצוּפָם או בְּדָם ^[1] שֶׁבְּרִגְלֵיהֶם שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין עַל הָאֵילָנוֹת וּמְלַכְלְכִין פְּרוֹתֵיהֶם. אִם הָיָה חֵבְרוֹ קִפְדָּן או חוֹלָה שֶׁצִּפְצוּף הָיָה מְזִיקוֹ או שֶׁפְּרוֹת שָׁלוֹ נִפְסְדִין לוֹ בְּדָם חָיִב לְבַטֵּל אוֹתָהּ הַמְּלֶאכֶה או יִרְחִיק עַד שֶׁלֹא יָבֹא לוֹ הַיִּזְק מִחֲמַתּוֹ. שֶׁהַיִּזְק זֶה דוֹמֶה לְרִיחַ בֵּית הַכֶּסֶא וְכִיּוֹצֵא בוֹ שֶׁאֵין לוֹ חֲזָקָה. וְכֵן בְּנֵי מְבוּי או בְּנֵי חָצֵר שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶחָד מֵהֶן אָמֵן וְלֹא מֵחוּ בוֹ שֶׁהָרִי הַחֲזִק וְהָיוּ הָעַם נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין לְקִנּוֹת וְשִׁתְּקוּ לֹא הֶחֱזִיק בְּדָבָר זֶה וְיֵשׁ לָהֶם בְּכָל עֵת לְעֵכָב וְלוֹמַר אֵין אָנוּ

יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין שזה הזק קבוע הוא כמו
העשן והאבק. וכזה הורו הגאונים :

מגיד משנה מי שהחזיק לעשות מלאכת דם וכו'. זה למד ממעשה דרב יוסף
(דף כ"ב כ"ג). ומ"ש אם היה חבירו קפדן. כלומר שאע"פ ששאר בני אדם
אינן מקפידין זה דעתו קצרה והוא מקפיד בזה ומתבאר שם שיכול למחות
ואין חזקה מועילה כנגדו וכתבו המפרשים והוא שמוחזק ונדוע שאין דעתו
סובלת : וכן בני מבוי או בני חצר שנעשה וכו'. כבר ביארתי זה פרק ששי :

1 מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה כגון שפתח חלון או העביר
אמת המים או שלא הרחיק מה שראוי להרחיק והרי המחזיק
טוען אהה אמרת לי לעשות או מחלת לי אחר שראית או הפר
הנזק ושתקת ולא מחית בי. והנזק אומר עכשו הוא שראיתי
ולא ידעתי מקדם. או שאמר כשראיתי מחיתי בך ואהה
אמרת עתה ארחיק או אסתם ואהה מדחה אותי מיום אל יום
כדי שתקבע הזקד. בכל אלו וכיוצא בהן על הנזק להביא
ראיה. ואם לא הביא ישבע המחזיק הסת ויפטר :

מגיד משנה מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה וכו'. דין זה אע"פ שלא נזכר
בגמרא בפירוש פשוט הוא לפי שיטת הגאונים ז"ל שאמרו שנוקין אלו נקנין
לאלתר ובשתיקה וכיון שכן זה שמוחזק בדבר חזקתו ראיה עליו והרי חזקה
זו בכאן כחזקת שלש שנים בקרקע בטענת מכר או מתנה וכיון שכנגדו בא
למחות הי"ז מוציא ממנו ועליו הראיה ואם לא הביא ישבע המחזיק היסת לפי
שבכל תביעת ממון שטוען בה התובע ברי יש בה היסת מדבריהם וזה פשוט :

2 החזיק בנזק שאין לו חזקה כגון עשן ובית הכסא וכיוצא
בהן וטען המחזיק שקנה מידו של נזק על המחזיק להביא ראיה
שקנו מידו. ואם לא הביא ישבע הנזק הסת שלא קנו מידו על
כך ויסלק זה הזקו :

מגיד משנה החזיק בנזק שאין לו חזקה וכו'. גם זה פשוט שכיון שאין חזקה
מועילה בהן אי זו ראיה יש לזה המחזיק ואין חזקתו כלום ולפיכך הרי זה
מוציא מן הנזק בכל שעה ועליו הראיה ופירוש דוקא בשידוע שהניזק קדם

אבל אם נחלקו אי זה מהן קדם המוציא מחבירו עליו הראיה:

הלכות שכנים - פרק שנים עשר

א האחין או השותפין שבאו לחלק את השדה ולטל כל אחד חלקו. אם היתה כלה שנה ואין שם מקום טוב ומקום רע אלא הכל אחד חולקין לפי המדה בלבד. ואם אמר [א] אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי ויהיה הכל שדה אחת שומעין לו [ב] וכופה אותו על זה שעכוב בדבר זה מדת סדום היא. אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב או קרוב לנהר יותר או קרוב לדרך ושמו אותה היפה כנגד הרע ואמר תנו לי בשומא שלי מצד זה אין שומעין לו אלא נוטל בגורל. אמר להם תנו לי (בשומא שלי מצד זה) חצי מדתה מן הצד הרע בלא שומא וטל אתה מן הצד הטוב כדי שיהיה חלקי סמוך לשדה שלי. הורו מקצת הגאונים ששומעין לו. ולזה דעתנו נוטה וכן ראוי לדון:

מגיד משנה האחין או השותפין שבאו לחלוק וכו'. פרק השותפין (דף י"ב) תרוייהו אחד ניגרא אי"ר יוסף כגון זה כופין על מדת סדום. ומלשון הגמרא נראה שאפילו בשתי שדות שוות הדין כן: אבל אם היה חלק אחד ממנה וכו'. ג"ז שם וכרב יוסף. ודע שיש שיטות אחרות למפרשים ז"ל בזה ויש מי שפירש שאם היתה שדה אחת אע"פ שכולה שוה יכול האחד להעלות ולומר זה החלק שהוא למצר שלך שוה יותר ולפיכך נחלוק ע"פ הגורל שמא יגיע לחלקי חלק הסמוך למצר שלך ולא אמרו כופין על מדת סדום אלא בשתי שדות ואין אחד מהם בן המצר לפי שאם יחלקו בכל אחת שמא יהיה כל אחד מן החלקים מפוזר ולפיכך חולקין שדה כנגד שדה ושיטת המחבר כשיטת רבו ז"ל: אמר להם תנו לי חצי מדתה וכו'. כן כתב רבו ז"ל וכן הסכימו האחרונים:

כסף משנה | האחין או השותפין שבאו לחלוק את השדה וכו' אם אמר אחד

מהם תנו לי חלקי וכו'. בפ"ק דב"ב (דף י"ב ע"ב) ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא כי פלגי אמר להו פלוגו לי אמצראי אמר רבה כגון זה כופין אותו על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף אמרי ליה [אחי] מעלינן ליה [עלויא כי] נכסי דבי בר מריון והלכתא כרב יוסף תרי ארעתא אתרי ניגרי אמר רבה כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה רב יוסף זימנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף תרתי אחד ניגרא א"ר יוסף כגון זה כופין על מדת סדום מתקיף לה אביי מצי אמר בעינא דאפיש אריסי והלכתא כרב יוסף אפוישי לאו מילתא היא ופירש רש"י דזבן ארעא אמצרא דבי נשא קנה קרקע אצל שדה אביו. כי מטא למפלג עם אחיו בנכסי אביו. אמרי אחי מעלינן ליה וכו' לנו היא משובחת כקרקעותיו של בר מריון שהיו מעולות וכו'. תרי ארעתא אתרי ניגרי וכו' שתי שדות לכל אחת יש לה יאור להשקות ממנו וזה קנה שדה אצל האחת מהם ורוצה שיתן אחיו זו הסמוכה לשלו וכו'. האי מדויל דרך היאורים לייבש כשהנהר שנמשכים ממנו מתמעט לפעמים שזה יבש וזה אינו יבש ואומר לו טול חלקך בשתיהן וכו' או תן לנו מעילוי בדמים. תרתי ארעתא יש לנו לחלוק על חד ניגרא ואחד מהם קנה קרקעות אצל האחת. כופין על מדת סדום דכיון דאחד ניגרא נינהו שתיהן שוות. ניחא לי לאפוישי אריסי טוב לי שיהא לך שתי שדות אחת מכאן ואחת מכאן ואחת באמצע כדי שתרבה לך אריסים ותהא שדה שלי משתמרת יפה. והשתא מה שפסק רבינו ואם אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהיה סמוך לשדה אחר שלי שומעין לו וכו' הוא כדעת רבה וקשה דהא איפסיקא הכא בהדיא הלכתא כרב יוסף וגם בפרק יש נוחלין פסקינן הלכה כרב יוסף בשדה קנין ומחצה ופירש רש"י דשדה היינו הך דהכא וכן משמע בערוך וכבר הרגישו בקושיא זו בעלי ההגהות אלא שהניחו הדבר בצ"ע והתימה מה"ה שלא הרגיש בקושיא זו כלל וכתב שפסק כרב יוסף והדבר ברור שאינו כן. וליישב דברי רבינו נ"ל שהוא מפרש כמו שכתבו הרמב"ן והרא"ש בשם הגאונים דמעלינן ליה בנכסי דבר מריון היינו כגון שאומרים או יטול זה העילוי או יתן לנו שאם אמרו אם רוצה ליטול יתן כך וכך ואם לאו נחלוק הכל שאין אנו רוצים ליטול אותו חלק וליתן כלום אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים בב"ד וא"כ כל היכא דאמר תנו לי חלקי בצד השדה שלי ואין חבירו מעלה עליו בדמים נותנין לו וכופין אותו על כך דע"כ לא פליג רב יוסף אלא בשהלה מעלהו בדמים אבל קשה לפירוש זה למה לא כתב רבינו שאם העלהו האחד בדמים שאין כופין זה את זה על כך לכך יש לומר שרבינו מפרש דכל היכא שהקרקעות שוים לכולי עלמא כופין על מדת סדום לתת לזה חלקו אצל מצר שלו וההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא דאמר רב יוסף מעלינן ליה וכו' מפרש גמרא דלא תימא דאפילו בקרקעות שוים כגון תרתי אחד ניגרא אמר רב יוסף מעלינן ליה וכו' אלא בתרי ארעתא

אתרי ניגרי הוה עובדא ומשום [הכי אמר רב יוסף מעלין ליה וכו' משום] דהאי מדויל אבל בתרתי ארעתא אחד ניגרא לא הוה פליג דהא הוא דאמר כגון זו כופין על מדת סדום ואהכי אתי שפיר מ"ש רבינו ואם אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי שומעין לו היינו דוקא בשוים וכמ"ש קודם בסמוך אם היתה כולה שוה ודין זה הוא ממה שאמרו תרתי אחד ניגרא דמודה ביה רב יוסף שכופין על מדת סדום. **ומ"ש אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב וכו'** הוא מאי דמודו ביה כולי עלמא היכא דחלק אחד טוב מחבירו דאמרי ליה מעלין ליה וכו' ונכלל בדבר זה פלוגתא דרבה ורב יוסף בההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא דהיינו פלוגתייהו בתרי ארעי אתרי ניגרי דכיון דאפשר להעלות על הדעת קצת עילויה דהיינו דילמא האי מדויל וכו' אע"ג דלא ידיע לן חיישינן ליה ואמרינן מעלין ליה וכו' וכ"ש היכא שהעילוי מבואר וידוע דאז לכולי עלמא אמרינן מעלין ליה וכו' וקשה כיון דתרי ארעתא אתרי ניגרי הוה פירושא דההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשא למה ליה למימר והלכתא כרב יוסף בתרוייהו וי"ל שאחר שכתב ההוא דזבן ארעא וכו' והלכתא כרב יוסף בא בעל הגמרא ופירש דפלוגתייהו בתרי ארעי אתרי ניגרי ובההוא פסק כרב יוסף דאילו בתרתי אחד ניגרא אפילו רב יוסף מודה דכופין ועי"ל דרבינו לא גרס והלכתא כרב יוסף אלא בחד מינייהו ואם אנו מוכרחים לומר כן א"צ לשום תירוץ רק שנאמר דלא גריס והלכתא כרב יוסף בההוא דזבן ארעא ופסק בההוא פלוגתא כרבה ומשמע שדעת רבינו לפרש דכל הני מילי [דרב יוסף] קאי אההוא דזבן ארעא וכמו שפירש"י ודרבינו עדיפא דההיא דחדא גיסא וכו' פלגי לה בקרנזול משמע ליה דסמכוה לכאן ללמד שאם בן המצר תבע חלק שאצל שדהו כיון שהחלקים שוים שומעים לו ואפילו לאביי דהכא ליכא טענה דאפוישי אריסי וזהו שכתב רבינו ארץ מרובעת שהיה הנהר מקיף וכו' ואם אמר תנו לי החצי שמצד זה שהוא בצד שדי שומעין לו : **ודע** שרבינו מפרש דניגרא הוא דרך כמו ניגרי ברייתא [אנקטה] שר"ל פסיעות ועל שם הפסיעות נקרא הדרך ניגרא וזהו שכתב אבל אם היה חלק כו' טוב או קרוב לנהר יותר או קרוב לדרך ופירוש לשון הגמרא לפ"ז כך הוא תרי ארעי אתרי ניגרי כלומר שכל אחת מהשתי שדות יש לו דרך מיוחד שעובר עליו אמר רב יוסף זימנין דהאי מדויל כלומר זימנין דבדרך זה יבואו מים ובדרך זה לא יבואו וא"כ כשכתב רבינו או קרוב לדרך היינו לומר שקרוב לדרך זה ושדה האחרת אינה קרובה לדרך זה ואע"פ שקרובה לדרך אחרת אבל לא שייך לפ"ז לומר ושמו היפה כנגד הרע דכל כך יפה זה כזה אלא שאנו אומרים דילמא האי מדויל וכו' גם אם נאמר שהוא מפרש ניגרא יאור וזהו שכתב או קרוב לנהר יותר מ"מ יקשה למה לא הזכיר היכא שכל קרקע סמוך אצל יאור אחד או אצל דרך אחד שזה הוא פלוגתא דרבה ורב יוסף בתרי ארעתא אתרי ניגרי ואם נאמר שמ"ש או קרוב לנהר היינו שכל אחת יש לה נהר אחד יקשה מה

שהקשיתי דלא שייך לפ"ז לומר ושמו היפה כנגד הרע דכ"כ יפה זה כמו זה וצ"ע. והיותר נ"ל שרבינו לא גריס הלכה כרב יוסף אלא בתרי ארעי אחד ניגרא וז"ש אם היתה כולה שוה וכו' ואם אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה וכו' שומעין לו וכופה אותו על זה ולא חילק בתרי ארעתא אתרי ניגרי משום דהאי מדויל וכו' אלא כל שנראה לנו שהן שוות אף ע"ג דאפשר דזימנין מדויל האי ולא האי השתא מיהא שתיהן שוות וכופין אותו כרבה. ומ"ש אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב וכו' מדברי רבה נשמע דכל כה"ג כיון דאיכא דניחא ליה בעידית אע"ג דהיא פורתא ואיכא דניחא ליה בזיבורית מפני ששיעורה מרובה מעידית ליכא למימר ביה כופין על מדת סדום:

ב הַבְּכוֹר שְׁחַלֵּק נוֹטֵל שְׁנֵי חֻלְקִים שְׁלוֹ פְּאֶחָד. אֲבָל ^[ג] הַיָּבֵם שְׁחַלֵּק עִם אָחִיו בְּנִכְסֵי הָאָב נוֹטֵל חֻלְקוֹ וְחֻלְק אָחִיו בְּגוֹרֵל. אִם עָלוּ בְּמָקוֹם אֶחָד עָלוּ וְאִם עָלוּ בְּשְׁתֵּי מְקוֹמוֹת עָלוּ:

מגיד משנה **הבכור שחלק נוטל שני חלקים שלו כאחד וכו'.** לדעת המחבר ז"ל הכוונה שאפילו אין השדה כולה שוה וכגון שהיו בה שני חלקים בינונית והחלק האמצעי עידית שאי אפשר לו לבכור שיטול כל חלקו כאחד אא"כ כל העידית שלו הי"ז נוטלו ובשומת דמים וכן פירש רבו ז"ל ולדעת שאר המפרשים דוקא כשהכל שוה הא לאו הכי חולקין כל אחד בעידית וכל אחד בבינונית והבכור נוטל בכל אחד שני חלקיו ביחד וכן פירשו ז"ל: **אבל היבם שחלק וכו'.** מפורש שם ולדעת המחבר אם היה הכל שוה אפילו ביבם נוטל חלקו כאחד לפי שיטתו וכ"כ רבו ז"ל ולדעת שאר המפרשים אפילו בשוה לא אלא עושין גורל אחד שחולקין השדה לשלשה חלקים ושמה יגיע לו שני החלקים בפזור. וכתב הרב אבן מיגש ז"ל ששנים שלקחו שדה בשותפות זה שני שלישים וזה שלישי הי"ז כבכור ופשוט והוא שבאו לזה השני חלקים בבת אחת דומיא דבכור אבל אם באו לו זה אחר זה כגון שלשה שלקחו שדה בשותפות וקנה האחד חלק אחד מן השותפין כשהן חולקים הי"ז כיבם ואחיו. וכ"כ המפרשים ז"ל:

ג אֶרֶץ מְרֵבֶעֶת שֶׁהָיָה הִנָּהָר מִקִּיף לָהּ מִזְרַח וְצָפוֹן וְהַדָּרֶךְ דָּרוֹם וּמֵעֶרֶב חוֹלְקִין אוֹתָהּ בְּאֶלְכָסוֹן כְּדִי שְׁיִגְיַע לָזֶה נָהָר וְדָרֶךְ וְלָזֶה נָהָר וְדָרֶךְ. וְאִם אָמַר תָּנוּ לִי הַחֲצִי שְׁמֻצָד זֶה שֶׁהוּא בְּצַד שְׁדֵי שׁוֹמְעִין לוֹ. כְּלָלוּ שֶׁל דָּבָר כָּל דָּבָר שֶׁהוּא טוֹב לָזֶה וְאִין עַל חֲבֵירוֹ הִפְסֵד כְּלָל כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת:

מגיד משנה **ארץ מרובעת וכו'.** שם בגמרא (דף י"ג) חד גיסא נהרא וכו' ופירושו לא כפירוש רבינו חננאל ורבו ז"ל אלא כצורה זו x (חסר ציור): **ואם אמר תנו לי החצי וכו'.** זהו נמשך לפי שיטתו ושיטת רבו ז"ל וכמ"ש:

ד * **אֶחָד מִן הָאֲחִין או מִן הַשְּׁתַּפִּין שְׁמַכְר חֶלְקו לְאַחַר מְסַלְקִין**
[ד] **אֶת הַלּוֹקַח וְנוֹתְנִין לוֹ שְׁאָר הָאֲחִין או שְׁאָר הַשְּׁתַּפִּין דָּמִים**
שָׁנְתוּ וְהוֹלִיךְ כְּדֵי שְׁלֹא יִכָּנַס זֶר בִּיְנֵיהֶן:

ההראב"ד **אחד מן האחין או וכו' עד שמכרו ב"ד יש בו דין בן המצר.** א"א
חוץ ממה שמכרו בית דין למזונות עכ"ל:

מגיד משנה **אחד מן השותפין או מן האחין וכו'.** זהו מימרא בבבא מציעא
פרק המקבל (דף ק"ח) האי מאן דאחזיק ביני אחי ביני שותפי וכו' ויש בה
פירושים אחרים ולדברי הכל דין המחבר אמת:

כסף משנה **אחד מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו וכו'.** מהרי"ק בשורש
כ' כתב דשותף שמכר חלקו שותף חבירו יכול לסלקו אפילו במטלטלין ודייק
כן מדברי רבינו שכתב כאן אחד מן האחין או מן השותפין שמכר חלקו לאחר
מסלקים את הלוקח וכו' עד ולא עוד אלא המוכר קרקע שלו לאחר יש לחבירו
שבצד המצר שלו ליתן דמים ללוקח ולסלקו ומדהזכיר קרקע גבי בן המצר
ולא הזכיר גבי אחים או שותפים אלא כתב סתם שמכר חלקו לאחר וכו'
דמשמע אי זה חלק שיהיה בין היה קרקע בין היה מטלטלין משמע דלגבי
שותפין אין לחלק בין קרקע למטלטלין עכ"ל. ודברי תימה הם שדקדוק זה
שדקדק אינו כלום שהרי הלכות אלו הלכות שכנים קרי להו ושותפין
דמטלטלים לענין מטלטלין שמכרו לאחר לאו שכנים מיקרו ועוד דבפרק זה
בין לפניו בין לאחריו בדיני קרקע איירי ואם כן מהיכא תיתי לן לומר דהכא
במטלטלין עסיק ועוד שלשון של בבא זו יוכיח שכתב מסלקין את הלוקח כדי
שלא יכנס זר ביניהם והאי לישנא בקרקע שייך כדכתיב להם לבדם ניתנה
הארץ ולא עבר זר בתוכם ואפילו אם ת"ל דנקט לשון זה מושאל במטלטלין
א"א לומר כן דהא לא אידכר האי דינא בגמרא ומהיכא תיתי ליה לרבינו ועוד
דבהדיא כתב הרב המגיד דהיינו מאי דאמרינן האי דאחזיק ביני אחי ביני
שותפי וכו' וההיא פשיטא דבקרקה היא ועוד דאי במטלטלין מיירי רבינו מאי
ולא עוד וכו' אדרבה בבא דרישא עדיפא דאפי' במטלטלין מסלקין ללוקח
אלא ודאי לא עלה על דעת רבינו לומר דין זה אלא בקרקע לבדו ומ"ש שמכר
חלקו ולא כתב שמכר חלקו בקרקע משום דבשותפין שיש להם חלק בקרקע

עסיק משום הכי לא איצטריך לפרושה הילכך לית דחש לדקדוק זה
דמהרי"ק:

ה ולא עוד אלא המוכר קרקע שלו לאחר יש לחברו שהוא
בצד המצר שלו לתן דמים ללוקח ולסלק אותו וזה הלוקח
הרחוק כאלו הוא שליח של בן המצר. בין שמכר הוא בין
שמכר שלוחו בין שמכרו בית דין יש בו דין בן המצר. אפלו
היה הלוקח תלמיד חכם ושכן וקרוב למוכר ובן המצר עם
הארץ רחוק בן המצר קודם ומסלק את הלוקח. ודבר זה
משום שנאמר [\(דברים ו-יח\)](#) 'ועשית הישר והטוב' אמרו חכמים
הואיל והמכר אחד הוא טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן
המצר יותר מן הרחוק. היו בני המצר רבים כלם זוכים בזו
השדה הנמכרת והיא ביניהם לפי מנינם ונותנין מן הדמים
ללוקח. והוא שבאו כלם בפעם אחת. אבל אם קדם אחד מהן
וסלק את הלוקח זכה בה לבדו והוא בן המצר. וכן אם
באו מקצתן ומקצתן במדינה אחרת מסלקין אותו אלו
העומדים כאן בלבד והיא להן. וכן המוכר לאחד מבני המצר
או לאחד מן השתפין [\[ח\]](#) שלו במשא ומתן אף על פי שאינו
שתפו בקרקע זכה בה. ואין [\[ט\]](#) שאר השתפין או שאר בני המצר
נוטלין עמו:

מגיד משנה ולא עוד אלא (כל המוכר וכו'). גם זה שם וכנהרדעי ומוסכם. ומה
שכתב אפילו מכרו בית דין. כך נראה שם. ובהשגות א"א חוץ ממה שמכרו
בית דין למזונות ע"כ. ונראה שלא היה דעת המחבר ליפות דין בן המצר
כשמכרו בית דין יותר משאם מכר בעל הקרקע וזה פשוט מלשונו וכיון שכן
אחר שנתבאר בדבריו שאם מכר למזונות האשה והבנות אין בעל המצר יכול
לסלק הלוקח כמו שיבא בפרק זה פשוט הוא דהוא הדין אם מכרו בית דין
למזונות שאין בו דין המצר ולא היה צריך המחבר לבאר זה: **אפילו היה**
הלוקח תלמיד חכם וכו'. זה פשוט בהלכות וכן כתב רש"י ז"ל וכן הסכימו
האחרונים ז"ל: **היו בני המצר רבים וכו'.** לשון הגמרא (דף ק"ח ע"ב) הני
ארבעה בני מצרני דקדים חד מינייהו וזבין זביניה זביני ואי אתו כולהו בהדי
הדדי פלגי לה בקרנזול ומתוך דבריו נראה שהוא מפרשה בקדם אחר שאינו

בן המצר ולקח ובא אחד מבני המצר והוציאה מתחת ידו אבל שאר המפרשים ז"ל פירשו שבן המצר הוא הלוקח הראשון ומכל מקום כתב בעל העיטור ז"ל דהוא הדין בשקנאה אחד שאינו בן המצר והוציא האחד מבני המצר מתחת ידו וכדברי המחבר וחלוקת בני המצר כשהן רבים כזו x (חסר ציור) ובעיטור x (חסר ציור) היכא דאיכא תרי בני מצרני בחד רוחא איכא למ"ד דפלגי לחמשה חלקים ואיכא למ"ד דלית להו לתרווייהו אלא חלק אחד מן הארבעה ע"כ. וכלשון ראשון נראה מדברי המחבר: **וכן אם באו מקצתן וכו'.** זה פשוט לפי שיטתו ז"ל: **וכן המוכר כו' לאחד מן השותפין וכו'.** בגמרא לשותפין לית בה משום דינא דבר מצרא ופירושו כפירוש הגאונים ז"ל ועיקר ויש פירוש אחר:

ו המוכר כל נכסיו ^[נ] לאחד אין בעל המצר של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה השדה שהרי היא והאחרת קנה באחד. ^[ח] וכן המוכר לבעלים הראשונים או הלוקח מן העכו"ם אין בו דין בן המצר:

מגיד משנה המוכר כל נכסיו לאחד וכו'. מפורש שם וכתב הרמב"ן ז"ל ואפי' אמר מצרן אנא זביננא לכולהו נכסי וכ"כ בעיטור. וכן דעת הרב רבינו אשר ז"ל: **וכן המוכר לבעלים הראשונים וכו'.** מפורש שם והטעם שמן הראוי הוא שתשוב השדה לאשר קנהו מאתו יותר משיבא לאיש נכרי וכן המוכר הראשון אינו קרוי בעלים הראשונים כך כתוב בעיטור: **או הלוקח מן העכו"ם וכו'.** שם והטעם בגמ' דא"ל אריא אברחי לך מן מצרד:

ז המוכר לעכו"ם משמתין ^[ט] אותו עד שיקבל עליו כל אנס שייבוא מן העכו"ם עד שיינהג העכו"ם עם בן המצר שלו בדיני ישראל בכל. ואם אנסו שלא כדין ישראל משלם המוכר:

מגיד משנה המוכר לעכו"ם וכו'. בגמרא שם ומדקאמר משמתין ליה עד דמקבל כל אונסא דאתי מחמתיה דקדק הראב"ד ז"ל דכל היכא דלא קביל עליה אע"ג דאתיא ליה אונסא מיניה לא מחייבין ליה לשלם וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א:

ח השכירות אין בה משום דין בן המצר:

מגיד משנה השכירות אין בו דין המצר וכו'. זה לא מצאתי מבואר אבל נ"ל דק"ו הוא ממשכונא וכמו שיתבאר :

כסף משנה השכירות אין בה משום דין בן המצר. מדברי הטור נראה שהוא מפרש דברי רבינו שאם ראובן השכיר חצר לאחר לא יאמר המצרן אני רוצה לשכרו ממך ואני קודם בו וכל שכן שמי שיש לו חצר בשכירות וחצר שאצלו נמכר אינו יכול להוציאו מדין בן המצר וכך נראה בפירוש ממה שכתב רבינו בפרק זה לקמן וזה לשונו לפיכך אם טען הלוקח גזלן אתה לשדה זו אריס אתה או שוכר. אבל הרב המגיד כתב השכירות אין בו דין המצר זה לא מצאתי מבואר אבל נ"ל קל וחומר ממשכונא וכמו שיתבאר עכ"ל ובדין משכונא כתב רבינו בסמוך הממשכן מקום ואחר כך מכרו לזה שהוא ממושכן בידו אין בו משום דינא דבר מצרא ואם כן נראה שהוא מפרש דברי רבינו דה"ק אם השכיר ביתו לאחד ואחר כך מכרה לו אין בן המצר יכול להוציאה מידו והקל וחומר הוא ומה משכונא שאינו דר בה וגם אינה קנויה לו אם קדם וקנה זכה שכירות שהוא דר בה וגם היא קנויה לו דשכירות ליומיה ממכר הוא לא כל שכן שאם קדם וקנה זכה :

ט ^[1] **הַמְּשִׁיכֵן מְקוֹם וְאַחַר כֵּן מְכָרוּ לָזֶה שֶׁהוּא מְמַשְׁכֵּן בְּיָדוֹ אֵין בּוֹ מְשׁוּם דִּין בֶּן הַמִּצְרָה. וְכֵן הַמּוֹכֵר מְקוֹם רְחוּק כְּדִי לְגַאֵל מְקוֹם קָרוֹב. אוֹ שֶׁמְכָר רַע כְּדִי לְגַאֵל יָפֶה בְּדַמְיוֹ. אוֹ שֶׁמְכָר כְּדִי לְתַן מְנַת הַמְּלִיץ. אוֹ שֶׁמְכָר לְקַבּוּרָה אוֹ לְמִזְוֹן הָאִשָּׁה אוֹ הַבָּנוֹת אֵין בְּאַחַד מֵאלוֹ דִּין בֶּן הַמִּצְרָה אֶלָּא זְכָה הַלּוֹקֵחַ.**

מגיד משנה הממשכן מקום ואח"כ וכו'. שם משכנתא לית בה משום דינא דבר מצרא ופירשו ז"ל כדברי המחבר שאם מכרה למי שהיא ממושכנת בידו שאין בן המצר יכול לסלקו ומ"מ כשהוא ממשכנה יש מי שכתב שבן המצר יכול לעכב ולומר אתה מערים להפקיע ממני ולפיכך אני אמלוד ויש מי שכתב שאינו יכול לעכב ואומר לו בעל השדה זה נוח לי ואתה קשה ממנו ולזה מסכים הראב"ד ז"ל ועוד הוסיף הרמב"ן ז"ל שאפילו טען בן המצר זו הערמה היא אין מזקיקין אותו לחרם ולשבועה עוד כתב ומכאן אני אומר שהמוכר שדהו באלף זוז וזקפן עליו במלוה שאין בו משום דין בן המצר אלא אי"כ רצה מצרן לפרוע אותן מיד וכן הסכים הרשב"א ז"ל עוד כתב בדין משכונא דכשם שאין בעל המצר יכול לעכב על המלוה כך אין המלוה יכול לעכב על בעל השדה אם רצה למכור שדהו לבן המצר או לאחר ולזה הסכים הרשב"א ז"ל עוד כתב הרשב"א ז"ל שאם אחד מבני המצר מכר שדהו למלוה שאין בני המצר

שלו יכולין לעכב עליו שזה המלוה על השדה אע"פ שאינו שלו כבעל השדה הוא חשוב לענין זה ויש מי שחולק: **וכן המוכר מקום רחוק כדי וכו'.** כל אלו מפורשין בגמרא שם:

י (י) וְלָמָּה אֵין בְּהוֹן דִּין בְּן הַמִּצָּר. שְׁכָל אֵלוֹ טְרוּדִין הוֹן לְמִכָּר וּמִשׁוּם צָרָךְ גְּדוֹל מוֹכְרִין וְאִם תֹּאמֶר יֵשׁ בְּהוֹן דִּין בְּן הַמִּצָּר לֹא יִמָּצְאוּ לוֹקַח שְׁהָרִי אֹמֵר לָמָּה אֶטְרַח וְאֶקַּח כְּדִי שְׂיָבוֹא זֶה וַיִּסְלַק אוֹתִי וְאֵין הַבְּעָלִים יְכוּלִין לְהַמְתִּין עַד שְׂיָבִיא בְּעַל הַמִּצָּר מְעוֹת וַיִּקְנֶה:

מגיד משנה [ז] ולמה אין בהן דין המצר וכו'. זו טענה כתבוה כל המפרשים ז"ל:

יא הָרִי שֶׁטָּעַן הַלוֹקַח וְאָמַר מִפְּנֵי הַמָּס וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִכָּר לּוֹ הַמוֹכֵר וּבְעַל הַמִּצָּר אֹמֵר שֶׁקָּר אֶתָּה טוֹעֵן לְבִטֹּל זְכוּתִי. עַל בְּעַל הַמִּצָּר לְהָבִיא רְאִיָּה וְאַחַר כֵּן יוֹצֵיא מִיַּד הַלוֹקַח. וְאִם לֹא הָבִיא רְאִיָּה יִשְׁבַּע הַלוֹקַח הֶסֶת:

מגיד משנה הרי שטען הלוקח ואמר מפני המס וכו'. זה נראה לפי ששדה בן המצר אינו אלא מדבריהם ולפיכך הוא נקרא מוציא ועליו הראיה וכו"נ מהעיטור:

יב אֶפְלוּ הָיָה שֵׁם בְּדָבָר סִפֵּק אֵין הַלוֹקַח מְסַתְּלֵק אֶלָּא בְּרְאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁהָבִיא בְּעַל הַמִּצָּר. לְפִיכָךְ אִם טָעַן הַלוֹקַח וְאָמַר גִּזְלוֹן אֶתָּה לְשֹׁדֵה זֶה אָרִיס אֶתָּה לְשֹׁדֵה זֶה אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ מְמַשְׁכֵּן צָרִיךְ בְּעַל הַמִּצָּר לְהָבִיא רְאִיָּה שֶׁהוּא בְּעַל הַמִּצָּר וְשֶׁהַקָּרָקַע זֶה בְּחִזְקוֹתוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה:

מגיד משנה אפילו היה שם בדבר ספק וכו':

כסף משנה אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה וכו' לפיכך אם טען הלוקח ואמר גזלן אתה לשדה זו וכו' או שוכר או ממשכן צריך בעל המצר להביא ראיה. מדבריו אלה משמע בהדיא שהשוכר קרקע או שהוא ממושכן בידו

ונמכר קרקע הסמוך לו אין לו דין בן המצר להוציאו מיד הלוקח ומשמע ליה
דהוא הדין נמי אפילו קדם וקנה מוציא מידו בן המצר :

יג המוכר [כ] ליתומים קטנים אין בו דין בעל המצר. הטוב
והישר שעושים חסד עם אלו יתר מבעל המצר :

מגיד משנה המוכר ליתומים קטנים וכו'. מפורש שם ליתמי לית בהו משום
דינא דבר מצרא. ומ"ש קטנים. לפי שגדולים ודאי הרי הן ככל אדם ומכאן
שאפילו לקטנים אם אינן יתומים דין בן המצר יש בהן :

יד וכן המוכר לאשה אין בו דין בעל המצר מפני שאין דרכה
לטרח תמיד ולקנות הואיל ולקחה חסד הוא שתעמד הקרקע
בידה :

מגיד משנה וכן המוכר לאשה אין בו דין בעל המצר וכו'. מפורש שם וכתב
בעל העיטור ופירש רבינו אלפסי ז"ל בכל אשה קאמר שאינה אשת איש עכ"ל
והרשב"א ז"ל כתב ומסתברא לאשה שאינה ידועה תחת בעל אי נמי לנשואה
וכשיש לה נכסים ידועים הא לאו הכי לא דהערמה היא וכל שיש לחוש
להערמה כעין זו יש בו משום דינא דבר מצרא עכ"ל :

טו מכר לטמטום ואנדרוגינוס בעל המצר יכול לסלקו מפני
שהו ספק אשה :

מגיד משנה מכר לטומטום ולאנדרוגינוס. זה נמשך אחר האמור למעלה דבן
המצר הוא המוציא מחבירו :

טז היתה הקרקע של אחד מהן והבנין או האילנות של אחד
אם יש לבעל הבנין או לבעל האילנות זכות בקרקע כל אחד
מהן בן המצר של חברו. לפיכך אם מכר אחד מהן חלקו חברו
מסלק הלוקח. אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבנין
זכות בקרקע אלא כל זמן שירצה אומר לו עקר אילנה או הרס
בנינה ומכר בעל השדה זכה הלוקח ואין בעל האילנות או בעל

הַבְּנֵי מְסַלְקִים אוֹתוֹ. וְאִם מָכַר בְּעַל הַבְּנֵי אוֹ בְּעַל הָאֵילָן הָרִי
בְּעַל הַקָּרְקַע [טז] מְסַלְקִים אוֹתוֹ :

מגיד משנה היתה הקרקע וכו'. גם זה שם וכפי ביאור ההלכות במה שנוכר
שם :

יז הָיָה מִפְּסִיק בֵּינוֹ וּבֵין מִצַּר שֶׁל חֵבְרוֹ רֶכֶב [מ] דְּקָלִים אוֹ בְּנֵי
גְבוּהַ וְחִזָּק אוֹ גּוּמָא וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן רוֹאִין אִם יָכוֹל לְהַכְנִיס אֶפְלוֹ
תָּלַם אֶחָד בְּתוֹךְ הַדָּבָר הַמִּפְּסִיק עַד שֶׁיִּתְעַרְבוּ שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת הָרִי
זֶה בְּן מִצַּר שְׁלוֹ וּמְסַלְקִים הַלּוֹקָחַ. וְאִם לֹא אֵינוֹ מְסַלְקִים הַלּוֹקָח :

מגיד משנה היה מפסיק בינו וכו'. מפורש שם וכתב הרשב"א ז"ל ושמעתי
משם ר"ת ז"ל שמכאן למדנו שאין בבתים משום דין בן המצר שהרי מפסיק
הכותל ביניהם וכן אמר גם הרב ר' מאיר אבולעפיאה ז"ל. ונראה שאין הנדון
דומה לראיה דשן סלע אין עשויה להסתלק וכן רכב דקלים דבר חשוב ואין
הבעלים עשויין לעקרן ולאבדן ושדות חלוקין הן לעולם אבל בתים דרכן
לחברן בפתחים ולכך הן עשויין ואף בעל החצר עשוי לחלק חצירו לבתים
ומחברן בפתחים עכ"ל הרשב"א ז"ל בחידושו :

הלכות שכנים - פרק שלשה עשר

א הַנּוֹתֵן מִתְּנָה אֵין בָּהּ דִּין בֶּן הַמִּצַּר. הָיָה כְּתוּב בְּשֵׁטֶר מִתְּנָה
שְׂאֵחָרִיּוֹת מִתְּנָה זֶה עַל הַנּוֹתֵן יֵשׁ בָּהּ דִּין בֶּן הַמִּצַּר הוֹאִיל וַיֵּשׁ
בָּהּ אַחָרִיּוֹת מְכִירָה הִיא וְלֹא כְּתַב מִתְּנָה אֶלָּא לְבַטֵּל זְכוּת בֶּן
הַמִּצַּר. וְכַמָּה נוֹתֵן לוֹ. מֶה שֶׁהִיא שְׁוֹה :

מגיד משנה הנותן מתנה וכו'. מפורש שם : היה כתוב בשטר מתנה זו אחריות
וכו'. ג"ז שם :

ב אָמַר הַלּוֹקַח כֵּן הוּא וְהַעֲרָמָה עָשִׂינוּ וּמְכִירָה הִיא בְּכָד וְכָד קְנִיתִיהָ נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל כְּדִין הַשְּׁלוּחִין. [א] וַיִּרְאֶה לִי שְׁצָרִיד לְטַעַן דָּמִים שֶׁהוּן רְאוּיִין אוֹ יִתֵּר מְעַט. אָבֵל אִם אָמַר עַל שְׁוֵה מְאָה בְּמֵאֲתַיִם קְנִיתִי אֵינּוּ נֶאֱמָן :

מגיד משנה אמר הלוקח כן הוא וכו'. זה מבואר בהלכות: ויראה לי שצריך לטעון וכו'. טעם הרב ז"ל שאל"כ היו יכולין להערים ולמכור ויטעון דמים הרבה וא"ת שאין אדם חשוד על השבועה ומתוך כך נאמינהו א"כ אם היה טוען שהיא מתנה אע"פ שיש בה אחריות נאמינהו בשבועה אלא מאי אית לך למימר חזקה שאין אדם מקבל אחריות על המתנה הכא נמי חזקה אין אדם קונה שוה מנה במאתים, זה נראה:

ג הָיָה כְּתוּב בְּשֵׁטֶר מִתְּנָה וְקִבְּלֹתִי עָלַי אַחֲרֵי־כֵן מִתְּנָה זֶה שֶׁאִם תֵּצֵא מִיָּדוֹ אֶתְּךָ לֹא מֵאֲתַיִם נוֹתֵן לוֹ בֶּן הַמִּצָּר מֵאֲתַיִם וְאַחֵר כָּד מְסַלְּקוֹ וְאָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ שְׁוֵה אֶלָּא מְנָה :

מגיד משנה היה כתוב בשטר מתנה וכו'. מפורש בה"ל הדין והטעם. וכו' הרשב"א ז"ל ואם קיבל עליו אחריות סתם ולא פירש לו סך ישבע הלה בכמה לקחה ויטול ואם זה עומד בטענתו ואומר לא כי אלא מתנה היא סלוקי ודאי [לא] מסלקין ליה ונ"ל ששמין כמה שוה ונותן עכ"ל:

כסף משנה היה כתוב בשטר מתנה וכו'. כתב הרב המגיד מפורש בהלכות הדין והטעם וכתב הרשב"א ואם זה עומד בטענתו וכו' תמיהני על הרב המגיד שהרי חולק על רבינו שהרשב"א ז"ל סובר שאינו נותן לו אלא מה ששוה ורבינו סובר שנותן לו מאתים זוז והו"ל לרב המגיד לכתוב אבל הרשב"א כתב דלשתמע שבא לחלוק:

ד הַחֲלִיף חָצַר בְּחָצַר אֵין בָּהּ דִּין בְּעַל הַמִּצָּר. הַחֲלִיף חָצַר בְּבִהְמָה אוֹ בְּמִטְּלָטְלִין רוֹאִין דְּמֵי אוֹתָהּ הַבְּהֵמָה אוֹ דְּמֵי אוֹתָם הַמִּטְּלָטְלִין וְנוֹתֵן לוֹ בֶּן הַמִּצָּר וּמְסַלְּקוֹ. וְאֵינּוּ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ תֵּן לִי כְּמָה שֶׁלְּקַחְתִּי בּוֹ שְׁוֵה הַעֲרָמָה הִיא וְאֵינָה מוֹעֵלֶת כְּלוּם :

מגיד משנה **החליף חצר בחצר וכו'.** מכאן שדעתו ז"ל כדעת מי שאמר שאפילו בבתיים יש דין בן המצר וכ"כ בעיטור ונקטינן בכל מילי אית בהו דינא דבר מצרא לבר ממטלטלי ומקומות ביהכ"נ כקרקע דמו דהא אית להו חזקה וכל דאית להו חזקה אית להו משום דינא דבר מצרא עכ"ל ודין החליפים שכתב המחבר פשוט הוא שהרי אין בן המצר יכול לתת לו אותה חצר שהמוכר רוצה ובחצר שייכא קפידא : **בבהמה או במטלטלין וכו' :**

כסף משנה **החליף חצר בחצר וכו'.** הטור כתב אחר דברי רבינו ובתשובה לגאון ראובן שמכר שדה הסמוכה למצר שמעון ללוי והחליפה עמו בכרם ורצה שמעון המצרן לסלק ללוי ורצה ליתן לראובן גם הוא כרם שהיה לו ואמר ראובן איני חפץ בכרם שלך שאינו טוב כמו של לוי והשיב שהדין עמו ויראה מדבריו שאם היה כרמו של לוי טוב כמו של הלוקח שהוא מסלקו ואפשר שגם הרמב"ם ז"ל היה מודה בזה שהוא לא כתב אלא החליף חצר בחצר אבל בשדה וכרם היה מודה עכ"ל ואני אומר שחילוק זה שחילק בין חצר לשדה וכרם אינו נראה בעיני דודאי כי היכי דאיכא קפידא בחצר איכא קפידא בשדה ובכרם שאעפ"י שזה יפה כזה ואפילו אם של בן המצר יפה יותר לפעמים שאדם אינו חפץ ביפה מפני שהוא רחוק או מפני שאין לו שכונה טובה או מפני כמה טענות שאפשר להמצא הילכך בחליפי קרקע בקרקע לית ביה משום דינא דבר מצרא כלל ורבינו נקט חצר והוא הדין לשאר קרקעות ותדע דקתני בסיפא שאם החליף בבהמה או במטלטלין יש בו דין בן המצר ואם כדברי הטור ליפלוג בקרקע גופיה וליתני [אבל] אם החליף בשדה או בכרם יש בו דין בן המצר [ואעפ"י שיש לדחות דעדיפא מיניה אשמעינן דא"צ ליתן לו בהמה ומטלטלין וגם לא דמים לקצב לו עליהם אלא דמי שויים אבל בשדה ובכרם צריך המצרן ליתן לו שדה וכרם טובים כמו של לוקח מ"מ מה שכתבתי דל"ש לרבינו בין חצר לשדה וכרם נראה נכון בעיני וכ"כ המפרשים דלרבינו אין חילוק אלא בהחליף קרקע בבהמה ומטלטלין] וגם מ"ש לדקדק מדברי הגאון שאם כרמו של לוי טוב כמו של לוקח מסלקו יש לדחות שמאחר שהמוכר אומר אינו טוב בעיני כמו של לוי אעפ"י שבעינינו הוא טוב כשל לוי או יותר טוב לא כייפינן ליה ליקח כרם שאינו טוב בעינינו מפני אי זו טענה כמו שכתבתי וטעמא דמסתבר הוא ועם זה אין חילוק בין הגאון לרבינו ז"ל :

ה מְכַר לֹו קֶרְקַע מְעַט בְּאֶמְצַע שְׂדֵהוּ וְאַחַר כֵּן מְכַר לֹו קֶרְקַע בְּצַד אוֹתָהּ שְׂדֵה שְׂבָאֶמְצַע. רוֹאֵין אִם אוֹתוֹ הִמְעַט שְׂמְכַר לֹו תִחְלָה הִיא עֵידִית אוּ זְבוּרִית לְגַבֵּי זֹאת הַקֶּרְקַע שְׂמְכַר לֹו בְּאַחֲרוֹנָה זְכָה הַלּוֹקֵחַ וְאֵין בֶּן הַמִּצַּר יָכוֹל לְסַלְקוֹ שְׂהָרִי הוּא עֲצָמוֹ בֶּן מִצַּר הוּא מְפָנִי אוֹתוֹ מְעַט שְׂקָנָה בְּאֶמְצַע. וְאִם אוֹתוֹ

מַעַט שְׁקָנָה בְּאֲמִצֵּעַ כְּמוֹ זֹאת שֶׁמָכַר לוֹ בְּסוֹף מִצְדּוֹ הָרִי זֶה
מַעֲרִים [ב] וּבֵן הַמִּצָּר מְסַלֵּק אוֹתוֹ מִן הַשְּׂדֵה שֶׁקָּנָה בְּסוֹף :

מגיד משנה מכר לו קרקע מעט באמצע שדה וכו'. מבואר שם ובגמרא
ובהלכות :

1 המוכר על תנאי בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח אין בעל
המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים ויזכה הלוקח בקרקע
ולא תשאיר בה עלה עמו כלל ואחר כך יסלק אותו :

מגיד משנה המוכר על תנאי בין שהתנה מוכר וכו'. זה נראה פשוט :

2 הלוקח שבנה והשבית או סתר והפסיד בן המצר מסלקו
ונותן לו דמים הראויין לו והרי הוא בכל מעשיו כמו השליח.
וכן אם לזה הלוקח קדם שישלם אותו בן המצר וסלקו בן
המצר אין בעל חוב שלו טורף מיד בן המצר. זהו העקר בכל
אלו הדינים שכל הלוקח בצד מצר חברו הוא כמו שליח לחברו
ולתקן שלחו ולא לענות. לפיכך אם השבית נוטל הוצאה. ואם
הפסיד וחרס וחרס או אכל הפרות מנכין אותו מן הדמים.
במה דברים אמורים שמחשבין לו הפרות בשאכלן אחר שבא
בן המצר והביא מעות לסלקו. אבל כל הפרות שאכל מקדם
שלו הוא אוכל ואין מחשבין אותו :

מגיד משנה הלוקח שבנה והשבית וכו'. זה נמשך אחר מ"ש שלוקח הרי הוא
כשליח בן המצר והודו לו האחרונים ז"ל. ולשון הגמרא מוכיח שאמרו א"ל
לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והוא לשון נזכר להם בשליח : **וכן אם לזה הלוקח**
וכו'. גם זה נמשך אחר מה שאמר שדינו כשליח : **זהו העיקר בכל אלו הדינים**
וכו'. כבר כתבתי זה : **לפיכך אם השבית וכו' :** בד"א שמחשבין וכו'. פירוש
אע"פ שהוא כשליח זהו דוקא כשסלקו או בא לסלקו אבל קודם לכן הי"ז
כלוקח עד אותו זמן ואין מחשבין לו פירות שאכל זהו דעתו ז"ל :

כסף משנה הלוקח שבנה והשביח וכו' בן המצר מסלקו. כתב רבינו ירוחם דמיירי שמיחה בעל המצר וגילה בדעתו שאינו מוחל שאם שתק כשראה אותו בונה או סותר איבד זכותו:

ח אחד שֶלְקַח שְׁדָה אַחַת מְשָׁנִים וּבָא בְעַל הַמִּצָּר לְסַלְקוּ מִחֲצִית בְּלִבָּד שֶלְקַח מִן הָאֶחָד אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלְקוּ. אוֹ מְסַלְקוּ מִכֶּלֶה אוֹ מִנִּיחַ כֶּלֶה. אָבֵל הַמוֹכֵר קָרְקַע לְשָׁנִים יֵשׁ לְבַעַל הַמִּצָּר לְסַלֵּק שְׁנֵיהֶם אוֹ לְסַלֵּק אֶחָד וּלְהַנִּיחַ אֶחָד:

מגיד משנה אחד שלקח שדה א' מב' וכו':

ט בן המצר שָׁבָא לְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקַח וְקָדַם שְׁיִסְלְקוּ מְכַר לוֹ אֶת הַשְּׁדָה שְׁיֵשׁ לוֹ עַל הַמִּצָּר אֲבָד אֶת זְכוּתוֹ:

מגיד משנה בן המצר וכו':

י שְׁלִיחַ שְׁמַכֵּר וְהָרִי הוּא בְעַל הַמִּצָּר אֵינוֹ מְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקַח שְׁהָרִי הוּא מְכַר לוֹ וְאֵין לָהּ מְחִילָה גְדוּלָה מִזֹּו:

מגיד משנה שליח שמכר וכו'. לא מצאתי אלו ג' הדינין מהיכן יצאו לרב ז"ל:

יא בְעַל חוּב שֶׁל מוֹכֵר שְׁטָרְף הַשְּׁדָה מִיַּד בְעַל הַמִּצָּר הָרִי בְעַל הַמִּצָּר חוֹזֵר וְטוֹרְף מִן הַלּוֹקַח שְׁסַלְקוּ וְהַלּוֹקַח חוֹזֵר וְנוֹטֵל מִן הַמוֹכֵר:

מגיד משנה בעל חוב של מוכר וכו'. דעת הרב ז"ל שאחריות בן המצר על הלוקח וזהו כוונת הרב ז"ל כגון שראובן ושמעון מצרנין ומכר ראובן שדהו ליהודה אם יבא בעל חוב של ראובן ויטול השדה משמעון שסלק את יהודה הרי שמעון חוזר על יהודה ויהודה על ראובן ונראה טעמו של דבר שאע"פ שלוקח הוא כשליח בן המצר ודאי אם לא רצה בן המצר לקנות אין הלוקח כופהו לקנות ולפיכך אם תשאר בידו ויטרפוה ממנו הרי הוא חוזר אצל ראובן ואם אין לו לשלם מפסיד וכיון שכן אף כשסלקו בן המצר אם יטרפוה ממנו הוא בעל אחריות שהרי הוא כחוזר ומוכרה זה נ"ל לדעת הרב ז"ל. ובהשגות

א"א לזה לא ידעתי טעמו ואולי מפני שפשע שקנה מאיש שיש עליו שטי"ח ע"כ. ואין דברים הללו ברורים ומ"מ הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל חלקו על המחבר ואמרו שאין אחריות בן המצר כלל על הלוקח אלא על המוכר :

כסף משנה בעל חוב של מוכר שטרף השדה וכו'. כתב ה"ה דעת הרב שאחריות בן המצר על הלוקח וכו'. ואני אומר דדברים תמוהים הם דאתו רבנן לתקן משום הישר והטוב שיתן שדהו למצרן ושיתחייב באחריות בלא שום הנאה ומ"ש הראב"ד דאולי מפני שפשע וכו' לא ידענא היאך אפשר לחייבו מפני טענה זו שאם הלוקח ידע שיש שטי"ח על המוכר משום דשטרא קלא אית ליה א"כ גם המצרן ידע ולא היה לו לסלק ללוקח דאילו היה ביד הלוקח לכופ למצרן שיקחנה היה אפשר לחייבו מפני שפשע וכו' אבל מאחר שאין בידו לכופ למצרן והמצרן הוא שסילקו מדעתו אי זה פשיעה היא זו. לכן נ"ל לפרש דברי רבינו דביש למוכר ממה לפרוע קאמר דאין המצרן יכול לתבוע למוכר משום דא"ל לאו בעל דברים דידי את אלא יתבע ללוקח והלוקח למוכר ואע"פ שלפי זה הו"ל לומר הרי בעל המצר תובע את הלוקח ולא ה"ל חוזר וטורף מן הלוקח אפשר דה"ק יטרוף מן הלוקח עד שיתבע את המוכר ויטול ממנו דאם לא כן לא ירצה הלוקח לתבוע מהמוכר שמאחר שזה סילקו משדה זו רוצה הוא שיפסיד מעותיו ולהכי קאמר רבינו שטורף ממנו כדי לכופו ע"י כך לתבוע למוכר וכל זה כשיש למוכר ממה יפרע אבל אם אין לו פשיטא שלא יפסיד הלוקח ולא הוצרך רבינו לפרש כן וקרוב לזה מצאתי להרשב"א שכתב על דברי רבינו שאף הרב לא אמר אלא בדקביל מוכר ללוקח אחריות דכי משלם איהו לבן המצר לית ליה פסידא דהא עליה דמוכר הדר אבל היכא דאית ליה פסידא כי הכא לא קאמר דועשית הישר והטוב אמר רחמנא עכ"ל :

יב כָּל בַּעַל חוּב שֶׁטָרַף בְּחוּבוֹ יֵשׁ לְבַעַל הַמִּצָּר לְסַלְקוֹ. לֹא יִהְיֶה כַּח הַטּוֹרֵף גְּדוֹל מִכַּח הַלּוֹקֵחַ. וְאִם יִרְצֶה הַנִּטְרָף לְתַן הַדָּמִים שֶׁהָיוּ עָלָיו בְּחוּבוֹ תִּחְזַר לוֹ שְׂדֵהוּ לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּמִקּוּמוֹ :

מגיד משנה כל בעל חוב שטרף וכו'. זה נראה פשוט :

יג קָטַן שֶׁהָיָה בֶּן הַמִּצָּר וְרָאָה בֵּית דִּין שֶׁזְכוּת הוּא לוֹ מְסַלְקִין לוֹ אֶת הַלּוֹקֵחַ אוֹ יֵטַל לוֹ חֵלְקוֹ עִם שְׂאָר בְּעֲלֵי הַמִּצָּר כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ :

יד בעל שהיתה אשתו בן המצר הרי זה מסלק את הלוקח שכל נכסי אשתו ברשותו וכל זכות שתבוא לידה זכות הוא לו. אפלו קנו מיד אשתו שמחלה בזכות זו ללוקח אינו מועיל אלא הבעל מסלקו. עמדה האשה מדעתה וסלקה את הלוקח וכן העבד שהיה נושא ונותן בנכסי אדוניו שסלק את הלוקח אם רצה הבעל או האדון מקיים על ידיהו ואם רצה לא יקיים ותחזר ללוקח ויחזיר הדמים:

מגיד משנה בעל שהיתה אשתו וכו'. זה נראה פשוט ולא מצאתי דינים אלו בגמרא אבל הם פשוטים בעצמן: עמדה האשה מדעתה וסלקה את וכו'. כבר כתבתי בכיוצא בזה פ"ל מה"ל מכירה:

הלכות שכנים - פרק ארבעה עשר

א הרוצה למכר שדהו והביא בן המצר שלו וזה שרוצה לקח ממנו לבית דין ואמר לבן המצר אם תרצה לקנות בכך וכך עשה ואם לאו סלק את עצמו והרי זה לוקח. הרי זה לא נשארה לו טענה אלא או מביא מעות מיד ויקנה או בטלה זכותו. אמר אטרר ואביא ^[א] אין שומעין לו. אלך ואביא אם הוא אמוד שיש לו ממתינין לו עד שילך ויביא. ואם אינו אמוד ^[ב] אין שומעין לו שאינו רוצה אלא להשמיט. לפיכך אומרים לו או תוציא עתה זוזים או בטלה זכותך. שאין קובעין זמן לבעל המצר. הוציא בן המצר המעות והוציא הלוקח מעות אם היו של לוקח טובים מזוזיו או ממהרים ^[ג] לצאת יותר מזוזיו

בְּטֹלָה זְכוּתוֹ וְאִין לוֹ דִּין בְּן הַמִּצַּר. הִיָּה רוֹצֵה הַלּוֹקֵחַ לְקִנּוּתָהּ
לְבָנוֹת בָּהּ בְּתִים וּבֶן הַמִּצַּר רוֹצֵה לְזַרְעָה הַלּוֹקֵחַ זֹכָה מְשׁוּם
יֵשׁוּב הָאָרֶץ וְאִין בָּהּ דִּין בְּן הַמִּצַּר :

מגיד משנה הרוצה למכור שדהו והביא בן המצר שלו וכו'. זה פשוט ומתבאר
מהדינים הבאים שהרי אפילו באומר אקנה אם אינו מביא מעות לאלתר או
אינו אומר אלך ואביא והוא אמוד בהם בטל זכותו כ"ש כאן שאם אינו קונה
שהורע כחו וזה פשוט : אמר אטרח ואביא אין וכו'. זה מבואר שם : הוציא בן
המצר מעות וכו'. שם מבואר ועוד שם בגמרא (דף ק"ח) הני ציירי והני שרו
ליכא משום דינא דבר מצרא ופירשו המפרשים ז"ל שאם הוציא בן המצר
מעות צרורות ואומר למוכר שלא יתירם לשעה והלוקח נותן אותם מותרים
בטל זכות בן המצר וכל זה בכלל דברי המחבר שאמר שאין קובעין זמן לבן
המצר : היה רוצה הלוקח לקנותה וכו'. בגמרא ארעא לבתי וארעא לזרעה
יישוב עדיף ופירש המחבר אעפ"י שהרוצה אותה לזרעה הוא בן המצר וכן
כתוב בעיטור ובהלכות ונראה שנוסח שלהם בגמרא ולית בה משום דינא דבר
מצרא וכן פירש"י ז"ל ויש מי שפירש שאין אחד מהן בן המצר והראשון נכון :

כסף משנה הוציא בן המצר מעות וכו'. כתב הטור וז"ל כתב הרמ"ה ה"ה נמי
אם הקדים הלוקח וזבין בזווי טבי לא מצי לסלוקי ליה אלא בטבי ואינו נראה
כן מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב החליף השדה בבהמה או במטלטלין רואין דמי
אותה הבהמה או דמי המטלטלין ונותן לו בן המצר ומסלקו ואינו יכול לומר
לו תן לי כמו שלקחתי שהערמה היא זו ואינה מועלת לו כלום עכ"ל. ול"נ
שאר הכרח לומר דרבינו לא ס"ל כהרמ"ה דהתם איכא למימר שלא החליף
עמו אלא כדי לשומם עליו ביותר מדמיהם כדי לבטל דין המצר הערמה היא
ואינה מועלת לו כלום הילכך נותן לו דמיהם ואין בזה הפסד למוכר דבהמה
ומטלטלין שכיחי ובמעות שבידו ימצא לקנות כמו שירצה ולפיכך כשהחליף
בקרקע כיון שהקרקע כזה לא שכיח כלומר שיש אדם שחפץ בקרקע זה יותר
מקרקע שבמקום פלוני נתבטל דין בן המצר ומפני כך כתב החליף חצר בחצר
אין בה דין בן המצר וקפידא דזווי טבי וזווי תקולי ודאי הוי כמו החליף חצר
בחצר דקפידא היא כמ"ש ולעולם בטבי ותקולי דאיכא אינשי דקפדי בהו ואם
יבא להחליפם יצטרך להפסיד בהם מודה רבינו להרמ"ה :

ב בא לוקח ונמלך בן המצר ואמר לו הרי פלוני בן המצר
שליך רוצה למכר לי שדה זו אלך ואקח ממנו ואמר לו לך וקח
לא בטל זכותו ויש לסלק אותו אחר שיקנה אלא אם כן קנו

מִיָּדוֹ. [ד] בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים שְׁצָרִיד קָנִין כְּשֶׁמַּחֵל לוֹ קֶדֶם שְׂיִקְנָה. אָבֵל אִם מָחֵל לוֹ זְכוּתוֹ אַחֵר שְׁלָקַח כְּגוֹן שֶׁבָּא בֶן הַמִּצָּר וְסִיעַ עִמּוֹ אוֹ שֶׁכָּר מְמַנּוֹ אוֹ שֶׁרָאָה אוֹתוֹ בּוֹנֵה וְסוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא וּמְשַׁתְּמֵשׁ וְלֹא מָחָה בּוֹ וְלֹא עָרַעַר הָרִי זֶה מָחֵל וְשׁוֹב אֵינּוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ :

מגיד משנה בא לוקח ונמלך בן המצר ואמר לו וכו'. מבואר שם: בד"א שצריך קניין וכו'. חילוק זה אינו מבואר בגמרא אבל כן הוא דעת כל הגאונים ז"ל וכתב בעיטור זה לשונו וכתב רבינו האי ורבינו אלפסי ז"ל בתשובה שאם שהה בר מצרן משידע כדי תביעת ב"ד ושיביא מעותיו בטל דין מצרנות וגם הרמב"ן ז"ל הסכים לדבריהם ולדברי המחבר :

כסף משנה בד"א שצריך קניין וכו'. כתב הרא"ש על דברי רבינו ומתוך לשונו משמע שאם לא סייע אותו ולא ראה ומשתמש יכול לסלקו אפילו לזמן מרובה ולא מסתבר כלל עכ"ל ולי נראה שאי אפשר לפרש כן דברי רבינו שהרי מטעם שאם אתה אומר כן שיכול לסלקו לזמן מרובה לא יוכל זה למכור קרקעו כתב שאם אין בן המצר במדינה אינו יכול לסלקו אלא ודאי דרבינו הכא מיירי כשתוך זמן שיכול לסלקו דהיינו שיעור דרבינו האי והרי"ף שכתב ה"ה ראהו בונה או סותר וכו' ואח"כ תבעו בדין אעפ"י שהוא תוך זמן שיכול לסלקו איבד זכותו אבל אחר זמן שיעור רבינו האי והרי"ף אינו יכול לסלקו אפילו לא ראהו בונה וסותר וכו' וכ"נ מדברי ה"ה והריב"ש שכך פירוש דברי רבינו :

ג הָיָה בֶן הַמִּצָּר בְּמַדִּינָה אַחֶרֶת אוֹ חוֹלָה אוֹ קָטָן וְאַחֵר זָמַן הִבְרִיא הַחוֹלָה וְהַגְדִּיל הַקָּטָן וּבָא הַהוֹלֵךְ אֵינּוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ. שְׁאִם אֶתָּה אוֹמֵר כֵּן אֵין אָדָם יָכוֹל לְמַכֵּר קֶרְקַעִיתוֹ שֶׁהִרִי הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לְאַחֵר כְּמָה שָׁנִים תִּצָּא מִיָּדִי וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוּנִים :

מגיד משנה היה בן המצר וכו'. זו סברת הגאונים פשוטה בטעמה :

ד הַמוֹכֵר שְׁוֵה מְאֵתִים בְּמִנְהָ אִם לְכָל הָעַם מוֹזִיל וּמוֹכֵר נוֹתֵן לוֹ בֶן הַמִּצָּר מֵאָה וּמְסַלְקוֹ וְאִם אֵינּוּ מוֹזִיל לְכָל הָעַם נוֹתֵן לוֹ מְאֵתִים שֶׁהוּא שְׁוֵה שֶׁהַמוֹכֵר נָתַן לָזֶה מִתְּנָה. לָקַח שְׁוֵה מִנְהָ

בְּמַאתִים אֵינוּ יָכוֹל לְסַלְקוֹ עַד שְׁיִתְּנוּ הַמַּאתִים. טָעַן בֶּן הַמִּצַּר
שֶׁעָשׂוּ קְנוּיָא בִּינֵיהֶם נִשְׁבַּע הַלּוֹקַח בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל
מַאתִים זֹו. וְאִם הָיָה שָׁם עֵדִים שְׁנַתְּנוּ מַאתִים וּבֶן הַמִּצַּר טוֹעֵן
שֶׁאֲמָנָה הִיְתָה בֵּינוּ וּבֶן הַמּוֹכֵר וְאֵינוּ יוֹדֵעַ ^[בְּיֹדָא] שֶׁלֹּא לָקַח
מִמֶּנּוּ אֶלֶּא מָאָה הָרִי זֶה נוֹתֵן דָּמִים כְּמוֹ שֶׁהָעֵידוּ הָעֵדִים וְאַחַר
כֵּן מְסַלְקוֹ וּמִשְׁבִּיעוֹ הַסֵּת שֶׁלָּקַח בְּמַאתִים וְנִפְטָר :

מגיד משנה **המוכר שוה ר' בק' וכו'.** פשוט בגמ' שם : **לקח שוה ק' בר' וכו'.**
מפורש שם : **טען בן המצר וכו'.** זה שכתב בנקיטת חפץ נראה שהוא מדמה
אותה לטוען על המשכון שנשבע בנקיטת חפץ לפי שאינו טוען בגוף המשכון
כמו שיתבאר פ"ג מהל' מלוה ולוה : **ואם היו שם עדים וכו' והרי הוא אינו**
יודע בודאי שלא לקח ממנו וכו'. נראה דעת הרב שאע"פ שאין נשבעין שבועת
היסת על טענת שמא כמ"ש פרק ראשון מהלכות טוען ונטען כאן שהלוקח נטל
ממנו יכול להשביעו על הספק וכ"ש שרגלים לדבר שאין אדם לוקח שוה ק'
בר' ואפשר שעיקר הנוסחא והרי הוא אומר איני יודע בודאי ויש לעיין
בספרים המדוייקים ואין מכל זה בגמרא כלום :

כסף משנה **טען בן המצר שעשו קנויניא ביניהם וכו'.** כתב הרב המגיד זה
שכתב בנקיטת חפץ נראה שהוא מדמה אותה לטוען על המשכון וכו' טעמו
שהוא מחשב אותו כטוען על המשכון שנשבע בנקיטת חפץ מפני שאינו טוען
בגוף המשכון כמ"ש בהלכות מלוה ולוה : **סליקו להו הלכות שכנים**

ה כָּל הַרוֹצֶה לְמַכֵּר קֶרֶקַע וּבָאוּ שְׁנַיִם כָּל אֶחָד מֵהֶן אוֹמֵר אֲנִי
אֶקַח בְּדָמִים אֵלָיו וְאֵין אֶחָד מֵהֶן בֹּעַל הַמִּצַּר. אִם הָיָה הָאֶחָד
מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר וְהָאֶחָד מִשְׁכְּנֵי הַשָּׂדֶה שָׂכַן הָעִיר קֹדֵם. שָׂכַן
וְתַלְמִיד חֶכֶם תַּלְמִיד חֶכֶם קֹדֵם. קָרוֹב וְתַלְמִיד חֶכֶם תַּלְמִיד
חֶכֶם קֹדֵם. שָׂכַן וְקָרוֹב הַשָּׂכַן קֹדֵם שְׁגָם זֶה בְּכָלֵל הַטּוֹב
וְהַיֵּשֶׁר הוּא. קֹדֵם אֶחָד וְקָנָה ^[ה] זָכָה וְאֵין חֵבְרוֹ שְׁרָאוּי לְקֹדֵם
לוֹ יָכוֹל לְסַלְקוֹ הוֹאִיל וְאֵין אֶחָד מֵהֶן בֹּעַל הַמִּצַּר שֶׁלֹּא צוּוּ
חֲכָמִים בַּדָּבָר הַזֶּה אֶלֶּא ^[ו] דֶּרֶךְ חֲסִידוֹת וְנִפְשׁ טוֹבָה הִיא
שֶׁעוֹשָׂה כֵּן : סְלִיקוּ לְהוֹ חֲלָכוֹת שְׁכָנִים

מגיד משנה כל הרוצה למכור קרקע וכו'. מבואר בגמרא שם ופירשו בהלכות שאין אחד בן המצר וכן פירש"י ז"ל וכן הסכימו האחרונים: **קדם אחד וקנה וכו'.** מבואר בהלכות וכ"כ ז"ל וענין דין בן המצר הוא שתורתנו התמימה נתנה בתקון מדות האדם ובהנהגתו בעולם כללים באמירת קדושים תהיו והכוונה כמו שאמרו ז"ל קדש עצמך במותר לך שלא יהא שטוף אחר התאוות וכן אמרה ועשית הישר והטוב והכוונה שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני אדם ולא היה מן הראוי בכל זה לצוות פרטים לפי שמצות התורה הם בכל עת ובכל זמן ובכל ענין ובהכרח חייב לעשות כן ומדות האדם והנהגתו מתחלפת לפי הזמן והאישים והחכמים ז"ל כתבו קצת פרטים מועילים נופלים תחת כללים אלו ומהם שעשו אותם בדין גמור ומהם לכתחילה ודרך חסידות והכל מדבריהם ז"ל ולזה אמרו חביבין דברי דודים יותר מיינה של תורה שנאמר כי טובים דודיך מיין: **סליקו להו הלכות שכנים**

הלכות שלוחין ושותפין

ענין אלו ההלכות לידיע דין שלוחו של אדם ושתפו. ומשפטיהו במקוהו וממקרו בהפסדו ושכרו: ובאור כל הדינין האלו בפרקים אלו:

הלכות שלוחין ושותפין - פרק ראשון

א האומר [א] לשלוחו צא ומכר לי קרקע או מטלטלין או קנה לי הרי זה מוכר ולוקח ועושה שליחותו וכל מעשיו קימין. ואין

הַעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ צָרִיךְ קִנְיָן וְלֹא עֵדִים אֲלֵא בְּאַמִּירָה בְּלֶבֶד בֵּינוּ
לְבֵין חֲבֵרוֹ. וְאִין צָרִיכִין עֵדִים אֲלֵא לְגִלוֹת הַדָּבָר אִם כָּפַר אֶחָד
מֵהֶם כְּשֶׁאָר כָּל הַטְּעָנוֹת :

כסף משנה האומר לשליח צא ומכור לי קרקע וכו'. בריש האיש מקדש (דף
מ"א ע"ב) אמרינן ששלוחו של אדם כמותו בכל התורה כולה וילפינן לה
מקדושין וגירושין ואתיא מבינייא : ואין העושה שליח צריך קנין. נתבאר
בסוף פ"ה מהלכות מכירה : ולא עדים וכו' ואין צריכים עדים וכו'. בקידושין
פרק האומר (דף ס"ה ע"ב) מעובדא דמר זוטרא ורב אחא סבא דאמר להו רב
אשי לא איברי סהדי אלא לשקרי שמעינן דבכל מידי דממון היכא דשניהם
מודים שכך עבד לא בעינן עדים :

ב [ב] שְׁלִיחַ שְׁעֵבֵר עַל דְּבָרֵי מְשֻׁלְחוֹ לֹא עֹשֶׂה כְּלוּם. וְכֵן אִם טָעָה
בְּכָל שְׁהוּא בֵּין בְּקִרְקַע בֵּין בְּמַטְלָטְלִין חוּזֵר שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר
לְתַקּוֹן שְׁלִיחוֹתַי שְׁדַרְתִּיךְ וְלֹא לְעוֹת. וְלֹא אָמְרוּ שְׁהַהוֹנֵיָה
בְּמַטְלָטְלִין שְׁתוֹת וְהַעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקְּרָקְעוֹת אִין בְּהוֹן
הוֹנֵיָה אֲלֵא בְּמוֹכֵר שְׁלוֹ אוֹ קוֹנֵה לְעֶצְמוֹ אֲבָל שְׁלִיחַ שְׁטָעָה
בְּכָלֶם בְּכָל שְׁהוּא חוּזֵר :

כסף משנה שליח שעבר על דברי משלחו וכו'. זה פשוט ומתבאר בסמוך בבא
דהאומר לשלוחו מכור לו משדה שלי בית סאה ובכמה מקומות בגמרא אמרו
מצי למימר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי : וכן אם טעה בכל שהוא וכו'.
בכתובות פרק אלמנה ניזונית (דף צ"ט ע"ב) דאמרו ליה לרב נחמן אע"ג דטעה
שליח [ממכרו קיים] א"ל טעה שליח לא קאמינא והא אמר מר אין אונאה
לקרקעות הני מילי היכא דטעה בעל הבית אבל טעה שליח א"ל לתקוני
שדרתיך ולא לעוותי ובהאיש מקדש גבי הא דאמר ר"נ האחין שחלקו הרי הן
כלקוחות פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא היכא דלא שוי שליח אבל
שוי שליח א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי :

ג [ג] נָתַן מְעוֹת לְשְׁלוּחוֹ לְקִנּוֹת לוֹ קִרְקַע וְקִנְיָה לוֹ שְׁלֵא בְּאַחֲרִיּוֹת
הָרִי [ג] זֶה עֵנִית וְהַשְּׁלִיחַ לּוֹקַח אוֹתָהּ לְעֶצְמוֹ שְׁלֵא בְּאַחֲרִיּוֹת כְּמוֹ
שְׁעֹשֶׂה וְחוּזֵר וּמוֹכֵרָה לְמַשְׁלַח בְּאַחֲרִיּוֹת הוֹאִיל וְקִנְיָה אוֹתָהּ
בְּמַעוֹתָיו וְהַאֲחֲרִיּוֹת עַל הַשְּׁלִיחַ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. לְפִיכָךְ אִם

הַתְּנָה עָלָיו שְׁעָשְׂהוּ שְׁלִיחַ בֵּין לְתַקֵּן בֵּין לְעֵית אֶפְלוּ מְכַר לוֹ שְׁוֵה
מָאָה בְּדִינָר אוֹ לְקַח שְׁוֵה דִּינָר בְּמָאָה אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ וְחֵיב
הַמְּשַׁלַּח לָתֵן לוֹ כְּפִי הַתְּנָאִי :

ההראב"ד נתן מעות לשלוחו וכו'. א"א באמת כך הוא דרך הגמרא אלא שקשה לי כיון שאנו אומרים כל שינוי שהשליח משנה לעיוות מקחו וממכרו בטל בכל שהוא למה חייבו ר"נ לאותו שליח לקנותו לעצמו שלא באחריות ולחזור הוא למכרו למשלח באחריות יהיה מקחו בטל הואיל וטעה בשליחותו ונ"ל כל מה דאמרינן דעיות משהו בשליח מבטל המעשה ה"מ בזמן שהמשלח רוצה לבטל המעשה אבל המשלח ההוא רוצה היה המקח ורוצה שיתקן לו השליח את העוות וחייבו ר"נ וכן הדין לכל שליחות ובעל החיבור הזה חילק בין שליח שהודיע שהוא שליח לשליח שעושה סתם ולדבריו מעשה דר"נ אפשר סתם היה עכ"ל :

כסף משנה נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וכו'. מעשה בבתרא בפרק גט פשוט (דף קס"ט ע"ב) ופירש שלא באחריות שפירש בשטר שאין לו עליו אחריות דאילו בסתם הא קי"ל אחריות ט"ס הוא וכמ"ש רבינו פי"ט מהלכות מכירה. וא"ת אם זה השליח כשקנה הקרקע פירש שקונהו למשלח למה נחייב השליח לקיים המקח נימא ביטול מקח כמו כשנתאנה שאין מחייבין לשליח ואם לא פירש שקונה אותו למשלח אלא קנה סתם והוה ליה כקונה לעצמו למה נחייב המשלח המוכר שיקבלנה נימא ליה אתה קנית לעצמך ומדברי רבינו פי"ב נראה שמעשה זה בסתם היה וכמ"ש שם דאילו הודיעו דלמשלח קונהו היה המקח בטל וקשה א"כ למה נחייב המשלח לקבלה כמ"ש. והר"ן בפרק האיש מקדש תירץ דאה"נ דאין כופין למשלח ויכול לומר לו תן לי מעותי דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי ויותר הייתי רוצה באחריות מוכר מאחריותך אלא אם הוא חפץ בקרקע יקבל השליח עליו אחריות, ולי נראה דאה"נ דמחייבין למשלח לקבלה כשיקבל עליו השליח אחריות מפני שהרי קנאה במעות המשלח ואין כאן אונאה לגבי המשלח שה"ז יקבל עליו אחריות ונראה שזו כוונת רבינו שכתב חוזר ומוכרה למשלח באחריות הואיל וקנה אותן במעותיו ובפי"ז מהלכות מכירה נראה כן. והראב"ד כתב על דברי רבינו באמת כך הוא דרך הגמ' וכו' : לפיכך אם וכו'. זה פשוט דכל דבר שבממון תנאו קיים :

ד האומר לשלוחו מכר לי משדה שלי בית סאה ומכר לו בית סאתים הרי זה מוסיף על דבריו וקנה הלוקח בית סאה בלבד.

אָמַר לוֹ מְכַר לִי בַיִת סְאֵתִים וּמְכַר לוֹ בַּיִת סְאֵה הָרִי זֶה מֵעֲבִיר
עַל דְּבָרָיו וְלֹא קָנָה הַלּוֹקָח. אָמַר לוֹ מְכַר לִי שְׂדֵה לְאָדָם אֶחָד
וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וּמְכָרָהּ לְשָׁנִים מְמָכְרוֹ בְּטַל שְׁהָרִי עֶבֶר עַל דְּבָרָיו.
אָמַר לוֹ מְכַר לִי שְׂדֵה וְלֹא פָּרַשׁ אֶפְלוֹ מְכַר לְמֵאָה מְמָכְרוֹ קָיָם :

כסף משנה האומר לשלוחו וכו'. כתובות פרק אלמנה (דף צ"ט) איבעיא להו
א"ל (פירוש לשלוחו) זבין לי ליתכא ואזיל וזבין ליה כורא מאי ואיכא דאמרי
הא לא תיבעי לך דודאי מוסיף על דבריו הוא [וליתכא מיהא קני] כי תבעי לך דא"ל
זיל זבין כורא ואזיל וזבין ליתכא מאי כלומר ומשכח לזבוני האי ליתכא בתרא
בדמי ליתכא קמא דאי לאו הכי פשיטא דמעביר על דבריו הוי ושקלי וטרו
בגמי למפשטה וכתב הרי"ף וסוגיין דמעביר על דבריו הוי כלומר ולא קנה
ובלאו הכי כיון דבעיא לא איפשיט להדיא אית לן לאוקומי קרקע בחזקת
בעליה ולא יוציאנה מספק דדילמא מעביר על דבריו הוי והיינו בבעיא
בתרייתא אבל בקמייתא נקטינן כא"ד דפשטי דמוסיף על דבריו הוי וקנה
ודע שהנוסחא של ספרי רבינו שבידינו משובשת וכך צריך לגרוס בבבא השנית
ולא קנה הלוקח וכך היא בספרים מדוייקים וכתב הרי"ן בפרק אלמנה ניזונת
שאין השליח יכול לקנות אפילו באותם דמים שהרשוהו בעלים למכור לפי
שכיון שהוא שליח הרי הוא ביד הבעלים וכ"כ הטור וכ"כ מגיד משנה פי"ז
מהלכות אישות: **אמר לו מכור לי שדה וכו'.** שם פשיטא אמר לחד [קפידא]
כלומר ואי זבין לתרי לא הוי זביניה זביני זו גירסת הרי"ף והיא גירסת רבינו
ופירש הרמב"ן דאפילו מכר לשניהם בשטר אחד דליכא למימר לא ניחא לי
דליפשו שטרי עילואי הוי קפידא משום אפושי בעלי דינין: **אמר לו מכור לי
שדה וכו' שם** סתמא מאי רב הונא אמר לאחד ולא לשנים רב חסדא ורבה בר
רב הונא דאמרי תרוייהו לאחד ואפי' לשנים לאחד ואפילו למאה אקלע ר"נ
לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא א"ל כה"ג מאי א"ל לאחד
ואפילו לשנים לאחד ואפילו למאה והו"ל רב הונא יחיד ולית הלכתא כוותיה
ועוד דהא קיימא לן דהלכתא כר"נ בדיני וא"ת לפי גירסת הרי"ף ורבינו כי
אמרו סתמא מאי היינו שא"ל צא מכור שדה שלי ולא הזכיר לו לא אחד ולא
שנים וא"כ היאך אמר רב הונא לאחד ולא לשנים וכן בני פלוגתיה אמרו לאחד
ואפילו לשנים דמשמע שהזכיר בדבריו למכור לאחד וי"ל דה"פ לאחד ולא
לשנים כלומר כשאמר לו למכור דעתו וכוונתו למכור לאחד ולא לשנים
ודפליגי עליה סברי שכוונתו שימכור כאשר ימצא בין לאחד בין לשנים בין
למאה:

ה הנותן מעות לשלוחו לקח בהם חטים או מין ממיני סחורה ולא לקח אין לו עליו אלא תרעומת. נתן לו מעות לקח בהן חטים בין לאכילה בין לסחורה והלך ולקח בהן שעורים אם פחתו דמי זה שלקח פחתו לשליח מפני שהוא משנה. ואם הוסיפו דמיהן [ד] הוסיפו לבעל המעות. הנה השער קצוב וידוע והוסיפו לשליח במנן או במשקל או במדה כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם וחולק התוספת השליח עם בעל המעות. ואם הנה הדבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות:

כסף משנה הנותן מעות לשלוחו וכו'. ירושלמי פרק איזהו נשך (דף י" ע"ב) הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית ואמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ולמד משם רבינו דין השליח וקשה למה לא כתב רבינו סוף הירושלמי שאומר ואם ידוע שלקח מוציא ממנו בעל כרחו וי"ל שדין זה לא שייך בדיני שליח אלא בדיני מקח וממכר וכבר נתבאר בדבריו פ"ו מהלכות מכירה: נתן לו מעות ליקח בהם חטים וכו' כך העלה הר"י בקמא פרק הגוזל עצים דאם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לבעל המעות: היה השער קצוב וכו'. כתובות פרק אלמנה (דף צ"ח) כאן שנה רבי פירוש במתניתין הכל לבעל המעות כדתניא הוסיפו לו אחת יתירה הכל לשליח דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר הכל לבעל המעות והתניא רבי יוסי אומר חולקין אמר רמי בר אבא אמר רבי יצחק לא קשיא כאן בדבר שיש לו קצבה כאן בדבר שאין לו קצבה כלומר ומתניי בדבר שאין לו קצבה ופירש"י שיש לו קצבה כגון קטנית הנמכר בחנות במדה מלא כלי בפרוטה [אם הוסיפו אחת יתירה] חולקין דמתנה הואי י"ל לשליח ניתנה וי"ל לבעל המעות ניתנה אבל דבר שאין לו קצבה [כגון] חלוק וטלית וירק הנמכרים באומד פעמים מותרים למכור בזול פעמים בצמצום הכל לבעל המעות שאין כאן מתנה אלא מכר אבל הר"י כתב ולמה חולקין השליח ובעה"ב הואיל ובאת לשליח הנאה ע"י בעל הבית חולק עמו נראה שאפילו נתן המוכר לשליח בפירוש כיון שבאת הנאה לשליח ע"י בעל הבית חולק עמו ולזה נוטים דברי רבינו וכתבו התוספות דמי שמינה את חבירו לקבל מעותיו מן העכו"ם וטעה העכו"ם ונתן לו יותר שהכל לשליח ואע"פ שטעה העכו"ם מעצמו ור"ת חולק בדבר ונ"ל דלדעת הרב אלפסי ורבינו שהטעם משום דכיון שבאת לשליח הנאה ע"י בעל הבית חולקין הוא הדין דה"נ חולקים וכתבו עוד שאם מסר ישראל לחבירו מאתים לשלם לעכו"ם והטעה העכו"ם ולא שלם אלא מאה דאז ודאי המעות כל שעה ברשות המשלח:

1 מי שהיה חייב לחברו ממון בין משום מלוה בין משום פקדון או שכירות ונתן המעות ביד השליח ואמר לו הולך ממון זה לבעל חובי אין השליח צריך להטפל לו ולתן לו בפני עדים. ואם אמר לשליח אל תפרע חוב זה אלא בעדים ופרעו שלא בעדים חייב לשלם. וכן אם היה החוב [ה] בשטר בין שאמר לו קח השטר ותן לו המעות בין שאמר לו תן המעות וקח השטר ונתן בלא עדים ולא לקח השטר חייב לשלם שהרי לתקן שלחו ולא לענות:

כסף משנה מי שהיה חייב לחברו ממון בין משום וכו'. כן העלה הרב אלפסי ז"ל בכתובות פרק הכותב: **וכן אם היה החוב בשטר וכו'.** שם פרק הכותב (דף פ"ה) בגמרא עובדא ואמרו לענין שלומי שליח מאי ואסיקנא דבין אי"ל שקול שטרא והב זוזי או הב זוזי ושקול שטרא משלם והטעם דכיון שפרעון המעות תלויים בשטר ובהזכרת לקיחת השטר גלי דעתיה שירא לתת לו המעות בלא שיתן לו השטר אבל כשלא הזכיר לו שטר לא בתחלה ולא בסוף נראה שאינו חושש אע"פ שישאר השטר בידו:

2 השולח מעות שבגידו ביד שלוחו ואמר לו הולך ממון זה לפלוני שאני חייב לו והלך ונתן לו שלא בעדים. השליח אומר נתתי ובעל חוב או הפועל אומר לא לקחתי. והרי שלשתן עומדין. השליח נשבע הסת שנתן ובעל חוב או הפועל נשבע [שבועת התורה] שלא לקח וישלם הלה [ו] לבעל חוב או לבעל הפקדון. ואפלו היו השלוחין שנים אין עדותן מועילה מפני שהן נוגעין בעדותן שהרי חייבין להשבע הסת. במה דברים אמורים בשעה שהשליח מכחיש את בעל חוב והרי שלשתן עומדין. אבל אם בא השליח ואמר נתתי כמה שאמרת לי אינו יכול להשביעו הסת שעשה שליחותו שהרי אין שם טוען עליו טענת ודאי שלא נעשה שליחותו. וכן אם מתו השלוחין או הלכו להן למדינת הים ובא בעל חוב לתבע הלוה אינו יכול להשביעו הסת שלא פרעו השליח שהרי אין כאן מי שטוען

עָלְיוּ טַעֲנַת וְדָאֵי שְׁלֶקַח אֶלָּא מִחֲרִים הִלְוֵה חֲרָם סְתָם וּמִשְׁלָם
הַחֹב שְׁעָלְיוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :

כסף משנה השולח מעות שבידו ביד שלוחו וכו'. פרק האיש מקדש (דף מ"ג)
אמר רבא אמר ר"נ אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן
עדיו וכן בדיני ממונות כלומר אם אמר לשנים תנו מנה זה לפלוני שאני חייב
לו הם אומרים נתננו והוא אומר לא נטלתי מגו דיכלי למימר ליה אהדרינהו
ללוה יכלי למימר ליה פרענוהו למלוה ואסיקנא דהשתא דתקון רבנן שבועת
היסת כלומר דאי הוּו אמרי אהדרונהו ללוה אז בעו לאשתבועי שבועת היסת
כי אמרי פרענוהו למלוה מיחייבי נמי שבועת היסת דפרעינהו למלוה ולא
מיקבלא עדותן דנוגעין בעדותן הן ומשתבע מלוה דלא שקיל ופרע ליה לוח
כלומר דה"ל כדין חנוני על פנקסו המפורש במשנת כל הנשבעין שכתב רבינו
פרק י"ו מהלכות מלוה ולוה מיהו לאו בחד גוונא משתבעי דשבועת מלוה היא
שבועת המשנה בנקיטת חפץ כשבועה דפועלים שהרי הוא נשבע ונוטל כמותן
אבל שבועת השלוחין אינה שבועת המשנה ששבועת המשנה אינה אלא
בנשבעין ונוטלין אלא שבועת היסת כשבועת החנוני וזה דעת רבינו שכתב
השליח נשבע היסת שנתן ובע"ח והפועל נשבע שלא לקח הרי שבשבועת
המלוה לא הזכיר היסת אלא ודאי נשבע שבועת המשנה ולא ידעתי מניין לו
להר"ן ז"ל שכתב שדעת רבינו שהמלוה נשבע שבועת היסת ותמה עליו ואולי
נוסחא משובשת נזדמנה לו ובנוסחא מדוייקת כתוב בפירוש וב"ח או הפועל
נשבע שבועת התורה : **כתב** מהרי"ק בשורש ק"כ על מ"ש רבינו שאין הלה יכול
להשבע היסת מפני שאין כאן מי שטען בודאי שלקח אפשר לומר דדוקא
בכה"ג שאין הב"ח מודה בשום פרעון אבל היכא שמודה בפרעון אלא שטוען
שמצד אחר היה חייב לו חייב ליטען היסת : **בד"א** בשהיה השליח מכחיש
וכו' אבל אם בא השליח וכו'. כלומר משום דאין נשבעין היסת אלא בטענת
ברי ואע"פ שכשהשליח מכחיש לבעל חוב נשבע היסת וב"ח אינו טוען ברי
שלא פרעו שאני התם שהמלוה טוען ברי שלא קבלם אבל היכא שהמלוה
ליתיה קמן דנשייליה אין כאן אלא טענת ספק ואין משביעין עליה : **וכן אם**
מתו השלוחין או הלכו להן וכו' משום דהוה ליה איני יודע אם פרעתיך כיון
דליכא מאן דמכחיש ליה ואינו יכול להשביעו אפילו שבועת היסת :

ח רְאוּבֵן שֶׁשָׁלַח כְּתָב לְשִׁמְעוֹן וְאָמַר לוֹ מָנָה שְׁיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ
שְׁלַחְהוּ לִי בְּיָד לְוִי אִם רָצָה לְשַׁלְּחוֹ אֵינִי חַיֵּב בְּאַחֲרֵיכֶם בִּין
שְׁהָיָה מְלוֹה בִּין שְׁהָיָה פְּקֻדוֹן. וְהוּא שְׁיַכִּיר שֶׁהוּא כְּתָב יָדוֹ.
וְאִם טָעַן הַמְלוֹה וְאָמַר לֹא כְּתַבְתִּי וְלֹא שְׁלַחְתִּי לָךְ יִשָּׁבַע [1]

הַלֹּהֶּה הֶסֶת שְׁכָתֵב יָדוֹ בָּא אֱלִיו וּלְפִיכָךְ שָׁלַח וַיִּפְטֹר. וְכִזָּה הוֹרוּ רַבּוֹתַי. אָבֵל אִם לֹא הָיָה הַכָּתֵב כָּתֵב יָדוֹ אוֹ שָׁאִין הַלֹּהֶּה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא כָּתֵב יָדוֹ אוֹ אֶפְלוֹ הָיוּ כְּתוּבִין בּוֹ ^[ח] סִימָנִין וְאוֹתִיּוֹת שְׂבִינִיָּהוּן בְּיַחּוּד אִם טָעַן רְאוּבֵן וְאָמַר לֹא שָׁלַחְתִּי כָּתֵב וְאַחֲרִים רָמוּ בּוֹ שְׁמַעוֹן חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ וּמִשָּׁלֵם לוֹ רְאוּבֵן אַחַר שְׂיַחֲרִים עַל מִי שֶׁשָּׁלַח כָּתֵב זֶה מְדַעְתּוֹ וְלֹא יוֹדָה. וַיֵּשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שְׂיַשְׁבַּע רְאוּבֵן וְאַחַר כֵּךְ יֵטֵל כְּדִין כָּל הַנְּשָׁבְעִין ^[ט] וְנוֹטְלִין :

כסוף משנה **ראובן ששלח כתב לשמעון ואמר לו מנה וכו'.** כך כתב הרב אלפסי ז"ל פ' הגוזל עצים היכא דשדר [ליה לחבריה] כתבא ואמר ליה ההוא מידי דאית לי גבך שדרינהו ניהלי [בהדי פלניא ושדרינהו ניהליה] לא מיחייב באחריותו דהכי נהגו האידינא תגרי וכתב הטור ומשמע מדבריו אפילו לא ייחד לו שום אדם ובעל התרומות כתב וז"ל אבל מדברי הרמב"ם ז"ל משמע דס"ל שצריך לייחד לו שליח בפירוש עכ"ל ונוסחא דידן בהרי"ף ז"ל שדרינהו לי בהדי פלניא וכך הם דברי רבינו. כתב הרא"ש לא ידענא למה הוצרך לתלות דבר זה במנהג אם יש עדים שהוא כתב ידו או אם הוא מודה שהוא כתב ידו ואפילו רבה דאמר דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח בכה"ג מודה עכ"ל ונראה שכך הוא דעת רבינו שסתם דבריו ולא תלה הדבר במנהג וכתב עוד הרי"ף וה"מ מדעתיה דלוה או נפקד אבל בעל כרחיה לא וזהו שכתב רבינו אם רצה לשלחו : **ואם טען המלוה ואמר לא וכו'.** משום שאומר לו מנה לי בידך והלה אומר פרעתיד שנתתיו לשלוחך לפיכך נשבע היסת ונפטר : **אפילו היו כתובים בו סימנים לא וכו'.** פרק הגוזל עצים (דף ק"ד) א"ר יהודה אמר שמואל אין משלחין מעות בדיוקני פירוש סימנין וצורות שביניהם ור' יוחנן אמר משלחין ופסק הרי"ף כשמואל : **שמעון חייב באחריותו וכו'.** נ"ל הטעם לפי שכיון שאינו יודע שהיה כתב ידו הוה ליה כאומר לו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם פרעתיד שחייב : **ויש מי שהורה וכו'.** נראה לי הטעם לפי שאפשר שכתב ולא אדעתיה ורמו רבנן עליה שבועה כי היכי דלידוק כמו שאמרו בהכותב גבי פוגמת כתובתה דפרע דייק דמפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עליה כי היכי דתידוק :

ט **לוי שָׁבַא בְּשִׁלְחוֹת רְאוּבֵן וְלָקַח חֲמִשִּׁים מִשְׁמַעוֹן. וּבָא רְאוּבֵן וְאָמַר לֹא שָׁלַחְתִּיו לָקַח אֶלָּא עֶשְׂרִים וְעֶשְׂרִים בְּלִבְדִּי הִבִּיא. הָרִי רְאוּבֵן נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא שָׁלַחוּ לְהִבִּיא אֶלָּא עֶשְׂרִים וְעֶשְׂרִים בְּלִבְדִּי הִבִּיא לוֹ כְּדִין כָּל מוֹדָה מְקַצָּת. וְלֹוי נִשְׁבַּע ^[י]**

הַסֵּת שְׁהַחֲמִשִּׁים שְׁנַתָּה לִּי נִתַּתִּי לְרֵאוּבֵן וַיִּשְׁלַם שְׁמֵעוֹן מִבֵּיתוֹ
אִם הָיָה חַיֵּב לְרֵאוּבֵן. וְכֵן כָּל פְּיוּצֵא בְּזֶה :

כסף משנה לוי שבא בשליחות ראובן וכו'. באמת פשט לשון זה שכתב ראובן
נשבע וכו' כדין כל מודה מקצת קשה שמודה מקצת הטענה נשבע ולא משלם
וזה נשבע ונוטל והטור כתב מפני קושיא זו שאינו מבין דברי רבינו ונראה לי
ליישב דברי רבינו דלצדדין קתני דכי קתני לוי שבא בשליחות ראובן ולקח נ'
משמעון היינו ששלח ראובן לומר לשמעון שילוח לו כי דינרים וישלחם לו ביד
לוי ושמעון אומר נ' היו וראובן אומר לא היו אלא כי הרי ראובן נשבע שבועה
דאורייתא שלא היו אלא כי כדין כל מודה מקצת שהוא נשבע ולא משלם ולוי
נשבע היסת ונפטר זהו כששלח ראובן ללוות משמעון אותם המעות אבל אם
לא שלח ראובן אלא לגבות חובו משמעון ישלם שמעון מביתו שהרי ראובן
אומר ודאי לא פרעתני שמאחר שלא מניתיו שליח להביא אלא כי מה שנתת
לו יותר לא בשליחותי נתת לו [נא"כ לא הוי כהגיע לידי וגם הוא לא הביאם לן] ושמעון
אומר שמא עשיתו שליח להביא כל החוב והוה ליה כאומר שמא פרעתיד
הילכך ישלם שמעון לראובן כל חובו אחר שישבע ראובן שלא קיבל אלא כי
ולא חשש רבינו לכתוב שישבע ראובן לפי שסמך לו על מ"ש בפרק זה דבשליח
אומר נתתי וב"ח אומר לא לקחתי שישבע הב"ח שלא לקח וישלם לו הלה
חובו ולישנא דרבינו דייק הכי שכתב וישלם שמעון מביתו אם חייב לראובן
משמע דעד השתא מיירי בשאינו חייב לראובן :

הלכות שלוחין ושותפין - פרק שני

א אין העכו"ם נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם. וכן
אין ישראל נעשה שליח לעכו"ם לדבר מן הדברים. שְׁנֵאמַר
(במדבר יח-כח) 'כֵּן תְּרִימוּ גַם אַתֶּם מָה אַתֶּם בְּנֵי אִי [א] בְּרִית אֶף
שְׁלוּחְכֶם בְּנֵי בְרִית. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַתּוֹרָה כְּלָה. וּמָה מְשַׁלְּחְכֶם
בֶּן בְּרִית אֶף בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה הַמְשַׁלַּח בֶּן בְּרִית :

כסף משנה אין העכו"ם נעשה שליח וכו' וכן אין ישראל וכו'. מסקנא דגמי במציעא פ' איזהו נשך (דף ע"א ע"ב) אהא דאמר רב אשי התם דבכל התורה כולה יש שליחות לעכו"ם דלא ילפינן מתרומה ואיכא דאמרי דאמר נמי דאנן לדידהו הוינן להו שליח וקאמר גמרא עלה הא דרב אשי בדותא היא אלא ילפינן כל התורה כולה מתרומה וכי היכי דאינהו לדידן לא הוו שליח אנן לדידהו נמי לא הוינן :

ב עושה אדם שליח איש או אשה ואפלו אשת איש ואפלו עבד ושפחה הואיל והו בני דעת וישנן במקצת מצות נעשין שלוחין למשא ומתן. אבל מי שאינן בני דעת והו חרש שוטה וקטן אינן נעשין שלוחין ולא עושין שליח. אחד הקטן ואחד הקטנה. לפיכך השולח בנו קטן אצל החנוני ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר ואבד את השמן ואת האיסר החנוני ^[ב] חבב לשלם שלא שלחו אלא להודיעו ולא היה לו לשלח אלא עם בן דעת. וכן כל פיוצא בזה. ואם פירש ואמר שלח לי עם הקטן הרי זה פטור :

כסף משנה עושה אדם שליח איש או אשה אפי' אשת איש וכו'. דתנן בעירובין פרק חלון (דף ע"ט) מזכה לבני המבוי העירוב על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי אשתו אבל אינו מזכה ע"י בנו ובתו הקטנים [ולא על ידי] עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידם כידו והמבוי מדין שליחות שהוא כאילו אותו אחר עשאו שליח לזכות בשבילו וקתני דע"י אשתו מזכה אלמא אפילו אשת איש נעשית שליח ועבדו ושפחתו הכנענים לא ממעט להו אלא מפני שידם כידו כלומר והוה ליה כעדיין העירוב ברשותו ולא נכנס עדיין לרשות אותם שרוצה לזכות להם הא לאו הכי יכולים להיות שלוחים וטעמא לפי שישנן במקצת מצות ואינם כעכו"ם דהא קרינן בהו בני ברית ובפרק השואל (דף צ"ח ע"ב) נמי תנן השואל את הפרה ושלחה ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו וכו' ומתה פטור ואמר רב התם אפילו עבד כנעני ואפילו שמואל דאמר דוקא ע"ע לא ממעט כנעני אלא משום דידו כיד רבו הא בשליחות שאינו נוגע לרבו בר שליחות הוא ואמרינן נמי בפרק שני דגיטין (דף כ"ג ע"ב) אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין הא למשא ומתן דאיתיה נעשה שליח ושם בפ"ב היו רוצים לדרוש מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל להוציא עבדים ואסיקנא אמרי דבי ר' ינאי לא מה אתם בני ברית אף שלוחכם

בני ברית כלומר ועבדים בני ברית הם דכתיב מחוטב עציך לעברך בברית. ומ"ש אבל מי שאינן בני דעת וכו'. בסוף המביא תניין גבי הא דתנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו אמרינן בשלמא חש"ו לאו בני דעה נינהו ופירש"י וגבי שליחות איש בעינן ולא קטן דשליחות נפקא לן מויקחו להם איש שה לבית אבות אחד לוקח לכולם ע"כ וכיון שכן לכל מילי פסולים ובריש האיש מקדש (דף מ"ב ע"ב) מיבעי לכדרבי יצחק דא"ר יצחק איש זוכה ולא קטן זוכה ובפרק התקבל (דף ס"ד ע"ב) אמרו דקטנה זכיא בעירוב שהוא מדרבנן אבל לא בשאר דברים דהו מדאורייתא : לפיכך השולח בנו קטן וכו'. בבבא בתרא פרק הספינה (דף פ"ז ע"ב) משנה השולח בנו אצל חנוני נופונדיון בידו ומדד לו באיסר שמן ונתן לו את האיסר ושבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנוני חייב רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו ופיר"ש השולח בנו אצל חנוני ופונדיון בידו שהם ב' איסרים להביא לו שמן באיסר ואיסר יתן לו החנוני וכן עשה מדד לו באיסר שמן ונתן לו חנוני לתינוק את האיסר להביא לאביו השמן והאיסר ואמרו בגמרא בשלמא בשמן ואיסר בהא פליגי דרבנן סברי לאודועי שדריה כלומר להודיע לחנוני שצריך לשמן שדריה האב לבנו כדי שישלח לו חנוני ע"י שלוחו פיקח ור' יהודה סבר לשדורי ליה שדריה אלא שבר צלוחית אבידה מדעת היא כלומר דאע"ג דפונדיון נמי הוי אבידה מדעת מ"מ כיון שנשאר אצלו לא מיפטר עד שיבא לידו שוה פונדיון שמן ואיסר ואם היה מחזיר אותו פונדיון ה"נ דהוה פטור ודבר פשוט דהלכה כחכמים דלאודועי שדריה ומכיון שאמרו דצלוחית אבידה מדעת היא למדנו שאם פירש וא"ל שלח לי עם הקטן שהוא פטור :

א האומר לחברו מנה שיש לי בידך בין מלוה בין פקדון שלחהו לי ביד פלוני אפלו הנה קטן אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו. * וכן שנים שהתנו ביניהם שכל מי שירצה לשלח לחברו משלח ביד מי שירצה המשלח הרי זה משלח ביד מי שירצה לו שהוא ראוי להוליך דבר זה. ואם נגנב או אבד בדרך או שפפר בו השליח הרי המשלח פטור. שכל תנאי שבממון קיים :

ההראב"ד וכן שנים שהתנו ביניהן שכל מי וכו' הרי המשלח פטור. א"א ובשבועת היסת עכ"ל :

כסף משנה האומר לחבירו מנה שיש לי בידך וכו'. משנה במציעא פרק השואל (דף צ"ח ע"ב) ז"ל השואל את הפרה ואמר לו השואל שלחה לי ביד בני

או ביד עבדי או ביד שלוחי או ביד בנך או ביד עבדך או ביד שלוחך או שא"ל המשאיל הריני משלחה לך ביד בני וכו' וא"ל השואל שלח ושלחה ומתה חייב כלומר השואל דהו"ל כאילו הגיע לידו ובנו דקתני משמע דקטן הוא דאילו גדול היינו שלוחו ובר מן דין דין הקטן נלמד ממ"ש בסמוך דצלוחית אבידה מדעת היא ועד השתא מיירי דשולח לקנות והכא בשולח לו חובו או פקדונו. ומ"ש וכן שנים שהתנו וכו'. כך העלה הרי"ף בקמא פרק הגוזל עצים: **וכתב** הראב"ד וכן שנים שהתנו וכו' הרי המשלח פטור. א"א ובשבועת היסת עכ"ל ואני אומר דבדאי דבנגנב או נאבד כיון שהשליח מודה לא שייד התם שבועת היסת ולא נתכוון הראב"ד אלא היכא דכפר בו השליח וכיון דבשאר החלוקות לא שייד לא חשש רבינו לכתוב שישבע היסת משום חלוקה אחת. או כוונת הראב"ד ז"ל שאפילו השליח מודה שקבלם אלא שנגנבו או אבדו צריך המשלח לישבע שבועת היסת דעד אחד לא פטריה משבועה דנוגע בדבר הוא או אפ"ה לא קשיא שכבר נתבאר דין השליח בפרק הקודם ולא הוצרך לכפלו כאן:

ד השליח שקנה או שמכר והודיע שהוא שליח בדבר זה לפלוני אף על פי שמשך או שהמשיך ונמצא שעבר על דעת המושלח בטל המקח ומחזיר. ואם לא הודיע שהוא שליח נקנה המקח ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו:

כסף משנה השליח שקנה או שמכר וכו'. למד כן רבינו מההוא עובדא דפרק גט פשוט שכתבתי בתחלת פ"א שאמר שהמקח קיים לגבי שליח שקנה שלא באחריות ובפרק אלמנה ניזונת אמרו שאם טעה שליח נתבטל המקח וסובר רבינו דכי אמרינן נתבטל המקח היינו כשהודיע שהוא שליח וכי אמרינן שהמקח קיים לגבי השליח היינו כשלא הודיע שהוא שליח. ומ"ש ויהיה דין בינו ובין זה ששלחו. כבר נתבאר בפ"א:

ה ראובן שקנה שדה משמעון ואמר לו ללוי קניתי אותה וכתב שטר מכר בשם לוי וחזר ראובן ואמר לשמעון לעצמי קניתיך חזר וכתב שטר מכר בשמי. אין כופין את המוכר לכתב לו שטר אחר בשם ראובן. ואם התנה עמו בפתחלה ואמר לו לעצמי אקנה וזה שאכתב שטר בשם לוי כדי שלא ידעו בי שאני הוא הקונה הרי זה כופהו לחזר ולכתב שטר אחר בשמו:

כסף משנה **ראובן שקנה שדה משמעון וכו'.** ברייתא פרק הגוזל עצים (דף ק"ב) והטעם שכתב שטרו הראשון בשם לוי כדי שלא יצאו עליה עסיקין כשידעו שהיא של לוי שהוא אדם גדול ועל החלוקה הראשונה הקשו בגמי פשיטא ותירצו מהו דתימא יודע היית שלעצמי אני לוקחה ולא כתבתי שטר בשם לוי אלא להצילה מעסיקין וזווי בכדי לא שדינא אלא אדעתא דכתבת לי שטר אחרינא קמ"ל גם אסיפא הקשו פשיטא ותירצו לא צריכא כגון שלא התנה עם המוכר אלא אמר לעדים בפני המוכר עוד שטר אחר תכתבו לי על שדה זו מהו דתימא יאמר המוכר אני הייתי סובר שאתה רוצה לכתוב שטר אחר בשם לוי קמ"ל שאמר לו לכך אמרתי לעדים בפניך לומר שממך אני רוצה שתכתוב שטר בשמי ורבינו סתם הדברים דמשמע ליה שבכלל הלשון הוא או לא היה בנוסחתו כן בגמרא :

1 **הסרסור שליח הוא אלא שהוא נוטל שכר שליחותו לפיכך** אם שנה דעת הבעלים משלים מה שהפסיד. כיצד. ראובן שנתן חפץ לשמעון הסרסור ואמר לו מכר לי זה ואל תמכר בפחות ממאה והלך ומכרו הכל לראובן. וכן כל פיוצא בזה. * **ראובן** אומר במאה אמרתי לך והסרסור אומר בהמשלים אמרת לי וכן בהמשלים מכרתי נשבע הסרסור שבועת התורה שהרי הודה במקצת. ואם כבר נתן לו בהמשלים נשבע שבועת הסת שעשה שליחותו וזוהי הלוקח. * **ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן הוא וזה המוכר לו סרסור הוא יחזיר החפץ לבעלים ויחזיר על מי שנתן לו רשות למכר בהמשלים או שרצה בהמשלים ויחזיר בו אחר שקניתי :**

ההראב"ד **ראובן אומר במאה וכו' עד הרי הודה במקצת.** א"א אין כאן שבועת התורה לפי שראובן אינו תובע אלא בגדו ואינו יודע שנמכר אלא מפי שמעון ואינו טוען לא במנה ולא בשום דבר מסויים אלא בגדו ומאן דלא סבר כן לא סבר כלום הילכך ישבע הסרסור שבועת היסת ויפטר : **ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן הוא וכו'.** א"א וגם זה אינו כלום שלא יחזור ולא עוד אלא שאפילו הסרסור מודה יאמר הלוקח קנוניא אתם עושים עלי עכ"ל :

כסף משנה **הסרסור שליח הוא וכו'.** נ"ל דממתניתין דכתובות פרק אלמנה ניזונת (דף צ"ח) אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה נתקבלה כתובתה יש ללמוד כן שהרי הוא דומה

לסרסור שנוטל שכר שגם היא נהנית במכירה זו שגובה כתובתה ואמרינן בההוא פירקא דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות וכ"כ רשב"ם והרא"ש ז"ל וכתב המרדכי שהסרסור ש"ש אפילו בשעת הליכה: **ראובן אומר במאה וכו' נשבע הסרסור שבועת התורה**. שכיון שאינו מכחיש את שמעון לומר שלא נמכר אלא שאומר שא"ל במאה ה"ל סרסור מודה במקצת ובזה נתיישרה השגת הראב"ד ז"ל שכתב אין כאן שבועת התורה וכו'. **ומ"ש ואם כבר נתן נשבע היסת** הטעם משום דהו"ל כופר בכל והוא הדין אפילו לא נתנה לו אלא שא"ל הילך: **ואם ידע הלוקח שחפץ זה של ראובן וכו'**. כלומר דעד השתא עסקינן בדין שבין המוכר והסרסור והשתא מיירינן בדין של לוקח עם המוכר והסרסור וטעם הדין דכיון שידע הלוקח שחפץ זה של ראובן דומה לדין שכתב למעלה שאם הודיע שהוא שליח אם נמצא שעבר על דעת המשלח בטל המקח ומ"ש הראב"ד שיאמר לו קנוניא אתם עושים עלי וכי בשביל טענה זו החלושה נפסיד למוכר שאומר שמעולם לא הסכים למכור באותו הסך והחפץ הוא שלו אלא ודאי חייב להחזיר לו החפץ אע"פ שהסרסור מכחישו ואם מפני טענת קנוניא יחרים על מי שנתן רשות כלומר לפי שלמעלה תפס שני חלוקות אם נתן כבר הסרסור הני למוכר או שלא נתן כנגד אם לא נתן הדמים אבל טוען שנתן לו רשות אמר על מי שנתן לו רשות וכנגד הב' שנתן לו הדמים אמר או שרצה בני' כלומר שקבל הני ונתרצה וחזר בו אח"כ וא"ת ולמה צריך שידע שחפץ זה של ראובן כשידע שאינו של הסרסור סגי וכמו שכתבתי י"ל שאם לא ידע למי הוא לא יחזיר לו שיאמר לו האיש שאתה אומר שהוא בעל החפץ אינו זה והלה ישמע ולא יגיד שהוא לא נתרצה בחמשים אחר שאינו בעל החפץ אי"נ שמציאות הדבר הוא אומר שידע שחפץ זה של פלוני ונתנו לזה הסרסור:

כָּל סָרְסוֹר שֶׁהוֹדִיעַ לְלוֹקֵחַ שְׁחָפֵץ זֶה אוֹ קָרְקַע זֶה שֶׁל רְאוּבֵן וְאַחַר שֶׁקָּנָה הַלוֹקֵחַ אָמַר רְאוּבֵן אֵינִי רוֹצֶה לְמַכֵּר בְּדָמִים אֵלָיו מִחֲזִיר הַלוֹקֵחַ שֶׁהָרִי לֹא פָּסַק לוֹ דָּמִים וְאָמַר לוֹ מְכוּר לָךְ בְּכָךְ וְכָךְ. [פ] סָרְסוֹר שֶׁאֲבָד הַחֶפֶץ מִיָּדוֹ אוֹ נִגְנַב אוֹ נִשְׁבַּר חָיֵב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי [ג] שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שְׂכָר:

ההראב"ד כל סרסור שהודיע ללוקח וכו' עד שהרי לא פסק לו דמים וכו'. א"א כשהפקידו לו לא אמר לו כלום ואם אמר לו מכור לי חפץ זה בכמה שתמצא והרי מצא איך יחזור ויאמר איני רוצה דמים הללו עכ"ל:

כסף משנה כל סרסור שהודיע ללוקח וכו'. כתב הראב"ד כשהפקידו לו לא א"ל כלום וכו'. כוונת הראב"ד במ"ש שהפקידו אצלו היינו לומר שהפקידו אצלו למכרו דאלי"כ מי נתן לו רשות לנפקד למכור הפקדון אבל מ"ש ואם א"ל מכור לי חפץ זה בכמה שתמצא וכו' קשה אם היה החפץ שוה ק' והלך ומכרו בני' וכי יעלה על הדעת שבשביל שאמר לו מכור בכמה שתמצא שהמכר יהיה קיים ודאי לא נתכוון לומר לו בכמה שתמצא אלא מעט פחות מעט יתר אבל דברי רבינו ברורים שהנותן חפץ לסרסור למכור סתם או הוא נותן לו ואחר כך בא הסרסור ואומר לבד זה מצאתי ופסק רבינו שהמוכר יכול לבטל המקח כיון שלא נתן לו רשות למכור בכך וכך ונ"ל לדעת רבינו שאע"פ שהמוכר יכול לבטלו אין הלוקח יכול לבטלו אם המוכר רצה לקיים המקח מאחר שקנה הלוקח באחד מדרכי הקניין אינו יכול לחזור בו: **וכן סרסור וכו'.** האי וכן ט"ס הוא וצריך למחוק וכן ולכתוב במקומו כל וכן הוא בספרים המדוייקים והדין הוא משנה בבתרא פרק הספינה (דף פ"ז) נשברה החבית נשברה לסרסור ומפרש רבינו כתוספות שכתבו שהיה סרסור שניהם ומדד להם כדרך כל סרסורין שמודדין בשכר שנותנין להם ונשברה החבית ע"י מדידה נשברה לסרסור וכגון שלא היה מחמת אונס אלא ע"י שלא נזהר יפה במדידה:

ה הלוקח פלגים מבית האמן לשגרו לבית חמיו ואמר לו אם מקבלין אותן ממני אני אתן לך את דמיהם ואם לאו אתן שכר מועט ונאנסו בהליכה הרי זה [ד] [ה] חייב לשלם. ואם נאנסו [ו] בהזרה פטור. נטלן על מנת למכרן לאחרים ואמר לו אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני אתן לך דמים כך וכך ואם לא ימכרו אחזירם לך ונאנסו בין בהליכה בין בהזרה חייב לשלם:

כסף משנה הלוקח כלים מבית האומן וכו'. ברייתא במציעא פרק האומנין (דף פ"א) כתבה הרי"ף בפרק השואל הלוקח כלים מבית האומן לשגרו לבית חמיו ופירוש סבלונות לארוסתו וא"ל אם מקבלין אותן ממני אני נותן לך דמיהן ואם לאו אני נותן לך לפי טובת הנאה שבהם כלומר שיחזיקו לי טובה שפקדתיים בסבלונות ונאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא בנושא שכר ופירש"י ונאנסו בהליכה חייב דהואיל וקצץ דמיהם ומשכס לשם לקיחה הרי הם כלקוחין [ודין זה] דומה לדין שכתב רבינו ספ"ד מהי מכירה נוטל כלי מן האומן ע"מ לבקרו דבקץ דמיו עסקינן ואין מדברי רבינו הכרע שהוא כתב

הברייתא כלשונה אבל נראים דברי רש"י ולשון הברייתא מסייעתו דבקץ דמים עסקינן שא"ל אתן לך דמיהם משמע שכבר היו קצובין והגהות כתבו שגם ר"י הסכים לדברי רש"י. ודע דפטור דקתני היינו מאונסין אבל לעולם חייב כנושא שכר וכך מסיימת הברייתא בנוסחאותינו כמ"ש בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר כלומר ולא כשואל ופירש"י שנשיאות שכרו הוא שנהנה שנתפאר בהם וכן מוכיח שם בגמרא דאמר אממר התם אמילתא אחריתי פטור משואל וחייב בש"ש ומייתי הך ברייתא לסיוע והכי דייק לישנא דרבינו שכתב ואם נאנסו בחזרה פטור דמשמע דפיטורא לא הוי אלא מאונסין: **נטלן על מנת למכרן וכו'.** גם זה שם ובהלכות מעשה ואתא לקמיה דר"נ וחייביה ונתן טעם משום דאילו אשכח לזבוני בחזרתו מי לא זבנה:

ט כָּל שְׁלִיחַ שְׁטַעַן שְׁאָרְעוּ אֲנִס פְּלוֹנִי וְהִפְסִיד כֶּךָ וְכָךְ הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין עַל טַעֲנָתוֹ וְיִפְטֹר. וְאִם הָיָה הָאֲנִס בְּמָקוֹם שְׁאֶפְשָׁר לְהִבְיָא עָלָיו עֵדִים אוֹ דָּבָר שֶׁהוּא גְלוּי וְיָדוּעַ שֶׁהָרִי יִמְצָא עֵדִים הָרִי זֶה צָרִיךְ לְהִבְיָא [ח] רְאֵיהָ עַל טַעֲנָתוֹ וְאִם לֹא הִבְיָא עֵדִים אֵינוֹ נֶאֱמָן וּמְשַׁלֵּם. מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׁאֶמַּר לְשְׁלוּחוֹ קִנְהָ לִי אַרְבַּע מְאוֹת גְּרָבֵי יַיִן מִמְּעוֹת שֶׁהָיוּ לִי בְּיָדוֹ וְקִנְהָ לוֹ וְנִמְצְאוּ חֲמֵץ אָמְרוּ חֲכָמִים מִנֵּן גְּדוֹל כְּזֶה שֶׁהַחֲמִיץ קוֹל [ח] יֵשׁ לוֹ הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר לְהִבְיָא רְאֵיהָ יָבִיא רְאֵיהָ שְׁלֹא הָיָה הַיַּיִן חֲמֵץ בְּשַׁעָה שֶׁלְקַח וְיִפְטֹר וְאִם לֹא [ט] יָבִיא רְאֵיהָ יִשְׁלֵם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה מִדְּבָרִים שֶׁהָרְאֵיהָ מְצוּיָה בָּהֶן אֲבָל דָּבָר הַנֶּעְלָם שְׁאִין רְאֵיתוֹ מְצוּיָה יִשְׁבַּע עָלָיו. וְכֵן הַדִּין בְּכָל טַעֲנָה שִׁיטְעוֹן הַשְּׁתָּף וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. וְכֵן הַדִּין בְּטַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין אִם הָרְאֵיהָ יְכוּלָה לְהִיּוֹת אוֹ יָבִיא רְאֵיהָ עַל טַעֲנָתוֹ אוֹ יִשְׁלֵם כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר:

כסף משנה כל שליח וכו' ואם היה האונס במקום שאפשר להביא עליו עדים וכו'. ס"פ האומנים (דף פ"ב פ"ג) הביאו מעשים משומרים ושלוחים ופסקו כאיסי דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ופי"ח דחידושיה דאיסי היינו דכי יש רואה ליכא שבועה אלא או יביא ראיה ויפטר או ישלם והכריע הרי"ף כדבריו וכ"כ הרא"ש והר"ן וזה דעת רבינו: **מעשה באחד שאמר לשלוחו וכו'.** מעשה שם ואמרו כמאן כאיסי ומכאן למדו המפרשים דלאו דוקא בשבועת השומרים

אמרה איסי אלא אפילו בעלמא בין בשליחות או שותפות ויש לדקדק במ"ש רבינו ממעות שהיו לי בידו משמע הא לאו הכי אלא שא"ל קנה ואני אשלם לך יכול לומר לו איני רוצה המקח ואין לו עליו אלא תרעומת וצ"ע. ומ"ש וקול יש לו פירוש אימת החמיצו ושל מי היו ואצל מי היו שמא שלך היו או קנית חומץ בדמים פחותים ולא החמיצו אצלך:

הלכות שלוחין ושותפין - פרק שלישי

א מי שהיתה לו קרקע תחת יד אֶחָד או שהיו לו מטלטלין פְּקֻדוֹן וְרָצָה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְדוֹן עִם זֶה וּלְהוֹצִיא הַקְּרָקַע או הַפְּקֻדוֹן מִתַּחַת יָדוֹ הֵרִי זֶה כּוֹתֵב לוֹ ^[א] הַרְשָׁאָה וְצָרִיךְ לְקַנּוֹת מִיָּדוֹ שֶׁהִרְשָׁהוּ וְאוֹמֵר לוֹ דוֹן וְזִכָּה וְהוֹצֵא לְעֶצְמְךָ וְכִיּוֹצֵא בְּעֵנְיָנִים אֱלוֹ. וְאִם לֹא כָּתֵב לוֹ אֵינּוּ יָכוֹל לְדוֹן עִמּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ אֵין אַתָּה בְּעַל דִּינִי. וְאִף עַל פִּי שֶׁכָּתֵב לוֹ כֵּן אֵינּוּ אֶלָּא ^[ב] שְׁלִיחַ וְכָל מֶה שֶׁיִּזְכָּה בּוֹ הֵרִי הוּא שֶׁל מְשַׁלְחוֹ. וְכָל הַהוֹצָאוֹת שֶׁיוֹצֵיא הַשְּׁלִיחַ עַל דִּין זֶה שֶׁהִרְשָׁה הֵרִי הַמְשַׁלֵּחַ חַיֵּב בָּהֶן. שְׂכָרָה כּוֹתְבִין בְּהַרְשָׁאָה כָּל שֶׁתּוֹצֵיא בְּדִין זֶה עָלַי לְשַׁלְמוֹ:

כסף משנה מי שהיתה לו קרקע וכו' או שהיו לו מטלטלין וכו'. בבבא קמא פרק מרובה (דף ע"ו) דכתבינן אורכתא אמטלטלין דלא כפריה ללישנא בתרא שפסק כמותו הרי"ף ז"ל וכתב פקדון לאפוקי מלוה וכמ"ש בפירוש בפרק זה: **וצריך לקנות מידו וכו'.** נ"ל דמדאיפליגו בגמרא אי שליחא שוייה או שותפא אלמא דכשהקנה לו עסקינן דאי לא מהי תיתי דשותפא שוייה ועוד ממה שאמרו בגמרא וכתבו רבינו בפרק זה שאם הקנה לו שליח או רביע דן על הכל הא לאו הכי אינו דן אלמא קניין בעי: **ואם לא כתב לו.** כלומר שלא כתב לו דון וזכה והוצא לעצמו וכן אמרו במרובה אמרי נהרדעי ^[כ] אורכתא דלא כתיב בה דון וזכה ואפיק לנפשך לית בה מששא מאי טעמא משום דא"ל האיך לאו בעל דברים דידי את: **ואף על פי שכתב לו כן וכו'.** שם אמר אמימר אם תפס לא מפקינן מיניה כלומר אם תפס שליח ממון שהוציא ועכבו לעצמו רב

אשי אמר כיון דכתב ליה כל דמתענית מן דינא קבילית עלי שליח שווייה ואיכא [מאן] דאמר שותפא שווייה למאי נפקא מינה למיתפס פלגא וכתב הרי"ף דרב יהודאי גאון פסק דשליח שווייה ונ"ל הטעם דכרב אשי קיימא לן דבתראה הוא ולא שבקינן לישנא דאמר סתמא דגמרא אליבא דרב אשי משום דאיכא דאמרי ובנוסחאות שלנו כתוב בגמרא והלכתא שליח שווייה ונראה מכאן שאם לא כתב כל מאי דמתענית מן דינא וכו' דלא שווייה שליח ושותפא שווייה: **וכל ההוצאות וכו'.** מהא דרב אשי שכתבתי בסמוך דאמר דכתב ליה כל דמתענית מן דינא עלי הדר וכתב בעל העיטור בשם הגאונים שאף על פי שלא כתב כל מאי דמתענית וכו' אינו יכול לומר נתבע לאו בעל דברים דידי את שאין זה אלא בין המורשה והמרשה כלומר שהוא לתקנת המרשה שלא יוכל המורשה להחזיק בממון כמ"ש בסמוך:

ב * הקנה לזה שהרשה שלישי או רביע מה שיש לו ביד חברו הרי זה עושה דין על הכל הואיל ודן על חלקו והרי הוא בעל דינו בחלקו דן על הכל:

ההראב"ד **הקנה לזה שהרשה שלישי או רביע וכו'.** א"א דוקא שלישי או רביע אבל אם אמר לו מאה דינרי ממה שיש לי ביד פלוני יהיו שלך לא ידון אלא על המאה:

כסף משנה **הקנה וכו'.** שם אמר אביי ואי כתב ביה למחצה לשלישי ולרביע מגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי דינא אכולה ופירש"י אי כתב בה למחצה ולשלישי דון וזכי לנפשך והמותר שלי עכ"ל כלומר דאע"ג דלשאר הממון לא כתב דון וזכה לנפשך לא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את: **כתב** הראב"ד דוקא שלישי או רביע עד המאה ע"כ לשונו:

ג אֶחָד מִן הָאֲחִים שְׁלֵא חֶלְקוֹ אוֹ מִן הַשְּׁתֵּפִין שָׁבֵא לְתַבְעַ תּוֹבֵעַ עַל הַכֹּל. הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ חֶלֶק בְּזֶה הַמָּמוֹן אֵין צָרִיךְ הַרְשָׁאָה מִשָּׂאֵר שְׁתֵּפִין. וַאִין הַשְּׁתֵּף הָאֲחֵר יָכוֹל לוֹמַר לְשִׁתְּפוֹ שְׂדָן אֵלוֹ הַיִּיתִי אֲנִי שָׁם הַיִּיתִי תּוֹבֵעַ טְעָנוֹת אַחֲרוֹת וּמְחִיב בְּעַל דִּינִי. שְׁהֵרִי [ג] אוֹמֵר לוֹ לָמָּה לֹא בָּאתָ לְתַבְעַ גַּם אֶתָּה. לְפִיכָךְ אִם הָיָה בְּמִדְיָנָה אַחֲרַת יֵשׁ לוֹ לְחֹזֵר עַל בְּעַל הַדִּין וְלָדוֹן עִמוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֲנִי אֵינִי מוֹדָה בְּכֹל מַה שֶּׁטָּעוֹן שְׁתֵּף שְׁלִי. לְפִיכָךְ יֵשׁ לְנִתְבָּע לַעֲכָב

וְלוֹמַר לָזֶה אוֹ דוֹן עָמִי בְּחֻלְקָךָ אוֹ הִבֵּא הַרְשָׁאָה שְׁהָרִי מְמוֹן
שְׁנֵיכֶם בְּיָדֵי וְשְׁנֵיכֶם בְּעַלְי דִּינֵי וּלְמַחֵר יָבֹוא אָחִיךָ אוֹ שְׁתַּפְּדָךָ
וַיִּתְּבַע גַּם הוּא :

כסף משנה אחד מן האחין וכו'. בכתובות פרק מי שהיה נשוי (דף צ"ד) שאין בעל דין יכול לומר לאחד מהשותפין שבא לדון עמו אם חבירו במקום אחר לאו בעל דברים דידי את אבל אם אינו במקום אחר יכול לומר לו כן ולמד רבינו שכיון שאינו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את אפילו נתחייב שותף זה יש על חבירו לקבל דינו דהא בהא תליא. ומ"ש לפיכך אם היה במדינה אחרת. שם מבואר זה החילוק. ומ"ש לפיכך יש לנתבע לעכב וכו'. דהא בהא תליא כמ"ש ובח"מ כתב [הטור] שהרא"ש חולק עם רבינו והוא סובר כרבינו ומשמע התם שאם היה חייב שבועה ונשבע לאחד מן השותפין שבועה לאחד שבועה למאה :

ד הבעל בנכסי אשתו צריך הרשאה. ואם יש פרות בקרקע מתוך שיש לדון על הפרות שהרי הן שלו דן על העקר ואין צריך הרשאה מאשתו שאם אין לו קרקע אין לו פרות :

כסף משנה הבעל בנכסי אשתו וכו'. גיטין סוף פרק השולח (דף מ"ח ע"ב) מימרא דאביי :

ה מי שהיה לו ביד חברו פקדון או מלוה בין במטלטלין בין מעות ועשה שליח בעדים להביאן לו הרשות ביד זה שהם אצלו אם רצה לתן נפטר ואינו חייב [ה] באחריותו שהרי נתן לשלוחו. ואם לא רצה לתן אינו נותן שאין זה בעל דינו עד שיבוא בהרשאה על הפקדון. * וכך הבא בהרשאה הרי הוא בכלל הנאמר בהן ואשר [ו] [יחזקאל יח-יח] 'לא טוב עשה בתוך עמיו' :

ההראב"ד וכל הבא בהרשאה וכו'. א"א דוקא כשהוא עם בעל דינו בעיר אחת ומרשה לאחר לתבוע את חובו אבל אם היה בעל דינו בעיר אחרת מציל ממון חבירו הוי עכ"ל :

כסף משנה מי שהיה לו ביד חבירו פקדון וכו'. בב"ק פ' הגוזל עצים (דף ק"ד) איתמר שליח שעשאו בעדים רב חסדא אמר הוי שליח רבה אמר לא הוי שליח ופסק הרי"ף כרב חסדא משום דקיימי התם ר"י ור"א כוותיה וכתב דה"מ דהוי שליח לענין שאינו חייב באחריותן אבל אם לא רצה ליתנם לו אין כופין אותו עד שיביא הרשאה דדון וזכי לנפשך וכתב רבינו עד שיבא בהרשאה על הפקדון כלומר דאילו במלוה לא מהני הרשאה: **וכל הבא בהרשאה וכו'.** בפרק שבועת העדות (דף ל"א) מימרא דרב וכתבו התוספות דהני מיילי כשעושה בשביל שהוא אלם ובעל טענות שמתעבר על ריב לא לו והראב"ד ז"ל כתב דוקא כשהוא עם בעל דינו וכו' ולי תרוייהו איתנהו דכללא דמילתא כל שהבעל דין אינו יכול להוציא מיד הלוח או מפני אלמותו או מפני רחוק המקום מצוה עביד להציל עשוק מיד עושקו אבל אם הלוח אינו אלם יותר מבעל דינו ושניהם בעיר אחת ואפילו הלוח בעיר אחרת ואית למלוה דרכא עליה אז לא טוב עשה:

1 התובע חבירו בדין במטלטלין או במעות שהפקיד אצלו וכפר בו אינו יכול ^[n] לכתב הרשאה עליו שנמצא זה כמשקר שהוא אומר לו הרשיתיך לטל מה שיש לי ביד פלוני וכבר אמר פלוני שאין לו אצלו פלוס. וכן מי שנתחייב לו חבירו שבועה אינו יכול להרשות אחר עליו להשביעו שאין שם דבר שיקנה לו ואין אדם מרשה על תביעת דברים שאין הדברים נקנין אלא על תביעת הממון:

כסף משנה התובע חבירו בדין וכו'. בבבא קמא פרק מרובה (דף ע"י) לישנא בתרא דנהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה משום דמיחזי כשיקרא אכל לא כפריה כתבינן ורבינו חננאל כתב דלא ידע טעמא על מה נהגו לכתוב הרשאה אמטלטלין דכפריה ורבינו תם האריך ליתן טעם למנהג ודבריו תלויין בסוגיית הגמרא ואין כאן מקום להאריך: **וכן מי שנתחייב לו חבירו שבועה וכו'.** זה פשוט בטעמו:

2 מי שהיו לו מעות פקדון ביד אחר ורצה להרשות שליח להביאן אין הקנן מידו מועיל בזה שאין המטבע נקנה בחליפין. אלא כיצד עושה. נותן לו קרקע כל ^[n] שהו ומקנה לו המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו והולך ודן עמו

וּמוֹצִיאָן. * הִיְתָה לוֹ מְלוּה בְיַד אַחַר אֵינוֹ יְכוֹל לְכַתֵּב [ט] הַרְשָׁאָה
עָלֶיהָ וְאֶפְלוּ הָיָה הַחוּב בְּשֵׁטֶר מִפְּנֵי שֶׁהַמְלוּה לְהוֹצֵאָה נִתְּנָה
וְאִין אָדָם מְקַנָּה לְחִבְרוֹ דְּבַר שְׂאִינוֹ בְּעוֹלָם. וְאִין לוֹ דְּרָדְךָ שְׂיִקְנָה
אָדָם חוּב בְּהָ אֶלָּא בְּמַעֲמַד [י] שְׁלִשְׁתָּן וְהוּא דְּבַר שְׂאִין לוֹ טַעַם
כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. אוֹ בְּהִקְנִית שֵׁטֶר הַחוּב עֲצָמוֹ בְּכַתִּיבָה וּמְסִירָה
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַנָּה הַשְּׁעָבוֹד שָׂבוּ. זֶהוּ הַדִּין שְׂיִרְאָה לִי מִן
הַגְּמָרָא. אָבֵל הַגְּאוּנִים תִּקְנוּ [כ] שְׁכוֹתְבִין הַרְשָׁאָה אֶף עַל הַמְלוּה
כְּדִי שֶׁלֹּא יִטַּל כָּל אֶחָד מִמּוֹן חִבְרוֹ וְיִלְדֵךְ לוֹ לְמַדִּינָה אַחֲרֵת. וְעוֹד
תִּקְנוּ שְׂאִם הַרְשָׁהוּ לְטַל מְעוֹת שְׂיִשׁ לוֹ בְּיַד חִבְרוֹ אוֹ לְתַבַּע מִמֶּנּוּ
הַלְוָאָה וְלֹא הִיְתָה לְמְקַנָּה קַרְקַע מְקַנְהוּ אַרְבַּע אַמּוֹת מִחֻלְקוֹ
[כא] שְׂבָאֲרָץ יִשְׂרָאֵל וּמְקַנָּה לוֹ הַמְעוֹת עַל גֶּבֶן. וּדְבָרִים אֵלוֹ דְּבָרִים
קָלִים הֵן עַד מְאֹד וְרַעוּעִים שְׁזָה מִי יֹאמֵר שְׂיִשׁ לוֹ חֵלֶק בְּאֲרָץ
יִשְׂרָאֵל וְאֶפְלוּ הוּא רָאוּי אֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ. וְהַגְּאוּנִים עֲצָמוֹן שְׂתִקְנוּ
תִּקְנָה זֹו אָמְרוּ שְׂאִין אוֹמְרִין יִקַּב הַדִּין אֶת הַהֵר וְאִינָה אֶלָּא
כְּדִי לְאִים עַל הַנִּתְבָּע. אִם רָצָה לְדוֹן וְלִתְּן בְּהַרְשָׁאָה זֹו נִפְטָר.
וְלָמָּה יִפְטָר שְׂאִין זֶה הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה זֹו הַרְעוּעָה פְּחוֹת מְשָׁלִיחַ
שְׁעָשְׂהוּ בְּעֵדִים. אָבֵל אִם לֹא יִרְצָה הַנִּתְבָּע לְדוֹן עִמּוֹ אִין [כב]
כּוֹפִין לְתֵן לוֹ וְלֹא לְהַשְׁבִּיעַ עַד שְׂיָבוֹא בְּעַל דִּינּוֹ. וְכֵן הוֹרוּ שְׂאִם
הִיְתָה לוֹ מְלוּה אֶצֶל חִבְרוֹ בֵּין בְּשֵׁטֶר בֵּין בְּעֵדֵי קִנְיָן אֶף עַל פִּי
שְׂכָפֶר בְּהָ בְּבִית דִּין כּוֹתְבִין עָלָיו הַרְשָׁאָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפִירַת
שְׁעָבוֹד קַרְקַע. אָבֵל אִם מְלוּה עַל פֶּה הִיא שְׂכָפֶר בְּהָ לֹא תִקְנוּ
שְׂיִכְתְּבוּ עָלֶיהָ הַרְשָׁאָה :

ההראב"ד היתה לו מלוה ביד אחר וכו' עד החוב בשטר. א"א אם לא מסר
לו שטר חוב:

כסף משנה מי שהיה לו מעות פקדון וכו'. במציעא פרק הזהב (דף מ"ה מ"ו)
ובקמא פרק הגוזל עצים (דף ק"ד ע"ב) דאין מטבע נקנה אלא אגב קרקע כי
הא דרב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב
שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתיה ומפרש רבינו שאותם דמים בפקדון היו
אצלם דאם תמצא לומר שהיו מלוה כיון דאינם בעין א"א להקנותם וכמ"ש

בסמוך: **היתה לו מלוה ביד אחר וכו'.** הכי משמע בבתרא פרק מי שמת (דף קמ"ח) דאמרינן התם אמר רבא אמר ר"נ שכ"מ שאמר הלואתי לפלוני כלומר מלוה על פה שחייב לי פלוני הלואתו לפלוני ואע"ג דליתא בבריא ולא משכח התם שיקנה בריא מלוה אלא במעמד שלשתן וכבר נתבאר בפ"ו מהלכות מכירה דין קניית השטר שהוא בכתיבה ומסירה וא"כ מן הדין אין הרשאה במלוה אלא מתקנת הגאונים אבל בתוספות פרק מרובה הוכיחו קצת במנהג שכותבין הרשאה אף בהלואה. ולא ידעתי מה חידש הראב"ד שכתב ואפילו היה החוב בשטר וכו' א"א אם לא מסר לו שטר החוב, שהרי כתב או בהקניית שטר חוב: **ומ"ש רבינו ודברים אלו קלים הם עד מאד וכו'.** נראה דלא קאי אלא אמאי דתקון שאם לא היה למקנה קרקע מקנהו ארבע אמות מחלקו שיש לו בא"י אבל מה שתקנו שכותבין הרשאה אף על המלוה תקנה טובה היא שהרי מ"ש שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י וכו' אינו ענין לתקנה קמייתא. **ומ"ש שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י** כלומר שמא הוא מזרע גרים או משוחררים שאין להם חלק בארץ. **ומ"ש וכן הורו שאם היתה לו מלוה אצל חבירו בין בשטר וכו' מפני שהוא כפירת שעבוד קרקעות** כלומר שמשעה שנטל קניין או כתב שט"ח עליו נשתעבדו קרקעותיו למלוה ועל תביעת קרקע אע"ג דכפריה כותבין הרשאה דכיון דקרקע אינה נגזלת כפריה כלא כפריה היא. **ומ"ש שאם הרשהו ליטול מעות שיש לו ביד חבירו וכו' ואין לו קרקע וכו' היינו לומר שאם יש לו מעות פקדון ביד חבירו וצריך להקנותם לו אגב קרקע אם אין לו קרקע מקנהו אגב ד' אמות שבא"י.** **ומ"ש או לתבוע ממנו הלואה ולא היה למקנה קרקע מקנהו ארבע אמות מחלקו שבא"י** באמת איני יודע מה צורך להקנות ארבע אמות להרשאת גביית מלוה שהרי אינה נקנית אגב קרקע והרשאה אינה צריכה אלא קניין סודר ושמא מתוך שהקילו מצד שתועיל הרשאה למלוה החמירו מצד להצריכה קניין אגב ד"א קרקע ודוחק:

ח **מי** ^[ג] **שְׁהִרְשָׁה לְאַחַד וְרָצָה לְבַטֵּל הַשְּׁלִיחוֹת וְלְהִרְשׁוֹת לְאַחַר הָרִי זֶה מְבַטֵּל. וְאִין לְמַרְשָׁה לְכֹתֵב הַרְשָׁאָה לְאַחַר שְׁזָה אוֹמֵר אִין רְצוֹנִי שְׁיִהְיֶה פְּקֻדוֹנִי בְּיַד אַחֵר. לְפִיכֹךְ אִם הִתְנָה עָלָיו שְׁיִרְשָׁה הוּא לְאַחַר וְאַחַר לְאַחַר הָרִי הַשְּׁלִיחַ פּוֹתֵב הַרְשָׁאָה לְשָׁנִי וְשָׁנִי לְשָׁלִישִׁי הַכֹּל לְפִי תִּנְאוֹ:**

כסף משנה **מי שהרשה לאחד וכו'.** כך כתב הרי"ף בקמא פרק מרובה דכיון דקיימא לן דשליח הוי אי בעי לבטולי שליחותיה ואורוכי איניש אחרינא אית ליה רשותא למעבד הכי: **ואין למורשה לכתוב הרשאה וכו'.** פרק הגוזל קמא

כתב הרי"ף וגברא דמורכין ליה לית ליה רשותא לאורוכי איניש אחרינא דיכול למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר: **לפיכך אם התנה וכו'.** זה פשוט:

ט הבא בהרשאה שמחל לזה הנתבע או שמכר לו או שמחל לו על השבועה או שעשה עמו פשרה לא עשה כלום שהרי אומר לו לתקן שלחתיך ולא לענות. לפיכך אם התנה עמו בין לתקן בין לענות אפלו מחל לו על הכל הרי זה מחול:

כסף משנה הבא בהרשאה וכו'. נימוקי יוסף בפרק מרובה כתב שכך הורו הגאונים ונ"ל הטעם שכיון שפסקנו דשליח שווייה דינו כדין השליח ואומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אם לא התנה בפירוש בין לתקן בין לעוות. ומה שכתב לפיכך אם התנה עמו וכו' אפילו מחל לו על הכל הרי זה מחול. פשוט הוא:

ז ראובן שבא בהרשאה ותבע שמעון אין שמעון יכול לדחותו ולומר לו שמא המשלח אותך הרשה אחר ובטל שליחותך שהרי ראובן אומר לו תן לי הפקדון שיש לי בידך וזו הרשאתי תהי אצלך. ואם המפקיד הרשה אחר הוא הפסיד על עצמו ושמעון פטור שהרי בהרשאתו נתן:

יא ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע לוי ואמר לוי לא היו דברים מעולם אבל ישבע שמעון ויטל מוציאין הממון מיד לוי ויהיה מנח בבית דין עד שיבוא שמעון וישבע ויטל. וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון ידון ראובן ויהיה הממון מנח בבית דין עד שיבוא שמעון וישאל. ויש לראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב הממון ולאחרו. נתחייב לוי שבועה אינו יכול לעכב ולומר לו איני נשבע עד שאחרים בפני שמעון על מי שטוען עלי שקר שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים האחרונים כדי שיכינו בעלי דינן טענותיהן ואין מעכבין שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה:

ההראב"ד ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע וכו' עד שיבא שמעון וישבע ויטול. א"א דומה שסותרין דבריו זה את זה שהרי אמר למעלה דהיכא דכפריה לא כתבינן הרשאה ואפשר שהוא מחלק בין שכפר קודם הרשאה לכופר אחר הרשאה וצריך אריכות בזה עכ"ל:

כסף משנה ראובן שבא בהרשאת שמעון וכו'. אין ספק שדעת רבינו דהיכא דכפריה קודם הרשאה לא כתבינן לה אבל אם כשנכתבה ההרשאה לא נודע לנו שהיה כופר אע"פ שכפר אח"כ לא בטלה ההרשאה מפני זה שהרי בעת כתיבתה כדין נכתבה ואף ע"פ שהראב"ד כתב בדרך אפשר כן הוא האמת וטעם הדין נראה מפני שלוי יערים ויאמר יבא שמעון וישבע והדין עמו כדאמרינן בהכותב תשתבע במאתין אפשר דמכספיה ומודיא ולוי אומר כן לפי שמשער בדעתו שלא יצא שמעון ממקומו ויבא כאן להשבע וללכת עם לוי בדינא ודיינא להוציא ממנו הממון לכך נתחכמו עליו חכמים ואמרו נוציא הממון מידו ליד ב"ד ואז יהיה הרשות ביד שמעון לבא ולהשבע וליטול מיד ממונו ואולי מצד זה יתפשר לוי עם השליח ולא יצטרך שמעון לבא כאן:

הלכות שלוחין ושותפין - פרק רביעי

א כְּשִׁירְצוּ הַשְּׁתֵּתְפִין לְהַשְׁתֵּתֵף בְּמָה יִקְנֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן מָמוֹן חִבְרוּ לְהַשְׁתֵּתֵף בּוֹ. אִם בְּמַעוֹת נִשְׁתַּתְּפוּ יָבִיא זֶה מְעוֹתָיו וְיָבִיא זֶה מְעוֹתָיו וְיִטִּילוּ אוֹתָן לְכִיס אֶחָד וְיִגְבִּיהוּ אֶת הַכִּיס שְׁנֵיהֶם. אָבֵל אִם כָּתְבוּ שְׁטָר וְהַעֲיִדוּ עֲדִים אָף עַל פִּי שְׁקֵנוּ מִיַּד שְׁנֵיהֶם שְׁיָבִיא זֶה מֵאָה וְזֶה מֵאָה וְיִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן לֹא קִנּוּ וְעַדִּין לֹא נַעֲשׂוּ שְׁתֵּתְפִין. שְׂאִין הַמְטַבֵּעַ נִקְנָה בְּחֻלִּיפִין. לְפִיכָךְ אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּשָׂר הַמְטַלְטֵלִין כִּיּוֹן שְׁקֵנוּ מִיָּדָם שְׁיָבִיא זֶה חֲבִיתוֹ שֶׁל יִין וְזֶה כֶּדוֹ שֶׁל דְּבֶשׂ וְהָרִי נִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן נַעֲשׂוּ שְׁתֵּתְפִין בָּהֶן. וְכֵן אִם עָרְבוּ פְרוֹתֵיהֶן אוֹ שְׁשָׁכְרוּ מְקוֹם בְּשִׁתְּפוֹת וְהֵנִיחַ זֶה כֶּדוֹ וְזֶה חֲבִיתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן הָרִי אֵלּוּ שְׁתֵּתְפִין. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר בְּכָל

הַדְרָכִים שֶׁקִּוְיָה הַלֹּקֶחַ בְּאוֹתוֹ הַדְרָכִים עֲצֻמָּו קוֹנֵין הַשְּׁתַּפֵּיין
זֶה מְזַה הַמְּמוֹן הַמְּטָל בִּינִיָּהם לְהַשְׁתַּתֵּף בוֹ :

כסף משנה כשירצו השותפין להשתתף כו' עד הרי אלו לאמצע. כל זה מפורש בדברי רבינו בטעמו. ומ"ש ויטילו אותם לתוך כיס אחד. נ"ל דלאו דוקא דה"ה אם כל אחד הגביה כיס חבירו שזכה בה ונתקיים השותפות וכן כתוב בח"מ ומכאן ששנים שהתנו ביניהם שכל מה שירויחו אפילו ממציאות יהיה לאמצע לאו כלום הוא לדעת רבינו אם לא נשבעו על זה שאז חייב לקיים שבועתו כמבואר בדבריו פרק כ"ב מה' מכירה ופ"ו מהלכות ערכין ושלא כעיטור והגהות שכתבו דמהני אפילו בלא שבועה וכדבריהם הוא דעת הראב"ד שכתב ורבותי הורו שאדם יכול להקנות את עצמו לחבירו בקניין כדן עבדים וכשם שמצינו באומרת יקדשו ידי לעושיהן עכ"ל כוונתו לומר שכשם שהעבד משתעבד לעשות מלאכות שלא באו לעולם כיון שגופו הוא בעולם כך השותפין משתעבדים זה לזה וי"ל דלא דמי משום דהתם משתעבד גופו בהדיא אבל כאן אין שניהם משתעבדים זה לזה בפירוש והו"ל כמוכרים זה לזה דשלב"ל דלא קנו ומה שרצה להשוותו ליקדשו ידי אין הנדון דומה לראיה דהתם מתורת קיום הנדר נגעו בה וכמ"ש רבינו בהלכות מכירה והלכות ערכין פ"ו. וכתב מהרי"ק בשורש קפ"ב שמודה רבינו היכא דכל בעלי אומנות אחד התנו אהדדי אפילו בלא קניין אין יכולים לחזור בהם. ומ"ש וכן אם עירבו פירותיהם. קשה דמה קנייה יש בעירוב הפירות דנהי שאותו שהם ברשותו קנה אבל האחר במה קנה ונ"ל דהכי פירושה אם עירבו פירותיהם והגביהם כל אחד מהם דומיא דמעות. כתב מהרי"ק בשורש כ' דאפילו לדברי רבינו שהצריך נתינת מעות לכיס דוקא בתחלת השותפות בעינן קניין אבל היכא שכבר היו שותפים מקודם מודה הוא דכל תנאיהם קיימים בלא קניין וכ"ש בהיות התנאים שוים לשניהם דבההיא הנאה דסמכי אהדדי וכו' עכ"ל ואין נ"ל שרבינו יסבור כן :

ב * הַאֲמֵינִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּאֲמָנוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁקֵּנוּ מִיָּדָם אֵינָן [א]
שְׁתַּפֵּיין. כִּיצַד שְׁנֵי חֲטִיטִים אוֹ שְׁנֵי אוֹרְגִים שֶׁהִתְנוּ בִּינֵיהֶם שְׁכָל
שִׁיקָח זֶה וְזֶה בְּמִלְאֲכָתוֹ יִהְיֶה בִּינֵיהֶן בְּשׂוּה אֵין כָּאן שְׁתַּפּוֹת
כָּלל שְׂאֵין אָדָם מִקְּנֶה לְחֻבְרוֹ דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם. אָבֵל אִם
הָיוּ לֹקְחֵין הַבְּגָדִים בְּמָמוֹן עֲצֻמָּו וְתוֹפְרֵין אוֹתָן וּמוֹכְרֵין
וְלֹקְחֵין הַשְּׁתֵּי וְהָעֶרֶב מִמְּעוֹתֵיהֶן וְאוֹרְגִים וּמוֹכְרֵין וְנִשְׁתַּתְּפוּ

בְּמַעוֹת שְׁלוֹקְחִין בּוֹ הָרִי אֵלּוֹ שֶׁתִּפְּיִן וְכָל מָה שֶׁיִּרְוִיחוּ בְּשֹׁכֵר
מְלֹאכְתּוֹ וּבְמִשְׁאָן וּבְמִתְנֵן הָרִי אֵלּוֹ לְאַמְצָע:

ההראב"ד האומנין שנשתתפו באומנות וכו' שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. א"א ורבותי הורו שאדם יכול להקנות את עצמו לחבירו בקניין כדין עבדים וכשם שמצינו באומרת יקדשו ידי לעושיהן עכ"ל:

ג הַשְּׁתַּפְּיִן שֶׁהִטִּילוּ לְכִיס זֶה מָנָה וְזֶה מֵאֲתִים וְזֶה שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְנִתְעַסְקוּ כֻּלָּן בְּפִמּוֹן וּפְחָתוֹ אוֹ הוֹתִירוֹ הַשֹּׁכֵר אוֹ הַפְּחָת בִּינֵיהֶם בְּשׂוּה לְפִי [ב] מְנַיִן וְלֹא לְפִי הַמַּעוֹת. וְאַפְּלוּ לְקַחוּ שׁוֹר לְטַבִּיחָה שְׂאֵלוֹ [ג] טְבַחוּהוּ הֵיךְ נוֹטֵל כָּל אֶחָד מִבְּשָׂרוֹ כְּפִי מְעוֹתָיו אִם מְכָרוּהוּ חֵי וּפְחָתוֹ אוֹ הוֹתִירוֹ הַשֹּׁכֵר אוֹ הַפְּחָת לְאַמְצָע. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁנֶּשְׂאוֹ וְנִתְּנוֹ בְּמַעוֹת שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן אֲבָל אִם הַמַּעוֹת קִיָּמִין וְעַדִּין לֹא הוֹצִיאוּ אוֹתָן וּפְחָתוֹ אוֹ הוֹתִירוֹ מִחֲמַת הַמְּטַבֵּעַ שֶׁשָּׂנֵה הַמְּלֹךְ אוֹ אֲנִשֵּׁי הַמְּדִינָה חוֹלְקִין הַשֹּׁכֵר אוֹ הַהֶפְסֵד לְפִי הַמַּעוֹת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּסִתָּם אֲבָל אִם הִתְּנוּ שֵׁיטֵל בְּעַל הַמָּאָה שְׁלֹשָׁה רְבָעִים מִן הַשֹּׁכֵר וְיֵטֵל בְּעַל הַמָּאֲתִים רְבִיעַ וְאִם נִפְחָתוֹ לֹא יִפְחָת זֶה שֵׁיטֵל שְׁלֹשָׁה רְבִיעֵי הַשֹּׁכֵר אֲלָא רְבִיעַ הַהֶפְסֵד וְיִפְסִיד זֶה שֶׁנוֹטֵל רְבִיעַ הַשֹּׁכֵר שְׁלֹשָׁה רְבָעִים מִן הַפְּחָת הָרִי אֵלּוֹ חוֹלְקִין כְּפִי מָה שֶׁהִתְּנוּ. שְׂכָל תִּנְאִי שֶׁבְּפִמּוֹן קָיָם:

ההראב"ד השותפין שהטילו לכיס וכו' עד אם מכרוהו חי והותירו או פחתו השכר או הפחת לאמצע. א"א לא נתחווורו דברים הללו כשמכרוהו חי אלא בריוח שהרויחו בו כשהוא חי במלאכתו מפני שהחלק הקטן צריך לגדול:

כסף משנה השותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וכו'. כתובות פרק מי שהיה נשוי (דף צ"ג) אמר שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים [והותירו או פחתו] השכר לאמצע אמר רבה מסתברא מילתיה דשמואל [בשלקחו] שור לחרישה ועומד לחרישה אבל [לקחו] שור לחרישה ועומד לטביחה פירוש כגון שנמלכו עליו להעמידו לטביחה לחלוק באיבריו ואח"כ נזדמן להם ומכרוהו חי זה נוטל לפי מעותיו וזה נוטל לפי מעותיו ורב המנונא אמר אפילו [לקחו] שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע פירוש הואיל וכשהוא חי

מכרוהו ועדיין לא חלקו שכיון שלא חלקו עדיין השותפות קיימת ולפיכך השכר לאמצע ופסק הרי"ף כרב המנונא משום דאותביה לרבה התם מברייתא דתניא השכר לאמצע ואע"ג דשני לא סמכינן אשינויא. וכתב הר"ן דלרב המנונא לאו דוקא לקחו מתחלה לחרישה אלא אפילו לקחו לטביחה ועומד לטביחה ונמלכו ומכרוהו חי השכר לאמצע אלא דלישנא דרבא נקט וראיה לדבר מדאותבינן עליה דשמואל אליבא דכולי עלמא מדתנן התם וכן שלשה שהטילו לכיס הותירו או פיחתו כך הם חולקים כלומר כדקתני בבבא דלעיל מינה דחולקין לפי מעות מאי לאו פיחתו ממש הותירו הותירו ממש א"ר נחמן אמר רבה בר אבוב לא הותירו זוזי חדתי פיחתו אסתירי צינאתא כלומר המטבע בעין והיה ישן וחדשוהו או שהיה חדש ופסלוהו אז חולקין לפי המעות דכל חד מאי דיהיב שקיל אבל אם נשאו ונתנו בהם והוסיפו על החשבון או פיחתו מהחשבון חולקין לאמצע ואם איתא דאפילו רב המנונא מודה דבדבר הראוי להתחלק חולקין לפי מעות מאי דוחקיייהו לשנויי הכי ולא אוקמה כגון שלקחו פירות או סחורה שהם ראויים ליחלק אלא ודאי משמע דאפילו בכה"ג השכר לאמצע וטעמא מפורש בירושלמי עכ"ל וכך הם דברי רבינו שכתב אפילו לקחו שור לטביחה ונראה עוד מדברי הרי"ף שאפילו לקחוהו מתחלה לחרישה אם אח"כ טבחו חולקין לפי מעות שנתנו ורב המנונא אמר אפילו לקחו שור לחרישה ועומד לטביחה השכר לאמצע הואיל וכשהוא חי מכרוהו ועדיין לא חלקו שכיון שלא חלקו השותפות קיימת ולפיכך השכר לאמצע אלמא דטעמא משום שמכרוהו חי הא אם טבחוהו חולקים לפי מעות וכך נראה ג"כ מדברי רבינו שכתב אם מכרוהו חי ואיני מבין דברי הר"ן שכתב אבל טבחוהו ד"ה השכר לאמצע מכמה פנים אחד שנראה מהרי"ף היפך כמ"ש ועוד היאך אפשר לומר שאם טבחוהו ד"ה לאמצע וכשמכרוהו יש חולק לומר שחולקין לפי מעות איפכא מסתברא לכך אני אומר דט"ס הוא גם בעיטור כתב כדעת הרי"ף כמ"ש : **כתב** הראב"ד ז"ל על דברי רבינו א"א לא נתחוורו דברים הללו וכו'. כבר כתבתי שדברי רבינו כדברי הרי"ף : **במה דברים אמורים כשנשאו וכו'.** כבר כתוב בסמוך : **במה דברים אמורים בסתם וכו'.** זה פשוט דכל דבר שבממון תנאו קיים :

ד השתפין שהתנו ביניהם שיעמדו בשתפות זמן קצוב כל אחד ואחד מהן מעב על חברו ואינו יכול לחלק עד שיעיז הזמן או עד שיכלה ממון השתפות ואין אחד מהן יכול לטל חלקו מן הקרון ולא בשכר עד ^[ד] סוף הזמן. נשתתפו סתם ולא קבעו להם זמן הרי אלו חולקין כל זמן שירצה אחד מהן וזה נוטל

חֲלָקוֹ מִן הַסְּחוּרָה וְזֶה נוֹטֵל חֲלָקוֹ. וְאִם לֹא הִיְתָה בְּאוֹתָהּ סְחוּרָה דִּין חֲלוּקָה אוֹ שְׁהִיְתָה בְּחֲלוּקָתָה הֶפְסֵד הָרִי אֵלּוּ מוֹכְרִין אוֹתָהּ וְחוֹלְקִין אֶת הַדָּמִים. הִיָּה זְמַן יָדוּעַ לְמְכִירַת אוֹתָהּ סְחוּרָה יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לְעֵכָב שְׁלֹא יִחֲלָקוּ עַד שֶׁתִּמְכַר הַסְּחוּרָה בְּזְמַן הַיָּדוּעַ לְמְכִירָתָהּ. וְאִין אֶחָד נוֹטֵל מִן הַקָּרוֹ וְלֹא מִן הָרוֹחַ עַד זְמַן הַחֲלוּקָה אֲלֵא אִם הִתְנוּ בִּינֵיהֶם. הִיָּה לָהֶם חוֹב אֲצֵל אַחֲרִים אִינוּ יָכוֹל לֹאמַר לְחִבְרוֹ לֹא ^[ה] נִחְלַק עַד שֶׁנִּגְבָּה כָּל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לָנוּ אֲלֵא חוֹלְקִין וְכִשְׁיִפְרְעוּ הַחוֹבוֹת יֵטֵל כָּל אֶחָד חֲלָקוֹ. הִיָּה עֲלֵיהֶן חוֹב לְאַחַר אִם אִינוּ אַחֲרָאִין זֶה לְזֶה חוֹלְקִין וְלִכְשֶׁיִּגִיעַ זְמַן הַחוֹב לְפָרְעוֹ יִתֵּן כָּל אֶחָד חֲלָקוֹ. וְאִם הוּ אַחֲרָאִים כָּל אֶחָד מֵהֶן מְעַכֵּב לְחֲלַק עַד שֶׁיִּגִיעַ זְמַן הַשְּׁטָר וְיִפְרְעוּ הַחוֹב. וְלָמָּה מְעַכֵּב שְׁהָרִי חִבְרוֹ אוֹמֵר לוֹ הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מִמֶּנּוּ חָיֵב לְשֵׁלֵם כָּל הַשְּׁטָר נִשָּׂא וְנִתֵּן בְּדָמִים אֵלּוּ עַד שֶׁיִּגִיעַ הַזְּמַן. אֲמַר לוֹ חִבְרוֹ נִחְלַק וְטֵל אֶתָּה דָּמִים כִּנְגָד כָּל הַשְּׁטָר וְעֵשָׂה מֵהֶן סְחוּרָה לְעֶצְמָךְ וְתִשְׁלַם כָּל הַשְּׁטָר בְּזְמַנוֹ יֵשׁ לוֹ לְעֵכָב עַדִּין וְלֹאמַר לוֹ שְׁמָא נִפְסִיד וְהִשְׁנִים יוֹתֵר מְרוֹיַחִין מִן הָאֶחָד :

כסף משנה השותפין שהתנו ביניהם וכו'. במציעא פרק המקבל (דף ק"ה) אמר רבא הני בי תרי דעבוד עסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד לחבריה תא נפלוג אי א"ל אידך נירווח טפי דינא הוא דמעכב ומסיים התם דאין שום אחד מהם יכול ליטול חלקו מן הקרן ולא מן השכר וכמו שאכתוב בסמוך ומפרש רבינו דה"ה כשעשו השותפות לזמן קצוב וסובר עוד דהוא הדין אם נשתתפו במעותיהן: **נשתתפו סתם וכו'.** בפרק איזהו נשך (דף ס"ט) וכתבה הרי"ף בפרק המקבל הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי [אזל חד מינייהו] פליג זוזי בלא דעתא דחבריה וא"ל ר"פ מאי נפקא לך מינה ומעובדא דאיסור ורב ספרא שבפרק אלו מציאות וכתבה הרי"ף גם בהמקבל שחלק רב ספרא שלא מדעת איסור וכתב כדברי רבינו ובפרק שאחר זה משמע דיכול הוא לחלוק ואין חבירו יכול לעכב עליו והיינו בשנשתתפו סתם. **ומ"ש ואם לא היתה באותה סחורה וכו'.** פשוט הוא: **היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה וכו'.** גיטין ס"פ כל הגט (דף ל"א ע"ב) תניא רבי יהודה אומר בשלשה פרקים מוכרים את התבואה וכו' למאי הלכתא אמר רבא ואיתימא רב פפא לשותפין

ופר"ח ור"ת דעד זה הזמן יכולים לעכב ואז ימכרו ויחלוקו וכתב רבינו ירוחם שנראה שאם מכר בלא רשות באותו זמן שאין ראוי לימכר אותה סחורה ונתייקרה חייב לשלם דה"ל פשיעה וכ"כ העיטור: **היה עליהם חוב לאחר וכו'** ואם הם אחראים וכו'. מההיא דהמקבל שכתבתי לעיל דאמר רבא הנהו בי תרי דעבוד עסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד לחבריה תא ניפלוג אי א"ל אידך נרווח טפי דינא הוא דמעכב ואי א"ל הב לי פלגי דרווחא אמר ליה רווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל הב לי פלגי רווחאי ופלגי קרנאי א"ל עסקא להדדי משתעבד כלומר ואם נחלוק שמא אפסיד בסחורה שאקנה וחלקך ישתכר ואנו יחד קבלנו ונשתעבדו החלקים זה לזה ואי א"ל ניפלוג רווחא [ונפלוג קרנא] ואי מטי לך דרינא בהדך א"ל לא מזלא דבי תרי עדיף: **כתב** מהרי"ק בשורש ק"כ שמ"ש רבינו אם אינם אחראים זה לזה חולקין צריך לפרש כגון שפירשו בהדיא שאינן אחראין זה לזה ולא יתחייב האחד בחלק חברו שאם לא כן יקשה דמכל מקום הם ערבים זה לזה כמ"ש רבינו בפרק כ"ה מהלכות מלוה וא"כ היאך יכול האחד לכוף חברו לחלוק הלא יאמר לו הלה אין רצוני לחלוק פן תפסיד נכסיך או תבריחם ונמצא כל החוב מוטל עלי לפרוע: **אמר לו חברי נחלוק וכו'.** כבר נתבאר בסמוך:

ה הנותן מעות לחברו לילך למדינה פלוגית לסחורה או לקנות לו פרות לסחורה או לישב בו בחנות אינו יכול לחזור בו ולהחזיר הממון מיד השתף עד שילך למקום שהתנו ויחזור או עד שיקנו אותן הפרות וימכר או עד שישוב בחנות שזה כמי שקבע זמן הוא:

כסף משנה הנותן מעות לחברו לילך למדינה וכו':

הלכות שלוחין ושותפין - פרק חמישי

א המשתתף עם חברו בסתם לא ישנה ממנהג המדינה באותה הסחורה. ולא ילך למקום אחר ולא ישתתף בה עם אחרים

וְלֹא יִתְעַסֵּק בְּסַחֲוֹרָה אַחֲרֵת וְלֹא יִמְכֹּר בְּהִקְפָּה אֶלָּא דָּבָר
שֶׁדָּרְכוֹ לְהִמְכֹּר תָּמִיד בְּהִקְפָּה וְלֹא יִפְקִיד בְּיַד אַחֲרִים אֶלָּא אִם
כֵּן הִתְנֵנוּ בְּתַחֲלָה אוֹ שֶׁעָשָׂה מִדַּעַת חֲבֵרוֹ. עֶבֶר וְעָשָׂה שְׁלֹא מִדַּעַת
חֲבֵרוֹ וְאַחַר כֵּן הוֹדִיעוּ וְאָמַר לוֹ עֲשִׂיתִי כֵּן וְכָךְ וְהִסְכִּים
לְמַעֲשָׂיו הָרִי זֶה פְּטוֹר. וְאִין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ צָרִיכִין קִנְיָן אֶלָּא
בְּדְבָרִים בְּלִבָּד :

כסף משנה המשתתף עם חבירו בסתם וכו' ולא יתעסק בסחורה אחרת.
ברייתא הביאה הרי"ף אגב גררא בפרק איזהו נשך (דף ס"ט) גמרא אין
מושיבין חנווני למחצית שכר : **ולא ימכור בהקפה וכו'.** רבינו ירוחם כתב בשם
הגאונים שאם יש קצת בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם שלא בהקפה אין לו
למכור על הספק שלא מדעת חבירו דכל אשראי ספק הוא וזהו דעת רבינו
שכתב אלא דבר שדרכו לימכר תמיד בהקפה וכתב בעיטור דמדאמרין
בההיא דפרק כל הגט למאי הלכתא לשותפי ש"מ שותף אינו יכול למכור בלא
דעת חבירו אלא הכל לפי מנהג מוכרי העיר ואם שינה חייב והיכא דזבין חד
מינייהו באשראי בלא רשותא דחבריה איכא פלוגתא ביני רבוואתא
ומסתברא כיון דאורחא דתגרי בהכי פטור והכי נמי אי אזיל ומשדר עיסקא
בימא באורחא דתגרי ופסיד פטור אבל אי אתרי ביה אף על גב דעבד בממונא
דחבריה כנטירותא דידיה חייב והכי שדרו במתיבתא דמר רב כהן צדק עכ"ל :
עבר ועשה וכו'. הטעם שכיון שא"ל ונתרצה הרי מחל לו ומחילה אינה צריכה
קניין כמפורש בדברי רבינו פרק חמישי מהלכות מכירה :

ב אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין שֶׁעֶבֶר וּמְכֹר בְּהִקְפָּה אוֹ פָּרַשׁ בַּיָּם אוֹ הִלָּךְ
לְמָקוֹם אַחַר אוֹ שֶׁנֶּשֶׂא וְנָתַן בְּסַחֲוֹרָה אַחֲרֵת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים כָּל פְּחָת שֶׁיָּבֹא מִחֲמַת שֶׁעֶבֶר חַיֵּב לְשַׁלֵּם לְבָדוֹ
וְאִם הָיָה שֶׁם שֶׁכָּר הַשְּׁכָר לְאִמְצַע כְּמוֹ שֶׁהִתְנֵנוּ בִּינֵיהֶם בַּשְּׁכָר.
לְפִיכֵן הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְחֲבֵרוֹ בְּתוֹרַת שְׁתַּפּוֹת לְקַח בְּהֵן חֲטִים
לְסַחֲוֹרָה וְהִלָּךְ וְקָנָה שְׁעוֹרִים אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ מְעוֹת לְקָנוֹת שְׁעוֹרִים
וְקָנָה חֲטִים. אִם פָּחַתוּ פָּחַתוּ לָזָה שֶׁעֶבֶר וְאִם הוֹתִירוּ הוֹתִירוּ
לְאִמְצַע. וְכֵן אִם הִלָּךְ וְנִשְׁתַּתֵּף עִם אַחַר בְּמָמוֹן הַשְּׁתַּפּוֹת אִם
הַפְּסִיד הַפְּסִיד לְעִצְמוֹ וְאִם נִשְׁתַּכַּר הַשְּׁכָר לְאִמְצַע. אֲבָל אִם

נְשַׁתְתֵּף עִם אַחֵר בְּמִמּוֹן עֲצָמוֹ אִם פָּחַת פָּחַת לְעֲצָמוֹ וְאִם הֲרוּיִחַ הֲרוּיִחַ לְעֲצָמוֹ. וְאִם הֲתִנּוּ בִּינֵיהֶן הַכֹּל לְפִי הַתְּנָאִי :

כסף משנה אחד מן השותפין שעבר ומכר. יתבאר בסמוך : לפיכך הנותן מעות וכו'. כך העלה הרי"ף בהגוזל קמא שאם לסחורה נתן לו בתורת שותפות אם פחתו פחתו לשליח מפני שהוא משנה ואם הותירו הותירו לאמצע: **וכן אם הלך ונשתתף וכו'.** שזה הדין דומה ממש לדין שנזכר בסמוך שהרי שותפו לא נתן מעותיו שישתף עמו אחר : **אבל אם נשתתף עם אחר וכו'.** קשה שלא ימנע או הם שותפים בכל ממון שבידם או לא אם הם שותפין בכל היאך יש לזה ממון שאינו של השותפות ואם אינם שותפים בכל פשיטא שהריוח וההפסד הוא לעצמו. ונ"ל דבשלא נשתתפו בכל מעות שבידם עסקינן ואפי"ה ה"א דכיון דאין לו להתעסק בסחורה אחרת מפני שמתרשל בעסק השותפות כשנתעסק בסחורה אחרת הריוח לאמצע קמ"ל :

ג הנותן מעות לחברו לקח בָּהֶן פְּרוֹת לְמַחְצִית שְׁכָר רִשְׁאִי לקח לעצמו מאותו המין. וכִּשְׁהוּא מוֹכֵר לֹא יִמְכֹּר שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד אֶלָּא מוֹכֵר אֵלוֹ בְּפָנָי עֲצָמוֹ [וְאֵלוֹ בְּפָנָי עֲצָמוֹ]. וְלֹא יִקַּח לְעֲצָמוֹ חֲטִיִּים וְלִחְבֵּרוֹ שְׁעוּרִים אֶלָּא בְּכֶלֶן חֲטִיִּים אוֹ בְּכֶלֶן שְׁעוּרִים כְּדִי שְׂיִהְיוּ מְעוֹת שְׁנֵיהֶם שְׂוִין בְּחֻבְלָה :

ההראב"ד הנותן מעות לחבירו וכו'. א"א זו התוספתא אינה מחוורת ואין למדין ממנה :

כסף משנה הנותן מעות לחבירו ליקח וכו'. תוספתא כתבה הרא"ש פרק איזהו נשך פירוש רשאי ליקח לעצמו מאותו המין ממעות אחרים שאינם דמי השותפין ולא חיישינן שמתוך שקנה לעצמו מאותו המין יבא הפסד למה שקנה בדמי השותפות והוא שלא ימכור שניהם כאחד שמא מה שקנה לעצמו אינו משובח כמו של השותפות ונמצא חבירו נפסד בכך : **וכתב** הראב"ד על דברי רבינו זו התוספתא אינה מחוורת ואין למדין ממנה עכ"ל. ואיני יודע למה דחה תוספתא זו שאולי קצתם ימכרו ביוקר וקצתם בזול ויחשוב אותם שביוקר לעצמו ושבזול לחבירו לכך אמרו חכמים שמתחלה יברור חלקו : **ולא יקח לעצמו חטים וכו'.** ג"ז תוספתא כתבה שם הרא"ש. ולא יקח וכו' אנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר דנקט ברישא קאי וקאמר דממעות השותפות לא יקח לעצמו חטים ולחבירו שעורים. **ופירוש כדי שיהיו מעות שניהם שוים בחבלה** כלומר שאם יהיה הפסד שלא יפסיד האחד יותר

מחבירו. אבל קשה אמאי נקט חבלה ולא נקט הריוח ואפשר לפרשו מענין יחד כלומר כדי שיהיה ריוח והפסד שניהם שוה ולא ישתכר בשלו יותר מבשל חבירו. וי"ס דגרסי בקבלה והיינו לומר שיהא קבלה בריוח והפסד שוה. וגירסת רבינו ירוחם כדי שיהיו שניהם שוים בחבילה וה"פ שכשישאו שניהם משא להביא אל העיר אם הם שני מינין אולי אחד מהם יהיה כבד יותר מחבירו ואם תחשוב לפי מדה יגיע לזה חצי השכר ואם לפי כובד המשא יגיעוהו שני שלישים ואולי המתעסק לא ידקדק בזה ואם השעורים שלו נמצאו גזל לבעל המעות:

ד אַחַד מִן הַשְּׁתֵּפִין שְׁאָמַר נוֹלִיךְ הַסְּחוּרָה לְמָקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁהִיא בְּיָקָר וְנִמְכָּר שָׁם אֶף עַל פִּי שְׁקֵבֵל עָלָיו כָּל אֲנָס אוֹ כָּל פְּחַת שְׂבִיבֹא הָרִי חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ אֵין רְצוֹנִי שְׁאַתָּן מְעוֹת שְׂבִיזֵי וְאֶהְיָה רוֹדֵף אֶחֱרִיף לְדִין לְהוֹצִיא מִמֶּךָ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה:

כסף משנה אחד מן השותפין שאמר נוליד הסחורה למקום פלוני וכו':

ה אַחַד מִן הַשְּׁתֵּפִין שֶׁבָּא לִישֹׁן אֶת הַפְּרוֹת עַד זְמַן הַיָּדוּעַ אֵין חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו. וְאִם אֵין זְמַן לְאוֹתָן פְּרוֹת חֲבֵרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו:

כסף משנה אחד מן השותפים שבא וכו'. נראה שלמד כן מדתניא בסוף פרק כל הגט (דף ל"א ע"ב) רבי יהודה אומר מוכרים התבואה וכו' למאי נפקא מינה לשותפים:

ו שְׁתֵּפִין שֶׁשָּׂמוּ פְּרוֹתֵיהֶן וְנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן יֵשׁ לָהֶן הוֹנְיָה זָה עַל זָה. עֲרֵבוּ פְּרוֹת בְּלֹא שׂוּמָא וּמְכָרוּם וְנִשְׂאוּ וְנִתְּנוּ בְּדַמְיָהֶן הָרִי אֵלוֹ מְחַשְּׁבִין אֶת הַפְּרוֹת כְּמָה הָיוּ שְׂוִין בְּעַת שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ וּמְחַשְּׁבִין אֶת הַשְּׂכָר אוֹ הַהֶפְסֵד:

כסף משנה שותפין ששמו פירותיהם ונשתתפו וכו':

ז שִׁתְּפִין שְׁמַחְלוּ לָהֶם מוֹכָסִין מְחָלוּ לְאִמְצָע. וְאִם אָמְרוּ מִשׁוּם פְּלוּנֵי מְחַלְנוּ מָה [א] שְׁמַחְלוּ מְחָלוּ לוֹ. הָיוּ בְּאֵין בְּדָרְךְ וְעִמְדוֹ עֲלִיהֶן לְסִטִּים וְגָזְלוּ אֶת הַשִּׁירָא וְהִצִּיל אֶחָד מִן הַשִּׁתְּפִין הִצִּיל לְאִמְצָע (אֶפְלוּ אֵין יְכוּלִים חֲבָרֵיו לְהִצִּיל דְּלָא פְּלַג כִּיּוֹן דְּלָא אָמַר כְּלוּם). וְאִם אָמַר לְעִצְמֵי [ב] אֲנִי מְצִיל (אִם יְכוּלִים לְהִצִּיל הִצִּיל עַד כְּדֵי חֲלָקוֹ לְעִצְמוֹ וְהִיּוֹתֵר שְׁלָהֶם וְאִם אֵין יְכוּלִין לְהִצִּיל) הִצִּיל לְעִצְמוֹ :

כסף משנה שותפין שמחלו להם וכו'. תוספתא כתבה הרי"ף פרק הגוזל בתרא וכתב הרא"ש דרישא מיירי שביקש אחד מהם מהמוכס שימחול לו ומחל לו הוא לאמצע כאילו הוא שלוחם לבקש בשביל כולם ואם מעצמו בלא פיוס אמר אני מוחל בשביל פלוני הוא שלו לבדו: **היו באים בדרך וכו'.** בהגוזל בתרא (דף קי"ו ע"ב) תנו רבנן שיירא שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה גייס וטרפה ועמד אחד והציל הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו ופרכינן ה"ד אי דיכולין להציל אפילו אמר נמי ולא כלום הוא ואי דאין יכולין להציל אפילו לא אמר נמי אמר רמי בר חמא הכא בשותפות עסקינן כגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו אמר פליג לא אמר לא פליג:

ח דָּבַר הַיְדוּעַ לְשָׁנֵי שִׁתְּפִין אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹת אֶחָד מֵהֶן אֵינוֹ יוֹצֵא מִחֲזָקָתוֹ שֶׁל שָׁנֵי כָּל יָמֵי הַשִּׁתְּפוּת וְאֵינוֹ יְכוּל לְטַעֵן שְׁלִקְחוֹ מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בְּמִתְּנָה וְנֹאמַר לְאַחַר שֶׁהִמּוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הִרְאָיָה אֶלָּא הָרִי הוּא בְּחֲזָקָת שְׁנֵיהֶם עַד שֶׁיָּבִיא הָאַחַר רְאָיָה :

כסף משנה דבר הידוע לשני שותפין וכו'. בריש בתרא (דף ד') גבי הא דתנן השותפין שבנו את הכותל לאמצע לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם פשיטא לא צריכא דנפל לרשותא דחד מינייהו אי נמי דפנינהו חד לרשותיה מהו דתימא ליהוי אידך המע"ה קמשמע לן כתב הרי"ף ז"ל ש"מ מהא דמילתא דידיעא לתרי שותפי אף ע"ג דאיתא השתא ברשותא דחד מינייהו לא נפיק מחזקה דאידך מ"ט משום דשותפין לא קפדי אהדדי הילכך לית להו חזקה חד אחבריה אלא בראיה אי"נ לאחר חלוקה וכ"כ הרא"ש וסיים ואין לו ראיה אלא בעדים. ונראה מדברי רבינו שאם חלקו השותפות אע"פ שדבר זה ידוע לשותפות אם הוא ביד אחד מהם הוי אידך המע"ה

וטעמא משום דתלינן שנפל לחלקו כשחלקו השותפות וזהו שכתב הרי"ף אי נמי לאחר חלוקה :

ט אַחַד מִן הַשְּׁתֵּפִינ׳ שָׁבָא לְחֵלֶק שְׁלֹא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ חוֹלֵק בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה וְאַפְלוּ ^[ג] הֵן הַדְּיוֹטוֹת וּבִלְבָד שְׂיָהוּ נֶאֱמָנִין וְיִוָּדְעִין בְּשׁוּמָא. וְאִם חָלַק לָהּ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לֹא עָשָׂה כָּלוּם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁחְלָקוֹ פְּרוּת. אָבֵל אִם הָיוּ מְעוֹת הַמְּעוֹת ^[ד] כְּחִלּוּקִים הֵם וַיֵּשׁ לוֹ לְחֵלֶק שְׁלֹא בְּפָנֵי בֵּית דִּין וּמִנִּיחַ חֵלֶק חֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ הַמְּעוֹת כֻּלָּן מִטְּבַע אַחַד וְשׁוּין. אָבֵל אִם הָיוּ מְקַצְתָּן חֲדָשִׁים וּמְקַצְתָּן יְשָׁנִים וְאִין צָרִיד לֹמַר אִם הָיוּ מְקַצְתָּן יְפוֹת וּמְקַצְתָּן רְעוֹת הָרִי הֵן כְּפְרוּת וְאִין חוֹלְקִין אוֹתָם אֶלָּא בְּבֵית דִּין :

כסף משנה אחד מן השותפין שבא לחלוק וכו'. פרק ב' דמציעא (דף ל"א ע"ב) איסור ורב ספרא עבוד עסקא בהדי הדדי אזל רב ספרא פלג ליה בלא דעתיה דאיסור באפי תרי אתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו [א"י תרי מגו תלתא] א"י תרי סהדי דפלגת באפי תלתא א"ל וכו' כיון דדידי שקלי גילוי מילתא בעלמא בתרי סגיא תדע דתנן אלמנה מוכרת שלא בפני ב"ד וכו' ולא איתמר עלה וכו' אלמנה אינה צריכה ב"ד של מומחין אבל צריכה ב"ד של הדיוטות הרי מפורש דבשלשה הדיוטות סגי כלומר דלא גמירי ולא סבירי אבל מ"מ בקיאי בשומא בעינן דאי לא היכי ידעי למיפלג ופשיטא דנאמנים בעינן דאי לא היכי מהימנינן להו : **בד"א בשחלקו פירות וכו'**. מציעא פרק איזהו נשך (דף ס"ט) הני תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי אזל חד מינייהו פלג בלא דעתא דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאי נפקא לך מינה הא אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמי לשנה זבנו חמרא בהדי הדדי קם אידך פלג ליה בלא דעתא דחבריה אתו לקמיה דרב פפא אמר ליה מאן פלג לך א"ל קא חזינא דבתר דידיה קא אזיל מר אמר רב פפא כי האי גוונא ודאי צריך לאודועי [אמר ליה] זוזי מי שקיל טבי ושביק חסרי [א"ל לא א"ל] חמרא כ"ע ידעי דאיכא דבסיס ואיכא דלא בסיס : **בד"א כשהיו המעות כולן מטבע אחד וכו'**. שם גופא א"ר נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו הני מילי טבי וטבי תקולי ותקולי אבל טבי ותקולי לא כלומר אי שקל טבי שהם קלים ויוצאים בהוצאה ושבק תקולי שהם צורה אחרת שאין יוצאין כל כך בהוצאה א"י שקל תקולי ושבק טבי שהם יותר קלים לא :

י אָסוּר לְהִשְׁתַּתֵּף ^[ה] עִם עֲכוּמִים שְׂמָא יִתְחַיֵּב לוֹ חֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה וַיִּשְׁבִּיעוּ בְּיָרְאָתוֹ. וּכְבָר בְּאַרְנוֹ בְּמִקּוּמוֹ שְׂאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּפָרוֹת שְׁבִיעִית ^[ו] וְלֹא בְטָרְפוֹת וְלֹא בְנִבְלוֹת וְלֹא בְתַרוּמוֹת וְלֹא בְשִׁקְצִים וּרְמָשִׁים. וְאִם עָבַר וְעָשָׂה הַשְּׂכָר לְאִמְצֵעַ. וְנִרְאָה לִי שְׂאִם הַפְּסִיד הַפְּסִיד לְעִצְמוֹ מִפְּנֵי שְׂעָבַר :

כסף משנה אסור להשתתף עם עכו"ם וכו'. בסנהדרין פרק ארבע מיתות מימרא דאבוה דשמואל כתבה הרי"ף סוף פ"ט דעבודה זרה ואם עבר ונשתתף עמו יש מתירין לקבל שבועה ממנו ויש אוסרין: **וכבר ביארנו.** בפרק ה' מהלכות מאכלות אסורות:

יא אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין אוֹ מִן הַמִּתְעַסְקִין ^[ז] שְׂמַת בְּטִלָּה הַשְּׁתַּפּוֹת אוֹ הָעֵסֶק אֶף עַל פִּי שְׁהִתְנוּ לְזָמַן קָבוֹעַ שְׂכָבָר יֵצֵא הַמָּמוֹן לְרְשׁוֹת הַיּוֹרְשִׁים. וְכֵּן הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים :

כסף משנה אחד מן השותפין וכו'. כן כתב הרא"ש בפרק המקבל גבי ההוא שתלא וכתב שכן דעת הר"מ והביא ראיה מהתוספתא וכתב שם נימוקי יוסף שכן דעת הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הריטב"א בשם רבו:

הלכות שלוחין ושותפין - פרק ששי

א שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּמָמוֹן הַשְּׁתַּפּוֹת אֶף עַל פִּי שְׁהַמָּמוֹן שֶׁל אֶחָד מֵהֶן הָרִי זֶה נִקְרָאת שְׁתַּפּוֹת וְאִם ^[ח] פָּחַתוּ אוֹ הוֹתִירוּ הָרִי הוּא לְאִמְצֵעַ. וַיֵּשׁ לָהֶם לְהִתְנוּת בְּשִׁכָּר וּבְהַפְסֵד כָּל מֵה שְׁיָרְצוּ כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוֹ. אֲבָל אִם הָיָה הָאֶחָד בְּלִבָּד הוּא שְׁנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּמָמוֹן הַשְּׁתוּף אֶף עַל פִּי שְׁהַמָּמוֹן מִשָּׁל שְׁנֵיהֶם הָרִי זֶה הַשְּׁתַּפּוֹת נִקְרָאת עֵסֶק וְזֶה הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן נִקְרָא מִתְעַסֵּק שְׁהָרִי

הוא לבדו מתעסק במשא ומתן ושתפו שאינו נושא ונותן נקרא
בעל המעות :

כסף משנה שנים שהם נושאים ונותנים וכו'. מפורש במציעא פרק איזהו נשך
(דף ס"ט):

ב תקנו חכמים שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן יהיה
חצי הממון בתורת הלואה והרי המתעסק חייב באחריותו אף
על פי שאבד באנס והחצי האחר בתורת פקדון והרי הוא
באחריות בעל המעות. ואם נגנב או אבד החצי של פקדון אין
המתעסק חייב לשלם ולפיכך יהיה שכר זו החצי אם הרויח של
בעל המעות. ולפי תקנה זו אי אפשר שיהיה השכר או ההפסד
של כל הממון לאמצע בשוה שאם אתה אומר כן נמצא בעל
הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהן פקדון ואינו עושה כלום
אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו
שהלוהו ונמצא באין לידי אבק רבית. והיאך יעשו אם רוצה
להיות השכר או ההפסד לאמצע בשוה יתן למתעסק שכרו
שבכל יום ויום מימי השתפות כפועל בטל של אותה מלאכה
שבטל ממנה. ואם היה לו עסק אחר כל שהוא להתעסק בו
עם מעותיו של זה אינו צריך להעלות לו שכר של כל יום ויום
אלא אפלו העלה לו דינר בכל ימי השתפות דיו ואם פחתו או
הותירו יהיה לאמצע בשוה. וכן אם אמר לו כל הרויח יהיה לך
שלישו או עשיריתו בשכרך הואיל ויש לו עסק אחר הרי זה
מתר. ואם הפסידו יפסיד מחצה. ואם היה זה המתעסק
אריסו והיה לו עסק אחר אינו צריך להעלות לו שכר אחר כלל
שהאריס משעבד הוא לבעל השדה :

**ההראב"ד תקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו וכו' עד אין המתעסק חייב
לשלם.** א"א ולמה לא יהיה כשומר שכר על הפקדון והלא נוטל עליו שכר
כפועל בטל :

ג ועוד תקנו חכמים שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן ופחתו או הותירו ולא רצה לתן לו שכר עמלו בכל יום ולא התנו ביניהן שום תנאי שיהיה שכר המתעסק באותו חצי של פקדון שלישי רוח הפקדון ^ג שהוא שתות רוח כל הממון. * לפיכך אם הרויחו יטל המתעסק שני שלישי הרוח חצי הרוח של חצי המעות שהן מלנה ושתות הרוח בשכר שנתעסק בפקדון. נמצא הכל שני שלישי הרוח. ויטל בעל המעות שלישי הרוח. ואם פחתו יפסיד המתעסק שלישי הפחת שהרי הוא חייב בחצי הפחת מפני שחצי המעות מלנה ויש לו שתות בשכרו באותו החצי של פקדון ונמצא שנשאר עליו מן הפחת שלישו ובעל המעות יפסיד שני שלישי הפחת:

ההראב"ד לפיכך אם הרויחו וכו' עד מפני שחצי המעות מלוה. א"א נראה לי שהוא שיבוש שכך אמרו חכמים תרי תלתי באגר פלגא בהפסד עכ"ל:

כסף משנה (ב-ג) תקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו. במציעא פרק המקבל (דף ק"ד ע"ב) אמרי נהרדעי האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון והיינו כשנתן מעות להתעסק סתם ולא התנה וכן פירש רש"י באיזהו נשך (דף ס"ח) במשנת אין מושיבין חנווני למחצית שכר וכן משמע מדברי רבינו בסמוך שכתב ועוד תקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו וכו' ולא התנו ביניהם שום תנאי שיהיה שכר המתעסק באותו חצי של פקדון שלישי רוח הפקדון וכו' אלמא דע"כ לא תקנו חכמים אלא בשלא התנו ביניהם שום תנאי אבל אם התנו הכל לפי תנאם והוא שלא יהא בתנאי צד איסור רבית כמו שאמר בפרק זה. ומ"ש רבינו ואם נגנב או אבד החצי של פקדון אין המתעסק חייב לשלם כתב עליו הראב"ד ז"ל ולמה לא יהיה וכו'. וטעם רבינו מפני שאינו נושא שכר על שמירת הממון אלא על שמתעסק בו והרב רבינו אברהם בר דוד ז"ל מדמה ליה לשוכר שאע"פ שאינו נוטל שכר על שמירתו מ"מ בההיא הנאה דמשכח בהמה לעשות בה מלאכתו חשוב כאילו נוטל שכר על שמירתו הכא נמי בההיא הנאה דמשכח זוזי למעבד בהו עיסקא חשיב כאילו נוטל שכר על שמירתן: והיאך יעשו וכו'. משנה במציעא פרק איזהו נשך (דף ס"ח) אין מושיבין חנווני למחצית שכר ולא יתן לו מעות ליקח בהם פירות למחצית שכר אלא א"כ נותן לו שכרו כפועל בטל ופירשו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה כלומר אם היה נגר או נפח כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כבידה כזו לעשות

מלאכה אחרת קלה כך פירש"י והתוס' מפרשים כפועל בטל היינו כיושב בטל לגמרי: **ואם היה לו עסק אחר וכו' וכן אם א"ל הריוח יהיה לך וכו'.** שם (דף ס"ט) אמר רב מותר שלישי בשכרד הרי זה מותר ושמואל אמר לא מצא מותר שלישי ילך לביתו ריקן אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר ואמרינן התם דכי אמר רב מותר שלישי בשכרד מותר כגון דאית ליה בהמה לדידיה דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי וידוע דהלכה כרב באיסורי וסובר רבינו דכיון דרב מיירי בשיש לו בהמה שמואל נמי מיירי בההוא גוונא ודוקא בהכי הוא דשרי בקוצץ לו דינר אבל אין לו בהמה אחרת לא והבבא הראשונה שכתב היא דברי שמואל לאשמועינן דאפילו בכי הא בעינן יש לו בהמה אי נמי דמה שכתב אם א"ל כל הריוח יהיה לך שלישי לא מוכח דאמותר שלישי קאמר אלא מדברי התוספתא היא בבא זו כמו שאכתוב בסמוך. ובבא שנייה דברי רב ולאשמועינן היתרא מיהו הני מילי דבעינן שיהיה לו עסק אחר כשלא התנו מעיקרא אלא שבשעה שבאו לחלוק אמר לו אם כשנעשה חשבון נמצא ריוח מותר שלישי יהיה בשכרד או דינר בשכרד אבל אם מתחלה התנו כן אע"פ שאין לו עסק אחר מותר לדעת רבינו שכיון שהתנה מעיקרא תנאי ממון הוא ואיסורא ליכא כיון ששכר המתעסק יתר על שכרו אפילו כל שהו וזהו שכתב רבינו בסמוך ואם התנו שאם יהיה שכר יטול המתעסק **וכו' ומה שכתב רבינו עוד בסמוך עוד תיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהן וכו' ולא רצה ליתן שכר עמלו בכל יום וכו' כלומר כשבאו לעשות חשבון לא רצה ליתן לו שכר כל יום ויום או ליתן לו דינר לכל ימי השותפות אם היה לו עסק אחר ומתחלת השותפות לא התנו שום תנאי ואם לא תפרש כן דהכא כשלא התנו מעיקרא עסקינן קשיא לרבינו דידיה אדידיה דהכא פסק דלא שרי באומרו שלישי הריוח או עשיריתו יהיה שלך אלא ביש לו עסק אחר דוקא ולקמן אמרינן וכן אם התנו שאם יהיה שכר יטול תשיעית וכו' ורבותי הורו וכו' עד ולא יראה לי זה הרי שאפילו בדלית ליה עיסקא אחרינא שרי מיהו אפשר שאף כאן לא דיבר רבינו אלא דוקא כשהתנו מעיקרא אבל לא התנו מעיקרא שוב אין תנאי מועיל וכתב כאן הדין ביש לו עסק אחר דלכולי עלמא שרי ולקמן כתב דבאין לו עסק אחר הוא מחלוקת בינו ובין רבותיו ודרך ראשון נראה יותר: **כתבו תלמידי הרשב"א והא דאמרינן בשמעתין דאי מתנה בהדיה שקול פלגא בהפסד יהיב ליה תרי תילתי באגר שתות יותר מהראוי לו בשכר טרחו ודיו בכך אע"ג דלא מטוי ליה בכל יום כפועל בטל כיון דשקיל מיניה וביה ואפשר דהוי ביה רווחא טובא דמטי ליה כפועל בטל או טפי לא הקפידו חכמים בדבר ושרי בהכי ואפילו במושיב חנווני סגי בהכי וכדתניא בתוספתא במושיב חנווני אבל אם אמר לו בשליש אחר שותף שלי והשליש עשוי עליך בבטלה מותר והכי קאמר בשליש תהיה שותף שלי שאטול אני שלישי ואתה שלישי והשליש האחר יהיה בשכר בטלתך והיינו פלגא בהפסד****

ותלתא באגר עכ"ל. ונראה בעיני שמה שכתב רבינו וכן אם אמר ליה כל הריוח יהיה לך שלישו וכו' היא מהתוספתא הזאת וע"פ מה שפירשה תלמידי הרשב"א ז"ל. ולפי זה דברי הרב במותר שלישי בשכר לא הזכיר רבינו וצ"ע למה ואע"פ שהגהות כתבו בפ"ח דלא כשמואל אלא כרב וכו' מ"מ רבינו לא הזכיר ההיא דמותר שלישי. אח"כ מצאתי בספר התרומות ח"ג שמה שכתב הרמב"ם בפ"ח מהלכות מלוה וכן אם מכרה לו בשתים ואמר ליה היתר על שתים וכו' היינו ההיא דמותר שלישי: **ואם היה זה המתעסק אריסו וכו'.** גם זה שם (דף ס"ט) עובדא דר"א מהגרונא זבין בהמה ויהיב לאריסיה מפטים ליה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב פלגא רווחא אמרה ליה דביתהו אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי מאליתא אזל זבין בהדיה פליג ליה מאליתא אמר ליה תא נפלגיה לרישא אמר ליה השתא כמעיקרא נמי לא אמר ליה עד האידנא זוזי דידי הוו אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מיחזי כרבית השתא שותפי אנן מאי קאמרת טרחנא טפי פורתא אמרי אינשי סתם אריסא למארי ארעא משתעבד. וסובר רבינו שהוא הדין לענין העסק אם היה לו עסק אחר בדידה קא טרח וההוא טירחא יתירא בלאו הכי משתעבד ליה וקשה שהרי בהאי עובדא אמרינן דהיכא דכולהו זוזי דר"א דהיינו עסק בעי למיתן ליה טפי פורתא ואע"ג שהאריס היה לו מלאכה אחרת שסתם אריס הוא לעבוד הקרקע ועוד דלא אהני ליה טעמא דאריסא למארי ארעא משתעבד אלא היכא דשותפי ניהו אבל מעיקרא דכוליה זוזי הוו דר"א לא אהני טעמא דאריסא למארי ארעא משתעבד ורבינו כתב סתם דאריס אין צריך להעלות לו שכר וי"ל שיש כמה ימים בשנה שהאריסים בטלים שאין האדמה צריכה עבודה ולכך הוה ליה אין לו עסק אחר וזהו שכתב רבינו אריסו והיה לו עסק אחר ואם איתא דסתם אריס עסק אחר יש לו למה ליה למימר והיה לו עסק אחר ואריסיה דר"א לא הוה ליה עסק אחר ולהכי מעיקרא הוה יהיב ליה רישא באגריה אע"ג דהוה אריסיה ואחר שנשתתף הרי יש לו עסק אחר שהוא מתעסק במעותיו ומש"ה לא יהיב ליה מידי דאריסא למארי ארעא משתעבד אי נמי שרבינו סובר שמה שהיה נותן לו מתחלה טפי פורתא לאו מדינא דמדינא אריסא למארי ארעא משתעבד אלא משום דלא ליתחזי כרבית הוה יהיב ליה טפי פורתא ומשום מדת חסידות וכי בהדיה ליכא למיחש תו למיחזי כרביתא דכיון דשותפי ניהו משמע לאינשי שאין ליטול זה יותר מזה. אי נמי דכי אמרינן דביש לו עסק אחר מותר ה"מ כשהוא ממין אותו עסק וכמו שאמרו בגמרא טעמא דגביל לתורא גביל לתורי אבל אם אין לו עסק מאותו המין אע"פ שהוא ממין אחר לא וע"פ מ"ש בתירוץ ראשון וכ"כ רבינו ירוחם בדיני שותפין ולפי תירוץ זה מ"ש **רבינו ואם היה לו עסק אחר כל שהוא להתעסק בו עם מעותיו של זה** פירושו כשזה המתעסק משים קצת מעות בעסק עם מעות חבירו אבל כשיש לו אומנות אחרת או עסק אחר לא. ולכן

קודם שנשתתף האריס עם ר"א היה נותן לו חלק יתר על החצי כדין מתעסק דלית ליה עיסקא אחריתי ולפי מ"ש לעיל ביישוב שני גבי שליטתו או עשירותו בשכר ר"א היה מתנה עמו מעיקרא ואחר שנשתתף עמו חשיב ליה כמו אית ליה עיסקא אחריתי ואע"פ שהיה לו לתת לו חלק יתר לא נתן לו דאריסא למארי ארעא משתעבד כנ"ל לדעת רבינו :

ד יש מי שטועה ואומר שהנותן עסק סתם אם יהיה שם שכר יטל המתעסק חציו ואם היה שם הפסד יפסיד שלישי. ואין הדבר כן אלא אם כן התנו על דבר זה בפרוש. וכן אם התנו שיפסיד המתעסק מחצה ואם יהיה שם שכר יטל שני שלישי הרוח הרי זה מתר. * וכן אם התנו שאם יהיה שם שכר יטל המתעסק תשיעיתו ואם יהיה שם הפסד יפסיד עשיריתו הואיל והתנו שיהיה רוח המתעסק יותר על הפסדו תנאו קים ותוספת זו כנגד עמלו. ורבותי הורו שאין התנאי זה מועיל אלא אם כן היה למתעסק עסק אחר. אבל אם אין לו עסק אחר צריך שיהא שכר המתעסק יתר על הפסדו בשותות כמו שבארנו שזה דבר אסור הוא ואין התנאי מועיל בו. ולא יראה לי זה :

ההראב"ד וכן אם התנו שאם יהיה שם שכר וכו' עד ולא יראה לי זה. א"א ולי נראה שהוא מותר עם התנאי עכ"ל :

כסף משנה ומ"ש רבינו יש מי שטועה ואומר שהנותן עסק סתם אם יהיה שם שכר יטל המתעסק חציו וכו'. נראה שטעם סברא זו היא על פי דרך הראב"ד שאומר שחלוקה אחת מדברי רבא היא תקנת חכמים אלא שהראב"ד סובר שהוא פלגא בהפסד תרי תילתי באגר ובעל סברא זו סובר בהיפך במאי דאמר פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואבעל המעות קאי כמו שנתבאר וכתב רבינו שסברא זו היא טעות משום דאין לומר דחלוקה אחת מדברי רבא היא תקנת חכמים ולא האחרת אלא שתיהן תקנת חכמים כמו שנתבאר לדעתו :

ה הורו רבותי שאם התנו שיטל המתעסק שלשה חלקים מהשכר ובעל המעות רביע השכר נמצא רביע המעות בלבד

בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן וּשְׁלֹשָׁה רְבִיעִים בְּתוֹרַת הַלְוָאָה. לְפִיכֹךְ אִם הָיָה שֵׁם הַפְּסִיד יִפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלֹשָׁה רְבִיעֵי הַפְּסִיד פְּחוֹת שְׁלִישׁ הַרְבִּיעַ וַיִּפְסִיד בְּעַל הַמְּעוֹת רְבִיעַ וּשְׁלִישׁ רְבִיעַ שֶׁהוּא שְׁלִישׁ כָּל הַהֶפְסֵד. כִּיצַד. נָתַן לוֹ מֵאָה דִּינָרִים עַל תְּנָאֵי זֶה וְחָסְרוּ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים בְּעַל הַמְּעוֹת מִפְּסִיד שְׁמֹנֶה וְהַמִּתְעַסֵּק מִשְׁלֵם שְׁשָׁה עֶשֶׂר. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לְעוֹלָם כָּל חֵלֶק שֵׁשׁ לְבַעַל הַמְּעוֹת בְּשֹׁכֵר אִם יִהְיֶה שֵׁם רוּחַ נוֹטֵל כְּמוֹ שֶׁהִתְנֹו וְאִם יִהְיֶה שֵׁם הַפְּסִיד יִפְסִיד אוֹתוֹ הַחֵלֶק וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁוֹ. * נִמְצְאָתָּ לָמַד לְפִי מִדָּה זֶה שֶׁאִם הִתְנֹו שֵׁיטַל הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ הַשֹּׁכֵר אִם פָּחַת לֹא יִשְׁלֵם הַמִּתְעַסֵּק כָּלוּם שֶׁהָרִי רְבִיעַ הַהֶפְסֵד שֶׁהוּא חֵיב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי הַמְּלוּוֹה יֵשׁ לוֹ כְּנֻגְדוֹ שְׁלִישׁ מֵהַ שֵׁיטַל בְּעַל הַמְּעוֹת שֶׁהוּא רְבִיעַ וְנִמְצָא זֶה כְּנֻגְדֵהּ זֶה. וְכֵן אִם הִתְנֹו עַל הַפָּחַת וְלֹא הִזְכִּירוּ הַרוּחַ אִם פָּחַתוּ פָּחַת הַמִּתְעַסֵּק כְּפִי מֵהַ שֶׁהִתְנֹו וְאִם הוֹסִיפוּ נוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֵלֶק שֶׁהָיָה מִפְּסִיד וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ מֵהַ שֵׁיטַל בְּעַל הַמְּעוֹת. כִּיצַד. הִתְנֹו שֶׁאִם הָיָה שֵׁם הַפְּסִיד יִפְחַת הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעַ וְהַפְּחִיתוּ מִשְׁלֵם רְבִיעַ הַפָּחַת וְאִם הוֹתִירוּ נוֹטֵל מִחֻצָּה. * וְאִף עַל פִּי שֶׁדְּבָרִים אֵלוֹ שֶׁהוֹרוּ דְבָרֵי טַעַם הֵם אִם תִּלְךְ עַל דֶּרֶךְ זֶה שֶׁמֵּא הַמִּתְעַסֵּק אֶפְשָׁר שֶׁיִּפְחַת וַיִּטַּל שֹׁכֵר. כִּיצַד. כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שֵׁיטַל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּשֹׁכֵר וּפְחַתוֹ נִמְצָא נוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה יִתֵּר עַל זֶה הַהֶפְסֵד. כִּיצַד. כְּגוֹן שֶׁפְּחַתוֹ שְׁבָעָה דִּינָרִים הָרִי הַמִּתְעַסֵּק אוֹמֵר לוֹ אֲנִי חֵיב לְךָ דִּינָר אֶחָד כְּפִי הַתְּנָאֵי וְאַתָּה חֵיב לְשַׁלֵּם לִי שְׁנַיִם שֶׁהוּן שְׁלִישׁ חֵלֶק הַפְּקֻדוֹן נִמְצָא בְּעַל הַמְּעוֹת חֵיב לָתֵן לוֹ דִּינָר בְּשֹׁכֵר שֶׁהֶפְסִיד שְׁבָעָה וְאֵלּוֹ הַפְּסִיד אַרְבָּעָה עֶשֶׂר הָיָה חֵיב בְּעַל הַמְּעוֹת לָתֵן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין וְזֶה תִּימָה גְּדוֹל וְדָבָר שֶׁאֵין הַדַּעַת סוֹבֶלֶת אוֹתוֹ וְאֵין זֶה אֶצְלֵי אֵלָּא כְּמוֹ דְבָרֵי הַחֲלוּם. אֲבָל הַדֶּרֶךְ וְהַדִּין [ד] הָאֵמֶת שֶׁיִּרְאֶה לִי שֶׁכָּל שִׁירוּיַח הַמִּתְעַסֵּק אִם יִהְיֶה שֵׁם הַפְּסִיד יִפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַחֵלֶק שֶׁהָיָה מִרוּיַח וְכֵן אִם הִתְנֹו עַל הַהֶפְסֵד וְהִרוּיַחוּ יִטַּל כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֵלֶק שֶׁהָיָה מִפְּסִיד וְתוֹסֶפֶת

שְׁלִישׁ חֵלֶק חִבְרוּ. נִמְצְאָתָ אֶתְּהָ אֹמֵר לְפִי מִדָּה זֹו שְׁאִם הִתְּנוּ
שְׁיִטֵּל הַמִּתְּעַסֵּק רְבִיעַ הַשְּׁכָר וְהַפְּסִיד הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם שְׁתוֹת וְאִם
הִתְּנוּ שְׁיִפְסִיד רְבִיעַ וְהָרוּיִת נוֹטֵל מְחַצָּה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לֹא תִמְצָא
תִימָה וְיִצָּא הַדִּין בְּקוֹ הַצֶּדֶק:

ההראב"ד נמצאת למד לפי מדה זו וכו' עד חייב לשלם השכר. א"א שיבוש
סופר יש כאן ולא הבנתי אותו ונראה לי שכך הוא הדרך שלו נמצאת למד לפי
מדה זו שאם התנו שיטול המתעסק רביע השכר אם פחתו לא יפחות למתעסק
כלום שרביע ההפסד שהוא חייב לשלם מפני המלוה יש לו כנגדו שליש מה
שיטול בעל המעות שהוא רביע הכל ונמצא זה כנגד זה עכ"ל: ואע"פ
שהדברים האלו שהורו דברי טעם הם וכו' עד אפשר שיפחות ויטול שכר.
א"א הוסיף עתה תימה ואמר לא די על דרך זה שכל ההפסד יהיה על בעל
המעות אלא פעמים שנמצא משלם למתעסק יותר על כל ההפסד עכ"ל:

כסף משנה הורו רבותי וכו'. דברים אלו נראין כדברי הספר החתום בלי טעם
וה' האיר עיני לירד לעמקן והילך ביאורן. דעת רבותינו דכי אמר בגמרא פלגא
באגר תרי תילתי בהפסד וכו' היינו לומר דבתר חלק הפקדון אזלינן לעולם
שאם היה שם ריוח נוטל המתעסק שליש בריוח הנוגע לבעל הפקדון מוסף על
ריוח המגיע לחלק המלוה וז"ש בגמרא אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר
נמצא שאם הפסיד ששה מפסיד בעל הפקדון ג' ואם הרויחו אינו נוטל אלא
שנים והשלשה הראוי לחלקו נותנו למתעסק בשכר ואם היה שם הפסד בעל
הפקדון מפסיד הפסד המגיע לחלק הפקדון ופורע יותר שליש חלק המגיע
לחלקו כדי להקל מעל המתעסק וזהו שאמרו בגמרא אי פלגא באגר תרי
תילתי בהפסד נמצא שאם הרויחו ששה נוטל המתעסק שלשה ובעל הפקדון
שלשה ואם הפסידו מפסיד בעל הפקדון שלשה המגיעים לחלקו ומפסיד עוד
שליש חלק הפסד המגיעו דהיינו אחד נמצא מפסיד ארבעה שהם תרי תילתי
וס"ל כמ"ש דלעולם בתר חלק הנוגע לפקדון אזלינן ולא בתר חלק הנוגע
למלוה כלל ורבינו דחה פירוש זה מטעם דלפי זה אפשר שיפחות ויטול שכר
וכו' לכן הוא ז"ל מפרש שאם היה שם הפסד לא אזלינן אלא בתר חלק המגיע
למלוה שאינו פורע שליש אחד מהפסד המגיע לחלקו וזה שאמר אי פלגא
באגר תרי תילתי בהפסד נמצא שאם הרויחו ששה נוטל המתעסק שלשה ואם
הפסידו ששה אינו מפסיד אלא שנים דהיינו פחות שליש מחלק המגיעו. ולענין
ריוח סובר רבינו דאזלינן בתר חלק הפקדון שהמתעסק נוטל שליש חלק
המגיע לפקדון נוסף על המגיע לחלקו וזהו שאמר אי פלגא בהפסד תרי תילתי
באגר נמצא שאם הפסידו ששה מפסיד המתעסק שלשה ואם הרויחו ששה
נוטל שלשה שהם נוגעים לחלקו ושליש מחלק חבירו דהיינו ארבעה שהם שני

שלישים. ולא רצה רבינו לפרש דגם לענין ריוח אזלינן בתר חלק המלוה וכמו שכתבו תלמידי הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל שסובר דבין לענין הפסד בין לענין ריוח אזלינן בתר חלק המלוה והיה נמצא לפי זה שנוטל המתעסק בריוח שליש ריוח הנוגע לחלקו יותר על חלקו הראוי לו והילכך אם התנו שיפסיד המתעסק הרביע והריוחו נוטל שליש דאם ד"מ הריוחו ארבעה ועשרים נוטל ששה הנוגעים לו ועוד שליש חלק שהם שנים הרי שמנה ואילו לדעת רבינו נוטל י"ב ששה הראויים לו ושליש חלק חבירו שהם ששה אחרים והטעם שלא פירש רבינו כפירוש הרמב"ן ז"ל משום דקשיא ליה דא"כ אפשר שיטול המתעסק כל הריוח ויטול גם מהקרן להשלים ריוח שלו כגון שהתנו שיפרע בעל המעות אחד מחמשה בהפסד והריוחו ה' הרי המתעסק נוטל ד' המגיעים לחלקו ועוד שליש דהיינו אחד ושליש נמצא שצריך ליטול מהקרן שליש דינר ואם הריוחו עשרה צריך ליטול שני שלישי דינר ואם הריוחו ט"ו צריך ליטול דינר מהקרן להשלים הריוח וזה תימה גדול ודבר שאין הדעת סובלתו כמו שקדם לו ז"ל ולא חשש רבינו לבאר זה לפי שממה שכתב לעיל נלמוד זה או לפי שלא ראה הוא ז"ל מי שסבר כסברת הרמב"ן ז"ל לא כתב מה שקשה עליה. והוי יודע שתלמידי הרשב"א ז"ל כתבו סברת רבותיו של רבינו וכתבו שאם שליש חלק הפקדון נעלה יותר מחלק המלוה אינו חייב הנותן לתת לו כלום מביתו אבל כל זמן שיש על המתעסק לשלם ראוי לפוטרו עד כדי הפסד שליש הפקדון וזהו הדרך הנכון וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה וגם הפירוש הזה לא ישר בעיני רבינו משום דכיון שהמלוה צריך להפסיד שליש יותר המגיע לו כפי פירושם בגמרא מנא ליה לפוטרו בלא שום גילוי מהגמרא ולכן יותר נכון בעיניו לפרש כמו שכתבתי. ואל יקשה בעיניך לדעת רבינו למה לגבי ההפסד אנו הולכים אחר חלק המלוה ולגבי הריוח אנו הולכים אחר חלק הפקדון דטעם נכון יש בדבר דביש ריוח ראוי שאם טרח בפקדון מרובה יטול שכר הרבה ואם טרח בפקדון מועט יטול חלק מועט שאם תאמר ניזיל בתר מלוה לקתה מדת הדין דזימנין שחלק המלוה מועט ונמצא שטרח בפקדון מרובה בשכר מועט הילכך דינא הוא דניזיל בתר חלק הפקדון אבל לענין ההפסד הוי איפכא דאי אזלינן בתר חלק הפקדון לקתה מדת הדין דזימנין שחלק הפקדון מרובה ונמצא שהמקבל אינו מפסיד כלום ולפעמים נוטל מעות מהנותן הילכך אזלינן בתר חלק מלוה שיסייע הנותן למקבל בשליש הפסד המגיע שנמצא לפי זה שלעולם אין המקבל מפסיד אלא שני שלישים מהפסד הנוגע לחלקו והשליש האחר מסייעו בו הנותן בשכר טורחו ולעולם אין הנותן נוטל אלא שני שלישים מריוח הנוגע לו דהשליש האחר נותנו למקבל בשכר טורחו ובזה הושוו כל המדות:

הלכות שלוחין ושותפין - פרק שביעי

א הנותן מעות לחברו סתם להתעסק בהן או שהתנו בפרוש שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשוה ונאבד הממון יש מי שהורה שישלם המתעסק שלישי כמו שבארנו אם אבד מקצת הממון. ויראה לי שהוא משלם מחצה שהוא בתורת מלוה וזה שאמרו חכמים משלם שלישי בהפסד בשלם הגיע ההפסד לטל בעל המעות פחות מחצי ממונו. כיצד. ראובן שנתן לשמעון מאה ועשרים דינר ונשא ונתן ופחת תשעים הרי שמעון משלם שלשים ונמצא ראובן נוטל ששים. אבל פחת שמעון מאה וחמשה אין אומרים יפסיד שמעון חמשה ושלשים שאם אתה אומר כן נמצא ראובן נוטל חמשים ולעולם לא יטל ראובן פחות מששים. לפיכך שטר עסק היוצא על היתומים שהיה אביהן מתעסק בו נשבע ^[א] בעל השטר וגובה מחצה שהוא בתורת מלוה אף על פי שלעולם טוענין ליורש. הנה למדת שאינו נוטל לעולם פחות ממחצה. ולמה אני אומר שאין פוחתין לו כאן כנגד שכרו שנתעסק בפקדון. שהרי אבד כל החצי של פקדון ולא נשאר כאן פקדון כלל שנאמר אם לא יטל שכרו יראה כרבית שהרי חצי המלוה בלבד נוטל. ^[ב] וכן אם התנו שישלם המתעסק רביע השכר ואבד הממון כלו משלם הרביע כלו שהוא בתורת מלוה אבל אם נשאר מן הממון מעט כדי שאם תוסיף על אותו המעט שתות ההפסד שפחתו יבוא הכל רביע הממון או יתר הרי זה משלם שתות בלבד מן הטעם שכתב בארנו:

ההראב"ד וכן אם התנו שיטול המתעסק רביע השכר וכו' עד הרי זה משלם שתות בלבד מן הטעם שכבר ביארנו. א"א בזה לא כיון שמועותיו שהרי פירש טעמו למה נשבע וגובה מחצה ואין פוחתין לו כנגד שכרו שנתעסק בפקדון

שהרי אבד כל החצי של פקדון וכו' מעתה כל מה שישאר וזה מתעסק בו והעסק לשניהם ראוי הוא שיטול בו שכר עמלו לחשבון שהיה נוטל בתחלה ולא כמו שהיה נוטל ממש שאינו דומה עמל חמשה דינרין לעמל מאה דינרין עכ"ל:

כסף משנה לפיכך שטר עסק וכו'. בבתרא פרק המוכר את הבית (דף ע' ע"ב) כתבה הר"י ז"ל במציעא פרק המקבל שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרו נשבע ונוטל כולו ודייני ארץ ישראל אמרו נשבע וגובה מחצה ואסיקנא התם הילכתא כדייני ארץ ישראל שאותו חצי דמשום פקדון חיישינן שמא נאנס או שמא פרעו שהמפקיד אצל חבירו בשטר וא"ל החזרתי נאמן וטוענין ליורש:

ב המתעסק שהפסיד וחזר וטרח עד שהרויח אינו יכול לומר לבעל המעות בוא ונחשב ההפסד שהפסדנו תחלה ותפסיד שני שלישים ונחשב הרויח שהרוחנו באחרונה ותטל שלישי אלא מחשב באחרונה בלבד על הרויח או על ההפסד ואין לו אלא ברויח שהוסיף על הקרן:

כסף משנה המתעסק שהפסיד וחזר וטרח עד וכו'. במציעא פ' המקבל (דף ק"ה) אמר רבא האי מאן דקביל עיסקא מן חבריה ופסיד טרח ומלייה ולא אודעיה לא מצי א"ל דאי מהאיך פסידא בהדאי משום דא"ל להכי טרחת למליותיה כי היכי דלא ליקרו לך מפסיד עסקי ופירש"י דמדלא אודעתן מעיקרא נכלם היית בדבר ואדעתא דמילוי קרנא טרחת ומשמע בהדיא דאי אודעיה בשהפסיד ואחר כך הרויח מחשב על ההפסד בפני עצמו ועל הרויח בפני עצמו ובאמת שרבינו סתם הדברים ועל כל פנים יש לנו לפרשם וכן משמע מדקדוק לשונו וקל להבין:

ג נתן לו מאתים יריעות במאתים דינרים בעסק וכתבן שני שטרות מאה בכל שטר מחשב לו על כל שטר בפני עצמו ובעל המעות הוא שהפסיד על עצמו. נתן לו מאה יריעות במאה דינרים וחזר ונתן לו בעסק אחר מאה חביות של יין במאה דינרין וכתב לו שטר עסק במאתים דינרין אינו מחשב לו אלא בשטר אחד, הוא שהפסיד על עצמו. כיצד. שאם מכר המאה

יריעות במָאָה וּשְׁלֹשִׁים וְהַמָּאָה הַחֲבִיּוֹת בְּשִׁבְעִים בַּעַל הַמְּעוֹת
נוֹטֵל הַכֹּל מִפְּנֵי שְׁעֵשָׂה שְׁטָר אֶחָד הָרִי הַכֹּל מְאֵתִים וְלֹא הָרוּיחַ
כָּלוּם. אָבֵל אֱלוֹ הַנִּיחָם שְׁנֵי עֶסְקִים כְּשֶׁהָיוּ הָיָה מְרוּיחַ
הַמִּתְעַסֵּק בְּחֻלְקוֹ בְּבִגְדֵים עֶשְׂרִים וּמִפְסִיד בְּחֻלְקוֹ בְּחֲבִיּוֹת
עֲשָׂרָה וְהָיָה נוֹטֵל עֲשָׂרָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה:

כסף משנה נתן לו מאתים יריעות וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. שם מימרא
דרבא:

ד אין המתעסק יכול לחלק המעות של עסק או סחורה ולומר
אטל את החצי שבתורת מלוה לעצמי ואשא ואתן בו ואניח
החצי שבתורת פקדון בבית דין. שלא נתן לו ממון זה אלא
להתעסק בכלו. ואם חלק ועשה זה אפלו בבית דין הגדול לא
עשה כלום אלא השכר או ההפסד ביניהן על אותן הדרכים
שבארנו:

כסף משנה אין המתעסק יכול לחלוק וכו'. כך העלה הרב אלפסי ז"ל במציעא
פרק המקבל והכריע בראיות נגד החולקים בזה וכתב דמהא דאמר רבא התם
להכי קרי ליה עיסקא דא"ל לאיעסוקי ביה יהבי לך ולא שיטול חצי הממון
שהוא מלוה למישתי ביה שכרא שמעינן דלית לשותף למיפלגיה לממונא
בשום צד אלא להתעסק בכולו יחד ואם חלק בפני כל בית דין שבעולם לא
מהני ליה ולא ירדתי לסוף דעתו של הטור מה היה דעתו בדברי רבינו שכתב
עליו בטור י"ד סימן קע"ז ולא נהירא דדבר פשוט הוא זה עד כאן ואולי חשב
שזה פ"י למימרא דרבא דלהכי קרו ליה עיסקא וכו' ואינו במשמע דבריו ועוד
שכתב שזה פשוט והרי הריא"ף כתב שרבוואתא הורו היפך זה אלא דברי
רבינו טובא סוכלתנו ונהירו אית בהו:

ה המתעסק שנתן מתנה לאחרים מן המטלטלין של עסק או
ממעות העסק והביא בעל המעות ראיה ברורה שאלו
המטלטלין או המעות משל עסק הן מוציאין אותן מידו.
ואפלו שנה המקבל אותם ומכרם ונתנם מתנה לאחרים או
הפסיד חייב לשלם. והכל בראיה ברורה. כבר בארנו

שְׁהַמְתַּעֲסֵק שְׁמַת נְשָׁבַע בְּעַל הַמְּעוֹת וְגוֹבֶה מְחַצָּה. וְאִם יֵשׁ שָׁם
עֲדִים שְׁהַמְטַלְטֵלִין אֵלָיו מִן הַמְּעוֹת שֶׁל עֵסֶק הֵם נוֹטֵל אוֹתָם
בְּעַל הַמְּעוֹת בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאִין בְּעַל חוֹב וְלֹא אִשָּׁה נוֹטֵלִים מֵהֶם
כָּלוּם אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה בָּהֶם רוּחַ הָרִי חֶלֶק הָרוּחַ שֶׁל מֵת שֶׁל
יִוְרָשׁוּ וְיִטַּל בְּאוֹתוֹ חֶלֶק בְּעַל חוֹב וְהֶאֱשָׁה :

כסף משנה המתעסק שנתן מתנה לאחרים וכו'. כתב מ"ע דאיתא בתשובת
הגאונים ובספר מצות גדול: **ואם יש שם עדים שהמטלטלין אלו מן המעות
וכו'.** במציעא פרק המקבל (דף ק"ד ע"ב) רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא
שאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו וכתב נימוקי יוסף בשם רבינו האי דכל
היכא דאיתיה לההוא עיסקא בעינייה גבי מיתמי בלא שבועה וכ"כ הרא"ש :

**1 הנותן מעות לחברו לקח בהם פירות למחצית שְׁכָר וְלֹא לְקַח
אִין לוֹ עָלָיו אֶלָּא [ב] תַּרְעֻמָּת. וְאִם נוֹדַע בְּרֵאָיָה בְּרוּרָה שֶׁלְקַח
וּמְכַר הָרִי זֶה מוֹצִיא [ג] מִמֶּנּוּ הַשְּׁכָר בְּעַל כְּרָחוּ :**

כסף משנה הנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר וכו' עד בעל
כרחו. ירושלמי כלשון רבינו כתבו הר"ף ז"ל פרק איזהו נשך וכתב הרב רבינו
ניסים בקידושין ראש פרק האומר בשם בעל מתיבות דהני מילי בשלקח בזוזי
משלח אבל אם לא לקח בזוזי משלח אינו מוציא ממנו והיינו דאמרינן התם
דרבה בר בר חנא יהיב זוזי לרב למזבן ליה ארעא וזבנה רב לנפשיה וכן כתב
ה"ה פרק שביעי מהלכות מכירה ובאותו פרק תמצא דין זה בשלימות בענין
אם שלח יד באותן המעות קודם שיקנה בהן או אמר בפני עדים שחוזר בו
משליחותו שאז המקח לשליח אבל אם אין עדים בדבר אף על פי שהשליח
אומר ששלח בהן יד וזקפו עליו מלוה המקח למשלח ובנימוקי יוסף פרק
איזהו נשך משנת אין מושיבין חנווני וכו' כתוב שיש לחלק בין בשעשאו שליח
לצורך המשלח לכשאמר לו למחצית שכר דבהאי ירושלמי אמר למחצית שכר
ולכך מוציא ממנו אבל בפרק האומר עשאו שליח לצורך המשלח ולכך מה
שעשה עשוי ורבינו חולק על זה בפרק שביעי מהלכות מכירה :

**2 נתן לו מעות לקח בהן פירות למחצית שְׁכָר לוקח בהן מְכָל
מִין שְׁיִרְצָה. וְלֹא יִקַּח לֹא כָסוֹת וְלֹא עֲצִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
הַמוֹשִׁיב אֶת חֲבֵרוֹ בְּחִנּוּת לְמַחְצִית שְׁכָר אִם הָיָה אִמָּן לֹא יַעֲסֵק**

בְּאֲמָנוּתוֹ לְפִי שְׂאִין עֵינָיו עַל הַחֲנוּת בְּשָׁעָה שְׁעוֹסֵק בְּאֲמָנוּתוֹ.
וְאִם הָיָה שִׁתְּף עִמּוֹ בְּחֶצֶר מִתֵּר. וְלֹא יִהְיֶה לּוֹקַח וּמוֹכֵר דְּבָרִים
אַחֲרִים וְאִם לָקַח וּמוֹכֵר הַשְּׂכָר לְאֲמָצֵעַ:

כסף משנה נתן לו מעות וכו'. גם זה ירושלמי כתבו הרב אלפסי פרק איזהו
נשך ונראה לי הטעם דדוקא פירות שהזכיר לו רשאי ליקח ולא דבר שאינו
נקרא פירות כגון כסות או עצים: **המושיב את חברו בחנות וכו'.** תוספתא
הביאה בעל נימוקי יוסף בפרק איזהו נשך והרא"ש כתבה גם כן בפרק הנזכר
עלה קמ"ד:

הלכות שלוחין ושותפין - פרק שמיני

א הנותן ביצאים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים עליהן
עד שיצאו האפרוחים ויגידל אותן בעל התרנגולים ויהיה הרוח
ביניהם צריך להעלות לו שכר עמלו ומזונו. וכן השם עגלים
וסיחים על הרועה להיות מתעסק בהן שיגדילו והשכר לאמצע
חייב להעלות לו שכר עמלו ומזונו בכל יום כפועל בטל. ומגידל
אותן עד שיהיו העגלים בני שלש שנים והחמור עד שתהא
טוענת. ואינו יכול למכר שלא מדעת חברו בתוך זמן זה. * וכן
השם בהמה על המפסם להיות מפסם אותה והשכר לאמצע
צריך לתן עמלו כפועל בטל. ואם אמר לו הרי הראש והאליה
שלך בעמלך יתר על מחצית השכר מתר. היו למפסם בהמות
אחרות שמפסם אותם עם זו השומא אצלו. וכן אם היו לו
עגלים וסיחין אחרים או ביצאים אחרות שלו. הואיל והוא
מתעסק בשלו ובשל חברו אפלו לא העלה לו אלא דבר מועט
[א] בכל ימי השתפות הזאת דיו וחולק בשכר בשוה. ואם היה

אָרִיסוֹ הוֹאִיל וְהוּא מְטַפֵּל בְּשָׁלוֹ וּבְשָׁל בְּעַל הַשְּׂדוֹת אֵין צָרִיךְ
לְהַעֲלוֹת לוֹ כְּלוּם :

ההראב"ד וכן השם בהמה על המפטם וכו' עד יתר על מחצית השכר מותר.
א"א דבר זה אינו מחוור שהרי אמרו דהיכא דאית ליה בהמה לדידיה סגי ליה
בריש עגלא דהיינו דבר מועט ואי לא לא סגי ליה לא במותר שלישי ולא בריש
עגלא אלא שיש לפרש הא דאמרין אי אית ליה בהמה לדידיה אמותר שלישי
קאי אבל ריש עגלא הואיל וראוי הוא לכל אדם סגי ליה בהכי ודבר מועט
דקאמר היינו מותר שלישי אע"פ שהוא ספק:

כסף משנה הנותן ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים וכו'. ברייתא
במציעא פרק איזהו נשך (דף ס"ח ע"ב): **וכן השם עגלים וכו'.** משנה שם אין
שמין עגלים וסייחים למחצה אא"כ נותן לו שכר עמלו ומזונו ומפרש רבינו
בשכר עמלו היינו כפועל בטל: **ומגדל אותם וכו'.** ג"ז שם במשנה: **ואינו יכול
למכור שלא מדעת חבירו וכו'.** ברייתא שם: **ומ"ש ואם א"ל הרי הראש
והאליה וכו'.** ג"ז שם (דף ס"ט) ר"א מהגרוניא זבין בהמה ויהיב לאריסיה
מפטים לה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב פלגא רווחא: **כתב** הראב"ד ז"ל וכן
השם בהמה על המפטם וכו' עד יתר על מחצית השכר מותר א"א דבר זה אינו
מחוור וכו': **היו למפטם וכו'.** ג"ז שם אמר רב מותר שלישי בשכר מותר
כלומר אע"פ שהוא ספק משום דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי: **ואם
היה אריסו.** שם מסיים בעובדא דר"א מהגרוניא דאשתתף בהדיה כלומר
שנתן לו חצי המעות וחלק עמו בשוה משום דאריסא למארי ארעא משתעבד
ואין ספק שרבינו בשותפות מיירי שכך כתב אפילו לא תעלה לו אלא דבר
מועט בכל ימי השותפות הזאת דיו:

ב השם עגלים או סִיחין או הוֹשִׁיב תִּרְנַגּוּלִים או שָׁם בְּהֶמָּה עַל
הַפֶּטָם לְמַחְצִית שְׁכָר וְלֹא הָעֵלָה לוֹ שְׁכָר הָרִי דִּינּוּ כְּדִין הָעֵסֶק
שֶׁל מְעוֹת. רוֹאִין בְּכַמָּה שָׁמִין הַבְּהֵמוֹת או הַבִּיצִים וְכַמָּה
הָרוֹיחוּ וְנוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַשְּׁכָר. וְאִם הַפְּסִידוֹ
מִשְׁלֵם שְׁלִישׁ הַהֶפְסִיד :

כסף משנה השם עגלים וסייחים וכו'. זה פשוט:

ג שָׁמִין פָּרָה וַחֲמוֹר וְכָל דָּבָר שֶׁדָּרְכוּ לַעֲשׂוֹת וְלֶאֱכֹל וַיְהִיָּה
הַשָּׂכָר לְאִמְצַע אֵף עַל פִּי שְׁזָה מִתְעַסֵּק הָרִי יֵשׁ לוֹ רוּחַ אַחֵר
לְעֲצָמוֹ בְּעִבּוּדֵת הַבְּהֵמוֹת שֶׁהָרִי שׂוֹכֵר אוֹתָהּ אוֹ עוֹבֵד בָּהּ וְנִהְיָה
בְּשִׁכְרָה וּבְעִבּוּדָתָהּ. וְאִין שָׁמִין עֵגֶל עִם אָמוֹ וְלֹא סִיחַ עִם אָמוֹ
שֶׁהָעֵגֶל וְהַסִּיחַ אֵינּוּ עוֹשֶׂה כָּלוּם וַיֵּשׁ בּוֹ עֵסֶק :

כסף משנה **שמין פרה וחמור וכו'.** משנה באיזהו נשך (דף ס"ט ע"ב): **ואין שמין עגל עם אמו וכו'.** שם במשנה ובברייתא רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו כלומר וא"צ להעלות מזונות לעגל ולסייח ופסק הר"י דלא כרשב"ג ואע"ג דבכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו נ"ל דטעמא דהר"י מדאמרינן בגמרא ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא גללים ואידך גללים אפקורי מפקר להו ובפרק אלו מציאות גבי השבת אבידה פריך ואימא לאתויי גללים ומשני סתם גללים אפקורי מפקר להו וממילא לא קי"ל כרשב"ג ואע"ג דאפשר לשנויי אליביה שינויא דחיקא הוא :

ד הַשֵּׁם בְּהֵמָה לְחִבְרוֹ עַד מְתֵי חֵיב לְטַפֵּל בָּהּ. בְּאַתּוֹנוֹת שְׁמוֹנָה
עָשָׂר חֹדֶשׁ. וּבְגוֹדְרוֹת וְהֵן הַצֵּאן וְהַבָּקָר אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ.
וְאִם בָּא לְחַלֵּק בְּתוֹךְ זְמַן זֶה חִבְרוֹ מְעַכֵּב עָלָיו מִפְּנֵי שְׁנֵשֶׁת־תַּפּוֹ
סֵתֶם לְפִי שְׂאִינּוֹ דוֹמָה טְפִילָה שֶׁל שָׁנָה רְאִשׁוֹנָה שֶׁהִיא מְרַבָּה
וְהָרוּחַ מוּעָט שְׂאִינָה מְשִׁתְּמָנֶת בְּתַחֲלָה אֲלֵא בְּקִשֵׁי לְטְפִילָה שֶׁל
שָׁנָה הָאַחֶרֶת שֶׁהִיא מוּעָטָת וְהָרוּחַ מְרַבָּה שֶׁהָרִי הִיא מְשִׁתְּמָנֶת
הַרְבֵּה וּמוֹסְפֶת בְּכָל יוֹם. לְפִיכֵן מְעַכֵּב עָלָיו עַד סוֹף שָׁנָה שְׁנִיָּה.
יְלָדָה הַבְּהֵמָה הַשּׂוֹמָה אֲצֻלוֹ הָרִי הַיּוֹלֵד מְכַלֵּל הָרוּחַ לְאִמְצַע.
מְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ לְגַדֵּל וּלְדוֹתָם יִגְדְּלוּ וְאַחֵר כָּךְ יִמְכְּרוּ. מְקוֹם
שְׁנֵהֲגוֹ שֶׁלֹּא לְגַדֵּל חֵיב הַמְתַּעֲסֵק לְהַטְפִּיל בְּיָלְדוֹת בְּדִקְהָ שְׁלֹשִׁים
יוֹם וּבְגִסָּה חֲמֵשִׁים יוֹם וְחוֹלְקִין. רְצָה לְהַטְפִּיל בָּהֶן יִתֵּר עַל זְמַן
זֶה שֶׁם אוֹתָן בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וּבְיוֹם הַחֲמֵשִׁים וְכָל
שְׁיָרוּיָחוֹ אַחֵר כָּךְ יִטַּל הַמְתַּעֲסֵק שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים וְחִבְרוֹ רְבִיעַ
הָרוּחַ שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ חֲצֵי הַיּוֹלֵד. וּמִפְּנֵי שְׁנֵת־עֵסֶק בְּחֲצֵי שֶׁל חִבְרוֹ
נוֹטֵל חֲצֵי אוֹתוֹ הַחֲצֵי. הָרִי שְׁלֹשָׁה רְבָעִים. וְאִם לֹא הִתְנָה כֵּן

בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה הָרִי מָחַל וְהוֹלְדוֹת בֵּינֵיהֶן בְּשׂוּהָ כְּמוֹת שְׁהוּ. *
מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְהַעֲלוֹת שְׂכָר כְּתָף לְמַעוֹת הָעֵסֶק מֵעֲלִין וְיִהְיֶה כָּל
הַשְׂכָּר שְׁנוּטֵל הַמִּתְעַסֵּק בַּשְׂכָּר שְׁנוּשָׂא עַל כְּתָפוֹ בְּכָלֵל שְׂכָר
הַמַּעוֹת. וְכֵן אִם דֶּרֶכְךָ לְהַעֲלוֹת שְׂכָר בְּהֶמָּה מֵעֲלִין לוֹ. מְקוֹם
שְׁנֵהֲגוּ לְהַעֲלוֹת שְׂכָר וְלָדוֹת בַּשְׂכָּר עֲמָלוֹ מֵעֲלִין. וְכָל הַמִּתְעַסֵּק
אוֹ הַמְשִׁתְּתֵף סֵתֵם לֹא יִשְׁנֶה מִמְּנֵהָ הַמְּדִינָה:

ההראב"ד **מקום שנהגו להעלות וכו'.** א"א האי פירושא לא נהיר אלא
לבהמה כמו למעות כלומר שכר כתף לבהמה כגון עגלים שצריכים לפעמים
להוליכן על כתף והוא דבר מועט שאינו מצוי אם נהגו שיטול אותו המתעסק
חוץ משכר עמלו שטורח בגידול הבהמות מעלין עכ"ל:

כסף משנה **השם בהמה לחבירו וכו'.** ברייתא שם: **ילדה הבהמה וכו' מקום**
שנהגו וכו'. משנה שם: **חייב המתעסק וכו'.** ברייתא שם (דף ע"ו) ואע"ג דרבי
יוסי פליג אהא הלכה כת"ק: **רצה להטפל בהם וכו'.** שם (דף ס"ט) בברייתא
מכאן ואילך נוטל מחצה בשלו ומחצה בשל חבירו ופירש"י דשכר עמל ומזון
ליכא וכו' דכיון דבעי למיטרח בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו
מלוה כי טרח משום דידיה קא טרח לא מיחזי כרבית: **ואם לא התנה כן וכו'.**
כך כתבו קצת מפרשים ואמרו דדמיה להא דתנן בבתרא האחין שהשביחו את
הנכסים השביחו לאמצע אם אמרו ראו מה שהניח לנו אבא הרי אנו עושים
ואוכלים השביחו לעצמם: **מקום שנהגו להעלות שכר וכו'.** זהו פירוש מה
ששנינו בברייתא פרק איזהו נשך מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות
מעלין לבהמה מעלין להעלות ולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין ואין משנין
ממנהג המדינה והראב"ד ז"ל כתב האי פירושא לא נהיר וכו':

ה **ראובן שהיתתה לו שדה והוריד שמעון לתוכה לזרעה או**
לנטעה ולהוציא עליה הוצאות ולמכר הפרות וכל היתר על
ההוצאה יהיה ביניהם בין שהתנו שיחלקו בשוה בין שהתנו
שיטל ראובן יתר בין שהיתתה ההוצאה כלה משל ראובן בין
שהיתתה משל שמעון. בכל זה מתר ואין כאן אבק רבית.
ושמעון המטפל בעבודת הארץ ובהוצאה ובמכירת הפרות
הוא הנקרא אריס. אריס אומר למחצה ירדתי ובעל השדה

אומר לשליש הורדתיו הולכין אחר מנהג המדינה וזה שטען
שלא כמנהג עליו להביא ראיה:

כסף משנה ראובן שהיתה לו שדה וכו'. דלא שייך צד רבית בקרקע כדשייך
במטלטלין שכן מצינו חכמי הגמרא שהיו להם אריסים: **אריס אומר למחצה**
וכו'. פלוגתא דרב יהודה ורב נחמן במציעא פרק המקבל (דף ק"י) ופסק כרב
נחמן בדיני:

1 בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו וגרשה אם היה הבעל
אריס הואיל ונסתלק בעל נסתלקו הם ואין להם מן ההוצאה
אלא שעור השבח ובשבועה. ואם אין הבעל אריס על דעת [מנהג]
הארץ ירדו ושמין להם כאריס:

כסף משנה בעל שהוריד אריסים בנכסי אשתו וכו' עד ושמין להן כאריס.
בעיא דאיפשיטא בכתובות פרק האשה שנפלו (דף פ' ע"א) והטעם שאם היה
הבעל אריס יודע בטיב אריסות שאם לא ירדו אלו היה יורד הוא הרי האשה
אומרת להם לא הועלתוני דבר ואינה נותנת להם אלא הוצאה שיעור שבח
ואם אין הבעל אריס הרי הועילוה דארעא לאריסי קיימא. ומ"ש ואין להם
מן ההוצאה אלא שיעור השבח ובשבועה. כך מפורש שם לגבי בעל ופשיטא
דלא עדיפי מיניה:

2 האחין או שאר היורשין שלא חלקו ירשת מורישן אלא
כלן משתמשין בה ביחד הרי הן כשותפין לכל דבר. * אחד מן
האחין או מן השותפין שנפל לאמנות המלך הרוח לאמצע. חלה
אחד מהן ונתרפא נתרפא מן האמצע. ואם חלה בפשיעה כגון
שהלך בשלג או בחמה בימי החם עד שחלה וכיוצא בזה הרי
זה מתרפא משל עצמו:

ההראב"ד האחין או היורשין וכו' עד הרי הן כשותפין לכל דבר. א"א לא
האירו דבריו שאם יש להם ממון מבית אמותם אינן שותפין בו וכן בכל ריוח
שהרויחו שלא מכח ירושת אביהן עכ"ל: אחד מן האחין וכו'. א"א גם בזה
קיצר מאד עכ"ל:

כסף משנה האחין או שאר היורשין וכו'. שבכ"מ שנינו האחין השותפין ואם האחין הם שותפין למה ליה למיתניא אחים אטו משום דאחים נינהו ה"א דגריעי אלא ודאי הכי קאמר האחין שלא חלקו או השותפים שנשתתפו וסובר רבינו דלאו דוקא אחים אלא הוא הדין שאר יורשים. ועל מ"ש רבינו ירושת מורישן כתב הראב"ד א"א לא האירו דבריו וכו'. ואיני יודע מניין לו לחלק בכך: אחד מן האחין וכו'. משנה בבתרא פרק מי שמת (דף קמ"ד ע"ב) האחין השותפין שנפל אחד מהם לאומנות נפל לאמצע חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו ובגמרא תנא לאומנות המלך שלח רבין משמיה דרבי אילעא לא שאנו אלא שחלה בפשיעה אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע. והוי יודע דתניא בגמרא אבבא דרישא שאם נפל לאומנות המלך מחמת האחין לאחין פירוש לאמצע ואם מחמת עצמו לעצמו וכתבה הרי"ף ואיני יודע למה השמיטה רבינו ונראה שלזה כיון הראב"ד שכתב אחד מן האחין או השותפין שנפל לאומנות המלך וכו' א"א גם בזה קיצר מאד עכ"ל:

הלכות שלוחין ושותפין - פרק תשיעי

א השתפין כָּלן וְהָאָרִיסִין וְהָאֶפּוֹטְרוֹפִין שְׁמֵנוֹ אוֹתָם בֵּית דִּין על היתומים וְהָאִשָּׁה שְׁהִיא נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית או שְׁהוֹשִׁיבָה בְּעֵלָה חֲנוּנִית וְבֶן הַבֵּית. כָּל אֶחָד מֵאלוֹ נִשְׁבַּע מִדְּבָרֵיהֶם בְּטַעֲנַת סֶפֶק שְׁמָא גָזַל חֵבְרוֹ בְּמִשְׁא וּמִתָּן אוֹ שְׁמָא לֹא דִקְדַק בְּחֻשְׁבוֹן שְׁבִינֵיהֶם. וְלָמָּה תִקְנוּ חֲכָמִים שְׁבוּעָה זוֹ מִפְּנֵי שְׁאֵלוֹ מוֹרִין לְעֶצְמוֹן שְׁכָל מָה שְׁיִקְחוּ מִנְכָסֵי בְּעַל הַמְּעוֹת רְאוּי הוּא לָהֶם מִפְּנֵי שְׁנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין וְטוֹרְחִין. לְפִיכָךְ תִקְנוּ לָהֶם חֲכָמִים ^[א] שְׁחִיבִין שְׁבוּעָה בְּטַעֲנַת סֶפֶק כְּדִי שְׁיַעֲשׂוּ כָּל מַעֲשֵׂיהֶן בְּצִדְקָה וְאֶמוּנָה:

כסף משנה השותפין כולן וכו'. משנה בשבועות פרק כל הנשבעין (דף מ"ה) ואלו נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין והאפוטרופין והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ובן הבית ופירש רבינו אפוטרופין שמינו אותם ב"ד

דאילו מינס אבי היתומים לא ישבעו כמו שנתבאר בפרק זה: **כל אחד מאלו נשבע וכו'.** שם (דף מ"ח ע"ב) בגמרא אמרינן אמתניתין דואלו נשבעין שלא בטענה אטו בשופטני עסקינן כלומר שמשביעין בלא טענה ומהדרינן ה"ק ואלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא כלומר שטוענו שמא עכבת משלי: **ולמה תיקנו חכמים וכו'.** מפורש שם בגמרא:

ב ואין כל אחד מאלו נשבע בטענת ספק עד שיחשד המשביע אותן בשתי כסף שהן שתי מעין של כסף כמו שיתבאר. אבל אם חושדן בפחות מזה אינם נשבעין:

כסף משנה ואין כל אחד מאלו נשבע וכו'. שם אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ והוא שיש טענה ביניהם שתי כסף כמאן כשמואל והא תני רבי חייא לסיועיה לרב אימא כפירת טענה שתי כסף כרב כלומר דבפרק שבועת הדיינים פליגי רב ושמואל והלכה כרב וכמו שפסק רבינו פ"ג מטוען ונטען ופירוש דברי רב שם הם שהטענה צריכה שתהיה שתי כסף ופרוטה ויכפור בשתי כסף ויודה בפרוטה ורש"י גבי שבועת השותפין פירש שגם שם צריך הודאה בפרוטה דקרובה היא לשבועה דאורייתא אלא שטענת שמא היא אבל דעת רבינו כדעת ר"י ו' מיגאש דבשבועת השותפין לא בעינן הודאה ונ"ל דהיינו טעמא דכיון דמעיקרא הוה ס"ד דבלא שום טענה משביעים להו כשהשיבו ה"ק נשבעין בטענת שמא די לנו שנאמר שחידש שהיה שם טענה ולא שהיה שם טענה וכפירה ועוד דאי הוה בעינן טענה וכפירה כעין דאורייתא למה ליה לר"נ למימר דבעינן כפירת טענה שתי כסף כרב אלא ודאי לא בעינן הודאה וכיון דלא בעינן הודאה ממילא בטענת שתי כסף סגי דע"כ לא אמרינן בשבועת הדיינים דבעינן שתי כסף ופרוטה אלא היכא דבעינן הודאה אבל היכא דלא בעינן הודאה בשיעור כפירה דהיינו שתי כסף סגי. אי נמי דנהי דבמודה במקצת בעינן הודאה היינו טעמא משום דעיקר אותה שבועה על הודאה היא באה שאילו כפר בכל פטור היה אבל שבועת השותפין כיון דכופר במה שטענו מחוייב לישבע כיון דמשום ספק הוא וכ"נ מדברי הר"י והרא"ש:.

ג מכאן הורו רבותי שאם מת השתף האחד אין היורש יכול להשביע שתפו של אביו בטענת שמא שהרי אינו יודע הדבר שחשדו בו אביו בודאי כדי שיחשד אותו זה היורש בשתי כסף. ויש מי שהורה שמשביע אותו היורש בטענת שמא וכזה ראוי

לְדוֹן שְׁהָרִי הַיּוֹרְשִׁין מִשְׁבִּיעִין אֶת הָאִשָּׁה שְׁנַעֲשֵׂת אֶפּוֹטְרוֹפָא
בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ :

כסף משנה מכאן הורו רבותי שאם מת השותף וכו' ויש מי שהורה וכו'. איני יודע מה ראייה מביא רבינו מדמשביעין את האשה שנעשית אפוטרופא בחיי בעלה דהא איכא לאוקומה בשחושדים אותה בשתי כסף ואין לומר דמייתי ראייה מדקתני לה סתם ולא חילק בין חושדין אותה לאינם חושדים אותה דהא פשיטא דאיכא למימר דסמך על מאי דאמר ר"נ והוא שיש טענה ביניהם שתי כסף :

ד אף על פי שאין שם עדים שזה אריסו או שתפו אלא הוא מודה מפי עצמו ואמר שתפו או אריסו או בן ביתו אני אבל לא גזלתי כלום הרי זה נשבע בנקיטת חפץ שאין אומרים מגו לפטרו שבועה אלא לפטרו ממון. איזהו בן הבית שיש לו להשביע בטענת ספק. זה שמכניס פועלים ומוציא פועלים ומכניס לו פרות ומוציא לו פרות. אבל בן הבית שאינו נושא ונותן אלא נכנס ברגלו ויוציא בלבד אינו יכול להשביע מספק. וכן אפוטרופוס שמנהו אבי יתומים אין היתומים משביעין אותו בטענת ספק. וכן האשה שלא נעשת אפוטרופא בחיי בעלה ולא נשאה ולא נתנה לאחר קבורת בעלה אין משביעין אותה מספק. וכן אם נשאה ונתנה בין מיתה וקבורה אין משביעין על זה שנשתמש בין מיתה לקבורה. שאם אתה אומר שתשבע על זה לא תמכר לקבורה ונמצא המת מתגנול :

כסף משנה אף על פי שאין שם עדים וכו'. כן כתב הרא"ש ריש שבועת הדיינים בשם הר"י ן' מיגש ורבינו נמשך לדעת רבו : איזהו בן הבית וכו'. ברייתא שם : וכן אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים וכו'. בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ב) פלוגתא דאבא שאול ורבנן במתניתין ופסקו בגמרא הלכה כאבא שאול דאמר מינהו אבי היתומים לא ישבע : וכן האשה שלא נעשת אפוטרופא וכו'. בכתובות פרק הכותב מימרא דרב מתנא ופסק הר"י ן' כן :

ה המשלח ביד חברו חפץ למכרו או ששלח מעות בידו לקנות לו פרות או סחורה אף על פי שלא נתן לו שכר על זה ואין לו חלק ולא הנאה בשליחות זו הואיל ונשא ונתן בממון חברו הרי זה כבן בית. ויש לו להשביע מספק שלא גזל לו כלום בעת שהביא לו הסחורה שקנה או מקצתה או המעות שמכר לו מהו :

כסף משנה המשלח ביד חברו וכו' עד שנשא ונתן. כתב מ"ע הוא בתשובת הגאונים: ודע שהרשב"א בתשובה חולק שאומר לא אמרו אלא בבן הבית שמתעסק תמיד בבית כגדול האחין וכן פירש"י וכן מסתבר שאם כדברי הרמב"ם ליתני השליח דהוי רבותא טפי ועוד הביא ראיות לדבר. וכתב עוד שאם הוא חשוד על השבועה חזרה שבועה למקומה ואף הרמב"ם יודה בזה וטען טענות בדבר :

ו השתפין שנושאין ונותנין ביחד או שהיה האחד נושא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או המעות עם השני בלא משקל ולא מדה ולא מנין הרי שניהם נכנסין לספק ויש לכל אחד מהן להשביע את חברו ^[ב] שבועת השתפין. אבל אם היה האחד הוא שנושא ונותן והשני לא נתעסק עמו כלל אין נשבע אלא זה שנושא ונתן :

כסף משנה השותפין שנושאין ונותנין וכו'. דין זה פשוט בטעמו :

ז חלקו השתפין והאריסין ונתגרשה האשה ונפרד מעליו בן הבית והביא לו השליח סחורה שקנה לו או מעות שמכר לו בהן ושתק והלכו להם ולא תבעם מיד אינו יכול לחזר ולהשביעו בטענת ספק. אבל אם היתה לו טענת ודאי משביעו עליה ומגלגל ^[ג] בה כל מה שירצה. וכן אם נתחייב לו שבועה אחר זמן בין של תורה בין של דבריהם כגון שנעשה לו שתף או בן בית פעם אחרת הרי זה יכול לגלגל עליו שלא גזלתני

בְּשִׁתְּפוֹת זֶה שֶׁבִּינֵינוּ וְלֹא כְּשֶׁהֵייתָ שְׁתַּפִּי אוֹ אֶרִיסִי אוֹ בֶן בֵּיתִי
אוֹ אֶפּוֹטְרוֹפִי בְּרֵאשׁוֹנָה. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה :

כסף משנה חלקו השותפין וכו'. משנה פרק כל הנשבעין (דף מ"ח) חלקו השותפין והאריסין אינו יכול להשביען וכתב הר"י והוא הדין לשאר ופשוט הוא: **וכתב** בח"מ בשם הרמ"ה דמדנקט חלקו השותפין ונתגרשה האשה ונתפרדו האחין זה מזה ולא תבעו ולא נקט חלקו סתמא משמע דוקא באלו אבל באחריני אפילו חלקו נמי והשתדל לתת טעם לדבר ולפי נוסחאותינו אכולהו קאי וכסברת הר"י וכמ"ש: **אבל אם היה לו טענת ודאי וכו'.** זה פשוט דהא אינש דעלמא דלאו שותף אם טענו טענת ודאי צריך ליטבע ומשום דשותף הוא לא גרע. **ומ"ש ומגלגל עליה כל מה שירצה.** שם במשנה נתגלגלה עליו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל כלומר מגלגלין גם את זה עליו: **וכן אם נתחייב לו שבועה וכו' בין של דבריהם.** שם איבעיא להו מגלגלין בדרבנן ואיפשיטא דמגלגלין ומפורש בדברי רבינו דגלגול שבועה אפילו בשמא על שמא איתא וכדברי הרמב"ן ז"ל והר"י בפ"ק דקידושין:

ח השתפין שחלקו ונשאר להם חובות אצל אחרים אינו יכולין להשביע זה את זה מספק שהרי חלקו והחוב שנסאר דבר ידוע הוא בכל מה שיפרעו יקח זה חלקו מן החוב וזה חלקו מן החוב. וכן אם נשאר להם מעות בפניס וכבר ידעו אותן ועדין לא נטלו כל אחד חלקו אין משביעין זה את זה שהמעות כחלוקין הם. וכן אם עשו חשבון כל השתפין ונשאר לאחד מהן אצל חברו דבר קצוב וידוע אף על פי שעדין לא נטלו הרי חלקו. אבל אם נשאר ביניהם כל שהוא מן הפרות ועדין לא חלקו אותן ולא ידעו משקלם או שנסאר ביניהם צד מן השתפיות שלא עשו בו חשבון ולא ידע כל אחד מהן כמה חלקו הפגיעו הרי השתפיות קיימת עדין ומשביעין זה את זה:

כסף משנה השותפין שחלקו ונשאר להם חובות אבל וכו' עד סוף הפרק. כתב מ"ע דאיתיה בתשובת הגאונים וספר מצות גדול. **ומ"ש אבל אם נשאר ביניהם כל שהו מן הפירות שעדיין לא חלקו וכו'.** נלמד ממה שאמר הרב אלפסי בפרק הנשבעין ואם אמר הנתבע כבר חלקנו ולא אשתייר ליה גבאי ולא מידי והוא אומר עדיין לא חלקנו ועדיין אית לי גביה כד וכך:

ט מי שֶׁתָּבַע אֶת חֵבְרוֹ אַחַר חֲלוּקָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי גִלְגוּל כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ אָבָל יֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סִתָּם עַל מִי שֶׁגָּזְלוּ כָּלום כְּשֶׁהָיָה שֶׁתִּפְּנוּ אוֹ אָרִיסוֹ אוֹ בֶּן בֵּיתוֹ וְלֹא יוֹדֵה בְּמָה שֶׁגָּזַל:

כסף משנה מי שתבע את חברו וכו'. כד כתב הרמ"ף בס"פ הנשבעין:

הלכות שלוחין ושותפין - פרק עשירי

א שֶׁתָּף שֶׁטָּעַן עַל חֵבְרוֹ שֶׁכָּדָּ הָיָה תְּנַאי בִּינֵיהֶם וְהֵלָּה אוֹמֵר לֹא הָיָה תְּנַאי זֶה מֵעוֹלָם. אוֹ שֶׁטָּעַן שֶׁהִקְרָן שְׁלִי הָיָה כָּד וְכָד וְהֵלָּה אוֹמֵר אֵינוֹ אֶלָּא פְּחוֹת מִזֶּה. אוֹ שֶׁטָּעַן שֶׁכָּבַר נִתְּתִי לָךְ הַשְּׁתַּפּוּת וְהֵלָּה אוֹמֵר לֹא לְקַחְתִּי. אוֹ שֶׁסְּחוֹרָה זֹו מִשְׁלִי וְהֵלָּה אוֹמֵר מִשָּׁל אֲמַצַּע וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּטַעֲנוֹת אֵלוֹ הֶרְשוּת בְּיַד הַתּוֹבֵעַ בְּשָׁבוּעָה. כַּיַּצֵּד. אִם רָצָה הַתּוֹבֵעַ שְׁלֹא יִשְׁבַּע הַשְּׁתָּף שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפּוּת וַיִּשְׁבִּיעוּ הֵסֵת עַל הַטַּעֲנָה שֶׁכּוֹפֵר בָּהּ וְאוֹמֵר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם הָרִי זֶה מִשְׁבִּיעוֹ. וְאִם רָצָה מְגַלְגֵּל עָלָיו כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים בְּשָׁבוּעַת הַשְּׁתַּפּוּת וּמִשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סִפְקָ שְׁלֹא גָזַלְתָּ כָּלום כָּל יְמֵי הַשְּׁתַּפּוּת וְשֶׁהָיָה בִּינֵינוּ תְּנַאי כָּד וְשִׂזוֹ הַסְּחוֹרָה שֶׁלָּךְ וְשֶׁנִּתְּתָ לִי כָּד וְכָד. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה:

כסף משנה שותף שטען על חברו שכד היה תנאי ביניהם וכו':

ב הַתּוֹבֵעַ שֶׁתִּפְּנוּ לְהִשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפּוּת הַנִּתְּבָּע אוֹמֵר כְּבָר חֲלַקְנוּ וְלֹא נִשְׁאַר לָךְ אֶצְלִי כָּלום וְהַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר עֲדִין לֹא חֲלַקְנוּ וְלֹא עָשִׂינוּ חֶשְׁבוֹן. אוֹ שֶׁאָמַר הַתּוֹבֵעַ חֲלַקְנוּ עַל מְנַת שְׁאִשְׁבִּיעַ

אוֹתָךְ שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּין בְּכָל עֵת שְׁאֲרָצָה וְעַדִּין לֹא נִשְׁבַּעְתָּ וְאַתָּה מִדְּחָה אוֹתִי מִיּוֹם לְיוֹם. אֵינִי יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סֶפֶק. אֶפְלוּ אָמַר הַנִּתְבָּע כִּן חִלְקֵנוּ וְנִשְׁאַר לָךְ אֶצְלִי וְזֶה הַנִּשְׁאַר אֵינִי אֶלָּא חוֹב שֶׁזְּקַפְתּוֹ עָלַי אוֹ פְּקֻדוֹן הַנְּחִתָּ אֶצְלִי אִם עַל פִּי שֵׁישׁ עֵדִים שֶׁהָיָה שֶׁתִּפּוּ אֵינִי יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סֶפֶק וְאֵינִי יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעַ הֶסֶת שֶׁכִּבֵּר חִלְקוֹ אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ מֵעוֹלָם וְאֶפְלוּ עַל יְדֵי גִלְגוּל לְפִי שֶׁאֵין מִשְׁבִּיעֵין הֶסֶת וְאֵין מְגַלְגֵּלִין אֶלָּא אִם טָעַנְנוּ דָּבָר שֶׁאִם יוֹדֵה בּוֹ יְהִיָּה חַיִּב לְשֵׁלֵם מָמוֹן. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֶפְלוּ הוֹדֵה בּוֹ אֵינִי חַיִּב אֶלָּא שְׁבוּעָה אֵינִי נִשְׁבָּע עָלָיו וְאֶפְלוּ עַל יְדֵי גִלְגוּל וְכֵּזָה. הוֹרוּ הַגְּאוּנִים בְּעֵלֵי הוֹרָאָה :

ג טָעַן שְׁעַדִּין שֶׁתִּפִּי אֶתָּה וְנִשְׁאַר לִי אֶצְלָךְ כָּךְ וְכָךְ וְזֶה אוֹמֵר כִּבֵּר חִלְקֵנוּ וְלֹא נִשְׁאַר לָךְ אֶצְלִי כְּלוּם אוֹ לֹא הָיִיתָ שֶׁתִּפִּי מֵעוֹלָם הִרִי הַנִּתְבָּע נִשְׁבָּע הֶסֶת שֶׁאֵין לוֹ בְּיָדוֹ כְּלוּם וּמְגַלְגֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא גִזְלַתְנִי כְּלוּם מֵעוֹלָם. וְאֵינִי מְגַלְגֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא הָיוּ שֶׁתִּפּוּ אוֹ שֶׁכִּבֵּר חִלְקֵנוּ מִן הַטַּעַם שֶׁבִּאֲרָנוּ :

כסף משנה (ב-ג) התובע שותפו להשביעו שבועת וכו' טענו שעדיין שותפי אתה ונשאר לי אצלך כך וכך וכו'. כד כתב הרי"ף בס"פ הנשבעין :

ד טָעַן שְׁעַדִּין שֶׁתִּפִּין אֲנַחְנוּ וַיֵּשׁ לִי לְהִשְׁבִּיעַךְ בְּטַעֲנַת סֶפֶק וְהִלָּה אוֹמֵר לֹא נִשְׁתַּתְּפֵנוּ מֵעוֹלָם וְהִבִּיא הַתּוֹבֵעַ עֵדִים שֶׁהָיָה שֶׁתִּפּוּ וְחִזַּר הַנִּתְבָּע אַחֵר כָּךְ וְאָמַר חִלְקֵנוּ אֵין שׁוֹמְעֵין לוֹ שֶׁהִרִי הַחִזֵּק כִּפְרוֹן לְשְׁבוּעָה זֹו וַיִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּין. וְכִן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה :

ה * רְאוּבוֹן שֶׁהֵטִיל לְכִיס אַרְבַּע מְאוֹת דִּינָרִים וְהֵטִיל שְׁמַעוֹן מְאוֹתִים וְנִשְׁתַּתְּפוּ וְנִשְׁאוּ וְנִתְּנוּ בְּיַחַד וְהִרִי הַמָּמוֹן כְּלוּ בְּיַד רְאוּבוֹן וְטָעַן רְאוּבוֹן שֶׁפָּחַת מִן הַקָּרוֹן חֲמִשׁ מְאוֹת דִּינָרִין אֵין אוֹמְרִים יִשְׁבָּע רְאוּבוֹן שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּין שֶׁפָּחַתוּ כָּךְ וַיִּשְׁלַם שְׁמַעוֹן חֲמִשִּׁים מִבֵּיתוֹ אֶלָּא יִשְׁבָּע רְאוּבוֹן שְׁבוּעַת הַשְּׁתַּפִּין שֶׁפָּחַתוּ וַיִּלְדֵּךְ

בְּמִנְה שְׁבִידוֹ בְּלִבָּד וְלֹא יִשְׁלַם שְׁמֵעוֹן כְּלוּם. טָעַן רְאוּבֵן שְׁשִׁמְעוֹן יוֹדֵעַ בְּוֹדָאֵי בְּפִחַת זֹו שְׁפִחַתוֹ יִגְלַגַּל עַל שְׁמֵעוֹן שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּוֹדָאֵי סְכוּם הַפִּחַת הַזֶּה. וְאִם לֹא נִתְעַסַּק שְׁמֵעוֹן בְּשִׁתְפוֹת זֹו כָּלֵל יִשְׁבַּע שְׁמֵעוֹן הִסֵּת שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּוֹדָאֵי בְּזֶה הַהֶפְסֵד וַיִּפְטֹר. וְלֹא עוֹד אֶלָּא אִם הָיָה זֶה הַמְּנָה הַנִּשְׁאָר בְּיַד שְׁמֵעוֹן חוֹלְקִים אוֹתוֹ בְּשׂוּהָ. שְׁאִין הַשְּׁתָּף מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין כְּדִי שְׁיִשְׁבַּע וְיִטַּל מֵה שְׁבִיד חֲבָרוֹ אֶלָּא נִשְׁבַּע וְנִפְטֹר אוֹ נוֹטַל מִדְּבָר שֶׁהוּא תַּחַת יָדוֹ. וְהַזֶּהָר בְּדִין זֶה שְׁכָּבֵר טָעוֹ בּוֹ בְּעֲלֵי הוֹרָאָה :

ההראב"ד **ראובן שהטיל לכיס וכו' עד אלא ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו וילך במנה שבידו וכו'.** א"א מי שאמר שישלם שמעון חמשים הולך על דרך שאמר הוא למעלה הטיל לכיס זה מנה וזה מאתים השכר או הפחת לאמצע ונמצא ראובן מפסיד מאתים וחמשים ושמעון כמו כן מאתים וחמשים אלא שאיני מודה שישלם שמעון כלום בכל גרעון שיהיה שם שלא קיבל זה אחריות לזה אלא זה מפסיד ממה שהיה לו וזה מפסיד ממה שהיה לו לפי מעותיהן והשכר לעולם לאמצע והטעם מפורש בירושלמי עד דאת אזיל מזבן חדא זימנא אנא אזיל ומזבין יי זימני ולזה הטעם אין דין הפחת כדין השכר ומ"ש בסוף שאם היה המנה הנשאר ביד שמעון שיטול ממנה ראובן החמשים אינו דין אמת שההפסד לפי מעות שני חלקים לראובן והשליש של שמעון נמצא לראובן בהפסד חמש מאות שלש מאות ול"ג דינר בקירוב ולשמעון מאה וששים ושבעה נשארו לשמעון באותו המנה ל"ג והשאר לראובן וזה דין אמת :

כסף משנה **ראובן שהטיל לכיס וכו' ומ"ש טען ראובן ששמעון יודע וכו' יגלגל על שמעון וכו'.** כלומר ישבע שבועת השותפין ויגלגל עליו שאינו יודע בודאי סכום הפחת הזה וה"ה שאם רצה משביעו היסת שאינו יודע בודאי סכום הפחת ויגלגל עליו שבועת השותפין כמ"ש בתחלת הפרק. **ומ"ש ואם לא נתעסק שמעון בשותפות זו כלל.** כלומר דהשתא אין לו לישבע שבועת השותפין ישבע שמעון היסת שאינו יודע וכו' והטעם דברישא ישבע ראובן ויפטור אבל לא תועיל לו שבועתו לגבות משמעון עוד חמשים שהוא תשלום החלק הנוגע לו בהפסד שאינו נשבע ונוטל וכמ"ש בסוף דבריו שאין השותף מהנשבעין ונוטלין ונראה שדקדק לכתוב ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו ולא כתב שפחתו לו חמש מאות מפני שכיון שאינו נוטל כל חלק הפסד המגיע לשמעון דהיינו מאתים וחמשים מיחזי כאילו נשבע לשקר ולפיכך נשבע שפחתו ולא פחתו פחות מת' וכדאמרין בריש מציעא על זה ישבע שאין לו בה

פחות מחציה וכשטען ראובן ששמעון יודע בודאי בפחת זה כלומר וצריך לשלם לו חמשים תשלום הנוגע לחלקו בהפסד צריך לישבע שאינו יודע ואם לא רצה לישבע ישלם ודקדק לכתוב שטען ראובן ששמעון יודע בודאי בפחת זו לפי שאם לא היה טוען אלא שמא יודע הא קי"ל דאין משביעין על טענת שמא וכמ"ש בפ"א מטוען וא"כ לא היה יכול לכתוב ואם לא נתעסק וכו' ישבע שמעון היסת אבל מ"ש יגלגל על שמעון שאינו יודע אפילו לא טענו שיודע שמעון בודאי יכול לגלגל וכמ"ש ה"ה בפ"א מטוען דאיתא בפ"ק דקידושין והיינו לומר שישבע שבועת השותפין ויגלגל עליו. ומ"ש ולא עוד אלא וכו'. ארישא קאי דקתני אין אומרים ישבע ראובן וכו' וישלם שמעון חמשים מביתו אלא ישבע ראובן שבועת השותפין שפחתו וילך במנה שבידו בלבד ולא ישבע שמעון כלומר והשתא קאמר שכבר אפשר שיטול שמעון חמשים והיינו אם המנה בידו והוקשה לו כיון דראובן טען שפחתו ת"ק ה"ל לשמעון ליתן כל המנה שבידו לראובן וניחא ליה משום דאין השותף מהנשבעין ונוטלין הילכך שבועת ראובן אינה מעלה ולא מורדת לענין זה הילכך חולקין שניהם המנה הנשאר מאחר שהוא ביד שמעון וטעם זה עולה גם למ"ש ברישא שלא ישלם לו כלום: וכתב הראב"ד מי שאמר שישלם שמעון חמשים הולך על הדרך שאמר הוא למעלה הטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר או הפחת לאמצע ונמצא ראובן מפסיד מאתים וחמשים ושמעון כמו כן מאתים וחמשים אלא שאיני מודה שישלם שמעון כלום וכן בכל גרעון שיהיה שם שלא קיבל זה אחריות לזה אלא זה מפסיד ממה שהיה לו וזה מפסיד ממה שהיה לו לפי מעותיהם וכו' נמצא לראובן בהפסד הת"ק שלי"ג דינרים בקירוב ולשמעון קס"ז נשאר לשמעון באותו המנה ל"ג והשאר לראובן וזהו דין אמת עכ"ל. ומ"ש [מ"ש] שישלם שמעון חמשים הולך על הדרך שכתב הוא למעלה כלומר בפסקא הטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר או הפחת לאמצע והראב"ד חולק עליו לענין ההפסד שהוא סובר שכל אחד מפסיד לפי מעותיו ומודה בשכר שחולקין אותו לאמצע ואע"פ שזה מעותיו מועטים נוטל בשכר כמו שנוטל מי שמעותיו מרובים:

1 טען שמעון שיש ללוי עליו חוב בזה השתפות מנה. אם היה בידו כדי החוב והיה יכול לתנו ללוי נאמן ונותנין החוב ואחר כך מחשבין. ואם אין בידו לתנו אינו נאמן להוציא מיד ראובן או מן הסחורה הידועה לשתפות שפא קנוניא הם עושין שמעון ולוי על נכסי ראובן. אפלו היתה המלוה בשטר אין ראובן חייב לשלם ממנה כלום. אבל אם טען שמעון שראובן

יודע בְּיָדָאֵי שְׁזָה הַחֹב שְׁעָלֵי מַחְמַת הַשְּׁתַּפּוֹת הוּא וְהַחֹב
אֶצְלָנוּ הוּא יִשְׁבַּע רְאוּבֵן הֵסֵת אוֹ עַל יָדֵי גִלְגּוּל שְׁאִינוּ יוֹדַע
שְׁחֹב זֶה אֶצְלָנוּ וַיִּשְׁלַם שְׁמַעוֹן הַחֹב מִשָּׁלוֹ. * וְכֵן אִם יֵצֵא שְׁטֵר
חֹב עַל לֹוִי בְּשֵׁם שְׁמַעוֹן בְּמֵאָה דִּינָרִין מִמָּמוֹן הַשְּׁתַּפּוֹת וְאָמַר
שְׁמַעוֹן נִפְרַעְתִּי וְהַחֲזַרְתִּי לְכִיס. אוֹ שְׁאָמַר שְׁמַעוֹן קִבַּעְתִּי לוֹ זָמַן
לְשָׁנָה אוֹ לְשָׁתַיִם. אִינוּ נֶאֱמָר שְׁמַעוֹן קִבַּעְתִּי הוּא עוֹשֶׂה עַל נְכִסֵּי
רְאוּבֵן. וּפְיַצֵּד דְּנִין בְּדִין זֶה. לֹוִי כָּבֵר נִפְטֵר בְּהוֹדָאת שְׁמַעוֹן.
וְאִם לֹא הֵבִיא שְׁמַעוֹן רְאָיָה יִשְׁלַם מִבֵּיתוֹ וַיִּתְּבַע אֶת לֹוִי בְּסוּף
זָמַן שְׁאָמַר. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזָה: סְלִיקוּ לְהוּ הַלְכוֹת שְׁלוּחִין
וְשְׁתַּפִּין

ההראב"ד **וכן אם יצא וכו' עד וכן כל כיוצא בזה.** א"א ומאחר שהשטר שעל
לוי במאה דינר מפורש שהוא מן השותפות של ראובן אם השטר ביד ראובן
לא יפטר לוי מן הכל בהודאת שמעון כי אם המחצה שלו אלא אם יכול
להוציא משמעון יוציא ואם לאו יתבע מן לוי אבל אם השטר ביד שמעון נאמן
הוא לומר נפרעתי עכ"ל:

כסף משנה **טען שמעון שיש ללוי וכו':** כתב הראב"ד ומאחר שהשטר של לוי
מפורש שהוא מן השיתוף של ראובן וכו'. ודבריו דברי טעם הם ונראה שלא
יחלוק עליהם רבינו. ומ"ש **נפטר לוי בהודאת שמעון** מיירי כשהשטר ביד
שמעון ולענין כל החוב א"נ אפילו אם השטר ביד ראובן ואפ"ה כתב שנפטר
לוי לענין שיגבה ראובן משמעון תחלה מחצה ואם לא יוכל להוציא משמעון
יגבה מלוי: **סליקו להו הלכות שלוחין ושותפין**

הלכות עבדים

יש בכללן שלש עשרה מצות. חמש מצות עשה. ושמונה מצות לא תעשה. וזה הוא פרטון: **א**) דין קנין עבד עברי. **ב**) שלא ימכר ממכרת עבד. **ג**) שלא יעבידנו בפרך. **ד**) שלא נעבד בו עבודת עבד. **ה**) שלא נניח גר תושב לרדות בו בפרך. **ו**) להעניק לו בצאתו חפשי. **ז**) שלא יצא ריקם. **ח**) לפדות אמה העבריה. **ט**) ליעדה. **י**) שלא תמכר. **יא**) לעבד בעבד כנעני לעולם אלא אם כן הפיל לו אדוניו אחד מראשי איבריו. **יב**) שלא להסגיר עבד שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל. **יג**) שלא להונות עבד זה הנצל אלינו: ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

הלכות עבדים - פרק ראשון

א (שמות כא-ב) 'עבד עברי' האמור בתורה זה ישראל ששכרו אותו בית דין על כרחו או המוכר עצמו לרצונו. כיצד. גנב ואין לו לשלם את הקרן בית דין מוכרין אותו כמו שאמרנו בהלכות גנבה. ואין לה איש בישראל שמוכרין אותו בית דין אלא הגנב בלבד. ועל זה שמכרוהו בית דין הוא אומר (שמות כא-ב) 'כי תקנה עבד עברי'. ועליו הוא אומר במשנה תורה (דברים טו-יב) 'כי ימכר לה אחיד העברי'. מוכר עצמו כיצד. זה ישראל שהעני ביותר נתנה לו תורה רשות למכר את עצמו שנאמר (ויקרא כה-לט) 'כי ימוד אחיד עמך ונמכר לה'. ואינו רשאי למכר את עצמו ולהצניע את דמיו או לקנות בהם סחורה או פלים או לתנם לבעל חוב אלא אם כן צריך לאכלו בלבד. ואין אדם רשאי למכר את עצמו עד שלא ישאר לו כלום ואפלו כסות לא תשאיר לו ואחר כך ימכר את עצמו:

כסף משנה ועל זה שמכרוהו בית דין הוא אומר כי תקנה עבד עברי. במכילתא: מוכר עצמו כיצד זה ישראל שהעני ביותר וכו' ואינו רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום וכו'. בת"כ פרשת בהר סיני מנין שאין אדם רשאי למכור עצמו ולהניח באפונדתו וליקח לו בהמה וליקח לו כלים וליקח לו בית אלא א"כ העני תלמוד לומר וכי ימוך ונמכר הא אינו נמכר אלא אם כן העני וברייתא זו מתפרשת מתוך דברי רבינו. ומה שכתב או ליתנם לבעל חובו:

ב כָּבֵר בְּאַרְנוּ שְׂאִין הָאִשָּׁה נִמְכַרְתָּ בְּגִבְתָּהּ וְכֵן אֵינָה מוֹכֶרֶת אֶת עַצְמָהּ וְאֵינָה קוֹנָה לֹא עֶבֶד עֶבְרִי וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְאִין הֵגֵר נִקְנָה [א] בְּעֶבֶד עֶבְרִי שְׁנֶאֱמַר (ויקרא כה-מא) 'וְשָׁב אֶל מְשֻׁפְחָתוֹ מִי שֵׁשׁ לוֹ מְשֻׁפְחָה:

כסף משנה כבר ביארנו שאין האשה וכו'. משנה בסוטה סוף פרק היה נוטל (דף כ"ג). ומ"ש וכן אינה מוכרת עצמה. מבואר במכילתא: ואינה קונה לא עבד עברי וכו'. ברייתא במציעא פרק איזהו נשך (דף ע"א) פסק כת"ק דרבן שמעון בן גמליאל: ואין הגר נקנה וכו'. גם זה ברייתא שם וכתב ספר מצות גדול ומה ששנינו במכילתין דבין לרבי ישמעאל בין לר' עקיבא גר נקנה בע"ע לשם מדבר בגר הבא על בת ישראל שמשפחת אם היא לו משפחה כך פירש מורי עכ"ל:

ג עֶבֶד עֶבְרִי שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל אוֹ לְגֵר צָדֵק. וְכֵן הַמוֹכֵר עֶצְמוֹ אֵינוֹ רֹשֵׁאִי לְמִכַּר עֶצְמוֹ לְעַבְדֵי כּוֹסֵי וְאֶפְלוֹ לְגֵר תּוֹשֵׁב. וְאִם עֶבֶר וּמְכַר עֶצְמוֹ אֶפְלוֹ לְעַבְדֵי כּוֹסֵי וְאֶפְלוֹ לְעַבְדֵי כּוֹסֵי עֶצְמָהּ הֵרִי זֶה מְכֹר שְׁנֶאֱמַר (ויקרא כה-מו) 'אוֹ לְעֶקֶר מְשֻׁפְחָת גֵּר'. לְעֶקֶר זֶה הַנִּמְכָּר לְעַבְדֵי כּוֹסֵי עֶצְמָה:

כסף משנה עבד עברי שמכרוהו ב"ד אין מוכרין אותו אלא לישראל או לגר. כך היא הגירסא הנכונה והוא מדתניא בספרי כי ימכר לך מנין כשהוא נמכר אינו נמכר אלא לך תלמוד לומר כי ימכר לך ובפרק איזהו נשך שם תניא גר צדק האמור לענין מכירה דכתיב וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך ולא לך אלא לגר שנאמר לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב משפחת גר זה עכו"ם כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה אמר מר ולא לך אלא לגר למימרא דגר קני ע"ע ורמינהי אין הגר נקנה בע"ע ואין אשה

וגר קונים ע"ע גר לא נקנה בע"ע ושב אל משפחתו בעינן והא ליכא ואין אשה
וגר קונים ע"ע אשה לאו אורח ארעא גר נמי גמירי דמיקני קני דלא מיקני לא
קני אר"נ בר יצחק אינו קונה ודינו כישראל אבל קונה ודינו כעכו"ם דתניא
הנרצע והנמכר לעכו"ם אינו עובד לא את הבן ולא את הבת. ופירש"י אינו
עובד לא את הבן ולא את הבת ועבדו לעולם ולא לבן. והנמכר לעכו"ם. ילפינן
בקידושין וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו :

ד בַּא וְאָמַר לָךְ הֲרִינִי מוֹכֵר עֲצָמֵי לְעֶכוּ"ם אֵין אַתָּה זָקוּק לוֹ
עַד שְׂיִמְכֹר אֲבָל לְאַחַר שְׂנַמְכֹר לְעֶכוּ"ם אַף עַל פִּי שְׂעֵבֵר וְעָשָׂה
שְׂלֵא כְּהֶגֶן מִצְוָה לְפָדוֹתוֹ וְלֹא יִטְמַע בָּהֶם שְׂנֵאָמַר [\(ויקרא כה-מת\)](#)
'אַחֲרֵי נִמְכַר גִּאֲלָה תִהְיֶה לוֹ' :

כסף משנה **בא ואמר לך וכו'.** הכי משמע פשטיה דקרא אחרי נמכר גאולה
תהיה לו ואיתיה בת"כ בא ואמר הריני נמכר יכול הוזקק לו תלמוד לומר
אחרי נמכר הא אין אתה נזקק לו אלא משימכר :

ה אֶחָד הַמוֹכֵר אֶת עֲצָמוֹ אוֹ שְׂמֹכְרוֹהוּ בֵּית דִּין אֵינוֹ נִמְכֵר
בְּפְרָה־סִיָּא עַל אֲבֹן הַמִּקְח וְלֹא בְּסַמְטָא כְּדָרְךָ שְׂהַעֲבָדִים נִמְכָּרִין
שְׂנֵאָמַר [\(ויקרא כה-מב\)](#) 'לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֹת עֶבֶד' אֵינוֹ נִמְכֵר אֶלֶּא
בְּצִנְעָה וְדָרְךָ כְּבוֹד :

כסף משנה **אחד המוכר עצמו וכו' אינו נמכר בפרהסיא על אבן המקח וכו'.**
בתורת כהנים פרשת בהר סיני :

י כָּל עֶבֶד עֶבְרִי אֲסוּר לְעַבֵּד בּוֹ ^[ב] בְּפָרְךָ. וְאִיזוֹ הִיא עֲבוֹדַת פָּרְךָ
זו עבודת שאין לה קצבה ועבודה שאינו צריך לה אלא תהיה
מחשבתו להעבידו בלבד שלא יבטל. ^[ג] מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים
שְׂלֵא יֵאמֵר לוֹ עֲדַר תַּחַת הַגָּפְנִים עַד שְׂאָבוֹא שְׂהָרִי לֹא נָתַן לוֹ
קִצְבָּה. אֶלֶּא יֵאמֵר לוֹ עֲדַר עַד שְׂעָה פְּלוֹנִית אוֹ עַד מְקוֹם פְּלוֹנִי.
וְכֵן לֹא יֵאמֵר לוֹ חֲפֹר מְקוֹם זֶה וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ. וְאֶפְלוּ
לְהַחֵם לוֹ כּוֹס שֶׁל חֲמִין אוֹ לְהִצֵּן וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ אֲסוּר וְעוֹבֵר
עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׂנֵאָמַר [\(ויקרא כה-מג\)](#) 'לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְךָ'. הָא

אינו עושה לו אלא דבר קצוב שהוא צריך לו. וכן העכו"ם שנמכר לו אם רדה בו בפרך הרי ישראל מצוין למנעו. ואם הניחוהו עוברים בלא תעשה שנאמר (ויקרא כה-נג) 'לא ירדנו בפרך לעיניך'. ואין אנו נזקקין לכנס לרשותו של עכו"ם ולבדק אחריו שלא יעבידנו בפרך שנאמר לעיניך בזמן שאתה רואה:

ההראב"ד מכאן אמרו חכמים שלא יאמר לו עדור וכו' עד מקום פלוני. א"א הסברא שלו היא זו אבל חכמים לא פירשו בו טעם קצבה ולא אמרו אלא שלא יאמר לו עד שאבוא והוא מתעכב לבא עד שיצטער והוא הדבר המסור לשם שיכול לומר לא היה לי פנאי לבא והשם יודע בו וע"ז נאמר ויראת מאלהיך אבל בין קצבה ללא קצבה מאי ויראת איכא ועוד העבד לא יהיה אלא כפועל שיצא לעבודת השדה בשעת יציאת הפועלים ויכנס בשעת כניסתם ויאכל בשעת אכילתם ויעבוד בשדה כעין עבודתם ומה קצב יתן אדם לפועליו אבל המחבר הזה מופלג הוא ומפליג הדברים למה שירצה עכ"ל:

כסף משנה כל עבד עברי אסור לעבוד בו בפרך וכו'. שם לא תרדה בו בפרך שלא תאמר לו החם את הכוס הזה והוא אינו צריך הצן לי את הכוס והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שאבא: וכתב הראב"ד מכאן אמרו חכמים שלא יאמר לו עדור וכו' עד מקום פלוני. א"א הסברא שלו היא זו אבל חכמים לא פירשו בו טעם קצבה ולא אמרו שלא יאמר לו עדור תחת הגפנים עד שאבא משום קצבה ולא קצבה אלא שלא יאמר לו עד שאבא והוא מתעכב לבא וכו'. ואיני רואה בכל הדברים האלו השגה לדברי רבינו דמה לי אומר עד שאבא והוא מתעכב לבא עד שיצטער כדברי הראב"ד מה לי שהטעם מפני שלא נתן קצבה כדברי רבינו שטעם הצער בלא נתן לו קצבה מפני שהוא מצטער בכל שעה כמו שאמרו דשאני בין בהבאה שיש לה קצבה לשאין לה קצבה ואם נתן לו מלאכה שאין לו קצבה כדי לצערו הדבר מסור לה' שיודע אם נתכוון לצערו. ומ"ש ועוד העבד לא יהיה אלא כפועל וכו'. איכא לאקשווי ולדידיה מי ניחא אלא מאי אית לך למימר דמיירי בשעשה כך שאמר לו עד שאבא ונתאחר מלבא לרבינו נמי מיירי בשאמר ליה עד שאבא וטעמא משום דלא נתן לו קצבה: ומה שכתב וכן העכו"ם שנמכר לו וכו'. מבואר בכתוב. ומה שכתב ואין אנו נזקקין לכנוס לרשותו של עכו"ם וכו'. בתורת כהנים:

א פל עבד עברי אסור לישראל שקנהו להעבידו בדברים בזים שהם מיוחדים לעשות העבדים כגון שיוליך אחריו כליו לבית

הַמְרַחֵץ או יַחֲלֵץ לוֹ מִנְעָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כה-לט\)](#) 'לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד'. אֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ אֶלָּא כְּשֹׁכִיר שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כה-מ\)](#) 'כְּשֹׁכִיר כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּדִי. וּמִתֵּר לְסֹפֵר לוֹ שְׁעָרוֹ וּלְכַבֵּס לוֹ כְּסוּתוֹ וְלֶאֱפוֹת לוֹ עֶסְתּוֹ. אָבֵל לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ בֶּלֶן לְרַבִּים אוֹ סֹפֵר לְרַבִּים אוֹ נַחְתּוֹם לְרַבִּים. וְאִם הִיְתָה אֲמָנוֹתוֹ זֹאת קֶדֶם שְׂיִמְכֶר הָרִי זֶה יַעֲשֶׂה. אָבֵל לֹא יִלְמְדֵנוּ בִּתְחִלָּה מְלָאכָה כָּלֵל אֶלָּא אֲמָנוֹת שֶׁהִיָּה בָּהּ הוּא שְׁעוֹשֶׂה כְּשֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה מִקֶּדֶם. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים בְּעֶבֶד עֶבְרִי מִפְּנֵי שֶׁנִּפְשׁוֹ שְׁפָלָה בְּמִכְרָה. אָבֵל ^[ג] יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִמְכַר מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד שֶׁהָרִי אֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה זֹאת אֶלָּא בְּרִצּוֹנוֹ וּמִדַּעַת עֲצָמוֹ :

כסף משנה כל עבד עברי וכו' עד כשהיה עושה מקודם. הכל במכילתא ובתורת כהנים : במה דברים אמורים וכו'. גם זה שם אבל בבנו ותלמידו רשאי וכתב רבינו שהוא הדין לשאר כל אדם שאינו עבד ונתן טעם לדבר :

ח אֲנָשִׁים שְׂאִינָן נוֹהֲגִין כְּשׁוֹרָה מִתֵּר לְרִדּוֹתָן בְּחִזְקָה וּלְהִשְׁתַּעֲבֹד ^[ד] בָּהֶן. * מְלֶךְ שֶׁגִּזַּר שְׁכָל מִי שֶׁלֹּא יִתֵּן הַמַּס הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ יִשְׁתַּעֲבֹד לָזֶה שֶׁנִּתֵּן הַמַּס עַל יָדוֹ הָרִי זֶה מִתֵּר ^[ה] לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִדָּאִי אָבֵל לֹא כְּעֶבֶד. וְאִם אֵינוֹ נוֹהֵג כְּשׁוֹרָה מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד :

ההראב"ד מלך שגזר שכל מי שלא יתן המס וכו' עד הרי זה מותר להשתמש בו יותר מדאי. א"א בחיי ראשי לא נאמרו דברים הללו בגמרא לענין זה אלא שהיו אנשים פורעים מס המלך בשביל חבריהם והיה המס עשרה דינר והיו עושים להם מלאכה שוה חמשה עשר דינר ושאל אם היא הלואה ויש בה משום רבית או לא ופשט ליה דלאו הלואה היא אלא זביני דמלכא הוא דאית ליה רשות לזבוני להו כעבדי עד דפרעי עכ"ל :

כסף משנה אנשים שאינם נוהגים כשורה וכו' עד מותר להשתמש בו כעבד. מצינעא פרק איזהו נשך (דף ע"ג ע"ב). וכתב הראב"ד ז"ל בחיי ראשי לא נאמרו דברים הללו בגמרא וכו'. ואינה השגה שהוא ז"ל מפרש משעבדי בהו טפי שפורעין עשרה ומשתמשין בהם שוה ט"ו ורבינו מפרש שמשעבדים יותר מדאי ויש הוכחה לפירוש רבינו מדסמך לזה בגמרא ההיא דמי שאינו נוהג

כשורה מותר להשתעבד בו. ומה שכתב רבינו אבל לא כעבד כלומר כעבד כנעני:

ט כָּל עֶבֶד עִבְרִי אִם אִמָּה הָעִבְרִיָּה חַיֵּב הָאָדוֹן לְהַשְׁוֹתָן לוֹ בְּמֵאֲכָל וּבְמִשְׁקָה בְּכִסּוּת וּבְמִדּוֹר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טו-טז) 'כִּי טוֹב לוֹ עִמָּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה אִתָּה אוֹכֵל פֶּת נָקִי וְהוּא אוֹכֵל פֶּת קֶבֶר אִתָּה שׁוֹתֶה יַיִן יִשָּׁן וְהוּא שׁוֹתֶה יַיִן חֲדָשׁ אִתָּה יִשָּׁן עַל גְּבִי מוֹכִין וְהוּא יִשָּׁן עַל גְּבִי הַתֵּבָן אִתָּה דָר בְּכַרְדָּי וְהוּא דָר בְּכַפָּר אוֹ אִתָּה דָר בְּכַפָּר וְהוּא יוֹשֵׁב בְּכַרְדָּי. שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה-מא) 'וַיֵּצֵא מֵעִמָּדִי. מִכָּאן אָמְרוּ כָּל הַקּוֹנֵה עֶבֶד עִבְרִי כְּקוֹנֵה אָדוֹן לְעֵצְמוֹ. וְחַיֵּב לְנַהֵג בּוֹ מִנְהַג אַחֲוָה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה-מו) 'וּבְאַחִיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. וְאִם עַל פִּי כֵן צָרִיךְ הָעֶבֶד לְנַהֵג בְּעֵצְמוֹ מִנְהַג עֲבָדוֹת בְּאוֹתָן הָעֲבוֹדוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לוֹ:

כסף משנה כל עבד עברי וכו' עד כקונה אדון לעצמו. פירקא קמא דקידושין (דף כ'): ואף על פי כן צריך העבד לנהוג בעצמו מנהג עבדות וכו'. בתורת כהנים כי ימכר לך אחיך שתנהוג בו באחווה יכול אף הוא ינהוג עמך באחווה ת"ל עבד יכול אף אתה תתנהג עמו כעבד ת"ל אחיך הא כיצד אתה נוהג באחווה והוא נוהג בעצמו בעבדות:

ז אִין אִמָּה הָעִבְרִיָּה נוֹהֶגֶת וְלֹא עֶבֶד עִבְרִי נוֹהֵג אֶלָּא בְּזָמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג. בֵּין עֶבֶד עִבְרִי שֶׁמוֹכֵר עֵצְמוֹ בֵּין זֶה שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין. וּכְבָר בְּאַרְנוֹ מְתִי בְּטָלוּ הַיּוֹבְלוֹת:

כסף משנה אין אמה העבריה נוהג וכו'. בפרק המקדיש שדהו (דף כ"ט) אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך:

הלכות עבדים - פרק שני

א עֶבֶד עֵבְרִי שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין [וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ] נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבְשִׁוּה כֶּסֶף וּבְשֵׁטֶר. כִּי־צָד בְּשֵׁטֶר. כּוֹתֵב לוֹ עַל הַנֶּזֶק אוֹ עַל הַחֶרֶס הַרִינִי מְכוּר לָךְ הַרִינִי קָנוֹי לָךְ וְנוֹתֵן לוֹ הַשֵּׁטֶר :

כסף משנה **עבד עברי שמכרוהו בית דין נקנה בכסף וכו'.** משנה פרק קמא דקידושין (דף י"ד) עבד עברי נקנה בכסף ובשטר ובכל מקום הוי שוה כסף ככסף דילפינן מנזקין ועבד עברי דכתיב בהו ישיב כמו שכתבו התוספות בריש קידושין. אבל קשה שכתב רבינו עבד עברי שמכרוהו בית דין ובגמרא ילפינן מקראי דלא שנא בין מכרוהו בית דין למוכר עצמו. ומצאתי בספר מוגה שכתב כלשון הזה עבד עברי שמכרוהו בית דין והמוכר עצמו נקנה בכסף (לענין זה): **כיצד בשטר וכו'.** שם (דף ט"ז) שטר אמה העבריה מי כותבו רב הונא אמר אדון כותבו רב חסדא אמר אב כותבו ופסק כרב חסדא דאב צריך לכתוב בתי מכורה לך והוא הדין לעבד דלא ידעינן דעבד נקנה בשטר אלא מדכתיב אחיך העברי או העבריה הוקשו זה לזה ובאמה כתיב לא תצא כצאת העבדים ודרשינן אבל נקנית היא כקניין העבדים ולמדנו שקניינה יהיה בשטר ולא בחזקה מדכתיב אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת כלומר אשה הנקנית בשטר מכל מקום עיקר למידת קניינות בשטר הוי מעבד כנעני וכשם שהוא או רבו המוכרו כותבין השטר כן אמה העבריה אב כותבו והוא הדין לעבד עברי כמו שכתבתי :

ב מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין עוֹבֵד שֵׁשׁ שָׁנִים מִיּוֹם מְכִירְתּוֹ וּבִתְחִלַּת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שָׁלוּ יֵצֵא בֶן חוֹרִין. וְאִם פָּגְעָה בּוֹ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּכָלֵל הַשֵּׁשׁ הָרִי זֶה עוֹבֵד בָּהּ. אֲבָל אִם פָּגְעָה בּוֹ שְׁנַת יוֹבֵל אֶפְלוּ נִמְכָּר שָׁנָה אַחַת לְפָנָי הַיּוֹבֵל הָרִי זֶה יֵצֵא לְחֵרוֹת שְׁנָאָמֵר [\(ויקרא](#) [כה-מ\)](#) 'עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ' [\(ויקרא כה-ג\)](#) 'בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת יִגְוֹ':

כסף משנה **מכרוהו ב"ד עובד שש שנים.** כלומר ולא יותר כמו שיתבאר בסמוך. **ומה שכתב מיום מכירתו במכילתא ובשביעית שביעית למכירה או אינו אלא לשנים ת"ל שש שנים יעבוד הוי שביעית למכירה ולא שביעית לשנים ובפרק קמא דקידושין ירושלמי נמי שביעית של מכירה לא שביעית של**

עולם. ומה שכתב ואם פגעה בו שנת השמטה כן נלמד ממה שכתבתי בסמוך בשם מכילתא והירושלמי שביעית למכירה ולא שביעית של עולם. ורבינו כתב בפירוש המשנה שזהו למאמר הכתוב שש שנים יעבוד ובשביעית דמשמע שאף בשביעית יעבוד. ומ"ש אבל אם פגעה בו שנת יובל וכו'. שם ושב אל משפחתו וכו' אמר ראב"י במה הכתוב מדבר במכרוהו ב"ד שתים ושלש שנים לפני היובל שהיובל מוציאו :

ג המוכר עצמו יש לו למכר עצמו ליתר על שש. הרי שמוכר עצמו לעשר שנים או לעשרים שנה ופגע בו יובל אפלו אחר שנה הרי זה יוצא ביובל שנתאמר [\(ויקרא כה-מ\)](#) עד שנת היובל יעבד עמו :

כסף משנה המוכר עצמו וכו'. גם זה בברייתא שם (דף י"ד ע"ב) המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לשש ומפרש טעמא בגמרא דכתיב ועבדך שש שנים וגוי ולא המוכר עצמו ואף על גב דרבי אליעזר פליג התם ואמר זה וזה אינו נמכר אלא לשש פסק כת"ק: הרי שמוכר עצמו לעשר שנים וכו'. גם זה שם (דף ט"ו) אמר רבי אליעזר בן יעקב ושב אל משפחתו במה הכתוב מדבר אם במוכר עצמו הרי כבר אמור כלומר דכתיב לעיל מיניה עד שנת היובל יעבוד עמו וכו' אלא במכרוהו בית דין שתים ושלש שנים לפני היובל שהיובל מוציאו :

ד אחד המוכר עצמו או שמוכרוהו בית דין וברח חוב להשלים שש. ואם פגע בו יובל יוצא לחרות :

כסף משנה אחד המוכר עצמו וכו'. שם (דף ט"ז:) תניא מנין לבורח שחייב להשלים ת"ל שש שנים יעבוד ומברייתא אחרת משמע שאינו חייב להשלים ואוקמה רב ששת כגון שברח ופגע בו יובל ובסמ"ג כתב ואם פגע בו יובל יצא בד"א בחלה אבל בברח אין היובל מוציאו כדאיתא בירושלמי דקידושין מאי טעמא זה ברשותו וזה אינו ברשותו עכ"ל ויש לתמוה למה דחה גמ' דידן מפני הירושלמי :

ה חלה בין שחלה ^[א] שנה אחר שנה או שחלה חלאים מקטעים אם הכל פחות מארבע שנים עולין למנין שש. אבל

אם חלה ארבע שנים חייב להשלים כל ימי החלי שְׁנַאֲמַר [\(ויקרא כה-מ\)](#) 'כְּשָׂכִיר כְּתוֹשֵׁב'. וְאִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל יֵצֵא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁמַחֲשָׁבִין יְמֵי הַחֲלִי כְּשֶׁהָיָה חָלִיו כְּבֵד שְׂאִינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה. אָבֵל אִם לֹא הָיָה חָלִיו כְּבֵד אֶלָּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה מַחֲט אֶפְלוּ חָלָה כָּל שֵׁשׁ עוֹלָיִן לוֹ :

כסף משנה חלה בין שחלה שנה אחר שנה וכו'. ברייתא שם יכול אפילו חלה חייב להשלים ת"ל ובשביעית יצא כלומר יצא מכל מקום ורמין עלה מדתניא חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים חלה כל שש חייב להשלים אמר רב ששת בעושה מעשה מחט כלומר הא דתניא דאינו חייב להשלים היינו בעושה מעשה מחט בחליו שהוא מעשה קל ומדהוה מצי לתרוצי כאן שחלה למקוטעים כאן שחלה רצופים משמע ליה לרבינו דלא שני לן והדר אמרינן הא גופא קשיא אמרת חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים הא ארבע חייב להשלים אימא סיפא חלה כל שש חייב להשלים הא ארבע אין חייב להשלים הכי קאמר חלה די נעשה כמי שחלה כל שש וחייב להשלים. ומ"ש ואם פגע בו יובל יצא. למדו בקל וחומר מבורח וכתבו התוספות שיי"א שדין השכיר כדין עבד עברי לענין אם חלה אבל לא נראה להם כן אלא שהשכיר חייב להשלים כל ימי החולי :

1 **המוכר עצמו לעכו"ם אם לא נפדה אינו יוצא אלא ביובל**
שְׁנַאֲמַר [\(ויקרא כה-נד\)](#) 'וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָה וְיֵצֵא בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ' :

כסף משנה המוכר עצמו לעכו"ם וכו'. שם (דף ט"ו ע"ב) אם לא יגאל באלה כלומר בקרובים דכתיב לעיל מיניה או דודו או בן דודו וגוי רבי אומר באלה הוא נגאל ואין נגאל בשש ואע"ג דר"י הגלילי ורבי עקיבא פליגי ארבי ומפקי להאי באלה לאם פדאוהו קרובים או אחרים אם משתעבד להם או לא פסק רבינו כמותו משום דבתר הכי אמילתייהו דרבי יוסי ורבי עקיבא אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן זו דברי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא אבל חכמים אומרים הכל לשחרור מאן חכמים רבי היא דמפיק להאי באלה לדרשא אחרינא כלומר לומר באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש ומדאתא ר' חייא במסקנא דמילתא למימר זו דברי ר"י וכו' ואפקיה לרבי בלשון חכמים אלמא הלכתא כוותיה ס"ל :

ז הנמכר לעכו"ם אם לא השיגה ידו לגאל קרוביו פודין אותו וקרוב קרוב קודם שנאמר [\(ויקרא כה-מט\)](#) 'או דדו או בן דדו יגאלנו'. ובית דין כופין את קרוביו לפדותו שלא יטמע בעכו"ם. לא פדאוהו קרוביו או שאין ידם משגת מצוה על כל אדם מישראל לפדותו. ובין שפדאוהו קרובים בין שפדאוהו שאר אדם יצא לחרות. ויש לו ללוות ולגאל את עצמו מן העכו"ם. וגואל לחצאין. אבל הנמכר לישראל אין הקרובים פודין אותו ואין לזה וגואל ואינו גואל לחצאין. אלא כיצד דינו. אם השיגה ידו לתן כפי השנים הנותרות נותן ויוצא ואם לאו לא יצא:

כסף משנה ומ"ש וקרוב קרוב קודם. שם מימרא דרב נחמן בר יצחק ובתורת כהנים יליף לה מקרא. ומ"ש ובית דין כופין את קרוביו וכו'. שם ובכל וגוי גאולה תתנו לרבות בתים ועבד עברי ואוקמוה בעבד עברי הנמכר לעכו"ם ואמרינן התם דאף על גב דהא כתיב בתריה או דודו או בן דודו וגוי איצטריך האי קרא לקובעו חובה. ומ"ש לא פדאוהו קרוביו וכו' מצוה על כל אדם מישראל לפדותו. בגיטין פרק השולח (דף מ"ו ע"ב) תנן המוכר את עצמו ואת בניו לעכו"ם אין פודין אותם ואמרינן בגמ' והוא שמכרן ושנה ושילש משמע הא קודם לכן מצוה לפדותו. ומ"ש ובין שפדאוהו קרובים וכו'. כרבי דאמר התם הכל לשחרור כלומר בין קרובים בין שאר כל אדם ופסק רבינו כמותו מהטעם שכתבתי למעלה: ויש לו ללוות ולגאול את עצמו וכו'. תמהני על פסק זה ששם בגמרא (דף כ" ע"ב) אמרינן דבעא ר"ה מרב ששת עבד עברי הנמכר לעכו"ם נגאל לחצאין או לא ופשט ליה דאינו נגאל ולקמן בגמרא אמרינן עבד עברי הנמכר לעכו"ם יוכיח שיפה כחו ליגאל בשנה שנייה ואין לזה וגואל לחצאין ולא נראה לי הכרח אחר מאותה הסוגיא אלא שאחר שפשט רב ששת אמר אביי אם תמצא לומר נגאל לחצאין משכחת לה לקולא ולחומרא אלמא אביי דהוא בתראה לא ס"ל כפשיטותיה דרב ששת ואכתי קשיא שאין זה כדאי לדחות פשיטותיה של רב ששת ומצאתי לסמ"ג שכתב הנמכר לעכו"ם מסיק שם רב ששת שאין לזה וגואל וגם אינו נגאל לחצאין ויש לתמוה שלא שת לבו להביא דברי רבינו כמנהגו: אבל הנמכר לישראל אין הקרובים פודים אותו. שם (דף כ"א) עבד עברי הנמכר לישראל נגאל לקרובים או לא אליבא דרבי לא תיבעי לך דאמר ומה מי שאינו נגאל באלה אלמא לא מיפרק כלומר דאמר בברייתא שכתבתי לעיל שיכול ומה מי שאינו נגאל באלה בשש מי שנגאל באלה אינו דין שיגאל בשש ת"ל באלה באלה הוא נגאל ואינו נגאל

בשש למדנו דאליבא דרבי עבד עברי הנמכר לישראל אינו נגאל לקרובים ומפרש רבינו דהיינו שאין הקרובים חייבים לפדותו וכבר פסק רבינו הלכה כרבי. ומ"ש ואינו לוח וגואל ואינו גואל לחצאין:

ח אחד המוכר עצמו בין לישראל בין לעכו"ם ואחד שמכרוהו בית דין הרי זה מגרע מפדיונו ויוצא. כיצד. הרי שמכרוהו בששים דינרים ועבד ארבע שנים ומצאה ידו הרי זה נותן עשרים דינרים ויצא לחרות. וכן אם מכר עצמו בארבעים דינרין לעשר שנים הרי זה מגרע ארבעה דינרין לכל שנה שעבד ונותן הנשאר כסף או שוה כסף ויוצא. וכן הנמכר לעכו"ם מחשב הדמים לפי השנים הנשארות עד שנת היובל שנאמר [\(ויקרא כה-ט\)](#) 'וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היובל'. כיצד. מכר עצמו במאה ונשאר ליובל משנת מכירה עשר שנים מחשב עשרה לכל שנה שעבד וגרע הדמים ומשיב השאר כסף לא תבואה [\[ב\]](#) ולא כלים שנאמר [\(ויקרא כה-ט\)](#) 'כסף ממכרו' בכסף הוא נגאל מיד העכו"ם ואינו נגאל בשוה כסף:

כסף משנה אחד המוכר עצמו וכו'. כך שנינו שם במשנה וקונה את עצמו בשנים וביובל ובגרעון כסף והדרכים הללו נוהגים בכל מיני עבד עברי דסתם שנינו אותם חוץ מיוצא בשש שנים שפירש רבינו דלא הוי בנמכר לעכו"ם: ונותן הנשאר כסף או שוה כסף ויוצא. שם וקונה את עצמו בכסף תנא בכסף ובשוה כסף. ומ"ש וכן הנמכר לעכו"ם מחשב הדמים וכו'. מבואר בכתוב: ומ"ש ומשיב השאר כסף לא תבואה ולא כלים וכו'. בת"כ בכסף הוא נגאל ואינו נגאל לא בתבואה ולא בכלים ובירושלמי פרק קמא דקידושין והיה כסף ממכרו בכסף הוא נגאל ואינו נגאל לא בתבואה ולא בכלים בכל אתר את עביד שוה כסף ככסף והכא לית את עביד שוה כסף ככסף אמר ר' אבא מרי שניא היא ששנה עליו הכתוב כסף מכסף:

ט כל עבד עברי או עבריה שיצא בגרעון כסף והבריא והוסיפו דמיו או נשחף ופחתו דמיו מחשבין לו להקל עליו. כיצד. הרי שנמכר במאה והרי הוא עתה שוה מאתים אינו מחשב עם

אָדוֹנָיו אֶלָּא לְפִי מַאָּה. נִמְכָּר בְּמַאֲתַיִם וְהָרִי הוּא שְׂוֵה מַאָּה
מִחֻשָּׁב עִמּוֹ עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתְרוֹת לְפִי מַאָּה :

כסף משנה כל עבד עברי או עבריה שיצא בגרעון כסף וכו'. ברייתא בפרק
קמא דקידושין עלה כ' :

י הַנִּמְכָּר לְעַבְדֵי הַיָּשׁ לְגָאֵל עֲצָמוֹ לְחֻצְאִין כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
פְּעָמִים יִהְיֶה לְהַקְלֹת וּפְעָמִים לְהַחֲמִיר. כִּי צָד לְהַקְלֹת. קִנְיָה אוֹתוֹ
בְּמַאֲתַיִם וְנִשְׁחַף וְהָרִי הוּא עֵתָה שְׂוֵה מַאָּה וְנִתְּנוּ לוֹ חֲמִשִּׁים חֲצִי
דָּמִיו וְהִבְרִיא וְהָרִי הוּא שְׂוֵה מַאֲתַיִם נוֹתֵן לוֹ מַאָּה שֶׁהוּא חֲצִי
דָּמִיו הַנִּשְׁאָר וְיִצָּא. כִּי צָד לְהַחֲמִיר. קִנְיָה אוֹתוֹ בְּמַאֲתַיִם וְנִתְּנוּ לוֹ
חֲצִי דָּמִיו שֶׁהוּא מַאָּה וְנִשְׁחַף וְהָרִי עֵתָה שְׂוֵה מַאָּה נוֹתֵן לוֹ
חֲמִשִּׁים שֶׁהוּא חֲצִי הַנִּשְׁאָר וְנִמְצָא שֶׁנִּתְּנוּ מַאָּה וְחֲמִשִּׁים אַף
עַל פִּי שֶׁהוּא עֵתָה שְׂוֵה מַאָּה :

כסף משנה הנמכר לעכו"ם וכו' פעמים יהיה להקל ופעמים להחמיר וכו'.
שם (דף כ' ע"ב) אמר אביי אם תמצא לומר נגאל לחצאין משכחת לה לקולא
ולחומרא וכמו שכתב רבינו :

יא הָרַב שֶׁמַּחֵל לְעַבְדֵי עַל הַכֶּסֶף שֶׁנִּשְׁאָר לוֹ לְעַבְדֵי כְּנֻגְדוֹ אֵינּוּ
מְחוּלִין לוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ שְׁטָר שְׁחָרוּר. כִּי צָד. הָרִי שֶׁקִּנְיָהוּ בְּשִׁשִּׁים
וְעַבְדֵי שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם וְאָמַר לוֹ שְׂאָר הַדָּמִים מְחוּלִין לָּךְ לְךָ
לְדַרְכָּךְ לֹא נִפְטָר מִשְׁעֲבוּדוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ שְׁטָר :

כסף משנה הרב שמחל לעבד וכו'. שם אמתניתין הקונה עצמו בשטר אמרו
בגמרא (דף ט"ז) ה"ד אילימא שיחרור לימא ליה באפי תרי או באפי בי דינא
זיל אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין
גרעונו מחול :

יב אָדוֹן שֶׁמַּת אִם הַנִּיחַ בֶּן זָכָר הָרִי הָעֶבֶד עוֹבֵד הֵבֵן עַד סוּף
הַשָּׁשׁ אוֹ עַד סוּף הַשָּׁנִים שֶׁמְכָר עֲצָמוֹ לָהֶן אוֹ עַד שֶׁיִּפְגַּע בּוֹ יוֹבֵל
אוֹ עַד שֶׁיִּגְרַע פְּדִיוֹנוֹ וְיִתֵּן הַשְּׂאָר. אֲבָל אִם לֹא הַנִּיחַ בֶּן זָכָר הָרִי

זֶה יֵצֵא לְחֵרוֹת וְאֵינוֹ עוֹבֵד לֹא אֶת הַבַּת וְלֹא אֶת הָאִחַ וְאֵין צָרִיד לֹמַר שְׂאֵינוֹ עוֹבֵד שְׂאֵר הַיּוֹרְשִׁין. וְהַנִּמְכָּר לְגַר צָדֵק אוֹ לְעֵכוּ"ם אֶפְלוּ הֵבֶן אֵינוֹ עוֹבֵד אֶלָּא כִּיּוֹן שְׂמֵת הָאָדוֹן יֵצֵא לְחֵרוֹת. נִמְצְאָתָּ אוֹמֵר שְׂעֶבֶד עֲבָרִי נִקְנָה בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֶׁטֶר וְקוֹנָה אֶת עַצְמוֹ בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים. בְּשָׁנִים אוֹ בַּיּוֹבֵל אוֹ בְּגֵרְעוֹן כֶּסֶף אוֹ בְּשֶׁטֶר שְׁחֵרוּר אוֹ בְּמִיתַת אָדוֹן בְּלֹא בֶן וּבְעֵכוּ"ם אוֹ בְּגֵר אֶפְלוּ הֵנִיחַ בֶּן. מִצְוָה לֹמַר לוֹ צֵא בְּשַׁעַת יְצִיאָתוֹ. אֵף עַל פִּי שְׂלֵא אָמַר לוֹ הָרִי הוּא יוֹצֵא בְּחֻמְסִים. וְאֵינוֹ צָרִיד שְׂטֵר. אֶפְלוּ חָלָה וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצֵאת הַרְבֵּה אֵינוֹ חַיֵּב לוֹ כְּלוּם שְׂנֶאֱמַר (שְׁמוֹת כ"א-ב) יֵצֵא לְחַפְשֵׁי חֻמְסֵי:

כסף משנה אדון שמת אם הניח בן זכר וכו'. ברייתא שם (דף י"ז ע"ב) עבד עברי עובד את הבעלים ואינו עובד את הבת ובברייתא אחרת אמרו דאינו עובד את האב וכתב רבי לוי בן גרשון בפרשת משפטים שיתבאר מזה שאין האדון שליט למכור עבדו או לתתו לאחר: והנמכר לגר צדק או לעכו"ם וכו'. דין העכו"ם מפורש באותה ברייתא הנמכר לעכו"ם אינו עובד לא [את] הבעלים ולא את הבת ודין הגר צדק מפורש במציעא פרק איזהו נשך (דף ע"א) גר קונה עבד עברי ודינו כעכו"ם שאינו עובד לא את הבעלים ולא את הבת ולפי זה לא שנא אם הבעלים הורתו ולידתו שלא בקדושה או בקדושה ואפשר דהיינו טעמא שכיון שלא מצינו שיוכל לימכר לגר צדק אלא מדכתיב ונמכר לגר תושב הנמכר לגר הרי דינו כעכו"ם כשם שהעכו"ם אינו עובד לבנו כן אינו עובד לבן הגר ותפס רבינו גר צדק וכ"ש לגר תושב ותפס עכו"ם לומר שבענין זה שוה הוא לעכו"ם ואפשר עוד שהגר תושב בכלל עכו"ם הוא אבל קשה שהיה לנו להשוותו ג"כ לגאולת קרובים וללוה וגואל וגואל לחצאין ואפשר דהתם היינו טעמא כדי שלא יטמע בין העכו"ם מה שאין כן בגר צדק והא דאינו עובד את הבעלים לאו משום שלא יטמע הוא אלא גזירה היא דהא נרצע אינו עובד את הבעלים אע"ג שלא שייך ביה שמא יטמע הילכך יש לנו לומר שהוקשו לענין זה: מצוה לומר לו צא בשעת יציאתו וכו': אפי' חלה והוציא עליו רבו הוצאות וכו':

הלכות עבדים - פרק שלישי

א כָּל עֶבֶד עֲבָרִי הָרִי הָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזְוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ הַנְּשׂוּאָה לוֹ וְלֹא אַרוּסָה וְשׂוּמְרַת יָבֵם. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה מִתְּרַת לוֹ. אָבֵל אִם הִיתָה מְאִסּוּרִי לְאוּיִן אֶפְלוּ שְׁנֵיָה אֵינוֹ חַיֵּב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעַמֵּד עִמּוֹ. וְכֵן חַיֵּב בְּמִזְוֹנוֹת בָּנָיו וּבָנוֹתָיו. בְּמִכְרוּהוּ בֵּית דִּין נֶאֱמַר (שמות כא-ג) 'אִם בַּעַל אִשָּׁה הוּא וַיִּצָּא אִשָּׁה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שְׁכִינּוֹן שְׁנִקְנָה זֶה נִשְׁתַּעֲבָדָה אִשְׁתּוֹ. אָבֵל לֹא בָּא לְלַמֵּד אֶלָּא שֶׁהָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ. וּבְמוֹכַר עֲצָמוֹ נֶאֱמַר (ויקרא כה-מא) 'וַיִּצָּא מֵעַמְּךָ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. וּבְנִמְכָר לְעַכּוּ"ם נֶאֱמַר (ויקרא כה-נד) 'וַיִּצָּא בְּשֵׁנֵת הַיָּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. אֶחָד אִשָּׁה וּבָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ בְּשַׁעַת מְכִירָה אוֹ אִשָּׁה וּבָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ אַחַר מְכִירָתוֹ. וְהוּא שֶׁיִּקְחָנָה מִדַּעַת הָאָדוֹן. אָבֵל אִם לְקַחָהּ שְׁלֹא מִדַּעַת רַבּוֹ אֵינוֹ חַיֵּב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ:

ב אֵף עַל פִּי שֶׁהָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזְוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו אֵין לוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם כָּלוּם אֶלָּא הָרִי מַעֲשֵׂה הָאִשָּׁה וּמְצִיאָתָה לְבַעֲלָהּ. וְכָל שְׁזוּכָה הַבַּעַל בְּאִשְׁתּוֹ זוֹכָה זֶה אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עֶבֶד עֲבָרִי:

כסף משנה (א-ב) כל עבד עברי הרי האדון חייב וכו'. זה שחייב לזון אשתו ובניו פ"ק דקידושין (דף כ"ב) ובמכילתא נמי דריש הכי וקאמר תו יכול יהא חייב במזונות ארוסה ושומרת יבם תלמוד לומר אשתו להוציא שומרת יבם שאינה אשתו עמו להוציא ארוסה שאינה עמו: **אבל אם היתה מאיסורי לאוין וכו'.** יתבאר בסמוך: **במכרוהו בית דין נאמר וכו'.** פ"ק דקידושין (דף כ"ב) ויצא מעמד הוא ובניו אם הוא נמכר בניו [ובנותיו מין] נמכרים מכאן שרבו חייב במזונות בניו כיוצא בדבר אתה אומר אם בעל אשה הוא וכו' אם הוא נמכר אשתו מי נמכרת מכאן שרבו חייב במזונות אשתו: **אחד אשה ובנים שהיו לו בשעת מכירה וכו' עד וכל שזוכה הבעל באשתו זוכה זה.** הכל במכילתא דר"ש כתבה הרמב"ן בפרשת משפטים ז"ל אם בעל אשה הוא מה הוא חייב במזונותיו אף אשתו ובניו חייב במזונותיהם עדיין אני אומר אשה ובנים שהיו לו עד שלא לקחו רבו רבו חייב במזונותיהן וכו' ת"ל אם בעל אשה הוא וכו' שתי נשים כאן אחת עד שלא לקחו רבו ואחת משלקחו רבו יכול אפילו היתה

אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ת"ל ויצאה אשתו עמו אשה שראויה להתקיים עמו יצאה זו וכו' יכול אפילו נשא אשה שלא מדעת רבו תלמוד לומר הוא מה הוא מדעת רבו אף אשתו מדעת רבו יכול יהא מעשה בניו ובנותיו של רבו ת"ל הוא מעשה ידיו של רבו ואין מעשה בניו ובנותיו של רבו עד כאן בברייתא ורבינו תפס הברייתא כפשטה אף על פי שהרמב"ן פירש בה פירוש אחר כמבואר בפירוש התורה שלו. ומכל מקום לדברי רבינו צ"ע אם חייב במזונות בניו כשהם יותר מבני שש או לא. עוד צריך לדקדק שכתב בראש הפרק אבל אם היתה מאיסורי לאוין אפילו שנייה אינו חייב במזונותיה ומנא לן דשנייה נמי דהא לא הזכירו בברייתא אלא חייבי לאוין לחוד ועוד שכיון שמעמו דרשינן אשה הראויה לו לא ממעט אלא איסורי תורה אבל איסורי סופרים משמע שלא נתכוונה התורה למעט ואפשר דכיון דכל מילי דרבנן אסמכינהו אלאו דלא תסור ועוד דשניות ילפינן להו מושמרתם את משמרתי שפיר איכא למימר דמעטינהו קרא. ודע שאף על פי שבברייתא אמרו יכול יהא מעשה בניו ובנותיו של רבו וכו' ולא הזכירו מעשה ידי אשתו הוא הדין לאשתו אלא דחדא מינייהו נקט תדע מדקתני סיפא ת"ל הוא דמשמע דוקא הוא מעשה ידיו לרבו אבל לא אשתו ולא בניו :

ג מי שְׁמָכְרוּהוּ בֵּית דִּין יֵשׁ לְרָבוֹ לִתְּנוֹן לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית. בֵּין הָאָדוֹן בֵּין בְּנוֹ שֶׁל אָדוֹן אִם מֵת אָבִיו הָרִי זֶה נוֹתֵן לוֹ שְׁפָחָה. וְכוּפָהוּ עַל זֶה כְּדִי שְׂיֹלֵד מִמֶּנָּה עֲבָדִים. וְהָרִי הִיא מִתְּתָרֵת לוֹ כָּל יְמֵי עֲבָדוֹתוֹ שְׁנָאֵמֵר [\(שמות כא-ד\)](#) 'אִם אֲדַנְיוּ יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה' וְגו'. וְהַמוֹכֵר עֲצָמוֹ אֶסוּר בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית כְּשֶׁאֵר כָּל יִשְׂרָאֵל :

כסף משנה מי שמכרוהו בית דין וכו'. בפירקא קמא דקידושין (דף ט"ו) ובמכילתא אם אדוניו יתן לו אשה רשות וזהו שכתב רבינו יש לרבו כלומר הרשות ביד רבו. ומה שכתב בין בנו של אדון אם מת אביו הרי זה נותן לו שפחה. ומה שכתב וכופהו על זה. בפירקא קמא דקידושין (דף י"ד ע"ב) המוכר את עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית מכרוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה כנענית רבי אליעזר אומר זה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית וכו' מאי טעמא דתנא קמא מיעט רחמנא גבי מכרוהו בית דין אם אדוניו יתן לו אשה לו ולא למוכר עצמו ואידך לו בעל כרחו ואידך מכי משנה שכר שכיר נפקא דתניא כי משנה שכר שכיר עבדך שכיר אינו עובד אלא ביום עבד עברי בין ביום בין בלילה וכי תעלה על דעתך שעבד עברי עובד בין ביום בין בלילה והלא נאמר כי טוב לו עמך וכו' אמר רבי יצחק מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית : והמוכר עצמו אסור בשפחה כנענית וכו'. ברייתא פ"ק דקידושין (דף י"ד)

המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש וכו' המוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית מכרוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה כנענית ומפרשינן טעמא בגמ' דאמר קרא אם אדוניו יתן לו אשה לו ולא למוכר עצמו :

ד אין עבד עברי מתר בשפחה כנענית עד שתהיה לו אשה ישראלית ובנים. אבל אם אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית. ודבר זה קבלה הוא אפלו היה הנמכר [א] כהן הרי זה מתר בשפחה כנענית כל ימי עבדותו :

כסף משנה אין עבד עברי מותר בשפחה כנענית וכו'. ברייתא פ"ק דקידושין (דף כ') אם בגפו יבא בגפו יצא ר' אליעזר בן יעקב אומר יחידי נכנס יחידי יצא ואמר רב נחמן בר יצחק דה"ק יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית ומשנת ראב"י קב ונקי ועוד דרב נחמן בר יצחק פירש דבריו אלמא כוותיה סבירא ליה. ומ"ש אפילו היה הנמכר כהן וכו'. שם (דף כ"א) איבעיא להו עבד עברי כהן מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית וכו' רב אמר מותר ושמואל אמר אסור וידוע דהלכתא כרב באיסורי ועוד שרב נחמן הכריע שם שא"א לומר דאסור :

ה אם היו לו אשה ובנים אף על פי שמוסר לו רבו שפחה כנענית אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו שנקאמר (שמות כא-ג) 'אשתו עמו'. ואינו יכול לתן לו שתי שפחות. ולא לתן שפחה אחת לשני עבדיו העברים כדרך שנותן לכנעניים שנקאמר (שמות כא-ד) 'יתן לו אשה'. נרצע שמסר לו רבו שפחה כנענית והגיע יובל והיה רבו מסרב בו לצאת ואינו רוצה לצאת וקבל בו פטור שהרי נאסר בשפחה :

כסף משנה אם היו לו אשה ובנים וכו' ואינו יכול ליתן לו שתי שפחות וכו'. ומ"ש ולא ליתן שפחה אחת לשני עבדיו העברים. במכילתא ר"ע אומר אם אדוניו יתן לו אשה המיוחדת לו שלא תהא כשפחת הפקר : נרצע שמסר לו רבו וכו'. בפרק המניח (דף כ"ג) :

י המוכר עצמו אינו נרצע. אבל מכרוהו בית דין ועבד שש ולא רצה לצאת הרי זה נרצע ועובד עד שנת היובל או עד שימות האדון :

כסף משנה המוכר עצמו אינו נרצע וכו'. ברייתא פירקא קמא דקידושין (דף י"ד ע"ב) ופסק כתנא קמא דאמר המוכר עצמו אינו נרצע מכרוהו בית דין נרצע ויליף לה מדכתיב ורצע אדוניו את אזנו שלו ולא של מוכר עצמו :

ז אף על פי שהניח בן אין הנרצע עובד את הבן מפני השמועה למדו (שמות כא-ו) 'ועבדו', לו ולא לבנו. (שמות כא-ו) 'לעולם', לעולם ש' של יובל. נמצאת למד שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא ביובל ובמיתת האדון :

כסף משנה אף על פי שהניח בן וכו'. ברייתא שם :

ח עבד עברי [ב] כהן אינו נרצע מפני שנעשה בעל מוס והרי הוא אומר (ויקרא כה-מא) 'ושב אל משפחתי לחזקה שהיה בה. ואינו שב לשררה שהיה בה :

כסף משנה עבד עברי כהן אינו נרצע וכו'. ברייתא שם (דף כ"א) ופרק על אלו מומין (דף ל"ז) : ואינו שב לשררה שהיה בה. פלוגתא דר"מ ור' יהודה במכות סוף פרק אלו הן הגולין (דף י"ג) ופסק כרבי יהודה :

ט כיצד רוצעין. מביאו לבית דין של שלשה ואומר דבריו לפניהם ומגישו לסוף שש אל הדלת או אל המזוזה כשהן עומדין בבנין. בין דלת ומזוזה של אדון בין של כל אדם. ונוקב את אזנו הימנית בגופה של און במרצע של מתכת עד שיגיע לדלת שנאמר (דברים טו-יז) 'ונתת באזנו ובדלת'. ולא נאמר (שמות כא-ו) 'מזוזה' אלא שיהיה עומד בין אצל דלת בין אצל מזוזה. ומה מזוזה כשהיא עומדת אף דלת כשהיא עומדת. אבל הרציעה בדלת אף על פי שאין שם מזוזה. האדון הוא שרוצע

בְּעֲצָמוֹ שְׁנֵאָמַר (שמות כא-ו) 'וְרָצַע אֲדָנָיו לֹא בָנוּ וְלֹא שְׁלוּחוֹ וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאִין רוֹצְעִין שְׁנֵי עֲבָדִים כְּאֶחָד שְׂאִין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת :

כסף משנה מביאו לב"ד של ג'. במכילתא והגישו אדוניו אל האלהים אצל הדיינים שימלך במוכריו. ומ"ש לסוף שש. יתבאר בסמוך : ומ"ש אל הדלת או אל המזוזה כשהם עומדים בבניין. יתבאר בסמוך. ומ"ש בין דלת ומזוזה של אדון וכו' : ונוקב את אזנו הימנית. במכילתא ובפ"ק דקידושין (דף ט"ו) נאמר כאן און ונאמר להלן און מה להלן בימין אף כאן בימין. ומ"ש בגופה של און. פירוש בתנוך ולא בבשר וזה מחלוקת בפ"ק דקידושין ופסק כחכמים. ומ"ש במרצע של מתכת. פירוש בכל דבר שהוא של מתכת ובפ"ק דקידושין (דף כ"א ע"ב) אמרינן דאיכא מאן דאמר דבכל דבר שהוא נוקב רוצעין ורבי סבר דדוקא בדבר של מתכת ומשום דכתב קרא ולקחת דהיינו כלל במרצע פרט באזנו ובדלת חזר וכלל אנו דנין כעין הפרט מה הפרט של מתכת אף כל של מתכת אף אם אינו מרצע וידוע דהלכה כרבי מחבירו ובמכילתא סתם כרבי : עד שיגיע לדלת וכו'. פ"ק דקידושין (דף כ"ב) ת"ר אילו נאמר אזנו בדלת הייתי אומר וכו' ירצענה לאון מאבראי ויניחנה על הדלת וידקור כנגד אזנו בדלת ת"ל באזנו ובדלת הא כיצד דוקר והולך עד שמגיע אצל דלת ובמכילתא ונתת באזנו ובדלת אתה נותן אבל אי אתה נותן במזוזה או יעבור באזנו ובדלת תלמוד לומר ורצע אדוניו את אזנו אתה מעביר ואי אתה מעביר בדלת : ולא נאמר מזוזה אלא שיהיה עומד וכו' : ומה מזוזה כשהיא עומדת וכו'. בפירקא קמא דקידושין שם שומע אני בין עקורה בין שאינה עקורה תלמוד לומר מזוזה מה מזוזה מעומד כלומר דבלאו הכי לא מיקרי מזוזה אף דלת נמי מעומד : האדון הוא שרוצע וכו'. במכילתא ורצע אדוניו למה נאמר לפי שמצינו בכ"מ ששלוחו של אדם כמותו אבל כאן הוא ולא שלוחו : ואין רוצעין שני עבדים וכו'. פירקא קמא דסוטה עלה ח' :

2 (שמות כא-ה) 'וְאִם אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד' עַד שְׂאִמֵּר וַיִּשְׁנֶה. הָעֶבֶד עַד שְׂאִמֵּר כְּשֶׁהוּא עֶבֶד אֲבָל אִם אָמַר אַחַר שֵׁשׁ אִינוּ נִרְצָע עַד שְׂאִמֵּר וַיִּשְׁנֶה בְּסוֹף שֵׁשׁ בְּתַחֲלַת פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה. כִּיצַד. כְּגוֹן שְׁנֵשְׂאָר מִן הַיּוֹם שֶׁהוּא פְּרוּטָה מְדַמֵּי מְכִירְתּוֹ אוֹ יִתֵּר מְעַט. אֲבָל אִם נִשְׂאָר פְּחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה הָרִי זֶה כְּאוֹמֵר אַחַר שֵׁשׁ :

כסף משנה ואם אמר יאמר העבד וכו' עד הרי זה כאומר אחר שש. ברייתא פ"ק דקידושין (דף כ"ב) תניא בסיפרי פי' ראה על כן אנכי מצוך הדבר הזה היום ביום רוצעין ולא בלילה ונרמז בדברי רבינו שכתב שנשאר מן היום שוה פרוטה :

יא היתה לעבד שפחה כנענית ולו ממנה בנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר (דברים טו-טז) 'כי אהבך ואת ביתך'. לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר (שמות כא-ה) 'אהבתי את אדני את אשתי ואת בני'. הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך. רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע שנאמר כי אהבך. הוא חולה ורבו אינו חולה אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך. רבו חולה והוא אינו חולה או שיהיו שניהם חולים אינו נרצע שנאמר (דברים טו-טז) 'כי טוב לו עמך' עד שיהיו שניהם בטובה :

כסף משנה היתה לעבד וכו' עד שיהיו שניהם בטובה. ברייתא פ"ק דקידושין (דף כ"ב) כלשון רבינו : ומ"ש שניהם חולים. בעיא שם עמד בעינין והא איכא כלומר שהרי הוא שרוי כמו שרבו שרוי בין טוב ובין רע או דילמא כי טוב לו עמד בעינין והא ליכא תיקו ופסק רבינו להקל על העבד ולא יוכל להשתעבד בו אף אם העבד רוצה :

יב מה בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין. מוכר עצמו אינו נרצע ומכרוהו בית דין נרצע. מוכר עצמו אסור בשפחה כנענית ומכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית. מוכר עצמו נמכר לעכו"ם ומכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לישראל שנאמר (דברים יב) 'כי ימכר לך אחיד' אין בית דין מוכרין אותו אלא לך. מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לשש. מוכר עצמו אין מעניקין לו מכרוהו בית דין מעניקין לו :

כסף משנה מה בין מוכר עצמו וכו' עד מעניקין לו. ברייתא פ"ק דקידושין (דף י"ד ע"ב) כתבתי רובה למעלה וטעמיה ואחזור לכתבה כאן הטעם שמוכר

עצמו אינו נרצע למאמר הכתוב בעבד שמכרוהו ב"ד ורצע אדוניו את אזנו
אזנו ולא אזנו של מוכר עצמו ואמר הכתוב אם אדוניו יתן לו אשה לו ולא
למוכר עצמו ואמר עוד ועבדך שש שנים זה ולא מוכר את עצמו שיכול לימכר
יותר על שש ואמר עוד הענק תעניק לו ולא למוכר את עצמו וכבר כתבתי דר"א
פליג אכל הני ואומר ששניהם שוים וידוע דהלכה כתי"ק. **ומ"ש מכרוהו בית
דין אינו נמכר אלא לישראל וכו'.** בסיפרי מנין כשבית דין מוכרין אותו אינו
נמכר אלא לך תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי:

יג מפי השמועה למדו שאין האשה נרצעת וכן יראה מענין
הכתוב שהרי אומר בנרצע [\(שמות כא-ה\)](#) 'אהבתי את אדני את
אשתי ואת בני'. ומהו שנאמר [\(דברים טו-יז\)](#) 'ואף לאמתך תעשה
כך'. להעניק. שפשים שמצות עשה להעניק עבד עברי כך מעניק
אמה העבריה:

כסף משנה מפי השמועה למדו שאין האשה נרצעת וכו'. בסיפרי ואף לאמתך
תעשה כן להעניקה יכול אף לרציעה ת"ל ואם אמור יאמר העבד העבד ולא
אמה:

יד כל המשלח עבדו ואמתו ריקם עובר בלא תעשה שנאמר
[\(דברים טו-יג\)](#) 'לא תשלחנו ריקם' והרי הכתוב נתקו לעשה שנאמר
[\(דברים טו-יז\)](#) 'העניק תעניק לו'. אחד היוצא בסוף שש או שיצא
ביובל או במיתת האדון וכן האמה העבריה שיצאת באחד
מכל אלו או בסימנין הרי אלו מעניקין להם. אבל היוצא
בגרעון כסף אין מעניקין להם שנאמר [\(דברים טו-יג\)](#) 'וכי תשלחנו
חפשי מעמד' וזה לא שלחו חפשי אלא העבד נתן שאר הדמים
שנשאר לו לעבד בהן ואחר כך יצא. [\(דברים טו-יז\)](#) 'העניק תעניק לו
מצאנך מגרנד ומיקבד' בענין צאן גרן ויקב דברים שיש בהם
ברכה מחמת עצמן הוא שחיב להעניק לו מהם אבל הכספים
והבגדים אינו ^[ג] חיב לתן לו מהם. וכמה נותן לו אין פחות
משוה שלשים סלע בין ממין אחד בין ממנין הרבה כשלשים
של קנס העבד שנאמר בו [\(שמות כא-לב\)](#) 'יתן לאדניו'. בין שנתברך

הַבַּיִת בְּגִלְלוֹ בֵּין שְׁלֹא נִתְבָּרַךְ שְׁנֵאמַר הָעֲנִיק תִּעְנִיק לוֹ מִכָּל
מְקוֹם. אִם כֵּן לָמָּה נֶאמַר [\(דברים טו-ג\)](#) 'אֲשֶׁר בֵּרַכְדָּ' הַכֹּל לְפִי
הַבְּרָכָה תֵּן לוֹ :

כסף משנה כל המשלח עבדו ואמתו ריקם עובר בל"ת. פשוט הוא. ומה שכתב
והרי הכתוב נתקו לעשה. טעמו משום דהוי כמו שילוח הקן דכתיב לא תקח
האם על הבנים שלח תשלח את האם ותנן בסוף חולין דלחכמים הוי לאו
שניתק לעשה: אחד היוצא בסוף שש וכו' עד ואח"כ יצא. ברייתא פ"ק
דקידושין (דף י"ז) וכת"ק ופירש הטעם בגמרא כדברי רבינו: העניק תעניק
לו וכו'. ברייתא שם יכול לא יהו מעניקין אלא מצאן גרין ויקב מנין לרבות כל
דבר ת"ל אשר ברכך וגו' אי"כ מה ת"ל צאן גרין ויקב לומר לך מה צאן גרין ויקב
מיוחדים שישנן בכלל ברכה אף כל שישנן בכלל ברכה יצאו כספים דברי ר"ש
ראב"י אומר יצאו פרדות כלומר וכל שכן כספים ור"ש פרדות משבחן
בגופייהו ופסק רבינו כר"ש דמסתבר טעמיה: וכמה נותן לו. שם פלוגתא
דר"מ אמר ט"ו סלעים ור"ש חמשים ור"י אמר שלשים ופסק כר"י דה"ל ר"ש
ור"י תרי לגבי ר"מ דלתרווייהו בעי טפי מט"ו ולענין חמשים דאמר ר"ש ה"ל
ר"מ ור"י תרי לגבי ר"ש. וכתב בין ממין אחד וכו'. לאפוקי מר"מ שדקדקו
בגמרא מדבריו שצריך ליתן לו מכל המינין ור"י שאין לדקדק כן מדבריו
משמע דבין ממין אחד בין ממינין הרבה: בין שנתברך הבית וכו'. ברייתא שם
וכת"ק:

טו אִם בָּרַח וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל כְּשֶׁהוּא בּוֹרַח וַיֵּצֵא לְחָרוֹת אֵינּוּ חֲתִיב
לְהָעֲנִיקוֹ שְׁנֵאמַר [\(דברים טו-ג\)](#) 'וְכִי תִשְׁלַחְנֹוּ וְגוֹ'. עֲנַק עֶבֶד עֲבָרִי
לְעַצְמוֹ וְאֵין בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה הֵימְנוֹ. וְעֲנַק אִמָּה הָעֲבָרִיָּה וְכֵן
מְצִיאָתָהּ לְאֲבִיהָ. וְאִם מֵת אֲבִיהָ קִדָּם שְׂיָבוֹא לְיָדוֹ הָרִי הֵן שֶׁל
עֲצָמָה וְאֵין לְאֲחִיהָ בָּהֶם כָּלוּם שְׂאֵין אָדָם מוֹרִישׁ זְכוֹת שְׂיִישׁ לוֹ
בְּבִתּוֹ לְבָנוֹ :

כסף משנה אם פגע בו יובל וכו'. ברייתא שם: ענק ע"ע לעצמו וכו'. ברייתא
שם. וענק אמה וכו'. ג"ז שם ברייתא: ואם מת אביה וכו'. שם תני חדא ענק
אמה העבריה לעצמה ותני חדא ענק אמה העבריה לאביה וכו' ל"ק הא
דאיתיה לאב הא דליתיה לאב כו' לעצמה ולא לאחין לפי שאין אדם מוריש
זכות בתו לבנו. ויש לדקדק על מ"ש ואם מת האב קודם שיבא לידו משמע
שאע"פ שבא לידה אינו מורישו וברישו נערה שנתפתתה משמע שהוא מורישו

הלכות עבדים - פרק רביעי

א אָמָה הָעֵבֶרֶיָה הִיא הַקְּטָנָה שֶׁמְכָרָה אָבִיהָ. וּמִשְׁתַּבֵּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אַחַר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְתַעֲשֶׂה נַעֲרָה אֵינֹו יָכוֹל לְמַכְרָהּ אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת בָּהּ. וַיֵּשׁ לוֹ לְקַדְּשָׁהּ לְכָל מִי שְׁיִרְצָה. אֶף הַקְּטָנָה שֶׁהִיא אֵילֹוֹנִית בְּסִימְנֶיהָ וְאֵינָה רְאוּיָה לְהִבָּאת שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת יֵשׁ לְאָבִיהָ לְמַכְרָהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטָנָה. אָבֵל הַטְּמֻטּוֹם וְהָאֲנָדְרוֹגִינוֹס אֵינֹו נִמְכָּר לֹא כְּעֶבֶד עֵבֶרִי וְלֹא כְּדִין הָאָמָה הָעֵבֶרֶיָה:

כסף משנה אמה העבריה היא הקטנה שמכרה וכו'. בפרק אלו נערות (כתובות דף מ' ע"ב) תני קטנה מבת יום אחד עד שתביא שתי שערות יש לה מכר וכו' משתביא שתי שערות וכו' אין לה מכר ובריש פרק ט' דערכין (דף כ"ט ע"ב) מייתי לה מקל וחומר השתא מכורה כבר יוצאה [בסימנין] שאינה מכורה על אחת כמה וכמה שאין יכול למכרה וקרוב לזה איתא במכילתא: אף הקטנה שהיא איילונית וכו'. בריש פירקא קמא דקידושין (דף ד') מייתי לה מדכתב רחמנא ויצאה חנם וכו' ודרשינן ויצאה חנם אלו ימי נערות אין כסף אלו ימי בגרות ופריך דלכתוב רחמנא נערות ותו לא איצטריך למכתב בגרות דכי נפקא לה מנערות בגרות מאי בעיא גביה ואמרינן דאילו לא כתב אלא נערות ה"א דאתיא סימני נערות הוו זבינה זבינא דלא אתיא סימני נערות לא הוו זבינה זבינא לכך איצטריך לומר דיש שיוצאה בבגרות אף על פי שאין לה נערות והיינו איילונית וממילא שמעינן דזבינה זביני: אבל הטומטום. בתוספתא דבכורים פרק בתרא:

ב אֵין הָאָב רִשָּׁאי לְמַכֵּר אֶת בִּתּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָעֵנִי וְלֹא נִשְׂאָר לוֹ כְּלוּם לֹא קָרְקַע וְלֹא מְטַלְטְלִין וְאֶפְלוּ כְּסוֹת שְׁעָלָיו. וְאֶף עַל

פִּי כֹן כּוֹפִין אֶת הָאֵב לַפְדוּתָהּ אַחַר שְׂמֹכְרָהּ מְשׁוּם פָּגַם
מִשְׁפָּחָהּ. בָּרַח הָאֵב אוֹ שְׁמֵת אוֹ שְׁלֹא הָיָה לוֹ לַפְדוּתָהּ הָרִי זוֹ
עוֹבְדַת עַד שְׁתַּצָּא :

כסף משנה אין האב רשאי למכור וכו'. פרק קמא דקידושין (דף כו.). כמה קשה
אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר מטלטליו
ושדותיו ואח"כ מוכר בתו ואמרינן התם דיוזיף ברביתא ולא ליזבון ברתיא
משמע מכאן דאין לו למכרה עד בלתי השאיר לו שריד : ואעפ"כ כופין את
האב וכו'. שם (דף י"ח) ומפדין אותה בעל כרחו ואסיקנא דהיינו בע"כ דאב
ואיכא למידק דהא פריך לאביי א"ה ע"ע נמי נכפינהו לגבי משפחה משום פגם
משפחה הדר אזיל ומזבין נפשיה ה"נ הדר אזיל ומזבין לה הא קתני אינה
נמכרת ונשנית ומנו ר"ש היא ומאחר שפסק רבינו בסוף פרק זה דמוכר ושונה
כתנא קמא הוה ליה למיפסק דאין מפדין אותה בע"כ ואפשר שהוא ז"ל סובר
דלא דמי ע"ע לאמה דבע"ע איכא למיחש דאזיל ומזבין נפשיה ואכיל להו
לדמי על דעת שבני משפחה יפדוהו והדר אזיל ומזבין נפשיה כמה פעמים על
סמך זה ונמצא מפסיד לגבי משפחה אבל גבי אמה שלאב המוכר אנו כופין
שיפדנה כי כייפינן ליה אפילו מאה פעמים ליכא הפסד במילתא א"נ דגבי אמה
כיון דאין האב רשאי למוכרה אלא א"כ העני ולא נשאר לו כלום ליכא למימר
הדר מזבין לה דאי אית ליה ממונא לא מצי מזבין לה ואי לית ליה ליזבין
וליזבין ובדין דהוה מצי לשנויי ליה דשאני עבד עברי מאמה העבריה אלא
דאהדר ליה לפום שיטתיה דמשוה להו ועי"ל דניחא ליה לאוקומיה כר"ש
משום דסיפא דברייתא אתי כוותיה אבל אה"נ דלתנא קמא דר' שמעון נמי
מפדין אותה בע"כ דאב : ברח האב וכו' עובדת עד שתצא. כלומר באחד
מהדרכים שנזכיר אבל אין כופין את הקרובים לפדותה שכבר נתבאר רפ"ג
שרבינו פוסק כרבי דאמר דנמכר לישראל אין כופין לקרובים לפדותו :

ג אָמָה הָעֵבֶרְיָה נִקְנִית בְּכֶסֶף אוֹ בְשֵׁוּה פְּסָף וּבְשֵׁטֶר וְאִינָהּ
נִקְנִית בְּפְרוּטָה מִפְּנֵי שְׂצָרִיף לְקִנּוּתָהּ בְּדָמִים שְׂרָאוּיִין לְגִרְעוֹן
כְּדִי שְׁתִּגְרַע פְּדִיוֹנָה וְתַצָּא. פִּיצַד בְּשֵׁטֶר. כּוֹתֵב עַל הַנֶּזֶר אוֹ עַל
הַחֶרֶס בְּתֵי מְכוּרָה לָף בְּתֵי קִנּוּיָה לָף וְנוֹתֵן בְּיַד הָאֲדוֹן. וּשְׂטֶר
אָמָה הָעֵבֶרְיָה הָאֵב כּוֹתְבוֹ :

כסף משנה אמה העבריה נקנית וכו'. משנה פ"ק דקידושין (דף י"ד ע"ב) ע"ע
נקנה בכסף ובשטר ובגמרא (דף י"ו) והפדה מלמד שנקנית בכסף ושוה כסף

ככסף כמ"ש רפ"ב ושטר ילפינן לה מדכתיב לא תצא כצאת העבדים אבל נקנית בקניין העבדים ולמדנו שיהיה בשטר ולא בחזקה לפי שכתוב אם אחרת הקישה הכתוב לאחרת הנקנית בשטר : ואינה נקנית בפרוטה וכו'. קשה דהא לא ילפינן דנמכר לישראל נקנה בכסף אלא מדכתיב והפדה והוקש עברי לעבריה ומהאי ילפינן נמי גרעון כסף וכיון שכן היה לנו לומר דגם נמכר לישראל לא יקנה בפרוטה כמו אמה ואיני רואה דבר מתיישב בזה רק ששאלו בגמרא (דף י"ד ע"ב) ע"ע נקנה בכסף מנ"ל אמר קרא מכסף מקנתו אשכחן ע"ע הנמכר לעכו"ם וכו' נמכר לישראל מנ"ל אמר קרא והפדה והוקש עברי לעבריה מדכתיב כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה אשכחן מכרוהו ב"ד מוכר עצמו מנ"ל יליף שכיר שחיר הניחא למאן דיליף וכו' אלא למאן דלא יליף שכיר מאי איכא למימר אמר קרא וכי תשיג וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון כלומר וכי תשיג כתוב בנמכר לעכו"ם ולעיל מיניה כתיב נמכר לישראל ואף ע"ג דבגמרא לא אשכחן בתר הכי תנא דיליף שכיר שחיר אלא כולהו ילפי מ"מ מדכתיב וכי תשיג מצינן למילף דכיון דאיכא כסף דהיינו פרוטה נקנה בכך : ושטר אמה העבריה האב כותבו. כבר כתבתי רפ"ב שהוא מחלוקת רב הונא ורב חסדא ופסק כרב חסדא דיליף דנקנית בשטר מלא תצא כצאת העבדים וא"כ כשם שמוכר העבד או הקרקע כותב השטר ואומר שדי או עבדי מכור לך או קנוי לך ואינו נכתב בלשון הקונה לומר שדך מכורה לי [כך במוכר בתו] ומה שלמדנו מאם אחרת הקישה הכתוב אינו אלא גילוי בעלמא ובירושלמי פרק קמא דקידושין סדר מכירה כך הוא אני פלוני מכרתי בתי לפלוני :

ד אָמָה הָעֵבֶרֶיָה עוֹבְדַת שֵׁשׁ שָׁנִים כְּעֶבֶד שְׁמֻכְרוֹהוּ בֵּית דִּין שְׁנָאֲמַר (דברים טו-יב) 'כִּי יִמָּכַר לְךָ אֶחִיךָ הָעֵבֶרֶי אוֹ הָעֵבֶרֶיָה'. וְיוֹצֵאת בְּתַחֲלַת שָׁבַע. וְאִם פָּגַע בָּהּ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שֵׁשׁ יוֹצְאָה חֲנָם כְּעֶבֶד. מֵת הָאָדוֹן אִף עַל פִּי שְׁהֵנִיחַ בֶּן יוֹצְאָה חֲנָם כְּנִרְצָע שְׁנָאֲמַר (דברים טו-יז) 'וְאִף לְאִמָּתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן'. וְכֵן מְגַרְעַת מִפְּדִיּוֹנָהּ וְיוֹצְאָה. וְאִם כָּתַב לָהּ שֵׁטֶר שְׁחָרָר וּמָחַל עַל הַשְּׂאָר יוֹצְאָה חֲנָם כְּעֶבֶד :

כסף משנה אמה העבריה עובדת שש וכו'. משנה פרק קמא דקידושין (דף י"ד ע"ב) עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה את עצמו בשנים וביובל ובגרעון כסף יתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין כלומר יתירה עליו שקונה את עצמה בכל אלו ובסימנין : מת האדון אף על פי שהניח בן וכו'.

ברייתא שם (דף י"ז ע"ב) והקשו והרי דרשנו ואף לאמתך להענק כמוזכר בדברי רבינו פ"ג ותירצו א"כ נכתוב רחמנא ואף לאמתך מאי תעשה ש"מ תרתי: **וכן מגרעת מפדיונה וכו'.** זה פשוט דעיקר גרעון בה כתיב דמדכתיב והפדה דמשמע שאף האדון מסייע בפדיונה למדנו שקונה את עצמה בגרעון כסף שהוא מנכה לשני עבודתה המגיע לפי דמי קניינה. ומ"ש **רבינו וכן קאי למה שכתב שיוצאה בתחלת שבע וביובל ובמיתת האדון: ואם כתב לה שטר שחרור וכו'.** ברייתא שם בעבד עברי כתבתיה למעלה וכיון שהוקשו עברי לעבריה למדנו שגם היא קונה את עצמה בשטר:

ה יתרה אמה העבריה שהיא יוצאה בסימנין. פיצד. כגון שהביאה סימנין ונעשית נערה יוצאה לחרות בלא כסף אפלו הביאה סימנין מאחר יום שלקחה הרי זו יוצאת לחרות שפאמר [\(שמות כא-יא\)](#) 'ויצאה חנם' רבה לה הכתוב יציאה אחרת בחנם יתר על העבד. מפי השמועה למדו שהיא הבאת סימני נערות. ותחזור לרשות אביה עד שתבגר ותצא מרשות אביה. היתה הבת אילונית שאין לה ימי נערות אלא יוצאת מקטנותה לבגר כיון שבגרה תצא לחרות:

כסף משנה יתירה עליו אמה העבריה וכו'. משנה שם (דף ד') ובריש מכילתין לייף לה מדכתיב ויצאה חנם אלו ימי נערות: היתה הבת אילונית וכו'. בריש קידושין אמרו דאע"ג דלא הוה קרא אילו הוה ס"ד דנמכרת ה"א דנפקא מק"ו ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון בגרות שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון וקרא דאין כסף אלו ימי בגרות לא איצטריך אלא לשיכול למוכרה מ"מ השתא דכתיב קרא למדנו כן בין מק"ו בין מקרא:

א אין אמה העבריה יוצאה בראשי איברים שפאמר [\(שמות כא-י\)](#) 'לא תצא פצאת העבדים'. וכן עבד עברי אם הפיל לו שנו או סמא לו עינו משלם לו כדן החובל בחברו כמו שפארנו בהלכות חובל. נמצאת למד שאמה העבריה נקנית בשני דברים בכסף או בשטר. וקונה עצמה בששה דברים בשנים וביובל ובגרעון כסף ובשטר שחרור ובמיתת האדון ובסימנין:

כסף משנה אין אמה העבריה יוצאה בראשי איברים וכו'. כך אמרו פ"ק (דף י"ו) והקשו והא אפיקתיה לאבל נקנית בקניין העבדים וכמו שכתבתי למעלה ותירצו א"כ לימא קרא לא תצא כעבדים מאי כצאת שמע מינה תרתי: **וכן עבד עברי וכו'**. אף על פי שלא מצאתי כן בפירוש אפשר ללמדו מדאיתקש עברי לעבריה וכמוזכר לעיל: **נמצאת למד וכו'**. פשוט הוא ונתבאר במה שקדם:

י יעד אותה האדון לעצמו או לבנו הרי היא כשאר ארוסות ואינה יוצאה באחד מכל אלו אלא במיתת הבעל או בגט. ומצות יעוד קודמת למצות פדיה. כיצד מצות יעוד. אומר לה בפני שנים הרי את מקדשת לי הרי את מארסת לי הרי את לי לאשה אפלו בסוף שש סמוך לשקיעת החמה. ואינו צריך לתן לה פלוס שמעות הראשונות לקדושין נתנו ונוהג בה מנהג אישות ואינו נוהג בה מנהג שפחות. ואינו מיעד שתים כאחת שנקאמר (שמות כא-ח) 'יעדה'. וכיצד מיעדה לבנו. אם היה בנו גדול ונתן רשות לאביו ליעדה לו הרי האב אומר לה בפני שנים הרי את מקדשת לבני:

כסף משנה יעד אותה האדון לעצמו וכו'. פרק קמא דקידושין (דף י"ח) ברייתא ע"ע יוצא בשנים וביובל מה שאין כן בעבריה ואוקמה רב ששת כגון שיעדה יעדה פשיטא גיטא בעיא מהו דתימא לא ליבטלא הני הלכתא מינה קמ"ל: **ומצות יעוד קודמת וכו'**. משנה ספ"ק דבכורות (דף י"ג): **כיצד מצות יעוד וכו' עד ואינו נוהג בה מנהג שפחות**. ברייתא פ"ק דקידושין (דף י"ט ע"ב) כלשון רבינו. **ומ"ש סמוך לשקיעת החמה** פירוש אע"פ שאין בנשאר מהיום שיעור ששוע עבודתו פרוטה לפי שמעות הראשונות כלומר מעות שנתן האדון לאביה לקידושין ניתנו וכל שאמר לה כן בתוך שש הוה ליה ייעוד למפרע משעת מכירה ולכך אע"פ שהוא סמוך לשקיעת החמה אינו צריך ליתן לה כלום ואע"פ שר' יוסי ברבי יהודה חולק שם ואומר דמעות הראשונות לא לקידושין ניתנו הלכה כת"ק: **ואינו מיעד שתים וכו'**. במכילתא: **וכיצד מיעדה לבנו אם היה בנו גדול**. בפ"ק דקידושין (דף י"ט) בעי ר"ל מהו שייעד לבנו קטן וכו' ת"ש דאמר ר' ינאי אין יעוד אלא בגדול:

ח אין האָדון מײַעד אָמה העֵבְרִיָה לאַ לוֹ וְלֹא לְבָנוּ אֶלָּא מִדְּעַתָּה אַף עַל פִּי שְׁכָבֶר קִבֵּל אֲבִיָּה מְעוֹתֶיהָ שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר (שמות כא-ח) 'יַעֲדָה' מִדְּעַתָּה. וְאִם מֵת הָאָדוֹן אֵין בָּנוּ יוֹכֵל לַיַּעֲדָה לוֹ שְׁהָרִי יוֹצֵאָה לְחָרוֹת בְּמִיתַת הָאָדוֹן :

כסף משנה אין האדון מייעד וכו'. פ"ק דקידושין שם ואמר ר"נ בר יצחק דרשינן הכי מדכתיב יעדה שהוא לשון דיעה דרשינן שהוא צריך להודיעה והיינו כדי שתתרצה שאל"כ מה תועלת יש בהודעתה : **אם מת האדון וכו'**. זה פשוט :

ט היעוד כְּאִרוֹסִין וְאִינוּ כְּנִשׁוּאִין לְפִיכָךְ אֵינוּ מִתְטַמָּא לָהּ וְלֹא יִרְשְׁנָה וְלֹא מִפֶּר נְדָרֶיהָ עַד שֶׁתִּכַּנַּס לְחַפָּה. (שמות כא-יא) 'וְאִם שָׁלַשׁ אֶלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ', לֹא יַעֲדָה לוֹ וְלֹא יַעֲדָה לְבָנוּ וְלֹא נִפְדִית בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף, וְיִצְאָה חֲנָם בְּהִבָּאת סִימָנִין כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ :

כסף משנה הייעוד כאירוסין וכו'. בעיא דאיפשיטא פ"ק דקידושין (דף י"ח ע"ב) : **אם שלש אלה וכו'**. איני רואה מה צורך לרבינו לכתוב דברים אלו אלא שהשלים לבאר הפסוק שהתחיל לבאר אשר לא יעדה :

י יָתֵר עַל אוֹתָן הַדְּרָכִים שְׁקוֹנָה בְּהֵן עֲצָמָה כְּעֶבֶד עֵבְרִי. אֵין הָאָדוֹן יָכוֹל לְמַכֵּר אֶמָּה הָעֵבְרִיָּה וְלֹא לְתַנָּה לְאִישׁ אַחֵר בֵּין רְחוֹק בֵּין קְרוֹב וְאִם מָכַר אוֹ נָתַן לֹא עָשָׂה כְּלוּם שְׁנֵאמַר (שמות כא-ח) 'לְעַם נְכָרִי לֹא יִמָּשַׁל לְמַכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָּהּ'. וְכֵן עֶבֶד עֵבְרִי לֹא יָכוֹל לְמַכְרוֹ לְאַחֵר וְלֹא לְתַנּוֹ. וְיִרְאֶה לִּי שְׁלֵא הַצָּרָךְ הַפְּתוּב לְאַסֵּר דָּבָר זֶה [בְּאִמָּה] אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לַיַּעֲדָה לְבָנוּ לְכָךְ נֵאמַר לְעַם נְכָרִי לֹא יִמָּשַׁל לְמַכְרָה :

כסף משנה אין האדון יכול למכור וכו'. במכילתא : **וכן עבד עברי**. מהיקשא דכי ימכר לך אחיך העברי או העבריה : **ויראה לי וכו'**. כלומר דדבר פשוט הוא שלא ימכרו ממכרת עבד כלומר לימכר ולחזור אותו האדון למוכרו אלא שהוצרך לפרש כן באמה לפי שמצינו שנתנה לו תורה רשות ליעדה לבנו סד"א כיון שיכול ליעדה לאחר שאינו אדון מה לי בנו מה לי אחר קמ"ל :

יא אין אַמָּה הָעֵבְרִיָּה נִמְכָּרֶת אֶלָּא לְמִי שֵׁישׁ לָהּ עָלְיוֹ אוֹ לְבָנוֹ קִדּוּשֵׁין כְּדִי שְׂתֵּהֵא רְאוּיָה לְיַעוּד. כִּי־צַד. מוֹכֵר אָדָם אֶת בֵּיתוֹ לְאָבִיו שְׂאָף עַל פִּי שְׂאִין הָאָדוֹן יָכוֹל לְיַעְדָּהּ לוֹ רְאוּיָה הִיא לְבָנוֹ שְׁהָרִי הָאָמָּה בֵּית אָחִיו. אָבֵל אֵינּוּ יָכוֹל לְמַכֵּר אֶת בֵּיתוֹ לְבָנוֹ מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ רְאוּיָה לְאָדוֹן שְׁהָרִי הִיא אָחוּתוֹ וְלֹא לְבָנוֹ מִפְּנֵי שְׁהִיא אָחוּת אָבִיו :

כסף משנה אין האמה העבריה נמכרת וכו' עד קידושין תופסין בהם. פירקא קמא דקידושין (דף כ'): :

יב יש לְאָדָם לְמַכֵּר בֵּיתוֹ לְפְסוּלִין כְּגוֹן אֶלְמָנָה לְכַהֵן גָּדוֹל גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּט שְׂאָף עַל פִּי שְׁהוֹן בְּלֹאוֹ קִדּוּשֵׁין תוֹפְסִין בָּהוֹן :

יג הַמְקַדֵּשׁ אֶת בֵּיתוֹ כְּשֶׁהִיא קֶטְנָה וְנִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה אֵינּוּ יָכוֹל לְמַכְרָהּ שְׂאִין אָדָם יָכוֹל לְמַכֵּר אֶת בֵּיתוֹ לְשִׁפְחוֹת אַחֵר אִישׁוֹת. אָבֵל מוֹכְרָהּ לְשִׁפְחָה אַחֵר שִׁפְחוֹת. כִּי־צַד. מְכָרָהּ לְשִׁפְחוֹת תַּחֲלָה וְיַעַד אוֹתָהּ הָאָדוֹן וּמֵת הָאָדוֹן אוֹ גְּרָשָׁה וְחִזְרָה לְרִשׁוֹת הָאָב כְּשֶׁהִיא קֶטְנָה הָרִי הָאָב מוֹכְרָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה אֶפְלוֹ לְכַהֵן. וְכֵן אִם נִפְלָה לְפָנֵי יָבָם מִן הַיַּעוּד וְחִלַּץ לָהּ אָף עַל פִּי שְׁהִיא חִלּוּצָה פְּסוּלָה מִפְּנֵי שְׁהִיא קֶטְנָה הָרִי נִפְסְלָה מִן הַכְּהֻנָּה וַיֵּשׁ לוֹ לְמַכְרָהּ לְכַהֵן הוֹאִיל וְקִדּוּשֵׁין תוֹפְסִין בָּהּ כְּמוֹ שְׁנִתְבְּאָר :

כסף משנה המקדש את ביתו וכו' עד כמו שביארנו. ברייתא שם ופסק כת"ק אלא דאיכא למידק דאמרינן התם (דף י"ח ע"ב) אפלוגתא דתי"ק ור"ש ובפלוגתא דהני תנאי דתניא בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה דברי ר"ע ר"א אומר כיון שבגד בה שוב אינו רשאי למוכרה כלומר ותי"ק כר"ע ומשמע דה"פ כיון שפירש טליתו עליה האדון לשם יעוד שוב אין האב רשאי למוכרה וא"כ היאך פסק דאם יעד אותה האדון ומת האדון או גירשה וחזרה לרשות האב הרי האב מוכרה פעם שנייה ושמא י"ל דרבינו היה מפרש כיון שפירש טליתו עליה היינו אם קידשה לאחר אבל אם יעדה אדון אה"נ שרשאי למוכרה דס"ל מוכרה לשפחות אחר שפחות :

יד המוכר את בתו ויצאה בשנים או ביובל או בגרעון כסף ועדין היא קטנה יש לו לחזר ולמכרה פעם שניה כמו שבארנו:

כסף משנה המוכר את בתו ואח"כ הלך וקידשה וכו'. שם (דף י"ט ע"ב) גבי הא דתניא דמיעדה אפילו בסוף שש סמוך לשקיעת החמה משל לאומר לאשה תתקדשי לי מעכשיו לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמקודשת לראשון:

טו המוכר את בתו ואחר כך הלך וקדשה לאחר אם רצה האדון ליעד מיעד ואם לא יעד האדון לא לו ולא לבנו כשתצא מרשות האדון יגמרו קדושיה ותעשה אשת איש:

טז המוכר את בתו ופסק על האדון על מנת שלא ליעד אותה אם רצה האדון ליעד מיעד שהתנה על מה שכתוב בתורה שתנאו בטל:

כסף משנה המוכר את בתו ופסק וכו'. ברייתא שם פירקא קמא דקידושין ופסק כחכמים דפליגי ארבי מאיר:

הלכות עבדים - פרק חמישי

א עבד כנעני נקנה בחמשה דברים וקונה את עצמו בשלשה. נקנה בכסף או בשטר או בחזקה או בחליפין או במשיכה. וקונה את עצמו בכסף או בשטר או בראשי איברים. ועבד קטן הרי הוא כבהמה ונקנה במשיכה כמשיכת הבהמה. וכבר בארנו בתחלת ספר זה כל הדרכים שהעבדים נקנין בהן:

כסף משנה עבד כנעני נקנה וכו' נקנה בכסף או בשטר או בחזקה. משנה פ"ק דקידושין (דף כ"ב ע"ב) עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. ומ"ש או בחליפין. שם תנא אף בחליפין. ומה שכתב או במשיכה. שם אמר שמואל עבד כנעני נקנה במשיכה: וקונה את עצמו וכו'. יתבאר בסמוך: ועבד קטן וכו'. פרק קמא דקידושין שם אמר רב אשי עבד קטן כבהמה דמי:

ב כיצד קונה את עצמו בכסף. כגון שנתן אחד לרבו [א] מעות ואמר לו על מנת שיצא עבדך בהם לחרות כיון שקבל הרב את הכסף או שוה כסף יצא העבד לחרות. ואין צריך דעת העבד שזכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו. וכן אם נתן אחד לעבד מעות ואמר על מנת שתצא בהם לחרות אם רצה האדון לקבל המעות יצא העבד לחרות ואם לא רצה לא קנה העבד המעות שלא נתן לו אלא על מנת שיצא בהם לחרות. ואחד הכסף או שוה כסף בין לקנותו בין להקנות עצמו לו:

כסף משנה כיצד קונה את עצמו בכסף וכו'. שם (דף כ"ג) נתבאר בגמרא שלדעת חכמים דקיימא לן כוותייהו עבד קונה את עצמו בכסף ע"י אחרים אפילו שלא מדעתו לפי שזכות הוא לעבד לצאת מתחת יד רבו וזכין לאדם שלא בפניו וכן נתבאר שם שאם הקנה לעבד ע"מ שיצא בו לחרות לא קנה רבו: ואחד הכסף או שוה וכו'. שם (דף ט"ז) אהא דתנן דעבד עברי קונה את עצמו בכסף תנא קונה את עצמו בכסף ובשוה כסף בכסף דכתיב מכסף מקנתו שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף דילפינן מניזקין וע"ע דכתיב בהו ישיב כמ"ש התוספות בריש קידושין:

ג כיצד בשטר. כותב לו על הנגר או על החרס הרי את בן חורין או הרי את של עצמך או אין לי עסק בך. וכן כל כיוצא בזה בענין זה שזה הוא גופו של גט שחרור. ומוסר לו את השטר בפני שני עדים או שהיו העדים חתומים בו ומסרו לו בינו לבינו. הרי זה יצא לחרות שהרי גטו וידו באין כאחד. * אמר לו שלא בכתב הרי את בן חורין הרי את של עצמך אף על פי שהעידו עליו עדים בבית דין ואף על פי שקנו מידו עדין לא נשתחרר שאין העבד יוצא לחרות אלא בכסף או בשטר או

בְּרֵאשֵׁי אֵיבָרִים. וְהִכּוֹתָב לְשִׁפְחָתוֹ הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם
לֹא אָמַר כְּלוּם :

ההראב"ד אמר לו שלא בכתב הרי את בן חורין וכו' עד או בראשי איברים.
א"א דבר זה אינו מחוור שהקניין הרי הוא ככסף מההוא מעשה דכומתא
[שאינן] הלכה כר"ש שהכסף גומר בו. עכ"ל:

כסף משנה כיצד בשטר וכו' הרי את בן חורין כו'. פרק המגרש (דף פ"ה ע"ב)
תנן גופו של גט שחרור הרי את בן חורין הרי את של עצמך ואיבעיא לן בגמרא
אמר לעבדו אין לי עסק בדך מהו ופשטוה דיצא בן חורין והכי איתא נמי בריש
קידושין (דף ו') ואע"פ שהאומר אין לי עסק בשדה זו לא אמר כלום וכמו
שנתבאר בדברי רבינו פ' ג' מהלכות זכייה ומתנה עבד שאני שיכול לזכות
בעצמו מכיון שסלק זכותו ממנו וקטן נמי זכו בו שמים משום דמייתי ליה
לכלל מצות משא"כ בשדה. ומ"ש ומוסר לו את השטר וכו' או שהיו העדים
חתומים וכו'. כמו בגט אשה. ומ"ש שהרי גיטו וידו באים כאחד. כך כתוב
בפ"ק דקידושין (דף כ"ג) אליבא דרבנן דקי"ל כוותייהו דבשטר קונה עצמו
אפי' על ידי עצמו משום דגיטו וידו באים כאחד : אמר לו שלא בכתב וכו'.
גיטין פרק השולח (דף מ' ע"ב) ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין עשוי
בן חורין הרי הוא בן חורין [הרי הוא בן חורין וכו'] אמר ר"י וכולן בשטר ופירש"י
האי אומר דקתני כותב הוא שכתב לו אחד מן לשונות הללו ומסר לו אבל
באמירה בעלמא לא הוי בן חורין : ועל מ"ש רבינו ואעפ"י שקנו מידו. כתב
הראב"ד ז"ל דבר זה אינו מחוור שהקניין הרי הוא ככסף מההוא מעשה
דכומתא והלכה כר"ש שהכסף גומר בו עכ"ל וההוא מעשה דכומתא איתיה
בפרק השולח (דף ל"ט ע"ב) והכי איתא התם לאפוקי מהאי תנא דתניא ר"ש
אומר יכול יהא כסף גומר בה כדרך ששטר גומר בה ת"ל והפדה לא נפדתה
אורעה כל הפרשה כולה ללא חופשה לומר לך שטר גומר בה ואין כסף גומר
בה וכו' ההיא אמתא דהוי מרה שכיב מרע אתיא בכיא קמיה] אמרה ליה עד
אימת תשתעביד ותיזיל ההיא איתתא שקל כומתיה ושדא בה אמר לה זיל
קני הא וקני נפשך אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו לא עשה ולא כלום מאן
דחזא סבר משום דהלכה כר"ש ולא היא אלא משום דהוה ליה כליו של מקנה
ופירש רש"י דהוה ליה כליו של מקנה וקי"ל כרב וכו' דהלכתא בכליו של קונה
עכ"ל ומשמע שאילו היה בכליו של קונה הוי שיחרור וכן כתב [הרא"ש] בשם
רש"י והתוס' וכתב עוד אבל רבינו חננאל כתב שאינה קונה עצמה בחליפין
אלא צריכה נמי גט חירות וכתב הרמב"ן ז"ל דלפי דברי ר"ח [כך היה מפרש כיון
דהויה בכליו של מקנה] לא עשה כלום אף להוציאה מידי שיעבוד אבל בכליו של
קונה יצאה מידי שיעבוד וצריכה גט שיחרור ובתוספתא כתבו שאפשר לומר

דהכא לא בתורת חליפין היא אלא בתורת דמים וכיון שכן אילו היה בכליו של קונה ובתורת דמים יצאה שהרי כסף גומר בה וכן דעת הרמב"ם ז"ל דאין העבד קונה עצמו בחליפין כלל ואינו יוצא בו מידי שיעבוד עכ"ל. ומ"ש עוד הראב"ד והלכה כר"ש שהכסף גומר בו קשיא לי ר"ש סבר שאין הכסף גומר ולכן נ"ל שט"ס יש כאן וצריך להגיה שאין הלכה כר"ש: **הכותב לשפחתו הרי את מותרת וכו'.** פרק המגרש (דף פ"ה ע"ב פשיטא אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום ואיתא נמי בריש קידושין (דף ו' ע"ב) ופירש"י שם דטעמא משום דאין זה לשון שחרור דשפחה דאי בת חורין משוה לה אינה מותרת לעבדים אבל לשון גט הוא לאשה שמתירה לכל שהיתה אסורה לו על ידו:

ד כִּיצַד בְּרֵאשֵׁי אֵיבָרִים. הַמֶּכָּה אֶת עַבְדּוֹ בְּכֹנֶה וְחָסְרוּ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רְאשֵׁי אֵיבָרִים שְׂאִינָן חוֹזְרִין יֵצֵא לְחָרוֹת וְצָרִיד גַּט שְׁחָרוֹר. אִם כֹּן לָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה (שְׁמוֹת כ"א-כ"ב) 'שֵׁן' [ב] וְ (שְׁמוֹת כ"א-כ"ב) 'עֵין' לְדוֹן מֶהוּן מָה שֵׁן וְעֵין מוּמִין שְׂבָגְלוּי וְאִינָן חוֹזְרִין אִף כָּל מוּמִין שְׂבָגְלוּי וְאִינָן חוֹזְרִין יֵצֵא הָעֶבֶד בּוֹ לְחָרוֹת. אֲבָל הַמְסָרֵס עַבְדּוֹ בְּבִיצִים אוֹ הַחֹתֵד לְשׁוֹנוֹ אִינוֹ יוֹצֵא לְחָרוֹת שְׂאִינָן מוּמִין שְׂבָגְלוּי. וְכֵן הַמֶּפִּיל שֵׁן הַקָּטָן אִינוֹ יוֹצֵא לְחָרוֹת שְׂהָרִי סוּפוֹ לְחֹזֵר:

כסף משנה כִּיצַד בְּרֵאשֵׁי אֵיבָרִים הַמֶּכָּה אֶת עַבְדּוֹ בְּכֹנֶה. פרק קמא דקידושין (דף כ"ד ע"ב) ושחתה עד שיתכוון לשחתה ואליבא דרבנן ה"פ עד שיתכוון לעין ואע"פ שלא נתכוין לשחתה וכמו שיתבאר אבל אם לא נתכוון לעין כלל פטור. ומ"ש וחסרו אחד מכ"ד ראשי איברים יצא לחירות וצריך גט שיחרור. שם מחלוקת תנאים אם צריך גט שיחרור והכריע הרי"ף שם כמ"ד צריך גט שחרור בין בשן ועין בין בשאר ראשי איברים. ומ"ש א"כ למה נאמר בתורה שן ועין וכו'. שם: אבל המסרס עבדו וכו'. גם זה שם (דף כ"ה) בכולם כלומר בראשי איברים עבד יוצא בהם לחירות בן עזאי אומר אף הלשון ואף על פי שלפעמים מתכסה חשיב גלוי רבי אומר אף הסירוס כלומר סירוס דביצים שאף על פי שטמונים בכיס חשיבי גלוי והרי"ף כתב הלשון כך ולא הכריע ולא היה לו להביא דברי רבי ובן עזאי ומכיון שהביאם אלמא הלכתא כוותייהו ס"ל אבל רבינו סובר דכיון דיחידאי נינהו לית הלכתא כוותייהו וכתב הרא"ש בפסקיו והסירוס דביצים פליגי בשכרתן ועודן תלויין בכיס אבל

אם נתקן מהכיס לגמרי לכי"ע הוי מום שבגלוי ורבינו לא חילק: **וכן המפיל**
שן הקטן כו' סופו לחזור. מבואר שם:

ה אין יוצא בראשי איברים אלא עבדים שְמָלוּ וְטָבְלוּ שְהָרִי
יִשְׁנֹן בְּמִקְצֵת מִצֹּת אֶבֶל הָעֶבֶד שֶהוּא בְגִיּוּתוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא בְרָאשֵׁי
אֵיבָרִים. אֵלוֹ הֵן רָאשֵׁי אֵיבָרִים שְׂאִינָן חוֹזְרִין. אֶצְבָּעוֹת יָדִים
וְרַגְלִים עֶשְׂרִים רָאשֵׁי הָאֲזָנַיִם וְרֹאשׁ הַחֹטֶם וְרֹאשׁ הַגְּוִיָּה
וְרָאשֵׁי הַדָּדִין שְׂבָאָשָׁה אֶבֶל הָעֵינַיִם וְהַשְּׂנַיִם הָרִי הֵן מְפָרְשִׁין
בְּתוֹרָה:

כסף משנה אין יוצא בראשי איברים וכו' אלו הן ראשי איברים שאינן וכו'.
ברייתא פ"ק דקידושין (דף כ"ה): **אבל העינים וכו'.** כלומר ואין צריך
למנותם:

ו היתה לו אצבע יתרה וחתכה אם נספרת על גב היד עבד יוצא
בה לחרות. היתה עינו סמויה וחתטה עבד יוצא בה לחרות
שהרי חסרו איבר. והוא הדין לאחד מראשי איברים שהוא
ביטל ואינו עושה בו מלאכה שאם חתכו הרי חסרו איבר ויצא
לחרות:

כסף משנה היתה לו אצבע יתירה וכו'. שם (דף כ"ד ע"ב) א"ר חייא בר אשי
היתה לו יתרת וחתכה עבד יוצא בה לחרות א"ר חסדא והוא שנספרת על גב
היד ופירש"י נספרת על גב היד שהיתה בשורת שאר אצבעות: **היתה עינו**
סמויה וכו'. מימרא דרב ששת שם:

ז הכהו על עינו וסמאה על אָזְנוֹ וְחִרְשָׁה עֶבֶד יוֹצֵא בְהֵן לְחֵרוֹת.
הכהו כנגד עינו ואינו רואה כנגד אָזְנוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֵין עֶבֶד
יוֹצֵא בְהֵן לְחֵרוֹת:

כסף משנה הכהו על עינו וסמאה וכו' הכהו כנגד עינו ואינו רואה וכו'.
ברייתא שם וכתבו התוס' פרק הגוזל עצים (דף צ"ח) בד"ה מתיב רבא וא"ת
ואמאי עבד יוצא בהם לחרות והא בעינן מומין שבגלוי דומיא דשן ועין

ובחרשו היכי הוי בגלוי וי"ל נהי שאין ניכר בו כלום כשהוא ישן או עומד במקום אחד ושותק מ"מ כיון דלפי מנהגו שמתנהג והולך ניכר שהוא חרש חשיב מום שבגלוי ועוד יש לומר דאין צריך שיהא קלקול בגלוי אלא שהאבר שיש בו קלקול יהא בגלוי עכ"ל:

ח הָכֵהוּ עַל עֵינָיו וְחָסְרָה מֵאוֹרָה. עַל שְׁנוֹ וְנִדְדָהּ. אִם יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוֹת וְאִם לֹא יוֹצֵא לְחֵרוֹת:

כסף משנה **הכהו על עינו וחסרה מאורה וכו'.** [ברייתא שם]:

ט הִיָּתָה עֵינָיו כְּהָה וְחָסַר מֵאוֹרָה אוֹ שְׁנוֹ נִוְדְדָתָהּ וְהִכְהוּ הָאָדוֹן וְהִפִּיל הַשֵּׁן הַנִּוְדְדָתָהּ אוֹ סָמָא הָעֵין הִכְהָה אִם הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כָּל שָׂהוּא יוֹצֵא לְחֵרוֹת וְאִם לֹא לֹא יוֹצֵא לְחֵרוֹת:

כסף משנה **היתה עינו כהה וכו'.** ברייתא שם:

י הִכְהוּ עַל יָדוֹ וְצָבְתָהּ יָדוֹ וְסוּפָהּ לְחֹזֵר אֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵרוֹת. תָּלַשׁ בְּזָקְנוֹ וְדָלְדַל בּוֹ עֵצִים מִן הַלְּחֵי יוֹצֵא לְחֵרוֹת שְׁהָרִי בְּטַל מַעֲשֵׂה הַשְּׁנַיִם הַקְּבוּעוֹת בְּאוֹתוֹ הָעֵצִים:

כסף משנה **הכהו על ידו וצמתה וכו'.** ברייתא שם ופירש"י צמתה יבשה: **תלש בזקנו וכו'.** תמהני על דין זה שהרי שם בגמרא אמרו אי מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובטל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר ובטל ממלאכתו אלמה תניא תלש בזקנו ודלדל בו עצם עבד יוצא בהם לחירות לחפשי ישלחנו ריבויא הוא הרי מפורש שתלישת העצם אין בה ביטול מלאכה ואפילו הכי יוצא לחירות וי"ל שרבינו מפרש דכי אמרינן אי מה הפרט מפורש וכו' אלמה תניא תלש בזקנו וכו' היינו לומר דתלש בזקנו ודלדל בו עצם אף על פי שבטלו ממלאכתו ואין סופו לחזור כיון שאינו בגלוי שהרי העור מכסה לא היה יוצא לחירות אי לאו ריבויא דלחפשי ישלחנו ואין להקשות אם כן סירוס דביצים נמי ליתי מריבויא דלחפשי דהא בטל לגיד המחובר לו ממלאכתו ואין סופו לחזור ויש לומר שאף על פי שסרסו הביצים כיון שעדיין תלויים בכיס יכול להתקשות קצת על ידי הדחק ונמצא שלא בטלו ממלאכתו לגמרי אי נמי אינו חוזר היינו שסופו לייבש וליפול כדפרישית אבל ביצים שכרתן ועודם תלויים בכיס אין סופן לייבש וליפול:

יא הפִּיל אֶת שְׁנוֹ אוֹ סִמָּא אֶת עֵינֵי בְּלֹא כְּוֹנָה כְּוֹנָה שְׁזָרַק אָבֹן לְבִהְמָה וְנִפְלָה בְּעֶבֶד וְהִפִּילָה אֶת שְׁנוֹ וְחִתְּכָה אֶצְבְּעוֹ לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת שְׁנָאֲמַר (שמות כא-כז) 'אִם שֶׁן עֶבְדוֹ אוֹ שֶׁן אֶמְתּוֹ יִפִּיל' עַד שְׂיִתְכַּוֵּן :

כסף משנה הפיל את שינו וכו'. בסוף פרק שני דבבא קמא (דף כ"ו ע"ב) אמרינן שאם היתה אבן מונחת לו בחיקו [בין] שלא הכיר בה [בין שהכיר בה ושכחה] ועמד ונפלה לענין עבד פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן דתניא הרי שהיה רבו רופא ואמר ליה כחול לי עיני וסימאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויצא לחירות רבן שמעון בן גמליאל אומר ושיחתה עד שיתכוון לשחתה ופירש רש"י לענין עבד אם נפלה על עבדו וסימאה עינו עכ"ל ומשמע דלרבנן יצא לחירות ולפיכך יש לתמוה על רבינו שפסק שלא יצא לחירות ולקמן בסמוך פסק כרבנן ואפשר לומר דמשום דקשיא ליה מה ענין זה לענין פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן דהתם שאני שנתכוון ליגע בעין ובשן משא"כ בהא דהיתה אבן מונחת לו בחיקו שלא היתה לו כוונה כלל ולכן נראה שמפרש רבינו דה"פ לענין עבד אפילו לפי פלוגתא דרשב"ג ורבנן פטור ודוחק ועוד י"ל שטעם רבינו מדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף כ"ד ע"ב) על האי ברייתא דהרי שהיה רבו רופא ורבנן האי ושחתה מאי עבדי ליה מיבעי להו לכדתניא הרי שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה פטור מ"ט דאמר קרא ושחתה עד שיתכוון לשחתה ופירש"י לכדתניא הושיט ידו למעי שפחתו להוציא עוברה דלא נתכוין לעין כלל אבל כחול עיני דנתכוון לעין אע"ג דלא נתכוון לשחתה חייב ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כתי"ק דרשב"ג והא דאמר רבא היתה אבן מונחת לו בחיקו פלוגתא דרשב"ג ורבנן פליגא אהא דאמרינן בפ"ק דקידושין וכוותה נקטינן דהיא בדוכתה ועוד דאפשר דאף רבא דאמר לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן לאו לקושטא דמילתא אמרה אלא לומר דלכאורה משמע דפלוגתא דרשב"ג ורבנן היא ולמיכלל מילי טובא כההיא דהיתה אבן מונחת בחיקו אתא למימר דנ"מ לענין ניזקין ולענין ארבעה דברים ולענין שבת ולענין גלות וכדאיתא התם וקאמר דאף לענין עבד משמע לכאורה דפלוגתא דרשב"ג ורבנן היא ומיהו לפום קושטא דמילתא לרבנן נמי לא יצא לחירות מושחתה כההיא דפ"ק דקידושין :

יב הוֹשִׁיט יָדוֹ לְמַעַי שְׁפָחְתּוֹ וְסִמָּא עֵין הָעֶבֶר שְׁבִמְעִיהָ לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת שְׁהָרִי לֹא יָדַע דְּבָר שְׂיִתְכַּוֵּן לוֹ :

כסף משנה הושיט ידו למעי שפחתו וכו'. ברייתא פירקא קמא דקידושין
שם :

יג הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחל לי עיני וסמא חתר לי
שני והפילה שחק באדון ויצא לחרות שאף על פי שלא נתפון
להזיק הרי נתפון לנגע באיברי העבד ונסתפן בהן. ואין צריך
לומר אם היתה עין העבד כואבת והיה רבו אמן ועקרה לו
שהרי יצא לחרות :

כסף משנה הרי שהיה רבו רופא וכו'. גם זה שם ופסק כרבנן :

יד * המפיל שן עבדו וסמא את עינו הרי יצא לחרות בשנו
ונותן לו דמי עינו. וכן כל פיוצא בזה :

ההראב"ד המפיל שן עבדו וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. א"א דבריו סותרים זה
את זה שכבר כתב בהלכות חובל ומזיק שאינו משלם לו דמי עינו אלא אם כן
תפס עכ"ל :

כסף משנה המפיל שן עבדו וסימא את עינו וכו'. בפרק מרובה. ודע שכתב
רבינו בפ"ד מהלכות חובל כל עבד שיצא לחרות ולא הגיע גט שיחרור לידו
אין לו קנס ואחרים שחבלו בו אינו יכול להוציא מהם לעצמו ולא האדון יכול
להוציא מהם לפיכך המפיל שן עבדו ואחר כך סימא עינו יוצא בשינו ואינו
נותן לו דמי עינו ואם תפס אין מוציאין מידו עכ"ל. וטעמא מדאיבעיא לן בפי'
השולח מעוכב גט שיחרור אם יש לו קנס ובעינן למפשטה מדתניא הפיל את
שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו ודחינן דילמא כמאן דאמר
אינו צריך גט שיחרור וא"כ כשכתב רבינו פה ונותן לו דמי עינו היינו כשכתב
לו גט שיחרור בין הפיל שינו לסימא עינו א"נ מאי נותן לו דמי עינו דקאמר
לא שגוזרים ב"ד שיתן לו אלא היינו לומר שאם תפס אין מוציאין מידו וסמך
על מ"ש בפ"ד מהלכות חובל ובה נסתלקה השגת הראב"ד שכתב וז"ל דבריו
סותרים זא"ז וכו' :

טו מי שחציו עבד וחציו בן חורין ועבד של שני שתפין אינו
יוצא בראשי איברים לפי שאינו מיוחד לרבו שתבל בו :

כסף משנה מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'. ברייתא בפרק החובל (בבא קמא דף צ') ומפרש טעמא משום דאמר קרא עבדו המיוחד ואע"ג דההיא ר"א היא ושאר תנאי פליגי עליה משמע התם דהלכה כר"א משום דאמוראי מפרשי טעמיה :

טז עבדי צאן ברזל יוצאין בראשי איברים אם חסרון הפעל אבל לא האשה. ועבדי מלוג אינן יוצאין בראשי איברים לא אם הפיל הפעל שהרי אין לו בהם אלא פרות ולא אם הפילה אותן האשה מפני שאינן מיחדין לה :

כסף משנה עבדי צאן ברזל יוצאים בראשי איברים וכו'. שם (דף פ"ט): תני חדא עבדי מלוג יוצאים בשן ועין לאשה אבל לא לאיש ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה ומוקי לה בגמרא דכולי עלמא אית להו תקנת אושא אלא כאן קודם תקנה כאן לאחר תקנה כלומר דברייתא דלאשה ולא לאיש קודם תקנה וברייתא דלא לאיש ולא לאשה אחר תקנה ואי בעית אימא אידי ואידי לאחר תקנה אלא מאן דאמר לאשה ולא לאיש מאי טעמא כדרבא וכו' לימא דרבא תנאי היא לא דכ"ע אית להו דרבא והכא אלמוה רבנן לשיעבודא דבעל ואיבעית אימא דכולי עלמא לית להו להני תנאי תקנת אושא והכא בקניין פירות כקניין הגוף דמי קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי וכו' כלומר ומאן דאמר לא לאיש ולא לאשה אתי כר"א שכתבתי בסמוך דהלכתא כוותיה והשתא אי לאוקימתא דמאן דאמר לא לאיש ולא לאשה בתר תקנתא קאמר ליכא מאן דפליג עליה ואי לאוקימתא בתרייתא כיון דאתי כר"א והלכתא כוותיה הכי נקטינן :

יז יציאת העבד בראשי איברים נוהג בכל מקום ובכל זמן ואין דנין בו אלא בבית דין סמוכין מפני שהוא קנס. לפיכך העבד שאמר לרבו הפלת את שני וסמית את עיני והאדון אומר לו עשיתי זה פטור שאם יודה מעצמו אינו חייב להוציא לחרות בלא עדים שהמודה בקנס פטור כמו שבארנו בהלכות גנבה שכל מודה בקנס פטור מלשלמו :

כסף משנה יציאת העבד בראשי איברים וכו'. בפ"ק דסנהדרין (דף ח') ופ"ק דבי"ק וס"פ אלו נערו (דף מ'). ומ"ש לפיכך העבד שאמר לרבו הפלת את שני וכו'. בפרק מרובה אמרינן מעשה בר"ג שסימא את עין עבדו והיה שמח

וא"ל ר"ג לר' יהושע אי אתה יודע שטבי עבדי יצא לחירות א"ל ר' יהושע אין בדבריך כלום שכבר אין לו עדים ודייק עלה הא יש לו עדים חייב ושי"מ מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב ומשני שאני ר"ג דשלא בב"ד אודי והא רבי יהושע אב ב"ד הוה חוץ לב"ד הוה הא קמן דאודי שלא בפני ב"ד לא נתחייב בהודאתו וכדא"ל אין בדבריך כלום שכבר אין לו עדים ומ"מ כיון דהודאה בב"ד שאינו סמוך לאו הודאה היא לפוטרו בין תפס קודם הודאה בין תפס אחר הודאה לא מפקינן מיניה ועבד כיון שהוא תפוס בעצמו יצא לחירות בין הודה בין לא הודה. ולפי זה מ"ש רבינו ואין דנין בו אלא בב"ד סמוכים לאו למימרא דאינו יוצא לחירות אלא בב"ד סמוכים דהא כיון דקיי"ל דאם תפס ניזק אין מוציאין מידו וכמו שפסק רבינו בפ"ה מהלכות סנהדרין ועבד תפוס בעצמו הוא לא מצי לאשתעבודי ביה אם העידו עליו עדים אלא היינו לומר דאין דנין בו כמשפטו שאם הודה הרב קודם שבאו עדים לא יצא העבד לחירות דהיינו דוקא כשהודה בפני ב"ד סמוכים אבל בפני ב"ד שאינן סמוכים אין הודאתו הודאה לפוטרו. ובמ"ש לפיכך העבד שאמר לרבו הפלת את שיני וכו' פטור פירוש אם נשבע האדון שלא הפיל שינו ולא סימא עינו פטור מקרבן דאין חייבים קרבן אלא על שבעת כפירת ממון והכא לאו כפירת ממון הוא דבהודאה נמי פטור משום דהוי מודה בקנס וא"כ כי כפר אשתכח דלא כפר ממונא ולפיכך סיים וכתב שכל מודה בקנס פטור מלשלמו כלומר פיטור דגבי מודה בקנס הוא פיטור מלשלמו אבל פיטור דגבי כפירת קנס הוא פיטור מקרבן וללמדנו דהא דמודה בקנס פטור מלשלם דוקא במודה בפני ב"ד הוא ולזה כתב ואין דנין בו אלא בב"ד סמוכים אי נמי בדין תורה קאמר עד לא תקון רבנן דאם תפס אין מוציאין מידו אבל אין לומר דה"ק אין דנין בו לקבל עדות העדים לידע אם יניחו מה שתפס בידו או אם יוציאוהו מידו דעבד כיון שהוא תפוס בעצמו צריכין הם לקבל עדות העדים לידע אם יניחו רבו להשתעבד בו אם לא:

הלכות עבדים - פרק ששי

א הכותב גט שחרור לעבדו וזכה לו בו על ידי אחר ואמר זכה בגט זה לפלוני עבדי יצא לחרות אף על פי שלא הגיע גט לידו

שְׁזָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו. אָבֵל אִם אָמַר תָּנוּ גִט זֶה לְעֶבְדִי [א]
אֵינוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ וְלֹא יֵצֵא הָעֶבֶד לְחֵירוֹת עַד שְׁיִגְיַע הַגִּט לְיָדוֹ.
לְפִיכֵן הָאוֹמֵר תָּנוּ גִט זֶה לְעֶבְדִי וּמֵת לֹא יִתְּנוּ לְאַחַר מִיתָה :

כסוף משנה הכותב שטר שיחרור לעבדו וזיכה לו בו ע"י אחר וכו'. בסוף פ"ק דגיטין (דף י"ב ע"ב) איפליגו ר"מ וחכמים אי זכות הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו או לאו והלכה כחכמים דאמרי זכות הוא לו ובפ"ק דקידושין (דף כ"ב ע"ב) תנן דחכמים אומרים דעבד קונה עצמו בשטר ע"י אחרים. ומ"ש אבל אם אמר תנו גט זה לעבדי אינו יכול לחזור בו ולא יצא העבד לחירות וכו'. בפ"ק דגיטין (דף י"א) תנן האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שיחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ וחכמים אומרים בגיטי נשים אבל לא בשיחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו. וכתב הרי"ף אבל לא בשיחרורי עבדים והני מילי לחזרה דלא מצי רביה למהדר ביה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה דתנן האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שיחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה ושמעת מינה דלחזרה הוא דזכין לו לעבד אבל מיפק לחירות לא נפיק עד דמטי גיטא לידיה ואשכחן זכייה כה"ג עכ"ל והרא"ש תמה עליו דהחזרה והחירות דברים אחדים הם והא בהא תליא הילכך נראה כפירוש רש"י וכפירוש ר"ת דרש"י פירש דל"ג תן משום דתן משמע שנותן ליד השליח דבכה"ג נשתחרר העבד מיד בקבלת השליח אלא גרסינן תנו דמשמע שאינו מוסר להם הגט אלא מצוה להם לכתוב וליתן ורבינו תם פירש דל"ג זה דהוי משמע שמסרו לידם אלא גרסינן תנו גט לאשתי הילכך לא יתנו לאחר מיתה עכ"ל וגם הר"ן חולק על הרי"ף. ורבינו תפס דברי הרי"ף עיקר ופסק כמותו :

ב הכותב בשטר עשיתי פלוני עבדי בן חורין או נעשה פלוני עבדי בן חורין או הרי הוא בן חורין הרי זה יצא לחירות. כתב בשטר אעשנו בן חורין לא יצא לחירות :

כסוף משנה הכותב בשטר עשיתי פלוני עבדי בן חורין. ברייתא פרק השולח (דף מ'). ומ"ש כתב בשטר אעשנו בן חורין לא יצא לחירות. שם וכחכמים :

ג האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאתי חוששין שפא זכה לו על ידי אחר. אמר כתבתי גט שחרור

וְנָתַתִּי לוֹ וְהוּא אָמַר לֹא כָתַב וְלֹא נָתַן הוֹדָאת בְּעַל דִּין כְּמֵאָה
עֲדִים וְהָרִי זֶה עֶבֶד עַד שִׁשְׁחָרְרֵנוּ בְּפָנֵינוּ :

כסף משנה האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין וכו'. גם זה שם : אמר כתבתי
גט שיחרור ונתתי לו וכו'. גם זה שם :

ד מִי שְׁצוּהַ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ פְּלוֹנִית שְׁפָחְתִּי אֶל יִשְׁתַּעֲבְדוּ בָּהּ
יִוְרְשֵׁי הָרִי זֹו שְׁפָחָה כְּשֶׁהִיְתָה וְאָסוּר לִיִּוְרְשִׁים לְהִשְׁתַּעֲבֹד בָּהּ
מִפְּנֵי שְׁמִצּוֹהַ לְקַיֵּם דְּבָרֵי הַמֵּת. וְכֵן אִם אָמַר עָשׂוּ לָהּ קוֹרֵת רוּחַ
כּוֹפִין אֶת הַיִּוְרְשִׁין וְאִין מִשְׁתַּעֲבָדִין בָּהּ אֶלָּא בְּמִלְאָכָה שֶׁהִיא
רוֹצָה בָּהּ. צוּהַ וְאָמַר שְׁחָרְרוּהָ כּוֹפִין אֶת הַיִּוְרְשִׁין לְשַׁחֲרֹר
אוֹתָהּ :

כסף משנה מי שצוה בשעת מיתתו וכו'. ג"ז שם (דף מ) כי אתא רב דימי א"ר
יוחנן וכו' פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה לאחר מותי כופין את היורשים
וכותבין לה גט שיחרור אמרו לפניו רבי אמי ור' אסי רבי אי אתה מודה שבניה
עבדים ופירש"י אי אתה מודה דאל ישתעבדו אינו לשון שיחרור ולא לשון
הפקר אלא לא יטריחוה בעבודתם אבל עבדים היוצאים ממנה מעכשיו עבדים
הם ואמאי כופין לשחררה ויפסידו ולדות מכאן ולהבא שלא צוה להם אביהם
כן עכ"ל ומדשתק להו ר' יוחנן אלמא הדר ביה וכתב הרא"ש ז"ל שלא
יטריחוה במלאכות כבדות והר"ן כתב משום מצוה לקיים דברי המת אסור
להשתעבד בה ומעשה ידיה לא פקע בהכי. ומ"ש וכן אם אמר עשו לה קורת
רוח וכו'. שם אם אמר יעשו לה קורת רוח כופין את היורשים ועושים לה
קורת רוח ופירש הר"ף מאי קורת רוח אי אמרה האי עבידתא לא למעבד בה
לא כייפינן לה ורש"י פירש שאם לא נתקרה דעתה אלא בשיחרור כופין
היורשין לשחררה והכי מסתבר להרא"ש. ומ"ש צוה ואמר שחררה כופין את
היורשים וכו'. פשוט הוא דקיימא לן מצוה לקיים דברי המת וכ"כ התוס' גבי
עובדא דכומתא :

ה בְּשֵׁשֶׁה דְּבָרִים שְׂוִין שְׁחָרוּרֵי עֲבָדִים לְגִטֵּי נָשִׁים וּבְשָׂאָר
דְּבָרִים הָרִי הֵן כְּשָׂאָר כָּל הַשְּׁטָרוֹת. וְאֵלוֹ הֵן הַשְּׁשֵׁה. פְּסוּלִים
בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל עֲכוּוֹיִם. וְכִשְׁרִין בְּעֵד עֲכוּוֹיִם. וְצָרִיכִין כְּתִיבָה לְשֵׁם
הַמְּשַׁחֲרֵר עֲצָמוֹ. וְאִין נִכְתָּבִין בְּמַחְבָּר. וְאִין חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם

אֵלָא זֶה בְּפָנֵי זֶה. אֶחָד גָּטִי נָשִׁים וְאֶחָד שְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים שְׁוִין
לְמוֹלִיד וְלַמְבִּיא. כִּיצַד. כָּל הַשְּׁטָרוֹת הָעוֹלָם בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל
עֲבוּדִים כְּשֵׁרִים בְּכָל הַתְּנָאִים שְׁאֵנוּ מְבַאֲרִים בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה
חוּץ מִגָּטִי נָשִׁים וְשְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים :

כסוף משנה בששה דרכים שוים שיחרורי עבדים לגיטי נשים וכו'. מתבארים והולכים. ומ"ש כיצד כל השטרות העולים בערכאות כשרים חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים. משנה פירקא קמא דגיטין (דף י' ע"ב):

1 כָּל שֶׁטֶר שֵׁישׁ עָלָיו אֶפְלוּ עַד אֶחָד כּוֹתֵי פְסוּל חוּץ מִגָּטִי נָשִׁים
וְשְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין בְּעַד אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְעַד אֶחָד כּוֹתֵי
וְהוּא שְׂיִהֵיָה כּוֹתֵי חֵבֵר. וּבְזִמְן הַזֶּה ^[ב] שֶׁהַכּוֹתֵים כְּעֲבוּדִים לְכָל
דְּבָרֵיהֶם אָנוּ לְמַדִּין מֵהֵן לְצָדוּקִין שֶׁהַצָּדוּקִין בְּזִמְן הַזֶּה כְּמוֹ
כּוֹתֵי בָאוֹתוֹ הַזִּמְן קָדָם שֶׁגָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שְׂיִהִיו כְּעֲבוּדִים לְכָל
דְּבָרֵיהֶם. בְּגִט אִשָּׁה הוּא אוֹמֵר [\(דברים כד-א\)](#) 'וְכָתַב לָהּ לְשִׁמָּה וּבִגֵּט
שְׁחֲרוּר הוּא אוֹמֵר [\(ויקרא יט-כ\)](#) 'אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נָתַן לָהּ, עַד שֶׁיִּכְתֹּב
לְשִׁמָּה. בְּגִט אִשָּׁה הוּא אוֹמֵר וְכָתַב וְנָתַן מִי שְׁאִינוּ מְחַסֵּר אֵלָא
נְתִינָה יָצָא הַכּוֹתֵב בְּמַחְבֵּר וְאַחַר כֵּן קָצָץ שְׁהָרִי מְחַסֵּר קְצִיצָה
וְנְתִינָה וּבִגֵּט שְׁחֲרוּר הוּא אוֹמֵר (וְנָתַן לָהּ) לֹא יִהְיֶה מְחַסֵּר אֵלָא
נְתִינָה. אֶחָד גָּטִי נָשִׁים וְשְׁחֲרוּרֵי עֲבָדִים אֵינָן חוֹתְמִין עֲדֵיהֶם
אֵלָא זֶה בְּפָנֵי זֶה. וְכָבֵר בְּאַרְנוּ טַעַם הַדְּבָר בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין :

כסוף משנה כל שטר שיש עליו וכו' עד והוא שיהיה כותי חבר. משנה וגמרא פרק קמא דגיטין (דף י'). ומ"ש בגט אשה הוא אומר וכתב לה לשמה ובגט שיחרור הוא אומר או חופשה לא נתן לה עד שיכתוב לשמה. בתוספתא דגיטין פ"ב. ומ"ש בגט אשה הוא אומר וכתב ונתן וכו' ובגט שיחרור הוא אומר וכו'. בפרק קמא דגיטין (דף ט' ע"ב) אהא דתנו רבנן בשלשה דברים שוו גיטי נשים לשיחרורי עבדים מקשו ותו ליכא והא איכא לשמה וכו' והא איכא מחובר ומשני כי קתני פסולא דרבנן דאורייתא לא קתני: אחד גיטי נשים וכו'. בפ"ק דגיטין:

וְכִיצַד שׁוֹיִן בְּמוֹלִיךְ וּמְבִיא שְׁהַמְבִיא גַט שְׁחָרוֹר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
אִין צְרִיךְ לֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם וּבְחֻצָּה לְאַרְץ אִם אִין
עֲדִים מְצוּיִין לְקִימוֹ וְאָמַר הַשְּׁלִיחַ בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם זֶהוּ
קִימוֹ. וְאִם בָּא הָאָדוֹן וְעָרַעַר אַחַר כֵּן אִין מְשֻׁגְיָחִין בּוֹ כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוּ בְּגִטֵי נָשִׁים. * כְּשֵׁם שֶׁהָאִשָּׁה עֲצָמָה מְבִיאָה גִטָּה וְאִינָה
צְרִיכָה לְקִימוֹ הוֹאִיל וְהִגִּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ כֵּן הָעֶבֶד שֶׁשְּׁטַר
שְׁחָרוֹר יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ אִינוֹ צְרִיךְ לְקִימוֹ. וְכֵשֵׁם שֶׁהָאִשָּׁה
אוֹמְרַת בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם אִם הִתְנָה עָלֶיהָ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ
בְּמִקּוּמוֹ כֵּן הָעֶבֶד שֶׁהֵבִיא גַט וְאָמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נִחְתַּם
נֶאֱמָן עַל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ וְאִין צְרִיךְ קִיּוּם :

ההראב"ד כשם שהאשה עצמה מביאה גיטה וכו' עד אינו צריך לקיימו.
א"א זה הדרך הולך על דרך לא טוב לפי דעתנו כי הוא מפרש מה שאומר
בגמרא אשה מכי מטי גיטא לידה איגרשא לה שאינה צריכה לקיימו ואין זה
הדרך נכון בעינינו וכי היכן מצינו שטר שקרא עליו ערער שיגבה בו בלא קיום
ואם יאמר שאינו צריך קיום עד שיערער עליו מנא ליה דמתניתין לאו ה"ק
דילמא ה"נ קאמר צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם שלא תבא לידי
ערער ולא תוכל לקיימו ואמאי אקשיה ליה מכי מטי גיטא לידה איגרשא לה
והמתרגם הזה כמו כן איך סתם דבריו ואמר שאינן צריכין קיום בודאי אם
יערער בעל ואדון צריכין קיום והשכל מורה שאף אם לא יערער אין להתיר
אשת איש ואיסור עבד בלא קיום הגט אלא ודאי צריך לפרש בו דרך אחרת
עכ"ל :

כסף משנה וכיצד שוין במוליך ומביא וכו'. בפ"ק דגיטין (דף ט"ו) תנן אחד גיטי
נשים וא' שיחרורי עבדים שוים במוליך ומביא. ומ"ש ששהמביא גט שיחרור
בארץ ישראל א"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכו'. הכי משמע שם במשנה.
ומ"ש כשם שהאשה עצמה מביאה את גיטה ואינה צריכה לקיימו וכו' וכשם
שהאשה אומרת בפני נכתב ובפני נחתם וכו' כך העבד וכו'. משמע לרבינו
שכל זה בכלל מה ששנינו אחד גיטי נשים וא' שיחרורי עבדים שוים במוליך
ומביא : כתב הראב"ד אינו צריך לקיימו א"א זה הדרך הולך על דרך לא טוב
וכו'. וה"ה בהל' גיטין פ"ז ופי"ב כתב בזה עיין עליו :

ח כָּל הַכָּשֶׁר לְהַבִּיא גֵט הָאִשָּׁה כָּשֶׁר לְהַבִּיא גֵט הָעֶבֶד. וְהָעֶבֶד מְקַבֵּל גֵּט לְחִבְרוֹ מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֲבָל לֹא מִיַּד רַבּוֹ שֶׁל מְקַבֵּל. הַכּוֹתֵב שֶׁטֶר אֲרוּסִין לְשִׁפְחָתוֹ אֶף עַל פִּי שְׂאֵמֶר לָהּ צָאִי בּוֹ לְחָרוֹת וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ אֵין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן שְׁחָרוֹר וְאִינָה מְקַדְּשֶׁת וְלֹא מְשַׁחֲרֶרֶת :

כסף משנה ומ"ש כל הכשר להביא גט האשה כשר להביא גט העבד. ג"ז בכלל מה ששנינו ששוו גיטי נשים לשיחרורי עבדים במוליך ומביא : והעבד מקבל גט חבירו וכו'. מימרא דר' יוחנן בסוף פרק ב' דגיטין (דף כ"ג ע"ב) ופירש"י מיד רבו של חבירו שאין רבו שלו דכיון דעבד איתיה בתורת שיחרור שליחא נמי מצי מיהוי. אבל לא מיד רבו שלו אם שניהם של איש אחד דיד עבד כיד רבו דמי וכשמסר גט בידו לא יצא מרשותו ואף על גב דעבד מקבל גט לעצמו התם הוא דגיטו וידו באים כאחד דשיחרורא דידיה הוא אבל לאחרנא לא עכ"ל : הכותב שטר אירוסין לשפחתו וכו'. ברייתא בפרק השולח (דף מ') פלוגתא דרבי מאיר ורבנן והלכה כרבנן דאמרי הכי ומשמע התם דאי לא אמר לה אלא התקדשי גרידא אמרינן ודאי שיחררה מעיקרא וחלו הקידושין וכן כתב רש"י בהדיא :

הלכות עבדים - פרק שביעי

א גֵּט שְׁחָרוֹר צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה עֲנִינּוֹ דְּבַר הַכּוֹרֵת בֵּינוּ לְבֵין אֲדוֹנָיו וְלֹא יִשָּׂאֵר לְאֲדוֹן בּוֹ זְכוּת. לְפִיכָךְ הַכּוֹתֵב לְעֶבְדוֹ עֲצֻמָּה וְכָל נְכָסֵי קְנוֹיָיו לְךָ חוּץ מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי אִם חוּץ מִטְּלִית פְּלוֹנִית אֵין זֶה כּוֹרֵת וְהֵגֵט בְּטֵל וּמִתּוֹךְ שְׂאִינוֹ גֵּט אֵין הָעֶבֶד מְשַׁחֲרֵר וְלֹא קָנָה מִן הַנְּכָסִים כְּלוּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה :

כסף משנה גט שיחרור צריך שיהיה עניינו דבר הכורת וכו' לפיכך הכותב לעבדו וכו'. בפ"ק דגיטין (דף ח' ע"ב) מייתי הא דתנן הכותב כל נכסיו לעבדו

יצא בן חורין שייר קרקע כל שהו לא יצא בן חורין ר"ש אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונים לאיש פלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהם ואיפסיקא הלכתא בגמרא כת"ק ואמר רב אשי דטעמא דת"ק משום דלאו כרות גיטא הוא ופירש הר"ף דכיון דשייר ליה קרקע כל שהו וכתב הכי בגיטא ה"ל לרביה זכותא בגויה דגיטא וכגון זה אינו כריתות דבעינן דליהוי גיטא דחירותא כוליה לעבדא וליכא וכך הם דברי רבינו והתוספות והרא"ש פירשו בע"א ואמרינן בפרק מי שמת (דף קמ"ט) דשייר קרקע דתנן לאו דוקא דה"ה לשייר מטלטלין :

ב עבד שהביא גט וכתוב בו עצמו ונכסי קנויין לך עצמו קנה והרי הוא בן חורין אבל הנכסים לא קנה עד שיתקיים הגט בחותמו כשאר השטרות. וכן אם היה כתוב בו כל נכסי קנויין לך קנה עצמו ולא קנה הנכסים עד שיתקיים הגט בחותמו שחולקים הדבור ואומרים עצמו קנה מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו ואינו צריך לקימו אבל הנכסים שאין אדם קונה אותם אלא ברצונו לא יקנה אותם עד שיתקיים השטר :

כסף משנה עבד שהביא גט וכו'. ברייתא שם (דף ח' ע"ב) ופירש"י עצמו קנה דנאמן הוא על שחרורו לומר בפני נכתב ואין צריך עדים לקיימו. נכסים לא קנה דבעי עדים כשאר קיום שטרות. ומ"ש וכן אם היה כתוב בו כל נכסי קנויים לך וכו'. שם בעיא ופשטה רבא הכי :

ג המשחרר שני עבדים בשטר אחד לא קנו עצמן אלא כותבין שטר לכל אחד ואחד. לפיכך הכותב כל נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד אף עצמן לא קנו. ואם כתב בשני שטרות קנו ומשחררין זה את זה. במה דברים אמורים בשכתב בכל שטר משניהם כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי. אבל אם כתב חצי נכסי לפלוני עבדי וחצי נכסי לפלוני עבדי אף בשני שטרות לא קנו כלום שהעבד מכלל נכסים והרי שיר בו חציו ואין זה שחרור וכיון שלא נשתחרר לא קנה מן הנכסים כלום :

כסף משנה המשחרר שני עבדים בשטר וכו'. בפרק השולח (דף מ"ב) תני חדא הכותב נכסיו לשני עבדיו קנו ומשחררין זה את זה ותניא אידך האומר כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי אף עצמן לא קנו ואוקימנא הא דאמר כולו הא דאמר חצי חצי והא מדקתני סיפא אם אמר חצי חצי לא קנו מכלל דרישא דאמר כולו פרושי קא מפרש אף עצמן לא קנו כיצד כגון דאמר חצי חצי וכו' ואיבעית אימא לא קשיא כאן בשטר אחד כאן בשני שטרות בשטר אחד מאי איריא [דאמר] חצי חצי אפילו אמר כולו נמי לא קני ה"נ קאמר אף עצמן לא קנו בד"א בשטר אחד אבל בשני שטרות קנו ואם אמר חצי חצי אף בשני שטרות נמי לא קנו וכתב הר"ן דהיינו טעמא דחצי חצי לא מהני לפי שאין העבד משתחרר אלא מחמת השטר שנמסר בידו ובעינן שלא יהא בו שיור כלל ואף על פי ששטר חבירו מוכיח דליכא שיורא גבי נותן הרי הוא אינו משתחרר בשטר חבירו שלא זכה בו עכ"ל וכך הם דברי רבינו והמפרשים פירשו בענין אחר:

ד המשחרר חצי עבדו בשטר לא קנה העבד חציו והרי הוא עבד כשהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף כגון שלקח חצי דמיו על מנת לשחרר חציו קנה ונמצא חציו עבד וחציו בן חורין. בפה דברים אמורים בששחרר חציו בשטר והניח חציו. אבל אם שחרר חציו ומכר חציו או ששחרר חציו ונתן חציו במתנה הואיל ויצא העבד פלו מרשותו קנה העבד חציו והרי זה חציו עבד וחציו בן חורין. וכן עבד של שני שתפין ושחרר אחד מהן חלקו בין בכסף בין בשטר קנה העבד חציו והרי הוא חציו עבד וחציו בן חורין:

כסף משנה המשחרר חצי עבדו בשטר וכו'. שם ת"ר המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה אמר רבה מחלוקת בשטר וכו' דרבנן גמרי לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד חציו לא אבל בכסף ד"ה קנה. ומ"ש בד"א בששחרר חציו בשטר וכו'. שם (דף מ"ב) אמר רבה מחלוקת בששחרר חציו והניח חציו אבל שחרר חציו ומכר או נתן במתנה חציו כיון דקא נפיק מיניה כוליה ד"ה קנה ופירש"י והניח חציו דבעינן דניפוק כוליה מיניה כי אשה אבל שחרר חציו ומכר תחלה חציו או בבת אחת וכ"כ הר"ן וכי אמרינן בשחרר חציו ונתן במתנה חציו קנה כגון שנתן תחלה דהשתא ליכא שיורא בשיחרור דיליה או כגון שהוא כותב בשטר שיחרור עצמו שהוא נותן חציו האחר לאותו אחר ומזכה השטר לאחד בשביל שניהם וכיון דליכא

שיורא בשטר שיחרור קני. ומ"ש וכן עבד של שני שותפים וכו'. שם מימרא דרבינא ופירש"י דכיון דאין לו בו אלא חציו אפילו רבנן מודו דקנה כי שחררה לפלגיה דהא לא שייר מידי והוי כאשה דנפקא מיניה לגמרי:

ה הכותב לשפחתו מעברת הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימין. הרי את שפחה וולדך בן חורין לא אמר ולא כלום שזה כמי שמשחרר חציה:

ההראב"ד הכותב לשפחתו מעוברת הרי את בת חורין וכו' עד שזה כמי ששחרר חציה. א"א קשיא רישא אסיפא סיפא קאמר דעובר ירך אמו הוא א"כ רישא אמאי דבריו קיימין אלא רישא דבריו קיימים דעובר לאו ירך אמו הוא וסיפא לא אמר כלום או משום דאינו בא לעולם או משום דאין העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו שלו עכ"ל:

כסף משנה הכותב לשפחתו מעוברת וכו'. ברייתא בתמורה בפי' כיצד מערימין (כ"ה:) ובקידושין פי' האומר (דף ס"ט) וכתבה הרי"ף בפרק השולח האומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד ולדה כמותה דברי ר' יוסי הגלילי וחכ"א דבריו קיימים והלכה כחכמים. ומ"ש הרי את שפחה וולדך ב"ח וכו'. שם הרי את שפחה וולדך ב"ח אם היתה עוברת זכתה לו ומוקי לה כרבי דאמר המשחרר חצי עבדו קנה כולו ואנן קי"ל כרבנן דפליגי עליה ואמרי לא קנה: **כתב** הראב"ד קשיא רישא אסיפא וכו'. ודבריו אינם השגה אלא פירוש וטעם ושפתים ישק:

ו שפחה חרופה אם רצה לשחרר חציה הנשאך ותעשה אשת איש גמורה הרי זה משחרר בין בכסף בין בשטר שאף הכסף גומר שחרורה:

ההראב"ד שפחה חרופה. [א"א] פירוש המאורסת לעבד עברי והיא חציה שפחה וחציה בת חורין:

כסף משנה שפחה חרופה אם רצה לשחרר וכו' ותיעשה א"א גמורה. כך היא הגירסא הנכונה והוא בפרק השולח (דף מ"ג ע"ב) איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא אר"נ פקעי קידושי ראשון ר' זירא אמר ר"נ גמרו קידושי ראשון ופירש"י גמרו קידושי ראשון ע"י השיחרור גמרו ומשמע שפוסק רבינו כרבי זירא ועיין

בפ"ד מהלכות קידושין בדברי רבינו ובדברי ה"ה: **כתב** הראב"ד פירוש המאורסת לעי"ע וכו':

ז מי שחציו עבד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין הוֹאִיל וְאִינוּ מֵתָר לֹא בְשִׁפְחָה וְלֹא בְּבֵת חוֹרִין כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין וְכוּתֵב שְׁטָר עָלָיו בְּחָצֵי דָמָיו. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים בְּעֶבֶד מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ מְצֻוֶה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. אָבֵל הַשִּׁפְחָה תִּשָּׂאָר כְּמוֹת שֶׁהִיא וְעוֹבְדָת אֶת רַבָּה יוֹם אֶחָד וְאֶת עֲצָמָה יוֹם אֶחָד. וְאִם נִהְיָה בָּהּ הַחוּטָאִים מְנַהֵג הַפְּקָר כּוֹפִין אֶת רַבָּה לְשַׁחֲרֵר וְכוּתֵב עָלֶיהָ שְׁטָר בְּחָצֵי דָמֶיהָ:

כסף משנה מי שחציו עבד וכו'. משנה בפרק השולח (דף מ"א). ומ"ש בד"א בעבד וכו' אבל השפחה וכו' ואם נהגו בה החוטאים מנהג הפקר וכו'. שם בגמרא:

ח מי שחציו עבד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין שְׁעָמַד רַבּוֹ וְהִקְנָה חָצִיו לְבָנוּ הַקָּטָן כְּדִי שְׁלֹא יִכְפּוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין לְשַׁחֲרָרוּ מֵעֲמִידֵין בֵּית דִּין לְקָטָן אֲפוּטְרוֹפּוֹס וְכוּתֵב לוֹ הָאֲפוּטְרוֹפּוֹס גִּט שְׁחָרוּר וְכוּתֵב לוֹ שְׁטָר חוֹב בְּחָצֵי דָמָיו. וְאִם נִצְטָרֵד הַקָּטָן בְּעֶבֶד וַיֵּשׁ לוֹ גְּעָגוּעִין עָלָיו מִפְּלִיגִין אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בְּמַעוֹת שֶׁדַּעֲתוֹ שֶׁל קָטָן קָרוֹב אֶצֶל מַעוֹת:

ההראב"ד מי שחציו עבד וחציו וכו' עד וכותב לו האפוטרופוס גט שיחרור. [א"א] נשתבש כאן שיבוש גדול וכי האפוטרופוס כותב גט שיחרור ואינו אדון אלא ב"ד מעמידין לו אפוטרופוס כדי לדקדק על חצי דמיו והכסף גומר בו ומקרקשין ליה בזוזי לינוקא כדי שיכתוב לו גט שיחרור בשמו ולא צריך שיחרור אלא כדי שלא יסתבך בו ויאמר לו עבדי אתה עכ"ל:

כסף משנה מי שחציו עבד וחציו ב"ח וכו'. שם (דף מ') ההוא עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחרריה לפלגיה אמר אידך השתא שמעי בי רבנן ומפסדו ליה מינאי אזל אקנייה לבנו קטן שלחה רב יוסף בריה דרבא לקמיה דרב פפא שלח ליה כאשר עשה כן יעשה לו וכו' אנן קים לן בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי מוקמינן ליה אפוטרופוס ומקרקש ליה בזוזי וכתב ליה גיטא

דחירותא על שמיה. ופירש"י מפסדי ליה מינאי כדאמרינן במתניתין כופין את רבו ועושה אותו ב"ח. אקנייה לבנו קטן שאין ראוי לכופו בב"ד. מוקמינן ליה אפוטרופוס לינוקא לברור לו דמים יפים כמו שהוא נישום בשוק שהרי צריך העבד לכתוב שטר על חצי דמיו ומקרקש ליה עבדא זוזי דבר מועט לינוקא ולא יצטרכו ב"ד לכופו שהוא ישחררהו מדעתו בשביל זוזי ובלאו קרקושי זוזי לא אפשר דינוקא לאו בר כפייה הוא ואפוטרופוסין אין רשאין להוציא עבדים לחירות ולא לחוב ליתומים כדאמרינן בהניזקין ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין וכו' ואפוטרופוס מוקמינן לעיין בתקנתו ולשומו בדמים מעולים והתוספות כתבו דלא נראה לר"ש פירש"י דמפרש כתב ליה גיטא דחירותא על שמיה דקטן שאין מעשה קטן כלום להתירו בבת חורין אלא נ"ל לפרש דכתב ליה גיטא על שמיה דאפוטרופוס ואע"ג דבעלמא אין האפוטרופוסין רשאים להוציאם לחירות הכא כיון שלא עשה כהוגן הפקירוהו בית דין ונתנוהו לאפוטרופוס לשחררו וכו' ובלא קרקושי זוזי לא רצו ב"ד ליתן רשות לאפוטרופוס לשחררו דאין נכון לעבור על דעתו של תינוק ור"ת מפרש דלאו קנסא הוא וכו' דבדין יכול האפוטרופוס לשחררו בכך כדאמרינן בהניזקין וכו' ואפילו בלא קרקושי אלא משום דמיחזי כחוכא ואיטלולא שהתינוק עומד וצווח שלא למכור לפי שאביו מלמדו לצווח ואיכא לזות שפתיים אבל כי קא מקרקש ליה זוזי לא יחוש לדברי האב וגיטא דחירותא נמי לא הוה צריך דכסף גומר בלא שטר וכו' אלא שלפי שעושה בע"כ של אב צריך גיטא דחירותא מדרבנן שלא יאמר לו עבדי אתה וגם הרשב"א והר"ן תמהו על פירש"י והעלו שהאפוטרופוס כותב השטר וכן דעת הר"י וכן נראה שהוא דעת הרא"ש וכתב הר"י יש שואלים וכי מאחר דמוקמינן אפוטרופוס למאי הלכתא אמרינן ידעינן בינוקא דמקרבא דעתיה לגבי זוזי ומהדרי רבנן משום דחיישינן דילמא מסתביך ביה ינוקא בההוא עבדא וכיון דמקרקשינן ליה בזוזי לא אתי לאיסתבוכי ביה עכ"ל. והראב"ד כתב על דברי רבינו נשתבש כאן שיבוש גדול וכו'. ואיני יודע למה כתב שנשתבש שיבוש גדול והרי נתבאר שהר"י ורוב המפרשים סוברים כדברי רבינו:

ט שְׁכִיב מֵרַע שְׁפָתַי כָּל נִכְסָיו לְעַבְדּוֹ וְעַמְד חוּזָר בְּנִכְסִים וְאִינוּ חוּזָר בְּעַבְד שְׁהָרִי יֵצֵא עָלָיו שֵׁם בֶּן חוּרִין :

כסף משנה שכ"מ שכתב כל נכסיו לעבדו ועמד וכו'. מימרא פירקא קמא דגיטין (דף ט')

הלכות עבדים - פרק שמיני

א המוכר את עבדו לעכו"ם יצא בן חורין וכופין את רבו לחזר ולקנותו מן העכו"ם עד עשרה בדמיו וכותב לו גט שחרור ויוצא. ואם לא רצה העכו"ם למכרו אפלו בעשרה בדמיו אין מחיבין אותו יותר. וקנס זה אין גובין אותו ודנין אותו אלא בבית דין ממחין. ואם מת המוכר אין קונסין את היורש להחזיר את העבד לשחרור:

כסף משנה המוכר את עבדו לעכו"ם יצא בן חורין. משנה פרק השולח (דף מ"ג) ופירש"י יצא בן חורין אם ברח מן העכו"ם או שקנסוהו ב"ד לפדותו כדאמרינן לקמן כשיפדנו לא ישתעבד לו וקנס חכמים הוא שהפקיעו מן המצות. ומ"ש וכופין את רבו לחזור ולקנותו מן העכו"ם עד עשרה בדמיו. שם מימרא דריב"ל וכלישנא בתרא. ומ"ש וכותב לו גט שיחרור ויוצא. פשוט הוא. ומ"ש וקנס זה אין גובין אותו ודנין אותו אלא בב"ד מומחין. כן כתב הר"ף וז"ל וחזינן לגאון דקאמר דלא מגבינן האי קנסא אלא בא"י אבל בח"ל לא דלא מגבינן קנסא בבבל עד כאן לשונו והרא"ש כתב ותמהתי על דברי הגאון דמה ענין זה לקנסות דאין גובין בבבל דהיינו קנסות שחייבה תורה ואין גובין אותן בבבל משום דבעינן מומחין ואין סמוכים בבבל אבל אם חכמים תיקנו קנסות לעשות סייג לתורה למה לא יגבו אותם בבבל עכ"ל ורבינו כתב כדברי הגאון והר"ף. ומ"ש ואם מת המוכר אין קונסין את היורש וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

ב לזה על עבדו מן העכו"ם אם קבע לו זמן ואמר לו אם הגיע זמן פלוני ולא אשלים לך תקנה גוף עבד זה הרי זה יצא לחרות מיד. ואם אמר לו תקנה מעשה ידיו לא יצא לחרות. גבאו עכו"ם בחובו או שבאו על האדון מצרים ובקשו להרגו ופדה עצמו מידו בעבדו לא יצא לחרות מפני שנלקח ממנו שלא ברצונו:

כסף משנה לוח על עבדו מן העכו"ם וכו'. שם לוח עליו מן העכו"ם כיון שעשה לו עכו"ם נימוסו יצא לחירות מאי נימוסו וכו' אמר רב ששת זמן ופירש"י זמן אם לא פרעתיך יהא חלוט לך ואקשינן עליה מדתניא האריסין וכו' ועכו"ם שמשכן שדהו לישראל אע"פ שיעשה לו נימוסו פטורה מן המעשר ומשני ל"ק הא דמטי זימניה הא דלא מטא זימניה ומקשה אלא גבי עבד דמטא זימניה הא צריכא למימר ומשני אלא אידי ואידי דלא מטא זימניה ול"ק הא לגופא הא לפירא ואיבעית אימא בשלוח ע"מ למשכנו ולא משכנו ופירש"י הא לגופא גבי עבד דקבע לו זמן לגופו שאם לא יתן עד אותו זמן יהא גופו חלוט לעכו"ם ומעכשיו היה משתעבד בו וכיון דזילזל בתקנתא דרבנן דאסרו למכור עבד לעכו"ם קנסוהו ואע"ג דלא מטא זימניה. ואמאי דמשני ע"מ למשכנו ולא משכנו פירש"י דהכי קאמר לעולם בדמטא זימניה ואיצטריך לאשמועינן היכא דעדיין לא משכנו שאעפ"כ יצא לחירות הואיל ובידו למשכנו הוא ורבינו השמיט דין זה נראה שטעמו מפני שהוא מפרש דהאי שינויא קאי למאי דאמר הא לגופא הא לפירא כלומר עבד ודאי מיירי במשכנו לגופא כלומר להיות הגוף קנוי לו וכדפרישית אבל שדה מיירי בשלא משכנו אלא לפירות ואיבעית אימא דשדה נמי במשכנו לגופא והיינו טעמא דפטור משום דלוח עליו למשכנו ולא משכנו עדיין ולפ"ז לא נפקא לן מהאי שינויא לגבי עבד: **גבאו העכו"ם בחובו או שבאו עליו מצירים וכו'.** שם (דף מ"ד) ת"ר גבאו בחובו או שלקחו סקריקון לא יצא לחירות:

א **מכר עבדו לאחד מעבדי המלך או מגדוליו אף על פי שהוא מתירא מהם יצא העבד לחרות מפני שהיה יכול לפייסו בממון אחר:**

כסף משנה מכר עבדו לאחד מגדולי המלך וכו'. שם אמר רב המוכר עבדו לפרהנג עכו"ם יצא לחירות ומפרש טעמא משום דה"ל לפייס ולא פייס:

ד **מכרו לעכו"ם לשלשים יום. מכרו חוץ ממלאכתו. חוץ מן המצות. חוץ משבתות וימים טובים. הרי זה ספק אם נשתחרר או לא נשתחרר. לפיכך אם תפס העבד כדי דמיו לרבן כדי שיצא בהן לחרות מיד עכו"ם אין מוציאין מידו:**

ההראב"ד **מכרו לעכו"ם לשלשים יום וכו' עד אין מוציאין מידו. א"א אין בקנסות תפיסה מועלת אלא למי שחסרו ממון:**

כסף משנה מכרו לעכו"ם לשלשים יום מכרו חוץ ממלאכתו חוץ מן המצות חוץ משבתות וי"ט. כך היא הגירסא הנכונה ופירש"י חוץ ממלאכתו גופו קנוי לך ובלבד שלא תשתעבד בו שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו לולדות דהשתא לא מיפקע ממצות לחלל שבתות אי"נ מכרו למלאכתו חוץ משבתות וי"ט ופסק רבינו הרי זה ספק משום דבפרק הנזכר הו"ו בעיי דלא איפשיטו. **ועל מה שכתב רבינו לפיכך אם תפס העבד כדי דמיו וכו'** כתב הראב"ד אי"א אין בקנסות תפיסה מועלת אלא במי שחסרו ממון עכ"ל ואין בדבריו הכרע ואפילו לפי דבריו מה שהפקיעו מהמצות אין לך חסרון גדול מזה ועוד שירדה בו בפרך וכמ"ש בעל מ"ע:

ה אחד מוכר עבדו לעכו"ם עובד עבודה זרה או שפּמכרו לגר תושב אפלו לכותי הרי זה יצא לחרות. מכרו לישראל מומר הרי זה ספק לפיכך אם תפס כדי דמיו מרבּו ראשון כדי לצאת בּהן מיד המומר אין מוציאין מידו:

כסף משנה ומ"ש אחד מוכר עבדו לעכו"ם עובד ע"ז או שמכרו לגר תושב. שם. ומ"ש אפילו לכותי. שם בעיא דלא איפשיטא ומשמע לרבינו דע"כ לא איבעיא לן אלא קודם שגזרו עליהם אבל אחר שעשאוּם עכו"ם לכל דבריהם כדאיתא בפ"ק דחולין הא ודאי דין כותי כדין עכו"ם וכ"כ הר"ן: **ומ"ש מכרו לישראל מומר.** שם בעיא דלא איפשיטא:

ו המוכר עבדו לחוצה לארץ יצא בן חורין וכופין את רבו השני לכתב לו גט שחרור ואבדו הדמים. ומפני מה קנסו כּאן הלוקח לבדו שאפלו לא לקח זה לא יצא העבד לחוצה לארץ. המוכר עבדו לסוריא ואפלו לעכו"ם כּמוכר לחוצה לארץ:

כסף משנה המוכר עבדו לח"ל יצא בן חורין. משנה שם (דף מ"ג): **ומ"ש כופין את רבו וכו'.** ברייתא שם. ומ"ש ומפני מה קנסו כּאן הלוקח לבדו וכו'. שם: **המוכר עבדו לסוריא ואפילו לעכו"ם.** בפ"ק דגיטין עלה ח' בעיא דאיפשיטא:

ז בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל ודעתו לחזר והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות הרי אלו ספק אם הם כּמי שפּמכרה

אותם לחוֹצָה לְאֶרֶץ הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ הַפְּרוֹת אוֹ אֵינָן כְּמִכּוֹרֵין לוֹ
שֶׁהָרִי הַגּוֹף שָׁלָה :

כסף משנה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל וכו'. בפרק השולח (גיטין דף
מ"ד ע"ב) בעיא דלא איפשיטא :

ח עֶבֶד שֶׁיֵּצֵא אַחַר רַבּוֹ לְסוּרְיָא וּמְכָרוּ שָׁם אֲבִד אֶת זְכוּתוֹ.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁיֵּצֵא רַבּוֹ עַל מְנַת שְׁלָא לְחֹזֵר לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל. אָבֵל אִם דַּעַת רַבּוֹ לְחֹזֵר וַיֵּצֵא אַחֲרָיו וּמְכָרוּ שָׁם יֵצֵא
לְחֵרוֹת וְכוּפִין אֶת הַלּוֹקַח לְשַׁחְרָרוֹ :

כסף משנה עבד שיצא אחר רבו לסוריא ומכרו שם וכו'. מימרא וברייתא שם.
ומ"ש וכופין את הלוקח לשחררו. [נתבאר לעיל ה"ו] :

ט עֶבֶד שֶׁאָמַר לְעֵלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כּוּפִין אֶת רַבּוֹ לְעֵלוֹת עִמּוֹ
אוֹ יִמְכֹר אוֹתוֹ לְמִי שֶׁיַּעֲלוּהוּ לְשָׁם. רְצָה הָאֲדוֹן לְצֵאת לְחוּצָה
לְאֶרֶץ אֵינּוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא אֶת עֶבְדּוֹ עַד שְׂיִרְצָה. וְדִין זֶה בְּכָל זְמַן
אֲפֹלוּ בְּזַמַּן הַזֶּה שֶׁהָאֶרֶץ בְּיַד עַכוּ"ם :

כסף משנה עבד שאמר לעלות לא"י כופין וכו'. בסוף כתובות (ק"י:) הכל
מעלין לא"י ואין הכל מוציאין ובגמרא הכל לאיתווי עבדים ואע"פ שרש"י
פירשה בע"ע רבינו מפרש בעבד כנעני וכ"כ בשם הראב"ד :

י עֶבֶד שֶׁבָרַח מְחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ אֵין מַחְזִירִין לוֹ לְעִבְדוֹת
וְעָלְיוּ נְאֻמָּר (דברים כג-טז) 'לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו'. וְאוֹמֵר לְרַבּוֹ
שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ גִּט שְׁחָרוֹר וְיִכְתֹּב לוֹ שֶׁטֶר חוֹב בְּדַמְיוֹ עַד שֶׁתִּשְׁיַג יָדוֹ
וְיִתֵּן לוֹ. וְאִם לֹא רְצָה הָאֲדוֹן לְשַׁחְרָרוֹ מִפְּקִיעִין בֵּית דִּין שֶׁעֲבוּדוֹ
מִעָלְיוֹ וַיִּלְךְ לוֹ :

כסף משנה עבד שברח מח"ל וכו'. בפרק השולח (דף מ"ה) ההוא עבדא דערק
מח"ל לארץ אזל מאריה אבתריה אתא לקמיה דר' אמי א"ל לכתוב ליה
שטרא אדמיה וכתוב ליה גיטא דחירותא ואי לא מפיקנא ליה מינד מדר' אחי

בר יאשיה דאמר וכו' לא תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מח"ל לארץ
הכתוב מדבר :

יא עֶבֶד זֶה שֶׁבָּרַח לְאַרְץ הָרִי הוּא גֵר צָדֵק וְהוֹסִיף לוֹ הַכְּתוּב
אֲזַהְרָה אַחֲרַי לְמִי שֶׁמֵּאַנָּה אוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֹׁפֵל רוּחַ יוֹתֵר מִן
הַגֵּר וְצוּה עָלָיו הַכְּתוּב שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כג-ז\)](#) 'עֲמֹד יֵשֵׁב בְּקִרְבְּךָ' [\(דברים
כג-ז\)](#) 'בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ' [\(דברים כג-ז\)](#) 'בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנְנוּ'. זוֹ אֵף הוֹנֵית
דְּבָרִים. נִמְצְאתָ לְמַד שֶׁהִמְאָנָה אֶת הַגֵּר הַזֶּה עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה
לְאוּיִן מְשׁוּם [\(ויקרא כה-ז\)](#) 'וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וּמְשׁוּם [\(שמות
כב-כ\)](#) 'וְגַר לֹא תוֹנֶה' וּמְשׁוּם לֹא תוֹנְנוּ. וְכֵן עוֹבֵר מְשׁוּם [\(שמות כב-כ\)](#)
'וְלֹא תִלְחָצְנוּ' כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֵנֵן הוֹנָה :

כסף משנה עבד זה שברח לארץ וכו' :

יב הַקּוֹנֶה עֶבֶד מִן הָעֶבְדִּים סֵתֵם וְלֹא רָצָה לְמוֹל וּלְקַבֵּל מְצוֹת
הָעֶבְדִּים מִגְּלָגְלִין עִמּוֹ כֹּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ וְאִם לֹא רָצָה חוּזֵר
וּמוֹכְרוֹ לְעֶבְדִּים אוֹ לְחוּצָה לְאַרְץ. וְאִם הִתְנָה הָעֶבֶד עָלָיו תְּחִלָּה
שֶׁלֹּא יִמּוֹל הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִיּוֹמוֹ כֹּל זְמַן שֶׁיִּרְצָה בְּגִיּוֹתוֹ וּמוֹכְרוֹ
לְעֶבְדִּים אוֹ לְחוּצָה לְאַרְץ. וְכֵן עֶבֶד שֶׁמָּל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת
וְאַחַר כֵּן הִפִּיל עֲצָמוֹ לְגִיסוֹת וְאִין רַבּוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ לֹא בְּדִינֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם הָרִי זֶה מִתֵּר לוֹ לְטַל דְּמִיו מִן
הָעֶבְדִּים וְכוּתֵב וּמַעֲלָה בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל עֶבְדִּים מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל
מִיָּדָם :

כסף משנה הקונה עבד מן העבדים סתם ולא רצה למוול וכו'. מימרא דריב"ל
בפרק החולץ (דף מ"ח ע"ב). ומ"ש ואם התנה העבד עליו תחלה וכו'. שם
שלח רבין משמיה דרבי אלעאי וכו' אי זהו עבד ערל שמותר לקיימו זה שלקחו
רבו ע"מ שלא למולו ואמר רב פפא דאתי אפילו כר"ע דאמר אין מקיימין
עבדים שאינם מולים דה"מ היכא דלא אתני אבל היכא דאתני אתני ורבינו
כתב בפ"א ממילה ובפ"ד מאיסורי ביאה כלשון הזה ואם התנה עליו מתחלה
והוא אצל רבו עכו"ם שלא ימול אותו מותר לקיימו והוא ערל ובלבד שיקבל
עליו שבע מצות ויהיה כגר תושב ואין מקיימין עבד כזה אלא בזמן היובל

עכ"ל ובכאן סמך על מ"ש שם : **וכן עבד שמל וטבל לשם עבדות וכו'.** בפרק השולח (דף מ"ד) ומה שאמרו וכותב ומעלה בערכאות שלהם כתבו התוספות דהיינו לומר שאע"פ שנראה כמקיים המקח שרי :

יג המפקיר עבדו יצא לחרות וצריך גט שחרור. ואם מת האדון שהפקירו היורש כותב לו גט שחרור :

כסף משנה המפקיר עבדו וכו'. מימרא דרב ור"י שם (דף ל"ח ע"ב). ומ"ש ואם מת האדון וכו'. מסקנא שם :

יד עבד שברח מבית האסורין אם נתאש ממנו רבו יצא לחרות וכופין את רבו וכותב לו גט שחרור :

כסף משנה עבד שברח מבית האסורים וכו' וכופין את רבו וכו'. שם מימרא דרבי יוחנן :

טו * עבד שנשבה אם נתאש ממנו רבו ראשון כל הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו והרי הוא שלו. ואם פדהו לשם בן חורין הרי זה בן חורין. ואם לא נתאש ממנו רבו ראשון הפודה אותו לשם עבד נוטל פדיונו מרבו וחוזר לרבו. ואם פדהו לשם בן חורין חוזר לרבו הראשון בלא פלוס :

ההראב"ד עבד שנשבה וכו'. אי"א זהו כרשב"ג וכאביי עכ"ל :

כסף משנה עבד שנשבה אם וכו'. משנה שם (דף ל"ז ע"ב) עבד שנשבה ופדאוהו אם לשם עבד ישתעבד אם לשם ב"ח לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ובגמרא במאי עסקינן אילימא לפני יאוש לשם ב"ח אמאי לא ישתעבד אלא לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד אמר אביי לעולם לפני יאוש וכו' רבא אמר לעולם לאחר יאוש ולשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם ב"ח לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוה רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה דאמר חזקיה מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו וכתב הרי"ף חזינן לגאון דפסק הלכה כרבנן ונראה ממה שכתב הרשב"א והר"ן

בשם הרמב"ן שהם סוברים שהרי"ף סובר כדברי הגאון דהלכה כרבנן ואע"פ שהרא"ש כתב בשם הראב"ד דהלכה כרשב"ג והביא כמה ראיות הרשב"א כתב בשם הרמב"ן ז"ל לדחות כל ראיות הראב"ד והעלה דהלכה כרבנן וכך הם דברי רבינו. **ומ"ש דאם לא נתיימש ממנו רבו ראשון שנוטל פדיונו מרבו** תוספתא כתובה שם הרשב"א והר"ן ז"ל עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשם ב"ח לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמיו וכתב הר"ן דלפני יאוש מיתוקמא ומש"ה לת"ק משתעבד לרבו ראשון ומ"מ ילפינן מינה דכשהוא משתעבד לרבו ראשון חייב ליתן דמיו לשני ופשטא דהך תוספתא משמע דאפילו לשם ב"ח צריך ראשון ליתן דמיו אלא שהרמב"ם כתב דלשם ב"ח חוזר לרבו ראשון בלא כלום עכ"ל ואני תמה על מ"ש דפשטא דתוספתא משמע דאפילו לשם ב"ח צריך ראשון ליתן דמיו דאדרבה פשטא משמע איפכא דלגבי לשם עבד תני ורבו נותן דמיו ולגבי לשם ב"ח לא תני הכי ועוד דכיון דלשם ב"ח פדאו הרי הפקיר דמיו והיאך יעלה על הדעת שיטול פדיונו מרבו ראשון: **כתב הראב"ד עבד שנשבה וכו' א"א זהו כרשב"ג ואביי עכ"ל**. ביאור דבריו לומר שדין זה אינו כמ"ש רבינו כחכמים וכדאוקי רבא דאין הלכה אלא כרשב"ג וכמו שכתבתי שזהו דעתו של הראב"ד וכאביי וכמ"ש הרשב"א דמאן דפסק כרשב"ג היינו משום דמוקי מתניתין בלפני יאוש כאוקימתא דאביי:

טז עבד שעשאו רבו אפותיקי לבעל חובו ושחררו הרי זה משחרר וכופין את בעל חובו לשחררו. גם זה מפני תקון העולם שלא יפגע בו לאחר זמן ויאמר לו עבדי אתה:

כסף משנה עבד שעשאו רבו אפותיקי ושיחררו וכו'. משנה בפרק השולח (דף מ' ע"ב) עבד שעשאו אפותיקי לאחרים ושיחררו [שורת הדין] אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו ב"ח וכותב שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר ובגמרא מי שחררו אמר רב רבו ראשון שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד אלא מפני תיקון העולם שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו שני ועושה אותו ב"ח וכותב עבד שטר על דמיו רשב"ג אומר אין העבד כותב אלא המשחרר כותב במאי קא מיפלגי במזיק שעבודו של חברו קמיפלגי דמר סבר חייב ומר סבר פטור וכתבו התוס' והרשב"א והר"ן דמתניתין באפותיקי מפורש מיירי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו דאי באפותיקי סתם למה ליה למשחרר דלכתוב

השתא הא כתוב וקאי דהא משתעבד ליה כל נכסיו ופסקו הרי"ף והרא"ש
כרשב"ג דדינא דגרמי הוא :

יז עבד שְׁהִשְׂיֵאוּ רַבּוֹ בֵּת חוֹרִין או שְׁהֵנִיחַ לוֹ רַבּוֹ תַּפְלִין בְּרֵאשׁוֹ
או שְׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ לְקָרוֹת שְׁלֶשָׁה פְּסוּקִין בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּפָנֵי צְבוּר.
וְכֵן כָּל כִּיּוּצֵא בְּאֵלוֹ הַדְּבָרִים שְׁאִינוֹ חַיֵּב בָּהֶן אֶלָּא בֶּן חוֹרִין יֵצֵא
לְחֵרוֹת וְכוּפִין אֶת רַבּוֹ לְכָתֹב לוֹ גִּט שְׁחָרוּר. * וְכֵן אִם נָדַר נָדַר
שְׁכוּפִין עָלָיו אֶת הָעֲבָדִים כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ בְּנִדְרִים וְאָמַר לוֹ רַבּוֹ
מוֹפָר לָךְ יֵצֵא לְחֵרוֹת שְׁכִיפִין שְׁלֵא כָּפָה אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ לוֹ
לְכַפּוֹתוֹ גְּלָה דַעְתּוֹ שְׁהִפְקִיעַ שְׁעֲבוּדוֹ. מִכָּאן אָנִי אוֹמֵר
שְׁהַמְשַׁחֵרֵר עֲבָדוֹ בְּכָל לְשׁוֹן וְהוֹצִיא דְּבָרִים מִפִּי שְׁמִשְׁמַעֵן שְׁלֵא
נִשְׂאָר לוֹ עָלָיו שְׁעֲבוּד כָּלֵל וְשִׁגְמַר בְּלָבוֹ לְדַבֵּר זֶה שְׁאִינוֹ יָכוֹל
לְחַזֵּר בּוֹ כּוּפִין אוֹתוֹ לְכָתֹב לוֹ גִּט שְׁחָרוּר אִף עַל פִּי שְׁעֲדִין לֹא
כָּתֹב. אֲבָל אִם לָוֶה מֵעֲבָדוֹ אוֹ שְׁעָשָׂהוּ אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס אוֹ שְׁהֵנִיחַ
תַּפְלִין בְּפָנֵי רַבּוֹ אוֹ שְׁקָרָא שְׁלֶשָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּפָנֵי
רַבּוֹ וְלֹא מָחָה בּוֹ לֹא יֵצֵא לְחֵרוֹת :

ההראב"ד ואם נדר נדר שכופין עליו את העבדים וכו' גילה דעתו שהפקיע
שעבודו. א"א נ"ל שיבוש הוא נשתבש בלשון המשנה פ' הכותים אין להם
נזירות הפר לאשתו הפר עולמית הפר לעבדו ויצא לחירות משלים נזירותו כך
אני שונה בוא"ו והוא שונה יצא לחירו' ומשלים נזירותו וחיי ראשי לא אדע
על אי זה דרך יוכל לפרש כי מאחר שהוא מפר איך גילה דעתו שהפקיע שעבודו
אדרבה גילה דעתו שיש לו רשות עליו להפר נדרו :

כסף משנה עבד שהשיאו רבו בת חורין. בפרק השולח (דף ל"ט מ') אמר ר'
זירא וכו' אמר רב עבד שנשא ב"ח בפני רבו יצא לחירות ואוקימנא דהיינו
כשהשיאו רבו אשה דאי לאו דשחרריה לא הוה מעביד ליה איסורא על ידיה.
ומ"ש או שהניח לו רבו תפילין בראשו. גם זה שם. ומ"ש או שא"ל רבו
לקרות שלשה פסוקים וכו'. נלמד מהא דהניח לו רבו תפילין בראשו וכ"כ
הרא"ש שם. ומ"ש וכופין את רבו לכתוב גט שחרור בנוסחת הרי"ף והרא"ש
מסיים בהא דא"ר זירא עבד שנשא בת חורין בפני רבו ולא עוד אלא שכופין
את רבו וכותב לו שטר שיחרור : וכן אם נדר נדר וכו'. בפרק בתרא דנזיר (דף
ס"ב ע"ב) תנן הפר לעבדו יצא לחירות ומשלים נזירתו זו היא גירסת רבינו

ומפרש דתרתני קתני בהפר חדא דיצא לחירות תרתני דמשלים נזירותו אבל הראב"ד היה גורס הפר לעבדו ויצא לחירות משלים נזירותו לפיכך כתב א"א נראה לי שיבוש הוא נשתבש בלשון המשנה וכו'. דעתו לומר שאע"פ שהוא גורס יצא לחירות בלא וי"ו ה"ל לפרש מפני קושיא זו דחדא קתני עבד שנדר והפר לו רבו ואח"כ יצא העבד לחירות משלים נזירותו ונראה שטעם רבינו שאע"פ שבמה שהוא מפר נדרו נראה שיש לו רשות עליו מ"מ כיון שהיה לו רשות עליו לכופו ולא כפאו גילה דעתו שהפקיר שעבודו דהפרה לגבי כפייה הפקעת שעבוד היא: **אבל אם לוח מעבדו וכו' עד ולא מיחה בו.** ברייתא בפי השולח (דף מ'):

יח וְאָסוּר לְאָדָם לְלַמֵּד אֶת עֲבָדוֹ תוֹרָה וְאִם לְמַדּוֹ לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת:

כסף משנה ומ"ש ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה ואם למדו לא יצא לחירות. נלמד ממה שאמרו שאם קרא שלשה פסוקים בבה"כ בפני רבו לא יצא לחירות:

יט הַלּוֹקֵחַ עֶבֶד מִן הָעֶבְרִיִּים וְקָדָם הָעֶבֶד וְטָבַל בְּפָנָיו רַבּוֹ לְשֵׁם בֶּן חוּרִין יֵצֵא לְחֵירוֹת. שְׁלֹא בְּפָנָיו רַבּוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לְפִיכָךְ צָרִיךְ רַבּוֹ לְתַקְפוֹ בְּמַיִם:

כסף משנה הלוקח עבד מן העכו"ם וקדם וטבל וכו'. בפי החולץ (מ"ה): א"ר חמא בר גוריא אמר רב הלוקח עבד מן העכו"ם וקדם וטבל לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין מאי טעמא עכו"ם גופא לא קני ליה מאי דקני ליה הוא דמקני ליה לישראל וכיון דקדם וטבל לשם בן חורין אפקעיה לשעבודיה וכו'. אמר שמואל וצריך לתקפו במים ופירש רש"י לתקפו במים כשמטבילו לשם יהדות לעבדות צריך שיתקפנו לתת עליו עול מלאכה במים כדי שתהא נראית כטבילת עבדות שאפילו יאמר הוא לשם ב"ח לא יהא ממשות בדבריו ואיתמר עלה מתיב רב חסדא מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו קנו עצמם בני חורין טעמא דבפניה הא שלא בפניה לא אמר רבא בפניה בין בסתם בין במפרש שלא בפניה במפרש אין בסתם לא זו היא גירסת הרי"ף והיא גירסת רבינו אף על פי שרש"י והרא"ש גורסים בענין אחר:

ב יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּקַּף עֲכוּ"ם קָטָן אוֹ מִצָּא תִינּוֹק עֲכוּ"ם וְהִטְבִּילוּ
לְשֵׁם גֵר הָרִי זֶה גֵר. לְשֵׁם עֶבֶד הָרִי זֶה עֶבֶד. לְשֵׁם בֶן חוֹרִין הָרִי
זֶה בֶן חוֹרִין:

כסף משנה ישראל שתקף בעכו"ם קטן וכו'. זה פירש רבינו על מה שאמרו
בפ"ק דכתובות (דף יא) א"ר הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין:

כא גֵר שֶׁקָדְמוֹ עֶבְדוֹ וְשִׁפְחוֹתָיו וְטָבְלוּ לְפָנָיו קָנוּ עֲצָמוֹ בְּנֵי
חוֹרִין:

כסף משנה גר שקדמו וכו'. נראה שלמד כן מההיא דמעשה בבלוריא הגיורת
שקדמו עבדיה וטבלו לפניו משמע דלפניה ובפניה הוה והיינו דדייק גמרא
טעמא דבפניה וכתבה רבינו לעיל בסמוך וכאן כתבה לענין שטבלו לפניו ונ"ל
דגרסינן הכא בדברי רבינו וטבלו לפניו בלמ"ד:

הלכות עבדים - פרק תשיעי

א יִשְׂרָאֵל שֶׁבֵּא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא שִׁפְחוֹתוֹ הָרִי
זֶה הַיּוֹלֵד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר וְנִמְכָּר וְנִקְנָה וּמְשִׁתְּמָשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם
כְּשֶׁאֵר הָעֶבְדִּים:

ההראב"ד ישראל שבא על שפחה כנענית וכו' עד וכל אחד מאלו הרי הוא
כעבד כנעני לכל דבר. א"א לא נהיר ומהו לכל דבר:

כסף משנה ישראל שבא על שפחה כנענית וכו'. בפרק שמיני דיבמות (דף ע"ח
ע"ב) ובספ"ג דקידושין שולד שפחה כמותה. ומ"ש אע"פ שהיא שפחתו.
מבואר במכילתא ובתורת כהנים פרשת בהר סיני ועיין במ"ש רבינו ובדברי
מ"מ פרק רביעי מהלכות נחלות: **כתב** הראב"ד לא נהיר ומהו לכל דבר עכ"ל.
כך מצאתי בנוסחא אחת ונראה שטעמו מפני שכתב הרי"ף בפ"ד דיבמות בשם

קצת גאוניים שאם בא על שפחתו הולד חשוב בנו וקצתם מספקא להו ומפני כך כתב דלא נהיר מה שכתב רבינו בפשיטות שאע"פ שהיא שפחתו הוא עבד לכל דבר דספיקא הוי ואזלינן ביה לחומרא שהוא זוקק את אשת אחיו לחליצה ואינו פוטר את אשת אביו ורבינו אזיל לטעמיה שכתב בפ"א מהלכות יבום וחליצה דפשיטא ליה שאינו זוקק ולא פוטר :

ב אֶחָד הַקּוֹנֶה עֶבֶד כְּנַעֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל אוּ מִן גֵּר תּוֹשֵׁב אוּ מִן עֲכוּוִים שֶׁהוּא כְּבוּשׁ תַּחַת יְדֵינוּ אוּ מֵאֶחָד מִשָּׂאָר הָאֲמוֹת יֵשׁ לוֹ לְמַכֵּר אֶת עַצְמוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְעֶבֶד וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר. וְכֵן מוֹכֵר בְּנָיו וּבָנוֹתָיו שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא כה-מה\)](#) 'מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתֶּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם'. וְכָל אֶחָד מֵאלוֹ הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דְּבָר :

כסף משנה אחד הקונה עבד כנעני מישראל וכו'. בפרק החולץ (דף מ"ה ע"ב) אהא דאמר רב הלוקח עבד מן העכו"ם וקדם וטבל לשם ב"ח קנה עצמו ב"ח מ"ט עכו"ם גופא לא קני מאי דקני ליה הוא דמקני לישראל וכיון דקדם וטבל לשם ב"ח אפקעה לשעבודיה וכו' אמר רב אויב לא שאנו אלא בלוקח מן העכו"ם אבל עכו"ם גופיה קני דכתיב וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה לא הם קונים מכם למאי אילימא למעשה ידיו אטו עכו"ם לא קני לישראל למעשה ידיו וכו' אלא לאו לגופיה וקאמר רחמנא אתם קונים מהם אפילו גופו ואע"ג דפריך ליה רב אחאי כתבו הרי"ף והרא"ש דהלכתא כוותיה ופירש"י אבל עכו"ם גופיה עכו"ם שמכר עצמו לישראל קנאו ישראל לגופיה ואם קדם וטבל לשם בן חורין לא קנה עצמו ב"ח. ומ"ש וכן מוכר בניו ובנותיו שנאמר וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם מבוואר בכתוב :

ג אֶחָד מִן הָאֲמוֹת שֶׁבָּא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שְׁלָנוּ הָרִי הֵבֵן עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם. אֲבָל הָעֶבֶד שְׁלָנוּ שֶׁבָּא עַל אַחַת מִן הָאֲמוֹת אֵין הֵבֵן עֶבֶד שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְעֶבֶד אֵין לוֹ יַחַס :

ההראב"ד אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית שלנו וכו'. א"א זהו בהיפך ממה שאמרו בגמרא שהרי אמרו באומות הלך אחר הזכר ולענין לא תחיה כל נשמה איתמר אם רשאי לקיימו בעבד או לא ואם הוא כנעני אינו

רשאי לקיימו אבל הוא מהפך הלשוניות ומבלבל העניינים. וכתב בכאן עבד כנעני לקיים העבד לעשות תורה חדשה. מעתה מה שאמר אבל עבד שלנו שבא על אחת מן האומות אין הבן עבד כנעני שנאמר אשר הולידו בארצכם ועבד אין לו יחס אם אינו עבד כנעני אינו רשאי לקיימו קאמר וזהו טעות גדולה אף לדבריו:

כסף משנה אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית שלנו וכו'. בפרק הערל (יבמות דף ע"ח ע"ב) ובסוף פרק ג' דקידושין (דף ס"ח ע"ב) כי אתא רבין אמר רבי יוחנן באומות הלך אחר הזכר כדתניא מנין לאחד מן האומות שבא על הכנענית והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד שנאמר וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו יכול אפילו אחד מהכנענים שבא על אחת מהאומות והוליד בן אתה רשאי לקנותו בעבד תלמוד לומר אשר הולידו בארצכם מן הנולדים בארצכם ולא מן הגרים בארצכם ומפרש רבינו דלענין אם הולד עבד או בן חורין איתמר אבל רש"י פירש דלענין אם יש לולד דין ז' עממין והוא בכלל לא תחיה כל נשמה או לא איתמר ומכל מקום יש לתמוה עליו שר"י אמר הלך אחר הזכר ולפי דברי רבינו אינו הולך אלא אחר הנקבה שכתב שאם האם כנענית הבן עבד כנעני ואם האם משאר אומות אין הבן עבד והראב"ד מפרש כפירוש רש"י ולפיכך השיג על רבינו וכתב אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית שלנו א"א זהו בהיפך ממה שאמרו בגמרא וכו'. ולדעת רבינו י"ל דמשמע ליה דלא מיירי התם לענין אם הוא בכלל לא תחיה כל נשמה שאינו ענין לסוגיות דשם והוא גורס בדברי ר' יוחנן באומות הלך אחר הנקבה וגורס בשתי הברות דמייתי לה מאשר הולידו בארצכם וה"פ מניין לאחד מן האומות שבא על הכנענית שאתה רשאי לקנותו בעבד כלומר שהוא עבד שנאמר אשר הולידו בארצכם דהיינו שהאם היא מארצכם שהיא כנענית יכול שאפילו אחד מהכנענים שבא על אחת מהאומות שהולד עבד כלומר ולעולם נלך אחר צד העבדות בין שהאב כנעני בין שהאם כנענית וגלי קרא באם כנענית והוא הדין לאב כנעני תלמוד לומר אשר הולידו בארצכם כלומר ועבד לא אמרינן ביה הולידו דאין לו יחס והוי כאילו אמר לא אמרתי שנלך אחר צד עבדות אלא במי ששייך ביה הולדה לאפוקי עבד דלא שייך ביה הולדה שאין הולכים אחר צד עבדות שלו וסמ"ג כתב בשם הגמרא כדברי רבינו:

ד מִלֶּךְ עֲכוּ"ם שְׁעֲשֶׂה מִלְחָמָה וְהֵבִיא שְׂבִיָּה וּמְכָרָהּ. וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שְׁיִרְצָה שְׁיִלְדָּה וְיִגְנֹב מֵאִמָּה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה שְׂבִיָּה וְיִמְכַר לְעַצְמוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ דִינָיו שְׁכָל מִי שְׁלֹא יִתֵּן הַמָּס יִמְכַר. אוּ מִי שְׁעֲשֶׂה כֶּדֶךָ וְכָדֶךָ אוּ לֹא יַעֲשֶׂה יִמְכַר. הָרִי

דִּינֵי דִּין וְעֶבֶד הַנִּלְקָח בְּדִינֵי אֱלוֹ הָרִי הוּא כְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר :

כסף משנה מלך עכו"ם שעשה מלחמה והביא שביה וכו'. נראה שטעמו מדגרסינן בפרק החולץ (דף מ"ו) אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי אינשי לכרגייהו ומשתעבדי בהו וכי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לא אמר ליה הכי אמר רב ששת מוהרקייהו דהני בטפסיא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא ופירש רש"י והתוספות והרא"ש דעכו"ם היו הנקנים וכתבו התוספות מספקא ליה אי דינא דמלכותא דינא או לא ואף על גב דלא קני גופא הכא קני או דילמא הי"נ לא קני אלא למעשה ידיו עכ"ל וכיון דפשט ליה דצריכי גיטא דחירותא אלמא גופם קנוי משום דינא דמלכותא וזהו שכתב והרי הוא כעבד כנעני לכל דבר כלומר שגופו קנוי לגמרי ומיהו איכא לספוקי אם היינו דוקא בישראל הקונה את העכו"ם בדינים אלו אבל עכו"ם שקנה עכו"ם אחר בדינים אלו לא קנה גופו דאמרינן בפרק השולח שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו דאמר ריש לקיש מניין לעכו"ם שקונה את העכו"ם למעשה ידיו שנאמר וגם מבני התושבים וכו' ולא הם קונים זה את זה לגופו הרי מפורש דאין עכו"ם קונה את עכו"ם לגופו ואפילו לקחו בשביה ואם כן אפשר דאף בדינא דמלכותא נמי לא קני ליה דכיון דעכו"ם לאו בר מיקני עכו"ם אחר לגופו הוא בדינא דמלכותא נמי לא קני ליה או אפשר דאלים דינא דמלכותא לאקנויי ליה לגופיה וההיא דפרק השולח בששבאו מעצמו שלא בדינא דמלכותא דאילו בדינא דמלכותא הוה קני ליה גופיה אף על פי שהוא עכו"ם וזה נראה יותר אבל מדברי הרשב"א בתשובה נראה שסובר כלשון ראשון :

ה עכו"ם שְקָנָה עכו"ם לְעֶבְדוֹת לֹא קָנָה גּוּפוֹ וְאִין לוֹ בּוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂה יָדָיו. אֵף עַל פִּי כֵן אִם מְכָרוּ לְיִשְׂרָאֵל הָרִי גּוּפוֹ קָנוּי לְיִשְׂרָאֵל :

כסף משנה עכו"ם שקנה עכו"ם לעבדות לא קנה גופו וכו'. קשה שהרי בהדיא אמרינן בפרק החולץ (דף מ"ו) דלוקח עבד מן העכו"ם לא קנה גופו משום דעכו"ם לא מצי מקנה לישראל אלא מאי דאית ליה ביה דהיינו זכות מעשה ידיו וכתבו רבינו בפרק שקודם זה והיאך כתב כאן עכו"ם שקנה עכו"ם לעבדות וכו' אעפ"כ אם מכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל וי"ל דה"ק עכו"ם שמכר עצמו לעכו"ם לא קנה העכו"ם גופו ואעפ"כ אם העכו"ם מכר

עצמו לישראל הרי גופו קנוי לישראל כדאמרינן בגמרא אתם קונים מהם ויותר נ"ל דה"ק עכו"ם שקנה עכו"ם לעבדות לא קנה גופו אעפ"כ אם בא העכו"ם הקונה הזה ומכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל אחר שיטבילנו לשם עבדות דלא אמרו דאין גופו קנוי לישראל אלא קודם שיטבילנו לשם עבדות אבל אחר שהטבילו לשם עבדות קני ליה לגופיה :

ו האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים אפלו קטנים מפני החשד ואם קנתה אותם הרי זו קנתה גופם כאיש. ויראה לי שאינה אסורה לקנות אלא עבד בן תשע שנים ומתשע ולמעלה. וכן אסור לאדם לשחרר עבד כנעני. וכל המשחררו [א] עובר בעשה שנאמר [\(ויקרא כה-מו\)](#) 'לעלם בהם תעבדו'. ואם שחררו משחרר כמו שבארנו. וכופין אותו לכתב גט שחרור בכל הדרכים שבארנו. ומתיר לשחררו לדבר מצוה אפלו למצוה של דבריהם כגון שלא היו עשרה בבית הכנסת הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו המנין. וכן כל פיוצא בזה. וכן שפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר והרי היא מכשול לחוטאים כופין את רבה ומשחררה כדי שתנשא ויסור המכשול. וכן כל פיוצא בזה :

כסף משנה האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים. ברייתא בפ' איזהו נשך (דף ע"א). ועל מ"ש רבינו שאינה אסורה לקנות אלא עבד בן תשע שנים וכו' כתב הטור ונראה דאין להתיר בפחות מבן תשע שמא תשהנו אף לאחר שיגדיל עכ"ל. ויש לומר שרבינו לא חייש להכי משום דכיון דעיקרא דמילתא לא הוי אלא חששא בעלמא דיינו שנאסור לה לקנות עבד ראוי לביאה אבל שנגזור שלא תקנה שאינו ראוי משום דלכשיגדיל אתיא לידי חשד זו אין לנו : **וכן אסור לאדם לשחרר עבד כנעני וכו'.** בפרק שלשה שאכלו (דף מ"ז ע"ב) ובפרק השולח (דף ל"ח ע"ב) מימרא דרב יהודה. ותיבת וכן שכתב אינו נוח לי שנראה שאין לו קשר עם מה שלמעלה : **ומ"ש ומותר לדבר מצוה אפילו למצוה של דבריהם כגון שלא היו עשרה בבית הכנסת וכו'.** ג"ז שם וכתב הר"ן בפרק השולח על הא דעובר בעשה דלאו עשה גמור הוא דא"כ היכי דחינן ליה משום מצוה דעשרה בבה"כ ויש מתרצים שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבדו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם כענין שכתוב בעכו"ם לא תחנם וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קא עביד אלא לצורך והו"ל כנותן דמי עצמו

עכ"ל. ובגמ' פרק שלשה שאכלו פריך על הא דאמרינן להשלים עשרה בבה"כ מצוה הבאה בעבירה היא ומשני מצוה דרבים שאני. ומ"ש וכן שפחה שנוהגים בה העם מנהג הפקר וכו'. בפרק השולח שם פלוגתא דאביי ורבינא ופסקו הפוסקים כרבינא דאמר הכי :

ז יכול הרב לומר לעבדו פנעני עשה עמי ואיני זנד אלא ילד וישאל על הפתחים ויתפרנס מן הצדקה שישאל מצינו להחיות העבדים שביניהם. במה דברים אמורים בעבדיו שאין בית דין נזקקין לגדולים לשמר ממונם ואם לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי הם יברחו או ימותו ואדם חס על ממונו עצמו יתר מכל אדם. * אבל עבדים שהכניסה לו אשתו בתורת נכסי מלוג חייב במזונותיהן שעל מנת כן הכניס אותם שאם לא יזון אותם ימותו ויברחו והרי אינו חייב באחריותן :

ההראב"ד אבל עבדים שהכניסה לו אשתו וכו' עד שעל מנת כן הכניסו וכו'. א"א לא נתברר לי דבר זה שאם אמר הבעל איני עובד ואיני זן יכול הוא לעשות :

כסף משנה יכול הרב לומר וכו'. מסקנא בגמרא פ"ק דגיטין (דף י"ב ע"א). ומ"ש בד"א בעבדיו וכו' אבל עבדים שהכניסה לו אשתו וכו'. דברים של טעם הם והראב"ד כתב לא נתברר לי דבר זה וכו'. וי"ל שאפשר שרבינו יודה בכך ולא איירי אלא באומר עשה עמי ואיני זנד כמו שכתב בתחלת הבבא : וכתב הטור בד"א שיכול לומר עשה עמי ואיני זנד שהשנים כתקן שימצא מרחמים שירחמו עליו אבל בשנת בצורת אינו יכול לומר עשה עמי ואיני זנד אבל יכול לומר צא מעשה ידיך במזונותיך אע"פ שהיא שנת בצורת ושמה לא יספיקו לו מעשה ידיו למזונותיו וטעמו מדאיתא בגמרא שם תניא רשב"ג אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמי לי ורבנן סברי מאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי רחומי רחים ואע"ג דהאי אוקימתא איתמרא בגמרא למימר דבין לרשב"ג בין חכמים אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנד ובמסקנא אסיקנא דיכול לומר כן מכל מקום כיון דא"א לאוקמי ברייתא באומר לו עשה עמי ואיני זנד דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול דא"כ מאי או פרנסני או הוציאני לחירות דקאמר או פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי מיבעי ליה ועוד מ"ש בשני בצורת דנקט כדמקשינן בגמרא ע"כ אית לן לאוקומה באומר צא מעשה ידיך

במזונותיך אבל לומר לו עשה עמי ואיני זנך בין לרשב"ג בין לחכמים אינו יכול וכי היכי דלא תיקשי אמסקנא דגמרא אית ל"ל דע"כ לא אסיקנא דיכול אלא בשאר שנים אבל לא בשני בצורת וכ"כ התוספות והרשב"א והרא"ש וכך הם דברי הטור ופסקו כחכמים אבל הר"י כתב מסקנא דגמרא סתם ולא חילק משמע דס"ל דכיון דלהיא אוקימתא לכ"ע אין הרב יכול לומר עשה עמי ואיני זנך ואנן אסקינן סתמא דיכול ולא מפלגינן בין שני בצורת לשאר שנים ליתא להיא אוקימתא וע"כ מוקמינן לה דפליגי באי יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך או לא והא דנקט או הוציאני לחירות וכן הא דנקט שני בצורת לאו דוקא וכן דעת רבינו שסתם ולא חילק:

ח מִתֵּר לַעֲבָד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי בְּפֶרֶךְ. וְאִם עַל פִּי שְׁהַדִּין כֶּף מִדַּת חֲסִידוֹת וְדַרְכֵי חֲכָמָה שְׁיִהְיֶה אָדָם רַחֲמָן וְרוֹדֵף צָדֵק וְלֹא יִכְבֵּיד עָלוּ עַל עֲבָדוֹ וְלֹא יֵצֵר לוֹ וַיֵּאֱכִילֵהוּ וַיִּשְׁקֵהוּ מִכָּל מֵאֲכָל וּמִכָּל מִשְׁתֵּה. חֲכָמִים הָרְאשׁוֹנִים הָיוּ נוֹתְנִין לַעֲבָד מִכָּל תַּבְּשִׁיל וְתַבְּשִׁיל שְׁהָיוּ אוֹכְלִין. וּמִקְדִּימִין מִזֶּוֹן הַבְּהֵמוֹת וְהַעֲבָדִים לְסַעוּדַת עֲצָמוֹן. הָרִי הוּא אוֹמֵר [\(תהילים קכג-ב\)](#) 'כְּעֵינִי עֲבָדִים אֶל יָד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינִי שְׁפָחָה אֶל יָד גְּבֻרָתָהּ'. וְכֵן לֹא יִבְזֶהוּ בְּיָד וְלֹא בְּדַבָּרִים. לַעֲבָדוֹת מְסָרוֹן הַכְּתוּב לֹא לְבוֹשָׁה. וְלֹא יִרְבֶּה עָלָיו צַעֲקָה וְכַעַס אֲלֵא יִדְבֵר עִמוֹ בְּנַחַת וַיִּשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְכֵן מְפָרֵשׁ בְּדַרְכֵי אֵיזוֹב הַטּוֹבִים שֶׁהַשְּׂתַבַּח בָּהֶן [\(איוב לא-ג\)](#) 'אִם אֶמְאָס מִשְׁפָּט עֲבָדֵי וְאֶמְתִּי בְּרַבִּם עֲמָדִי' [\(איוב לא-טו\)](#) 'הֲלֹא בִּבְטָן עֵשְׂנִי ^[ב] עָשָׂהוּ וַיִּכְנְנוּ בְּרַחֲם אֶחָד'. וְאִין הָאֲכָזְרִיּוֹת וְהַעֲזוֹת מְצוּיָה אֲלֵא בְּעַפְיוֹם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה אֲבָל זָרְעוּ שֶׁל אֲבָרָהָם אָבִינוּ וְהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַשְּׁפִיעַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה וְצָוָה אוֹתָם בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים רַחֲמָנִים הֵם עַל הַכֹּל. וְכֵן בְּמַדוּתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁצָּוָנוּ לְהַדְמוֹת בָּהֶם הוּא אוֹמֵר [\(תהילים קמה-ט\)](#) 'וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו'. וְכָל הַמְּרַחֵם מְרַחֲמִין עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים ג-ח\)](#) 'וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמָךְ וְהִרְבָּךְ':

כסף משנה מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך. כן משמע מדלא אזהר רחמנא שלא לרדות בפרך אלא בע"ע שהוא ישראל גמור. ומ"ש ואע"פ שהדין כד מדת חסידות ודרכי חכמה שיהיה אדם רחמן וכו' עד סוף הפרק. הם דברי

רבינו ראויים אליו. ומ"ש חכמים הראשונים היו נותנים לעבד מכל תבשיל ותבשיל וכו'. בירושלמי פרק החובל אהא דאמר רבי יוחנן הקוטע יד עבד חבירו רבו נוטל נזקו וצערו ריפוי שבתו ובשתו והא רבי יוחנן אכיל קופר ויהיב לעבדיה שתי חמר ויהיב לעבדיה וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו אמרי תמן במדת הדין ברם הכא במדת רחמים ובגמרא דידן פרק אע"פ (דף ס"א) אבוה בר איהי ומנימין בר איהי חד ספי מכל מינא ומינא וחד ספי מחד מינא מר אשתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה הנהו תרי חסידי וכו' מר מקדים ספי ומר מאחר ספי דקדים ספי משתעי אליהו בהדיה דמאחר ספי לא משתעי אליהו בהדיה ובס"פ הניזקין (דף ס"ב) אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת: בריך רחמנא דסייען.

סליקו להו הלכות עבדים בס"ד

נגמר ספר שנים עשר והוא ספר קנין. הלכותיו חמש. ופרקיו
חמשה ושבועים:

הלכות מכירה שלשים פרקים: הלכות שכנים ארבעה עשר
פרקים: הלכות זכיה ומתנה שנים עשר פרקים: הלכות
שלוהין ושתפין עשרה פרקים: הלכות עבדים תשעה פרקים: